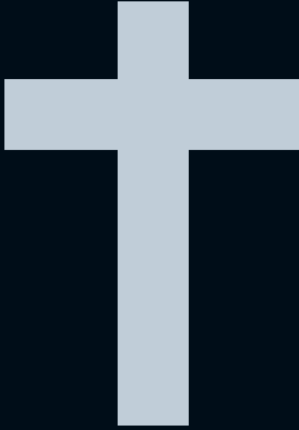

Ulibra wi
Naşibaŋi

New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

Ulibra wi Naṣibaṭi

New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mankanya

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mankanya

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Dec 2021
a40dd8c3-0687-5ed7-bd1a-ef16ae8e3b9c

Contents

UJUNI	1
MACI	63
MARKUF	109
LUK	137
YOWAN	185
ULEMP	218
ROM	261
1 KORINT	281
2 KORINT	300
GALATIYA	312
EFET	319
FILIP	326
KOLOF	331
1 TEFALONIK	336
2 TEFALONIK	341
1 TIMOTE	344
2 TIMOTE	350
TIT	354
FILEMON	357
HEBĒRĒ	359
YAKOB	375
1 PIYEER	381
2 PIYEER	387
1 YOWAN	391
2 YOWAN	396
3 YOWAN	397
YUDA	398
Uko wi bayuujun Yowan	400

Ujuni

Uŕup ujuni

Ulibra uteek wi Uŕup wi Naŕibaŕi katim ki wa kawo « Ujuni » ŕiki uji uŕiiniyaan ujuni wi umundu, na iko bŕi inwoon abot aŕiiniyaan pntaali pi Iŕayel panwoon pi Naŕibaŕi. Kafah 1 te 11: Hum di ŕiaan akdoon kadoo kame umundu wi ŕwoon wi? In awoon ŕiaan? We uwoon ulempul keme we ukaan kē abi ŕi umundu? We ukaan kē baŕaan baji baban ŕun kawo ŕi pŕom na bkujar na ugut? We uhinanun kapēnan uko mēnt? Iko mēnt yi yi kafah kateek ki ulibra ujuni wi kakdoon na pteem. ŕiint na ŕaat jibi baŕakadiiri (1-2); pgar pi bagaruŕ na Naŕibaŕi (3); Kayin na Abel (4) Nowe ŕi wal wi uŕubal uweek (6-9); Katoh kaweeek ki ŕŕoobra ki Babel (11). Iko impiitun ŕi, ŕiaan aanhil kaŕup bnuura wal wi iŕepun na manjoonan jibi baŕaan bajēn bajaan bado hēnkun. Ifah 12 te 50 ikakalēŕ jibi Naŕibaŕi aktijun umundu mbuur wi aduun bantohi bateek biki Iŕayel bado kalempara : Abraham (12.1–25.18), anwoon ŕiaan anfiyaaruŕ bnuura abot aji ŕaŕ Naŕibaŕi awo i baŕaan bado katen ŕi a. Itaak awoon abukul. Ababul Yakob (25.19–36.43) i i babiin aŕu katim ki Iŕayel. Yotef (37.1–50.26) anwoon alon ŕi babuk Yakob, abiin ado kē Yakob na babukul bandukiin na babuk baka bŕi kē baya afēŕ du Ejiptu. Ulibra ujuni uwo duna pjukan ŕi uko wi Naŕibaŕi adoluŕ. Ujunna aŕup kē Naŕibaŕi apaŕun umundu, kē uko mēnt ukdiiman mndēm mi wa, kē umundu bŕi uŕe wo ŕi iŕen yi Naŕibaŕi, ul akŕihun wa. Ulibra ubaana ŕi kahon ŕi Naŕibaŕi ahoŕun aji ado katen pntaali pi nul. Du ujuni te uba ulibra wi, Naŕibaŕi awoon i baŕiiniyaanun: Ado kē baŕaan bame a, aji wayēŕ, aji ŕon kabot kaŕēnk pntaali pi nul, aji boman iko bŕi yi pntaali pi nul. Kē aŕe ji ŕal baŕaan bafiyaara bakuŕ bafiyaar kahon ki ahoŕun, bado kaŕaŕ uko wi aŕuun pdo na bgah bi nul. Ulibra wi ujej idolade yi unjon yi Iŕayel kadolna baŕaan bayikrēn bnuura hum di pntaali mēnt pabiin awo ŕi pfiyaar, jibi padoluŕ kē pfiyaar mēnt paliint abot ajoonan.

Upaŕa umundu

¹ Du ujuni Naŕibaŕi apaŕ baŕi na mboŕ.

² Kē mboŕ manŕe wo mnjint kē nin ukoolan uunwo ŕi ma, bdēm bawun bnjiir, kē uyook umpēnnun du Naŕibaŕi uŕe fuuŕ ŕi meel duuŕ.

³ Naŕibaŕi aji wal mēnt: « Bjeehi bawoon » kē bjeehi bawoo. ⁴ Naŕibaŕi awin kē bjeehi banuuraa, aŕe paŕeŕ bjeehi na bdēm. ⁵ Naŕibaŕi adu bjeehi aji « unuur » adu bdēm « utejan. » Utaakal uwoo, nfa kē mankuŕ awo : unuur mēnt uwoon uteek.

⁶ Kē Naŕibaŕi aŕe ji : « Uko ulon unnaamuŕ ji kanjan uwoon ŕi ptoof pi meel, upaŕeŕaan ma » kē uwo haŕ. ⁷ Naŕibaŕi ado uko mēnt kē upaŕeŕ meel, kē mlon manwo ŕi uŕeek kē mnlon manwo du bko duuŕ. ⁸ Naŕibaŕi adu uko mēnt aji « baŕi. » Utaakal uwoo, nfa kē mankuŕ awo : unuur mēnt uwoon utēbantēn.

⁹ Kē Naŕibaŕi aŕe ji : « Meel manwoŕ ŕi baŕi uŕeek manŕonkandērēn ŕi dko dlolan, pkay pakuŕ papēn pawinana » kē uwo haŕ. ¹⁰ Naŕibaŕi adu dko dkay aji « mboŕ » aŕe du dko di meel « bdēk. » Naŕibaŕi awin kē uko mēnt unuura. ¹¹ Naŕibaŕi aji : « Mboŕ mambukan ujaagal, ugof bŕi na mnko bŕi. Uko undoli uko wi ukdoon kabuk udo kawo na uhiib kēme mbuk » kē uwo haŕ. ¹² Mboŕ kē mambuk ujaagal, ugof bŕi na mnko bŕi. Ujaagal unwoon, uji uwo na kanaamare ki wa, bgof banwoon baji bawo na kanaamare ki ba, bko bandoon kawo na kanaamare ki ba ; uko undoli uji uwo na mbuk kēme

uhiib. Naşibaŋi awin k  uko m nt  unuura. ¹³ Utaakal uwoo, nfa k  mankuŋ awo : unuur m nt  uwoon  uwajant n.

¹⁴ Naşibaŋi k  a   ji : « Iko ilon  inkdoon  kajeehan iwoon du baŋi duuŋ ipaŋ saan unuur na utejan! Idoon kadiiman wal wi  fettu,  nuur, na  şubal ; ¹⁵ iwoon du baŋi duuŋ ido kajeehan mboş! » k  uwo han. ¹⁶ Naşibaŋi ado iko it b iweek injaan  ijeehan, uweek uji up n kaşih na nfa te utaakal, umpoŋi kap n kaşih na utejan. Ado kak  jah. ¹⁷ Naşibaŋi aŋu ya du baŋi duuŋ ido kajeehan mboş, ¹⁸ ido kaşih pnak na utejan, ipaŋ saan bjeehi na bd m. Naşibaŋi awin k  uko m nt  uwo unuura. ¹⁹ Utaakal uwoo, nfa k  mankuŋ awo : unuur m nt  uwoon  ubaakan n.

²⁰ K  Naşibaŋi a   ji : « Meel mantum  ko,  kat  bobot  dado kayiŋ du baŋi,  i mboş duuŋ! » ²¹ Naşibaŋi apaş  ko  week nyibanaan  i bd k na  ko  nanwoon  i meel bti k   natum maakan, akak apaş  kat bti. Naşibaŋi awin k  uko m nt  uwo unuura. ²² Naşibaŋi awul  a bnuura aji : « An  ko  i meel, kabuk kajoob t na an, nabuk maakan natuman meel mi id k. K  an  kat, nabukan natuman mboş! » ²³ Utaakal uwoo, nfa k  mankuŋ awo : unuur m nt  uwoon  u neenan n.

²⁴ Naşibaŋi aji : « Mboş manwulan  ko bti :  ntaam  i katoh,  ko  mpoŋi na  ko  i u euh bti » k  uwo han. ²⁵ Naşibaŋi ado  ko  i u euh bti,  ntaam  i katoh bti na  ko  mpoŋi bti. Naşibaŋi awin k  uko m nt  unuura.

²⁶ Naşibaŋi aji : « Nawulan  do  naaŋ anaamun, awo ji un, a ih  t b  i bd k,  kat  i baŋi,  ntaam  i katoh, na  ko bti  nanjaan   pula  i mboş. »

²⁷ Naşibaŋi apaş ba naaŋ k  banaam na a :
bapaşana anaam na Naşibaŋi,
apaş baka k  bawo  niinŋ na  naaŋ.

²⁸ Naşibaŋi awul baka bnuura aji : « Kabuk kajoob t na an, nabukan maakan, natuman mboş nabot naşih ma. Naşihan  t b  i bd k,  kat  i baŋi na  ko bti  nanwoon  i mboş. » ²⁹ Naşibaŋi aji : « Natenan, dwulan ujaagal unwoon na mbuk na uko wi ugoŋ na mnko bti manjaan  mambuk nado kade. ³⁰ Dwul kak iko m nt   ko bti  nanwoon na uh f nt :  nko bti  nanwoon  i mboş,  kat bti  i baŋi na  ko bti  nankmpuliin  i mboş. Dwul ya  a  dado kade » k  uwo han. ³¹ Naşibaŋi aten uko bti wi adolon    a  win k  uwo unuura. Utaakal uwoo, nfa k  mankuŋ awo : unuur m nt  uwoon  upaaŋant n.

2

¹ H nk di di Naşibaŋi abaaŋ ppaş baŋi na mboş na iko bti inwoon da. ² Unuur u t nk paaj na ulon  t nk k  Naşibaŋi aba ulempul. Anoorf n unuur m nt  wi adolon ulempul bti aba. ³ Naşibaŋi ad man unuur u t nk paaj na ulon akuŋ ado wa k  uyimani,  iki anoorf n unuur m nt  wi abaaŋ ppaş iko bti.

Naşibaŋi aŋak  niinŋ na  naaŋ

⁴ K  h nk di di *Yawe Nawat Kabuka apaşun baŋi na mboş.  i wal wi Naşibaŋi Nawat Kabuka apaşun mboş na baŋi, ⁵ nin ugoŋ na ujaagal ulon uundobi may may  i mboş,  iki Naşibaŋi Ajugun aandobi do uşubal k  uşub  i ma, k  nin  naaŋ aankak awo, ankjaari ma. ⁶ K  meel manş  ji mamp nna  i ukump ş ulon katulan mboş bti. ⁷ Wi wi Naşibaŋi Ajugun aŋakun  naaŋ na ufuuş wi mboş, afuuŋ  i iyiş yi nul uh f nt  wi ubida, k  akak  naaŋ ank f nt n.

⁸ Naşibaŋi Nawat Kabuka atepi uwoorta du umbaŋ wi umayar unuur  i u aak wi Eden a    u da  naaŋ i aŋakun. ⁹ Naşibaŋi Nawat Kabuka anaŋan  i mboş mnko

bti manuuriin bten abot alil. Akak anaŋan ƚi uwoorta bko bi ubida na bko bmeeni bnuura na buŋaan.

¹⁰ Bdeƚ bloŋ bapenna Eden abi atulan uwoorta, aŝe paŝŝeraan da, ado itant ibaakƚer. ¹¹ Kateek katim ki ka kawo Piŝon : kafooy utaaƚ wi Hawila bti, unwoon ƚa na wuuru, ¹² wuuru menŋ uwo ujinŋ piŝ. Utaak menŋ uwo kak na bko bloŋ banaan babomanaan mnkulan bi banaan bado bdeliyum, na mnlak mpoŋi mnlonŋ mannuuriin maakan aji manuur abot atam preeŝ ƚi wuuru, mi banaan bado koralin. ¹³ Katƚbanŋen katim ki ka kawo Gihon : Kafooy utaaƚ wi Kuŝ bti. ¹⁴ Kawajanŋen katim ki ka kawo Tigrƚ: Kawo du umayar unuur wi utaaƚ wi Aŝuur. Kabaakanŋen katim ki ka kawo Eƚrat.

¹⁵ Naŝibaŋi Nawat Kabuka aŋu naanŋ ƚi uwoorta wi Eden ado kajaar wa abot ado kayen wa. ¹⁶ Naŝibaŋi Nawat Kabuka aŋiini na a wal menŋ aji : « Ihinan kade mnko bti mi uwoorta, ¹⁷ ke bko bi pme bnuura na buŋaan iinkde ba, ƚiki unuur wi ikdeenŋ ba, ikeŋ. »

¹⁸ Naŝibaŋi Nawat Kabuka aji wal menŋ: « Unnuura naanŋ awo aloolan. Dwo kado naŋenka, annaamuŋ na a. » ¹⁹ Naŝibaŋi Nawat Kabuka akak ajeŋ mboŝ abomanaan nko ni uŋeeh bti na nkat ni baŋi bti, aŝe ƚiŋ na naanŋ, katen itim yi akŋuunŋ na : undoli uwo kawo katim ki naanŋ akŋuunŋ wa. ²⁰ Ke naanŋ awul nŋtaam ni katoh bti itim na nkat bti na nko ni uŋeeh bti. Nin ulonŋ unnaamuŋ na a, unhinanuŋ kaŋenka na manjoonan unwoo. ²¹ Wal menŋ, ke Naŝibaŋi Nawat Kabuka aŝe ƚu niinŋ bnoy bweek. Wi akŋoyenŋunŋ, ke aŝe penan kamoh kalonŋ ki kantaagan aŝe tuh dko di apenanaanuŋ ka. ²² Wi wi aŝaan ajeŋ kamoh menŋ aŋakna naaŋ aŝe ƚiŋa niinŋ.

²³ Ke niinŋ aŝe wuuhar aji :
« Yoow, byaaŝ bi kamoh ki imoh yi naan ka,
pnaak pi naan pa.
Adu'ana naaŋ,

ƚiki apenna ƚi niinŋ*! »

²⁴ Wanŋ ukaanŋ ke niinŋ akluŋ kaduk aŝin na anin kanaakiir na aharul, bakak naanŋ aloolan. ²⁵ Ke bukal batƚb bti, niinŋ na naaŋ baŝe wo byiŝu, ke nin alonŋ aankowa atenŋul.

3

Adam na Ewa badookana du uwoorta wi Eden

¹ Upula ubi wo unkguuradaanuŋ ƚi nko ni uŋeeh bti ni Naŝibaŋi *Nawat Kabuka apaŝunŋ. Uji na naaŋ: « Ke Naŝibaŋi aji nawut kade nin pko plonŋ ƚi mnko mi uwoorta? »

² Ke naaŋ ateema aji : « Nhinan kade mnko mi uwoorta. ³ Ke bko banwoonŋ ƚi ptoof pi uwoorta, Naŝibaŋi aji nkeŋ woli nban ba, ke me ade ba. »

⁴ Ke upula uteema aji : « Nin! Naankkeŋ! ⁵ Naŝibaŋi ame ke unuur wi nakdeenŋ bko menŋ, keŝ ki nan kahaabƚsa naŝe nawo ƚi a*, name bnuura na buŋaan. »

⁶ Naaŋ awin ke bko baka plil pde, anuura ƚi keŝ, abot awo bko banaanŋ bawul uŝal unŋa. Amar wal menŋ pko plonŋ ƚi bko menŋ ade, akak awul ayinul, anwoonŋ na a, ke adee. ⁷ Wal menŋ ke keŝ kaŝe haabƚsa na baka ke bame henkuŋ ke bawo byiŝu. Bajej itoh yi bko bi banaanŋ bado bfiŋ aŝiir awunna nleef.

* **2:23** Adu'ana naaŋ ƚiki apenna ƚi niinŋ: ƚi uhebƚre niinŋ awo Iŝ ke naaŋ awo Iŝa.

* **3:5** Nawo ƚi a :
Balonŋ baji baŝibaŋi.

⁸ Na utaakal, uyook ulil ukob, kē Naşibaţi Nawat Kabuka aşē pēn ptar ihoţ, űiint na űaaţ batiinka aşē mena ţi mnko mi uwoorta. ⁹ Naşibaţi Nawat Kabuka adu űiint aji : « Iwo ţuű ba? »

¹⁰ Kē ateema aji : « Dtiink kē ikpoş ţi uwoorta kē nlēnki ţiki dwo byişu, aya amena. » ¹¹ Kē akak aji na a : « In aţupiin aji iwo byişu? Ikeer ade bko bi nneenaninţ pde! »

¹² Kē űiint aji na a : « űaaţ i iţuun kē aňoġēn amaruű pko ţi bko buű awulēn, kē ndee! » ¹³ Kē Naşibaţi Nawat Kabuka aşē ji na űaaţ : « we wi idoluű hēnk? » Kē ateem aji : « Upula uguurnuű, kē nde ba. » ¹⁴ Kē Naşibaţi Nawat Kabuka aşē ji na upula : « Jibi idoluű uko mēnt,

Ikfēpaniinţ űi ntaam űi katoh bti
na űko űi uţeeh bti.

Ido kapoşna kayin kabot kade mboş
űnuur bti űi ubida wi nu.

¹⁵ Dţu bşoorad ţi iwi na űaaţ,
ţi pntaali pi nu na pi nul.

Baluű kanantlu bkow,
kē iwi, iluű katib baka ţi pşoñ. »

¹⁶ Naşibaţi Nawat Kabuka akak aji na űaaţ:
« Dluű kaţu'u ţi unoor uweek woli ibuk,
iluű kahaj woli ibuk.

Uűal wi nu uluű kado kawuuku du ayinu
ado kaţu'u pdo uko wi aűaluű. »

¹⁷ Naşibaţi Nawat Kabuka aji na űiintţ:
« Jibi itiinkuű uţup wi aharu,
ade bko bi mbiin aneenanu pde,

iţu mboş manfēpana!
Ido kaji khaj maakan kaba kahinan kapēnan ţi ma uko ude
űnuur bti űi ubida wi nu.

¹⁸ Mboş mando kawulu iyiw,
ibot ido kade űdeey űi uţeeh.

¹⁹ Ujēnk wi nu
wi wi ikluű kado kadeena
te wal wi ikluű kakak du mboş mi ipēnnuű
ţiki iwo ufuuş
akuţ aluű kakak du ufuuş. »

²⁰ Adam, űiintţ, aţu aharul katim ki « Ewa† » ţiki awoon anin baňaanţ bti.

²¹ Naşibaţi Nawat Kabuka ado Adam na aharul imişa yi injan awoharan baka. ²² Wi wi aşaanţ aji : « Hēnkuű űaanţ akak ji nja, kame bnuura na buţaan! Awutan hēnkuű katar kañen, kamar kak ţi bko bi ubida kakaana ubida wi műo! » ²³ Kē Naşibaţi Nawat Kabuka aşē dooka ţi uwoorta wi Eden ado kajaar mboş mi bapēnanaanuluű. ²⁴ Wi adookuluű aşē ţu űwanjut űi bajaan bado kerubim kē űakyeű du umbanţ wi umayar unuur wi uwoorta, na kakej ki bdo kankdoluű ji kabēntabēn, kayeűna bgah byaani du bko bi ubida.

4

Kayin aűin Abel

¹ Wi iko yan iţepuű, Adam ameer na Ewa aharul ; kē awo na kayin, abuk Kayin* aşē ji : « *Yawe Nawat Kabuka ado kē mbuk űiintţ » ² Akak abuk napoţ

† 3:20 Ewa : űi uhebērē uwoon Najeb. * 4:1 Kayin : Katim ki kanaam kadu'are na pka.

ñiinŋ, Abel.

Abel awo nayafan, kē Kayin ašē wo najaar. ³ Wi bayaañ aban tuŋ, kē Kayin ašē tjiŋ ndeey tji apēnanaanuŋ tji mboš aŋejan Nawat Kabuka. ⁴ Abel ul kak, kē apēnan nlon tji nntaam nambukiin uteek tji batani bi nul aŋu na mniir mi ŋa aŋejanan Nawat Kabuka. Kē Ajugan adi bŋejan bi Abel, ⁵ ašē wo aandi bi Kayin. Kē Kayin ašē deebaŋ maakan, kaara kē daŋoŋara na a.

⁶ Nawat Kabuka aji na Kayin wal mēnt; « we ukaan kē ideebaŋi, kē kaara di nu dabot aŋoŋara ba? ⁷ Woli ido hēnkuŋ uko unnuuriin, iinkhil kadeeŋ bkw i? Kē woli ido uko unwoon unnuura, buŋaan daji dabop tji plēman pi nu ji uko wi uŋeeh unjoŋuŋ kado na pwatu. Kē iŋē wo i kawat da. »

⁸ Kayin kē ašē ji na Abel aŋa'ul : « Biin ŋya uŋeeh†. » Kē wi bawoon du uŋeeh, kē Kayin ašē dēpa tji Abel afiŋ.

⁹ Nawat Kabuka aji na Kayin : « Abel aŋa'u awo tuŋ ba? » Kē ateeŋ aji : « Mēmme. Dwo nayeŋ i aŋa'naan i? » ¹⁰ Kē Nawat Kabuka akak aji na a : « we wi idolon ba? Dtiink pŋaak pi aŋa'u du mboš kē pakhuuran abi tji nji ala nlukana.

¹¹ Hēnkuŋ, ifēpanaa, adookana tji mboš manhaabēŋuŋ mntum adaan pŋaak pi aŋa'u i ifiŋuŋ. ¹² Ukaan kē woli ijaar, mboš maankak awulu ndeey : ido kaŋaay ŋaay na umundu. »

¹³ Kē Kayin ašē ji na Nawat Kabuka : « Kakob ki katam maakan pa nji.

¹⁴ Idooken nŋa tji mboš mnuura, kē nwoyi kamena kaya kalowu ; kado kaŋaay tji umundu, ŋaan awinēnle afiŋēn. » ¹⁵ Nawat Kabuka kē ašē teema aji : « Nin, woli ŋaan afiŋu, baŋaan paaj na alon bakfiŋaniin pa plukanu. » Wi wi Nawat Kabuka aŋaan aŋu uko ulon tji Kayin unktuun ŋaan awinale awut kafiŋa. ¹⁶ Kē hēnk di ayaan alow Nawat Kabuka, afēŋ du utaak wi Nod unwoon du umayar unuwr wi Eden.

Pntaali pi Kayin

¹⁷ Kayin ameer na aharul, kē awo na kayiŋ abuk Henok. Kayin awo wal mēnt tji pniw ubeeka, kē hēnk di aŋuun wa katim ki abukul Henok.

¹⁸ Henok awoon aŋin Irad, kē Irad awo aŋin Mehuyahel, kē Mehuyahel awo aŋin Metutayel, kē Metutayel awo aŋin Lamek.

¹⁹ Lamek aniim baat batēb, alon awo katim ki Adah, kē natēbantēn awo Filah. ²⁰ Adah abuk Yabal ; awoon aŋin banjaan bafēŋ tji iloona kabot kayafan.

²¹ Katim ki aŋa'ul kawo Yubal ; awoon aŋin banjaan bakob uko unnaamun ji bntuni wi bajaan bado « harpe » kabot kateen. ²² Filah kak abuk napot ñiinŋ i katim ki Tubal Kayin, anwoon ateeŋ baŋak bti banjaan baboman iko ijul injaan ilofar. Aŋa Tubal Kayin ŋaŋ awo katim ki Naamah.

²³ Lamek aji na baharul :

« Adah na Filah, natiinkaan ;
bahar Lamek, nawatan ibaŋ.

Dfiŋ ñiinŋ, tiki bakobēn awuran
Aa, dfiŋ naŋaŋa mēnt, tiki batehanaan

²⁴ Woli ŋaan afiŋ Kayin, baŋaan paaj na alon
bakfiŋaniin kalukanaana,

kē woli ŋaan afiŋ Lamek, baŋaan iŋeen-paaj-na-alon na paaj na alon (77)
bakfiŋaniin kalukanaana. »

²⁵ Adam akak ameer na aharul kē abuk napot ñiinŋ, kē Ewa aŋu'a katim ki Tet ašē ji : « Wi Kayin afiŋuŋ Abel, kē Naŋibaŋi ašē wulēn napot ñiinŋ i. » ²⁶ Tet ul

† 4:8 Biin ŋya uŋeeh : Dko di daanwo tji ulibra uteek.

kak kē abuk napoŋ ñiint, aŋu'a katim ki Enoŋ. Wal mēnt wi wi bañaan bajunun pđēman Naŋibaŋi kadola *Nawat Kabuka†.

5

Pntaali pi Adam te kaban du Nowe na babukul

¹ Uko umpiitaniinŋi ŋi pntaali pi Adam wii wi : unuur wi Naŋibaŋi aŋakunŋi ñaanŋi, adola kē anaam na a. ² Wal mēnt ado baka kē bawo ñiint na ñaaŋ, awul baka bnuura, aŋē ŋu baka katim aji « Bañaan. »

³ Wi Adam adolonŋi ŋŋubal iñeen-week na iñeen ŋwajanŋi (130), abuk napoŋ anaamunŋi na a, aŋē ŋu'a katim ki Fet. ⁴ Wi Fet abukiinŋi, Adam akak ado ŋŋubal iñeen-week bakrenŋi (800) abot abuk bapoŋ biint na baat. ⁵ Nŋubal bti ŋi Adam adolonŋi ŋi mboŋ ŋawo iñeen-week ŋyaaŋ kañeen-kalonŋi na iñeen ŋwajanŋi (930). Wi wi aŋaanŋi aket.

⁶ Wi Fet adolonŋi ŋŋubal iñeen-week na kañeen (105) aŋē buk Enoŋ. ⁷ Wi Enoŋ abukiinŋi, Fet akak aŋo ŋŋubal iñeen-week bakrenŋi na paaj na ulonŋi (807), abot abuk biint na baat. ⁸ Nŋubal bti ŋi Fet adolonŋi ŋi mboŋ ŋawo iñeen-week ŋyaaŋ kañeen-kalonŋi na ŋŋubal iñeen-na-ŋtēb (912). Wi wi aŋaanŋi aket.

⁹ Wi Enoŋ akaanŋi ŋŋubal iñeen kañeen-kalonŋi (90) aŋē buk Kenan. ¹⁰ Wi Kenan abukiinŋi, Enoŋ akak aŋo ŋŋubal iñeen-week bakrenŋi na iñeen-na-kañeen (815), abot abuk biint na baat. ¹¹ Nŋubal bti ŋi Enoŋ adolonŋi ŋi mboŋ ŋawo iñeen-week ŋyaaŋ kañeen-kalonŋi na ŋŋubal kañeen (905). Wi wi aŋaanŋi aket.

¹² Wi Kenan akaanŋi ŋŋubal iñeen paaj-na-ulonŋi (70) aŋē buk Mahalalel. ¹³ Wi Mahalalel abukiinŋi, Kenan akak aŋo ŋŋubal iñeen-week ŋyaaŋ bakrenŋi na ŋŋubal iñeen ŋbaakēr (840) abot abuk biint na baat. ¹⁴ Nŋubal bti ŋi Kenan adolonŋi ŋi mboŋ ŋawo iñeen-week ŋyaaŋ kañeen-kalonŋi na ŋŋubal iñeen (910). Wi wi aŋaanŋi aket.

¹⁵ Wi Mahalalel akaanŋi ŋŋubal iñeen-paaj na kañeen (65) aŋē buk Yered. ¹⁶ Wi Yered abukiinŋi, kē akak aŋo ŋŋubal iñeen week bakrenŋi na ŋŋubal iñeen ŋwajanŋi (830) abot abuk biint na baat. ¹⁷ Nŋubal bti ŋi Mahalalel adolonŋi ŋi mboŋ ŋawo iñeen-week bakrenŋi na ŋŋubal iñeen kañeen-kalonŋi na kañeen (895). Wi wi aŋaanŋi aket.

¹⁸ Wi Yered akaanŋi ŋŋubal iñeen-week na iñeen paaj na ŋtēb (162) aŋē buk Henok. ¹⁹ Wi Henok abukiinŋi, Yered akak aŋo ŋŋubal iñeen-week bakrenŋi (800) abot abuk biint na baat. ²⁰ Nŋubal bti ŋi Yered adolonŋi ŋi mboŋ ŋawo iñeen-week ŋyaaŋ kañeen-kalonŋi na iñeen paaj na ŋtēb (962). Wi wi aŋaanŋi aket.

²¹ Wi Henok akaanŋi ŋŋubal iñeen-paaj na kañeen (65), aŋē buk Matutalem. ²² Wi Matutalem abukiinŋi, Henok awo na Naŋibaŋi aŋaŋa ŋŋubal iñeen-week ŋyaaŋ ŋwajanŋi (300) abot abuk biint na baat. ²³ Nŋubal bti ŋi Henok adolonŋi ŋi mboŋ ŋawo iñeen-week ŋwajanŋi na iñeen-paaj na kañeen (365). ²⁴ Henok awo na Naŋibaŋi aŋaŋa kē Naŋibaŋi aŋē jeja, bañaanŋi baankak awina, ŋiki Naŋibaŋi aya na a.

²⁵ Wi Matutalem akaanŋi ŋŋubal iñeen-week na ŋŋubal iñeen bakrenŋi na paaj-na-ulonŋi (187) aŋē buk Lamek. ²⁶ Wi Lamek abukiinŋi, Matutalem akak aŋo ŋŋubal iñeen-week ŋyaaŋ paaj-na-ulonŋi na ŋŋubal iñeen bakrenŋi na ŋtēb (782) abot abuk biint na baat. ²⁷ Nŋubal bti ŋi Matutalem adolonŋi ŋi mboŋ ŋawo iñeen-week ŋyaaŋ kañeen-kalonŋi na iñeen paaj na kañeen-kalonŋi (969). Wi wi aŋaanŋi aket.

† 4:26 Wi wi bañaanŋi bajunun pñehan Nawat Kabuka : bapiit ŋi ŋlibra ŋlonŋi aji : wi wi bañaanŋi bajunun pñehan Naŋibaŋi aji badu'a kaji Nawat Kabuka.

²⁸ Wi Lamek akaan nşubal iñeen-week na iñeen bakren na ntëb (182) ašë buk napoŋ ñiint. ²⁹ Awul napoŋ mënŋ katim ki Nowe, ŋiki aji : « I, akŋuun iñen yi nun inoorfën ulemp na unoor. Mboş mi Naşibaŋi afëpuŋ manŋuun un ulemp na unoor mënŋ. » ³⁰ Wi Nowe abukiin, Lamek akak aŋo nşubal iñeen-week kañeen na nşubal iñeen kañeen-kalon na kañeen (595). Abot abuk bapoŋ biint na baat. ³¹ Nşubal bti nji Lamek adolon ŋi mboş nşawo iñeen-week nşaaş paaj-na-ulon na nşubal iñeen paaj-na-ulon na paaj-na-ulon (777). Wi wi ašaaŋ aket.

³² Wi Nowe akaan nşubal iñeen-week kañeen (500) ašë buk Şem, Ham na Jafet.

6

Kaŋaafa ki uşubal uweek

¹ Wi bañaan bajunun pŋum ŋi mboş abot abuk bapoŋ baat, ² kē bañaan biki baŋi* başë win kē baat biki bañaan bajën banuuraa, aniim biki banaluŋ. ³ Wi wi *Yawe Nawat Kabuka ašaaŋ aji : « Uhefënt wi naan, wi nwulun ñaaŋ uunkduka ŋi a te mnŋo ŋiki awo ñaaŋ najën ; hēnkun nşubal nji nul nşaanŋtëp iñeen-week na iñeen ntëb (120). »

⁴ Wal mēnt bañaan balon badēm maakan bamēgaŋaan bawo ŋi mboş ; badobi woŋa wo da wal wi bañaan biki baŋi babinŋ ŋi baat babuk bañaan bajën abuk bapoŋ na baka. Bukal bawoon ŋfa bañaan biki itim ipēnaliin.

⁵ Nawat Kabuka awin kē buŋaan bi ñaaŋ akdolon ŋi mboş badēma adēm pya kē ñaaŋ abot aji bi ŋu ŋu uşal bti ŋi pdo buŋaan nşuur bti. ⁶ Nawat Kabuka adug umeli ŋi uko wi aŋakuŋ ñaaŋ, kē uhaaşul uwo ŋi mnŋg mnweek. ⁷ Wi wi ašaaŋ aji : « Dpēnan ŋi mboş bañaan biki nji nŋakuŋ, na nŋtaam nji katoh, na nko nji uŋeŋ na nkat, ŋiki dduŋ umeli uko wi nŋakari nja. » ⁸ Kē ñaaŋ alon ašë wo, i Naşibaŋi alilandēri, anwoon katim ki Nowe.

Pboman upuur

⁹ Uko wi Nowe wii wi :

Nowe abi wo ñiint naŋool ŋi kēş ki Naşibaŋi abot aji tiinka ; awo na a aji ŋaşa. Wal mēnt ul awohaŋ haŋ ŋi bañaan bti. ¹⁰ Nowe abuk bapoŋ biint bawajanŋ : Şem na Ham na Yafet. ¹¹ Kē bañaan biki mboş bti başë wuŋ awo bado buŋaan ŋi kēş ki Naşibaŋi, mnŋot kē mantum ŋi mboş. ¹² Naşibaŋi aten mboş awin kē bañaan bawuŋi, ŋiki bawo bti ŋi pdo buŋaan.

¹³ Kē Naşibaŋi ašë ji na Nowe : « Dba na bañaan bti na nko bti ŋiki bañaan bakaan kē mnŋot mantum ŋi mboş. Dpēnan baka keeri ŋi mboş. »

¹⁴ Akak aji na Nowe : « Bomaan upuur pa iwi, upuur unkwoon uweek, wi ikbomanuŋ na impiñu inuura, ido imeet ŋi wa, ikēr wa ŋi meet na bdig na uko unkneenanuŋ meel pŋëp. ¹⁵ Hēnk di di ikbomanuŋ upuur mēnt ; udēm kado uko ji nmetēr iñeen-week na iñeen nşwajanŋ (130m) kahaan kado nmetēr iñeen ntëb na ntëb (22m), kadiilade kawo nmetēr iñeen na nşwajanŋ (13m). ¹⁶ Doon bŋuk ŋi upuur bi kakujēnt kakwoon pŋoof pi umetēr, ibot ido plēman pi wa pawo ŋi kabaŋ, ido wa uka nşoobra ntëb aŋu na uŋeŋ.

¹⁷ « Nji, dtj meel kado ma mampar maniink dko, kabaana na bañaan na nko bti : nin uko ulon uunkduka ŋi mboş kado kahefënt. ¹⁸ Kē nji nşë do bhoŋar na iwi, luŋi ineej ŋi upuur iwi na aharu na babuku, na bahar baka. ¹⁹ ŋi nko bti doon kaneejan ntëb ŋi upuur nşabuur na iwi ; nşawoon ukaş na waaŋ. ²⁰ Nkat, nŋtaam nji katoh na nko nji uŋeŋ bti nşaluŋ kabi du iwi kado kawoona

* **6:2** Bañaan biki baŋi : Bapiit aji babuk Naşibaŋi : Balon başal aji baŋiniyaan nşwanjut, balon kak kē baji baŋiniyaan babuk başih. Kē balon baji baŋiniyaan biki pntaali pi Tet.

ñtëb ñtëb ukaş na waať kabuur na iwi. ²¹ Kë iwi, laan uko ude unwohan bti ihank nakaana uko ude iwi na ñko mënť. »

²² Kë hënk di Nowe adolon, ado uko wi Naşibaťi ajakulun bti ado.

7

Pneej ři upuur

¹ Kë *Yawe Nawat Kabuka aji na Nowe : « Neejan ři upuur iwi na biki katohu bti, řiki ři bańaan bti iwi řań iwoon natool ři keş ki naan. ² ři ñko bti ñanhilun řdo bťejan bi Naşibaťi, doon kajejna ñtëb ñtëb, ukaş na waať te ñyaaş paaj-na-ulon. Kë ñandukiin, jejan ukaş na waať řań. ³ Jejan kak ñkat ñi baťi, ukaş na waať ñyaaş paaj-na-ulon, ñko na ñkat ñahilna ñaniink mboş bti. ⁴ Ñnuur paaj-na-ulon ñaťeple, kado uşbal uşub ñnuur ińeen ñbaakër na ñtejan ińeen ñbaakër, kawet ři mboş bańaan na ñko bti ñi ñi ndolon. » ⁵ Kë Nowe ado iko bti yi Nawat Kabuka ajakulun ado.

⁶ Nowe aka ñşbal ińeen-week ñyaaş paaj (600) wi uşbal uweek ugotun ři mboş. ⁷ Aneej ři upuur na aharul na babukul na bahar baka kabuurna meel mamparun. ⁸ Ñko ñanhilun řdolna bťejan bi Naşibaťi na ñanwoon ñanhil řdolna ba, ñkat na ñko ñankpuliin ři mboş bti ⁹ ñabi ukaş na waať aneej ři upuur wi Nowe jibi Naşibaťi ajakulun. ¹⁰ Wi ñnuur paaj-na-ulon ñaťepun kë uşbal uweek uşë jot.

¹¹ ři unuur uťenk ñnuur ińeen na paaj-na-ulon wi pli pťebantën pi uşbal wi Nowe akaan ñşbal ińeen-week ñyaaş paaj (600), kë meel mntum maakan manwoon ři mboş uťeeh manşë may, kë baťi bawo wo ji bahaabëşa haabëşa, kë meel manktula. ¹² Uşbal uşub ři mboş ado ñnuur ińeen ñbaakër na ñtejan ińeen ñbaakër (40).

¹³ Unuur mënť, Nowe, aharul na babukul Şem na Ham na Yafet na bahar baka kë başë neej na a ři upuur. ¹⁴ Baneej na ñntaam ñi katoh, na ñko ñi uťeeh bti na ñkat bti na ñko ñmpoťi ñankyitun bti. ¹⁵ Ñko bti ñankheefëntun ñabi ři Nowe aneejna ñtëb ñtëb ři upuur ; ¹⁶ kawo ukaş na waať jibi Naşibaťi abiin ajaka. Wi wi Nawat Kabuka aşaan adët bgah.

¹⁷ Uşbal unşubun wun udo ñnuur ińeen ñbaakër ; kë meel mampar apel mboş aşë deen upuur kë ukyaak. ¹⁸ Meel mampaya atum maakan, kë upuur uşë yaak aya, ¹⁹ mampaya ayaha ya adoo gur inkun bti. ²⁰ Mandoo řep inkun ñmetër paaj-na-ulon. ²¹ Wal mënť kë bańaan bti na ñko bti ñanwoon ři mboş kë ñaşë keť: ñkat, ñntaam ñi katoh, ñko ñi uťeeh, na ñko ñmpoťi bti na bańaan bti. ²² Nin uhefënt unkak aduka ři mboş. ²³ Hënk, kë Naşibaťi awet uhefënt bti ři mboş: bańaan, ñntaam ñi katoh, ñko ñi uťeeh, na ñko ñmpoťi na ñkat, kë Nowe na bańaan banwoon na a, aťu na ñko ñanwoon na baka ři upuur řań babuurun. ²⁴ Meel mampar ado ñnuur ińeen-week na ińeen-kańeen (150).

8

Ukay meel

¹ Kë Naşibaťi aşë leş Nowe na ñko ñi uťeeh na ñntaam ñi katoh bti ñanwoon na a ři upuur. Ado kë uyook uyook ři mboş, kë meel manjun pwala. ² Kë meel mntum maakan manwoon ři mboş uťeeh bti manşë řańan ppën, kë baťi badëтана, meel maankak atula. Kë uşbal uťańan pjot.

³ Meel manwala ntiinku ntiinku, hënk, wi ñnuur ińeen-week na ińeen-kańeen (150) ñaťepun kë manşë wala ; ⁴ te kë upuur udo hil anať du inkun yi Arafat ři unuur uťenk ñnuur ińeen na paaj-na-ulon wi pli pťenk paaj na plon. ⁵ Meel

manwali'aara wala te pli p̄tēnk kli iñeen. Ți unuur uteek wi pli mēnt̄ kē inkun ișē pēn awinana.

⁶ Wi Țnuur iñeen Țbaakēr ȚațepuȚ, kē Nowe așē haabēș uJaneel wi adoluȚ Ți upuur, ⁷ așē wutan untomaali. Uya, akak, ayoonk meel mankay Ți mboș. ⁸ Akak awutan ubalab ufaatal katenna me meel manwala. ⁹ Wi ubalab uwoonj uunya win dko dȚo, Țiki meel mangur mboș bti, uwușa akak du Nowe du upuur. Nowe atar kañen, ayeenk wa aneejan Ți upuur meet. ¹⁰ Ayoonk Țnuur paaj na uloȚ akak awutan wa kē upēn Ți upuur. ¹¹ Ukak na utaakal awo na katoh kahalul ki bko bi bajaarȚ bado bnoliwera Ți mntum! Nowe ame wal mēnt̄ kē meel manwala. ¹² AȚo kak Țnuur paaj na uloȚ așē wutan ubalab, kē wi uyaan, uunkak abi.

¹³ Ți unuur uteek wi pli p̄teek pi ușubal wi Nowe akaarȚ Țșubal iñeen-week Țyaas paaj na ușubal (601), wi wi meel mankayun Ți mboș. Nowe agurēș bȚuk bi upuur ; aten, awin kē mboș manjun pkay. ¹⁴ Ți unuur uțēnk iñeen Țtēb na paaj-na-uloȚ wi pli p̄tēbant̄en, kē mboș manșē kay bti.

Upēn Ți upuur

¹⁵ Wal mēnt̄ kē NașibaȚi așē ji na Nowe : ¹⁶ « Pēnan Ți upuur, iwi na aharu, na babuku na bahar baka. ¹⁷ Pēnaan kak Țko bti ȚnanwoonȚ na iwi, Țkaț, Țntaam Ți katoh na Țko Ți uțeeh na Țko ȚmpoȚi. Țabukan maakan Țatum Țaniink mboș. » ¹⁸ Kē Nowe na aharul na babukul na bahar baka bapēni. ¹⁹ Țntaam Ți katoh na Țko Ți uțeeh na Țko ȚmpoȚi na Țkaț bti Țapēn Ți upuur, awo kabuka na kabuka.

²⁰ Wi wi Nowe așaarȚ ado *bliit bi mngur pa *Nawat Kabuka, ajeȚ ȚloȚ Ți Țko na Ți Țkaț bti ȚanhilunȚ pdolna NașibaȚi bȚeȚan afinara, atēr Ța kē Țayik bti. ²¹ Yawe Nawat Kabuka atiink p̄tēkēn plil așē ji Ți ușalul : « BañaarȚ baankak ado n̄fēp mboș. Uwo manjoonan kē Țhaas Ți baka ȚawuȚna du kpoȚ ; kē nșē wo mēnkak atok bañaarȚ na Țko bti jibi ndoluȚ.

²² Te wi mboș mankdoonȚ kawoha wo, kajaar na kakit, ujonȚ na uyikaj, kanuur na pti, pnak na uȚejan ido kawoha wo. »

9

KahonȚ ki NașibaȚi

¹ NașibaȚi awal Nowe na babukul bnura bi nul așē ji na baka : « Kabuk kajoobēȚ na an, nabukan maakan, natuman mboș. ² Țko Ți mboș, Țkaț na Țko ȚmpoȚi na Țtēb Ți bdēk, Țul bti Țado kaȚi'an kakuȚ kado kalēnk Ți kadunan. Dwulan Ța bti. ³ Jibi nwulanaȚ iko yunȚ yi ujaagal na mnko manjaarȚ mambuk, dkak awulan Țko ȚunȚ bti nado kade. ⁴ Kē nașē wo naanwo kade uko na p̄naak pi wa Țiki p̄naak pawoonȚ ubida. ⁵ Dkak alunȚ kaȚu ȚnaarȚ kēme uko unktuluȚ p̄naak pi ȚnaarȚ uhepna Ți uko mēnt̄. Kabot kaȚu ȚnaarȚ andoli ateeem Ți ubida wi atēnt̄ul.

⁶ NașibaȚi aȚak ȚnaarȚ kē anaam na a

ukaarȚ kē ȚnaarȚ anktuluȚ p̄naak pi atēnt̄ul, bakak atula p̄naak.

⁷ Kē an, kabuk kajoobēȚ na an, nabukan maakan ; naniink mboș, nabukan maakan. »

⁸ Naşibaţi aţiini wal mēnt na Nowe na babukul banwoon na a aji : ⁹ « Natenan, dhojan, an na kntaali ki nan te mnŋo, ¹⁰ na ŋko bti ŋanwoon na iwi : ŋkat, ŋntaam ŋi katoh na ŋko ŋi uŋeeh, ŋko bti ŋampēnuŋ ŋi upuur na iwi, ŋko bti ŋanwoon ŋi mboş, ¹¹ kē mēnkak ado uşubal utēnt wi kē mēnkak ado meel manpar hēnk mantok uko bti inwoon na uhēfēnt. Meel maankak abi katok iko bti inwoon ŋi mboş. »

¹² Naşibaţi akak aji : « Uko unkdiiimanuŋ kahon ki nji ndoluŋ na an na ŋko bti ŋanwoon na an wii wi, kahon kaŋ ddo ka kak na pntaali pi nu te mnŋo. ¹³ Dŋu kaŋaanan ki naan du baţi ki najaan nado ki ubopal, kul kakdoon kayuuj kahon ki nji ndoluŋ na umundu. ¹⁴ Woli dlun ado uşubal kē ujēni, kē kaŋaanan ki ubopal kapēn awinana, ¹⁵ kaleş wal mēnt kahon ki nji ndoluŋ na an na ŋko bti. Nin meel maankak apar jibi mamparuŋ kafin uhēfēnt ŋi mboş. ¹⁶ Woli kaŋaanan ki ubopal kapēn awinana du baţi, dwiŋ ka, kaşē kaleş kahon kanwoon kaankba ki nji Naşibaţi ndoluŋ na baŋaan bti na ŋko bti ŋanwoon ŋi mboş. »

¹⁷ Hēnk, kē Naşibaţi aji na Nowe : « Waŋ uwoon uko unkyuujun kahon ki nji ndoluŋ na baŋaan bti na ŋko bti ŋanwoon ŋi mboş. »

Babuk Nowe

¹⁸ Şem, Ham na Yafet babak Nowe bampēnnuŋ ŋi upuur. (Ham awoon aşin Kanaan) ¹⁹ Bawajanŋ bukun bawoon babak Nowe, kē ŋi bukal di di baŋaan bti banfētun ŋi mboş bawoonuŋ.

²⁰ Nowe anwoon najaar, ado uŋeeh atepi mnko manjaan mandolna ubiŋu. ²¹ Wi adaanuŋ ubiŋu umpēnuŋ ŋi uŋeeh mēnt, aşē kuj awohēş aduka byişu du kaloona ki nul meet. ²² Ham, aşin Kanaan, awin aşin kē awo byişu, aşē ya bdiŋ aŋup babak aşin batēb bandukiin. ²³ Kē Şem na Jafet başē jej bayeti aŋu ŋi iŋaŋan yi baka aşē bot apoş poş akak ufeŋ ado bi agur aşin baka. Baten umban wundu kahilna kawo baankwin aşin baka byişu.

²⁴ Wi Nowe anaŋiŋ, kē ukuj ubaa, ame uko wi Ham nabaşa i nul adoluŋ.

²⁵ Wi wi aşaan aji :

« Kanaan afēpaniŋ!

Awo pa bamakul najuuk i bajuuk. »

²⁶ Nowe akak aţiini aji :

« Ddēman *Yawe Nawat Kabuka, Naşibaţi i Şem!

Dŋehan ajuuknŋen Kanaan ŋi ulemp, ado kalempar Şem.

²⁷ Dŋehan Naşibaţi ado Yafet abuk pntaali pŋum, padēm paka utaak uweek, dŋehan kak babak Yafet bafēt na babak Şem,

babuk Kanaan babot bajuukēt ŋi ulemp bado kalempar babak Yafet na Şem.

»

²⁸ Wi uşubal uweek na meel mamparuŋ ŋaŋepun, Nowe aŋo ŋşubal iŋeen-week ŋwajanŋ na ŋşubal iŋeen kaŋeen (350). ²⁹ ŋşubal bti ŋi Nowe adoluŋ ŋi mboş ŋawo iŋeen-week kaŋeen-kaloŋ na ŋşubal iŋeen kaŋeen (950), wi wi aşaan akēt.

10

Pntaali pampēnnuŋ ŋi babak Nowe

¹ Pntaali pi bi Şem, Ham na Yafet babak Nowe babukuŋ wi uşubal uweek ubaan pii pi.

Babuk Yafet

² Babuk Yafet biinŋ bawo : Gomer, Magog, Maday, Yawan, Tubal, Moşek na Tirat. ³ Kē babak Gomer biinŋ bawo : Aşkenat, Rifat, Togarma. ⁴ Kē biki Yawan

bawo : Eliša, Tarşiş, Kitim na Dodanim. ⁵ Du bukal di di bañaan banwaysërun afët aňog idëk bawoonuñ. Bukun bawoon babuk Yafet, baji bawaysër kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uñup wi baka.

Babuk Ham

⁶ Babuk Ham biint bawo : Kuş, Mişrayim, Put na Kanaan. ⁷ Kë biki Kuş bawo : Feba, Hawila, Fabta, Raama, na Fabteka. Kë biki Rama bawo : Şeba na Dedan.

⁸ Kuş akak abuk Nemrod ambiin awo naşih nateek ti mboş. ⁹ Abi wo najan naweek ti kadun ki Naşibaţi, ukaan kë baji baji : « Awo ji Nemrod, najan naweek ti kadun ki Naşibaţi. » ¹⁰ Nbeeka njanwoonuñ nweek ti dko di aşiun njawo Babel, Erek, Akad na Kalneh du utaak wi Şineyar*. ¹¹ Du utaak mënt di di Nemrod apënnuñ aya te Aşuur aşë niw Niniwe na Rehobot-Ir, na Kalah.

¹² Akak aniw Reten ti ptoof pi Niniwe na ubeeka uweek wi Kalah.

¹³ Mişrayim awoon aşin bañaan biki Lud, biki Anam, biki Lehab, biki Naf-tuh, ¹⁴ na biki Patrot, na biki Katluh na biki Kaftor [di *bafilitten bapënnuñ].

¹⁵ Kanaan awoon aşin bañaan biki Fidoñ, anwoon abukul nateek. Abot awo aşin bahitit, ¹⁶ na Bayebutit, Bahamorit, Bagirgaşit, ¹⁷ Bahiwit, Barkit, Batinit, ¹⁸ Barwadit, Batemarit, Bahamatit ; wi wi kntaali ki Kanaan kaşaan awayşër. ¹⁹ Utaak wi Kanaan upëna Fidoñ, aya umban wi Gerar, te Gata, abot ayeenk du Todom na Gomora na Adma na Şeboyim te aban du Leşa.

²⁰ Bukun bawoon babuk Ham, baji bawaysër kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uñup wi baka.

Babuk Şem

²¹ Şem tnak Yafet akak abuk bapoţ biint. Ul awoon atem babuk Eber na pntaali pi baka bti.

²² Babuk Şem biint bawo : Elam, Aşur, Arpakşad, Lud, Aram. ²³ Biki Aram bawo : Uş, Hul, Geter na Maş. ²⁴ Arpakşad abuk Şelah, kë Şelah abuk Eber. ²⁵ Eber abuk bapoţ biint batëb : nateek awo katim ki Peleg†, ũki ti wal mënt wi wi bañaan bawaysërun ti mboş. Aşa'ul awo katim ki Yoktan.

²⁶ Yoktan abuk Almodad, Şelef, Haşarmawet, Yerah, ²⁷ na Hadoram, Utal, Dikla, ²⁸ na Obal, Abimayil, Şeba, ²⁹ Ofir, Hawila, na Yobab : bukun mënt bti bawo babuk Yoktan. ³⁰ Bafëtna ubeeka wi Meşa te adoo ban wi Şefar unwoon du inkun inwoon du umayar unuur.

³¹ Bukun bawoon babuk Şem, baji bawaysër kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uñup wi baka.

³² Bukun bawoon pntaali pi babuk Nowe, baji bawaysër kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka.

Du bukal di di bañaan bajunnuñ pwaysër aniink mboş wi uşubal uweek uñepun.

11

Katoh kaweek ki nşoobra ki Babel

¹ Bañaan bti ti mboş bañup uñup uloolan. ² Jibi bañaan bakyaanñun du umayar unuur, bawin dko dloñ danwoon daanwo na inkun du utaak wi Şineyar* aya afët da. ³ Wal mënt kë başë tiinkar aji : « Nawulën ndo induba yi nkjunuñ ti bdo. Kë bajej induba mënt na bnag bloñ aniwna†. » ⁴ Bakak

* **10:10** Şineyar : Babel. † **10:25** Peleg : ũi uhebërë dawoon pwaysër. * **11:2** Şineyar : Babel.

† **11:3** Bnag : ũi nwal mënt baji baniwna mnaak na bnag bloñ bampañun na bi baniwnuñ ũi.

aji : « Nawulën ɲniw ubeeka na katoh kaweeek ki ɲsoobra kankyaan te du baɲil Hën̄k katimun kapënala, ɲkuɲ ɲwo ɲën̄kwayşër kaniink mboş bti. »

⁵ Kê *Yawe Nawat Kabuka aşë wala ɲi mboş pten ubeeka na katoh kaweeek ki ɲsoobra ki bañaan bajën bawoon ɲi pniw, ⁶ aşë ji : « Nawin hën̄kuɲ! Bañaan bti bawo baloolan, aɲup uɲup uloolan. Woli hën̄k di ulemp wi babaan ajun jun uwoon, we ukluɲ kaneenan baka pdo uko wi banaluɲ? ⁷ ɲwala hën̄kuɲ ɲhotan uɲup wi baka bawut kado katiinkar. »

⁸ Hën̄k di di Yawe Nawat Kabuka agaruɲ baka kê baya aniink mboş bti aɲaŋan pniw ubeeka. ⁹ Uko waɲ ukaan kê badu da aji Babel[‡] ɲiki dul di Yawe Nawat Kabuka ahotanaanuɲ uɲup ɲi mboş bti kê dul di di agarnuɲ bañaan kê baniink mboş bti.

Pntaali pi Şem te du Abram

¹⁰ Pntaali pi Şem pii pi :

Wi uşubal uweek uɲepuɲ ado ɲşubal ɲtëb, Şem aka ɲşubal iñeen-week aşë buk Arpakşad. ¹¹ Wi Arpakşad abukiin, Şem akak aɲo ɲşubal iñeen-week kañeen (500) abot abuk bapoɲ biinɲ na baat.

¹² Wi Arpakşad akaan ɲşubal iñeen ɲwajanɲ na ɲşubal kañeen (35) abuk Şelah. ¹³ Wi Şelah abukiin, Arpakşad akak aɲo ɲşubal iñeen-week ɲbaakër na ɲşubal ɲwajanɲ (403) abot abuk bapoɲ biinɲ na baat.

¹⁴ Wi Şelah akaan ɲşubal iñeen ɲwajanɲ aşë buk Eber. ¹⁵ Wi Eber abukiin, Şelah akak aɲo ɲşubal iñeen-week ɲbaakër na ɲşubal ɲwajanɲ (403) abot abuk bapoɲ biinɲ na baat.

¹⁶ Wi Eber akaan ɲşubal iñeen ɲwajanɲ na ɲşubal ɲbaakër (34) aşë buk Peleg. ¹⁷ Wi Peleg abukiin, Eber akak aɲo ɲşubal iñeen-week ɲyaaş ɲbaakër na ɲşubal iñeen ɲwajanɲ (430) abot abuk bapoɲ biinɲ na baat.

¹⁸ Wi Peleg akaan ɲşubal iñeen ɲwajanɲ, aşë buk Rewu. ¹⁹ Wi Rewu abukiin, Peleg akak aɲo ɲşubal iñeen-week ɲyaaş ɲtëb na ɲşubal kañeen-kaloɲ (209) abot abuk bapoɲ biinɲ na baat.

²⁰ Wi Rewu akaan ɲşubal iñeen ɲwajanɲ na ɲşubal ɲtëb aşë buk Ferug. ²¹ Wi Ferug abukiin, Rewu akak aɲo ɲşubal iñeen-week ɲyaaş ɲtëb na ɲşubal paaj na uloɲ (207) abot abuk bapoɲ biinɲ na baat.

²² Wi Ferug akaan ɲşubal iñeen ɲwajanɲ aşë buk Nahor. ²³ Wi Nahor abukiin, Ferug aɲo ɲşubal iñeen-week ɲyaaş ɲtëb (200) abot abuk bapoɲ biinɲ na baat.

²⁴ Wi Nahor akaan ɲşubal iñeen ɲtëb na ɲşubal kañeen-kaloɲ aşë buk Terah. ²⁵ Wi Terah abukiin, Nahor aɲo ɲşubal iñeen-week na ɲşubal iñeen na kañeen-kaloɲ (119) abot abuk bapoɲ biinɲ na baat.

²⁶ Wi Terah akaan ɲşubal iñeen paaj-na-uloɲ aşë buk Abram na Nahor na Haran.

Pntaali pi Terah

²⁷ Pntaali pi Terah pii pi :

Terah abuk Abram, Nahor na Haran. Kê Haran abuk Lot. ²⁸ Haran akeɲ ɲi kadun ki Terah aşin du uɲaak wi kabuka wi nul, du ubeeka wi Ur, wi bakaldeyen. ²⁹ Abram na Nahor baniimi : Ahar Abram awo katim ki Faaray ; kê ki ahar Nahor kawo Milka, ul na Yitka bawo bubuk Haran. ³⁰ Kê Faaray aşë wo aanhil pbuk : aanka napoɲ.

³¹ Terah ajeɲ Abram abukul, na Lot ababul, abuk Haran, na Faaray ahar Abram abukul. Ado baka kê bapën ɲi Ur di bakaldeyen pya uɲaak wi Kanaan.

[‡] 11:9 Babel : ɲi uhebërë daka katiinkare kaloolan na photan.

Kë wi babanuŋ ubeeka wi Haran ašë fëť da. ³²Nšubal ŋi Terah adoluŋ ťi mboš ŋawo iñeen-week ŋyaaš ŋťëb na ŋšubal kañeen (205), wi wi ašaaŋ akeť du Haran.

12

¹ Unuur uloŋ, *Yawe Nawat Kabuka aji na Abram : « Dukan utaaku, na bayiťu na katoť ki šaaš, iya utaak wi ŋji kaluŋ kadiimanu.

² Ddolu ibuk pntaali pweek,
kabet kawulu bnuura.

Ddo katimu kapënalala maakan,
iťu hënk nwul bañaan bandukiin bnuura.

³ Dluŋ kawul bnuura bankñehandëriin bnuura,
kaťëp bankmbeehiin ;

kaťëpna ťi iwi kawul kntaali ki mboš bti bnuura* . »

⁴ Kë Abram ado jibi Nawat Kabuka ajakuluŋ apën ťi ubeeka wi Haran aya, kë Lot aya na a. Aka wal mënť ŋšubal iñeen-paaj-na-uloŋ na kañeen (75).

⁵ Ajeť Faaray aharul na Lot abuk aťa'ul, na bka'ul na balemparul biki aťënkberuŋ anuť bti ťi Haran aya utaak wi Kanaan. ⁶ Wi babanuŋ, bamuur utaak bti te ado ban du bko byimanaan bi More du ubeeka wi Fikem. Bañaan biki Kanaan bawo wal mënť ťi utaak.

⁷ Kë Yawe Nawat Kabuka ašë pën awinana ťi kadun ki Abram aji : « Dluŋ kawul pntaali pi nu utaak wi. » Wi wi Abram ašaaŋ ado *bliit bi mngur kado kaťëjanaan Nawat Kabuka ampënuŋ awinana ťi kadunul. ⁸ Abram awoona Fikem aya du pnkuŋ du umayar unuur wi ubeeka wi Betel, atan da kaloona ki nul, Betel kë dawo ťi kayoba, kë ubeeka wi Ayi uwo ťi umayar unuur wi dko di awoon. ťi dko mënťan di di adoluŋ Nawat Kabuka bliit bi mngur ašë dëmana. ⁹ Kë ťi pdo kaťëť ťi kanaťa kaya kaťëť ťuŋ, kë aya adoo ban utaak wi Negeb.

Abram du Ejiptu

¹⁰ Ubon ubi wo ťi utaak, adëm maakan, kë Abram adoo naťa aya Ejiptu afëť da. ¹¹ Wal wi akyaan pneeť ťi Ejiptu ašë ji na Faaray aharul : « Tenan, dme kë iwo ñaať nanuura. ¹² Woli bañaan biki Ejiptu bawinu baji iwo ahar naan, kafinën, kašë duku. ¹³ Dkooťu kooť, jakan na baka iwo aťa'naan, hënk iťu bamëbanaan bnuura kabot kawo baankfinën. »

¹⁴ Wi Abram abanuŋ du Ejiptu, bañaan biki utaak mënť bawin kë Faaray anuura maakan. ¹⁵ Baweek biki utaak bawina ašë ya aťup *Farawuna naših, ahompa kanuura ki ñaať. Kë bašë ñooť ñaať du dko di baat biki Farawuna bawoon. ¹⁶ Faaray aťu kë Farawuna amëban Abram bnuura. Aťena ŋpi, ŋkaneel na ŋgit, abot awula balemp biinť na baat, na ŋbuuru, na ŋntaam ŋi pnkunkaali.

¹⁷ Kë Nawat Kabuka ašë ťu Farawuna na katoťul pwuťan pweek, ťiki ajeť Faaray ahar Abram. ¹⁸ Farawuna adu Abram wal mënť ašë ji na a : « we wi idolnuŋ hënk ba? We ukaan kë iintupën aji awo aharu? ¹⁹ We ukaan kë iji awo aťa'ul, kë ndo jeja kë awo ahar naan. Hënkun aharu awi ; jejana, iťëp iya na bgahu! » ²⁰ Farawuna ado biinť baloŋ kë bapënanana ťi utaak ul na aharul na bka'ul bti.

13

Abram na Lot bawayšëri

* **12:3** Kaťëpna ťi iwi kawul kntaali ki umundu (mboš) bti bnuura : baloŋ bapiit kak aji : ťi ŋtaak ŋi mboš bti baluŋ kado kaji : “Našibaťi awulan bnuura jibi awuluŋ ba Abram.”

¹ Kë Abram awoona Ejiptu na aharul na bka bi tul bti, agakandër na Lot kë baya Negeb. ² Wal mënŋ Abram ayok maakan, aka nŋtaam, na itaka na uwuuru. ³ Apëna Negeb aya, aya te aban du umbaŋ wi ubeeka wi Betel du dko di abiiŋ atan kaloona ki nul ŋi ptoof pi Betel na Ayi, ⁴ du dko di abiiŋ aniw *bliit bi mngur. Kë dul di Abram adëmananun *Yawe Nawat Kabuka.

⁵ Lot angakandëruŋ na Abram akak aka itani yi nŋkaneel, yi npi, na yi nŋit abot aka bañaan batum. ⁶ Utaak uunkëš bafëŋ bukal batëb bti : bka bi baka batum maakan kë baanhil pwo ŋi dko dloolan. ⁷ Bañaan biki Kanaan na baperitit bafëŋ kak wal mënŋ ŋi dko mënŋ. Kë bayafan biki Abram na biki Lot bakak ŋi pŋom. ⁸ Kë Abram ašë ji na Lot : « Tenan, nja nŋyiŋi, dkoofu kooŋ, mënŋal nŋëpar abot awo mënŋal bayafan biki nja bado kaŋom! ⁹ Tenan utaak wi bti! Joh nŋwayšër. Woli iya na kañen kamayu, kaya na kadeenu ; woli iya na kadeenu, kaya kamayu. »

¹⁰ Lot aten bnura ašë win utaak bti unkabuŋ bdëk bi Yordan di mboš manëkuŋ. Uwo ŋi wal wi Našibaŋi awoon aandobi tok nbeeka nŋi Fodom na Gomora. Dko mënŋ te du umbaŋ wi ubeeka wi Šowar dawo na itant ji uwoorta wi Nawat Kabuka du Eden, na utaak wi Ejiptu. ¹¹ Kë Lot adat utaak wi Yordaniya bti unwoyi umbaŋ wi umayar unuur atool pya da ; hënk di bawayšëruŋ. ¹² Abram aya afëŋ du utaak wi Kanaan kë Lot afëŋ aňog nbeeka nŋi bdëk bi Yordan. Atan iloona yi nul kë iban te Fodom. ¹³ Bañaan biki ubeeka mënŋ bawuŋ maakan abot aji bado uko wi Nawat Kabuka awoon aanŋali.

¹⁴ Wal wi Lot awayšëruŋ na Abram, Nawat Kabuka aji na Abram : « Iwin dko di inaŋuŋ, hënkur katan këš iten ifooyan. ¹⁵ Utaak wi ikwinuŋ wuŋ bti dwulu wa, iwi na pntaali pankpënuŋ ŋi iwi te mnŋo. ¹⁶ Ddo pa paŋum ji pyiw pi mboš: unuur wi bakhinanun pŋën pyiw panwoon ŋi mboš unuur mënŋ wi wi bakaan ahinan pŋën pntaali pi nu. ¹⁷ Naŋiin iñaay na utaak bti ŋiki dlun kawulu wa. »

¹⁸ Kë Abram ajeŋ iloona yi nul, aya afëŋ du mnko mnweek mi Mamre du Hebron kë dul di adolon bliit bi mngur pa Nawat Kabuka.

14

Abram abuuran Lot

¹ Wal wi Amrafel awoon naših i Šineyar, kë Aryok awo naših i Elatar, kë Kedor-Lawomer awo i Elam, Tideyal kë awo naših i Goyim* ² baših babaakër bukuŋ banaŋa ugut na bi Bera naših i Fodom na Birša naših i Gomora, na Šineyab naših i Adma na Šemeber naših i Ťeboyim na naših i Bela (danwoon Šowar).

³ Baših kañeen babañašani bukuŋ bti bayitiir na bangoli biki baka du dko danwoon daanwo na inkuŋ du Fidim (dawoon hënkun Bdëk bi Pnam). ⁴ Bado nšubal iñeen na nŋëb kë Kedor-Lawomer akših baka, ŋi ušubal uŋënk iñeen na nŋwanŋt kë bašë bër wa.

⁵ Kedor-Lawomer aŋo ušubal ašë naŋa ul na baših banwoon na a aya pŋut na bampokuŋ. Wi bakyaan, bakob barefayim du Ašerot-Karnayim, akob batufim du Ham, bayemim du Šawe-Kiriyatim, ⁶ akob bahorit du inkuŋ yi Feyir te ado ban El-Paran, dankabuŋ du *pndiiš. ⁷ Wi wi bašaan awuŋša aban te du ukumpëš wi En-Miŋpat (dawoon Kadeš) akob bamaletit du utaak wi baka bti abot akob bahamorit banfëtuŋ du Hašašon-Tamar.

* 14:1 Naših i Goyim : këme naših i nŋtaak.

⁸ Wal mēnt, kē naših i Fodom na i Gomora na i Adma, naših i Feboyim na naših i Bela (danwoon Şowar) başē naŋa abomandēr ugut na baka du Tidim, ⁹ agut na Kedor-Lawomer naših i Elam, Tideyal naših i Goyim, Amrafel naših i Şineyar na Aryok naših i Elatar : bawo baših babaakēr agut na baših kañeen! Bañaan biki Kedor-Lawomer bakob biki bakgutanaanuŋ.

¹⁰ Kē Tidim daşē tum ihēr iweek yi kafuuş ; wi naših i Fodom na i Gomora baktiir, aşē jot ŋi ya, kē bandukiir bamena du inkuŋ. ¹¹ Bankobuŋ baka kē başē yeenk bka bi biki Fodom na Gomora bti na iko ide yi baka bti aşē ya na bgah bi baka. ¹² Bakak ajej Lot (abuk aŋa Abram) na bka bi tul bti ayaanaan ; ŋiki Lot abi fēt du Fodom.

¹³ Alon ambuuruŋ aya du Abram, nahebērē, anfētun du mnko mnweek mi Mamre nahamorit, ayiŋ bi Eşkol na Aner ; bukal bawajanŋ bti baŋok na Abram. ¹⁴ Wi Abram ameen kē bamob ayiŋul ayaanaan, ajej ŋi bañaan biki nul bañaan iñeen-week ŋwajanŋ na bañaan iñeen na bakrenj (318) bambukiir ŋi katoh ki nul, kē babomandēr ugut, adookar na bamobuŋ Lot, te ubeeka wi Dan. ¹⁵ Abram na bañaan biki nul bawayşeri aneej ugut na baka na utejan, akob baka abot adookar na baka te ubeeka wi Hoba du btamşanka bi ubeeka wi Damat. ¹⁶ Ayeenk bka bti bi bajejuŋ, ayeenk kak Lot ayiŋul na bka bi tul bti na baat na bañaan biki bamobuŋ.

Melkitedek

¹⁷ Wi Abram akobuŋ Kedor-Lawomer na baših banwoon na a, awuğşakak, kē naših i Gomora aşē bi ayit na a du dko danwoon daanwo na ikun di Şawe (danwoon dko di naših).

¹⁸ Uka wal mēnt naših alon ambiyi pyit na Abraham katimul kawo Melkitedek. Awo naših i Falem, abot aji ŋejan Naşibaŋi Andēmuŋ Maakan. Atj ipoom na poot ; ¹⁹ Añehandēr Abram Naşibaŋi aji :

« Bnuura bawo ŋi Abram ŋi katim ki Naşibaŋi Andēmuŋ Maakan, ampaşuŋ baŋi na mboş!

²⁰ Dbeeb Naşibaŋi Andēmuŋ Maakan, andoluŋ başooradu kē baŋuŋ ŋi kadunu! »

Wi wi Abram aşaan ajej iko bti yi bayeenkuŋ du baših bukundi ado ifah iñeen, aşē pēnan kalon awul Melkitedek.

²¹ Kē naših i Fodom aşē ji na Abram : « Wulaan bañaan işē iduka na iko bti yi nayaan ayeenk. » ²² Kē Abram aşē teema aji : « Ddeenj kañen kamehna ŋi kadun ki *Yawe Nawat Kabuka Naşibaŋi Andēmuŋ Maakan, ampaşuŋ baŋi na mboş. ²³ kē mēnkyeenk nin uko ulon ŋi iko yi nu, mēndo yeenk yeenk nin unduŋ†, iwutna kaji iyokan Abram. ²⁴ Mēnkhank nin uko ulon pa nji. Dyeenk uko wi baŋaşaraan badeen ŋaŋ na kafah ki bangakandēruŋ na nji, Aker, Ekekol na Mamre bahilan kajej ifah yi baka. »

15

Bhoŋar bi Naşibaŋi na Abram

¹ Wi iko mēnt iŋepuŋ, *Yawe Nawat Kabuka ahaabēş Abram kēş apēn awinana ŋi kadunul aji na a : « Abram, wutan kalēnk! Dwo ubeel wi nu, dluŋ katuumu bnuura. »

²⁻³ Kē Abram ateema aji : « Nawat Kabuka Naşibaŋi i naan, ibaa wulēn uko ulon wi nji kaluŋ kaya bē mēnkka napoŋ nadukar wa? Iinwulēn napoŋ, Eliyeter i ubeeka wi Damat, nalempar naan alon akdukiir na iko yi naan. »

† 14:23 Mēndo yeenk yeenk nin unduŋ: Bapiit aji mēnkyeenk nin kaguja.

⁴ Kê Nawat Kabuka akak aji na a : « Mënt ul akdukiin na iko yi nu, napoŋ i ikbukun akdukiin na ya. » ⁵ Wi wi aŋaŋ ado Abram kê apên bdiŋ aŋe ji na a : « Tenan baŋi, ifên njah woli ihinani. » Akak aji na a : « Jibi njah nŋatumun, hênk di babuku bakluŋ katum. »

⁶ Abraham ahaŋ Nawat Kabuka ŋi uko wi ajakuluŋ, ukaŋ kê Nawat Kabuka aji awo natool.

⁷ Nawat Kabuka aji na a kak : « Nji dwoon Nawat Kabuka, andoliin kê ipên du Ur di bakaldeyeŋ kawulu mboŋ mi, ika. » ⁸ Kê Abram aŋe teema aji : « Nawat Kabuka Naŋibaŋi i naan, hum di di nji nhiluŋ kame kê dlun kaka ma. »

⁹ Kê aji na a : « Yaan itjiên uwit upatar, upi utaŋ na unkaneel ukaŋ. Undoli ŋi na uwo kaka nŋsubal nŋwajaŋ. ŋijan kak urikaŋe na ubalab unhumun. »

¹⁰ Kê Abram aŋija na bti afiŋ. Afaaŋ nŋtaam ŋi ptoof ado ifah itêb, kandi kataaŋ na katênt ka, aŋe wo aanfaaŋ nŋkat. ¹¹ Njugude nŋatool pdêpa ŋi nŋtaam nŋankeŋun nŋun kê Abram aŋe dook na.

¹² Na utaakal ukeŋ, Abram awo ŋi bnoy bweek aŋe win bdêm bweek blênkandëraan. ¹³ Kê Nawat Kabuka aŋe ji na a : « Iwo i kame kê babuku balun kawo bayaant du mboŋ manwoon maanwo mi baka, mi bakluŋ kakak kado kajuukntên baka ŋi ulemp, balun kahajan baka nŋsubal ifëen-week nŋyaŋ nŋbaakër (400). ¹⁴ Kê nji nŋe luŋ kakob banjuukntênun baka, bapên da na bka btum. ¹⁵ Kê iwi iŋe luŋ kaŋaf kabaa kakeŋ kamoya kakak na bnuura du bajugu.

¹⁶ Bakak ŋi, woli uraan ubaakanŋen ubii, ŋiki te wal mënt pjuban pi bahamorit paandobi ŋêplên. »

¹⁷ Wi unuur uyobun, kê bdêm batooti, kê bdoon banjeenuŋ maakan awo na udu uweek na unkaniya untehanun nŋaŋe mara mara amay amuur ŋi ptoof pi nŋtaam nŋanfiŋun nŋun. ¹⁸ Kê unuur mënt, Nawat Kabuka ado bhoŋar na Abram, aji na a : « Dluŋ kawul mboŋ mi pntaali pampënuŋ ŋi iwi, kapënna bdëk bi Ejiptu, te kaban bdëk bweek bi Ewufrat. ¹⁹ Mboŋ mënt manwoon mi nŋtaak nŋi bakenit, na mi bakenitit, na mi bakadmonit, ²⁰ na mi bahitit, mi baperitit, mi barefayit, ²¹ na mi bahamorit, mi bakanaan, na mi bagirgaŋit na mi bayebutit. »

16

Kabuka ki Itmayel

¹ Faaray ahar Abram aambi buk, aŋe ka nalemparul nŋaŋ alon anwoon i utaak wi Ejiptu i katim kawoon Hagar. ² Kê Faaray aŋe ji na Abram : « Tenan, jibi *Yawe Nawat Kabuka awoon aandi mbuk, dkooŋu kooŋ kakan ido kawinar na nalempar naan ; ulome nŋêpna ŋi a nka napoŋ. » Abram atiink uko wi ajakuluŋ. ³ Wi Abram adoluŋ nŋsubal ifëen nŋi afêŋun ŋi utaak wi Kanaan, Faaray aharul kê aŋe jej Hagar, nalemparul, awula kê aniimi. ⁴ Abram awinar na Hagar, kê awo na kayiŋ.

Wi Hagar awinun kê awo na kayiŋ, aŋe jun pkul Faaray ajugul. ⁵ Kê Faaray aŋe ji na Abram : « Iwi itunŋ kê Hagar abeehën hênkun. Nji ŋi uleef naan dwuliin nalempar naan, kê hênkun wi awoon na kayiŋ aŋe beehën. Dñehan *Nawat Kabuka awaysun nŋi na iwi. »

⁶ Kê Abram aŋe teema aji : « Nalemparu awo ŋi kaŋen ki nu, dolana uko wi inluŋ. » Wi wi Faaray akakuŋ ahajan Hagar, kê adoo noor aŋi, kabuurna.

⁷ Uwanjuŋ wi *Nawat Kabuka uyit na Hagar du kaŋog pliik plon panwoon du *pndiŋ, pliik mënt pawo ŋi bgah bi ŋur. ⁸ Uji na a : « Hagar, nalempar Faaray, iwoona ŋun, aŋe aya ŋun? »

Kê aŋe teem aji : « Dŋi ŋi kabuurna Faaray, ajug naan. »

⁹ Ké uji na a : « Kakan du ajugu, ido katiinka. »

¹⁰ Uwanjut wi Nawat Kabuka ukak aji : « Ddo babuku batum te nin alon aando hil pfen baka.

¹¹ « Tenan, iwo na kayin,
ilun kabuk napot niint,

lunji itu'a katim ki Işmayel*,
tiki Nawat Kabuka atiink mntëg mi nu.

¹² Alun kawo ji ubuuru unwoon uundomi ;
anknatarin bañaar bti,
bañaar bti bakak banatari'a ;
alun kalow bayiul bti. »

¹³ Hagar aşal aji awin na manjoonan anjaan awina, aşë ji wal mënt na Nawat Kabuka, antiniin na a : « Iwo El-Roy, Naşibaţi anwinnun. » ¹⁴ Uko waş ukaş kë bakdu plik mënt aji Lahay-Roy, dawoon « *Anwoon Aankba awinën. » Pliik mënt pawo ti ptoof pi Kadeş na Bered.

¹⁵ Hagar abukar Abram napot niint, kë Abram aţu napot i Hagar abukarun lun katim ki Işmayel. ¹⁶ Abram aka nşubal iñeen bakrej na nşubal paaj (86) wi Hagar abukarulun Işmayel.

17

Bhojar bi Naşibaţi na Abram

¹ Wi Abram akaan nşubal iñeen kañeen kalon na kañeen kalon (99), kë *Yawe Nawat Kabuka aşë pën awinana ti kadunul aji na a : « Nji dwoon *El Şaday, Naşibaţi Anhiniin iko bti ; doon kaşaşen ibot ido katiinkën. ² Ddo bhojar na iwi, kabot kawulu pntaali ptum maakan. »

³ Abram ajot wal mënt afët kaara ti mboş, Naşibaţi kë aşë ji na a : ⁴ « Tenan, bhojar bi, bi bi nji kadolon na iwi : Nji, dlun kado iwo aşin kntaali ktum. ⁵ Iinkak adu'ana Abram*, katimu kawo hënkun Abraham†, tiki ddolu iwo aşin kntaali ktum. ⁶ Ddolu ibuk bañaar batum maakan, banklun kado kntaali, ilun kabuk başih. ⁷ Ddo bhojar na iwi, na pntaali pankmbiin ti kafetu woli ikeţi. Bhojar mënt bawo te mnto, hënk dlun kawo Naşibaţi i nu na i pntaali pankmbiin ti kafetu. ⁸ Mboş mi Kanaan bti mi iwoon nta nayaant ti ma, dlun kawulu ma ika te mnto, iwi na pntaali pankmbiin ti kafetu, dlun kawo Naşibaţi i baka. »

⁹ Naşibaţi akak aji na Abraham : « Kë iwi, iwo kamëban bhojar bi ndolon na iwi na pntaali pi ikbukun. ¹⁰ Bhojar ban bi bi nji kadolon na iwi na pntaali pi ikbukun, iwo i kamëban ba. Biint bti banwoon na iwi bawo biki kawala katëmp. ¹¹ Nawo biki kawala katëmp, uwo uko unkyuujun bhojar bi nji ndolon na an. ¹² Kë ti kntaali ki ikbukun, napot niint anwoon awo kawala katëmp ti nnuur bakrej, kaţu na bambukiin ti itohan kême biki nanugun nug du ñaan alon nayaant, anwoon aanwo i pntaali pi nan. ¹³ Hënk, babukale ti katohu kême anugana nugana na itaka yi nu, bawo biki kawala katëmp. Bhojar bankwinaniin ti nleef ni nan bawo bhojar banwoon baankba. ¹⁴ Niint anwoon aanwala katëmp, alun kadookana ti bayiul, tiki agar bhojar bi naan. »

* 16:11 Işmayel : Ti uhebëre dawoon Naşibaţi atiink. * 17:5 Abram : Ti uhebëre dawoon niint antumun na mndëm. † 17:5 Abraham : Ti uhebëre dawoon aşin bañaar batum.

¹⁵ Naşibaţi akak aji na Abraham : « Faaray aharu, iinkak ado kadu'a Faaray, ido kadola Faara. ¹⁶ Dwula bnuura, kë abot aluŋ kabukaru napoţ ñiinţ. Dwula bnuura, aluŋ kawo anin knaali ktum, aluŋ kabuk başih batum. »

¹⁷ Wal mēnt, kë Abraham aşē jot afēt kaara ŧi mboş aşē muujan. Aşal wal mēnt aji : « Ñiinţ ankaaŋ ŋşubal iñeen-week kabuk napoţ? Kēma Faara ankaaŋ ŋşubal iñeen kañeen kalon akbukun? » ¹⁸ Wi wi aşaaŋ aji na Naşibaţi : « Dkooţu kooţ, wutan Işmayel ayeenk uko wi ihonnun! »

¹⁹ Kē Naşibaţi aşē teema aji : « A-a, Faara aharu abukaru napoţ ñiinţ, i iklun kaţu katim ki Itaak. Dluŋ kado bhoŋar na a te mnţo, kado ba na pntaali pankpēnnun ŧi a. ²⁰ Dkak atiinku ŧi uko wi Işmayel. Tenan, dwula bnuura, ddo kabuk kajoobēt na a, pntaali pi nul paţum. Aluŋ kabuk başih iñeen na batēb, ddola abukpntaali ptum maakan. ²¹ Kē bhoŋar bi naab, ddo ba na Itaak, i Faara aklun kabukaru pkili ŧi wal wi. » ²² Wi Naşibaţi abaaŋ ptiini na Abraham aşē ya aduka.

²³ Unuur mēnt, Abraham ajej Işmayel abukul, na bañaan bti bambukiin ŧi katohul na biki anugun nug, bañaan biinţ bti banwoon ŧi katohul awalan baka katēmp jibi Naşibaţi ajakulun ado. ²⁴ Abraham aka ŋşubal iñeen kañeen kalon na ŋşubal kañeen kalon (99) wi awaliin katēmp, ²⁵ kë Işmayel abukul aka ŋşubal iñeen na ŋwajaŋţ (13) wi awaliin katēmp. ²⁶ ŧi unuur uloolan mēntan wun wi wi Abraham na Işmayel abukul bawaliin katēmp. ²⁷ Biinţ biki katohul bti, bambuknaaniin da na biki banugun nug du ñaan alon nayaant, kë bawala katēmp na a.

18

Bayaant bawajaŋţ

¹ Unuur ulon Abraham aţo ŧi plēman pi kaloona ki nul du mnko mnweek mi Mambre wi unuur udiŋun, kë *Yawe Nawat Kabuka aşē pēn awinana ŧi kadun ki nul. ² Abraham akat kēş, aşē win biinţ bawajaŋţ kë banaţ du kadunul. Wi awinaŋ win baka, aţiina du plēman pi kaloona, aya yit na baka ajot afēt kaara ŧi mboş adēman baka, ³ aşē ji na alon ŧi baka : « Naweeke, dkooţu kooţ, pantan ŧi katoh ki nalemparu, idole han kalilan. ⁴ Yoonkaan ddo baţijan meel, nañow ihoţ naşē naţo nanoorfēn ŧi bko bi uţeeh. ⁵ Dya kaţijan kapoom nade, naţiisan ŋleef, nabaa naţēp wi nabiin te ŧi katoh ki nalemparan. »

Kē başē ateema aji : « Aa, dolan jibi ijakuŋ. »

⁶ Abraham amint wal mēnt aya du kaloona meēt di Faara awoon, aşē ji na a : « Faraan ijej pşon pnuura pankēşun, inag ijuŋ ipoom. » ⁷ Wi wi Abraham aşaaŋ amint aya du batani ajej ubay unuura, awul wa nalemparul kë ajun ataran. ⁸ Ajej mntow mnaţ na mntow mnjiilu na ubay wi babomanuŋ wun abēkan iko mēnt bti ŧi kadun ki baka. Anaţ aňog baka du pteef pi bko kë başē de.

⁹ Bahepara aji : « Faara aharu awo ŧun ba? »

Kē ateem aji : « Awo du kaloona meēt. »

¹⁰ Kē nayaant aşē ji na a : « Dluŋ kabi ŧi pkili ŧi wal wi ; uţēnk wal mēnt Faara aharu abuk napoţ ñiinţ. »

Faara awo du plēman pi kaloona, du kafet ki nayaant atiink. ¹¹ Bi Abraham na Faara bado bi wo wo baweeke, kë Faara akak aţaŋan kañowa. ¹² Hēnk, kë Faara aşē ji ŧi uşalul, amuuŋan. Aşal aji : « Hēnkun wi ndoon aţaf, kabaa kawinar na ñiinţ naan! Kē ajun katoh naan abot awo naţaf! »

¹³ Kē Nawat Kabuka aşē ji na Abraham : « we ukaaŋ kë Faara ajii ba, aşal aji aanhinan kabuk wi adoŋ abi ţaf ţaf? » ¹⁴ We wi Nawat Kabuka awoon

aanhinan pdo? Pkili, ti wal wi, dkak ti katohu, utjnk wal mnt Faara abuk napot niint. »

¹⁵ Faara apok aji : « Mnjii » ti ki alenki, k Nawat Kabuka ateema aji : « Ijii. »

Abraham ajiiniir Fodom

¹⁶ Biint banaa atool pya, aten ubeeka wi Fodom. K Abraham aš nioan baka. ¹⁷ Yawe Nawat Kabuka aji ti ušalul : « Dwo i kamen Abraham uko wi nji kadolun i? ¹⁸ Ul ankbukun pntaali ptum pankkaan mnhina, kabot kaŋu nwul knaali ki mboš bti bnuura. ¹⁹ Ddata ahilna ado babukul na biki katohul bado kaŋaš bgah bi naan, kado uko wi njalun na uko unwoon utool ti kš ki naan. Hnk, nš ndo pa a uko wi mbiin ahoŋa. »

²⁰ Wi wi Nawat Kabuka ašaan aji : « Batapar biki Fodom na Gomora iko iwuŋaan maakan, pjuban pi baka padm maakan. ²¹ Dya da katen me uko wi bataparun baka uwoha manjoonan, woli uunwo, kame. »

²² Batb ti biint bukun bapenna da, aš ya Fodom. K Abraham ahum nnaŋ ti kadun ki Nawat Kabuka. ²³ Abi aŋog aš ji na a : « Na manjoonan, ifiŋ baool kanaakrn na bado buŋaan i? ²⁴ Ulome baŋaan iŋeen kaŋeen baool bawo ti ubeeka? Ifiŋ baŋaan biki ubeeka bti i? K baŋaan iŋeen-kaŋeen baool banwoon ti ubeeka, baankdo imiir wa i? ²⁵ A-a, iinkdo uko utent wan, kado natool akeŋ na nado buŋaan. Natool awo wo ji nado buŋaan. Iinkdo uko utent wan. K iwi nawayš umundu bti ido uko unwoon utool di. »

²⁶ K Nawat Kabuka ateema aji : « Woli dtjnk du Fodom baŋaan baool iŋeen-kaŋeen, katen ti baka kamiir ubeeka bti. »

²⁷ K akak ajiini na a aji : « Nji nwoon pdpaln na ufob, dnoomun ajiini na Ajugun. ²⁸ Ulome baŋaan kaŋeen baŋaanjš ti baool iŋeen-kaŋeen bukun: Baŋaan kaŋeen bampenuŋ bukun baŋu itok ubeeka bti i? »

K ateem aji : « Woli dtjnk da baŋaan iŋeen nbaakr na baŋaan kaŋeen mntok ubeeka. »

²⁹ Abraham akak ajiini ji uteek aji : « Ulome bawoha iŋeen-nbaakr? »

K ateem aji : « Baŋaan iŋeen nbaakr mnt baŋu mntok ubeeka. »

³⁰ K akak aji : « Ajugun awutan kadeebaŋ akaan awuten nŋup : Bahinan kawo iŋeen-nwajanŋ. »

K ateem aji na a : « Mntok ubeeka woli dtjnk da baŋaan iŋeen nwajanŋ baool. »

³¹ Abraham akak aji : « Miiran, wi nkaan aŋoom ajiini na Ajugun : Bahinan kawo iŋeen-ntb. »

K ateem aji : « Baŋaan iŋeen nt b kun baŋu mntok ubeeka. »

³² K aji : « Ajugun awutan kadeebaŋ, dkak ajiini ubaaŋsaani : Bahinan kawo iŋeen. »

K ateem aji : « Baŋaan iŋeen bukun bado k mntok ubeeka bti. »

³³ Wi Nawat Kabuka abaan pjiini na Abraham aš ya, k Abraham ajiš katohul.

19

¹ Na utaaal, nwanjuŋ nt b nun naban du Fodom. K Lot aš to wal mnt ti uneej ubeeka. Wi awinaŋ win na aš naŋa aya ayit na na ajot afet kaara ti mboš adman na. ² Aji na na : « Dkooŋan kooŋ, nabiin nafdr du katoh ki nalemparan, naŋow ihoŋ, na nfa naš naya na bgah bi nan. »

K naš teema aji : « A-a, nya kafdr du bayiti. » ³ Lot akoŋ na te k ndo dinan awala du katohul. Ado k bajun na, aboman ipoom indaŋ k ndade.

⁴ Bahum baandobi piint̄ kē biint̄ biki ubeeka başē bi afooy katoh, bañaan̄ bti bawo da, du baťaša te baťaf, nin alon̄ aandukaa. ⁵ Badu Lot aji na a : « Biint̄ bambiin̄ ti katohu na utejan wi bawo tuŋ? Pēnaan̄ baka, ŋpiint̄ na baka. »

⁶ Lot apēn̄ abi moŋ baka ašē dēt bgah̄ ti kafetul. ⁷ Aji na baka : « An̄ banoh naan, dkootan̄ kooť nawutan̄ kado buťaan. ⁸ Natenan, dwo na bapoť baat̄ batēb̄ banwoon̄ baandobi me biint̄. Ddo baka bapēn̄ nado baka uko wi naŋalun̄, našē nawut̄ kado biint̄ biki nin uko ulon̄ ŋiki bawo bayaant̄ biki naan. »

⁹ Kē başē teem aji : « Totiin̄ ti. » Bakak aji na a : « Iwi inwoon̄ nayaant̄, ašē ŋal pwo nawayēš! Hēnkun̄ ŋdolu uko unwuťnun̄ apel wi ŋkdolun̄ baka. » Bawuuk Lot ašē tool pya kapaat̄ plēman. ¹⁰ Kē biint̄ banwoon̄ du meet̄ başē haabēs amob Lot apulad meet̄ ašē tuh plēman. ¹¹ Bado wal mēnt̄ biint̄ banwoon̄ du bdiť kē bakak bakuul bukāl bti, ajunna ti bapoť te du baťaf, kē baankak awin plēman.

¹² Nwanjut̄ ŋun̄ ŋaji na Lot : « Ikak awo na ŋaan̄ alon̄ ti i? Bayootanu, babuku biint̄ na baat̄, bañaan̄ bti banwoon̄ biki nu ti ubeeka, jejan baka napēn̄ ti wa. ¹³ Nťok ubeeka wi bti ŋiki na manjoonan̄ baťup̄ iko iwuťaan̄ maakan̄ yi bañaan̄ biki wa badolun̄. Yawe Nawat̄ Kabuka ayilun̄ aji nťok ubeeka. »

¹⁴ Lot aya aťiini na bayootanul, banjokun̄ babukul aji : « Nanaťiin, napēn̄ ti dko di, ŋiki *Nawat̄ Kabuka abi katok ubeeka. » Kē başē šal aji abeŋ beŋ.

¹⁵ Wi unuur ujinťun̄ na nfa kub, ŋwanjut̄ ŋakak aji na Lot : « Naťiin, ijeť aharu na babuku baat̄ batēb̄ banwoon̄ ti kēme nakeť woli Nawat̄ Kabuka akob biki ubeeka wi. »

¹⁶ Kē jibi Lot ahumuŋ na ŋšal ŋtēb̄, kē biint̄ bukuŋ başē mēbana ti kañen, na aharul na babukul baat̄ batēb̄ ŋiki Nawat̄ Kabuka aňagi'a. Badola kē apēn̄ ti ubeeka.

¹⁷ Wi bapēnanun̄ baka ti ubeeka, uwanjut̄ ulon̄ ti baka kē ušē ji : « Ťiin̄ ibuuran̄ ubida wi nu! Kten kafet̄ ibot iwut̄ kanať nin dko dlon̄ ti utaak wi, yaan̄ du pnkun̄ iwutna kakeť. »

¹⁸ Kē Lot atem aji : « A-a, Naweek, uunhinan̄ kawo hēnk! ¹⁹ Nalemparu awinana bnuura ti kēs ki nu, kē ibot adiiimana mňaga mnweek wi ibuuran̄ ulun̄. Kē nji nšē wo mēnhil kaťi kaya du pnkun̄ bē pwuťan̄ paankbanēn̄ nkeť. ²⁰ Tenan, iwin ubeeka umpoťi wi i? Uňogi, kē nhil kaťi kaban da. Wutan̄ nya mmena da mbuurna, ŋiki uwo umpoťi! »

²¹ Kē ateema aji : « Dkak aťenu uko waŋ, mēnktok ubeeka wi ikt̄iiniyaanun̄. ²² Taraan̄ iťi iya imena du wa, ŋiki mēnhil kado nin uko ulon̄ bē iindobi ban da.

» Uko waŋ ukaan̄ kē baťu ubeeka mēnt̄ katim ki Ťowar.*

²³ Unuur ujun̄ pjinť wal wi Lot abanun̄ du Ťowar, ²⁴ kē Yawe ašē do pdēpalēn̄ panktēradun̄† kē pawoona baťi ajot ti Fodom na Gomora. ²⁵ Atok ŋbeeka mēnt̄ na utaak mēnt̄ bti, aŋin̄ bañaan̄ na iko bti immayun̄ ti mboš. ²⁶ Ahar Lot akok aten du kafetul ašē bi kak kak pnam.

²⁷ Abraham̄ anaťa na nfa kub ašē ya du dko di abiin̄ anať ti kadun ki Nawat̄ Kabuka, ²⁸ aten Fodom na Gomora na utaak bti ašē win udu kē ukpēn̄ da ji udu wi uyik! ²⁹ Wi Našibaťi atokun̄ ŋbeeka ŋun̄ aleš Abraham̄ apēnan̄ Lot kē abuur kaťaafa ki bdoo du dko di abiin̄ afet̄.

Lot na babukul baat̄

³⁰ Lot aya afet̄ du pnkun̄ ul na babukul baat̄ batēb̄ ŋiki aaňňoom pťo du Ťowar. Baya du pnkun̄ afet̄ du bňot banhoorun̄. ³¹ Unuur ulon̄, bajeen̄ ŋať i Lot aji

* **19:22** Ťowar : Ťi uhebēre dawoon̄ umpoťi.

† **19:24** Pdēpalēn̄ panktēradun̄ : “Soufre, Sulfur, Sulfuro.”

na aṭa'ul : « Aşınun aṭaf hēnkun, kē nin űiint alonj aankak awo ṭi utaak anhilunj kapiint na nja jibi bañaan bti bajaan bado. ³² Biin űwul aşın nja poot akuj űşē űpiint na a űka bapoṭ, pntaali pi nul pawutna kaba. »

³³ Na utejan mēnt bawul aşın baka poot, kē bajeen aşē bi apiint na aşın anwoonj aando me upiint na unaṭa abukul. ³⁴ Wi nfa mambanun, kē bajeen aşē ji na aṭa'ul : « Takal na utejan dpiint na aşın nja ; biin űkak űwula űa na utejan poot adaan işē iya ipiint na a, hēnk űşē űbuk bapoṭ, pntaali pi nul pawutna kaba. » ³⁵ Bakak awul aşın baka poot utejan mēnt, kē nabaasha apiint na a, bē aando me upiint na unaṭa abukul. ³⁶ Hēnk di babak Lot bawoonj na iyinj, inwoonun du aşın baka. ³⁷ Bajeen abuk napoṭ űiint aşē ṭu'a katim ki Mohab†, awoonj ateam bamohabit biki űa. ³⁸ Nabaasha kak abuk napoṭ űiint aşu'a katim ki Ben-Ami§; ul awoonj ateam bahamonit biki űa.

20

Abraham na Abimelek

¹ Abraham apēna du umban wi Mamre aya du utaak wi Negeb afēt ṭi ptoof pi űbeeka űi Kadeş na Şur. Abi ya pyaanṭ du Gerar. ² Aji na bañaan kē Faara aharul awo aṭa'ul. Kē Abimelek naşih i Gerar aşē do kē bayaarada Faara pa aniima.

³ Na utejan, Naşibaṭi apēn awinana ṭi kadunul na űṭaafi aji na a : « űnaṭ i iyeenkunj aṭu ikeṭ ṭiki aniimaa. »

⁴ Abimelek ahum aando bi piint na a, aşē ji : « Ajugun, ifinj űnaanj anwoonj aando uko ulonj i? ⁵ Abraham ṭi uleeful ajaknunj aji awo aṭa'ul kē Faara akak ajakēn aji Abraham awo naweekul. Uko wi ndolonj ddo do wa na uhaaş ujint, mēndo nin uko ulonj uwuṭaan. »

⁶ Kē Naşibaṭi ateema na űṭaafi aji na a : « Aa, űi kak dme kē ido uko mēnt na uhaaş ujint. űi dneenaninj pjuban ṭi kadun naan wi ndolonj kē iimbana. ⁷ Hēnkunj kakaan űiint unj aharul ṭiki awo *naṭuparaan. Alunj kañehandēru ibuurna. Woli iinkakana, kkeṭ iwi na biki katohu bti. »

⁸ Wi unuur ujintun, Abimelek adu baweek bti biki utaak aşē ṭup baka uko unṭepun, kē başē lēnk maakan. ⁹ Adu Abraham aşē ji na a : « we wi idolonj bañaan hēnk ba? We wi ndolinj kē ido kak i kaṭijaraan pjuban pweek pi, űi na bañaan biki utaak wi naan bti? Ido uko wi űnaanj awoonj aanwo kado. »

¹⁰ Akak ahepar Abraham aji : « We ukaan kē ido uko wañ ba? »

¹¹ Abraham ateema aji : « Dşal aji bañaanj banwoonj ṭi bañoom Naşibaṭi, kē kanuura ki ahar naan kahil kaṭu bafinēn. ¹² Ado woh aṭa'naan ṭiki űṭok aşınun, baninun biki űwoonj űnēṭoki, kē űşē bi niimar. ¹³ Wi Naşibaṭi adolonj kē mpēn du katoh ki paapa añaay, djaka aji : “Dñehanu uko ulonj; woli inalēn, dko di űkyahaanj, jakan na bañaanj iwo aṭa'naan.” »

¹⁴ Abimelek ajej űkaneel na űpi na űgit, balemp biint na baat awul Abraham aşē kakana Faara aharul. ¹⁵ Akak aji na a : « Utaak wi naan wi wi, ihinan kafēt dko di inaluñ. » ¹⁶ Aji na Faara kak : « Dwul naweeku itaka itum maakan*. Uko wañ ukyuujun bañaanj bti banwoonj na iwi kē iwo najint ṭi uko unṭepun. »

¹⁷ Kē Abraham aşē ñehan Naşibaṭi ajeban Abimelek na aharul na balemparul baat bahilna babak, ¹⁸ ṭiki ado kē baat bti biki katoh ki Abimelek baanhil kabuk ṭi uko wi adolonj Faara ahar Abraham.

† **19:37** Mohab : ṭi uhebērē dawoonj anwoonun du aşın. § **19:38** Ben-Ami : ṭi uhebērē dawoonj abuk pntaali pi naan. * **20:16** Itaka itum maakan : Iwo uko ji baluk bi űşubal ifēen-week na ifēen űwajanṭ (130) űi nayafan.

21

Kabuka ki Itaak

¹*Yawe Nawat Kabuka ado Faara bnuura jibi abiiñ aṭupa, ado uko wi abiiñ ahoṅa. ²Awo na kayiñ abukar Abraham andoon abi wo wo naṭaf napoṭ ñiiñṭ, ṭi wal wi Naṣibaṭi abiiñ ajaka. ³Abraham aṭu napoṭ i Faara abukarulun katim ki Itaak*.

⁴Wi Itaak abukul adolon ṅnuur bakreñ, kē Abraham aṣē do jibi Naṣibaṭi ajakulun, awalana katēmp. ⁵Aka ṅsubal iñeen-week (100) wi abukun Itaak.

⁶Kē Faara aṣē ji : « Naṣibaṭi awulēn uko wi nji kadoon kajiina, bañaan bti banktiinkun uko wi balilan na nji. »

⁷Akak aṭiini aji : « In ahilanun ṭfa kaji na Abraham kē Faara abi kabootan? Kē ṅsaan abukara ñiiñṭ hēnkun wi aṭafun. »

Hagar na Iṣmayel badookanaa

⁸Itaak adēm te kē anin ado kayana. Unuur mēñṭ kē Abraham aṣē do ufettu uweek. ⁹Hagar i utaak wi Ejiptu awo da na napoṭ i abukaruñ Abraham. Faara awin napoṭ kē aknoha†, ¹⁰aṣē ji na Abraham : « Dookan nalemp i na abukul, abuk nalemp i aanwo kayeenk ṭi iko yi ikdukarun Itaak abuk naan. » ¹¹Uko mēñṭ ude Abraham maakan ṭiki Iṣmayel awo kak abukul. ¹²Kē Naṣibaṭi aṣē ji na a : « Kṭoo kaṭaaf abuku na nalemparu, uko wi Faara akhepariñ bti dolan wa, ṭiki ṭi Itaak di di pntaali pi nhoñiñ pakpēnnun. ¹³Kē abuk nalemp, ddola abuk pntaali pweek maakan, ṭiki awo kak abuku. »

¹⁴Abraham anaṭa na nfa kub, ajej kapoom na ubuuli wi meel awul Hagar, kē aṭu ṭi feṭ, akak awula napoṭ aṣē dola kē ayaa. Kē Hagar aya añaay na *pndiiṣ pi Bertabe.

¹⁵Wi meel manyaan aba, kē aṣē bēkan napoṭ ṭi bko blon uṭeeh, ¹⁶aya alow btiṣu aṭo aṣē jun ṅwooni aji : « Mēñṭal pwin pkeṭ pi napoṭ naan. »

¹⁷Naṣibaṭi atiink napoṭ kē akwooni, kē uwanjut wi nul uṣē duuna Hagar du baṭi aji na a : « Hagar, we wa ba? Klēnk, Naṣibaṭi atiink ṅwooni ṅi napoṭ du dko di ibēkanulun. ¹⁸Jejana ibot imēbana bnuura ṭiki ddo babukul baṭum, bawo pntaali pweek. » ¹⁹Naṣibaṭi ahaabēṣ wal mēñṭ kēṣ ki Hagar kē aṣē win pliiik. Wi wi ayaan aliik ubuuli aṭuman awul napoṭ kē adaani.

²⁰Naṣibaṭi ayeñ napoṭ kē akdēm. Afēṭ du pndiiṣ akak ṅaan anhilun kaṣuuri maakan. ²¹Wi afēṭun du pndiiṣ du Paran, anin kē aṣē la'ara ṅaaṭ anwoon i utaak wi Ejiptu.

Bhoṅar bi Abraham na Abimelek

²²Unuur ulon, Abimelek na Fikol naṣih i bangoli biki nul baya du Abraham aji na a : « Naṣibaṭi awo ṭi kafetu ṭi iko bti yi ikdolon. ²³Hēnkun mehniñ ṭi kadunul iji iinkguurēn nin, nji na babak naan na babak baka, kē ido bnuura na nji na utaak wi iwoon nayaant wi, jibi nwoon bnuura na iwi. » ²⁴Kē Abraham aṭeem aji : « Dhon uko mēñṭ. »

²⁵Wi wi Abraham aṣaan aṣeṣana pliiik plon pi balempar Abimelek babiñ aṭeṣ. ²⁶Kē aṭeema aji : « Mēmme ṅaan andolon uko wan. Iiñṭupēn, dbaan atiink tiink nṭa uko mēñṭ. »

²⁷Wi wi Abraham aṣaan ajej ṅkaneel, ṅpi, na ṅgit awul Abimelek, kē baṣē do bhoṅar. ²⁸Abraham apēnan ṅkaneel ṅmpoṭi ṅwaaṭ paaj na ulon. ²⁹Kē Abimelek aṣē hepara aji : « we ukañ kē ipaṭeṣ ṅkaneel ṅmpoṭi ṅwaaṭ paaj na ulon ṅi ba? »

* **21:3** Itaak : dawoon ṭi uhebēre aji. † **21:9** Kē aknoha : Balon bapiit aji Kē akben Itaak.

³⁰ Kê ateema aji : « Yeenkan ñkaneel paaj na ulonj ñi, uwo uko unkdiiimanunj kē ñji djipunj pliiik pi. » ³¹ Uko wanj ukaanj kē badu dko mēntj aji Beerşeba† ñiki bukal batēb bti bañonjarunj da amehna.

³² Wi badolonj bñonjar du Beerşeba aba, Abimelek na Fikol naşih i bangoli biki nul banaña akak du utaak wi bafilittenj. ³³ Abraham atepi du Beerşeba bko bi bajaanj bado Tamarit aşē dēman da *Yawe Nawat Kabuka anwoonj aankba.

³⁴ Wi wi Abraham aşaanj aņo ajon du utaak wi bafilittenj.

22

Bñeñan bi Abraham

¹ Wi iko yanj itēpunj, Naşibañi aņal pten me Abraham afiyaara kado uko wi akjakulunj aşē ji na a : « Abraham. »

Kē ateem aji : « Nji wi. »

² Kē aji na a : « Jejan abuku, aloolan ñaņ i ikaanj, Itaak i injalunj maakan, iya du utaak wi Moriya du pnkunj pi ñji kalunj kayuuju. Woli iban da, kjeja kafiiñaraan kabot katēra kadolēn bñeñan. »

³ Abraham anaña na nfa kub, atan ubuuru ajej balemparul batēb na abukul, abot atib imul yi akyaanj katērna'a, aşē tool pya dko di Naşibañi ajakulunj. ⁴ Wi bapoşunj ado ñnuur ñwajanj, kē Abraham aşē win dko di bajakulunj du kalowan. ⁵ Aji wal mēntj na balemparul : « Nadukiin ñi na ubuuru. Nji na napoť ñya kadēman Naşibañi kaşē kakak. »

⁶ Abraham ajej imul yi akyaanj katērna Itaak abukul awula kē akunja, ul ñi uleeful kē aşē mēban bdoo na umbañ. Wi wi baťoolunj bukal batēb. ⁷ Itaak aņiini wal mēntj na Abraham aşin aji : « Paap! »

Kē ateema aji : « Abuk naan, dñiinkul! »

Kē akak aji na a : « Bdoo bii bi, kē imul yii yi, unkaneeel wi bñeñan ubaa wo ñun ba? »

⁸ Kē ateem aji : « Abuk naan, Naşibañi akyaanj kawul unkaneeel » kē başē tool bukal batēb bti.

⁹ Wi babanunj du dko di Naşibañi ajakulunj, Abraham aboman *bliit bi mngur, apaf da imul aşē tan Itaak abukul aņu ñi imul duuť. ¹⁰ Aťoolan kañen ajej umbañ kafiiñna abukul. ¹¹ Kē uwanjut wi *Yawe Nawat Kabuka uşē duuna du bañi aji na a : « Abraham! Abraham! »

Kē ateem aji : « Nji wi! »

¹² Kē uşē ji na a : « Kdeen kañen ñi napoť! Kdola nin buñaan! Dme hēnkunj kē ñji kñiink Naşibañi : Idinan pwulēn abuku aloolan ñaņ i ikaanj. »

¹³ Abraham akat kēş aşē win unkaneeel ukaş ulonj wi itiiim ihotunj ñi bgof. Aya ajej wa añjar Naşibañi atēr ado bñeñan, kē ukeťar abukul. ¹⁴ Abraham adu dko mēntj aji : « Adonay Yire » uwoonj Ajugun awul. Uko wanj ukaanj kē hēnkunj baji baji : « Du pnkunj Ajugun awul. »

¹⁵ Uwanjut wi Nawat Kabuka ukak aduuna Abraham du bañi, ¹⁶ aji na a : « Dmehna ñi bkow naan, ñji Nawat Kabuka aji : jibi idolonj uko wi, adinan pwulēn abuku aloolan ñaņ i ikaanj, ¹⁷ dwulu bnuura bweek maakan, ddo pntaali pankpēnnunj ñi iwi paťum ñi ñjah ñi bañi na pyiw panwoonj ñi kabanj ki bdēk. Pntaali pi nu pawat başoorad pa, payeenk ñbeeka ñi baka. ¹⁸ Dñēpna ñi pntaali pi nu kawul kntaali ki mboş bti bnuura, ñiki itiiinkēn. »

¹⁹ Abraham awuğşa akak du balemparul, kē baťool pkak Beerşeba. Abraham afēť da.

Babuk Nahor

† 21:31 Beerşeba : ñi uhebēre dawoonj pliiik pi kamehna.

²⁰ Wi iko wanj itëpun, baɕup Abraham aji Milka kak, ahar Nahor aɕa'ul abukara bapoɕ biint. ²¹ Bajeen awo katim ki Ut, aɕu na But aɕa'ul, na Kemuwel aɕin Aram, ²² na Keted, na Hato, na Pildaɕ, na Yidlaf, na Betuwel. ²³ Betuwel abukun Rebeka. Bukun bawoon bapoɕ biint bakreɗ biki Milka abukaruɗ Nahor, aɕa Abraham. ²⁴ Nahor abi do baniw na ñaɕ alon i katim ki Rewuma, ankaan abuk bapoɕ biint, bawo : Teba, Gaham, Tahaɕ na Maaka.

23

Pkeɕ pi Faara na umoy wi nul

¹ Faara ado nɕubal iñeen-week na nɕubal iñeen nɕëb na paaj na ulon (127); hënk di di nɕuurul nɕalinun. ² Wi wi aɕaan akeɕ du Kiriyaɕ-Arba (dawoon Hebron) du utaak wi Kanaan; Abraham awoonira abot aɕëga.

³ Abraham apën du meet di puum pi aharul papiintanun aɕë ya du bahitit aji na baka : ⁴ « Dwo nayaant anfëɕun na an, payuujan dko dlön di nhili kanug kamoyna ahar naan. »

⁵ Kë bahitit bašë teema aji : ⁶ « Naweeɕ tiinkun : Naɕibaɕi adëmanu kë iwo ɕi ptoofun, tenan ɕi dko bti di nɕbomanun aji nɕmoyna, datan dannuurnaaniin imoy aharu, nin alon ɕi un aankneenanu dko di nul. »

⁷ Abraham anaɕa wal mënɕ abi anup ɕi kadun ki bañaan biki utaak mënɕ, bahitit. ⁸ Aɕiini na baka aji : « Woli nadinan mmoy ahar naan, natiinkaan, nabot naɕënkën naɕiini na Efron abuk Fohar. ⁹ Dɗal awulën du Makpela dko di abamanun du kabari ɕi uɕëhul kado kamoyna ; awulaan da, dluka itaka yi dakwaaparun ɕi kadunan, dakak dko dmoyni di naan. »

¹⁰ Kë Efron aɕë ɕo ɕi ptoof pi bahitit baɕëntul wal mënɕ. Ateem Abraham ɕi kadun ki bahitit bti banwoon du bayiti aji na a : ¹¹ « A-a naweeɕ, tiinkan! Dɕenu uɕëeh kabot kaɕenu dko dmoyni danwoon du wa meet. Dɕenu da ɕi kadun ki bañaan bti : moyan aharu da. »

¹² Kë Abraham aɕë kak anup ɕi kadun ki bañaan biki utaak. ¹³ Aji na Efron ɕi kadun ki baka : « Dkooɕu kooɕ duni itiinkën. Wutan nnug uɕëeh : yeenkan itaka, nɕë mmoy ahar naan da. »

¹⁴ Kë Efron aɕë teema aji : ¹⁵ « Naweeɕ, tiinkaan! Preeɕ pi mboɕ mi pawo [ktaka iñeen week nɕbaakër ki baɕaknuɗ untaam.] Kë itaka mënɕ, iwo we ɕi ptoofun? Moyan puum pi aharu. »

¹⁶ Abraham atiink Efron, afën itaka yi Efron ajakuɗ ɕi kadun ki bahitit : ktaka iñeen week nɕbaakër (400) ki baɕaknuɗ untaam.

¹⁷ Hënk, kë uɕëeh wi Efron du Makpela dantaanun na Mamre, uɕëeh na dko dmoyni danwoon da, na mnko bti manwoon ɕi uɕëeh meet ¹⁸ kë ikak yi Abraham ɕi kadun ki bahitit bti banwoon du bayiti.

¹⁹ Wi uko wanj itëpun, kë Abraham aɕë ya amoy Faara aharul du bhër banwoon du uɕëeh wi Makpela aɕaan na Mamre, dawoon Hebron du utaak wi Kanaan. ²⁰ Hënk, kë bhër na uɕëeh bti, nɕapën ɕi iñen yi bahitit akak bka bi Abraham, kë ado da pnguran.

24

Ñaɕ i Itaak

¹ Abraham aɕaf wal mënɕ maakan, kë *Yawe Nawat Kabuka akak awula bnuura ɕi iko bti. ² Abraham adu anwoonun naweeɕ ɕi balemparul, abot awo namali i nul aji na a : « Dkooɕu, ɕuun kañen ɕi pnkant pi naan uɕëeh ». ³ Mehniin

* **24:2** ɕuun kañen ɕi pnkant pi naan uɕëeh : ɕi udolade wi baka ñaaj aji do hanj woli amehna uko uweek.

ti kadun ki Nawat Kabuka Naşibaţi anţakun baţi na mboş, iji iinklun kalaar abuk naan napoţ ñaaţ ti biki Kanaan biki nfetun ti ptoof pi baka ti. ⁴ Luñi iya du utaak wi naan, du bayiţ naan, idat da ñaaţ pa İfaak abuk naan. »

⁵ Kê nalemparul ahepara aji : « Kê woli ñaaţ aanlun adi ptaşen te ti utaak wi, wal mēnt, kañoţ abuku du utaak wi iwoonun i? »

⁶ Kê Abraham ateema aji : « A-a. Taafaraan kakakan da abuk naan. ⁷ Nawat Kabuka Naşibaţi ampēnanaanun du katoh ki paapa na du utaak wi bayiţ naan, anjaknun abot amehna aji alun kawul pntaali pi naan mboş mi, alun kayil uwanjun wi nul ti kadunu, ijejna ñaaţ i utaak naan pa abuk naan. ⁸ Aşē wo woli ñaaţ aandi ptaşu, iinkwo angaruñ kamehna. Taafaraan kakakan abuk naan da. »

⁹ Kê nalemp aţu kañeen ti pnkant pi Abraham uţeeh, amehna ti uko mēnt.

¹⁰ Nalemp un ajeñ nntaam ni pnkunkaali iñeen ni Abraham abot aya na iko inuura itum yi akaan, aşē tool aya du ubeeka wi Nahor afetun du utaak wi Metopotamiya. ¹¹ Wi abanun da, ado nntaam kê ñaknoorfēn du upēn ubeeka kañog pliiik. Uwo utaakal, ti wal wi baat bajaan bapēn kabi pliiik.

¹² Wal mēnt kê aşē ji : « Nawat Kabuka, iwi Naşibaţi i Abraham ajug naan ajaan adēman, dkooţu kooţ dolan iko itēp bnuura, İbot idiiman Abraham ajug naan bnuura bi nul! ¹³ Dwo ti kañog pliiik, kê baat biki ubeeka bakpēn pbi kaliik meel. ¹⁴ Dolan poonu i nji kajakun awalan pdunk pi nul aţenēn ndaan aşē teemēn aji : “Daanan, mbot nwul nntaam ni nu ñadaan,” awo ñaaţ i inlalun pa İtaak nalemparu ; kawin kê idiiman ajug naan bnuura bi nu. »

¹⁵ Aando bi ba ptiini aşē win poonu alon kê akbi na pdunk ti pganjan. Katimul kawo Rebeka, awo abuk Betuwel, ñiint abuk Milka, ahar aţa Abraham anwoon katim ki Nahor. ¹⁶ Napoţ ñaaţ mēnt awo neegani nannuura maakan, anwoon aando bi me biint. Aya du pliiik, aliiikar pdunk aşē tool pkak.

¹⁷ Nalempar Abraham aţi aya ayit na a aji : « Dkooţu kooţ, ţenaan meel mntiinku ti pdunku ndaan. »

¹⁸ Kê ateem aji : « Naweeek, daanan » aşē taran awalan pdunk awula kê adaani. ¹⁹ Wi adaanun aba, kê poonu akak aji na a : « Dkak aya kaliik, nntaam ni nu ñadaan ñado ñateban. » ²⁰ Aţaran ajeş nntaam meel mandukiin mun ti kambējan akak aţi aya aliiik meel mnlon pa nntaam bti. ²¹ Ñiint awo ti pşalana byompan aşē şal me Nawat Kabuka ado kê bgahul banuuraa.

²² Wi nntaam ni pnkunkaali ñadaanun ado teban, ñiint kê aşē jej brinku bi uwuuru bdiţ abot aţu'a kak inguuri itēb yi wuuru idiţ. ²³ Wi wi aşaan aji na poonu : « Iwo abuk in ba? Ţupaan, dkooţu kooţ, dko dfēr dawo du uko şaaş ñhilna ñwala da i? »

²⁴ Kê ateem aji : « Dwo abuk Betuwel, ñiint i Milka abukaruñ Nahor. »

²⁵ Akak aji na a : « Nwo na ujaagal wi ñhilun kaşeef ipiintānaan nntaam ni nu na uko ude utum pa ña, akuţ awo na dko di nahilun kafēr. »

²⁶ Ñiint nalempar Abraham anup wal mēnt adēman Nawat Kabuka ²⁷ aji : « Dbeeb *Yawe Nawat Kabuka, Naşibaţi i Abraham ajug naan ajaan adēman, anwoon aanţañan pdiiman ajug naan bnuura na pdo uko wi ahoñulun. Kê nji, Yawe aţijēn du katoh ki bayiţ ajug naan. »

²⁸ Poonu aţi aya du uko anin, aţup uko unţepun. ²⁹ Ul Rebeka, aka naweekul ñiint i katim kawoon Laban, Laban mēnt aţi aya du ñiint du pliiik. ³⁰ Wi Laban awinan win brinku na inguuri yi aţa'ul ñaaţ awohun abot aţiink kê Rebeka aji : « Hēnk di di ñiint mēnt aţiiniin na nji aji » aya du a, aţēnk kê ahuma nnaţ añog nntaam ni pnkunkaali du pliiik. ³¹ Laban aji na ñiint : « Biini, iwi i Nawat Kabuka awulun bnuura bi nul! we ukaan kê iduka du bdiğ ba te

dboman katoh ala dko di iktuun nntaam ni nu? » ³² Niint abi awala ti katoh, ke Laban afenēša nntaam, ašeef ujaagal abot awul na uko ude. Awul niint na bangakandēruj na a meel bañowna ihot. ³³ Bañij pde abēkana, ke nalempar Abraham ašē ji : « Mēnkde bē mēntup uko wi nji nwoonj i kačup. »

Laban ke aji na a : « Tupan keeri. »

³⁴ Ke aji : « Dwo nalempar Abraham. ³⁵ Nawat Kabuka awula bnuura maakan, ke akak nayok. Awula nkaneel na ngit, untaam na uwuuru, balemp biint na baat, na nntaam ni pnkunkaali na njuuru. ³⁶ Taara, ahar ajug naan abukara napoť niint wal wi adoonj abi taf taf ke awul abukul mēnt iko bti yi akaanj. ³⁷ Ajug naan adolēn ke mmehna aji : “Tinklaar abuk naan nnaat ti babuk bañaanj biki utaa wi Kanaan wi nfētuñ. ³⁸ Mehniin iji iya du bayit naan, du katoh ki paapa kadat da nnaat pa abuk naan.”

³⁹ « Ke nšē hepar ajug naan aji na a : “Ke woli nnaat aandi pbi na nji kado hum?”

⁴⁰ « Ke atem aji : “Nawat Kabuka i njaanj kaťať aluñ kayil uwanjut wi nul, utju te du dko di njakuñ išē idat wal mēnt nnaat pa abuk naan ti bayit naan, du katoh ki paapa. ⁴¹ Iinkwo angaruñ kamehna ki ntu'iiñ pdo : iya du bayit naan, ke woli bapok pwulu nnaat iťij, iinkwo angaruñ kamehna ki ntu'iiñ.”

⁴² « Dban nta du pliiik ašē ji : “Nawat Kabuka, iwi Našibaťi i Abraham ajug naan ajaanj adēman, dkooťu kooť dolaan iko iťēp bnuura, nwin uko wi mbiin pla! ⁴³ Dnať aňog pliiik, napoť nnaat ankmbiin pliiik da i nji kajakuñ: ‘Dkooťu kooť, țenaan meel mntiinku ti pdunku, ddaan’, ⁴⁴ ke atemēn aji : ‘Daanan, mbot nya nliik meel pa nntaam ni nu’, kdola awo i iwi Nawat Kabuka adatuñ pa awo ahar abuk ajug naan.”

⁴⁵ « Mēndo bi ba pñehan Ajugun ti uťal naan, ke Rebeka ašē bi na pdunkul ti pgañan, aya du pliiik, aliiik meel, ke nšē jaka : “Dkooťu kooť, țenaan meel mntiinku ddaan.”

⁴⁶ Ataran awalan pdunk, ašē jakēn : “Daanan mbot nya nliik meel, nntaam ni nu nndaan.” Ddaan, ke akak aliiik nntaam meel.

⁴⁷ « Ke nhepara aji : “Iwo abuk in ba”?

« Ke atem aji : “Dwo abuk Betuwel i Milka abukaruñ Nahor.” Wal mēnt wi wi ntu'uluñ brinku ti byiť abot aťu'a inguuri ti iñen. ⁴⁸ Dñup adēman Nawat Kabuka abot abeeba, ul Našibaťi i Abraham ajug naan antijnun ti bgah bi bnuura pyeenk abab aťa ajug naan pa awo ahar abukul. ⁴⁹ Hēnkuñ woli nañal pdo ajug naan bnuura naťupaan, ke woli naankak ahil naťupēn mmeē jibi nji kadoli. »

⁵⁰ Laban na Betuwel ke bašē țiini na a aji : « Uko uwoona du Nawat Kabuka, nñhil kaji uko ulonj da, kadinan kēme kapok. ⁵¹ Rebeka awunj ti kadunu : jejana iyaanaan akak ahar abuk ajugu jibi Nawat Kabuka ajakuñ. »

⁵² Wi nalempar Abraham atiinkuñ uko wañ ašē fēť kēť ti mboť adēman Nawat Kabuka. ⁵³ Apēnan wal mēnt uwuuru na untaam na imiša awul Rebeka, akut aťen naweekul niint na anin iko itum inuura. ⁵⁴ Ul na biint bangakandēruj na a bade, adaan abot afē da.

Na nfa wi banaťiin, ke ašē ji : « Nawutaan ntiis du uko ajug naan. »

⁵⁵ Naweek Rebeka na anin ke bašē ji na a : « Wutan napoť aduka na un uko ji nnuur iñeen abaa aya. »

⁵⁶ Ke ašē teem baka aji : « Nakjonanaan, wi Nawat Kabuka aťijnun ke ndo win uko wi mbiin pla. Nawutaan nkak du ajug naan. »

⁵⁷ Ke bašē ji na a : « Nawulēn ndu poonu nhepara uko wi aťaluñ. » ⁵⁸ Hēnk di baduñ Rebeka ahepara aji : « Injal kaya na niint i i? »

Ke atem aji : « Dñali. »

⁵⁹ Bawut wal mēnt Rebeka aṭa baka na nalemp anyewi'ulun, kē baya na űiint nalempar Abraham un na biint bangakanderun na a. ⁶⁰ Bañehandēr Rebeka bnuura aji na a :

« Iwi aṭa'un, yaan
ibuk bapoṭ batum maakan
babuku bajī bawat baṣoorad baka
kajej nbeeka űi baka. »

⁶¹ Rebeka na balemparul banaṭa apaya ṭi nṭaam űi pnkunkaali aṭaṣ űiint. Hēnk di di nalempar Abraham ajejun űaṭaṭ aya.

⁶² Itaak awoona du plīk pi Lahay-Roy, afēt wal mēnt ṭi Negeb. ⁶³ Aya na utaakal apēn ptar ihoṭ du uṭeeh, aṣē win nṭaam űi pnkunkaali kē űakbi.

⁶⁴ Rebeka akak awin Itaak. Alut awala ṭi unṭaam, ⁶⁵ aṣē ji na nalempar Abraham : « űiint ahoṅ akwoonun du uṭeeh abi pkitun hēnk ba? »

Kē űiint ateema aji : « Ajuṅ naan a. » Wi wi aṣaan ajeṭ uleent agur bkow.

⁶⁶ űiint nalempar Abraham aṭup Itaak iko bṭi jibi iṭepari. ⁶⁷ Kē Itaak aṣē jeṭ Rebeka aneejan du kaloona ki Faara anin : ajeja kē awo aharul, abot aṅala. Hēnk di di Itaak aṭañanun pṭega pkeṭ pi anin.

25

Pntaali pi Ketura

¹ Abraham akak abi niim űaṭaṭ aloṅ i katim kawoon Ketura. ² Kē abukara Fimran na Yokṣan na Medan, na Majaan na Yiṣbah na Ṣuwah. ³ Yokṣan abuk Ṣeba na Dedan, kē babuk Dedan bawoon bahaṣurit na baletuṣim na balewumin. ⁴ Babuk Majaan bawo : Efa na Efer na Hanok na Abida na Eldaa. Bukun bṭi bawoon babuk Ketura.

⁵ Abraham adukar Itaak bka bi tul bṭi. ⁶ Kē wi ahunun aandobi keṭ, aṭen babuk iniwul iko ilor aṣē do baka kē balow Itaak aya du utaak unwoon du umayar unuur.

⁷ Abraham ado ṅṣubal iṱeen-week na ṅṣubal iṱeen paaj na iṱeen na kaṱeen (175) ṭi mboṣ. ⁸ Wal mēnt wi wi aṣaan akeṭ wi aṭafun aba ṅnuur abot awo ṭi mnlilan, kē bamoya kē aya du bajugul. ⁹ Itaak na Iṣmayel babukul bamoya du bhēr bi Makpela, kaṅog Mamre du uṭeeh wi Efron abuk Fohar nahitit. ¹⁰ Uṭeeh mēnt Abraham abiiṅ anug wa du bahitit. Dul di amoyiṅ ul na Faara aharul. ¹¹ Wi Abraham akeṭun, Naṣibaṭi awul Itaak anfētun du kaṅog plīk pi Lahay-Roy bnuura.

Babuk Iṣmayel

¹² Hagar űaṭaṭ i Ejiptu, nalempar Faara, abukar Abraham Iṣmayel. Babuk Iṣmayel biki biki. ¹³ Itim yi baka jibi baṭaari yii yi : bajeen awo Nebayot aṭu na Kedar, na Adbeel na Mibtam, ¹⁴ na Miṣma, na Duma, na Maata ¹⁵ na Hadad na Tema, na Yetur na Nafṣ na Kedema. ¹⁶ Bukun bawoon babuk Iṣmayel iṱeen na batēb, andoli awo naṣih i pntaali pampēnnun ṭi a. Bawul itim yi baka ṅntanka na ṅfēt űi baka.

¹⁷ Iṣmayel ado ṅṣubal iṱeen-week na ṅṣubal iṱeen ṅwajanṭ na paaj na ulor (137) ṭi mboṣ. Wi wi aṣaan akeṭ amoya aya du bajugul. ¹⁸ Pntaali pampēnnun ṭi a pafēt du uṭaak unwoonun Hawila te Ṣur danwoon du umayar unuur wi uṭaak wi Ejiptu. Pntaali pi Iṣmayel paantiinkar na biki kntaali ki babuk aṣin.

Kabuka ki bi Etawu na Yakob

¹⁹ Uko wi Itaak abuk Abraham wii wi :

Abraham abuk Itaak,²⁰ kē Itaak aka n̄subal iñeen n̄baakēr wi aniimur̄ Rebeka aṭa Laban abuk Betuwel. Betuwel na Laban bawo baharameen̄ banwoonur̄ Padan-Aram.

²¹ Itaak añehan *Nawat Kabuka pa aharul ṭiki aanhil pbuk. Kē Nawat Kabuka aṭiinka, Rebeka aharul kē awo na kayin̄, ²² Bapoṭ baṣiñtar ṭi kayin̄ul meet̄, kē aṣē ji « we ukaaṅ kē uko waṅ uwo ba? » Aya wal mēñṭ ahepar Nawat Kabuka.

²³ Kē Nawat Kabuka aṣē ji na a :
« Kntaali ktēb kawoon̄ ṭi kayin̄u
kē kntaali ktēb kamkpēnur̄ ṭi iwi,
kalur̄ kagarna du kayin̄ meet̄.

Plon̄ pabi kadēm kapel pundu,
pi naweek pabi kado kalempar pi nampoṭi. »

²⁴ Wi wal wi kabuk ubanur̄, kē kbet kapēn̄ ṭi kayin̄ul. ²⁵ Nateek ampēnur̄ ajeenk jud awo ji umanta wi pfaal ; kē badu'a aji Etawu * ²⁶ Wi akpēnur̄, kē aṭa'ul aṣē bi kak, amēbana mēban ṭi p̄soñ ; kē badu'a aji Jakob†. Itaak aka n̄subal iñeen-paaj (60) wi babukiin̄.

²⁷ Bapoṭ badēmi, kē Etawu akak najan naweek, an̄jalur̄ uṭeēh. Jakob ul kē awo ñaar̄ anyompandēnur̄ abot aji ṅal p̄to du kaloona meet̄. ²⁸ Itaak ul amagan Etawu ṭiki aṅal uyemaṭ wi pjan, kē Rebeka aṣē magan Jakob.

²⁹ Unuur ulon̄, Jakob awo ṭi pjuṅ pot, kē Etawu aṣē woona uṭeēh aket̄ ubon. ³⁰ Aji na Jakob : « Faraan, wulaan nde ṭi pot bjeenk̄al bur̄! Ubon ude'ēn. » Ukaaṅ kē bakak adu'a kak aji Edom, uwoon̄ najeenk̄al.

³¹ Jakob kē aṣē ji na a : « Waapaan duna pweek pi nu†. »

³² Kē Etawu ateema aji : « Tenan, dket̄ abaa dolna we pweek ba? »

³³ Kē Jakob akak aji na a : « Duni imehna ṭi kadun naan. » Kē amehna, awaap̄ Jakob pweek pi nul. ³⁴ Wal mēñṭ, kē Jakob aṣē naṭa awula kapoom na poṭ bi ujoṣar, kē ade adaan aṣē naṭa aya. Hēnk di di Etawu abeehur̄ pweek.

26

Itaak du Gerar

¹ Ubi ka wal mēñṭ ṭi utaak wur̄ ubon uweek, umpaṭur̄ na uteek umbiin̄ awo ṭi wal wi Abraham, kē Itaak aṣē ya du Abimelek naṣih i bafiliten̄ du utaak wi Gerar. ² *Yawe Nawat Kabuka apēn awinana ṭi kadunul aṣē ji na a : « Wutan kaya du utaak wi Ejiptu! Ṭoon du utaak wi n̄ji kalur̄ kayuuru. ³ Ṭoon ṭi utaak wi, dwo na iwi kabot kawulu bnuura. Aa, dwulu mboṣ mi n̄ṭaak n̄ji b̄ti iwi na pntaali pankpēnur̄ ṭi iwi. [Hēnk] ddo wal mēñṭ kahoṅ ki m̄biin̄ ado Abraham ṣaaṣ. ⁴ Ddo pntaali pankpēnur̄ ṭi iwi patum ji njah n̄ji baṭi kaṣē kawul pa n̄ṭaak n̄ji b̄ti. D̄ṭēpna ṭi pntaali pi nu kawul kntaali ki mboṣ b̄ti bnuura. ⁵ Ddo haṅ ṭiki Abraham aṭiinkēn̄ abot ado uko wi njakulur̄, aṭaṣ pjukan pi naan na bgah bi naan. » ⁶ Kē hēnk di di Itaak aṭoon̄ du Gerar.

⁷ Bañaar̄ biki dko mēñṭ bahepara jibi awoori na aharul, kē aṣē ji na baka awo aṭa'ul. Aṭi pji na baka awo aharul, ṭiki aṣal aji Rebeka abi kaṭu bafiṅa ṭiki anuura maakan. ⁸ Wi baṭoon̄ ajon ṭi utaak, kē Abimelek naṣih i bafiliten̄ aṣē naṭ unuur ulon̄ ṭi ujaneel wi nul aṣē win Itaak na Rebeka aharul kē baknoha. ⁹ Ado kē badu Itaak aṣē ji na a : « Dwin kē Rebeka awo aharu, kē ibaa ji awo aṭa'u? »

* **25:25** Etawu : Ṭi uhebērē daṭok katiinkare na pjab uwel. † **25:26** Jakob : Ṭi uhebērē daṭok katiinkare na p̄soñ. ‡ **25:31** Pweek pi nu : Ṭi bukal nateek anjaan̄ abuka ṭi kbet awoonur̄ naweek.

Itaak k  ateem aji : « D sal aji uko wi nul uhil ka u bafin n. »

10 K  Abimelek a   kak aji na a : « Imeha uko wi idolon  un h nk i? Uduka ntiinku alon   i utaak wi apiin  na aharu, ido wal m nt  juban  juban pweek. »
11 Abimelek ado wal m nt k  ba up  i utaak b i aji ank dolon   iin  i k me aharul uko uwu aan ado bafin a.

12 Itaak ajaar  i utaak wun  a   kit u bal m nt,  yaa  i een week uko wi atepiin . Nawat Kabuka awula bnuura, 13 k  akak nayok, abot yoka yok pya ado wo nayok naweek maakan. 14 Aka itani yi  ntaam  mpo i na yi  ntaam  week, abot aka balemp ba um. K  bafilitten  ba   kak akuja.

15 Bamoy mnlilik mi balemp biki Abraham a in babin  ajip wi ahumon  najeb. 16 Abimelek aji na Itaak : « P nan  i dko di nun ikak h nku   naa  naweek pa p o  i na un. »

Mnlilik mi umba  wi Beer eba

17 Itaak ap n da, aya da dko danwoon  i u eek wi inkun  yi Gerar a o da.
18 Amoy  mnlilik mi Abraham a in, mi bafilitten  babin  amoy, wi ake un , abot a u ma itim yi abiin  awal ma. 19 Wi balempar Itaak bak ipun  du u eek wi inkun  du Gerar bawuj du ukump   wi meel man tiin . 20 K  bayafan biki Gerar ba   nee  p om na biki nul, baji meel mun  manwo mi baka. Ukaan  k  Itaak awul ukump   m nt katim ki Eteka*,  iki banomna wa. 21 K  bakak ajip plilik plon  k  bakak anomna pa, a u pa katim ki Fitna . 22 Ap n da aya jipan plilik plon  k  ba   wo baanomna pa, k  awul pa katim ki Rehobot  a   ji : « Nawat Kabuka ajeehanun  bgah  hilna  yok  i dko di. »

23 Dul di ap nun  aya Beer eba. 24 K  Yawe Nawat Kabuka a   p n awinana  i utejan m nt aji na a :

« Nji dwoon Na iba i i Abraham  aa  ajaan  ad man, wutan kal nk, dwo na iwi.

Dwulu bnuura kabot kado pntaali pankp nnun   i iwi pa um,  iki dle  Abraham nalempar naan. »

25 Itaak aboman da *bliit bi mngur ad man da Na iba i adu'a Nawat Kabuka. Atar da kaloona ki nul ; k  balemparul ba   jip da plilik.

Bho ar na Abimelek

26 Abimelek, na Ahutat a n ogulon , na Pikol naweek i bangoli biki nul, bap nna Gerar aya pwin Itaak. 27 Itaak aji na baka : « we ukaan  k  nabi  i nji? An nan oornun  adoo dook n du utaak wi nan. »

28 K  bateem aji : « Nwin h nku  bnuura k  *Yawe Nawat Kabuka awo na iwi, a   ji  wo i kamehna un b i  hilna  do bho ar na iwi. 29 Mehniin k  iinkdolun nin bu aan blon , jibi  bin  awo  ndolu nin bu aan, bnuura  a  bi bi  doliin abot awutu k  iya, k   neoranu. K  Nawat Kabuka a   wulu bnuura h nku . » 30 Itaak Aju ar baka bnuura k  bade abot adaan. 31 Wi bana iin  na nfa a   do andoli kahon . K  Itaak a   wut baka k  bayaa, aya na it b ijooob.

32 K   i unuur m nt wi wi balemparul banwoon  i p ip plilik plon , babin  ajaka k  bawuj du meel. 33 K  Itaak a    u plilik m nt katim ki  iba , dul di katim ki ubeeka wi Beer eba* kawoonun  te h nku .

* 26:20  i uheb r  Eteka dawoon p om. † 26:21  i uheb r , Fitna dawoon p oor. ‡ 26:22 Rehobot :  i uheb r  dawoon dko danhaanon  k me danjeehun. § 26:33  iba :  i uheb r  dawoon kahon  k me paaj na ulon  i u up wi uheb r . * 26:33 Beer eba :  i uheb r  dawoon plilik pi kahon  k me plilik pi paaj na ulon. Natanan kak  i Ujuni 21.31.

Baaṭ biki Etawu

³⁴ Wi Etawu akaan ṅṣubal iñeen ṅbaakër aniim baaṭ bahitit batëb : Judit abuk Beeri, na Batmat abuk Elon. ³⁵ Bukal batëb bti banooran Itaak na Rebeka.

27*Itaak añehan Naṣibaṭi awul Yakob bnuura*

¹ Itaak abi ṭaf, kës kës kafël na a, kës aando kak awin. Adu Etawu abukul bajeen aji na a : « Abuk naan. » Kë uṅ ahepna aji na a : « Nji wi. »

² Kë aṣë ji na a : « Tenan, dṭaf hënkuṅ, mëmme unuur wi nji kakeṭuṅ. ³ Jejan iṣuuri yi nu, iya uṭeeh ijanën uko ulon, ⁴ ibi ijuṅën pde plil jibi njaan kaṅal, biin iwulën pa, ndele kaṣë ñehandëru Naṣibaṭi awulu bnuura. »

⁵ Kë Rebeka aṣë tiink Itaak wi aktiiniin na Etawu abukul. Etawu aya du uṭeeh pjan aṣin uko ulon. ⁶ Kë Rebeka aṣë ji na Yakob abukul : « Dtiink hënkuṅ kës ṣaaṣ akji na Etawu naweeku, ⁷ aya ajana uko ulon ajuṅa pde plil, adele aṣë ñehandëra *Yawe Nawat Kabuka awula bnuura ji abi keṭ. ⁸ Hënkuṅ abuk naan, tiinkaan ibot ido uko wi nji kajakiin. ⁹ Yaan du batani itijën ṅpi ṅtëb ṅmpoṭi ṅnuura, djuṅ ṣaaṣ pde plil jibi ajaan aṅal. ¹⁰ Iya kawula pa ade, aṣë ñehandëru Naṣibaṭi awulu bnuura ji abi ado kakeṭ. »

¹¹ Yakob aji na Rebeka anin : « Iwin kës Etawu abuk paapa ajab uleef kës nji nṣë wo na katël kajinṭ. ¹² Paapa ahilan kalaalanaan, kaṣë kawin kës ddo na pguura, wal mënṭ afëpën nin aankñehandëren Naṣibaṭi. »

¹³ Anin kës aṣë ji na a : « Afëpule, uko mënṭ ukaknën. Abuk naan, tiinkaan ṭaṅ, yaan itijën ṅpi. »

¹⁴ Yakob ayaarad ṅa abi awul anin kës ajuṅar Itaak pde plil jibi ajaan aṅal. ¹⁵ Rebeka ayaar iko innuurnaaniin ṭi yi Etawu bajeenul awoonaanuj ṭi katoh abi wohanar Yakob abukul nabaṣaṣa. ¹⁶ Akak ajej kanjan ki ṅpi ṅuṅ agura ṭi iñen na dko danwoon djinṭ ṭi kaṭuṭ, ¹⁷ aṣë wul pde plil na kapoom yi ajuṅuj Yakob abukul. ¹⁸ Kë Yakob aya du aṣin aji na a : « Paap! »

Kë uṅ ahepna aji : « Wo, iwi in ul a abuk naan? »

¹⁹ Aji na aṣin : « Nji Etawu abuku nateek a, ddo uko wi ijaknuṅ. Dkooṭu naṭiin iṭo ide uko wi nyaan ajan, idele aba kṣë ñehandëren Naṣibaṭi. »

²⁰ Kë ateema aji : « Iba ṭar we ṭi pjan pi iyaan ba? »

Kë aji na a : « Nawat Kabuka Naṣibaṭi i ijaan kdëman awoon na nji. »

²¹ Kë Itaak aṣë ji na a : « Ñogan nlaalanu nten me iwi Etawu abuk naan a ha. »

²² Kë abi aṅog aṣin, kës alaalana aṣë ji : « Pdiim pawo pi Yakob kës iñen iṣë wo yi Etawu. »

²³ Aanyikrën Yakob ṭiki iñen ijab ji yi Etawu naweeku. Adun ahepara ji abi ado kañehandëra Naṣibaṭi aji : ²⁴ « Iwoha Etawu abuk naan i? » Kë adinani.

²⁵ Itaak kës aṣë ji na a : « Abuk naan, wulaan nde uko wi iyaan ajan nṣë ñehandëru Naṣibaṭi awulu bnuura. »

Ayiṣa kës adee abot awula poot kës adaani. ²⁶ Aṣin aji na a : « Abuk naan, biin iñogën imookën. » ²⁷ Kë abi ñoga amooka, kës Itaak aṣë ñëfntëna imiṣa aṣë ñehandëra Naṣibaṭi aji :

« Aa, pṭëkëñ pi abuk naan pawo ji pi mboṣ mnëk
mi Nawat Kabuka awulun bnuura.

²⁸ Dñehan Naṣibaṭi awulu upoṣ wi baṭi, na mboṣ mnëk
mankwulun ṅdeey ṅṭum maakan na mnko mndolni ubiñu mntum
maakan

²⁹ Kntaali kado kalemparu

bañaan bado kaŋup ʔi kadunu.

Iwo naʃih i babuk ʃaaʃ,
babuk naan babot bado kaŋup ʔi kadunu.

Ankñehandëriin buʔaan afëpana,
Bnuura pa ankñehandëriin bnuura. »

³⁰ Itaak aba pñehandër Jakob Naʃibaʔi, kë wi Jakob akpënuŋ du uko aʃin kë Etawu naweekul aʃë pënna pjan. ³¹ Ul kak ajuŋ aʃin pde plil aʃë ʔija pa. Aji na a : « Paapa anaʔiin ade uko wi abukul ayaan ajana, hënk aʃë ñehandëra Naʃibaʔi awula bnuura. »

³² Kë aʃin ahepara aji : « Iwi in ul a? »

Kë atëem aji : « Nji Etawu abuku nateek a. »

³³ Kë uleef uʃë lënk na Itaak maakan kë aʃë hepar aji : « Kë in ayaan ajan aʔijën kë ndee? Dnaʔa ade abot añehandëra Naʃibaʔi awula bnuura ji ibi ido kabi. Bnuura mënʔ baankpën ʔi a. »

³⁴ Wi Etawu atiinkuŋ uʔup wi aʃin, ajootan abot adeebaʔ aʃë najar maakan aji na aʃin : « Kak iñehandërën Naʃibaʔi awulën bnuura. »

³⁵ Kë uŋ aʃë teema aji : « Abuk ʃaaʃ ado mntit abi yeenk bnuura bi nwoon kañehandëru. »

³⁶ Kë Etawu akak aji : « Uyaʃ utëbantën wi akguurnuŋ wi. Wom wi katimul kawoon Jakob naguuru ukaan. Abi yeenkën pweek abot ayeenkën hënkun uko wi iwoon kañehandërën Naʃibaʔi. »

Etawu akak aji : « Kë iinkak ahank nin uko ulonŋ wi ihinanuŋ kañehandërën Naʃibaʔi i? »

³⁷ Itaak kë aʃë ji : « Ddo kë awo naʃih i nu, ddo kë babuk aʃin bti bawo balemparul. Dwula nʔeey na poot. Abuk naan, we wi nkaan ahil kañehandëru Naʃibaʔi? »

³⁸ Kë Etawu aʃë ji na aʃin : « Kë waŋ wi wi ihinanuŋ kañehandër ñaan ʔaŋ? Ñehandëraan Naʃibaʔi, Paap » aʃë jun nwooni.

³⁹ Kë Itaak aʃë ji na a :

« Iya kafëʔ kalow mboʃ mnuura,
kalow upoʃ wi baʔi.

⁴⁰ Ido kadeena kakej ki nu,
ido kalempar abuk ʃaaʃ

kë unuur wi ikpataʔiin
ibuur ʔi pʔal pi aʔu'iin ʔi kaʔuʔ. »

Pʔi pi Jakob

⁴¹ Etawu adeebaʔër Jakob maakan ʔi uko wi aʃin añehandëruŋ Naʃibaʔi aʃë ji ʔi uʃal : « Wal wi Paapa akkeʔuŋ uñogi. Wal mënʔ dfin Jakob aʔa'naan. »

⁴² Wi babinŋ aʔup Rebeka uʔup wi Etawu abukul bajeen, kë aʃë do kë badu'a Jakob abukul nabaʃa aji na a : « Naweeeku anjal kafinŋ kalukanaan.

⁴³ Hënkunŋ abuk naan, tiinkaan bnuura : ʔiin, iya du ubeeka wi Haran du Laban abuk paapa. ⁴⁴ ʔoon da te udeeb wi ʔmaku udoo uba, ⁴⁵ wal wi udeeb wi nul ukbaan, aʔilma uko wi idoluŋ, dyl babinradu da. Dwo i kawaanŋ an batëb bti unuur uloolan i? »

⁴⁶ Rebeka aya aji na Itaak : « Baaʔ bahitit biki banooranaan maakan. Woli Jakob akak aniiim ʔi baaʔ biki utaak wi, baaʔ batëŋ bahitit biki, kahokan kakeʔ. »

ñaat ʔi babuk Laban naan ʔiinʔ. ³ Dñehan *El Şaday, Naşibaʔi Anhiniin iko bti awulu bnuura, ado kabuk kajoobēʔ na iwi ibuk kntaali ktum. ⁴ Awulu bnuura iwi na pntaali pankpēnnuʔ ʔi iwi, bnuura bi awuluʔ Abraham, ihilna ika utaaʔ wi iwoonʔ nʔa hēnk nayaantʔ, wi Naşibaʔi awuluʔ Abraham. » ⁵ Itaak ado kē Jakob aya Paʔan-Aram du Laban abuk Betuwel naharameenʔ naweek Rebeka anin bi Jakob na Etawu.

⁶ Etawu awin kē Itaak añehandēr Jakob bnuura abot adola kē aya Paʔan-Aram pla ʔaaʔ, akak ame kē wi aşin akñehandēruluʔ bnuura aji na a awut kaniim baatʔ biki Kanaan, ⁷ kē Jakob atiink uko wi aşin na anin bajakuluʔ. ⁸ Wal mēntʔ kē Etawu aşē yikrēn kē Itaak aşin aanʔal baatʔ biki Kanaan. ⁹ Kē aşē naʔa aya du Işmayel abuk Abraham, aniim Maħalat abukul, aʔa Nebayoʔ, ahoʔelēş ʔi biki adoonʔ abi niim.

Nʔaafi ʔi Jakob

¹⁰ Jakob apēn ʔi Beerşeba atool pya Haran. ¹¹ Aya aban ʔi dko dloŋ aşē naʔ da kafēr ʔiki unuur udo bi jot jot. Ajeʔ plaak ploŋ apafna bkow aşē ʔoyēntʔ. ¹² Wi akŋoyēntuʔ aşē ʔaafi awin uko ʔi ʔdiir kē ʔatēf ʔi mboş te baʔi, ʔwanjuʔ ʔi Naşibaʔi kē ʔakpaya awala. ¹³ Kē *Yawe Nawat Kabuka aşē pēn awinana aji : « Nji dwoonʔ Yawe Nawat Kabuka, Naşibaʔi i Abraham ateemu na Itaak bajaan badēman. Mboş mi ipiintuʔ mi dwulu ma iwi na pntaali pankpēnnuʔ ʔi iwi. ¹⁴ Pntaali mēntʔ paʔum ʔi pyiw pi mboş, paʔum kaniink dko bti ʔi mboş, kntaali ki umundu bti kaʔēpna ʔi iwi na pntaali pi nu kayeenkna bnuura bi Naşibaʔi. ¹⁵ Tenan, dwo na iwi kayeŋu du dko bti di ikyaanʔ, dluŋ kakakanu kak ʔi utaaʔ wi. Mēnkwatanu, ddo uko bti wi nhoŋiin. »

¹⁶ Jakob alēnk aten aşē ʔi : « Na manjoonan Nawat Kabuka awo ʔi dko di, kē nşē wo mēmme. » ¹⁷ Alēnk aşē ʔi : « Dko di dayimani. Dawo dko di Naşibaʔi, plēman pi baʔi pa. » ¹⁸ Anaʔa na nfa kub ajeʔ plaak pi apafnuʔ bkow atēf pa aşē tul ukēra ʔi pa duuʔ. ¹⁹ Awul dko mēntʔ katim ki Betel*, katim ki ubeeka mēntʔ kabi wo Lut.

²⁰ Kē Jakob aşē mehna aji na Yawe Nawat Kabuka : « Woli iwo na nji amēbanaan bnuura ʔi bayaaş bi nji kayaanʔ, awulēn uko ude na uwohara, ²¹ woli dkak najeb du uko paapa, iwi, Yawe Nawat Kabuka, ikwoonʔ i nji kadoonʔ kadēman. ²² Kē plaak pi pakwoonʔ katoh ki Naşibaʔi, kē iko bti yi ikwulnuʔ ddo ya ifah iñeen kapēnan kalonʔ kawulu. »

29

Jakob ayit na Raket

¹ Jakob akak ajeʔ bgah apoş aya umbanʔ wi ʔtaak ʔi umayar unuur. ² Unuur ulonʔ awin pliiʔ ploŋ du uʔeeh, itani iwajanʔ yi ʔnkaneel na ʔpi ipiintʔ aŋog ʔi pa : ʔi pliiʔ mēntʔ di di bajaanʔ badaananaan itani yuŋ ; kē plaak pi bajaanʔ badētna pa paşē wo pweek. ³ Woli itani bti ibi ayit, baji bakēl plaak, kahaabēş pliiʔ kaşē danaanʔ ʔntaam. Babale baji bakakanʔ plaak kadēt pa.

⁴ Jakob ahepar bayafan aji : « Bayiʔ naan, nawo biki ʔuŋ ba? »

Kē bateema aji : « ʔwo biki Haran. »

⁵ Kē akak aji na baka : « Naamme Laban abab Nahor i? »

Kē baji : « ʔme'a. »

⁶ Kē akak aji : « Uleef uwo ujoob na a? »

Kē bateem aji : « Uwo ujoob na a. Tenan, Raket, poonu abukul adoonʔ abi hēnk na ʔntaam. »

* **28:19** Betel : ʔi uhebērē dawoonʔ katoh ki Naşibaʔi.

⁷ Kë aji na bayafan : « Unuur uhoji, wal uundobi ban wi ptişan ntaam. Nadolan ŋa ŋadaan naşê nakakan ŋa pşaar. »

⁸ Kë bukuŋ başê teema aji : « Njēnhil kado haŋ, ŋji ŋyoonk itani bti iyit, kabaa kēl plaak pandētnuŋ pliik kadaanan ntaam. »

⁹ Bahum kaţēlşēr kē Raket aşē ban na batani bi aşin, awo nayafan. ¹⁰ Wi Yakob awinaŋ win Raket, abuk Laban aninul ŋiint, na batani bi aşin, aşē ya du pliik, akēl plaak pandētnuŋ pa adaanan ntaam ŋi Laban aninul ŋiint. ¹¹ Abi amook Raket aşē jun ŋwooni. ¹² Aţupa kē awo ayiţ aşin, awo abuk Rebeka, kē poonu ŋaţ ŋ aşē ŋi aya aţup aşin.

¹³ Wi Laban amehaŋ me kē Yakob, abuk aţa'ul, i i Raket akjakuŋ, aşē ŋi aya ayit na a, abaan amooka aşē ŋija katohul. Yakob akakalēşa uko unţepuŋ bti.

¹⁴ Kē Laban aşē ji : « Na manjoonan, pŋaak panktiŋ ŋi intaaŋ yi naan pawoon ŋi iwi. » Yakob aţo du katohul aba pli.

Baaţ biki Yakob

¹⁵ Laban aji na Yakob : « Pwo ayimi naan paţu ido kalemparaan bē iinkdo kaluka i? Ťupaan uko wi iŋaluŋ nluku. »

¹⁶ Kē Laban aşē ka bapoţ baaţ batēb : katim ki nateek kawo Leya kē ki nabaasha kawo Raket. ¹⁷ Leya anuura kēş, kē uleef na kaara yi Raket işē nuura.

¹⁸ Kē Yakob aşē ŋal Raket, aji na Laban : « Dlemparu ŋşubal paaj na ulon işē wulēn Raket nabaasha i nu nniim. »

¹⁹ Kē ateema aji : « Dhokan pwulu a kē di pwula ŋiint alon, ŋoon ŋi katoh ki naan. »

²⁰ Kē ŋşubal paaj na ulon ŋi Yakob alempuŋ pyeenkna Raket ŋaţep ji ŋnuur, ŋiki aŋala maakan. ²¹ Aji na Laban : « Wulaan ŋaţ naan, ŋiki dlemp ŋşubal ŋi nwoon i kalemp. Wulaana, nhilna nniima. »

²² Laban adu baŋaŋ biki utaak mēnt bti ado ufettu. ²³ Kē wi utejan ubanuŋ, ajej Leya abukul awul Yakob, kē ŋ awinar na a. ²⁴ Laban apēnan Ťilpa nalemparul ŋaţ awul Leya kē aklempara.

²⁵ Wi nfa mambanuŋ kē Yakob aşē win kē Leya i i afēranaanuŋ aşē ya aji na Laban : « we wi idolnuŋ hēnk ba? Mēnt Raket akaan kē nlemparu i? We ukaan kē idaarēn ba? »

²⁶ Kē ateem aji : « Ťi utaakun, ŋaŋ aanni niimandēn nabaasha uteek. ²⁷ Baaŋēşan kanēm ki ŋaŋ ajaan aţo na aharul, nşē wulu kak nabaasha ; ilemparaan kak ŋşubal paaj na ulon pa a. »

²⁸ Yakob ado uko wi ajakuluŋ, kē wi kanēm kabaan kē awula Raket kē aniimi. ²⁹ Laban apēnan Bila nalemparul ŋaţ awul Raket kē aklempara. ³⁰ Yakob awinar na Raket, aşē ŋala apel Leya ; aţo kak ŋşubal paaj na ulon alempar aninul ŋiint.

Babuk Yakob

³¹ *Yawe Nawat Kabuka awin kē Leya aanŋalanaa, aşē do kē kabuk kajoobēt na a, kē Raket aşē wo aankbuk. ³² Leya amobana kayiŋ aşē buk napoţ ŋiint i aţuŋ katim ki Ruben*, ŋiki aji : « Nawat Kabuka awin pŋagan pi naan, hēnkuŋ ayin naan aŋalēn. »

³³ Akak amobana kayiŋ abuk napoţ ŋiint aji : « Nawat Kabuka atiink kē mēŋalanaa, aşē kak awulēn i. » Aţu'a katim ki Fimeon†.

* **29:32** Ruben : Ťi uhebērē daţu kanaam katiinkare na awin. † **29:33** Fimeon: Ťi uhebērē daţu kanaam katiinkare na atiink.

³⁴ Amobana kak kayiŋ abuk napoŋ ñiint̄ ašë ji : « Ƨi byaaš bi, ayin naan amëbanaan bnuura Ƨiki dbukara bapoŋ biint̄ bawajant̄. » Awula katim ki Lewi†.

³⁵ Akak amobana kayiŋ abuk napoŋ ñiint̄, aji : « Ƨi byaaš bi ddëman Nawat Kabuka. » Ukaan̄ kē aƧu'a katim ki Yuda§, ašë Ƨaŋan kabuk.

30

¹ Wi Raket awinun̄ kē aanhil pbukar Yakob bapoŋ, ašë kak akuj Ƨmakul, aji na ayinul : « Woli iinwulën bapoŋ, kakeŋ. »

² Kē Yakob ašë deebaŋ aji : « Nji dwoon̄ Našibaŋi anneenaniin̄ pka bapoŋ i? »

³ Kē aji : « Bila nalempar naan awi, winaran na a, abuk Ƨi inkant naan*, nšë woona Ƨi a nka bapoŋ nji kak. » ⁴ Awul ayinul Bila nalemparul kē adola ñaäŋul. Awinar na a, ⁵ kē Bila amobana kayiŋ abukar Yakob napoŋ ñiint̄. ⁶ Raket aji : « Našibaŋi awayëšaan, atiinkën, awulën napoŋ ñiint̄. » Ukaan̄ kē aƧu'a katim ki Dan†.

⁷ Bila nalempar Raket akak amobana kayiŋ abukar Yakob napoŋ ñiint̄, un̄ mënŋan awoon̄ natëbant̄en̄ i Bila. ⁸ Raket aji : « Dgut na naweek naan ugut unŋëpuŋ unŋu kē nji dšaan̄ awat. » AƧu'a katim ki Neftali†.

⁹ Wi Leya awinun̄ kē aƧaŋan kabuk, ajeŋ Ƨilpa, nalemparul, awul Yakob kē ado ñaäŋul. ¹⁰ Ƨilpa nalempar Leya abukar Yakob napoŋ ñiint̄. ¹¹ Leya aji : « Ni nji nnuurëndani! » aƧu'a katim ki Gad§.

¹² Ƨilpa nalempar Leya, abukar Yakob napoŋ ñiint̄, un̄ mënŋ awoon̄ natëbant̄en̄ i Ƨilpa. ¹³ Leya aji : « Mnlilan mi naan mandëmi! Baat bado kadolën annuurandënuŋ. » Kē waŋ ukaan̄ kē aƧu'a katim ki Ateer*.

¹⁴ Na pubël, Ruben aya du nŋeeh ašë win mnko mi kabuk. AƧij ma Leya anin. Kē Raket ašë ji na a : « Dkooŋu kooŋ, Ƨenaan Ƨi mnko mi abuku aƧijiin̄. »

¹⁵ Kē aŋeema aji : « Uunkëšu wi itehuŋ ayin naan, ikak aŋal pjeŋ mnko mi abuk naan. »

Raket akak aji : « Keeri iwulën mnko mi abuku, ayin nja ašë fër nŋa du meet̄ di nu. »

¹⁶ Kē wi Yakob akpënnun̄ uŋeeh na utaakal, kē Leya ašë pën akita aji na a : « Meet̄ di naan di di ikfëruŋ nŋa, Ƨiki dwul wul mnko mi abuk naan ihilna ibi na nji. » Kē afër na a utejan mënŋ.

¹⁷ Našibaŋi atiink Leya, kē amobana kayiŋ abuk napoŋ ñiint̄. Bapoŋ biint̄ biki abukaruŋ Yakob bawo kaŋeen. ¹⁸ Aji : « Našibaŋi alukën, Ƨiki dwul ayin naan nalempar naan. » AƧu abukul katim ki Itaakar†.

¹⁹ Leya akak amobana kayiŋ, napoŋ ñiint̄ i abukuŋ awoon̄ napaajant̄en̄ i abukaruŋ Yakob. ²⁰ Aji : « Našibaŋi aŋenën uko unuura, uyaas wi ayin naan adëmanaŋ Ƨiki dwula bapoŋ biint̄ paaj. » Awula katim ki Ƨabulon†. ²¹ Akak abuk napoŋ ñaat̄ i aƧuun̄ katim ki Dina.

† 29:34 Lewi : Ƨi uhebërë daŋu kanaam katiinkare na pmëban. § 29:35 Yuda : Ƨi uhebërë daŋu kanaam katiinkare na ddëman. * 30:3 Abuk Ƨi inkant naan : Napoŋ i Bila akbukun̄ awo i Raket. Uwo wo ji Raket abukuluŋ. † 30:6 Dan : Ƨi uhebërë dawoon̄ awayëšaan. ‡ 30:8 Neftali : Ƨi uhebërë dawoon̄ ugut wi naan. § 30:11 Gad : Ƨi uhebërë Gad daŋu kanaam katiinkare na dnuurandëni.

* 30:13 Ateer : Ƨi uhebërë daŋu kanaam katiinkare na dlilani. † 30:18 Itaakar : Ƨi uhebërë daŋu kanaam katiinkare na baluk di naan. ‡ 30:20 Ƨabulon : Ƨi uhebërë daŋu kanaam katiinkare na adëman.

²² Naşibaŋi aleş Rakel abot atiinka, adola kē akak abuk. ²³ Amobana kayin abuk napoŋ ŋiint, aji : « Naşibaŋi ahil apēnanaan mnkow. » ²⁴ Aŋu'a katim ki Yotef^S aşē ji : « *Yawe Nawat Kabuka akaan ahoŋalēşēn napoŋ ŋiint alon kak. »

Batani bi Yakob

²⁵ Wi Rakel abukaanŋ buk Yotef kē Yakob aşē ji na Laban : « Wutanaan nŋiış, nya du utaak wi naan. ²⁶ Wulaan babuk naan na bahar naan banŋuunŋ kē nlemparu, nşē nya. Ime ulemp wi ndolonŋ pa iwi bnuura. »

²⁷ Kē Laban ateema aji : « Woli dwinana bnuura ŋi kēş ki nu, kŋo ŋi na nji, ŋiki pŋoori paŋupēn kē iwi iŋuunŋ kē *Yawe Nawat Kabuka awulēn bnuura. »

²⁸ Akak aji : « Ťupaan uko wi inaluŋ uwo baluk bi nu, dluku wa. »

²⁹ Kē ateem aji : « Ime ŋi bkowu jibi nji nlempariinŋ na jibi batani bi nu bakakuŋ wi bawoonŋ ŋi iŋēn yi naan. ³⁰ Bka bi nu babi wo btiışu ji ndo kabi, hēnkuŋ iwin jibi batumuŋ maakan na jibi Nawat Kabuka awuliinŋ bnuura wi mbiinunŋ ŋi katohu. Hēnkuŋ, kē nji lum di di nji kalemparuŋ katoh ki naan ba? »

³¹ Laban ahepara aji : « Kē we wi nji kawuliinŋ? »

Kē ateem aji : « Iinkwulēn nin uko ulonŋ. Woli idinan uko wi nji kajakiinŋ, kawohara nayafan kabot kayeŋ nŋtaam ŋi nu. ³² Dya nŋa batani bi nu, katen nŋtaam bti nŋanwoonŋ da, kapaŋeş nŋtaam bti nŋanwoonŋ na nŋdampu kēme nŋpiitŋ na nŋkaneel nŋjēnal bti, nŋul nŋakwoonŋ baluk bi naan*. ³³ Hēnk di ikhilunŋ pten me nwo natoŋ ŋi uko wi njakiinŋ: iŋēnkle du nji nŋtaam nŋanwoonŋ nŋaanwo na nŋdampu kēme nŋpiitŋ, na nŋkaneel nŋanwoonŋ nŋaanwo nŋjēnal kēme kē dkiij kiinŋ ŋa. »

³⁴ Laban ateema aji : « Uwo bnuura, uwoon jibi ijakuŋ. »

³⁵ Unuur mēnŋ kē Laban aşē ya du batani apēnan nŋpi ndow bti nŋanwoonŋ na nŋdampu kēme nŋpiitŋ, na nŋkaneel nŋwaat nŋjēnal na nŋanwoonŋ na uko unaakiirunŋ na ufaatal, awul babukul. ³⁶ Kē baya na ŋa uko unlowiirunŋ ji nŋnuur nŋwajanŋ ŋi poş na dko di Yakob akyafanaanunŋ nŋtaam nŋandukiinŋ ŋi batani bi Laban.

³⁷ Yakob aji ya ŋi nŋko nŋwajanŋ nŋanwoonŋ ŋi utaak mēnŋ katib inah, kafejal dko dlonŋ ŋi ya dadoo kak dfaatal. ³⁸ Aji jej inah infejalunŋ yunŋ kaŋu ya ŋi kadun ki nŋtaam ŋi dko di nŋajaan nŋadaanna ; nŋtaam nŋaji nŋawo ŋi pay woli nŋabi udaan. ³⁹ Woli nŋawo ŋi pay nŋaji nŋaten inah yi afejalunŋ, kaşē buk nŋmpoŋi nŋanwoonŋ na nŋdampu kēme nŋpiitŋ. ⁴⁰ Apatēş nŋkaneel aŋu ŋa kē nŋataaŋ na nŋtaam nŋanwoonŋ na nŋdampu na nŋjēnal. Hēnk di awoonŋ ŋi pka batani, aannaakrēn nŋtaam ŋi nul na ŋi Laban. ⁴¹ Akak aji yoonk woli nŋtaam nŋkēm nŋnuura nŋawo ŋi pay aşē jej inah yi afejalunŋ kaŋu ŋi kadun ki ŋa. ⁴² Uşale wo nŋbon nŋawoonŋ ŋi pay aaniŋ do hanŋ, hēnk di di nŋtaam nŋbon nŋawoonŋ ŋi Laban kē nŋkēm nŋnuura nŋawo ŋi Yakob.

⁴³ Hēnk, kē Yakob akak ayok maakan, aka nŋtaam nŋtum, aka na balemp baat na biinŋ, na nŋtaam ŋi pnkunkaali na nŋbuuru.

31

Pŋi pi Yakob

¹ Wal mēnŋ Yakob atiink kē babuk Laban baktup aji : « Yakob ajej bka bi aşin nŋa bti, bka bi aşin nŋa bi bi ayokunŋ hēnk. » ² Akak win ŋi kaara ki Laban kē aankak wo jibi abiinŋ awo na a ŋi kateeku. ³ Kē *Yawe Nawat Kabuka aşē ji na a : « Kakan du utaak wi başinu, du bayiŋu, nŋi dwo na iwi. »

⁴ Yakob ado kē badu bi Rakel na Leya baya batēnka du uŋeeh wi awoonŋ na batani bi nul. ⁵ Aji na baka : « Dwin ŋi kaara ki aşinan kē aankak awo na nŋi

^S **30:24** Yotef Ťi uhebērē dawoonŋ akaan ahoŋalēş. * **30:32** Nŋkaneel nŋjēnal na nŋtaam nŋanwoonŋ na nŋdampu kēme nŋpiitŋ: Ťi utaak wi baka nŋaantumi.

jibi abiin awo ti kateeku, kē Našibaṭi i paapa ajaan adēman ašē wo na nji. ⁶ An ti ikowan name kē dlempar ašinan jibi nhiniin bti. ⁷ Ašinan, ul kē ašē guuraarēn guur : aṭēlēš uko wi nṭiinkaraanuṅ aji uwo baluk bi naan nṭyaaš ifteen. Kē Našibaṭi ašē wo aandi adolēn buṭaan. ⁸ Nṭyaaš bti nṭi ajakuṅ: Nṭntaam nṭanwoon na nṭdampu nṭakwoon baluk bi naan, nṭntaam nṭaji nṭabuk nṭmpoṭi nṭanwoon na nṭdampu. Kē akale ji : Nṭanwoon nṭpiit nṭakwoon baluk bi naan, nṭntaam nṭaji nṭabuk nṭpiit. ⁹ Hēnk, kē Našibaṭi apēnan nṭntaam nṭi ašinan awulēn.

¹⁰ « Ti wal wi nṭntaam nṭawoon ti pay, dkat kēš kē kahaabēša na nji, kē nwin kē nṭdow nṭanjaan nṭapaya kē nṭaji nṭawo na nṭdampu, nṭpiit kēme nṭataprēn. ¹¹ Kē uwanjut wi Našibaṭi udu'ēn aji : “Yakob,” kē nteem aji : “Nji wi.” ¹² Kē uji na nji : “Katan kēš, iwin kē nko bti nṭankpayiin nṭawo na nṭdampu na nṭpiit kēme ataprēn ṭiki dwin uko wi Laban akdoliin. ¹³ Nji Našibaṭi ampēnuṅ awinana ti kadunu du Betel a, di ituluṅ ukēra ti plaak pi itēfuṅ abot amehna aji itašēn. Hēnkunṅ naṭiin ipēn ti utaak wi, ikak du utaak wi kabuka ki nu.” »

¹⁴ Bi Rakel na Leya bateema aji : « Nṭhuma nka kafah kalonṅ kēme bka blonṅ ti iko yi ašinin i? ¹⁵ Nṭdo kak kak hēnkunṅ bayaantṅ ti kēš ki nul, wal wi ajejuṅ un, awaapu abot ade uko wi awaaparunṅ un. ¹⁶ Aa, bka bti bi Našibaṭi ajejuṅ ti ašinin bawo bi nun na babukun. Hēnkunṅ doon uko bti wi Našibaṭi ajakiinṅ. »

¹⁷ Yakob anaṭa apayan babukul na baharul ti nṭntaam nṭi pnkunkaali. ¹⁸ Ajejuṅ nṭntaam nṭi nul, bka bi nul bti bi akaanṅ wi awoonṅ ti Padan-Aram, ajejuṅ ba pa pṭiis du uko itaak ašin du utaak wi Kanaan.

¹⁹ Laban aya wal mēntṅ ppuunk nṭkaneel, kē Rakel ašē kiij itu yi ašin. ²⁰ Yakob aya amena mena, kē Laban naharameeṅ aammee. ²¹ Aṭi na bka bi nul bti aya amuur bdēk bi Ēfrat, ašē ya umbanṅ wi inkunṅ yi Galad.

Laban adookar na Yakob

²² Wi udoluṅ nṭnuur nṭwajanṅ, kē bašē ṭup Laban kē Yakob aṭii. ²³ Ajejuṅ babak ašin adookar na a ado nṭnuur paaj na ulonṅ abaa moba du inkunṅ yi Galad. ²⁴ Na utejan, Našibaṭi apēn ti nṭtaafi awinana ti kadun ki Laban naharameeṅ, aji na a : « ṭaafaraan, meen jibi ikyaanṅ kaṭiini na Yakob. »

²⁵ Laban aban du dko di Yakob ataruṅ kaloona ki nul du inkunṅ yi Galad, ašē tar kak kaloona ki nul da, ul na baṅaanṅ biki nul. ²⁶ Aji na Yakob : « we umobiin ba? We ukaanṅ kē iguurēn ba? Adoo ya na babak naan ji bawo bakalabuṅ biki ikaanuṅ du ugut. ²⁷ We ukaanṅ kē imena mena aya ba? Iwo i lah kaṭupēn nṭšē nwutu iya na mnlilan, nṭñooṭanan na iyeeh na nṭntambēn na bntuni. ²⁸ Indo wutēn mmook babab naan na babak naan. Na manjoonan ido do ji napēn. ²⁹ Dhilan lah kadolu buṭaan, kē Našibaṭi i šaaš ajaan adēman ašē jakēn na utejan utakal : “ṭaafaraan, meen jibi kyayi kaṭiini na Yakob.” ³⁰ Kē woli iwo i pya ṭiki inuh katoḥ ki šaaš, we ukaanṅ kē ikiij itu yi naan? »

³¹ Yakob ateema aji : « Iwinle kē nya amena mena, dṣal kē iteehēn babuku. ³² Kē du ṅaanṅ i iṣaanṅ aṭēnkna itu yi nu, an mēntan aket. Neejan iten, baṅaanṅ biki nja bawo bamaar, iwinle uko wi nu kjejuṅ wa. » Yakob aamme kē Rakel akiijunṅ itu mēntṅ.

³³ Laban aya neej du kaloona ki Yakob, apēn aya du ki Leya, akak apēn aya du iloona yi balempar babakul batēb aanwin nin uko ulonṅ. Wi akpēnuṅ ti kaloona ki Leya, ašē neej du ki Rakel. ³⁴ Kē Rakel anjejuṅ ktu kunṅ ašē jej ka aṭu ti uko uṭoori wi bajaanṅ baṭu ti feṭ di unṭaam wi pnkunkaali ašē ṭo ti wa duuṭ. Laban aten tenan ti kaloona bti aanwin nin uko ulonṅ. ³⁵ Kē Rakel ašē ji na ašin : « Ajuṅ naan awutan kadeebaṭ woli mēnaṭa wi aneejuṅ, dwin pli. » Hēnk, kē Laban ala anoor aanwin nin uko ulonṅ.

³⁶ Wal mēnt̄ kē Jakob ašē deebaṭ ašē ḡoman na Laban aji : « Uko uwuṭaan uhoṅ wi ndoliin̄ ba? We wi njubaniin̄ ba? Kē ido bi duka duka ṭi kafet̄ naan. ³⁷ Iten ṭi iko yi naan bti bē iinwin win nin kako kalon̄ ki nu. Iwinle kalon̄, kpēnan ka ṭi kadun ki bañaan̄ biki nu na biki naan, bawo bamaar. ³⁸ Nṣubal iñeen ṅtēb̄ ṅi ṅi nwoon̄ ṭi katohu, ṅnkaneel ṅi nu na ṅpi ṅi nu ṅaambaan̄ kapara, kē mēnde nin udow ṭi batani bi nu. ³⁹ Woli ṅnko ṅi uṭeeh ṅafin̄ untaam ulon̄ mēnji kaṭiju wa, ṅji djaan̄ kaluk wa. Iji kṭu'ēn̄ pluk ṅntaam ṅi bakiijuṅ na pnak kēme na utejan. ⁴⁰ Bnuur baji batērēn̄ na pnak, ujonṭ̄ kaneenanaan̄ bṅoy na utejan. ⁴¹ Nṣubal iñeen ṅtēb̄ ṅi ṅi ṅji nwoon̄ du katohu : dlemparu ṅsubal iñeen na ṅbaakēr pa babuku, abot alemparu paaj pa batani bi nu, kē iwi iṭēlēs̄ uko wi ṅtiinkaruṅ aji uwo baluk bi naan ṅyaaš iñeen. ⁴² Woli Našibaṭi, i Paapa na Abraham ašin̄ bajaan̄ badēman, Našibaṭi i Itaak akṭiin̄, aanwo lah na ṅji, kdolēn̄ nṭiis̄ iñen̄ iṅiṅ. Kē Našibaṭi ašē win unoor wi naan na ulemp wi iñen̄ yi naan, kē utejan unṭēpuṅ kē ašē wayēs̄ nja. »

Bhoṅar bi Jakob na Laban

⁴³ Laban ateema aji : « Baat̄ biki bawo babuk naan, kē bapoṭ̄ biki bawo biki naan. Nṅtaam ṅi bti ṅawo ṅi naan. Uko wi ikwinuṅ ḡēnk̄ bti uwo wi naan. Kē ṅji we wi nhilanuṅ kado pa babuk naan na bapoṭ̄ biki babukuṅ? ⁴⁴ Joh ṅdo bhoṅar ṅji na iwi. ṅdo uko mēnt̄ uyuuj kē andoli ahoṅ atēṅul uko ulon̄. »

⁴⁵ Kē Jakob ašē tēf̄ plaak, ⁴⁶ akak aji na bañaan̄ biki nul bajejēnt̄ mṅlaak. Kē bajejēnt̄ mṅlaak ado bnjuṅ, ašē ṭo ade bukal bti ṭi mṅlaak mēnt̄.

⁴⁷ Laban adu dko mēnt̄ Yegar Fahaduta*, kē Jakob adu da Galeed†. ⁴⁸ Laban aji : « Bnjuṅ bi mṅlaak bi bakyyuuj kē ṅhoṅar ṅṭa ṅji na iwi. » Ukaan̄ kē badu da aji Galeed. ⁴⁹ Bakak adu da aji Mišpa‡, ṭiki Laban aji : «*Yawe Nawat Kabuka akdoon̄ kayeṅ nja, nja batēb̄ bti, woli ṅēnkak awinar. ⁵⁰ Woli inooran babuk naan kēme ajej baat̄ balon̄ ahoṭalēs̄ ṭi baka, mēnt̄ ṅaan̄ akwayēṣuṅ nja, lipariin̄, Našibaṭi akwayēṣuṅ nja. »

⁵¹ Akak aji na Jakob : « Iwin bnjuṅ bi mṅlaak bi na plaak pantēfuṅ pi ṭi ptoof pi nja, ⁵² ikwoon̄ uko unkyujuṅ uko wi ṅdolon̄ ṅṭa di. Mēnwō i kaṭēp̄ bnjuṅ bi na plaak pi kaya du umban̄ wi nu na uṣal uwuṭaan. Kē iwi kak iinwo i kaṭēp̄ pa kabi di umban̄ wi naan na uṣal uwuṭaan. ⁵³ Našibaṭi i Abraham, i Nahor na i bateem baka akwayēṣuṅ nja. »

Jakob amehna ṭi katim ki Našibaṭi i Itaak ašin̄ akṭiin̄. ⁵⁴ Afinaṅ Našibaṭi untaam du pnkuṅ ašē du bayiṭul̄ babi bade. Bade ašē fēr du pnkuṅ.

32

¹ Laban anaṭa na nfa kub, aya amook bababul na babukul aṅehandēr baka bnuura ašē ṭiis̄ katohul. ² Jakob aya na bgahul, kē ṅwanjut ṅi Našibaṭi ṅašē bi ayit na a. ³ Kē wi awinan̄ win ṅa ašē ṅi : « Pntuk pi bañaan̄ biki Našibaṭi pii pi! » Adu dko mēnt̄ Mahanayim*.

Jakob abomandēr pyit na Etawu

⁴ Jakob ayil bañaan̄ du Etawu abuk ašin̄, bajota kadun, aya du a du inkun̄ yi Feyir du uṭaak wi Edom. ⁵ Aji na baka : « Uko wi, wi nakyaan̄ kaṭup̄ Etawu ajug naan, najakana : “Uko wi, wi wi Jakob nalemparu ajakuṅ, aji : Dya du

* **31:47** Yegar Fahaduta : ṭi uṣup̄ wi baharameeṅ dawoon̄ Bnjuṅ bi bamaar. † **31:47** Galeed :

ṭi uhebērē danaam katiinkare na Bnjuṅ bi bamaar. ‡ **31:49** Mišpa dawoon̄ dko dyeṅ ṭi uhebērē.

* **32:3** Mahanayim : ṭi uhebērē dawoon̄ kntuk̄ ktēb̄.

uko Laban aŕo da te h nkuŕ. ⁶ Dya ka da  ngit,  buuru,  pi,  nkaneel na balemp biinŕ na baat. Dŕal ajug naan ame wa nhilna nwinana bnuura   kadunul.” »

⁷ Bayili bakak du Jakob aji na a : «  p nna du  tawu abuk  aas. Ul   uleeful abi pyit na iwi awo na biinŕ i een uweek  baak r (400). » ⁸ Wal m nŕ k  Jakob a    l nk maakan abot ahaajala. Afaas ba aanŕ banwoonŕ na a, na  nkaneel na  pi na  ngit na  ntaam  i pnkunkaali, ado ifah it b. ⁹ A al aji : « Woli  tawu aya jotna ba aanŕ biki kafah kalonŕ, ba aanŕ biki kandukiinŕ bahil kaŕi na iko yi bawoonaanunŕ. »

¹⁰ A ehan Na ibaŕi aji : « Na ibaŕi i Abraham ateem naan na i Itaak paapa bajaan bad man, iwi *Yawe Nawat Kabuka ijakuŕ na nji : “Kakan du utaak wi ba inu du bayitu ddolu bnuura.” ¹¹ Dpoŕ t maakan pa uko na bnuura bti yi ikdolaarŕ do nalemparu. Wal wi mbiinŕ amuur bd k bi Yordan bi, dwoha aloolan na pmul, k  h nkuŕ n aanŕ awo na ba aanŕ ado hil afaas baka ado kn k kt b. ¹² Dkooŕu kooŕ buranaan  i  tawu abuk paapa. D i abi ajotnaan afiŕ baat biki naan na babuk baka. ¹³ K  iwi i aan ajak n iwul n iko inuura kaŕaman kabot kado pntaali pankp nnunŕ  i nji paŕum ji pyiw pi bd k, pi nin  aanŕ alonŕ awoonŕ aanhil p f n. »

¹⁴ Jakob af r  i dko m nŕ. Ajeje uko wi ahilanunŕ kaŕen  tawu abuk a in  i uko wi awoonaanunŕ. ¹⁵ Ajeje  pi  waat i een uweek  t b (200) na  dow i een  t b, na  nkaneel  waat i een uweek  t b (200) na  nka  i een  t b. ¹⁶ Ajeje kak  ntaam  i pnkunkaali i een  wajanŕ na  mpoŕi  nkbootunŕ,  ngit  waat i een  baak r na  nka  i een,  buuru  waat i een  t b na  nka  i een. ¹⁷ Apaŕ    ntaam  ndoli a    wul  a balemparul aji na baka : « Najotan kadun, batani ba    bado kaduk bt nŕ uko unŕunŕ kalow. » ¹⁸ Uko wi aŕunŕ nalemparul naŕeek pdo wii wi, aji na a : « Woli iyit na  tawu abuk paapa, k  aheparu  aanŕ iklemparunŕ, dko di ikyaanŕ, na anwoonŕ ajug batani bi igakanunŕ, ¹⁹ kteema kaji : “Iwo yi Jakob nalemparu, a enu  en ya iwi  tawu ajug naan, ul  i uleeful adoo bi, awo  i kaf unŕ.” »

²⁰ Akak aŕu nat bant n na nawajanŕen na banwoonŕ na itani bti baŕup uko wi ajakuŕ na naŕeek wi bakwinunŕ  tawu. ²¹ Akak aji na baka baji : « Jakob nalemparu abi  i kaf unŕ. » A al wal m nŕ aji : « Ddo udeeb uwala na a na iko yi nji kaŕenulunŕ, wal m nŕ mbaa nhil nwinana  i kadunul. Ahilan kamiir n. » ²² Ajotan iko bti yi awoonŕ i kaŕen abuk a in kadun, a    duka du pntuk na ba aanŕ biki nul.

Kamp tar ki Jakob na Na ibaŕi

²³ Na utejan m nŕan wunŕ, Jakob anaŕa ajeje baat bat b biki nul, na balempar baka, Bila na Filpa, na babukul biinŕ i een na aloolan, amuur na baka kabuul ki Yakob. ²⁴ Wi adolonŕ k  bamuuri, abot amuuran bka bi nul bti, ²⁵ aduka aloolan. K   iinŕ alonŕ a    bi ap tar na a te mnjinŕ. ²⁶ Wi unŕ m nŕ awinunŕ k  aanhil pwata a    koba  i pnkuunt, k  pabuur na a. ²⁷ Aji na Jakob : « Wutanaan nya, mnjinŕ mambani. »

K  ateem aji : « M nkwutanu b  i   nehand raan bnuura. »

²⁸ Ahepara aji : « Katimu kawo hum? »

K  ateem aji : « Jakob. »

²⁹ K  a    ji na a : « Baankak kado kadu'u Jakob, iwo Itrayel ,  iki ip tar na Na ibaŕi abot ap tar na ba aanŕ, k  iwi i aanŕ awat. »

³⁰ Jakob aji na a : « Dkooŕu kooŕ  paan katimu. »

† 32:29 Itrayel :  i uheb r  daŕu kanaam na ap tar na Na ibaŕi.

Kë ateam aji : « we ukaañ kë ikheparaan katim naan? » Aşë ñehandëra bnuura ți dko mënŋan duŋ.

³¹ Yakob aŋu dko mënŋ katim ki Penuwel[†], ți ki aji : « Dwin Naşibați na kës naan aşë wo mënkeți. » ³² Wi unuur ujintuŋ, aŋep kabuul du Penuwel aşë jiink. ³³ Uko mënŋ ukaañ kë bañaañ biki İtrayel baanji bade kantaañ ki pnkuunt ți ki dul di Naşibați akobuŋ Yakob.

33

Pyit pi Yakob na Etawu

¹ Yakob akat kës aşë win kë Etawu akbi, awo na biinŋ iñeen uweek ŋbakër (400), kë Yakob aşë jej bapoŋ apaŋës, awul baka banin baka, Leya, Rakel, na balemp biki baka Bila na Tilpa. ² Aŋu baat balemp na babak baka ți kadun, kë Leya ayeenk na biki nul, Rakel kë abaañşaan na Yotef. ³ Ul kë aşë jot kadun, aya aşë ŋup adoo do ŋyaaş paaj na uloŋ aşë aňog abuk aşin. ⁴ Etawu aŋi aya ayit na a, alut amooka, kë başë wo ți ŋwooni.

⁵ Etawu akat kës awin baat na bapoŋ aşë hepara aji : « Bañaañ biki bawo bahon ba? »

Kë ateam aji : « Bapoŋ biki Naşibați ți pjoob bkow pi nul awuluŋ nalemparu. » ⁶ Balemp baat baňog na babak baka, abi aŋup ți kadun ki Etawu. ⁷ Leya kë aňog na biki nul, abi aŋup ți kadunul. Kë Yotef akak aňog na Rakel abi aŋup.

⁸ Wal mënŋ kë Etawu aşë ji na Yakob : « Kë we uwoonŋ pntuk pi bañaañ na ŋntaam ŋi nyitanaanuŋ ba? »

Kë ateam aji : « Dŋal ŋal pwinana bnuura ți kës ki ajug naan ukaañ. »

⁹ Kë Etawu aji na a : « Abuk paap, iko yi nwoonaanuŋ ikëşi, dukiin na bka bi nu. »

¹⁰ Kë atema aji : « A-a, woli dwinana bnuura ți kës ki nu, kdinan kayeenk uko wi nwuliin. Hënk di uwoon, dpën awinana ți kadunu jibi ñaañ ajaañ apën kawinana ți kadun ki Naşibați, kë iyeenkën na uhaaş ujint. ¹¹ Keeri idinan iyeenk uko wi nwuliin, wi nwinaniin bnuura ți kës ki Naşibați awo na uko bti wi nnumiin. » Aŋini țiini hanj te kë uŋ adoo dinan.

Bi Yakob na Etawu bawayëşëri

¹² Wi babanuŋ tuŋ, kë Etawu aşë ji na Yakob : « Joh ŋnaŋa ŋya, ddo kapoş ți kadun na bañaañ biki naan. »

¹³ Kë atema aji : « Ajug naan ame kë bapoŋ bañeeñëti kë nkak awo i kaŋu uşal ți ŋntaam ŋankbootuŋ. Woli dmint mintan ŋa unuur uloolan ŋntaam bti kakeŋ.

¹⁴ Ajug naan akëeri jot nalemparul kadun, ŋji ddo kapoş btişu na batani bi ŋgakanuŋ na bapoŋ te kadoo kaban du ajug naan du Feyir. »

¹⁵ Kë Etawu aji na a : « Ddukaru bañaañ baloŋ ți bangakandëruŋ na ŋji. »

Kë ateam aji : « Ndolna we? Uko unkaañ udooni uwo nwinana bnuura ți kës ki ajug naan. »

¹⁶ Kë Etawu ajej unuur mënŋ bgah aya Feyir, ¹⁷ kë Yakob, ul aşë ya Fukot. Aniŋ da katoh abot ado impen pa ŋntaam. Uko mënŋ ukaañ kë baŋu dko mënŋ katim ki Fukot*.

Yakob aban du Fikem

¹⁸ Wi Yakob apënnuŋ Padan-Aram, aban najoob du ubeeka wi Fikem du utaak wi Kanaan. Afëŋ ataañ na ubeeka. ¹⁹ Anug dko di atarnuŋ kaloona ți

[†] 32:31 Penuwel : Ți uhebëre dawoonŋ kaara di Naşibați. * 33:17 Fukot : Ți uhebëre dawoonŋ impen.

babuk Hamor aşin Fikem. Anugar da ktaka iñeen uweek ki bařaknuŋ untaam.

²⁰ Aboman da *bliit bi mngur, aşe řu ba katim ki « El Elohe Itrayel†. »

34

Uko wi Dina

¹ Dina napoř ñaaf i Leya abiiŋ abukar Yakob apen pya kawin baatř biki utaak wi bawoon. ² Kẽ Fikem, abuk Hamor nahitit nařih i utaak aşe wina. Amoba, ařupana. ³ Kẽ uhaaş uře wo ři Dina poonu abuk Yakob kẽ aŋala ala'a baniw. ⁴ Aya aji na Hamor aşin : « Yaan iñehandereŋ poonu unŋ nniima. »

⁵ Bařup Yakob kẽ bařopan Dina abukul, kẽ jibi babukul biinř bawoon du uřeeh na batani aanji nin uko ulon kẽ bado penŋa uřeeh.

⁶ Hamor, aşin Fikem, aya du uko Yakob kaya kařiini na a. ⁷ Uřenk wal menř kẽ babak Yakob biinř bakamřii, bame uko unřepun. Uko menř ude baka, kẽ badeebař maakan řiki Fikem ado Itrayel uko unwuřun maakan wi apiinřun na abuk Yakob. Ñaari aanwo kado hař. ⁸ Kẽ Hamor aşe ji na baka : « Fikem abuk naan aŋal poonu abukan na manjoonan. Nawulana a aniiim. ⁹ Nawulan řiinkar řbot řmebander : nawulun babukan baatř řniim, un kak řwulan biki nun naniim. ¹⁰ Nařoon ři na un, utaak wi uwo wi nan, nafetř na un nado kapos jibi nařali. »

¹¹ Wal menř Fikem aji na aşin poonu na baweekul : « Nawutan nwinana bnuura ři kadunan, řwulan uko bti wi nakheparaanuŋ. ¹² Ddo uko bti wi nařaluŋ, uko uloolan řař wi wi nřaluŋ, nawulaan abukan nniim. »

¹³ Babuk Yakob bateem Fikem na aşin, bado mntit na baka řiki ařopan abuk aşin baka. ¹⁴ Baji na baka : « Nnehilan kawul abuk aşinun řiinř anwoon aanwala katemp aniiim. Uko menř uwo mnkow pa un. ¹⁵ Ndinanan uko wi naheparun woli nado uko wi : nakakan ji un, nawalan biinř biki nan katemp bti. ¹⁶ Wal menř řwulan babukun baatř, kabot kajej babukan baatř, řřo na an kak, řwo pntaali ploolan. ¹⁷ Aře wo woli naandi ptiinkun, řjej abuk aşinun kaya na bgahun. » ¹⁸ Uřup wi baka ulil bi Hamor na Fikem abukul. ¹⁹ Fikem awoon anwinaniinř bnuura ři katoh ki aşin bti, aanwo na nřal řteb ři uko wi bajakulun, řiki aŋal poonu abuk Yakob maakan.

²⁰ Hamor na Fikem abukul baya du uneej ubeeka ařiini na biinř biki wa aji : ²¹ « Bařaan biki bawo na uřal unuura : Bařoon ři utaak wi na nja, uđemi, bado kapos jibi nařali řdo kaniim baatř biki baka, bado kaniim biki nja. ²² Kẽ uko uloolan ukřun badi pto na nja bti, řwo pntaali ploolan. Uko menř wii wi : biinř biki nja bti bawo kawala katemp jibi bukal bawaliinř ka. ²³ Itani yi baka, bka bi baka na nřtaam ři baka bti iinkkak wal menř yi nja i? Nawulan řdinan baka uko wi bajakuŋ, baře baduka na nja. » ²⁴ Baweek biki ubeeka batiink uko wi Hamor na Fikem abukul bajakuŋ. Kẽ biinř biki ubeeka bti baya wala katemp.

Plukan pi Fimeon na Lewi

²⁵ Unuur uwajantřen wi nřlef řakdeen banwaliinř katemp kẽ banoori, kẽ bi Fimeon na Lewi, babak Yakob biinř, baweek Dina, baře nařa ajej ikej yi baka apos aneej ři ubeeka kẽ nin ñaari aankit baka, adepa ři biinř bti afin. ²⁶ Bafinř kak bi Hamor na Fikem abukul ajej Dina apenan ři katoh ki Fikem aşe ya.

²⁷ Babuk Yakob babi abaafiř banklaari pketř, ajej iko bti inwoon ři ubeeka, řiki bakowandřen ařa baka. ²⁸ Bajej řpi na řnkaneel na řgit na řbuuru ři baka

† 33:20 El Elohe Itrayel : Dawoon Nařibaři awo Nařibaři i Itrayel.

na iko inwoon du ubeeka na nteeh. ²⁹ Bajee bka bi baka bti, babuk baka na bahar baka, na iko bti yi bakaan ti itoh yi baka.

³⁰ Yakob aji na bi Fimeon na Lewi : « Natijaraan btop. Natu ke nkak naan nawutaan maakan ti kes ki baanaan biki utaak wi bakanaan na wi baperitit. Woli batiinkar abi agutan na nja bafinen na biki katoh naan bti tiki batum apel nja maakan. »

³¹ Ke bese teema aji : « Nwo kawut bado ata'un ji awo natuunk i? »

35

Yakob du Betel

¹ Nasibati aji na Yakob : « Natiiin iya Betel iya ito da. Yaan ido da *bliit bi mngur pa nji Nasibati, nji mpenuj awinana ti kadunu wi iktin Etawu abuk saaş. »

² Yakob aji na baanaan biki katohul na bangakanderun na a bti aji : « Napenaan itu yi najaan nademan ti ptoofan, nadolan banow nakakna najint ti kes ki Nasibati. Natelšan kak imisa. ³ Najoh nya Betel ddo da bliit pa Nasibati antiinknuj wi nwoon ti mneg, antenknun ti bayaaş bi ndolun. » ⁴ Bapenan itu yi bawoonaanun na irinku yi batun ti iba* awul Yakob ke amoy ti bko bweek banwoon ti kaog Fikem. ⁵ Wal menť ke bese naa atool pya. Nasibati atu palenk ti nbeeka nanfooyun dko di babin awo, ke baanaan banwoon da baandookar na baka.

⁶ Yakob na baanaan biki awoonaanun bti baban du Lut du utaak wi Kana. Dko menť dawoon Betel. ⁷ Aboman da bliit bi mngur ase du dko menť El Betel†, tiki dul di di Nasibati penun awinana ti kadunul wi aktiin abuk asin.

⁸ Wi bawoon da ke Debora, naat ambiin ayewi Rebeka ase ket, ke bamoya du Betel du pteef bi bko bweek banwoon da. Uko wan ukaan ke Yakob adu bko menť aji bko bweek bi nwooni.

⁹ Nasibati akak apen awinana ti kadun ki Yakob wi apennun Padan-Aram, awala bnuura. ¹⁰ Aji na a : « Katimu kawo Yakob, ke bese wo baankak ado kadu'u Yakob ; katimu kawo Itrayel‡. » Ke henk di atu'u lun katim ki Itrayel.

¹¹ Nasibati akak aji na a : « Nji dwoon *El Şaday, Nasibati Anhiniin iko bti. Kabuk kajoobet na iwi ibot ibuk ituman. Pntaal pankpenun ti iwi pawo utaak, pado wo ntaak ntum ; başih babot bapenna ti iwi. ¹² Utaak wi nwulun Abraham na Itaak dwulu wa, kabot kawul pntaali pankmbiin ti kafetu apenna ti iwi utaak wi. » ¹³ Ke Nasibati ase pen ti kadunul aya.

¹⁴ Yakob aje plaak atef ti dko di Nasibati abiin atiniyaan na a, ajatan ti pa abot atul ukera ti pa. ¹⁵ Adu dko di Nasibati abiin atini na a aji BetelŞ.

Kabuka ki Benjamin na pkeţ pi Rakel

¹⁶ Yakob na baanaan biki nul bapen du Betel aya. Baankak alow Efrata, ke Rakel ase buk. Kabuk kanoorana maakan. ¹⁷ Wal wi akhajuñ na pdo na kabuk ke naat ankbuk bukanulun ase ji na a : « Wutan kalenk, ikak abuk napot niinť. » ¹⁸ Anoor maakan ado nogan pkeţ, ke wi abanun ti pjemşa ase wul napot katim ki Ben-Oni*, ke Yakob ase wula katim ki Benjamin†. ¹⁹ Rakel akeţi, ke bamoya du bgah bi Efrata, dko menť dawoon Betleyem.

* 35:4 Irinku yi batun ti ibaţ: Baji batu ya butaan bawutna kajotna baka. † 35:7 El Betel : Ti uehebere dawoon Nasibati i Betel. ‡ 35:10 Itrayel : Ti uehebere danaam na apetar na Nasibati. § 35:15 Betel : Ti uehebere dawoon katoh ki Nasibati. * 35:18 Ben-Oni : Ti uehebere dawoon napot i unoor wi naan. † 35:18 Benjamin : Ti uehebere dawoon napot i kaen naan kadeenu.

²⁰ Yakob atëf plaak ti bhër bi nul. Plaak pi bhër bi Rakel mënt pawoon da hënk te nta ayuuj dko di amoynaaniij.

Pjuban pi Ruben

²¹ Yakob i bakakun ado Itrayel anaça na bañaan biki nul aya atëp Migdal-eder ašë tar kaloona ki nul. ²² Wi bawoon ti utaak wun kè Ruben ašë ya apiint na Bila, ñaati ašin awoonaanun, kè bačup ašin uko mënt.

Babuk Yakob

Babuk Yakob biint bawo iñeen na batëb. ²³ Biint biki abukun na Leya bawo : Ruben bajeenul, Timeyoj, Lewi, Yuda, Itaakar, na Tabulon. ²⁴ Kè biki abukun na Rakel bawo : Yotef na Benyamin. ²⁵ Kè biki Bila nalemp i Rakel bawo : Dan na Neftali. Kè biki Filpa nalemp i Leya bawo : Gad na Ater. ²⁶ Bapoč bukun biki Yakob abukun wi awoon du Padan-Aram.

Pkeč pi Itaak

²⁷ Yakob aban du uko ašin du Mamre du Kiriyat-Arba, dul dawoon Hebron. Dul di Abraham na Itaak babiin afët. ²⁸ Itaak aka nšubal iñeen-week na iñeen bakreñ (180), ²⁹ ašë noorfën aya du bajugul. Wi akkečun, ačafi, kè nnuur ni nul nabot atum. Etawu na Yakob babukul kè bamoya.

36

Baat na bapoč biki Etawu

¹ Pntaali pampënnun ti Etawu pii pi, pul pawoon Edom :

² Etawu aniiim baat biki Kanaan, baat mënt biki biki : Ada na Oholibama na Batmat. Ada awo abuk Elon nahitit, kè Oholibama awo abuk abot awo abab Fibeyon nahiwit. ³ Batmat awo abuk Išmayel. Nebayot awo abuk ašin. ⁴ Ada abukar Etawu Elifat, kè Batmat abuk Reuwel. ⁵ Oholibama abuk Yewuš, Yalam na Korah. Bukun bawoon biint babak Etawu bambukiin du utaak wi Kanaan.

⁶ Etawu ajej baharul, babakul na bañaan biki katohul bti, itani yi nul na nntaam ni nul bti na iko bti yi akaan wi awoon ti utaak wi Kanaan aya utaak wi Feyir alow Yakob abuk ašin. ⁷ Itani yi baka idëm wal mënt maakan kè utaak wi bafëčun uunhil pkëš baka čiki itani yi baka itum maakan. ⁸ Hënk, kè Etawu aya afët du dko di pnkun du Feyir. Etawu dawoon Edom.

Babuk Etawu du Feyir

⁹ Pntaali pi Etawu ašin bahedomit anfëčun du dko di pnkun du Feyir pii pi :

¹⁰ Itim yi biint babak Etawu yii yi : Elifat awo abuk Ada ahar Etawu, kè Reuwel awo abuk Batmat ahar Etawu kak.

¹¹ Elifat abuk Teman, Omar, Šefo, Gatam, na Kenat. ¹² Elifat abuk Etawu akak awo na ñaati aloj i awoon aanniimi, kè abukara Amalek. Bukun bawoon babab Ada ahar Etawu.

¹³ Kè biki Reuwel bawo : Nahat, Ferah, Šama, na Mičaa. Bukun bawoon babab Batmat ahar Etawu. ¹⁴ Kè Etawu abuk na Oholibama aharul abuk Ana, poonu abuk Fibeyon, bi Yewuš, Yalem na Korah.

Baweek biki Edom

¹⁵ Bañaan banwoon baweek ti pntaali pampënnun ti Etawu biki biki :

Baweek bampënnun ti Elifat bajeenul bawo : Teman, Omar, Šefo, Kenat, Korah, ¹⁶ Gatam na Amalek. Bukun bawoon baweek bampënnun ti Elifat abuk Ada. ¹⁷ Kè bampënnun ti Reuwel abuk Etawu bawo : Nahat, Ferah, Šaama, Mičaa. Bukun bawoon baweek bampënnun ti Reuwel abuk Batmat ahar Etawu

du utaa wi Edom. ¹⁸ Ké baweek bampënnuñ ti Oholibama abuk Ana, ahar Etawu bawo : Yewuş, Yalam, na Korah. Bukun bawoon baweek biki Etawu abukun na Oholibama abuk Ana.

¹⁹ Bukun bawoon babuk Etawu baweek biki Edom.

Babuk Feyir nahorit

²⁰ Babuk Feyir nahorit bawoon banfëtuñ uteek ti utaa wun, bawo : Lotan, Şobal, Fibeyon, Ana ²¹ Dişon, Eşer, na Dişan bukun bawoon baweek biki bahorit, babuk Feyir du utaa wi Edom. ²² Babuk Lotan bawo : Hori, na Heman, ké abuk aşin Heman ñaañ awo Timnah. ²³ Babuk Şobal bawo : Alwan, Manahat, Ebal, Şefo na Onam. ²⁴ Babuk Fibeyon bawo : Aya na Ana. Ana mënñ ayaan awin du *pndiış dko di meel mnyik wi akyafanun njuuru ni Fibeyon aşin. ²⁵ Babuk Ana bawo : Dişon, na Oholibama abukul ñaañ. ²⁶ Biki Dişon bawo : Hemdan, Eşban, Yitran na Keran. ²⁷ Babuk Eşer bawo : Bilhan, Fawan na Akan. ²⁸ Babuk Dişan bawo : Uş na Aran.

²⁹ Baweek biki bahorit bawo : Lotan, Şobal, Fibeyon, Ana, ³⁰ Dişon, Eşer, na Dişan. Bukun bawoon baweek bahorit du utaa wi Feyir.

Başıh biki Edom

³¹ Bañaañ biki bawoon banşihun du utaa wi Edom ji naşih alon ti biki Itrayel abi ado kaşih. ³² Bela abuk Bewor aşih du Edom, ké ubeeka wi nul uwo katim ki Dinhaba. ³³ Bela akeñ, ké Yobab abuk Ferah i ubeeka wi Botra ayeenk aşih. ³⁴ Wi Yobab akeñ, ké Huşam i utaa wi batemanit ayeenk aşih. ³⁵ Wi Huşam akeñ, ké Hadad, abuk Bedad ayeenk aşih. Ul agutuñ na bamadiyanit abot akob baka du nteeh ni Mowab, katim ki ubeeka wi nul kawo Awit. ³⁶ Wi Hadad akeñ ké Falma i Maşreka ayeenk ti a aşih. ³⁷ Wi Falma akeñ ké Şawul i Rehobot-ha-Nahar aşe yeenk aşih. ³⁸ Wi Şawul akeñ ké Baal-Hanan, abuk Akbor aşe yeenk ti a aşih. ³⁹ Wi Bal-Hanan abuk Akbor akeñ ké Hadar ayeenk aşih, ubeeka wi nul uwo Pawu ; aharul awo Mehetabel abuk Matred abuk Meh-Fahab.

Baweek biki Edom kak

⁴⁰ Itim yi baweek bampënnuñ ti Etawu yii yi ; baduuna baka andoli ti katoh ki apënnuñ na ti dko di afëtuñ: Timnah, Alwa, Yetet, ⁴¹ Oholibama, Ela, Piñon, ⁴² Kenat, Teman, Mibşar, ⁴³ na Magdiyel, na Iram. Bukun bawoon baweek bampënnuñ ti Etawu aşin bahedomit. Baduuna baka andoli ti utaa wi afëtuñ.

37

¹ Ké Yakob ul aşe duka du utaa wi Kanaan wi aşin abiiñ awo.

Yotefna babak aşin

² Uko wi katoh ki Yakob wii wi : Yotef aka nşubal iñeen na paaj na ulon aji yafan nkaneel na npi na babak aşin. Ado kpoñ ki nul na babak Bila na Filpa bahar aşin. Yotef abi tuş aşin baka aji baji bado iko iwutaan.

³ Ké Yakob i bakakun ado Itrayel aşe njal Yotef apelan babakul bti ũiki abuka wi awoon nañaf, ado ké badola kamişa kanuura. ⁴ Ké babak aşin başe win ké aşin baka añjala apel baka, ké başe şoor Yotef adoo wo baanji bañiini na a bnuura.

⁵ Unuur ulon, Yotef añaafi aşe tuş njal babak aşin, ké bukal babaa şoor şoor maakan apel. ⁶ Yotef aji na baka : « Natiinkan nñaafi ni ndolon; ⁷ Dñaafi ké njwo wo ji njwo ti ptan intooliin du uñeeh, ké bdaaj bi intooliin bi naan başe mara

mara awo bnaŋ kē idaaj yi nan iŋe fooy ba aŋe wo wo ji iko inŋupun ŋi kadun ki bi naan. »

⁸ Babuk aŋin bateema aji : « Woon iŋal aji iwo naŋih i nun kē ŋwo i kado kado uko wi ijakun? » Nŋaafi ŋi nul na nŋup ŋi nul ŋado kē baŋoora kak maakan.

⁹ Yotef akak aŋaafi kak aŋup babuk aŋin aji : « Natenan, dkak aŋaafi kak kē uwo wo ji bnuur, pli na nŋah iŋeen na uloolan nŋanup ŋi kadun naan. » ¹⁰ Aŋup uko wan aŋin kak, kē un aŋe ŋoman na a aji : « Kē nŋaafi nŋun ŋi idolon! Nji, naan na babuk ŋaaŋ ŋbi kaŋup ŋi kadunu i? » ¹¹ Babuk aŋin bakuja maakan kē aŋin aŋe hank uko wan ŋi uŋal.

Yotef awaapanaa

¹² Unuur ulon, babuk aŋin Yotef baya byafan bi batani bi aŋin baka du Fikem.

¹³ Yakob aŋin i bakakun ado Itrayel aji na Yotef : « Babuk ŋaaŋ bawo du byafan du Fikem. Biin dyilu du baka. »

Kē ateen aji : « Nji wi. »

¹⁴ Yakob akak aji na a : « Yaan iten jibi bawoori bukala na nŋtaam iŋe ibi iŋupen. » Aylina du dko danwoon du uŋeeh wi inkun du Hebron kē Yotef aŋe ya aban Fikem. ¹⁵ Niinŋ ulon ayit na a, kē akŋaay na uŋeeh aŋe hepara aji : « We wi iklaan ba? »

¹⁶ Kē ateen aji : « Dla babuk paapa. Dkooŋu kooŋ ŋupaana dko di bakyafanaanun nŋtaam ŋi baka. »

¹⁷ Kē niinŋ aji na a : « Bapen ŋi, dŋiink kē baji baya Dotan. » Kē Yotef apen ala babuk aŋin aya ŋenk baka du Dotan.

¹⁸ Bawina kē akbi du kalowan aŋe tiinkar ji abi ado kaban du baka aji bafiŋa.

¹⁹ Baŋini aji : « Natenan ajug nŋaafi akbiin henk. ²⁰ Henkun, najoh nŋiŋa nŋe nŋela du bhēr blon, nŋyale nŋya ji uko ulon ujoŋ wi uŋeeh udohulun. Wal menŋ nŋen uko wi nŋaafi ŋi nul nŋakkakun. »

²¹ Kē Ruben aŋe tiink baka, aŋal pbuuran Yotef. Aji na baka : « Nŋwut kafina.

²² Naktul pŋaak! Nafelana du bhēr blon du *pndiŋ, nawutan kafina kēme kakoba. » Ruben ado do haŋ kahilna kabuurana kakakana du aŋin.

²³ Wi Yotef abanun kē babuk aŋin baŋe wohēŋa kamiŋa kanuura ki awohon aŋe ²⁴ jeja awat du bhēr blon. Bhēr menŋ baanwo na meel. ²⁵ Baya wal menŋ aya aŋo ade. Wi bakatun kēs aŋe win pntuk pi bahiŋmayelit* kē pakpēna Gilaad. Nŋtaam ŋi pnkunkaali ŋi baka nŋajij iko itum itaabanaani pde, ilil pŋekēn na ikuraaraani yi baŋijun kaya kawaap du Ejiptu. ²⁶ Kē Yuda aŋe ji na babuk aŋin : « We wi nŋkaan ŋem nŋin abuk aŋin nŋa abot amen pkeŋ pi nul ba? ²⁷ Nawulēn nŋwapa bahiŋmayelit, nŋwut kafina. Awo abuk aŋin nŋa, nŋwo biki pŋaak ploolan. » Kē batiinka.

²⁸ Kē bawaap bahiŋmayelit baŋe ŋep. Kē baweekul baŋe pēnana ŋi bhēr, awaapa baka itaka inlinun na baluk bi nŋsubal nŋtēb na kli paaj bi nayafan, kē bukun baŋooŋa Ejiptu.

²⁹ Kē wi Ruben akakun du bhēr, aantēnk da Yotef. Atow imiŋa yi nul, ³⁰ aŋe kak du babuk aŋin aji na baka : « Napoŋ aanwo du bhēr, hum di di nŋi kadolon henkun? »

³¹ Babuk aŋin Yotef bajej wal menŋ upi udow afin, aŋe jej kamiŋa ki Yotef ayek ŋi pŋaak. ³² Baŋooŋ kamiŋa kanuura kun aŋin baka aŋe ji na a : « Paap, uko wi nŋyaan awin wii wi, tenan me kawo kamiŋa ki abuku. »

³³ Kē un aten ka aŋe ji : « Kamiŋa ki abuk naan ka. Uko ulon ujoŋ wi uŋeeh upitēs Yotef adoha. »

* **37:25** Bahiŋmayelit : Bakak aji badu baka bamadiyanit.

³⁴ Yakob atow imiſa yi nul wal mēnt awohara iko yi puum†. Aṭēga pkeṭ pi abukul ajon. ³⁵ Babukul bti, biint na baat, babi pyompana, kē aſe pok aji : « A-a dṭēga ṭēga te kado kaluṅ kaya kaṭēnk abuk naan du mnkeṭ. » Yakob awooni'ara wooni abukul.

³⁶ Bahiſmayelit baya waap Yotef ſiint alon i katim ki Potifar du Ejiptu. Niint mēnt awo ṭi baweek biki pſih pi Farawuna naſih i Ejiptu, ul awoon naſih i bayeṅ biki nul.

38

Yuda na Tamar

¹ Ṭi wal mēnt, Yuda aduk babak aſin aya du ſiint alon i uṭaak wi Adulam i katim kawoon Hira. ² Awin da poonu abuk ſiint alon i katim kawoon ſuwa i uṭaak wi Kanaan. Aje poonu mēnt anii. Awinar na a, ³ kē poonu awo na kayiṅ abuk napoṭ ſiint, Yuda kē aṭu'a katim ki Er. ⁴ ſiint akak amobana kayiṅ abuk napoṭ ſiint kē aṭu'a katim ki Onan. ⁵ Akak amobana kayiṅ uya aſ uwajantēn abuk napoṭ ſiint aſe ṭu'a katim ki ſela. Wal wi ſela abukiṅ, Yuda awo du Keṭib.

⁶ Yuda ajejar Er abukul bajeen, ſiint i katim ki Tamar. ⁷ Kē Er bajeen i Yuda aſe wo nawuṭaan ṭi keſ ki *Yawe Nawat Kabuka, kē aſiṅ. ⁸ Kē Yuda aſe ji na Onan : « Ime uko wi iwoon i kado wi iwoon aṭa Er : yaan iwinar na aharul ibukar naweeku bapoṭ. » ⁹ Kē Onan aſe me kē bapoṭ biki akbukun baankwo biki nul. Aji woli awinar na ahar naweeku, aji pēnan bduun katoon du mboſ kahilna kawo aankbukar naweeku bapoṭ. ¹⁰ Uko wi ajaan ado uunlil Nawat Kabuka, kē aſiṅ ul kak. ¹¹ Kē Yuda aſe ji na Tamar ababul : « Ṭoon du uko ſaaſ iwo nayoṭ. Yoonkan ſela adēm nſe nwulu a anii. » Aſal aji : « Abuk naan i aanwo kak i kakeṭ ji baweeku. » Hēnk, kē Tamar akak du uko aſin.

¹² Baṭo ajon, kē ahar Yuda, anwoon abuk ſuwa, aſe keṭ. Wi Yuda aṭēgiṅ ayomp, aya na Hira nanohul i uṭaak wi Adulam du Timnah kaya du bankpu-unkuṅ ṅkaneel ṅi nul. ¹³ Baṭup Tamar aji : « Tenan, ayootanu aya Timnah ppuunk ṅkaneel ṅi nul. » ¹⁴ Awin kē ſela adēmi akak ſiint kē baſe wo baanwula a kē anii. Apēnan imiſa yi pyiman, aje uleent agur bkow, agurada hēnk aſe ṭo du uneēji wi Enayim du bgah bi Timnah.

¹⁵ Yuda aṭep awina aſe nun kē awo ſiint ankwaapun uleeful, ṭiki agur kaara di nul na uleent. ¹⁶ Abi aṅoga aſe ji na a : « Wutan nya na iwi. » Aamme kē ababul a.

Kē Tamar ateema aji : « Woli dya na iwi we wi ikwulnuṅ? »

¹⁷ Kē ateema aji : « Dylbanu upi umpoṭi du batani. »

Kē aſe kak aji na a : « Wulaan uko ulon wi iwoonaanun ṭi mmēban, ibile wulēn upi kaſe kakanu wa. »

¹⁸ Kē ahepara aji : « we wi inaluṅ nwulu? »

Kē ateem aji : « Paneel panwoon na katimu na ptal pi pa, na pjuuṭi pi iwoonaanun ṭi kañen. » Awula ya, kē baya awinar, kē aduk ſiint na kayiṅ. ¹⁹ Tamar anaṭa akak katohul, apēnan uleent wi agurun ṭi kaara, awoh imiſa yi pyiman.

²⁰ Yuda ado Hira nanohul i Adulam aṅooṭ upi umpoṭi wi ahoṅun, kahilna kayeēnk iko yi adukaruṅ ſiint, kē un aſe wo aanwina. ²¹ Ahepar baſaan biki Enayim ſiint nawaap uleef ambiṅ awo ṭi bgah ṭi, kē baſe teema aji uumbaan kaka'aara ſiint nawaap uleef ṭi dko mēnt. ²² Kē akak du Yuda aji na a : « Mēnya wina, baſaan biki Enayim bajakēn uumbaan kaka'a nawaap uleef da. »

† 37:34 Atow imiſa : Uko mēnt uji udiiman kē ſiint awo ṭi puum.

²³ Kë Yuda aji : « Adukiin na iko mēnt, ŋwut kado kalaar ikow yi nja mnkow, dbubara me kē dyilu na upi kē iya wo iinwina. »

²⁴ Uko mēnt udo uko ji kli kwajanŋ kē bašē bi aji na Yuda : « Tamar ababu aya awaap uleeful ado mobana kayiŋ ti buṭaan bi adoluŋ. »

Kë Yuda ašē ji : « Nadoon bapēnana bdiŋ batēra najeb. » ²⁵ Kë wi bakpēnanuluŋ kašē yil baya baji na ayootanuŋ : « Ŋiint ajug iko yi, awulnuŋ kayiŋ. Dkootu koot tenan bnuura paneel na ptal pi na pjuuti, iŋaŋ aji iwo yi in ba? »

²⁶ Yuda ayikrēn ya ašē ji : « Ŋaaŋ i awo natool apelēn ; na manjoonan mēndi pwula ŋela abuk naan aniima. » Wi wi Yuda ašaan ado kē bawutana, awo aankak apiint na a.

²⁷ Kë wal wi Tamar abanuŋ ti kabuk, abuk kbet. ²⁸ Wi akbukun alon ti bapoŋ adun apēnan kaŋen, kē ŋaaŋ ankbuk bukanuluŋ atan ptal pjeenkali ti ka ašē ji : « I apēnuŋ uteek. » ²⁹ Kë napoŋ ašē bi kakan kaŋen kē natēbantēn apēn uteek. Kë ŋaaŋ ankbuk bukanuluŋ kē ašē ji : « Ihaabēš bgah aṭēpna! » Ukaanŋ kē Yuda aṭu'a katim ki Peret*. ³⁰ Kē abuk ašin anwoon na ptal pjeenkali abaa pēn, kē baṭu'a katim ki Terah.

39

Yotef du Ejiptu

¹ Wi baišmayelit baŋjuŋ Yotef du utaak wi Ejiptu bawaapa ŋiint alon i katim kawoon Potifar. Awo ti baweek biki pših pi Farawuna naših i Ejiptu, ul awoon naših i bayen biki nul.

² Kē *Yawe Nawat Kabuka ašē wo na Yotef, kē iko bti yi ajaan aṭu kaŋeen iji iṭep bnuura. Afēŋ du uko Potifar i utaak wi Ejiptu. ³ Kē jibi uŋ awinuŋ kē Nawat Kabuka awo na a, abot aji do uko bti wi aṭuun iŋeen yi nul kē uŋi uṭep bnuura, ⁴ amēbana bnuura, aṭu'a kē aklempara ul ti bkowul. Adola kē awo namali i nul, aṭu bka bi nul bti ti iŋen yi nul. ⁵ Yotef aṭu kē Nawat Kabuka awul katoh ki Potifar bnuura, wi adoluluŋ kē awo namali i nul. Awula bnuura ti iko bti yi akaanŋ ti katoh na du uṭeeh. ⁶ Hēnk, kē Potifar ašē ṭu bka bi nul bti ti iŋeen yi Yotef, uko ude wi nul ṭaŋ wi wi adukiinŋ akaanaan.

Yotef na ahar Potifar

Kē Yotef ašē wo ŋaan annuuriin uleef abot anuura kaara. ⁷ Wi ŋwal ŋlon ŋaṭepuŋ, kē ahar ŋiint i aklemparuŋ ašē ṭu kēš ti a. Aji na a : « Joh ŋpiint. »

⁸ Kē Yotef apoki ašē ji na a : « Ayinu, ajug naan aṭu bka bi ṭul bti ti iŋen yi naan, aando ji heparaan uko unṭepuŋ ti katoh. ⁹ Ul ti uleeful aando pelanaan nin uko ulonŋ ti katoh ki. Aanneenanaan nin uko ulonŋ ti katoh bē mēnt iwi, ṭiki iwo aharul. Kē hum di di nhiniinŋ kado uko uwuṭaan wuŋ kajuban ti kadun ki Našibaŋi ba? » ¹⁰ Kē ŋaaŋ ašē bi duka duka ti pṭiini na Yotef ŋnuur bti, kē uŋ apoka pok ppiint na a, pwo na a.

¹¹ Unuur ulonŋ kē Yotef ašē neej ti katoh pya kado ulempul, nin ŋaan alon aanwo da ti balemp bandukiinŋ. ¹² Ŋaaŋ ahar Potifar amēbana ti kamiša ašē ji na a : « Joh ŋpiint! » Kē Yotef ašē ti apēn bdiŋ kē kamiša kaduka ti iŋen yi ŋaaŋ. ¹³ Wi ŋaaŋ awinuŋ kē adukara kamiša, apēn bdiŋ, ¹⁴ ahuuran wal mēnt adu balemp biki nul aji na baka : « Nabiin naten, nahebērē i ayin naan aṭjuŋ nja abi pnoha na nja. Abi aji apiint na nji kē nšē huuran maakan. ¹⁵ Wi atiinkunŋ kē nṅajari, kē ašē ti aduk kamiša ki nul ki, apēn bdiŋ. »

* **38:29** Peret Ti uhebērē dawoon bgah bṭēpni.

¹⁶ Aje kamisa abekan ayoonkna ayinul abi. ¹⁷ Wi abanuj ke ase tupa uko wi atupun balemp : « Nalemp naheberè i itijun un abi pnoha na nji. Abi ala ppiint na nji, ¹⁸ wi njararuj ke ase ti apen bdig aduk kamisa ki. » ¹⁹ Wi ajug Yotef atiinkuj ke aharul atupa uko wi nalemparul adolulun, adeebať maakan. ²⁰ Ado ke bamob Yotef awat ukalabuť du dko di bakalabuť biki nařih bawoon.

Yotef du ukalabuť

Ke henk di Yotef awoon du ukalabuť. ²¹ Ke *Yawe Nawat Kabuka ase wo na a, awula bnuura abot adola ke awinana bnuura ti kes ki naweek i ukalabuť. ²² Naweek un atu'a ke awo naweek i bakalabuť bti, uko bti unkdolaniin da uji utepna ti ineen yi nul. ²³ Naweek i ukalabuť aankak aji do do nin uko ulon wi baťu'u lun pdo, ťiki Nawat Kabuka awo na Yotef, abot ado ke iko yi ajaan ado bti iji itep bnuura.

40

Nťaafi ťi naboman poot na ťi najuj i nařih

¹ Wal wi iko yať itepun ajon, ubi ka unuur ulon ke naweek i baboman poot na naweek i bajun biki Farawuna nařih i utaak wi Ejiptu ke bajuban ajug baka. ² Farawuna adeebaťer baka, ³ adoo wat baka ukalabuť wi nařih i bayen. Du ukalabuť menť di di Yotef awoon. ⁴ Nařih i bayen ado ke Yotef aklempar baka.

Bajon ntiinku du ukalabuť. ⁵ Uka utejan ulon wi bukal batèb bti, naboman poot na najun baťaafiin, nťaafi ťi andolon ťaka uko wi njaki. ⁶ Na nfa, wi Yotef abiin du baka ase win ti kaara di baka ke bahaajalaa. ⁷ Ahepar baka aji : « we ukaan ke ikaara yi nan itela ťelaa ba? »

⁸ Bateema aji : « Nťaafii, ke nin alon ťi ase wo aanhil hil ptupun uko wi nťaafi njakuj. »

Ke Yotef ase aji na baka : « Nařibaťi ajaan atup uko wi nťaafi njakuj, ke nře kooťan, naťupaan ťa. »

⁹ Naweek i baboman poot aji na a : « Dťaafi ke bko banjaan badolna ubiñu ke banať ťi kadun naan, ¹⁰ bawo na inah iwajant. Iteeñi abuk mnko, ke manjeenki. ¹¹ Dmèban pnkalame pi Farawuna, amar mnko mun apooñ ťi pa ase jej pa awul Farawuna. »

¹² Yotef aji na a : « Uko wi nťaafi njakuj wi : inah iwajant iwo ťnuur njawant. ¹³ ťi na ťnuur njawant, Farawuna adeenju, kakakanu du ulemp wi nu. Ido kawula pnkalame pi uko udaan jibi ibiin aji kdo wi iwoon naweek i babomana poot. ¹⁴ Dkooťu kooť, kťilmi'aan wal wi iko bti ikkakuj bnuura na iwi, ñagi'aan itini na Farawuna uko wi naan, ado mpèn ťi ukalabuť wi. ¹⁵ Henk di utepun aji : bamèben apènan du utaak wi bahebèrè, ke ťi utaak wi mendo do nin uko ulon unhilanuj kaťu bawatèn ukalabuť. »

¹⁶ Naweek i bajun awin ke pwin nťaafi pi Yotef pawo pnuura ase ji na a : « Nji kak dťaafii. Dmara mara akunja icah iwajant inwoon na ipoom na iko ilon itèť ya. ¹⁷ Iko ilil impoťi yi bajunuj Farawuna iwoon du kakah kanwoon du bko duuť, ke ťkat nășe ji ťabi kade iko menť ťi kakah. »

¹⁸ Yotef ateema aji : « Uko wi nťaafi njakuj wi : icah iwajant yun iwo ťnuur njawant. ¹⁹ ťi kak na ťnuur njawant, Farawuna adeenju kafal bkow, kado bayoontu ťi bko, ťkat nășe ťabi ťado katibu. »

²⁰ Wi atupun nťaafi ado ťnuur njawant ke use wo unuur unjaan uleřan unuur wi kabuka ki Farawuna, ke adu balemparul baweek bti ufettu, awutan naweek i baboman poot, na naweek i bajun ado ke banať ťi kadun ki baňaan.

²¹ Akakan naweek i baboman poot ti ulemp, k  awula pnkalame k  adaani, ²² k  naweek i baju, ado k  bayoonta, jibi Yotef abii, a up baka. ²³ K  naweek i baboman poot a e wo aanle  Yotef, a ilmi'a.

41

N aafi ni Farawuna

¹ « Wi iko yan i epu, udo n subal n t b k  *Farawuna na ih i Ejiptu a e  aafi. A aafi amara mara ana  du ka og bd k bi bajaan bado Nil, ² a e win uko ji n ngit paaj na ulon n nuura n mag k  n p nna du bd k, abi afeer ti kaban ki ba. ³ Akak awin k  n ngit paaj na ulon k  n p nna du bd k abi ti kafet ki n teek, n wo n wu aan n bon maakan. N bi ana  ti ka og n teek du kaban ki bd k bi Nil, ⁴ a e doh n ngit n nuura n mag paaj na ulon n . Wal m nt k  Farawuna a e l nk aten.

⁵ « Anoy nt kak a e kak a aafi. A aafi k  uko uwo wo ji n deey n nuura n mag n p n ti kantoliin kaloolan atag adoo do n yaas paaj na ulon. ⁶ Uwo kak ji n deey n wu aan ni uyook wi umayar unuur ut ru, n p n ti kafet ki n teek atag ado do n yaas paaj na ulon. ⁷ N deey n wu aan n fiikl n n deey n nuura n mag paaj na ulon n . Wal m nt k  Farawuna a e l nk aten, awin k  a aafi  aafi.

⁸ Na nfa ahaajalaa, a e du ba enan na ba aan bakow aan bti ti Ejiptu. A up baka n aafi ni adolu, k  nin alon aanhil p pa n .

⁹ K  naweek i baboman Farawuna poot a e ji na a : Dbaan ale  uko wi mbiin awo i kado. ¹⁰ Farawuna abi deeba er balemparul, ni na naweek i baju. Ajejun awat ukalabu  du na ih i bayen biki nul. ¹¹ N aafi un bat b bti ti utejan uloolan, k  uko wi n aafi ni nun ujakun u e pa . ¹² Uka du ukalabu  na a a alon naheb r , anwoon nalemp i na ih i bayen. N kale a n aafi ni nun, ka e  pun uko wi n jaki. A up adolu n aafi ni nul. ¹³ K  jibi a upun un, h nk di ut pu: bakakanaan du ulemp wi naan, k  undu ba e yoonta. »

¹⁴ K  Farawuna a e do k  badu Yotef, k  ba e taran ap nana du ukalabu . Bapuunka, a el  a imi a a e  ja ti kadun ki Farawuna. ¹⁵ Farawuna aji na a : « D aafi, k  nin alon a e wo aanhil p p n uko wi n jakun. K  ba e  p n aji iji kwin n aafi. »

¹⁶ K  Yotef a e teema aji : « M nt nji dhilun pdo uko m nt! Na iba i aktupu, Farawuna uko wi n aafi ni nul n jakun. »

¹⁷ K  a e ji na a : « D aafi k  uwo wo ji dna  ti kaban ki bd k bi Nil, ¹⁸ a e win n ngit paaj na ulon n nuura n mag k  n p nna du bd k bi Nil abi afeer ti kaban. ¹⁹ Dkak awin kak k  n ngit paaj na ulon n wu aan, n bon n kay maakan k  n p n ti kafet ki n teek, m mbaan kawina n ngit n nwu i ji n n ti Ejiptu bti. ²⁰ N ngit n wu aan n bon n doh n ngit paaj na ulon n teek n nwoon n nuura. ²¹ K  wi n yoorun n , iindo ji kwin win me n yoor n ndu,  ki n bona bon awu t ji kateeku. Wal m nt k  n e l nk aten. ²² Dkak anoy nt a e  aafi kak, d aafi awin k  uwo wo ji n deey n nuura n mag n p n ti kantoliin kaloolan atag ado do n yaas paaj na ulon. ²³ K  n deey n wu aan n kay ni uyook wi umayar unuur ut ru, n kak ap n ti pntooliin m nt atag ado do n yaas paaj na ulon. ²⁴ N deey n wu aan n fiikl n n deey n nuura paaj na ulon n . D up n aafi ni ba enan, k  nin alon aanhil p p n uko wi nhilun katiink. »

²⁵ N deey aji na Farawuna : « N aafi ni Farawuna adolu n wo n lolan. Na iba i a upa uko wi akdolu. ²⁶ N ngit paaj na ulon n nuura n wo n subal paaj na ulon, n deey n nuura n mp nun ti pntooliin atag te n yaas paaj na ulon n wo n subal paaj na ulon: n aafi n wo n lolan. ²⁷ K  n ngit n bon n wu aan paaj na ulon n nkbiin ti

kafet ki nteek na ndeey njwuŋaan nŋantagun ʒi kantoliin te nŋyaaŋ paaj na ulon nŋi uyook wi umayar unuur utëruŋ nŋakak awo nŋsubal paaj na ulon. Uko mënŋt uyuuŋ kē uka nŋsubal paaj na ulon nŋi ubon uweek.

²⁸ « Jibi nŋupun Farawuna, Naŋibaŋi ayuuja yuuŋ uko wi akdolun. ²⁹ Udun aka nŋsubal paaj na ulon, pyok pweek pawo ʒi utaaŋ wi Ejiptu bti. ³⁰ Woli nŋsubal mënŋt nŋaŋepi, nŋsubal paaj na ulon nŋi ubon uweek nŋaŋe bi. Baŋaŋ bado ʒilma ʒilma pyok pambiin awo ʒi utaaŋ wi Ejiptu. Ubon mënŋt unooran, uhajan utaaŋ maakan. ³¹ Baŋaŋ bado ʒilma ʒilma pyok pambiin awo ʒi utaaŋ, ubon mënŋt uhajan wa maakan. ³² Woli iwin kē Farawuna aŋaafi nŋyaaŋ nŋtëb uwo kē Naŋibaŋi ado uko mënŋt na manjoonan, adoo taran taran kado wa.

³³ « Hënkuŋ Farawuna alaan nŋaŋ natit anwoon na uŋal untuŋa aŋu'a ʒi bkow bi utaaŋ wi Ejiptu bti. ³⁴ Farawuna anaŋiin, aŋuun balemp biki nul ʒi utaaŋ, ʒi nŋsubal paaj na ulon nŋi pyok, baŋuun baŋaŋ badoki bafaŋ uko wi bakitunŋ kado ifah kaŋeen kapënan kalon kaluku. ³⁵ Baŋonkan ndeey bti ʒi nŋsubal nŋi pyok. Farawuna aŋuun baka pŋu ndeey du inkuti du nŋbeeka bahank nŋa da. ³⁶ Ndeey nŋun bahank nŋa pa nŋsubal paaj na ulon nŋi ubon ʒi utaaŋ wi Ejiptu ; hënŋ baŋaŋ biki utaaŋ bawutna kakeŋ wal wi ubon ukbiinŋ kabi. »

Pdëm pi Yotef

³⁷ Nŋup nŋi Yotef nŋalil *Farawuna na banjaanŋ baŋënka pŋih bti. ³⁸ Farawuna aji na baka : « Nhilan kawin nŋaŋ alon atëŋŋ i i? Anwoonŋ na Uhaaŋ wi Naŋibaŋi? »

³⁹ Aji na Yotef : « Wi Naŋibaŋi adoliinŋ kē ime uko wi, uunka nin nŋaŋ antitunŋ, anwoonŋ na uŋal untuŋa ji iwi. ⁴⁰ Iwi ikwoonŋ naweek i katoŋ ki naan, baŋaŋ biki utaaŋ bti bado kado uko wi ijakuŋ, pŋij pi pŋih ʒaŋ pakŋuunŋ mpelu. ⁴¹ Dŋu'u ʒi kadun ki utaaŋ wi Ejiptu bti. »

⁴² Farawuna apënan wal mënŋt paneel panwoonŋ ʒi kaŋen ki nul awoŋ Yotef. Awoharana imiŋa yi patenda pdaanŋ abot aŋu'a bkitrën bi wuuru ʒi kaŋuŋ. ⁴³ Apayana ʒi ukaaru wi nul utëbanŋen wi nŋmpëlënt nŋakpuluŋ unwoonŋ wi nalemparul aŋnognuluŋ. Kē baŋe huuran ʒi kadunul aji : « Naŋëpaana! » Kē hënŋ di di Farawuna aŋu'u luŋ ʒi kadun ki utaaŋ wi Ejiptu bti.

⁴⁴ Aji na Yotef : « Nji dwoonŋ Farawuna, kē nin alon ʒi Ejiptu aŋe wo aankdo uko wi iwoonŋ iindinanii. » ⁴⁵ Wi wi aŋu'uluŋ katim ki ŋafnat Paneya aŋe wula Aŋenat abuk Potifera naŋenŋan i On kē aniimi. Kē Yotef aŋe nŋaay na utaaŋ wi Ejiptu bti.

⁴⁶ Yotef aka nŋsubal iŋeen nŋwajanŋ wi baŋijuluŋ ʒi kadun ki Farawuna naŋih i Ejiptu. Apën aduk Farawuna aŋe nŋaay na utaaŋ wi Ejiptu bti. ⁴⁷ ʒi nŋsubal paaj na ulon nŋi pyok, mboŋ manwul ndeey nŋtum maakan. ⁴⁸ Kē Yotef ado kē baŋonkan ndeey nŋi nŋsubal paaj na ulon nŋun aŋu nŋa ʒi nŋbeeka. Aji ʒu ʒi ubeeka undoli ndeey nŋi nŋteeh nŋanfooyunŋ wa. ⁴⁹ Ahank ndeey kē nŋatum ji piyi pi bdëk, nŋatum pŋtum paŋ kē badoo ʒaŋan pniib nŋa, ʒiki nŋatum pŋtum pweek maakan.

Babuk Yotef

⁵⁰ Ji uŋubal wi ubon udo kabi, Aŋenat abuk Potifera naŋenŋan i On, abukar Yotef bapoŋ biinŋ batëb. ⁵¹ Yotef awul nateek katim ki Manate*, aji : « Naŋibaŋi ado kē nŋilma unoor wi naan bti, abot ado kē nŋilma katoŋ ki paapa bti. »

⁵² Awul natëbanŋenŋ katim ki Efrayim†, aji : « Naŋibaŋi ado kē kabuk kajoobëŋ na nŋi ʒi utaaŋ wi pjuuk pi naan. »

* **41:51** Manate : ʒi uhebërë danaam katiinkare na pŋilma. † **41:52** Efrayim : ʒi uhebërë danaam katiinkare na kabuk kajoobëŋ na nŋi.

⁵³ Wal mēntan kē nṣubal paaj na ulon ṅi pyok ṅi Ejiptu kē nṣaṣē ba, ⁵⁴ kē ṅi paaj na ulon ṅi ubon uweek nṣaṣē jun, jibi Yotef abiiṅ aṭup. Ubon uwo ṅi nṣaak bti, kē uko ude uṣē wo ṅi Ejiptu. ⁵⁵ Wi bañaanṅ biki Ejiptu bawoonṅ baankak aka uko ude, baya du *Farawuna ahuuran ahepara uko ude, kē aji na baka : « Nayaan du Yotef, nado uko wi akjakanṅ. »

⁵⁶ Ubon uwo ṅi utaak bti. Kē Yotef ahaabēṣ inkuti yi bahankuṅ ṅdeey aṣē waap ṅa bañaanṅ biki Ejiptu. Ubon ubaa kak adēma dēm du utaak. ⁵⁷ Bañaanṅ bapēnna nṣaak bti abi Ejiptu pnug ṅdeey du Yotef ṅiki ubon udēm ṅi nṣaak bti.

42

Pyit pi Yotef na babak aṣin

¹ Wi Yakob atiinkuṅ kē bawaap ṅdeey du Ejiptu, aji na babakul : « we wi naṭoonṅ atenaar ba? ² Dtiink kē baji bawaap ṅdeey du Ejiptu! Nayaan da naya nanug ṅdeey ṅwutna kakeṭ ubon. »

³ Kē babak aṣin Yotef iñeen baya Ejiptu pnug ṅdeey. ⁴ Kē Yakob aṣē wo aando kē baya na Benyamin aṭa Yotef ṅiki aji buṭaan baanwo i kajotna. ⁵ Babuk *Itrayel baya wal mēntṅ pnug ṅdeey anaakiir na bañaanṅ bankyaanṅ kak pla ṅdeey, ṅiki ubon uwo kak du utaak wi *Kanaan.

⁶ Wal mēntṅ Yotef aṭijanṅ utaak, ul ajaan awaap biki utaak bti ṅdeey. Babuk aṣin babi aṅup ṅi kadunul afēṭ kaara ṅi mboṣ. ⁷ Wi Yotef awinanṅ win babak aṣin aṣē yikrēn baka, ado ji ṅaanṅ anwoonṅ aambaanṅ kawinara baka. Aṭiini alēbar na baka aji : « Napēnna ṅuṅ? »

Kē bateem aji : « Npēnna utaak wi Kanaan, ṅbi bi pnug ṅdeey. »

⁸ Yotef ayikrēn babak aṣin kē bukal baṣē wo baanyikrēna. ⁹ Wal mēntṅ aleṣ ṅṭaaṣi ṅi abiiṅ ado ṅi baka aṣē ji na baka : « An nawo bañaanṅ bammeniṅṅ abi pten umbanṅ wi nahilanṅṅ kakobna utaak woli nabi ugut. »

¹⁰ Kē baṣē pok aji : « Naweeek, mēntṅ hēnk da, ṅbi bi pnug ṅdeey. ¹¹ Jibi ṅwoonṅ hēnk ṅiṅṅ aloolan abukuṅ un, ṅwo bañaanṅ baṭool, un balemparu ṅēnwo bañaanṅ biki ijakuṅ. »

¹² Kē ul aṣē ji na baka : « Aa, nabi pten dko di nahilnuṅ kakobna utaak, woli nabi ugut. »

¹³ Kē bateem aji : « Balemparu babi wo iñeen na batēb, awo bti babak ṅiṅṅ aloolan du utaak wi Kanaan : nampoṭi aduka na aṣinun kē alonṅ aneemi. »

¹⁴ Yotef kē aji na baka : « Dṅijan ṅi uko wi njakuṅ. ¹⁵ Uko unktuunṅ ṅi naṭup manjoonan wi : dmehna ṅi bkow bi Farawuna kē naankpēn ṅi woli aṭa'an aambi ṅi. ¹⁶ Nahilanṅ alonṅ ṅi an aya aṭija ; kē an naduka ṅi kawo ukalabuṣ te ndo ten me ṅṭup ṅi nan ṅajoonani, woli naandi wa kamehna kak ṅi bkow bi Farawuna kaji nawo bañaanṅ biki njakuṅ aji nawoo. »

¹⁷ Ajej baka bti awat ukalabuṣ, kē bado ṅnuur ṅwajanṅ. ¹⁸ Unuur uwajanṅṅ Yotef aji na baka : « Nji dji kadēman Naṣibaṭi na manjoonan, ukaanṅ kē ṅi kaṭupan uko wi nakdolunṅ kahilna kawo naankkeṭ. ¹⁹ Woli naṭup manjoonan, alonṅ ṅi an kaduka ṅi, kawo ukalabuṣ, bandukiṅṅ bayaan na ṅdeey ṅi banumiṅṅ pa itoh yi baka inwoonṅ na ubon. ²⁰ Naṭijanṅ aṭa'an nhilna nwin kē ṅṭup ṅi nan ṅajoonani. » Kē badinani.

²¹ Baṭēṣēr aji : « Na manjoonan, ṅwo ṅi pluk uko wi ṅdolunṅ abuk aṣin nja : ṅwin mṅaga ṅi kēṣ ki nul wi akjakuṅ na nja ṅmiira, kē ṅṣē wo ṅēndi ptiinka. Ukaanṅ kē mṅaga mēntṅ mamēb nja. »

²² Ruben aṭeem baka aji : « Mēnjakan aji nawut kado napoṭ buṭaan i? Kē naṣē wo naandii, hēnkunṅ ṅluk pkeṭ pi nul. »

²³ Baamme kë Yotef ate uko wi bajakuñ, ùiki ado ñaañ alonj kë aji tëlës na utup wi Ejiptu uko wi bajaan baup na uhebërë. ²⁴ Yotef aya alow aşë wooni. Wi akakuñ, ajiini na baka aşë do kë bamob Timeonj atan ti kadun ki baka. ²⁵ Yotef ado kë batuman nşaaaku ni babiinaanunj nşdeey, abot ado kë bakakan andolonj itaka yi ajiunj ti uşaaaku wi nul wi nşdeey. Awul baka uko uya kade na bgah. ²⁶ Kë bapaf nşdeey ti nşbuuru aşë ya.

Pkak du utaaq wi Kanaan

²⁷ Kë wi başaan aya nañ du dko dlonj kafër, alonj ti baka ahaabëş uşaaaku wi nşdeey wi nul pa pwul ubuuru wi nul ude, aşë win itaka kë ipaf ti nşdeey duuñ. ²⁸ Aji na babak aşin : « Bakakanaan itaka yi naan, dwin ya du uşaaaku naan meet. » Wal mënñ kë palënk pweek paşë mob baka kë bakkat kat aşë ji : « we wi Naşibañi abaanj ado nja hënk ba? »

²⁹ Wi babanunj du Yakob aşin baka du utaaq wi *Kanaan, baupa uko bti unñepun, aji : ³⁰ « Ñiintj anwoonj ajug utaaq wi nşaañ, alëbar na un aji nşwo bañaanjammeniin abi pten utaaq wi baka kame dko di nşkobnunj wa woli nşbi ugut. ³¹ Nji na a kë nşwo bañaan batool, kë nşnwo bañaan biki ajakuñ. ³² Njaka aji nşbi wo bañaan iñeen na batëb biki ñiintj aloolan. Kë alonj aşë neem, kë alonj aduka du aşinun du utaaq wi Kanaan. ³³ Kë ñiintj ajug utaaq aşë teemun aji uko unkaan ame kë nşup ni nun nşajoonani uwo nşdukara alonj ti un, nşej nşdeey ni nşnumiin pa itoh yi nun nşya. ³⁴ Kë nşşë wo i kañja aña'un, wal mënñ ame kë nşnwo bañaan biki ajakuñ aji nşwoo, nşwo bañaan batool. Wal mënñ akakanun abuk aşinun, nşbot nşhil kado kañaay na utaaq. »

³⁵ Kë jibi bakpënanunj nşdeey ti nşaaaku ni baka, kë andolonj aşë win itaka yi nul ti umbootu wi atanunj ya, balënk maakan bukala na aşin baka. ³⁶ Wal mënñ kë Yakob aşë ji na baka : « Nañal pdo nşwaanj babak naan : Dneemandën Yotef, abot aneemandën Timeonj, kë naşë nşal kak kaya na Benyamin! Ti nji i i iko yun bti ikjotun. »

³⁷ Kë Ruben aşë ji na aşin : « Ihilan kafinj babak naan batëb woli mënñju a. Tu'ana ti kañen ki naan, dkakanu a! »

³⁸ Kë aji : « Abuk naan aankya na an, abuk anin aneemi kë aduka aloolan. Woli buñaan daya jotna du bgah, mnşaj kafinjen, nji ndoonj abi şaf şaf. »

43

Benyamin na babak aşin baya du Ejiptu

¹ Ubon udëma dëm pya ti utaaq. ² Wi Yakob na babakul babaan nşdeey ni bañijnun Ejiptu, kë aşë ji na baka : « Nakakan naya nanug nşdeey nşlonj. »

³ Kë Yuda aşë teem aji : « Ñiintj i utaaq wi Ejiptu aupa na mntumul aji : "Nawutan kabi ti kadun naan kë naanwo na aña'an." ⁴ Woli iwutun kë nşya na aña'un, nşya kaya nug nşdeey, ⁵ kë işale wo iinwuta, nşenkya, ùiki ñiintj aji : "Nawutan kabi ti kadun naan kë naanwo na aña'an." »

⁶ Yakob i bakakuñ adu *Itrayel aji na baka : « we ukaanj kë najaka naña ba? Nji i i najubanut. »

⁷ Kë bateem aji : « Ñiintj aheparaarun hepar iko itum ti biki katohun, aji na un : "Aşinan ahuma najeb i?" "Naka aña an alonj i?" Hënk kë nşupa, nşenhilan kame kë abi kajakun nşija aña'un. »

⁸ Kë Yuda aşë ji na aşin : « Wutan napoñ abi na nji. Nya, nşhilna nşwo nşenkkeñ un na iwi na babakun. ⁹ Djej uko wi napoñ ti bkow naan, nji i i ikheparulunj woli mënñak na a, aña ti kadunu. Uko mënñ uwole kajubanu te unuur wi nji kakeñun. ¹⁰ Woli nşenjon lah hënk, nşndoonj abi ya kadobi kak utëbantën. »

¹¹ Kê Itrayel aşin baka aşë ji : « Jibi uwoon harj nadoon uko wi : natijan iko ilonj ti inuurnaaniin ti utaak natij ñiint mënñ, iko itaabanaani pde, ilil pñëkën, na ikuraaraani, mnob na mbuk mnlonj mndoh. ¹² Nakaan najej itaka nahoñan ti yi nabiinj atënk ti nşaaku ñi nan, uhinan kawo baamme kē bañu ya ña. ¹³ Najean aña'an nakak du ñiint mënñ. ¹⁴ Dñehan *El Şaday, Naşibañi Anhiniinj iko bñi ado ñiint mënñ ajoob bkow na an adoo wutan nakak na abuk aşinan undu na Benyamin. Kē ñji woli dwo kawaanj babuk naan uwo harj. »

¹⁵ Kē bajej iko yi bawoonj i kaya kañen, ajej itaka yi banumiinj ado nşaaş ñtëb aşë ya na Benyamin. Baya wal mënñ Ejiptu aya du uko Yotef.

Du uko Yotef

¹⁶ Yotef awin Benyamin kē agakandër na babuk aşin aşë ji na naweek i balemp biki nul : « Nñooñan bañaanj biki du katoh, ifiñ untaam iboman, bade nña blant na ñji. » ¹⁷ Kē ñiint ado jibi Yotef ajakuñ añaot baka du katohul. ¹⁸ Balënk wi bañoonñ baka du uko Yotef aşë ji : « Itaka yi ññenkuñ du nşaaku ñi nja uyaaş uteek iñuñ kē bakñooñ nja, bajotna nja, kamob kado kajuukñtën ti ulemp. Bajej kak ñbuuru ñi nja. »

¹⁹ Baya añaog naweek i balemp biki Yotef du plëman pi katoh aşë ji na a : ²⁰ « Naweek, miirun! Nbi uyaaş uteek pnug ñdeey. ²¹ Kē wi nşaanj aban du dko di ññañuñ kafër, ñhaabëş nşaaku, aşë win kē itaka yi andolonj ti un kē iwo du ña meeñ, afënana alinj na itaka yi ñlukunj. Nñij ya, yi yi. ²² Nkak añij itaka pa pnug ñdeey kak. Nëmme anñuñ ya du nşaaku ñi nun. »

²³ Kē un aşë teem baka aji : « Natëñtënën, nawut kalënk! Naşibañi, i an na aşinan najaanj nadëman añuñ itaka mënñ ti nşaaku ñi nan. Nji ti uleef naan dyeenk itaka yi nan. » Wi wi añaanj añij baka Fimeonj. ²⁴ Aneejan baka du katoh awul baka meel kē bañow ihoñ abot awul ñbuuru ñi baka ujaagal. ²⁵ Bapënan iko yi bawoonj i pñen Yotef abëkan ayoonka abi pde blant ñiki bañup baka kē badeena ña.

²⁶ Wi Yotef añañuñ du katoh, bawula iko yi bañijun aşë ñup afët kaara ti mboş. ²⁷ Kē un aşë wul baka mboş aşë hepar baka aji : « Hum di uleef uwoonj na aşinan nañaf i nabiinj ajakën ba, ahuma ña i? »

²⁸ Bateema aji : « Aşinun, nalemparu, awo ña, uleef uwo bnuura na a. » Bakak añup afët kaara ti mboş.

²⁹ Wi Yotef akatunj kēş aşë win Benyamin aña'ul, abuk anin, aşë hepar aji : « I, awoonj aña'an i najaknuñ i? »

Añiini na a aji : « Abuk naan, dñehan Naşibañi awulu bnuura. » ³⁰ Ataran apën ñiki pñaak pañi na a, kē mnkuul mañogi. Aya aneej du meeñ di nul aşë jun ñwooni. ³¹ Wi abaanj, añaow kaara akanj mnkuul aşë pën aji na balemparul bañij pde.

³² Baiya mpañ, ayiş babuk aşin mpañ abot ayiş bañaanj biki Ejiptu ñiki biki Ejiptu baanhil pde ti dko dloolan na biki Itrayel : bapok uko mënñ bnuura. ³³ Ado babuk aşin kē baño ataanj na a, andolonj na dko di awoonj i kaño, ajunna du bajeen te du nabaasha, kē bukal başë ñoñar awo ti ptenar. ³⁴ Ul kē aşë do kē bapënan ti kayiş ki nul idaaş innuuriinj awul baka. Dko di Benyamin ñapel di bandukiinj nşaaş kañeen. Badaan na a, alilan akuj.

44

Pnkalame pawinana ti uşaaku wi Benyamin

¹ Yotef aji na naweek i balemp : « Fumaan nşaaku ñi bañaanj biki ñdeey, bajean ñdeey bñi ñi bahilanunj kayaanaan, ñuun kak ti uşaaku wi andolonj

itaka yi nul. ² Jejan pnkalame pi naan, panʔaknuŋ untaam, iʔu pa ʔi uʂaaku wi anwoonuŋ nampoʔi, na itaka yi aluknuŋ nʔeey. » Ké uŋ ado jibi Yotef ajakuluŋ.

³ Wi nfa mambanuŋ, bado babuk aʂin Yotef ké badapa nʔbuuru ʔi baka aʔool pya. ⁴ Bapënaara pën ʔi ubeeka, ké Yotef aʂë ji na naweek i balemp : « Naʔiin, idookan biinʔ bukuŋ iʂë iʔi na baka : “we ukaaŋ ké nakakan bnuura bi badolanaŋ na buʔaan ba? ⁵ We ukaaŋ ké nakiiŋ pnkalame pi ajug naan ajaan adaanna kabot kádolna pʔoori ba? Uko wi nadoluŋ uwuʔi.” »

⁶ Aya amob baka aʂë ʔup baka nʔup ʔaŋ. ⁷ Ké baʂë teema aji : « we ukaaŋ ké ajugun akʔiini hënʔ? Un balemparu ʔhil kado uko waŋ i? ⁸ Iwin ké itaka yi ʔbiinʔ aʔënk du ʔʂaaku ʔi nun meeʔ nʔiju ya wi ʔpënnuŋ utaak wi Kanaan, hum di di ʔhiluŋ kakiiŋ du katoŋ ki ajugun uwuuru kéme iko yi untaam? ⁹ Tenan ʔi iko yi nun, ʔi nalemparu i baktënkunʔ kako kankiiŋaniinʔ nafiŋana, un ʔi ʔleefun, nakakanun bañaanʔ biki bakjuukntënuŋ ʔi ulemp. »

¹⁰ Ké uŋ aji : « Uwoonʔ jibi najakuŋ: ʔnaanʔ i bakwinuŋ ʔi iko yi nul kako kankiiŋaniinʔ djuukntëna ʔi ulemp, ké bandukiinʔ bahil kaya na bgah bi baka. »

¹¹ Ké baʔaran, andoluŋ ké awalan uʂaaku wi nul ahaabëʂ wa. ¹² Ké aten tenan ʔa ajunna du naweek aʂë baañʂaan du nampoʔi, ké pnkalame pawinana ʔi wi Benyamin. ¹³ Wi babuk aʂin Benyamin bawinuŋ uko mënʔ, batow imiʂa yi baka aʔu ʔʂaaku ʔi ʔbuuru aʂë kak ubeeka.

Bʔup bi Yuda

¹⁴ Wal wi bi Yuda na babuk aʂin bakneejuŋ du uko Yotef, ahum da. Babi aŋup ʔi kadunul afëʔ kaara ʔi mboʂ. ¹⁵ Ahepar baka aji : « we wi wi nabaanʔ ado hënʔ ba? Naamme ké ʔnaanʔ anwoonʔ ji ʔni ahil pme iko immeniinʔ i? »

¹⁶ Ké Yuda aʔeem aji : « Naweek, we wi ʔʂaanʔ aji na iwi, we wi ʔbaanʔ aʔup kaji wul ukaaŋ ké uko wi udolanaa, Naʂibaʔi ayuujuŋ pʔuban pi balemparu. Un biki biki, kakanun bajuuk ʔi ulemp un na i baʔënkunʔ na pnkalame pankiiŋaniinʔ. »

¹⁷ Ké Yotef aji : « Mënʔhil kado uko waŋ, ʔnaanʔ i bawinuŋ pnkalame ʔi a i i ʔni kajuukntënuŋ ʔi ulemp. An, nakakan na iʔëb ijoob du aʂinan. »

¹⁸ Ké Yuda aʂë ya añaŋa aji na a : « Naweek, iwo ji *Farawuna, ʔenaan dʔupu uko ulonʔ iʂë iwut kadeebaʔër nalemparu! ¹⁹ Ajug naan abi heparun me aʂinun ahuma najeb abot aheparun me ʔka abuk aʂinun alonʔ kak, ²⁰ ké ʔteema aji aʂinun awo naʔaf ké ʔbot aka aʔa'un alonʔ anwoonʔ nabaas a i nul i abukuŋ ʔi pʔaf pi nul. Abuk anin aŋ mënʔan akeʔ ké aduka aloolan ʔi kayinʔ ki anin. Aʂinun aŋala bnuura. ²¹ Ké iʔi na balemparu baʔiju a itap pkëʂ. ²² Ké ʔteemu aji napoʔ aanhil pduk aʂin, woli aya aduka, aʂin kakeʔ. ²³ Ké iʂë mëbanaara mëban aʔup aji ʔwut kakak ʔi kadunu ké ʔnënw na a.

²⁴ « Ké wi ʔkakuŋ du aʂinun nalemparu ʔʔupa uko wi ijakuŋ. ²⁵ Wi ʔwal ʔlonʔ ʔaʔëpuŋ, ké aʂinun ajakuŋ na un ʔkak ʔya ʔnug ʔdeey. ²⁶ ʔteema aji ʔnënkya ké ʔñëgakandër na aʔa'un, ʔiki ijakuŋ aji woli ʔnëmbi na a ʔnënkhiil pbi ʔi kadunu. ²⁷ Wal mënʔ ké paapa nalemparu aʂë jakun : “Name ké ahar naan awulaarën bapoʔ batëb. ²⁸ Alonʔ aneemi, uko ulonʔ wi ʔteeh uka pfiŋa ʔiki aanwinana te ʔa. ²⁹ Ké woli naya na i, ké uko ulonʔ uya dola, nado mnʔhaj manfiŋën ʔni ndoonʔ abi ʔaf ʔaf.”

³⁰ « Ké hënʔkuŋ woli dban du uko paapa nalemparu, awo mënw na napoʔ i uhaaʂ wi nul uwoonʔ, ³¹ wi akwinaruŋ win ké aanwo na un, akeʔ, un balemparu ʔkdoluŋ mnʔhaj manfiŋ aʂinun andoonʔ abi ʔaf ʔaf. ³² Ké ʔni nalemparu nʂë ji na aʂinun aʔu napoʔ ʔi kañen ki naan. Aji na a woli mënʔija

a, kajubana nnuur ni naan bti. ³³ Hënkuṅ, wutaan nji nalemparu nyeenkar aṭa'naan, nwo i ikdoonj kajuukntṅen ṭi ulemp. Ul aṣe ya na babak paapa. ³⁴ Hum di di nhilanuṅ kaya du paapa kawo mēnwō na napoṭ? Mēnṅal pwin puwṭan pi nul. »

45

Ptiinkar pi Yotef na babak aṣin

¹ Wal mēntṅ kē Yotef aṣe wo aanhil pmēban mnkuul mi nul ṭi kadun ki baṅaan banwoon na a, ahuuran aji na baṅaan biki Ejiptu bti bapēn bdig. Nin aloṅ nampaṭi aanwo da, kē aṣe ṭup babak aṣin aji awo Yotef. ² Awooni wal mēntṅ ado pdiim kē banwoon bdig badoo tiink. Uko unṭepuṅ wuṅ uya adoo ban du katoḥ ki *Farawuna.

³ Yotef aji na babak aṣin : « Nji Yotef a. Paapa ahum najeb i? » Kē baanhil pteema ṭiki balēnk maakan.

⁴ Kē aṣe ji na baka : « Nabiin naṅogēn. » Kē baṅoga. Aji na baka : « Nji a, Yotef abuk aṣinan i nawaapuṅ kē baṅooṭ Ejiptu. ⁵ Nawutan kahaajala nabot nawut kadeebaṭēr ikowan ṭi uko wi nawaapnuṅ ṭi, ṭiki Naṣibaṭi adolnuṅ kē njotan kadun ṭi, nawutna kakeṭ. ⁶ Natenan, hēnk di uwoon, ṅṣubal ṅtēb ṅji ṅji, ṅi ubon uwoon ṭi utaak, ukak aka kak ṅṣubal kaṅeen ṅi nin ṅaaj awoonj aankjaar kēme kakit. ⁷ Naṣibaṭi ajotanaan kadun, pntaali pi nja pawutna kaba, baṭum ṭi an babet babuur. Uko mēntṅ uwo mbuur mnweek. ⁸ Kē uwo hēnk, mēntṅ an naṭijnuṅ ṭi, Naṣibaṭi a. Ul akaaj adolēn kē nwo nalemp anwoonj naweek ṭi biki Farawuna naṣih, naweek i katoḥ ki nul bti, abot aṭu'ēn ṭi kadun ki utaak wi Ejiptu bti.

⁹ « Hēnkun, nataraan nakak du uko paapa naṣe najaka, uko wi Yotef abuku ajakuṅ wii wi : “Naṣibaṭi aṭu'ēn kē nwo anwoonunj naweek ṭi utaak wi Ejiptu bti. Taraan ibi ṭi ṅji. ¹⁰ Dwulu dko ifeṭ du utaak wi Goṣen, ifeṭ iṅogēn iwi na babuku, bababu, ṅntaam ṅi nu bti na bka bi tu bti. ¹¹ Dhil wal mēntṅ kado kado kanuma ki nu, ihilna iwo iinkwaanj bka bi nu, iwi na biki katoḥu ṭiki ubon ukak aṭo te ṅṣubal kaṅeen kak.” »

¹² Akak aji na babak aṣin : « Nawin na keṣ ki nan, kē Benyamin akak awin kē nji kaṭiiniin na mntum mi naan. ¹³ Nayaan du paapa naṭupa mndēm bti mi nkaaj ṭi Ejiptu na uko bti wi nawinuṅ. Nataraan naya nakak na paapa ṭi. »

¹⁴ Yotef alut amook Benyamin, kē bakwooni bukal batēb bti. ¹⁵ Akak aya amook babak aṣin bti aṣe wooni, wi ayompuṅ kē baṣe ṭeṣeṣer na a.

Farawuna adu Jakob abi du utaakul

¹⁶ Uko unṭepuṅ uban du uko *Farawuna. Baṭupa aji babak aṣin Yotef babii, kē ul na balemparul banjaan baṭēnka pṣih bawin kē uwo uko unuura. ¹⁷ Kē Farawuna aṣe ji na Yotef : « Ṭiiniin na babak ṣaaṣ iji na baka : “Najijan ṅdeey ṅi nan ṭi ṅbuuru ṅi nan naya utaak wi Kanaan. ¹⁸ Najejan aṣinan na baṅaanj biki nan nabi ṭi ṅji. Dwulan mboṣ mannuurnaaniin ṭi utaak wi Ejiptu, nabot nado kade mnde mannuurnaaniin ṭi utaak.” ¹⁹ Kaki iji na baka bajej ṅkaaru ṅi ṅmpelēnt ṅakpuluṅ baṭijina ṣaaṣ, bapoṭ bampoṭi na baat. ²⁰ Jakan na baka bawut kado katen iko yi badukuṅ, ṭiki iko innuurnaaniin ṭi Ejiptu iwo yi baka. »

Pkak du Kanaan

²¹ Kē hēnk di di babak Jakob i bakakuṅ ado *Itrayel badoluṅ uko mēntṅ. Yotef ado jibi *Farawuna ajakuṅ awul baka ṅkaaru ṅi ṅmpelēnt ṅakpuluṅ na uko wi bakyaanj kade ṭi bgah. ²² Awul baka andoluṅ kamiṣa kahalū, aṣe

wul Benyamin itaka itum* na imiṣa kañeen ihalu. ²³ Akak awul pa aṣin nḅuuru iñeen njanjijun iko innuurnaaniin ṭi Ejiptu na nḅuuru nḅaaṭ iñeen njanjijun nḅeey, na ipoom na iko ide pa bayaas bi aṣin. ²⁴ Ado babuk aṣin kē bayaa, aṣē ji na baka : « Nawutan kadeebaṭēr nleefan ṭi bgah. »

²⁵ Bapēn du Ejiptu aya aban du utaa wi *Kanaan du Yakob aṣin baka. ²⁶ Baji na a : « Yotef awo najeb, ul adoon awo nantuṇa i Ejiptu bti. » Kē uhaas wi ṭul uṣē woha wo jibi uwoon ṭiki aanfiyaar baka. ²⁷ Kē wi baṣaan akakalēṣa uko bti wi Yotef ajakun, kē abot awin iko bti yi ayilbanun pa pijjna kē uhaas wi nul uṣē jun plilan. ²⁸ Kē aṣē ji : « Ukēṣi! Yotef abuk naan awo najeb. Dya kawina ji mbi ndo kakeṭ. »

46

Pyā pi Yakob du utaa wi Ejiptu

¹ Yakob i bakakun adu *Itrayel anaṭa na iko yi akaan bti pya Ejiptu. Wi abanun du Berṣeba, ado bṭejan pa Naṣibaṭi i Itaa aṣin ajaan adēman. ² Na utejan mēnt, Naṣibaṭi aṭiini na Itrayel ṭi nṭaafi aji na a : « Yakob, Yakob » kē ateem aji : « Nji wi. » ³ Naṣibaṭi kē aṣē ji na a : « Nji dwoon Naṣibaṭi, Naṣibaṭi i ṣaas ajaan adēman. Kkali pya Ejiptu, dlun kado pntaali pweek papēna da ṭi iwi. ⁴ Nji kak dwala na iwi du Ejiptu, nji kalunjiin kapēnanu da. Yotef awo na iwi ul akun kadētu kēṣ woli ikeṭi. »

⁵ Yakob apēna Berṣeba kē babukul baṣē payana ul na bapoṭ bampoṭi na baat ṭi nkaaru nḅi nḅpēlēt nḅakpulun nḅi Farawuna adolon kē nḅaayarada. ⁶ Baya na itani yi baka na iko bti yi bakaan ṭi utaa wi *Kanaan. Yakob aya du Ejiptu na bampēnun bti ṭi a : ⁷ babukul biinṭ na baat, na bababul biinṭ na baat. Aya na baka bti Ejiptu.

Katoh ki Yakob

⁸ Itim yi bañaan biki Itrayel banyaan du Ejiptu yii yi :

Itim yi Yakob na babukul :

Ruben awoon bajeenul, ⁹ babukul bawo : Hanok, Palu, Hetron na Karmi.

¹⁰ Babuk Fimeon bawo : Yemuwel, Yamin, Ohad, Fohar, na Ṣawul abuk ñaat i utaa wi Kanaan.

¹¹ Babuk Lewi bawo : Gerṣon, Kohat na Merari.

¹² Babuk Yuda bawo : Er, Onan, Ṣela, Peret na Ferah. Er na Onan bakaṭna du utaa wi Kanaan.

Babuk Peret bawo : Hetron na Hamul.

¹³ Babuk Itakar bawo : Tola, Puwa, Yaṣub na Ṣimron.

¹⁴ Babuk Ṭabulon bawo : Fered, Elon na Yahleel.

¹⁵ Bukun bawoon biinṭ biki Leya abukarun Yakob du Padan Aram, na bababul aṭu na Dina abukul ñaat. Bawo iñeen nḅajant na bawajant.

¹⁶ Babuk Gad bawo : Tefon, Hagi, Ṣuni na Etbon na Eri na Arodi na Areli.

¹⁷ Babuk Aṣer bawo : Yimna, Yiṣwa, Yiṣwi, Beriya na Ferah poonu abuk aṣin baka.

Babuk Beriya bawo : Heber na Malkiyel.

¹⁸ Bukun bawoon babuk Filpa, nalemp ñaat i Laban awulun Leya abukul. Bapoṭ biki abukarun Yakob na bababul bawo iñeen na paaj.

¹⁹ Bapoṭ biki Raket ahar Yakob abukun bawo : Yotef na Benyamin.

²⁰ Yotef abuk na Atenat abuk Poti-Fera naṭejan i On bi Manate na Efrayim du utaa wi Ejiptu.

* 45:22 Itaka itum : Itaka mēnt iwo ktaka iñeen week nḅajant (300) yi baṭakun untaam.

²¹ Babuk Benyamin bawo : Bela, Beker na Aşbel na Gera na Naaman, na Ehi na Roş, na Mupim, na Hupim na Ard.

²² Bukun bawoon biint biki Rakel abukaruŋ Jakob, na bababul, bawo bukai bti iŋeen na babaakër.

²³ Abuk Dan awo : Huşim.

²⁴ Babuk Neftali bawo : Yahtiyel, Guni, Yeter na Şilem.

²⁵ Bukun bawoon babak Bila nalemp ŋaaŋ i Laban awulun Rakel abukul. Bapoŋ biki abukaruŋ Jakob na bababul bawo paaj na alon. ²⁶ Baŋaŋ bti biki katoh ki Jakob bampënuŋ ŋi a aya na a du Ejiptu, woli bahar babukul baanŋanaa, bawo iŋeen paaj na paaj. ²⁷ Babuk Yotef bambukiin da bawo batëb. Baŋaŋ biki katoh ki Jakob banyaŋ Ejiptu bawo iŋeen paaj na ulon (70).

Yotef aya pkit aşin

²⁸ Yakob i bakakuŋ ado *Itrayel ayil Yuda kè ajota kadun aya du Yotef aji na a baya bayit du Goşen. Wi Yakob na biki katohul babanuŋ ŋi Goşen, ²⁹ kè Yotef aşè tan ukaaru wi umpëlënt ujaŋ upul, apaya ŋi wa aşè ya pyit na Itrayel aşin. Wi awinaaruluŋ win, alut amooka aşè wooni ajon. ³⁰ Itrayel aji na a wal mënŋ: « Hënkuŋ dhilan kakeŋ wi nwiniiŋ kè iwo najeb. »

³¹⁻³² Wal mënŋ kè Yotef aşè ji na babak aşin na baŋaŋ biki katoh ki aşin : « Dya kaŋup *Farawuna kè nabani kabot kaji na a babak paapa na baŋaŋ biki katohul bawo bayafan, baji balemp du itani. Babi na ŋntaam ŋi baka bti na iko bti yi bakaŋ. ³³ Hënk, woli Farawuna adu'an aheparan uko unwoon ulemp wi nan, ³⁴ najaka : “Balemparu bawo bayafan du kpoŋ ki baka te hënkuŋ, kè başinun kak babi wo bayafan.” Hënk nahil kafëŋ ŋi mboş mi Goşen, ŋiki baŋaŋ biki Ejiptu baanji banaakiir na bayafan. »

47

Yakob du uko Farawuna

¹ Yotef aya du *Farawuna aji na a : « Paapa na babak paapa bapëna utaak wi *Kanaan aban ŋi na ŋntaam ŋi baka bti na iko bti yi bakaŋ, bawo du Goşen. » ² Ajeŋ kaŋeen ŋi babak aşin biki aŋiŋuŋ aya yuuŋ Farawuna. ³ Kè uŋ ahepar baka : « we uwoon ulemp wi nan? »

Kè bateem aji : « Balemparu bawo bayafan ji başin baka. »

⁴ Bakak aji na Farawuna : « Nbi bi pyaanŋ ŋi utaak wi, ŋiki ubon uweek uwo du Kanaan, kè pjaagal paankak awo pa itani yi balemparu. ŋunun hënkuŋ ŋya ŋfëŋ du Goşen. »

⁵ Farawuna aji na Yotef : « Şaaş na babak şaaş babi ŋi iwi. ⁶ Hënkuŋ utaak wi Ejiptu wu wuŋ, tenan dko dannuurnaaniin iwul da baka bafëŋ. Bafëŋan du Goşen. Ikale win ŋi baka banhiniin, kŋu itani yi naan ŋi iŋeen yi baka. »

⁷ Wal mënŋ kè Yotef aşè ŋi Jakob aşin du Farawuna ayuuja a, kè Yakob awula mboş bnuura. ⁸ Farawuna kè aşè hepara aji : « Ika ŋşubal hum ba? »

⁹ Kè ateem aji : « Nşubal ŋi nji kayaantun ŋi mboş ŋawo iŋeen-week na iŋeen ŋwajanŋ (130). Nşubal ŋi naan ŋatiinkŋi abot awo ŋi unoor, mënbanan ŋşubal ŋi başin naan wi bakyaantun. »

¹⁰ Yakob awul kak Farawuna mboş bnuura aşè pën aya.

¹¹ Kè hënk di Yotef adolon kè aşin na babak aşin bafëŋ du utaak wi Ejiptu, awul baka dko dannuurnaaniin ŋi utaak du umbar ŋi Ramtet di bakaŋ aji bado Goşen jibi Farawuna ajakulun. ¹² Awul aşin na babak aşin na baŋaŋ bti biki bawoonaanun ŋdeey ŋankëşun baka bti.

Udo wi Yotef ti wal wi ubon

¹³ Ubon udëm maakan ti Ejiptu na *Kanaan, nin uko ude uunwo ti utaak bti, kè bañaan banoor baamme jibi bakdoli. ¹⁴ Yotef awaap bañaan biki Ejiptu na biki Kanaan ndeey, hënk ajej itaka yi baka bti awul *Farawuna. ¹⁵ Wal wi itaka yi biki Ejiptu na yi biki Kanaan ibaan, bañaan biki Ejiptu bti babi du Yotef aji na a : « Wulun ndeey! Nwo i kakeṭ ti kadunu wi nwoon nhenkak awo na itaka yi? »

¹⁶ Kè ašë ji na baka : « Jibi nawoon naankak aka itaka, nawulan nntaam ni nan, nšë nwulan ndeey. »

¹⁷ Kè baṭij na Yotef kè awul baka ndeey. Balon bawul nmpëlënt ayeenk ndeey, kè balon babi na nkaneel, npi, ngit, njuuru ayeenk ndeey. Ušubal mënṭ bañaan bawula nntaam ni baka ahilna ade.

¹⁸ Wi ušubal wuṇ utëpuṇ, kè bakak du a ušubal utëbantën aji na a : « Iwi, naweek, ime kè nhenkak aka itaka, kè nntaam ni nun bti njak ni nu. Nhenkak aka nin uko ulon utiju wonṭi mënṭ nleefun na kème nteehun. ¹⁹ Nwo i kakeṭ ti kadunu i? Nteehun njabot njatoka i? Nugun na nteeh ni nun na ndeey ni iwoonaanun, nšë njak balempar Farawuna. Wulun kak btepi nhilna nwo bajeb njwut kakeṭ ubon, nteeh ni nun njawut kadiš. »

²⁰ Hënk, kè Yotef anug pa Farawuna mboš mi Ejiptu bti, ṭiki ubon udo kè bañaan biki utaak bti bawaap nteeh ni baka. Utaak ukak wal mënṭan bti wi Farawuna. ²¹ Ado bañaan kè bakak alempar naših* ti utaak bti. ²² Nteeh ni baṭenan ṭañ ni ni awoon aannugi, ṭiki Farawuna apiit ti bgah bi utaak aji ul akdoon kawul baka uko ude. Kè baji bayeenkna uko ude ti a, ukaan kè baanwaap nteeh ni baka. ²³ Yotef aji na balemp biki utaak : « Natenan, dnugan, an na nteeh ni nan, kè nakak biki Farawuna. Hënkun nanje btepi, ²⁴ woli nakiti, nado kafaas ndeey kado ifah kañeen, kajej kalon kawul ka Farawuna, ibaakër indukiin iwo yi nan. Najej ti ya uko utepi, uko ude wi nan na wi bañaan biki katohan bti. »

²⁵ Bateema aji : « Ibuuranun pkeṭ. Jibi idolon un bnuura, njak balemp biki Farawuna. »

²⁶ Yotef kè ašë do kè bado ti bgah bi baka uko wi bajaan baṭaş, bado ṭaş wa te hënkun. Baji bawul Farawuna kafah kañeenantën ti iko yi bakitun. Nteeh ni baṭenan ṭañ njawoon njaankak ni Farawuna.

Nṭup nbaaṣaani ni Jakob

²⁷ Hënk, kè bañaan biki *Itrayel bafëṭ du utaak wi Ejiptu du Gošen. Baka da nteeh, kè kabuk kajoobëṭ na baka kè bakak pntaali pweek. ²⁸ Jakob awo du Ejiptu ado da nšubal iñeen na paaj na ulon (17). Nnuur ni nul bti ti mboš nwo iñeen-week na iñeen-nbaakër na paaj-na-ulon (147). ²⁹ Wal wi pkeṭ pañogun ado kè badu'a Yotef abukul, kè ašë ji na a : « Woli inälën, kyuuujën kè iṭu'ën ti uhaaş abot aji ktiink nṭup ni naan wi iṭṭuun kañen ti pnkant naan† kamehna kahoñën kè iinkmoyën ti utaak wi Ejiptu. ³⁰ Woli dkak du bajug naan, kjejen ti Ejiptu kaya moy du ihër yi baka. »

Kè ateam aji : « Ddo jibi ijakun. »

³¹ Kè ašë jaka : « Mehniin keeri. » Kè amehnaa, wal mënṭ kè Itrayel ašë nup ti kališa ki nul.

* **47:21** Ado bañaan kè bakak alempar naših : Balon baji : ado baka kè bakak du nbeeka. † **47:29** Wi iṭṭuun kañen ti pnkant naan : Ti udolade wi baka ñaan aji do hanj woli amehna uko uweek.

48

Manate na Efrayim

¹ Wi iko yan itëpun ajon, kē bašë bi aji na Yotef : « Šaaš amaaki. » Kē anața aya da agakandër na babukul biint batëb, Manate na Efrayim. ² Baji na Yakob kē Yotef abukul abani. Kē Yakob i bakakuñ adu *Itrayel, adoonaan anața ațo ți kališa. ³ Aji na Yotef : «*El Šaday, Nașibați Anhiniin iko bti apën awinana ți kadun naan du Lut du uțaak wi Kanaan, awulën bnuura, ⁴ așë jakën : “Ddo kabuk kajoobët na iwi, ibuk ituman maakan. Ddo pntaali pankpënnun ți iwi pawo nțaak nțum. Dwulu mboș mi, iwi na pntaali pankpënnun ți iwi te mnțo.”

⁵ « Hënkun bapoț batëb biki ibukun ți Ejiptu ji mbi ndo kabi, bawo biki naan. Efrayim na Manate bakak babuk naan ji bi Ruben na Fimeoñ bawooñ baka. ⁶ Kē bapoț biki ikaañ abi kabuk, bawo biki nu, bayeenkna ți baweek baka uko wi bawooñ ji pyeenk*.

⁷ « Ddo uko mënț țiki wi nji kapënnun Padan Aram, naan Rakel aket du uțaak wi Kanaan ți bgah ji nđo kaban Efrata. Dmoya da țu bgah bi Efrata, dko mënț dawooñ Betleyem. »

⁸ Wal mënț Itrayel awin bapoț biki Yotef așë hepar aji : « Biki bawo bahooñ ? »

⁹ Kē Yotef ateem așin aji : « Bapoț biki Nașibați awulunun țu baka. »
Kē aji na a : « Țijaan baka nñehandër baka Nașibați. »

¹⁰ Wal mënț pțaf pado kē kēș ki Itrayel kanoorani, kē aankak awin bnuura. Yotef ado baka kē bañog așin, kē aboot baka abot amook baka. ¹¹ Aji na Yotef : « Mënșal țfa aji dkak awin kaara di nu, kē Nașibați așë do kē nwin babuku. »

¹² Yotef awalan baka wal mënț bukal batëb bti țu ijuhël yi Yakob așë nup țu kadunul afët kaara țu mboș. ¹³ Amëban Efrayim țu kañenul kadeenu ahilna awo țu kamayu ki Itrayel așin, așë mëban Manate țu kamayu ahilna awo țu kadeenu ki Itrayel. ¹⁴ Kē așin așë tar iñen yi nul kē iyitiiri, apaf kadeenu țu bkow bi Efrayim anwooñ nabaasha așë țu kamayu țu bkow bi Manate, anwooñ naweek.

¹⁵⁻¹⁶ Hënk di di añehandërun Yotef Nașibați aji : « Dñehan Nașibați i bi Abraham na Itaak bașin naan babiin ațaș awul bapoț biki bnuura ; dñehana, ul, anyafanaanun wi mbuknaaniin te hënkun, awul baka bnuura. Dñehana, ul, Uwanjut umbuuranaanun țu buțaan bti, awul baka bnuura. Katim ki naan na yi bi Abraham na Itaak bateem naan itëpna țu baka ido kameetana meetana pya. Kabuk kajoobët na baka, babuk bapoț batum maakan. »

¹⁷ Kē Yotef așë win așin kē ațu kañen kadeenu ki nul țu bkow bi Efrayim, așë wo aanlilani. Ajej kañen kadeenu ki așin aya ppënan ka țu bkow bi Efrayim kațu țu bi Manate. ¹⁸ Aji na așin : « Paap, kdo hënk, i awoonun naweek ; țun kañen kadeenu ki nu țu bkow bi nul. »

¹⁹ Kē așin așë pok așë ji : « Abuk naan, dme bnuura : ul kak pntaali pankpënnun țu a pabi kadëm, alun kawo naweek. Kē ața'ul așë dëm kapela, pntaali pi nul pabot patum pakak nțaak nțum. »

²⁰ Unuur mënț añehandër baka Nașibați aji : « Bañaan biki Itrayel bado kadu itiman woli bañehandër nnañ Nașibați, bado kaji : “Nașibați adolu inaan na bi Efrayim na Manate.” » Hënk kē ațu Efrayim țu kadun ki Manate.

²¹ Itrayel akak aji na Yotef : « Nji wi, dban țu pkeț, kē Nașibați așë wo na an, alun kakakanan du uțaak wi bașinan. ²² Kē nji nșë dukaru Fikem dawo dko

* **48:6** Bayeenkna țu baweek baka uko wi bawooñ ji pyeenk : Efrayim na Manate bawo baweek biki kntaali ki Itrayel ji Ruben na Fimeoñ, kē pntaali ploñ pașë wo paankka katim ki Yotef. Ukaañ kē bața Efrayim na Manate bakneej du kntaali ki baweek baka.

di ikpelanuŋ babuk ŝaaŝ. Ddukaru dko du Fikem di ntehuŋ du Bahamorit na kakej na iŝuuri yi naan. »

49

Uŝup wi Jakob ŧi uko unkmbiinŋ kaŝep pa babukul

- ¹ Jakob adu babukul aji na baka :
« Nabiin nayit, nŝupan uko unknŝepuŋ ŧi nwal nŋankmbiinŋ.
- ² Nabiini, natiinkan, an babuk Jakob,
natiinkan *Itrayel aŝinan.
- ³ « Ruben, iwi iwoonŋ bajeen i naan,
nateek i pwiinŋ pi naan,
dbuku wi nhumuŋ nhinaa,
iwo űaaŋ anŝanuŋ maakan
abot ahina maakan.
- ⁴ Aŝe wo ji bdëk banŝuunkuŋ,
iinkak awo andëmnuŋ ŧi babuk ŝaaŝ,
ŧiki ikowandënën wi ipayinŋ ŧi kaliŝa ki naan,
apiinŋ na alonŋ ŧi bahar naan.
- ⁵ « Timeonŋ na Lewi, an nawo na nŝal nŝoolan,
natiinkar aŝij ugut.
- ⁶ Kë nji nŝe wo mënkneej ŧi iko yi nan,
mënknaakiir na an ŧi uko wi natiinkaruŋ,
ŧiki ŧi udeeb wi nan nafiŋ baűaaŋ,
aŝakman nŝit nŝkaŝ ŧiki ulilan.
- ⁷ Dfëp udeeb wi baka uwuŝaan,
na uko utam wi badoluŋ.
Ddo baka bawayëŝar ŧi itoh yi babuk Jakob,
kafaŝ baka ŧi ikub yi Itrayel.
- ⁸ « Kë iwi Yuda, babuk ŝaaŝ baluŋ kadëmanu,
kaűen ki nu kawo ŧi imbuŋ yi baŝooradu,
babuk ŝaaŝ babot banuŋ ŧi kadunu.
- ⁹ Yuda abuk naan, iwo ji uliihu,
umpënnuŋ pjan ade uko wi umobuŋ,
aya jot apiinŋ,
iwi uliihu umpiinŝuŋ in akűoomuŋ kabi kanaŝanu?
- ¹⁰ Pŝih paankpën ŧi iwi,
kë pjuuŝi pi pŝih pakak aduka ŧi pntaali pankpënnuŋ ŧi iwi
te wal wi ajuŝ pa na manjoonan akbiinŋ,
űaaŋ i baűaaŋ biki nŝtaak bŝi bakdoonŋ kado uko wi ajakuŋ.
- ¹¹ Atan ubuuru wi nul ŧi bko bdolni ubiűu
aŝe tan umpoŝi wi wa ŧi kanah kanuurnaaniinŋ.
Anaj kamiŝa ki nul na ubiűu,
bayeti bi nul ŧi meel mi mnko manjaan mandolna ubiűu.
- ¹² Ubiűu ujeenkan këŝul
kë mntow manfaatan iűiinŝul.
- ¹³ « Kë Fabulon ul, afëŝ kakab bdëk
du pkëŋ pi nŝlantu,
ufëŝ wi nul udëm te kaban Fidoŋ.

14 « Itaakar awo ji ubuuru ukēm
umpiintuŋ ʔi kampen ʔtoof.

15 Awin kē dko dalil ppiint
kē utaak ubot alil,
ajiŋ akuŋa bdaaj
kē bakak ajuukntēna ʔi ulemp.

16 « Dan aših pntaali pi nul,
jibi babak ašin baksihuŋ ki baka.

17 Awo upula ʔi bgah,
umagēnt ʔi plēl,
atib umpēlēnt ʔi kahoŋ,
ampayiin ʔi wa ajotna feŋ.

18 « Dhaŋ kē iwi *Yawe Nawat Kabuka ikbuuranaanuŋ.

19 « Kē iwi Gad, bañaan bajotnu
iše ilukan ibot idookar na baka.

20 « Ašer ul, utaak wi nul utum iko ide,
iko ide yi baših.

21 « Neftali awo ji ubata untaruŋ,
unkdoon kabuk ŋmpoŋi ŋnuura.

22 « Yotef awo ji bko banjaan babak maakan
banwoon ʔi kakab dko di meel.
Inah yi ba iji idēm kalawša kabiig.

23 Bañaan biki išuuri bala'a ugut,
awata išuuri ajotna.

24 Kē kaŋaanan ki nul kašē liint
kē iŋen yi nul ihil kawiiŋtu,

Našibaŋ anhiniin, i Yakob ajaan adēman adoluŋ iko mēnt ʔti.
Našibaŋ mēnt awoon nayafan i Itrayel, plaak pi danaŋnuŋ aliint.

25 Našibaŋ i šaaš ajaan adēman abi kaŋenku pdo iko mēnt ʔti
*El Šaday, Našibaŋ Anhiniin iko ʔti

awulu bnuura banwoonuŋ ʔaŋi
awulu bnuura na meel mi ŋkumpēš
awulu bnuura kado ibuk bapoŋ ʔatum
ŋntaam ŋi nu ŋabot ŋabuk ŋatuman.

26 Bnuura bi šaaš akñehandēriin
badēm kapel bnuura bi inkun iweek injonuŋ nwoo,
kapel iko inuura inwoon ʔi inkun inkwoon te mnŋo.

Bnuura buŋ ʔti bawaliin ʔi bkow bi Yotef,
ʔi pjuŋ pi i badatuŋ ʔi ʔtoof pi babak ašin.

27 « Benyamin awo ji uko ujoot wi uŋeeh,
na nfa uji ufiŋ kade,
na utaakal ufaašer uko wi uyaan aka. »

28 Bukun bawoon bajug itoh inwoon ʔi Itrayel, bawo iŋeen na batēb. Uko
waŋ wi wi ašin baka ajakuŋ na baka, añehandēr andoluŋ Našibaŋi uko wi
awoon i kañehandēra.

Pkeṭ pi Yakob

²⁹ Yakob akak abi aji na babukul : « Dya hēnkuṅ du bajug naan. Namoyaan du kakab bateem naan du bhēr banwoonṅ du uṭeeh wi Efron nahitit, ³⁰ du Makpela dantaanṅ na Mamre du utaak wi Kanaan, du uṭeeh wi Abraham abiiṅ anug du Efron nahitit ado dko dmoyni bañaanṅ biki nul. ³¹ Dul di Abraham na Taara aharul bamoynaaniṅ ; kē dul di Itaak na Rebeka aharul bakaanṅ amoynaana ; kē dul di mmoynṅ Leya. ³² Uṭeeh na bhēr banwoonṅ ṭi wa inuganaana ṭi bahitit. »

³³ Wi Yakob abaanṅ pṭup babukul uko wi bawoonṅ i kado, apul ihoṭ akakanṅ ṭi kaliṣa, aṣē jēmṣa aya du bajugul.

50

U moy wi Yakob

¹ Kē Yotef aṣē mook aṣin, awooni aṅowana na mnkuul aboot bootana. ² Aji na bapiiṅṅan banwoonṅ da baboman puum jibi bajaanṅ baboman muum mi baweek biki baka. Kē bukuṅ bado Yakob i bakakuṅ adu Itrayel uko wi Yotef ajakuṅ. ³ Bado ṅnuur iṅeen ṅbaakēr ji udolade wi baka, awo ṭi pboman puum. Bañaanṅ biki Ejiptu bawooni puum ṅnuur iṅeen paaj na ulonṅ (70).

⁴ Wi ṅnuur ṅi ṅwooni ṅbajaanṅ, Yotef aji na baweek banjaanṅ baṭēnk *Farawuna pṣih : « Woli dwinana bnura ṭi kēṣ ki nan, naya kaji na Farawuna, ⁵ Paapa aji na ṅji aṅogan pkeṭ aṣē dolēn kē mehnaa aji dluṅ kamoya du bhēr bi ajipanṅ du Kanaan. Farawuna aṭenaan keeri nya moy paapa, nṣē kak. »

⁶ Farawuna aji na a : « Yaan imoy ṣaaṣ ido uko wi aṭu'iṅ kē imehnaa. »

⁷ Yotef kē ayaa, kaya kamoy aṣin, kē baweek bti banjaanṅ baṭēnk Farawuna naṣih, baweek biki katoh ki Farawuna, na baweek bti biki utaak baṅooṭana.

⁸ Baya na biki katoh ki Yotef bti na babuk aṣin, na biki katoh ki aṣin bti. Bapoṭ na ṅntaam ṭaṅ badukiṅṅ du Gosen. ⁹ ṅkaaru ṅi ṅmpēlēt ṅakpuluṅ ṅanwoonṅ na bañaanṅ ṅakak aya na baka. Bawo pntuk pweek maakan.

¹⁰ Baban du plut pi Yordan du dko di bajaanṅ bado Gored-Ha-Atad. Banaṭ da awooni aṭēga maakan, kē Yotef awo da ṅnuur paaj na ulonṅ awooni aṣin.

¹¹ Bañaanṅ biki Kanaan bawin kē bañaanṅ bakwooni maakan du Gored-Ha-Atad aṣē ji : « Puum pi biki Ejiptu pi pawo pi ṅnaanṅ naweek. » Ukaanṅ kē bakak ado dko mēnt danwoonṅ du plut pi Yordan aji Abel Mitrayim*.

¹² Babuk Yakob bado uko wi abiiṅ aji na baka. ¹³ Baya na a du utaak wi Kanaan, aya amoya du bhēr banwoonṅ du uṭeeh wi Makpela untaanṅṅ na Mamre, wi Abraham abiiṅ anug du Efron nahitit kado kamoyna bañaanṅ biki nul. ¹⁴ Yotef akak du Ejiptu na babuk aṣin na bañaanṅ bti banyaanṅ na a wi akyaanṅ pmoy aṣin.

Phaajala pi babuk aṣin Yotef

¹⁵ Babuk aṣin Yotef bawin kē aṣin baka akeṭi aṣē ṭiini aji : « In ameeṅ ba? Yotef ahilan kakak kaṣoor nja, kakakan nja buṭaan bti bi ṅdololuṅ. » ¹⁶ Wal mēnt kē baṣē yil kē baya ji na a : « Ji ṣaaṣ abi ado kakeṭ aji na un ¹⁷ “Najakan na Yotef amiir babuk aṣin pjuban na pekadu di baka, amiir baka buṭaan bti bi badoluṅ.” Kē hēnkuṅ, miirun ipekadu yi nun, un balempar Naṣibaṭi i ṣaaṣ ajaanṅ adēman. »

ṅṭup ṅi baṭupunṅ Yotef ṅaṭu'a kē awooni.

¹⁸ Babuk aṣin babi bukal ṭi ṅleeṅ ṅi baka agēntla ṭi ihoṭul aṣē ji : « Un biki biki ṭi kadunu, kakanun balemparu. »

* 50:11 ṭi uhebērē Abel Mitrayim dawoonṅ puum pi biki Ejiptu.

¹⁹ Kê Yotef ašë teem baka aji : « Naklënk, dwo Našibați i? ²⁰ Buțaan bi națuun pdolën Našibați akakan ba kê bawo bnuura, uko unwoon nța wi uhilna udolana : uko mënț uwo mbuur mi bañaan bațum. ²¹ Hënkun naklënk, nji kadoon kawulan uko wi nanumiin, an na babukan. » Ațiini na baka bnuura ațooran baka ițëb.

Pkeț pi Yotef

²² Yotef na biki katoh ki așin kê bawo du Ejiptu. Nșubal nji Yotef adolon țî mboș njawo iñeen-week na iñeen (110). ²³ Awin babak bababul, biki Efrayim abukul, abot ahup biki Manakir ababul i Manate abukul.

²⁴ Unuur ulon, Yotef aji na babak așin : « Dñogan pkeț, kê Našibați ašë bi țî an kapënanan țî uțaak wi, kañooțan du uțaak wi abiin amehna ahon bi Abraham, Ițaak na Yakob. »

²⁵ Yotef ado babak Itrayel kê bamehnaa, aji na baka : « Wal wi Našibați aklun kabi țî an, najejan imoh yi naan, napënan ya țî uțaak wi. »

²⁶ Yotef akeț wi akaan nșubal iñeen-week na iñeen (110). Baboman puum pi nul jibi bajaan baboman muum mi baweeek biki Ejiptu, ațu'a țî btuur așë moya țî Ejiptu.

Uṭup Ulil Unuura wi Maci apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Maci apiitun. Maci awoon nakobraar daaṣa i Yetu abiiṅ adu adola kē akak naṭaṣarul. Maci awo alon ṭi banjañan biki Yetu ajakuṅ aji baya bado kaṭup Uṭup Ulil Unuura babot baṭooran pntuk pi banfiyaarun du dko di bakyahaṅ. Maci aṭup ṭi ulibra wi jibi Yetu abukiin, na uko wi adolon ṭi umundu wi na uko wi ajukanun bañaan, na pkeṭ pi nul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup na bañaan na mntēṅ, ajeban bamaakal, adook nṅtaayi, ado iko itum maakan iñonjarēnaan ṭi kadun ki bañaan. Maci aṭup Uṭup Ulil Unuura wi pa bayiṭul bayuday kadiimanaan baka kē na manjoonan Yetu awoon nabuuran bañaan i baṭupar Naṣibaṭi batarun aṭiiniyaan ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi, kē iko yi baṭupun ṭi a bti ji abi ado kabi, idolanaa. Ul awoon naṣih ambiin awo i kabi. Ūko mēnt ukaan kē bañaan babi bawut katimul adola « Abuk Dayiṭ », ṭiki Dayiṭ abiiṅ awo naṣih naweek i bañaan biki Itrayel, banwoon bañaan biki Naṣibaṭi. Kē wi Yetu adoon adiiman bañaan biki Itrayel uko wi Pṣih pi Naṣibaṭi, baweek biki baka badoon apok pok Yetu. Wi Yetu akeṭun, badook baṭaṣarul aneenan baka bakak baneej du dko dñehanaani di baka. Bukal kē baṣe wayṣer ṭi umundu aṭup bañaan bti Uṭup Ulil Unuura.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pntaali pi Yetu na kabuka ki nul (1.1–2.23)
2. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1-12)
3. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.13–4.11)
4. Yetu aṭup uko unklun kabi, ajeban bamaakal, ado mlagre du Galilay (4.12–18.35)
5. Yetu apēna Galilay pya Yerutalem (19.1–20.34)
6. Kanēm kabaañṣaani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayeṣ pi bawayṣulun na pkeṭul (21.1–27.66)
7. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (28.1-20)

Pntaali pi Yetu

¹ Pntaali pi Yetu Krittu, anwoon abab *Dayiṭ naṣih abot awo abab *Abraham pii pi : ² Abraham abuk Itaak, Itaak abuk Yakob, Yakob abuk Yuda na babak aṣin*. ³ Yud abuk Peret na Fera. Tamar[☆] awoon anin baka, Peret abukun Hetron, Hetron abuk Ram. ⁴ Ram abuk Aminadab, Aminadab abuk Naaton, Naaton abuk Falmon. ⁵ Falmon abuk Boot. Anin Boot awo Rahab[☆]. Boot abuk Obed. Anin Obed awo Rut[☆]. Obed abuk Yete ; ⁶ Yete abuk Dayiṭ naṣih.

Dayiṭ abuk Falomon, anin Falomon abiiṅ awo ahar Uriye[☆]. ⁷ Falomon abuk Roboham, Roboham abuk Abiya, Abiya abuk Ataf. ⁸ Ataf abuk Yotafat, Yotafat abuk Yoram[†], Yoram abuk Otiyat ; ⁹ Otiyat abuk Yohatam, Yohatam abuk Akat, Akat abuk Hetekiyat ; ¹⁰ Hetekiyat abuk Manate, Manate abuk Amon, Amon abuk Yotiyat ; ¹¹ Yotiyat abuk Yekoniya na babak aṣin ṭi wal wi bamobun bañaan biki *Itrayel añooṭ utak wi Babilon.

* **1:2** Yuda na babak aṣin : Biiṅ iñeen na batēb biki bawo baweek biki kntaali ki Itrayel. [☆] **1:3** Natenan ṭi Ujuni 38.27-30. [☆] **1:5** Natenan ṭi Yotuwa 2. [☆] **1:5** Natenan ṭi Rut. [☆] **1:6** Natenan ṭi

² Famiyel 12. [†] **1:8** Yotafat abuk Yoram : Na manjoonan Yotafat awo ateen aṣin Yoram.

12 Wi bamobuŋ bañaan biki Itrayel ayaanaan Babilon, Yekoniya abuk Falatiyel, Falatiyel abuk Forobabel. 13 Forobabel abuk Abiyud, Abiyud abuk Eliyakim, Eliyakim abuk Ator. 14 Ator abuk Tadok, Tadok abuk Akim. Akim abuk Eliyud, 15 Eliyud abuk Eleyatar, Eleyatar abuk Mathan, Mathan abuk Yakob†. 16 Yakob abuk Yotef, ayin *Mariya, ambukuŋ Yetu i bajaan badu Krittu.

17 Iwuunŋ injunuŋ du Abraham te Dayiŋ iwo iŋeen na ibaakër ; injunuŋ du Dayiŋ te wal wi bamobuŋ bayuday ayaanaan Babilon, iwo iwuunŋ iŋeen na ibaakër, injunuŋ du wi bamobuŋ baka ayaanaan Babilon te ubuka Krittu, iwo iwuunŋ iŋeen na ibaakër.

Kabuka ki Yetu

(Luk 2.1-7)

18 Yetu abuka hënk : Mariya anin ajokar na Yotef. Kë, wi bawoonŋ baandobi niimar, kë Uhaaş wi Naşibaŋi uşë do kë Mariya awo na kayiŋ. 19 Yotef anjokuluŋ, anwoonŋ ñiintŋ naŋool abot awo aanŋal ppeeta ŋi kadun ki bañaan, aji ŋi uşalul agar baniw na a bë aankŋup bañaan. 20 Jibi awoonŋ na uşal waŋ, kë uwanjuŋ wi Ajugun ulon uşë pën awinana ŋi ŋŋaafi aji na a : « Yotef, abuk Dayiŋ, kkali pyeenk Mariya du katohu, awo aharu. Uhaaş wi Naşibaŋi ukaanŋ kë awo na kayiŋ. 21 Aluŋ kabuk napoŋ ñiintŋ, i iktuunŋ katim ki Yetu§, ŋiki ul akluŋ kabuuran pntaali pi nul ŋi ipekadu yi pa. »

22 Iko mënŋ bti iyuuy kë uko wi Ajugun abiinŋ aŋup aŋëpna ŋi *naŋuparul idolanaa, aji : 23 « *Ñaaŋ anwoonŋ aamme ñiintŋ aluŋ kawo na kayiŋ, kabuk napoŋ ñiintŋ, baluŋ kaŋu'a katim ki Emanuwel* »* uwoonŋ : « Naşibaŋi awo ŋi ptoofun. »

24 Wi Yotef atenuŋ, ado jibi uwanjuŋ ujakuŋuŋ; ajeŋ Mariya kë awo aharul 25 aşë wo aanwinar na a kë adoo buk napoŋ ñiintŋ i aŋuunŋ katim ki Yetu.

2

Bayaanŋ banwoonuŋ umayar unuur babi pwin Yetu

1 Yetu abuka du ubeeka wi *Betleyem du utaak wi *Yuda, ŋi wal wi *Herod awoonŋ naşih. ŋi wal mënŋ wuŋ, kë biintŋ bame njah başë pënna umayar unuur aban ŋi Yerutalem, 2 aşë hepar aji : « ŋuŋ di di Naşih i bayuday ambukiinŋ awoonŋ ba? Nwin ujah wi nul du utaak wi nun, aşë bi pdëmana. »

3 Wi Herod naşih atiinkuŋ uko waŋ, ayewlaa ukaanŋ kë bañaan biki Yerutalem bti bakak ayewla. 4 Ado *baŋejan baweek na *bajukan Bgah bti kë bayiti, aşë hepar baka dko di *Krittu awoonŋ i kabuknaana. 5 Kë bateema aji : « Du Betleyem du utaak wi Yuda, waŋ wi wi *Naŋupar Naşibaŋi apiitunŋ:

6 *“Iwi Betleyem, mboş mi utaak wi Yuda*

mënŋ iwoonŋ ufëŋ umpoŋëŋaanuŋ ŋi Yuda ;

ŋi iwi di naşih akpënnuŋ

ul akwoonŋ nayafan i Itrayel, pntaali pi naan.”* »

7 Wal mënŋ kë Herod aşë bop adu biintŋ bame njah, ado kë baŋupa bnuura wal wi ujah ujaanŋ upën. 8 Wi wi aşaanŋ ado baka kë baya du Betleyem, aji na baka : « Nayaan nahepar bnuura ŋi uko wi napoŋ mënŋ, woli naya wina, nabi kaŋupën, nhilna kak nya ndëmana. » 9 Wi naşih ajakuŋ hanŋ, kë başë ya ; wi wi ujah wi babiinŋ awin uşaanŋ apën, awo ŋi kadun ki baka, te adoo ya aŋaanŋ na dko di napoŋ awoonŋ aşë naŋ. 10 Wi bawinuŋ ujah aşë lilan maakan. 11 Baneeŋ ŋi katoh, awin napoŋ na Mariya anin, aşë njup adëmana. Bahaabëş wal mënŋ

† 1:15 Kajunna ŋi Forobabel te Yakob, Maci alut iwuunŋ itum. § 1:21 Yetu : dawoonŋ : « Ajugun abuuran. » * 1:23 Itayi 7.14. * 2:6 Mike 5.2.

ɲmañ ɲi baka apënan da uwuuru, na mnkulan*, na ukëra ujuj ulil p̄tëkëñ, ațena. ¹² Kë Nașibați așë diiman baka ți ɲțaafi kē baanwo i kakak du Herod, wi wi bașaan ațëpna bgah blon akak utaak wi baka.

Yotef na aharul bați na abuk baka aya Ejiptu

¹³ Wi biinț bame ɲjah bayaan, kē uwanjut wi Ajugun ușë pën awinana ți ɲțaafi ți kadun ki Yotef aji na a : « Națiin, ijej napoț na anin, nați naya Ejiptu, ițo da te wal wi ɲji kabiin kațupu, țiki Herod abi kado karab napoț pa pfiņa. »

¹⁴ Kē Yotef anața na utejan, ajej napoț na anin kē baya Ejiptu. ¹⁵ Baya țe da te wal wi *Herod akețuñ. Uko mēnt̄ uyuuj kē uko wi Ajugun abiin ațup ațëpna ți *națuparul udolana : « *Du Ejiptu di di nduunuj abuk naan* »*

¹⁶ Wi Herod ammeen kē bame ɲjah baguura, adeebaț maakan. Ayil wal mēnt̄ du Betleyem na ți ɲfēt̄ ɲanñogun da bti aji bafin bapoț biinț bti banwoon baampel ɲșubal ɲtëb, țiki bame ɲjah bațupa wal wi napoț abukiin. ¹⁷ Hēnk di di uko wi Yeremiya Națupar Nașibați abiin ațup udolaniin:

¹⁸ « *Pdiim pi ɲaaț aloñ pațiinkana du ubeeka wi Rama,*
ɲwooni na mnțëg mweek :

Rakel akwooniiruj babukul ;
așë nooran pyompan,
țiki bakați. »*

Yotef awoona Ejiptu abi afët̄ ți Nataret

¹⁹ Wi *Herod akețuñ, kē uwanjut wi Ajugun ușë pën awinana ți kadun ki Yotef ți ɲțaafi du Ejiptu. ²⁰ Uji na a : « Națiin, ijej napoț na anin, nakak utaak wi *Itrayel : banjalun pfiñ napoț bakați. » ²¹ Kē Yotef anața ajej napoț na anin, akak Itrayel. ²² Kē wi ameen kē *Arkelayuț ahiiun̄ utaak wi *Yuda wi Herod așin akețuñ, kē așë ți pya da. Nașibați ayuuja ți ɲțaafi kē awo i kaya utaak wi *Galilay†. ²³ Aya afët̄ du ubeeka ulon wi bajaan badu *Nataret, hēnk uko wi *bațupar Nașibați bajakuñ udolana : « *Aluñ kadu'ana ɲiint̄ i Nataret. »*

3

Yowan Nabattaar aji na bañaan̄ bawut pjuban bațëlëș ɲbida
(Markut 1.1-8; Luk 3.1-18; Yowan 1.19-28)

¹ Wi ɲșubal ɲtun ɲațëpun, kē *Yowan Nabattaar așë pën awinana, ațup du *pndiis pi *Yuda ² aji na bañaan̄ : « Nawutan pjuban, națëlëș ɲbida, țiki *Pșih pi Bați pañogi. » ³ Uko wi nul wi wi *Itayi *Națupar Nașibați aținiyaanun̄ aji :

« *Pdiim ploñ pahuuran du pndiis aji :*
“Nabomaan bgah bi Ajugun aklun̄ kațëpna,
nadolana ilël itool.”*

⁴ Yowan awohara kamișa ki babomanun̄ na pfaal pi untaam wi pnkunkaali așë tan katël ți blank ; aji de ɲguul na mnob. ⁵ Wal mēnt̄ kē bañaan̄ biki ubeeka wi Yerutalem na utaak wi Yuda bti, na utaak wi bdëk bi Yordan bti bașë ya du a.

⁶ Baji babi kațup ipekadu yi baka kașë do *babattaar baka ți bdëk bi Yordan.

⁷ Wi Yowan awinun̄ kē *bafaritay na *bataduk batum kē bakbi pyeenk batitmu ți a, kē așë ji na baka : « An, nawo pntuni pi ɲnfunan! In ahoopațanañ aji nați udeeb wi Nașibați unkm̄biin̄ ba? ⁸ Nadoon kado keeri iko inkyuujuj kē nawut pjuban abot ațëlëș ɲbida. ⁹ Nawutan kașal kaji : “Nwo biki pșini

* **2:11** Mnkulan : Manwo pñaak pi mnko, pi bajaan̄ bakayan. Udu wi pa ulil p̄tëkëñ. Pñaak mēnt̄ patam maakan. ✨ **2:15** Hotey 11.1. ✨ **2:18** Yeremiya 31.15. † **2:22** Utaak wi Galilay : Dul di di ața Arkelayuț awoon̄ nașih. ✨ **3:3** Itayi 40.3.

pi Abraham!” Dɔupan, Naşibaŋi ahilan kakakan mmlaak mi babuk Abraham.
¹⁰ Ptibi padobi bėkan bėkan ŋi mnko uŋeeh, bko banwoonj baankbuk mnko mnuura bafal kafel du bdoo.

¹¹ « Nji, dji kabattaaran na meel kadiimanaan kė nawut pjuban aŋelėş njbida ; kė anşaanj abi ŋi kafetj naan aşė dem apelėn maakan, mendoon ŋoom kamėbana işapaat ; ul aluj kabattaaran na Uhaaş wi Naşibaŋi na bdoo. ¹² Awon na kajetj ŋi iŋen, aweey kapaŋeş ptiiŋ na plėfar. Aya katoor ptiiŋ ŋi pnkuŋi kaşė kafel plėfar du bdoo banwoonj baankjėmşa. »

Batitmu bi Yetu

(Markut 1.9-11; Luk 3.21-22)

¹³ Wal mēntj kė Yetu aşė pėnna uŋaak wi *Galilay, abi bdėk bi Yordan, *Yowan ahilna abattaara. ¹⁴ Kė Yowan aşė pok, aji na a : « Nji dwoonj kayeenkna batitmu ŋi iwi, kė işė bi ŋi nji! » ¹⁵ Kė Yetu aşė teema aji : « Duni idinan uko mēntj. Aa, hėnk di di ŋwoonj i kado uko bti wi Naşibaŋi anjaluj. » Kė Yowan adinani. ¹⁶ Wi Yetu ayeenkanj yeenk batitmu apen ŋi meel, kė baŋi başė haabėsa ŋi dko mēntj. Awin *Uhaaş wi Naşibaŋi kė uwala ŋi a ji ubalab ufaatal. ¹⁷ Kė pdiim plonj paşė pėnna baŋi aji : « Iwi iwoonj abuk naan, dŋalu maakan, dmaganu. »

4

Untaayi Uweek ula pguur Yetu du pndiiş

(Markut 1.12-13; Luk 4.1-13)

¹ Wi Yetu apenanj pen du meel kė Uhaaş wi Naşibaŋi uşė ŋooŋa du *pndiiş, kė *Untaayi Uweek ukdo na pguura ado buŋaan. ² Aŋo ŋnuur na nŋejan iŋeen nŋbaakėr bė aandee, wi nŋaŋepun, kė ubon uşė de'a. ³ *Naguuru kė aşė ŋoga aji : « Woli iwo Abuk Naşibaŋi, jakan na mmlaak mi mankak ipoom. » ⁴ Kė ateema aji : « Upiitana aji :

“Mēntj uko ude ŋaŋ umėbanuj ubida wi ŋaanj

ŋŋup bti nŋankpėnunj ŋi mntum mi Naşibaŋi ŋa.” ✧ »

⁵ Kė Untaayi Uweek ukak aŋooŋa du Yerutaalem ubeeka uyimanaan, apayana du bŋuk bi *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi duuŋ ⁶ aşė ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibaŋi, klut kajot. Kė hėnk di di upiiŋuj ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aji :

“Kė Naşibaŋi aluj kaji na nŋwanjut ŋi nul

ŋaŋeju ŋi iŋen

kaŋi ihubta ŋi plaak plonj.” ✧ »

⁷ Kė Yetu aji na wa : « Ukak apiitana aji :

“Inwo kado katen me Ajugun Naşibaŋi i nu ahinan pdo uko wi ajakuj.” ✧ »

⁸ Untaayi ukak apayana du pnkuŋ plonj pweek maakan aşė diimana nŋaak bti ŋi umundu na mndem mi ŋa, ⁹ aşė ji na a : « Dwulu iko yi bti woli inuj ademanaan. » ¹⁰ Wal mēntj kė Yetu aşė ji na wa : « *Fatana, ŋepan iya! Upiitana aji :

“Ajugun, Naşibaŋi i nu ŋaŋ i i iwoonj kademan,

kė ul ŋaŋ i i iwoonj kado kalempar.” ✧ »

¹¹ Wi wi untaayi uşaanj aya aduka. Kė nŋwanjut nŋaşė bi aŋoga, alempara.

Yetu awuğsa akak Galilay

(Markut 1.14-15; Luk 4.14-15)

¹² Baŋup Yetu aji bawat *Yowan nabattaar ukalabuş. Wi atiinkuj uko wanj, awuğsa wal mēntj akak du uŋaak wi *Galilay. ¹³ Apen du ubeeka wi *Nataret

aya afët du wi Kapernawum. Uwo du kaban ki bdëk, kañog n̄taak n̄i Fabulon na Neftaliya. ¹⁴ Uko mēnt̄ yuuuj kē uko wi *Itayi *Naṭupar Naṣibaṭi abiin̄ aṭup udolanaa :

¹⁵ « An, n̄taak n̄i Fabulon na Neftaliya,
naññogung bdëk bi Galilay du plut pi Yordan,
nanwoon̄ du Galilay di banwoon̄ baanwo bayuday bafëtun̄!

¹⁶ Pntaali panwoon̄ ṭi bdēm
pawin bjeehi bweek,
bjeehi bweek bapēn

ajeehan bañaan̄ banwoon̄ du dko di bdēm bi pkeṭ. »*

¹⁷ Wal mēnt̄an wañ kē Yetu aṣē jun pjukan aji : « Nawutan pjuban, naṭëlēs n̄bida, ṭiki *Pṣih pi Naṣibaṭi pañog pii pi. »

*Yetu adu baṭaṣarul babaakër bateek
(Markuṭ 1.16-20; Luk 5.1-11)*

¹⁸ Unuur ulon̄, Yetu apoṣ ṭi kaban ki *bdëk bi Galilay, aṣē win biin̄ṭ batëb banṭaarun̄, Timoñ andu'aniin̄ Piyeer, na Andre, kē bakfël bridiya du bdëk, bawo batuh. ¹⁹ Aji na baka : « Naṭaṣaan, dkakanan batuh bañaan̄. » ²⁰ Ṭi dko mēnt̄ kē babi duk duk iridiya, aṭaṣa.

²¹ Aya alow btiīṣu akak awin batëb banṭaarun̄, *Yakob na *Yowan babak ñiin̄ṭ alon̄ anwoon̄ katim ki Febede. Bawo ṭi bṭeem na aṣin baka, awo ṭi pboman iridiya, kē aṣē du baka. ²² Ṭi dko mēnt̄, kē baduk aṣin baka na bṭeem, aṭaṣa.

*Yetu ajukan akuṭ ajeban bañaan̄
(Markuṭ 1.39; Luk 4.44; 6.17-18)*

²³ Yetu aji ñaay na utaak wi *Galilay bti kajukan ṭi itoh iñehanaani, kabot kaṭup *Uṭup Ulil Unuura wi *Pṣih pi Baṭi, kajeban mmaak bti na pṭakēm bti ṭi bañaan̄. ²⁴ Katimul kapēnala ṭi utaak wi Tiri bti, kē baṣē ji baṭija bamaakal bti na biki iko ilon̄ iknooranun̄: banwoon̄ na n̄ntaayi, bankjotun̄ kako, na banyojun̄ iñeen na ihoṭ kē aji jeban baka. ²⁵ Bañaan̄ batum maakan baji babi kaṭaṣa, kawoona Galilay, utaak wi N̄beeka Iñeen, ubeeka wi Yerutalem na utaak wi *Yuda bti na utaak unwoon̄ du plut pi Yordan.

5

*Pjukan du Pnkuñ
(Luk 6.20-23)*

¹ Wi Yetu awinun̄ bañaan̄ batum aṣē paya du pnkuñ, aṭo. Baṭaṣarul babi añaoga, ² kē aṣē jun pjukan baka aji :

³ « Bañaan̄ bannumiin̄ Naṣibaṭi ṭi n̄haaṣ n̄i baka banuurandēni
ṭiki *Pṣih pi Baṭi pawo pi baka.

⁴ Bañaan̄ banwoon̄ ṭi n̄wooni banuurandēni
ṭiki Naṣibaṭi alun̄ kayompan baka!

⁵ Bañaan̄ banjoobun̄ bkow banuurandēni
ṭiki umundu bti alun̄ kawo wi baka.

⁶ Bañaan̄ banklaan̄ pdo iko yi Naṣibaṭi ajakuñ na n̄haaṣ n̄i baka bti, banuurandēni

ṭiki Naṣibaṭi alun̄ kawul baka kakēṣan uko wi baklaan̄.

⁷ Bañaan̄ bankñagiin̄ banuurandēni,
ṭiki Naṣibaṭi alun̄ kañaga baka.

⁸ Bañaan̄ banwoon̄ na n̄haaṣ n̄jin̄ṭ, banuurandēni

* 4:16 Itayi 9.1-2.

ṭiki baluṅ kawin Naṣibaṭi.

⁹ Bañaan bankṭijun btiinkar banuurandēni
ṭiki Naṣibaṭi aluṅ kaji bawo babukul.

¹⁰ Bañaan biki bakhajanuṅ aji baṭaş Naṣibaṭi, banuurandēni,
ṭiki Pṣih pi Baṭi pawo pi baka.

¹¹ « Nanuurandēni woli babeṅan, ahajanan, aṭilandēran ṭiki naji naṭaşēn.

¹² Nalilaan, nawo ṭi mntaṅ, ṭiki baluk bweek bayoonkan du baṭi. Naleṣan kē
hēnk di bahajanuṅ kak *baṭupar Naṣibaṭi biki ṭfa.

Pnam na bjeehi bi umundu

(Markut 9.50; Luk 14.34-35)

¹³ Yetu akak aji : « Nawo pnam pi umundu. Kē pnam paṣē doona we woli
payaṣi ba? Nahilan kakakan kataabare ki pa i? Pawaan udooni, paji pafēl du
bdig, bañaan kapoṣ pa.

¹⁴ « Nawo bjeehi bi umundu ji ubeeka unwoon du pnkuṅ duuṭ wi bañaan
bti bajaan bawin. ¹⁵ Ņaan aanji tehan unkaniya kaṣē fēt wa na kakana! Ņaan
aji ṭēp ṭēp kaṭu wa du bko duuṭ ujeehan bañaan bti banwoon ṭi katoh. ¹⁶ Hēnk,
nawo kawuṭ udo wi nan unuura udo kajeehan ji unkaniya pa bañaan bti
bawin, andoluṅ ahilna adēman Naṣibaṭi Aṣinan anwoon du baṭi. »

Pjukan ṭi uko wi Bgah bi Moyit

¹⁷ Yetu akak aji na baka : « Nawutan kaṣal kaji dbi bi pba na *Bgah bi Moyit,
na uko wi *baṭupar Naṣibaṭi bajakuṅ. Mēmbi bi ppēnan wa, dbi bi uko mēnt
uhilna udolana. ¹⁸ Dṭupan, manjoonan ma : Ji mboṣ na baṭi ṅado kaba, nin
uko umpoṭēṭaanuṅ ṭi Bgah uunkpēn bē iko yi bajakuṅ bti iindolanaa. ¹⁹ Hēnk
di uwoon, űaan anwoon aanṭaş uko umpoṭēṭaanuṅ ṭi iko yi Bgah bajakuṅ,
aṣē jukan bañaan bado ji a, uṅ mēntan akwoonuṅ ampoṭēṭaanuṅ du *Pṣih pi
Baṭi. Kē anṣaan ado iko yi Bgah bajakuṅ akuṭ ajukan ya bañaan, uṅ mēntan
aluṅ kawo naweek du Pṣih pi Baṭi. ²⁰ Dṭupan, woli naantaṣ uko wi Naṣibaṭi
apel *bajukan Bgah na *bafaritay, naankhul pneej du Pṣih pi Baṭi. »

Pjukan ṭi uko wi udeeb

(Markut 11.25; Luk 12.57-59)

²¹ Yetu akak aṭiini aji : « Natiink uko wi bajakuṅ na bateeman ṭfa : “*Tinkṭiṅ*
ñaan”[⊛]; űaan ankṭiṅuṅ atēntul aya kahepna du uruha. ²² Kē nji nṣē ṭupan :
űaan andeebaṭēru atēntul aluṅ kateem ṭi uko waṅ du nawayēs. űaan anjakuṅ
na atēntul awo nayila aluṅ kahepna ṭi uko waṅ du *uruha uweek. űaan
anjakuṅ na atēntul awo nawaan udooni awo i kafēlana du bdoos bi infernu.
²³ Keeri woli iya pdo bṭeṅan du *bliit bi mngur pa Naṣibaṭi, aṣē leṣ kē atēntu
adeebaṭēru, ²⁴ dukan iko yi ibiinaanuṅ ṭi kadun ki bliit bi mngur idun iya
ikak ṭi ploolan na atēntu, iṣē iwugṣa ikak ibi iwul Naṣibaṭi bṭeṅan bi nu.

²⁵ « Woli itool pya uruha na űaan i nakaan uhok, taraan ikak ṭi ploolan na
a, wi nahojun ṭi bgah, ji abi aṅoṭu du nawayēs, nawayēs aji na nalemparul
awatu ukalabuṣ. ²⁶ Dṭupu, manjoonan ma : Iinkpēn da bē iinluk uko wi
iṭeṭuṅ te du pataka pbaañsaani. »

Pjukan ṭi uko pjuan pi piint

(Maci 18.8-9; Markut 9.43,47-48)

²⁷ Yetu akak aji : « Natiink uko wi bajakuṅ na bateeman ṭfa : “*Tinkpiint na*
ahar ñaan.”[⊛] ²⁸ Nji kē nṣē ṭupan : űaan antenuṅ ahar ñaan na uṣal wi ppiint
na a, adobi piint piint na a ṭi uṣalul. ²⁹ Woli pkēs pi nu pdeenu paṭu'u ijuban,

lookşen pa ifël du kalowan : uhokan iwaan dko dloolan di uleefu kè di ifêlana du infernu na uleefu bti. ³⁰ Kè woli kañen kadeenu ki nu kaţu'u pjuban, falan ka ifël du kalowan : uhokan iwaan dko dloolan di uleefu kè di ifêlana du infernu na uleefu bti.

³¹ « Ulibra wi Naşibaţi ukak aji : «*Ñaaŋ ankdookun aharul awo kawula kakaarta kankyuujun kè bniim babaa.*»³² Kè nji nşè ţupan : Ñaaŋ andookun aharul anwoon aampiint na nin ñaaŋ alon nampaţi aţu aharul mënţ pjuban pi piint woli aniimar na ñiint alon ; kè ñaaŋ anniimun ñaaţ i badookun ţi bniim, ajuban pjuban pi piint. »

Pjukan ţi uko wi pmehna

³³ Yetu akak ajukan aji : « Nakak atiink kak uko wi bajakun na bateemun : iinkgar pmehna pi nu, iwo kado uko wi ihoŋun ţi kadun ki Ajugun³⁴. Kè nji nşè jakan nawutan kamehna nin : nawutan kamehna ţi baţi, ţiki dul di di Naşibaţi ajaan aţo kaşihna ; ³⁵ nawutan kamehna ţi mboş ţiki manwoon dko dpafni ihoţ di nul ; nakmehna ţi Yerutalem, ţiki dawoon ubeeka wi *Andemun Maakan. ³⁶ Kmehna kak ţi bkowu, ţiki iinhina kakakan kawel kaloolan ki ba kakak kafaat kème kajèn. ³⁷ Pdinan pi nan pawoon pdinan na manjoonan, kè ppok pi nan pawoon ppok na manjoonan. Uko umpafun ţi nţup mënţ uwoona du *Untaayi Uweek.* »

Pjukan ţi uko wi plukan

³⁸ Yetu akak aji na baka : « Natiink uko wi bajakun ţfa : “Woli ñaaŋ alookşu pkêş ; lookşana pi nul, woli akitu pñiinj, kitana pi nul.”³⁹ Kè nji nşè jakan, nawutan kaneenan uleefan ñaaŋ anjalun pdolan buţaan. Naţepên ţep nadoki woli ñaaŋ akobu kañen ţi kajeem kadeenu, kdeka kundu. ⁴⁰ Woli anjal pñooţu uruha kayeenknu kamişa, doon iwula kak bayeti bi nu. ⁴¹ Woli ñaaŋ aţu'u ppoş dko danlowun, poşan na a dko dampelun dko mënţ nyaaş nţéb. ⁴² Woli ñaaŋ aňehanu, ţenana ; woli ñaaŋ anjal pţeeţu, wutan kdeka fet. »

Naňalan başooradan (Luk 6.27-28,32-36)

⁴³ Yetu akak ajukan aji : « Natiink uko wi bajakun ţfa : “*Ŷalan atênţu*”⁴⁴ Kè nji nşè jakan : Naňalan başooradan nakuţ nañehandêr bankfepanaŋ Naşibaţi awul baka bnuura, nado kado bampokanaŋ bnuura. Nakaan nado kañehan Naşibaţi pa bankţupun uko wi nan buţaan, pa bankhajananaŋ. ⁴⁵ Nadiiman hênk, kè nawo bubuk Naşibaţi Aşinan anwoon du baţi. Ul andooŋ bnuur kè baktêr pa bado buţaan na bado bnuura, abot ado uşubal kè ukjot ţi batool na ţi banwoon baanwo batool. ⁴⁶ Woli naňal banňalanaŋ ţaň, ubeeb uhoŋ wi wi nakaan ba? Bakobraar daaşa badoo ji bado haŋ. ⁴⁷ Woli bayiţan ţaň biki najaan nawul mboş, nado uko ulon undemun i? Banwoon baanfiyaar Naşibaţi badoo ji bado haŋ. ⁴⁸ Nawoon bajint batool jibi Aşinan anwoon du baţi awoon najint natool ţi iko bti. »

6

Pjukan ţi uko wi pţenk banwaanun

¹ Yetu akak aji na baka : « Naţaafaraan kayuuj ţi kadun ki baňaaŋ kè naţaş uko wi Naşibaţi ajakun kahilna ţaň kawinana ţi baka. Woli nado haŋ naankluŋ kayeenk baluk bi Aşinan anwoon baţi. ² Woli iţenk keeri ñaaŋ anwaanun,

³⁴ **5:31** Pleşan 24.1.   ³⁵ **5:33** Bgah 19.12; Mnfên 30.3; Pleşan 23.22-24.   * **5:37** Untaayi Uweek kème : “buţaan”.   ³⁶ **5:38** Ppên 21.24; Bgah 24.20; Pleşan 19.21.   ³⁷ **5:43** Bgah 19.18.

wutan kado kapiitar. Hënk di balagare bajaan bado du *itoh iñehanaani na du igah, bañaan bahilna bado kadëman baka. Na manjoonan, dɕupan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka. ³ Kë iwi, woli itënk ñaaj anwaanun, kañienu kamayu kaanwo kame uko wi kadeenu kawulun, ⁴ uɕen wi nu uhilna uwo unukmeeɕana. Woli ido han, Naşibaɕi Şaaş anjaan awin iko yi bañaan bawoon baanji bawin, alun kaluku. »

Pjukan ɕi uko wi pñehan Naşibaɕi
(Luk 11.2-4)

⁵ Yetu akak ajukan aji : « Kë woli nañehan Naşibaɕi, nawutan kado ji balagare : woli bañehan Naşibaɕi, baji banjal kanaɕ du *itoh iñehanaani na du nɕaɕ bgah bañaan bahilna bawin baka. Dɕupan, na manjoonan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka. ⁶ Kë iwi, woli iñehan Naşibaɕi, neejan du meɕ di nu, idë bgaɕ, iñehan Naşibaɕi Şaaş, awo da na iwi ɕaɕ. Şaaş anjaan awin iko yi bañaan bawoon baanji bawin, alun kaluku.

⁷ « Woli nañehan Naşibaɕi, nawutan kado kaɕup iko itum kakalëş ji banwoon baanfiyaar Naşibaɕi : başal aji woli batum bɕup, Naşibaɕi kaɕiink baka. ⁸ Nawutan kado ji baka, Aşinan ame bnuura uko wi nanumiin ji nabi nado kahepara wa.

⁹ « An, keeri, woli nañehan Naşibaɕi najaan naji :

Aşinun inwoon du baɕi,
bañaan bti badinan kë iyamani,

¹⁰ pşihu pabi,
uko wi iñalun udolana
ɕi mboş ji du baɕi.

¹¹ Tenun nɕa uko ude wi nnumiin.

¹² Miirun pjuban pi nun
jibi un nkaan aji nmiir banjubanun un.

¹³ Kwutun nɕo buɕaan woli baguurun

işë ibuuranun ɕi *Untaayi Uweek.*

[Iwoon ajug pşih, mnhina, na *mndëm te mnɕo. Uwo han.]

¹⁴ « Ënhën, woli namiir bañaan banjubananaɕ, Aşinan anwoon baɕi akak kamiiran ; ¹⁵ kë woli naanji namiir banjubananaɕ, Aşinan kak aankmiir pjuban pi nan. »

Pjukan ɕi uko wi pyiman

¹⁶ Yetu akak aji na baka : « Woli nayimani, nawutan kajooɕan jibi balagare bajaan bado : baji baɕoñaran kaara, bañaan bahilna bawin kë bayimani. Na manjoonan, dɕupan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka. ¹⁷ Kë iwi, woli iyiman, këran uleef na ukëra ulil pɕëkëñ ibot iñow këş, ¹⁸ bañaan bawutna kame kë iyimani, Naşibaɕi Şaaş ɕaɕ anwoon da aji win iko immeniin, amee. Şaaş anjaan awin iko yi bañaan bawoon baanji bawin alun kaluku. »

Pyok pi baɕi
(Luk 12.33-34)

¹⁹ Yetu akak aɕiini aji : « Nawutan kado kala pyok ɕi umundu wi, wi nɕob na nɕof najaan nɕatok iko, wi bakiiɕ bajaan bajip. ²⁰ Naɕëpën ɕëp nado kala pyok pi baɕi, banwoon baanwo na nɕob na nɕof nanktoki bka bi nan, bawoon baanwo na bakiiɕ bankjipi. ²¹ Dko di bka bi nu bawoon, dul di di kaɕëb ki nu kakwoon. »

* 6:13 Untaayi Uweek këme : “buɕaan”.

Pkēs pawoon bjeehi bi uleef

(Luk 11.34-36)

²² Yetu akak aji : « Kēs kawoon unkaniya wi uleef ; woli kēşu kawo kjeb, uleefu bti uwo ũi bjeehi. ²³ Kē woli kēşu kafēli, uleefu bti uwo ũi bdēm. Woli bjeehi banwoon ũi iwi bawo bdēm, ikeer awo ũi bdēm bweek! »

Naşibaŕi na itaka

(Luk 16.13)

²⁴ Kē Yetu akak aji : « Nin űaan aanhil kalempar başih batēb : apok alon kaűal undu, kēme amēban alon, kaşē beeh undu. Naanhinan kalempar Naşibaŕi kabot kalempar itaka. »

Nahaŕan Naşibaŕi

(Luk 12.22-31)

²⁵ Yetu akak ajukan aji : « Uko waű ukaaű kē njakan, nawut kaŕaaf uko ude [na udaan] wi nanumiin pa ubida, kēme iko iwohara yi nanumiin pa uleef wi nan. Ubida uumpel uko ude i? Kē uleef, uumpel imişa i? ²⁶ Natenan űkat: űaanji űatepi, űaanji űakit, űaanji űahank ũi inkuti, kē Aşinan anwoon baŕi aşē ji wul űa uko ude! Mēnt an napeluű űa i? ²⁷ Ahoű ũi an ahilanuű ũi manŕaaf kahoŕalēş unuur uloolan ŕaű ũi ubida wi nul? ²⁸ Kē we uwoon pŕaaf uko uwohara? Natenan iŕeeű yi ugoű wi uŕeeh jibi ijaan idēm : iinji ilemp, iinji işiir. ²⁹ Kē nşē jakan, Falomon naşih, ũi pdēm pi nul bti, aambaan kaűēgi'aara ji kalon ũi ya. ³⁰ Ujaagal uwo nŕa du uŕeeh, faan baluű bafēl wa du bdoos, kē Naşibaŕi aşē ji woharana woharan wa iko inuura. An, nanwoon naanfiyaar akēşan, nameen na manjoonan kē aluű kawoharēnan kak kapelan. ³¹ An kak, nakhaajala, nakbi kaduka duka ũi pla uko ude kēme uko udaan, kēme uko uwohara. ³² Iko yaű yi yi banwoon baanfiyaar Naşibaŕi bajaan űabi wo wo ũi bla, kē an, Aşinan anwoon du baŕi ame kē nanuma iko mēnt bti. ³³ Nawo i kaŕēp ŕēp duna kala pneej du Pşih pi nul na pdo uko wi ajakuű uwo uŕool, kaşē kayeenk kak iko mēnt bti. ³⁴ Nawutan keeri kaŕaaf uko wi faan : faan dawo di Naşibaŕi. Unuur unjinti na unoor wi wa. »

7

Nawutan kado katen buŕaan di batēűan

¹ Yetu akak aji na baka : « Nawutan kabi kaduka duka ũi pten buŕaan bi batēűan, Naşibaŕi awutna katen bi nan. ² Jibi naktenuű batēűan, hēnk di di Naşibaŕi akluű katenan ; kē kaniibi ki nakniibnuű, kul ki ki bakluű kaniibnan. ³ Ibaa tenar we katēmal kanwoon ũi pkēs pi atēntu, aşē duk pmul panwoon ũi pi nu? We ukaaű ba? ⁴ Hum di di ihinanuű kaji na atēntu, “ayiŕ naan, biin mpēnanu katēmal ũi pkēs” aşē duk pmul panwoon ũi pi nu? ⁵ Iwi nataaki, duni ipēnan pmul panwoon ũi pkēs pi nu! Woli ipēnan pa kbaa hil kawin bnuura, kapēnan katēmal kanwoon ũi pkēs pi atēntu!

⁶ « Nakwul űbuş uko unyimanuű, kaŕi űakakaran űadum ; nakfēl wuuru wi nan ũi ihoŕ yi űkuma kaŕi űabi űapoş poşan wa. »

Naűehaan Naşibaŕi Aşinan

(Luk 11.9-13)

⁷ Yetu akak ajukan aji : « Naűehaan, naluű kayeenk, nalaan, naluű kawin, nakob kobaan, baluű kahaabēşan. ⁸ Hēnk di uwoon, űaan aűűehanuű aka, anklaan awin ; kē ankob kobanuű, bahaabēşa.

⁹ « Ahoű ũi an i i abukul akűehanuű kapoom aşē wula plaak? ¹⁰ Kēme aűehana uŕēb aşē wula upula ba? ¹¹ Woli an nandoon awo bado buŕaan name

pwul babukan iko inuura, naşalanuŋ ŋyaaş hum ŋi ŋi Aşinan i baŋi ahilanuŋ kaŋen bankñehanuluŋ iko inuura?

¹² Kê hênk di di nawooŋ kado bañaan uko bti wi naŋaluŋ badolan. Uko wan ji wi *Bgah bi Moyit na *baŋupar Naşibaŋi bajukanuŋ. »

Plêman pamminuŋ

(Luk 13.24)

¹³ Yetu aŋiini na baka aji : « Natamaan naneejna plêman pamminuŋ. Plêman na bgah injaan iŋooŋ ŋaaj du dko di akyaan katoknaana lhaani, kê batum baji baŋepna ya. ¹⁴ Kê plêman na bgah inşaan aji iŋooŋ ŋaaj du dko di akkaani ubida işe min, kê bañaan bantiinku bajaan bawin ya kaŋepna ya.

¹⁵ « Nalipariin bandaaruŋ aji bawo *baŋupar Naşibaŋi. Baji babi ŋi an kawo ji ŋkaneel aşê wo du ŋhaaş ŋi baka ŋñiin ŋjanjooŋuŋ. ¹⁶ Naluŋ kayikrênaan baka ŋi mnwo mi baka. Ŋaaj aanhilar kamar mbut ŋi byuw, kême mnjaak ŋi bŋêmpêl. ¹⁷ Bko bjeb baji bawul mbuk mnuura, kê bko bmaakal baji bawul mbuk mnwuŋaan. ¹⁸ Bko bjeb baanhil pwul mbuk mwuŋaan, kê bko bmaakal baanhil pwul mbuk mnuura. ¹⁹ Bko banwooŋ baanji bawul mbuk mnuura baji bafal kafêl du bdoo. ²⁰ Kê hênk di di nakluŋ kayikrênaan bañaan mênŋ ŋi mnwo mi baka.

²¹ Mênŋ bañaan bti bankjaknuŋ “Ajugun, Ajugun” bakneejuŋ du *Pşih pi Baŋi, ankdoluŋ ŋaŋ uko wi Paapa i baŋi aŋaluŋ akneejuŋ da. ²² Unuur mênŋ batum baluŋ kajakên : “Ajugun, Ajugun, jêm ŋi katim ki nu ki ki ŋŋupnuŋ Uŋup wi Naşibaŋi i, adook ŋntaayi abot ado mlagre mntum i?” ²³ Wal mênŋ, dji na baka : “Mêmbaan kame'aaran ; nalowaan, an nanwooŋ naanji naŋaş Bgah bi Naşibaŋi.” »

Itoh itêb

(Luk 6.47-49)

²⁴ Yetu akak aji : « Hênk, woli ŋaaj atiink ŋŋup ŋi naan ŋi, abot aŋaş ŋa, awo wo ji ŋaaj natit anniwuŋ katohul, apaf ka ŋi mnlak. ²⁵ Uşubal ubii, kê meel mampaari, uyook kê unaŋa akêk ; kê kaanjoti, ŋiki kajip adiilên, apaf ŋi mnlak. ²⁶ Kê anşaan atiink ŋŋup ŋi naan ŋi aşê wo aankŋaş ŋa awo ji ŋaaj anwooŋ aantiti, anniwuŋ katoh ŋi pyiw. ²⁷ Uşubal ubii, kê meel mampaari, kê uyook unaŋa akêk, kê kajot atoka bti. »

²⁸ Wi Yetu aŋiiniŋ haŋ aba, bañaan bañoŋar pjukan pi nul, ²⁹ ŋiki aanji jukan ji *bajukan Bgah biki baka, aji jukan na pdiim pi naşih.

8

Yetu ajeban ŋiint ammaakuŋ bdoo

(Markut 1.40-44; Luk 5.12-14)

¹ Yetu awala du pnkuŋ, kê bañaan batum başê wo ŋi pŋaşa. ² ŋiint alon ammaakuŋ bdoo abi, aŋoga, aşê jot ŋi ihoŋul, afêŋ kaara ŋi mboş aji na a : « Naweeŋ, woli inali, ihinan kajebanaan, nkak njint. » ³ Yetu atar kaŋen abana, aşê ji : « Aa, dŋali, kakan ijint. » ŋi dko mênŋ kê pmaak pi bdoo pabi pên pên ŋi a. ⁴ Kê aşê ji na a : « Wutan kaŋup nin alon uko unŋêpuŋ, duni iya iwinana du *naŋejan Naşibaŋi ibot ido bŋejan bi Moyit ajakuŋ pa baŋow bi nu kadiimanaan bañaan bti kê ijebi. »

⁵ Yetu aneej ubeeka wi Kapernawum, kê naweeŋ i bangoli iŋeen-week alon aşê bi aŋoga akooŋa ⁶ aji : « Naweeŋ, nalempar naan amaak apiint du katoh, ayoy iŋeen na ihoŋ, ahaj maakan. » ⁷ Yetu ateema aji : « Ŋya, dya kajebana. »

⁸ Naweeŋ i bangoli kê aşê ji na a : « Naweeŋ, dpoŋ pa ibi ineej ŋi katoh naan, bê

işale tıp utup uloolan tañ, nalempar naan kabi jeb jeb. ⁹ Nji kak dka anşihnuñ, abot awo na bangoli biki nşihnuñ, woli dji na alonñ ti baka : “Yaani” aya, aji na undu “Biini” abi. Woli dkak aji na nalempar naan : “Dolan uko wi!” Ado wa.

» ¹⁰ Wi Yetu atiinkuñ uko wañ aşë mañ naweek i bangoli maakan, aji na banktaşulun: « Dţupan na manjoonan, ti Itrayel bti, mêmbaañ kawina ñaanñ alonñ anfiyaari ji i. » ¹¹ Dţupan, batum balun kawoona ntaak bti ni umundu, kaço kade du Pşih pi Baţi na *Abraham, *Itaak, na *Yakob bateemun. ¹² Kë bañaañ bambiinñ aka na pneej du Pşih pi Baţi, başë fêlana bdig, du dko di bdëm, dul di bakluñ kawooni, kadeebağ kadohrën.

¹³ Kë Yetu aşë ji na naweek i bangoli : « Ţiışan! Naşıbaţi ajeban namaakal i nu, Ţiki ifiyaar aji ado hañ. » Kë nalemp ajeb ti dko mënť.

*Yetu ajeban bamaakal batum
(Markut 1.29-34; Luk 4.38-41)*

¹⁴ Yetu aya du uko Timoñ Piyeer, aşë Ţenk kë anin aharul apiinťi, kë uleef uyik na a. ¹⁵ Abana Ţi kañen, kë pmaak papën ti a, kë anağa awul baka pde.

¹⁶ Wi utaakal ubanuñ, baţija bañaañ batum biki ntaayi nşakyewlënuñ, kë ado pdiim ploolan adook ntaayi abot ajeban bamaakal bti, ¹⁷ Hënk di uko wi *Itayi *Naţupar Naşıbaţi ajakuñ udolaniinñ:

“Ajeğ pţakëm pi nun abot akunğa mmaak mi nun.”*

*Nataşar Yetu awo kawul uleeful bti
(Luk 9.57-62)*

¹⁸ Wi Yetu awinuñ kë bañaañ batumi kë aşë ji na bataşarul baya bdëk umban wundu. ¹⁹ Wal mënť, kë *najukan Bgah alonñ aşë ji na a : « Najukan, dko di ikyağan, dtaşu da. » ²⁰ Kë Yetu aşë teema aji : « Nñfëş nşaka ihër, kë nşak nşaka intañ, kë *Abuk Ţiinť aşë wo aanka dko dpafni bkow. »

²¹ Alonñ kak ti bataşarul aji na a : « Naweek, duni Ţenën te umoyën Paapa. » ²² Kë Yetu aji na a : « Ţaşaan, iwut bakağ baya bamoy bakağ biki baka. »

*Yetu ağan ukëğ
(Markut 4.35-41; Luk 8.22-25)*

²³ Yetu apaya wal mënť ti bteem, kë bataşarul bakak apaya na a ti ba aya. ²⁴ Ukëğ uweek umara mara anağa, kë nşaaaronñ nşado wun bteem. Yetu kë aşë nşoyënť. ²⁵ Bataşarul bañoğa ahuma aşë huuran aji : « Ajugun, buuranun, nşakñ! » ²⁶ Kë Yetu aşë ji na baka : « we ukaañ kë naklënk ba, an nanwoonñ naanfiyaar akëşan? » Anağa wal mënť, anşoman na uyook na meel mi bdëk kë dko dayompandëri. ²⁷ Bañoğan maakan aşë ji : « Ţñaan i awo ahonñ, kë uyook na meel nşado ji nşatiinka? »

*Yetu ajeban biinť batëb biki ntaayi nşaneejun
(Markut 5.1-20; Luk 8.26-39)*

²⁸ Wi Yetu abanuñ du plut, du utaak wi Bagenaterenñ, kë biinť batëb banwoon na ntaayi başë penna du pnguran abi ayit na a. Bajooğ maakan kë nin ñaanñ alonñ aando ñoom ñoom pţëpna bgah mënť. ²⁹ Biinť mënť bawo ti phuuran aji : « Inumi'un we ba, abuk Naşıbaţi? Ibi bi pyewlënnun ji unuwr wi pwayëş ubi udo kaban i? »

³⁰ Batani bwEEK bi nşkuma blonñ bawo ti kañog dko mënť, aşuufñ. ³¹ Wi wi ntaayi nşaşaanñ akooğ Yetu aji na a : « Woli inşal pdookun, kdolun nşeeğ ti batani bi nşkuma ni. » ³² Kë aji na nşa nşaya, kë nşapën aya neeğ du nşkuma. Ţi dko mënť, kë

* 8:17 Natenan ti Itayi 53.4; na ti 1 Piyeer 2.21-24.

batani bti bašë wor woran du pnkuŋ aneej du meel ayoora. ³³ Bayafan bajug batani bajin na pti ašë ya kakalëš ubeeka uko unțëpuŋ bti na uko undoluŋ biinț biki nhtaayi nabiin aneej. ³⁴ Kë bañaan bti banfëtuŋ țì ubeeka bašë tool pya du Yetu. Wi bawinaaruŋ win ašë kooța apën țì utaak wi baka.

9

Yetu ajeban ñiinț anyojuŋ ihoț (Markut 2.1-12; Luk 5.17-26)

¹ Yetu apaya țì bteem, amuur bdëk ašë ya du ubeeka wi nul. ² Kë bañaan baloŋ bašë țija ñiinț aloŋ anyojuŋ ihoț, ampiințuŋ țì kajiiñ. Wi Yetu awinuŋ pfiyaar pi baka, ašë ji na ñiinț națakmaan : « Ñiințu, hațan, ipekadu yi nu ipënanaa. »

³ Kë *bajukan Bgah baloŋ bašë hoopatër aji : « Ñiinț i akar Nașibați! » ⁴ Kë Yetu, ammeen nșal nji baka ašë ji na baka : « we ukaan kënë nawo na nșal nwuțaan njaŋ ba? » ⁵ We uyojuŋ ba : pji na ñiinț i : « Ipekadu yi nu ipënanaa » kême “Națin ipoș”? ⁶ Natenan, nabaan ame kënë Abuk Ñiinț aka mnhina mi ppënan ipekadu țì mboș. » Wi wi așaan aji na ñiinț națakmaan : « Națin, ije kajiiñ ki nu, ițiș katohu! » ⁷ Ñiinț anața țì dko mënë, ațiiș katohul. ⁸ Wi pnțuk pi bañaan pawinuŋ uko mënë, palënk maakan, ašë wo țì pbeeb Nașibați țì uko wi awuluŋ bañaan mnhina mntënë mi.

Yetu adu Maci (Markut 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹ Wi Yetu apënuŋ, awin ñiinț aloŋ anwoon katim ki Maci kënë ațo du dko di aklempnuŋ, aji kobraar daașa. Kënë ašë ji na a : « Țașaan! » kënë Maci anața ațașa. ¹⁰ Yetu aya țo ade du katoh ki Maci, kënë bakobraar daașa batum na bañaan baloŋ batum biki bajaan badu bado buțaan bašë wo da, bawo țì pde na a, ul na bațașarul. ¹¹ *Bafaritay bawin uko mënë ašë ji na bațașar Yetu : « we ukaan kënë najukan i nan akde na bakobraar daașa na bado buțaan ba? » ¹² Kënë Yetu antiinkuŋ baka ašë ji : « Mënë bañaan banwoon bajeb banumiin nakuraar, bamaakal banumi'uluŋ. ¹³ Nayaan najuk uko wi uțup wi ujakuŋ : “Mñaga mi mi nnumiin, mënë pñaaak pi nhtaam pi pi nnumiin.”* Yetu akak aji na baka : Mëmbi bi pdu bañaan banșaluŋ aji bawo batool, dbi bi pdu bandinanuŋ aji bawo bado buțaan. »

Yetu ațiiŋiyaan pyiman

¹⁴ Bațașar Yowan baňog Yetu ašë ji na a : « we ukaan kënë un na bafaritay nji nyiman kënë bațașaru bašë wo baanji bado haŋ? » ¹⁵ Kënë Yetu ašë teem baka aji : « Ți unuur wi bniim, ñaan ahilan kado bañaan bambiin bniim bajootan ji bawo na puum i wal wi naniim ahumuŋ da? Kënë wal ušë bi wi naniim akjejaniin. Bayiman țì nnuur mënë. ¹⁶ Ñaan aanji jej kalëmënt kahalul kabamna kamișa kațaf, woli ñaan ado haŋ kalëmënt kahalul kaji kapul ital yi ubamna, dko dantowiin dabaa haan haan maakan!

¹⁷ « Nin ñaan aloŋ kak aanji țu poot phalu țì nbuuli nțaf, ado le haŋ poot phalu puŋ pafom nbuuli, poot katula țì mboș, nbuuli kațoka. Kënë ñaan ašë wo kațu poot phalu țì nbuuli nhalu, poot na nbuuli nșe wo njeb. »

Yetu ajeban ñaaț aloŋ akuț anațan poonu abuk Jayirut țì pkeț (Markut 5.21-43; Luk 8.40-56)

* 9:13 Hotey 6.6.

18 Yetu ahum kañiini, kè naweek alon i *katoth kañehanaani ki bayuday ašë bi aňoga anup ti kadunul ašë ji : « Abuk naan abaa keť keť hënkuñ. Biin ipafa kañen ajebna. » 19 Kè Yetu anaťa na baťašarul aťaša.

20 Wal mënť kè ñaať alon anwoon na pmaak pi ptula pñaať nšubal iñeen na nťëb ašë ñog Yetu ti kafet, aban kambiint ki kamiša ki nul, 21 ašë ji ti ušalul : « Woli dhinan řaň aban kamiša ki nul kajeb. »

22 Yetu akok awina ašë ji : « Hařan ñaaťu, pfiyaar pi nu pajebanu. » ři dko mënť kè ñaať abi jeb jeb.

23 Wi babanuj du uko naweek i katoth kañehanaani kè Yetu ašë win bateen puum* na baňaan banyewliinj ašë ji : 24 « Napënan : Poonu aankeťi, anjyënt njojënt. » Kè baňaan bašë beňa. 25 Wi wi adolonj baňaan kè bapëni, ašë mëban poonu ři kañen kè anaťa. 26 Uko mënť upënal a ři utaak mënť bti.

Yetu ajeban bakuul batëb

27 Yetu atool pya, kè bakuul batëb bašë wo ři pťaša ašë huuran aji : « Abuk Dayiř ñagi'un! »

28 Wi abanuj du katoth, kè bakuul bukuñ bašë bi aňoga, kè ašë ji na baka : « Nařal aji dhil pdo uko wi nakheparaanonj i? » Kè bateema aji : « Naweek, ihili. » 29 Kè ašë ban baka keř wal mënť aji : « Uwoon jibi nafiyaaronj. » 30 Keř ki baka kè kašë haabša. Yetu abëg baka wal mënť aji : « Nařafaraan kařup ñaanj! » 31 Kè bukal, wi bapënuj, ašë řup baňaanj bti ři utaak.

Yetu ajeban ñiinť ambišuj bťup

(Luk 11.14-15)

32 Wi Yetu na baťašarul bakpënuj, kè bašë řija ñiinť alon ambišuj bťup řiki untaayi ulon uneej ři a. 33 Yetu adook untaayi, kè ñiinť ašë bi jun jun bťup. Baňaan baňonar ašë ji : « Nin nřëmbaan kawinara uko utënt wi ři *Itrayel! » 34 Kè *bafariřay bašë ji : « Uweek wi nřntaayi uwululunj mnhina mi pdook nřntaayi. »

Yetu aňaga pntuk pi baňaanj

35 Yetu aji řëp ři nřeeka na nřfët bti, kajukan du itoh iñehanaani, kařup Uřup Ulil Unuura wi Přih pi Baři kabot kajeban mmaak bti na pťakëm bti mi bawoonanonj. 36 Wi Yetu awinuj pntuk pi baňaanj ašë ñaga pa, řiki banoor baamme uko wi bakdolunj awo ji nřkaneel nřanwoonj nřaanka nayafan. 37 Wal mënť kè ašë ji na baťašarul : « Kakit kadëmi, kè balemp bašë tiinkët ; 38 nakořan ajug kakit ado balemp babi kakit. »

10

Banjaňan iñeen na batëb biki Yetu

(Markuř 3.13-19; Luk 6.12-16)

1 Yetu adu baťašarul iñeen na batëb ašë wul baka mnhina mi pdook nřntaayi, na mi pjeban mmaak bti na pťakëm bti. 2 Itim yi banjaňan iñeen na batëb mënť yii yi : řimonj i bajaanj badu Piyeer na Andre aťa'ul ; Jakob na Yowan bubuk řebede ; 3 Filip na Bartelemi ; Tooma na Maci nakobraar daaša ; Tade na Jakob abuk Alfe ; 4 řimonj i bajaanj badu nagutar utaak na Yuda Iřkariyot, ambiinj adek Yetu kafet.

5 Banjaňan iñeen na batëb mënť, Yetu ayil baka aji na baka : « Nawutan kaya du banwoonj baanwo bayuday na du nřeeka nři utaak wi *řamariya. 6 Nayaan du baňaanj biki Iřrayel, banwoonj ji nřkaneel nřanneemuj. 7 Nayaan nařup baka

* 9:23 Bateen puum : Bayuday woli ñaanj aketa keť baji babi kateen teen.

kë Pših pi Baŕi pañogi. ⁸ Najebaana bamaakal, nanaŕaan bankeŕuŕ, najinŕaan bammaakuŕ bdoos, nadookan nŕntaayi. Nayeenk bë naanluk nin ukoolan, nawulan nawut kado kaŕal baluk. ⁹ Nakŕij nin uwuuru, nin untaam, nin pataka ŕi nŕmbootu ŕi nan pa pŕugna uko ulon. ¹⁰ Nakŕij nin umañ pa bayaas, nawutan kaya na kamiŕa kalon na iŕapaat ilon na panduk. Nalemp aka na pluka ujenk wi nul. »

¹¹ Yetu akak aji na baka : « Ubeeka këme ufet wi nakbanaan, nadolan bayuujan ñaan anwoon nanuura, naya naheta da te wal wi nakyaan. ¹² Woli naneej ŕi katoh, nawulan baka mboŕ naji : “Bnuura bawo ŕi an.” ¹³ Woli bañaan biki katoh menŕ bawo banuura, bnuura bi nañehanun baya ŕi baka ; woli baanwo banuura, bnuura bi nan kakak du an. ¹⁴ Kë woli baanyeenkan abot awo baantiinkan, napenan ŕi katoh menŕ këme ŕi ubeeka menŕ nabot nadan danan pdëpalën ŕi ihoŕ yi nan nadiimanaan kë bado buŕaan. ¹⁵ Na manjoonan dŕupan, ŕi unuur wi pwayeŕ uko wi Naŕibaŕi akluŕ kado ubeeka menŕ utam kapel wi biki nŕtaak nŕi Fodom na Gomora. ¹⁶ Natenan, dyilan ji nŕkaneel ŕi ptoof pi nŕiinj ; nadoon kalipara keeri ji nŕpula nabot najinŕ nhaas ji nŕbalab nŕfaatal. »

Mnhaj mankmbiinj
(Markut 13.9-13; Luk 21.12-17)

¹⁷ Yetu akak aji na *banjañan : « Nalipariin bañaan: baluŕ kaŕijan du nruha kabot kakoban du *itoh iñehanaani ; ¹⁸ baluŕ kañootan du kadun ki bantuŕa na ki baŕih ŕiki nafiyaarën. Wal menŕ, nahilna naŕup ŕi kadun ki baka na ki nŕtaak bti uko wi nameñ ŕi nji. ¹⁹ Kë woli baŕijan uruha, nakhaajala kado kala uko wi nakyaan kaŕup këme jibi nakyaan kaŕup : uko wi nakyaan kaŕup ubi ŕi bkowan wal menŕ. ²⁰ Menŕ an nakyaan kaŕiini, *Uhaas wi Naŕibaŕi Aŕinan ukluŕ kaŕëpna ŕi an kaŕiini.

²¹ « Ñaan aluŕ kakeeŕaar abuk aŕin kado bafiŕa. Aŕin napot aluŕ kakeeŕaar abukul kado bafiŕa ; bapot banaŕara bajug baka kado bafiŕ baka. ²² Bañaan bti baŕooran ŕiki nafiyaarën ; kë anŕaan amëban kaliintan te kaban, abuur. ²³ Woli badookan du ubeeka ulon, nanaŕiin naya du ulon umpaŕi. Na manjoonan, dŕupan, naankba nbeeka nŕi Itrayel bti bë *Abuk Ñiinŕ aambi.

²⁴ Yetu akak aji : « Baanhil kamëban bnuura najuk kapelan najukan, këme nalemp kapelan i aklemparuŕ. ²⁵ Baŕale mëban najuk aliŕan na najukan, uko menŕ kakëŕ, kë uwoha haŕ pa nalemp na ajugul. Wi bajakuŕ ajug katoh awo *Beltebul, we wi bawoon baankŕup ŕi biki katoh ba? »

In i i ñaan awoonŕ kado kaŕi
(Luk 12.2-7)

²⁶ Yetu aji na baka : « Nakdo kaŕi nin ñaan. Uko bti unhankuŕ uluŕ kapën kawinana, kë uko bti ummeniinj uluŕ kameeŕana. ²⁷ Uko wi nŕi kaŕupanaŕ du bdëm, naŕupan wa na pnak ; uko wi nŕi kahoopaŕanaŕ, naŕupan wa du itoh duuŕ.

²⁸ « Nakdo kaŕi banhilarun pfiŕ uleef aŕë wo baanhilan pfiŕ uhaas ; naŕëpan ŕëp nado kaŕi Naŕibaŕi ankaan mnhina mi ptok uleef na uhaas bti du infernu. ²⁹ Baanji bawaapar nŕiiru nŕtëb ktaka kntiinku i? Kë nin ulon ŕi nŕa uŕë wo uunji ujoŕ bë Naŕibaŕi Aŕinan aammee! ³⁰ Kë an, uwel wi bkow bi nan bti udoo fënaana. ³¹ Naklënŕ keeri nin ukoolan, nadëm apel pntuni pi nŕiiru. »

Pdinan këme ppok Yetu
(Luk 12.8-9)

³² Yetu aji na baka : « Ñaañ ankdinanun ði kadun ki bañaan kë awo naşaaraan, dlun kadinan ði kadun ki Paapa anwoon du baði kaji awo naşaaraan. ³³ Kë ñaañ anşaar apokën ði kadun ki bañaan, dlun kapoka ði kadun ki Paapa anwoon du baði. »

Pfiyaar Yetu pağar bañaan

(Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Yetu akak aji : « Nawutan kaşal kaji dbi bi ptiğ btiinkar ði umundu ; dbi bi ptiğ ugut. ³⁵ Dbi pnaakrën ñaañ na aşin, ñaañ na anin, ñaañ na anin ayinul. ³⁶ Bañaan biki katoğ ki ñaañ bakwoon başooradul.

³⁷ « Ñaañ anğalun aşin na anin apelanaan, aantaan na pwo na nji. Anğalun abukul apelanaan aantaan na pwo na nji. ³⁸ Ñaañ anwoon aankunğa krut ki nul kadinan phaj ji nji, kapoş ði kafet ki naan udole wo pket, aantaan na pwo na nji. ³⁹ Ñaañ anklaan pbuuran ubida wi nul alun kawaan wa, kë anwaañun ubida wi nul pa nji alun kayeenk wa. »

Anyeenkun naşaar Yetu, Yetu i i ayeenkun

(Markut 9.37,41; Luk 9.48; 10.16; Natenan ði Yowan 13.20)

⁴⁰ Yetu akak ajiini aji : « Ñaañ anyeenkanañ nji i i ayeenkun, kë anyeenkun, anyilun i i ayeenkun. ⁴¹ Ñaañ anyeenkun *Naupar Naşibaði ðiki awo Naupar Naşibaði, ayeenk baluk banliun na bi Naupar Naşibaði ; kë anyeenkun ñaañ natoool ðiki awo natoool, ayeenk baluk banliun na bi ñaañ natoool. ⁴² Ñaañ anktenun alon ði bampotetaanun ði başaar naan biki adaan, udole wo kakooapa kaloolan ki meel mñjoob ka, ðiki awo naşaaraan, dğupan na manjoonan, aankwaan baluk bi nul. »

11

¹ Wi Yetu ağupun başaarul iñeen na batëb uko wi bawoon i pdo aba aşe tool aya pjukan na pğup Uğup Ulil Unuura du ñbeeka ñi dko mënğ.

Yetu aatem bayili biki Yowan Nabattaar

(Luk 7.18-35)

² Wi *Yowan Nabattaar awoon ukalabuş atiink kë baktiiniyaan iko yi *Krittu adolonğ. Ayil wal mënğ başaarul kë bahepar Yetu aji : ³ « Iwoon anwoon i pbi, këme ñwo biki kayoook alon kak? »

⁴ Yetu kë aşe teem baka aji : « Nayaan nakakalëş Yowan uko wi nakwinun akut atiink hënk : ⁵ Bakuul bakak awin, bantakmun bapoş, bammaakun bdoos bajebi kë bandënëmun baktiink, bankeğun banağa ði pket, Uğup Ulil Unuura utiinkana ði bawaanğ. ⁶ Anwoon aampok pfiyaarën anuurandëni. »

⁷ Wi başaar Yowan batoolun pya kë Yetu aşe tiini na pntuk pi bañaan ði uko wi Yowan aji : « we wi wi nayaan pten du *pndiis ba? Bmaaj bi uyook ukşinğun ba i? ⁸ Kë we wi wi naşaar aya pten ba? Niinğ anñëgiin a i? Bankaan iko inuura bawo du itoh yi başih i? ⁹ Kë we wi wi nayaan pten ba? *Naupar Naşibaði a i? Aa dğupan, nawin ampelun Naupar Naşibaði. ¹⁰ Ul i i upiitun ði a aji :

“Tenan, nayili naan awunğ ði kadunu

abomanu bgah.”*

¹¹ « Na manjoonan, dğupan, ði bañaan bambukiinğ ði kayinğ ki baağ, nin alon aampel pel Yowan ; kë ñaañ anwoonun nampoði du *Pşih pi Baði aşe pela. ¹² Du wal wi Yowan Nabattaar te hënkunğ, bañaan baji bagutar Pşih pi Baði, kë

bantamanuŋ bajaan baneer ʔi pa* .¹³ Baʔupar Naʃibaʔi bti na Bgah bi Moyit abi ban te du Yowan baʔup ubi wi Pʃih pi Baʔi. ¹⁴ Yowan awoon ʃaan i Naʔupar Naʃibaʔi abiiŋ aʔiniyaan wi ajakuŋ *Eli aluŋ kabi kak. Nafiyaar uko meŋʔ i?¹⁵ Ankaan ibaʔi itiinki, atiinkan! »

¹⁶ Yetu akak aji : « Kē bahoŋ biki mbaan anaamntēn na baʃaan biki kawuun ki? Bawo ji bapoʔ banʔoon du ufeeru aʃē ʔēlʃēr na batēnt baka ¹⁷ aji : “Nʔeeni kē naankii! Nyeeh iyeeh yi pjootan kē naanwoonii!” ¹⁸ Yowan Nabattaar abii, aandee, aandaan poot, kē baji : “Awo na untaayi!” ¹⁹ *Abuk Nʔiint kē abii, ade abot adaan poot, kē baji : “Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bakobraar daaʃa na bado buʔaan!” Kē baʃē ji bayikrēn kē ʃaan awo na uʃal untuŋa wi Naʃibaʔi ʔi iko yi ajaan ado. »

Nbeeka ŋanwoon ʃaandi pfiyaar

(Luk 10.12-15)

²⁰ Wal meŋʔ kē Yetu aʃē wo ʔi pŋoman na biki nbeeka ŋi adoluŋ mlagre mntum ʔiki baantēlēs ŋbida ŋi baka awut pjuban. ²¹ Aji na baka : « Nawuʔani, an biki ubeeka wi Koratim, nawuʔani an biki ubeeka wi Bettayida. Woli mlagre mandolaniin du an mandolaniin lah du nbeeka ŋi Tir na Fidoŋ*, banfēʔuŋ da badobi wohara undiimaan ŋʃaaku kadiimanaan kē banal pʔēlēs ŋbida ŋi baka. ²² Ukaan kē nji kaʔupan, ʔi unuur wi pwayēs, uko wi Naʃibaʔi akdolanuŋ uluŋ katam kapel wi biki Tir na Fidoŋ. ²³ Kē an biki Kapernawum, nanuŋ aji naluŋ kadeeŋana te du baʔi i? Nabaa ʔēp ʔēp kawalana te du infernu. Woli mlagre mandolaniin ʔi an mandolana lah du ubeeka wi Fodom* uwoha da te hēnkuŋ. ²⁴ Ukaan kē nji kaʔupan, ʔi unuur wi pwayēs, uko wi Naʃibaʔi akdolanuŋ uluŋ katam kapel wi biki Fodom. »

Pnoorfēn pi bannooruŋ

(Luk 10.21-22)

²⁵ Wal meŋʔ Yetu akak aʔup na baka aji : « Paap, Ajug baʔi na mboʃ, dbeebu wi imenuŋ iko yi bantohi na bammeen, aʃē diiman ya bapoʔ bampoʔi. ²⁶ Yoow Paap, waŋ uwoon uko wi iŋaluŋ. ²⁷ Paapa awuluŋ iko bti. Nin ʃaan aamme nji Abukul uko wi nwoon bē meŋʔ Paapa a ; kē nin ʃaan aamme uko wi Paapa awoon bē meŋʔ nji Abukul a, na biki ndatuŋ adiiaman baka a.

²⁸ « Nabiin ʔi nji an bti nankhajuŋ abot anoor pkuŋ, nji dhetanan.

²⁹ « Nadoon uko wi nʔu'anaŋ, nado kajuk ʔi nji, ŋhaaʃ ŋi nan ŋaluŋ kanoorfēn ʔiki djoob bkow akuʔ awalan bkow naan. ³⁰ Ulemp wi nji kaʔu'anaŋ uuntami, kē pkuŋ pi nji kaʔu'anaŋ pakak awo paandiʔi. »

12

Yetu na unuur wi pnoorfēn

(Markut 2.23-28; Luk 6.1-5)

¹ ʔi wal meŋʔ, Yetu awo ʔi pmuur ŋʔeeh ŋi ŋdeey ʔi *unuur uluŋ wi pnoorfēn wi bayuday, kē baʔaʃarul banwoon na ubon baʃē wuur ŋa adoh ² Bafaritay baloŋ bawin baka aʃē ji na a : « Tenan, baʔaʃaru bado uko wi Bgah baneenanuŋ pdo ʔi unuur wi pnoorfēn. » ³ Kē Yetu aʃē teem baka aji : « Naanleyiir uko wi *Dayi abiiŋ ado i, wi ubon ukde'uluŋ ul na batēntul? ⁴ Aya aneej du katoh ki Naʃibaʔi, aje ipoom yi badoluŋ pa *bʔeŋan bi Naʃibaʔi ade. Ipoom yi ul na batēntul bawoon baanwo i kade, baʔeŋan ʔaŋ bakaan na pde

* **11:12** Baʃaan baji bagutar Pʃih pi Baʔi, kē bantamanuŋ bajaan baneer ʔi pa kēme : baʃaan banaʔara Pʃih pi Baʔi, kē baʃaan banjoon bakdo na pyeenk pa. * **11:21** Natanan ʔi Itayi 23.1-18. * **11:23** Natanan ʔi Ujuni 19.24-27.

ya. ⁵ Naankak aleyiir ti ulibra wi *Bgah bi Moyit kë ti unuur wi pnoorfën batenjan du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi baanji banoorfën jibi Bgah bajakuŋ, kë uunji uwo pjuban pa baka. ⁶ Kë nşë ʒupan, alonj* awo ti ampeli Katoh Kaweek ki Naşibaţi. ⁷ Naşibaţi aţup ti ulibra wi nul aji : “*Mñaga mi mi nnumiŋ, mënţ uñakaan wa*”^{*} woli nate lah uko wi mënţ naanktapar bañaan biki bţup, banwoonj baanjubani. ⁸ *Abuk Ñiintj awoonj Ajug unuur wi pnoorfën. »

Ñiintj antakmuŋ kañen

(Markut 3.1-6; Luk 6.6-11)

⁹ Yetu awoona da, aşë ya du *katoh kañehanaani. ¹⁰ Kë ñiintj alonj antakmuŋ ti kañen aşë wo da. Bafaritay balonj banjal katapar Yetu bţup aşë hepara aji : « Bgah bi nun badinan ñaanj ajeban ti unuur wi pnoorfën i? » ¹¹ Kë Yetu aşë teem baka aji : « Ahoŋ ti an i i unkaneel wi nul ukjotunj ti bhër ti unuur wi pnoorfën bë aankyaar wa kapënan? ¹² Kë ñaanj aşë pel unkaneel maakan! Hënk, ñaanj ahil kado bnuura ti unuur wi pnoorfën. »

¹³ Wi wi aşaanj aji na ñiintj : « Taran kañen. » Kë atar ka kë kajebi, akak ji kandukiin. ¹⁴ Wi bafaritay bapënuŋ aşë laţar jibi bakdoli kadoo kafin Yetu.

Yetu awo Nalempar Naşibaţi

¹⁵ Yetu ame uko mënţ aşë pën da. Bañaan batum baţaşa, kë ajeban baka bti, ¹⁶ aşë lëbar na baka aji bawut kaţup ñaanj i awo i. ¹⁷ Uko mënţ uyuuj kë uko wi *Itayi *Naţupar Naşibaţi abiinj aţup udolanaa, hënk, uko mënţ wii wi :

¹⁸ « *I awoonj nalempar naan i nji ndatuŋ,*

i nŋaluŋ maakan, i mmaganuŋ,

dluŋ kaţu Uhaaş wi naan ti a

aşë ʒup bañaan biki umundu kë Naşibaţi akakan baka batool.

¹⁹ *Aankjom na nin ñaanj aankdo kanjaat*

baankdo katiink pđiimul ti igah

²⁰ *Jibi awoonj aankluŋ kakit bmaaj bandoonj abi naay naay*

këme kajëmşen pmul pankduhuŋ, hënk kak di di aklurj kañaga bañaan ban-
noorunj

te wal wi aklurj kakakan iko bti iwo itool ti kës ki Naşibaţi :

²¹ *Hënk ntaak bti naluŋ kaţu mnhaţ mi ŋa ti a. »*

Yetu na Beltebul

(Markut 3.22-30; Luk 11.14-23)

²² Unuur ulonj baţij Yetu ñiintj alonj i untaayi uneejuŋ. Awo nakuul abot biisj bţup ; ajebana, kë akak aţiini akuţ awin. ²³ Bañaan bañoŋar fuţ aşë ji : « I awoonj *abuk Dayiţ i? » ²⁴ Wi bafaritay batiinkuŋ uko mënţ, aşë ji : « *Beltebul uweek wi ntaayi uwululuŋ mnhina mi pdook ntaayi. »

²⁵ Yetu ame nşal ŋi baka aşë ji : « Woli bañaan biki uţaak uloolan bagut, batok uţaak di ; kë woli biki ubeeka uloolan, këme katoh kaloolan bagut, ubeeka mënţ këme katoh mënţ kaankhil kanaţ. ²⁶ Kë woli *Fatana adook Fatana, agut na uleeful : uwole haŋ hum di di pşihul paknaţunj ba? ²⁷ Naşalanuŋ kak i! Woli nji ddookna lah ntaayi ti katim ki Beltebul, banktaşananj badookna ŋa ti katim ki in ba? Ukaanj kë bukal ti nleef ŋi baka bakluŋ kadiiman kë naanfanj. ²⁸ Bë woli Uhaaş wi Naşibaţi wi wi nji kadooknuŋ ntaayi, *Pşih pi Naşibaţi padobi ban ban ti an keeri.

* **12:6** Alonj awo ti ampeli Katoh Kaweek ki Naşibaţi këme : Uko ulonj uwo ti umpeli Katoh Kaweek ki Naşibaţi. ☆ **12:7** Hotey 6.6.

29 « Hum di di ñaaj ahilanuñ kaneej du katoh ki ñiint ammëgañ kajey bka bi nul bë aandun atana? Wal mënt wi wi akhiluñ kajey bka bi nul.

30 « Anwoon aanwo na nji ašoorën, anwoon aanktonkrën na nji agar. 31 Ukaaj kë njakan, Našibañi aluñ kamiir bañaaj pekadu na buñaan bi baktupun ñi a ; kë ñaaj ankaruñ Uhaaş wi Našibañi, aankmiira. 32 Kë woli ñaaj añup buñaan ñi *Abuk Ñiint, Našibañi aluñ kamiira wa, bë woli añup buñaan ñi Uhaaş wi Našibañi, aankluñ kamiira wa ñi umundu wi na du unkmbiin. »

Bko na mbuk mi ba

(Maci 7.16-17; Luk 6.43-45)

33 Yetu akak aji : « Bko bjeb baji babuk mnko mnuura, kë bko bmaakal baji babuk mnko mnwuñaan. Iji kyikrënaan bko ñi mbuk mi ba. 34 An, pntuni pi ñfunan, hum di di nahilanuñ kañup uñup unuura te nawo bado buñaan? Uko untumuñ ñi kañëb ki ñaaj ujaaj upën ñi mntumul. 35 Ñaaj nanuura aji pënanaan bnuura bi nul ñi kañëb ki nul ; kë ñaaj nawuñaan aji pënanaan buñaan bi nul ñi kañëb ki nul. 36 Kë nşë ñapan : Ñi unuur wi pwayëş, bañaaj baluñ kahepna ñi ññup ñwuñaan bñi ñi bañupun. 37 Ñi ññup ñi nu ñi ñi bakluñ kawayëşaanu katen me iwo natool këme iduknaana. »

Baji na Yetu adiiman kë awoona du Našibañi

(Markut 8.11-12; Luk 11.29-32)

38 Wal mënt kë *bajukan Bgah baloñ na bafaritay baloñ başë ji na Yetu : « Najukan, ññal ido uko uloñ unkdiiimanuñ kë iwo i Našibañi. » 39 Kë atëem baka aji : « An kawuñ kawuñaan ki, kandekuñ Našibañi kafëñ, nawo ñi phepar uko unkdiiimanuñ kë dwo i Našibañi, naankwin nin uko uloñ umpañi na wi Yonat* *Nañupar Našibañi adiimanuñ. 40 Jibi Yonat awoon ñnuur ñwajant na ñtejan ñwajant ñi kayin ki uñëb uweek, hënk di di *Abuk Ñiint aklun kado ñnuur ñwajant na ñtejan ñwajant ñi bhër du mboş. 41 Ñi unuur wi pwayëş bañaaj biki Niniwe baluñ kanañ na bañaaj biki kawuñ ki, kadiiman baka kë baduknaana, ñiki bawut pñuban wi batiinkun uñup wi Yonat! Kë alon aşë wo ñi ampelun Yonat! 42 Ñi unuur wi pwayëş, naşih ñaaj i uñak wi Faba aluñ kanañ na bañaaj biki kawuñ ki kayuuj kë baduknaana, ñiki awoona du kaban ki umundu pbi katiink uñup unñuñ wi *Falomon naşih, kë alon aşë wo ñi ampelun Falomon! »

Untaayi ukak du katoh ki wa

(Luk 11.24-26)

43 Yetu akak aji : « Untaayi upënle ñi ñaaj i ubiin awo, uji uñaañ du *pndiış kala dko dneej. Woli uunwini, 44 uşë ji : “Dkak du katoh ki naan, ki mpënnun.” Wi ukakuñ, uunji uñënk da nin uko uloñ, kaji kawetana kajint, kaboman bnuura. 45 Wal mënt uji uyaar ñntaayi paaj na uloñ ñanwuñun apel wa ; ñabi kafëñ da. Ñaaj mënt kaşë kak wal mënt kawuñën kapel kateeku. Kë hënk di di ukwoon pa kawuñ kawuñaan ki. »

Bayiñ Yetu biki mnfañan

(Markut 3.31-35; Luk 8.19-21)

46 Jibi Yetu ahumuñ kañiini na bañaaj, kë anin na baña'ul başë bi du bdig añaal pñiini na a. 47 Kë ñaaj alon aşë bi aji na Yetu : « Naan na baña'u buk bukuñ du bdig, bañal pñiini na iwi. » 48 Kë Yetu aşë teema aji : « In awoon ni? Bahon bawoon baña naan? » 49 Wi wi aşaan atar kañen adiiman bañaşarul aşë ji : «

Natenan, ni na baṭa naan biki biki. ⁵⁰ Ñaaj ankdoluŋ uko wi Naṣibaṭi Paapa anwoon du baṭi aŋaluŋ, uŋ mēntan awoon aṭa naan kēme ni. »

13

Uhoñ wi nagur ŋdeey

(Markut 4.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Unuur mēnt Yetu apēn ṭi katoh aṣē ṭo du kabaŋ ki bdēk. ² Bañaaj baṭum babi wal mēnt aŋoga, kē adoo paya ṭi bṭeem blon aṭo ; kē bañaaj bṭi baduka du pkay, atiinka. ³ Kē aṣē ṭēpna ṭi uhoñ aṭup baka ṇṭup ṇṭum. Aji na baka : « Najaar apēn pgur ŋdeey. ⁴ Wi akguruŋ, ŋdeey ṇlon kē ṇaya ajot ṭi bgah ; kē ṇkat ṇabi ade ṇa bṭi. ⁵ ṇlon kē ṇajot ṭi dko di mnlak, danwoon daanwo na mboṣ, anaṭa ṭi dko mēnt ṭiki mboṣ maantumi. ⁶ Kē wi bnuur banaṭi'aaŋ naṭa aṣē tēr ṇa, kē jibi ṇawoon ṇaanka intaañ abi kay kay. ⁷ ṇlon ṇajot ṭi dko di iyiw, kē iyiw idēm afiiklēn ṇa. ⁸ ṇlon kē ṇajot ṭi mboṣ mnuura, awul ŋdeey. Blon baji bawul mbuk iñeen-week, blon iñeen paaj, blon kak mbuk iñeen ṇwajant. ⁹ Ankaaj ibaṭ itiiniki, atiinkan! »

We ukaaj kē Yetu aji hoñ?

(Markut 4.10-12; Luk 8.9-10)

¹⁰ Baṭaṣar Yetu babi aŋoga aṣē hepara aji : « we ukaaj kē iji khoñ na bañaaj ba? » ¹¹ Kē aṣē ji na baka : « An, baṭenan kē name iko injoonanun yi *Pṣih pi Baṭi inwoon iimmeetanaa, kē bandukiin, baanṭen baka wa. ¹² Ñaaj ankaaj, baluŋ kaṭena ado pelan, kē anwoon aanka, badoo yeenka uko wi akaaj ¹³ Uko mēnt ukaaj kē ṇji kahoñ na baka : ṭiki baji baten, baanji bawin, baji batiink, baanji bate, baanji bame uko wi bajakuŋ. ¹⁴ Hēnk uko wi *Itayi *Naṭupar Naṣibaṭi abiin aṭup udolana pa baka, aji :

“Woli natiink, naankteha te,

woli naten, naankwina win.

¹⁵ *Bañaaj biki pntaali pi badēnēt ṇhaaṣ*

batuh ibaṭ yi baka, adēt kēs,

kaṭi kēs ki baka kawin

ibaṭ yi baka ikuṭ itiinik

uṣal wi baka ute

bakakna bafiyaar

nṣē njeban baka.”

¹⁶ Kē an naṣē nuurandēn, kēs ki nan kawin, kē ibaṭ yi nan iktiink. ¹⁷ Dṭupan, na manjoonan, baṭupar Naṣibaṭi baṭum na batool baṭum babi ṇal pwin uko wi nakwinun bē baanwin wa, akuṭ aŋal ptiink uko wi naktiinkun bē baantiink wal »

Yetu apiban uhoñ wi nagur ŋdeey

(Markut 4.13-20; Luk 8.11-15)

¹⁸ Yetu akak aji : « Natiinkan, uko wi uhoñ ujakuŋ wii wi : ¹⁹ Ñaaj antiinkun Uṭup wi Pṣih pi Baṭi, aṣē wo aamme uko wi ujakuŋ Faṭana aji bi kapēnan Uṭup wi bapeiin ṭi kaṭēb ki nul. Awo ji bgah bi uṭup ujutuŋ. ²⁰ Kē alon awo dko di mnlak di ŋdeey ṇajotuŋ, ayeenk ṭi dko mēnt uṭup na mnlilan, ²¹ aṣē wo aanka intaañ, aanji ṭijan kaliintan. Wi Uṭup ukṭu'aaŋ ṭu bajun pnoorana kēme phajana aji bi wutan wutan. ²² Anwoon dko di iyiw, ajaaj atiink Uṭup, kē manṭaaf, pyok panjaaj pafooyan bkow, na pñeebar iko itum ṇaṣē fiiklēn Uṭup aneenan wa pbuk. ²³ Anwoon mboṣ mnuura, ajaaj atiink Uṭup, kate wa, kaṣē buk ŋdeey. Alon aji buk ŋdeey iñeen week, alon ŋdeey iñeen paaj, alon iñeen ṇwajant. »

Uhoñ wi umbiilu

²⁴ Yetu akak ahoñ na baka aji : « Natenan uko wi *Pših pi Baṭi panaamuñ; Pawo ji ñiint antepiin nḍeey ḡnuura du uṭeehul. ²⁵ Wi bañaan bti bakñoyeñtuñ, kē naşooradul aşē bi, agur umbiilu ṭi ptoof pi nḍeey aşē ya na bgahul. ²⁶ Wi nḍeey ḡnaṭiñ, alumēn kē ugof ukak apēn.

²⁷ Balemparul babi aji na a : « Naweek, mēnt nḍeey ḡnuura ḡi ḡi itepiin du uṭeeh i? Kē hum di di ujaagal uwoon da ba?» ²⁸ Kē ateem baka aji : « Naşooradaan adoluñ uko mēnt.»

Kē balemparul başē hepara aji : « Injal ḡya ḡpēnan wa i?» ²⁹ Kē ateem baka aji : « A-a, nahilan woli nalēb ujaagal kapēnan nḍeey. ³⁰ Nawutan ḡnaṭa ḡul bti te wal wi kakit ; ṭi wal mēnt dluñ kaji na bakit : Naduniin napēnan ujaagal natan nado idaaḡ natēr wa ; naşē najē nḍeey nahank du pnkuti.» »

Uhoñ wi pbuk pmpoṭi na wi uko utaaġanaan pşon (Markut 4.30-32; Luk 13.18-21)

³¹ Yetu akak ahoñ na baka aji : « *Pših pi Baṭi panaam na pbuk pmpoṭi pi ḡnañ ajejuñ atepi du uṭeehul. ³² Pawoonuñ pmpoṭi ṭi mbuk, paşale naṭa, pajaan pakak bgof bandēmnuñ ṭi ugof untepiin ṭi unkindaar, ḡkat ḡdoo ḡi ḡbi kado inṭaḡ ṭi inah yi ba. »

³³ Yetu akak aṭup na baka ṭi uhoñ aji : « Pših pi Baṭi panaam na bko bntiinku bi ḡnaṭ ajejuñ anaakrēn na pşon pṭum, kē pataaj bti. »

Uko unkayi kē Yetu aji hoñ (Markut 4.33-34)

³⁴ Yetu aṭup iko yuñ bti pntuk pi bañaan na uhoñ, aanji ṭiini na baka bē aanhoñi. ³⁵ Hēnk, ayuuj kē uko wi Naṭupar Naşibaṭi ajakuñ udolanaa, aji : « Dluñ kahaabēş mntum kahoñ

dluñ kaṭup iko immeeniñ undiimaan wi umundu upaşaniñ. »

Yetu apiban uhoñ wi umbiilu

³⁶ Wal mēnt Yetu aduk bañaan aşē kak katoh ; kē baṭaşarul başē bi aji na a : « Pibaan un uhoñ wi umbiilu du uṭeeh. » ³⁷ Kē ateem baka aji : « Antepiin nḍeey ḡnuura awoon *Abuk ḡiint ; ³⁸ uṭeeh uwoon umundu ; nḍeey ḡnuura ḡawoon bañaan biki Pših pi Baṭi ; umbiilu uwoon banjaan baṭaş Naguuru. ³⁹ Naşoorad anjaan atepi umbiilu, awoon Untaayi Uweek, kakit kawoon uba umundu kē bakit başē wo ḡwanjut. ⁴⁰ Kē jibi bajaan bajej umbiilu kaya tēr, hēnk di uba umundu ukwohan ; ⁴¹ *Abuk ḡiint aluñ kayil ḡwanjut ḡi nul, ḡaluñ kadook bañaan bti bankdoluj baloñ bapēn ṭi bgah na bañaan bti bankdoluj buṭaan ṭi Pših pi nul. ⁴² ḡwanjut ḡafēl baka du bdoos banyikuñ maakan : dko mēnt dawo na ḡwooni na udeeb wi pdohrēn iñiñ. ⁴³ Wal mēnt, banwoon baṭool ṭi kēş ki Naşibaṭi baluñ kajeesh ḡi bnuur du Pših pi Naşibaṭi Aşin baka. Ankaan ibaṭ iṭiinki atiinkan! »

Uhoñ wi uwuuru wi bamenuñ na wi mnlak mantamuñ preeş

⁴⁴ Yetu akak aji : « *Pših pi Baṭi pawo ji uwuuru wi ñiint aloñ awinuñ kē bamen du uṭeeh. Akak amēn wa aşē ya na mnlilan awaap bka bi nul bti, aya nuḡ uṭeeh mēnt.

⁴⁵ « Pših pi Baṭi pakak anaam na nawaap anklaañ mlaak mantamuñ preeş. ⁴⁶ Wi awinuñ ploñ pnuura, aya awaap bka bi nul bti aya anuḡ pa. »

Uhoñ wi bridiya

⁴⁷ Yetu aji na baka : « *Pših pi Baṭi pakak anaam na bridiya bi bafēluñ du bdēk kē baṭiñ ḡṭēb ḡṭum. ⁴⁸ Wi batumuñ, batuh kē bapul ba du pkay aşē ṭo ajej

ɲannuuriin aɬu ɬi ɪcah ašë fël ɲanwoon ɲaanuura. ⁴⁹ Kë hënk di di ukwoon ɬi uba umundu : ɲwanjuɬ ɲaluɲ kabi kapaɬëš bawuɬaan na banwoon baɬool, ⁵⁰ kafël bawuɬaan du bdoon banyikuɲ maakan : dko mënɬ dawo na ɲwooni na udeeb wi pdohrën iñiin. »

⁵¹ Yetu ahepar baɬašarul aji : « Nateha iko yi nɬupanaɲ bti i? » Kë bateem aji : « Aa, nteem. » ⁵² Kë ašë ji na baka : « Kë hënk *najuɲkan Bgah anjuɲuɲ uko wi Pših pi Baɬi abot aɬaš uko wi ujakuɲ anaam na ajug katoh anjaan ajejna ɬi bka bi nul uko uhalu na ujon. »

*Bañaan biki Nataret baanfiyaar Yetu
(Markut 6.1-6; Luk 4.16-30)*

⁵³ Wi Yetu ahoɲuɲ na baka haɲ ašë ɬool aya. ⁵⁴ Aya du dko di akušnaaniin ašë jukan bañaan du *katoh kañehanaani ki baka, kë badoo ñoɲar aji : « ɬuɲ di di akaanuɲ ušal untuɲa wi? Hum di di ahiluɲ ado mlagre mi bti ba? ⁵⁵ I mënɬan, aanwo abuk naɬukan i? Mënɬ Mariya awoon anin i, kë bi Yakob, Yotef, Fimoɲ na Yuda bawo baɬa'ul? ⁵⁶ Kë baat baɬa'ul, baanwo bti ɬi na un i? Kë ɬuɲ di ameenuɲ keeri iko yi bti? » ⁵⁷ Kë uko waɲ uneenan baka pfiyaara. Kë ašë ji na baka : « *Naɬupar Našibaɬi ɬi uɬaakul, na ɬi katohul meeɬ ɬaɲ di di bañaan bawoon baanji bamëbana bnuura. » ⁵⁸ Yetu aando da mlagre mntum ɬiki baanfiyaari.

14

*Pkeɬ pi Yowan Nabattaar
(Markut 6.14-29; Luk 9.7-9)*

¹ Wal mënɬ, *Herod nantuɲa i *Galilay atiink kë baktiiniyaan uko wi Yetu. ² Aji na balemparul : « Yowan Nabattaar a! Anaɬa ɬi pkeɬ! Ukaan kë aka mnhina mi pdo mlagre! »

³⁻⁴ Herod ašal haɲ ɬiki abi jej Herodiyana, ahar Filip abuk ašin anhumuɲ najeb aniim. Kë Yowan ašë ji na a aanka na pjej Herodiyana kaniim. Herod kë ašë do kë bamoba, atan na mnkorentu afël du ukalabuš. ⁵ Abi ɲal pfiɲa, ašë ɬi bañaan ɬiki bašal aji awo *Naɬupar Našibaɬi.

⁶ Kë unuur uloɲ wi Herod akdoon ufettu unklešanun unuur wi abukiin, poonu abuk Herodiyana kë ašë ki ɬi kadun ki bañaan kë ulil Herod, ⁷ kë adoo mehna aji awula uko wi akheparulun. ⁸ Anin awuuka, kë aji na Herod : « Wulaan bkow bi Yowan Nabattaar ɬi praata. » ⁹ Naših ajoɬani, pmehna pi nul ɬi kadun ki bañaan biki aduun ufettu paɬu kë ado kë aji baɬija ba. ¹⁰ Ayil wal mënɬ baya bafaal Yowan du ukalabuš. ¹¹ Baɬij bkow ɬi praata awul poonu, kë aňooɬ ba anin. ¹² Baɬašar Yowan babi ajej puum amoy ; ašë ya aɬup Yetu.

*Yetu ade de'an pntuk pi bañaan
(Markut 6.30-44; Luk 9.10-17; Natenan ɬi Yowan 6.1-14)*

¹³ Wi Yetu ameen uko unɬëpuɲ, ajej bteem aya du dko dangagun ; bañaan wi bamehan me ašë ɬaša, apëna ɲbeeka apoš aya du a. ¹⁴ Wi awaliin ɬi bteem ašë win bañaan baɬum aňaga baka akuɬ ajeban bammaakuɲ.

¹⁵ Wi utaakal ubanuɲ, baɬašarul babi aňoga ašë ji na a : « Unuur udobi yob yob, kë dko di ɲwoon di dašë gaag, dolan bañaan baya du ɲfët bahilna banug uko ude. » ¹⁶ Kë Yetu ašë teem baka aji : « Bayaar we ba? Nawulan baka an bdiɲi'an bade. » ¹⁷ Kë bašë ji na a : « Nkaha ipoom kañeen na ɲɬëb ɲɬëb. » ¹⁸ Kë aji na baka baɬija ya. ¹⁹ Wi wi ašaan aji na bañaan baɬo ɬi ujaagal, ašë jej ipoom kañeen yuɲ na ɲɬëb ɲɬëb, akat kës du baɬi, abeeb Našibaɬi ašë kitës ipoom, awul baɬašarul kë bawul bañaan.

²⁰ Bañaan bti bade ayok, kë bajejënt iko indukiin. Iko mënt itum kkaar iñeen na ktëb. ²¹ Ƨi bandeen bukun, biint bawo iñeen-week njaas iñeen kañeen (5000) aƧu na baat na bapoƧ.

Yetu apoƧ Ƨi bdëk duuƧ
(MarkuƧ 6.45-52; Yowan 6.15-21)

²² Wi bañaan babahan ba pde, Yetu ado kë baƧaşarul bapaya Ƨi bteem ajota kadun, pya umban wundu, ul kë ašë duka aƧiisan bañaan. ²³ Wi adolon kë bañaan baƧişi, apaya du pnkun duuƧ agaag añehan NaşiƧaƧi. Wi utejan ubanun, kë awoha da ul aloolan. ²⁴ Wal mënt bteem badobi low low pkay, kë nmaaron nƧakšint şinƧan ba Ƨiki uyook uunkyoook ataan na umban wi bakyaan.

²⁵ Kaya uhaan nguk, kë ašë bi Ƨi baka apoƧ poş Ƨi bdëk. ²⁶ Wi baƧaşarul bawinulun kë akpoş Ƨi bdëk, bañoñar fuƧ ašë ji : « Ujurte wa » ašë jun pnjar Ƨiki balënki. ²⁷ Ƨi dko mënt, kë Yetu ašë Ƨiini na baka aji : « Nawutan kahaajala, nji a, nawutan kalënk. »

²⁸ Piyeer kë ašë ji na a wal mënt: « Ajugun, woli iwi a na manjoonan, jakaan mpoş Ƨi meel mbi du iwi. » ²⁹ Kë Yetu aji na a : « Biini. » Kë Piyeer awala Ƨi bteem, apoƧ Ƨi meel atool pya du Yetu. ³⁰ Kë, wi atiinkun uyook ašë lënk, ajun pneej Ƨi meel ašë huuran aji : « Ajugun, buuranaan! » ³¹ Ƨi dko mënt, kë Yetu ašë tar kañen amëbana ašë ji na a : « Iwi inwoon iinfiyaar akëšan, we ukaan kë iwo na nşal nteb ba? » ³² Wi bapayiin Ƨi bteem kë uyook uşë Ƨaňan. ³³ Banwoon Ƨi bteem banup adëman Yetu ašë ji : « Na manjoonan, iwo Abuk NaşiƧaƧi. »

Yetu ajeban bamaakal du utaak wi bagenateren
(MarkuƧ 6.53-56)

³⁴ Wi Yetu na baƧaşarul bamuurun, ašë ban du pkay du utaak wi bagenateren. ³⁵ Bañaan biki dko mënt bayikrëna ašë yil kë baƧup Ƨi utaak bti aji abii, kë başë Ƨja bañaan bti bammaakun. ³⁶ Baji bakooƧa kaji na a awut baka baban Ƨaň kambiiint ki bayeti bi nul, kë bambanun ka bti bajebi.

15

Pjukan pi bantohi bayuday
(MarkuƧ 7.1-13)

¹ Ƨi nnuur mënt, *bafaritay na *bajukan Bgah balon bapëna Yerutalem abi aňog Yetu ašë hepara aji : ² « we ukaan kë baƧaşaru baanji baƧaş udolade wi bajon, babaa ji bade bë baanji baňow iñen*? »

³ Kë Yetu atees baka aji : « Kë an, we ukaan kë naanji naƧaş uko wi NaşiƧaƧi ajakun, kaşë kaƧaş udolade wi nan ba? » ⁴ NaşiƧaƧi aji : « Mëbaan şaaş na naan bnuura » kë « Naan ankarun ašin këme anin, pkeƧ pakwoon baluk bi nul. » *
⁵ Kë an, naşë ji woli ñaan aji na ašin këme anin : « uko wi nhilanun lah kaƧënknu uwo wi NaşiƧaƧi » ⁶ ahilan keeri kawut pmëban ašin na anin. Hënk di udolade wi nakjukanun uƧuun kë nagar UƧup wi NaşiƧaƧi. ⁷ An balagare, *Itayi *NaƧupar NaşiƧaƧi afañ wi aƧupun Ƨi an aji :

⁸ «Pntaali pi paƧi padëmanaan na mntum Ƨaň
kë uhaaş wi pa uşë lowën.

⁹ Bteñan bi baka baanjakën nin uko ulon
iko yi bakjukanun iwo udolade wi bañaan Ƨaň. »

* **15:2** Bë baañow iñen : Bafaritay baji baňow iñen kaƧaşna udolade wi baka. * **15:4** Ppën 21.27; 20.12.

*Iko injaan iŕu ñaaŕ aŕop ƚi kēš ki Našibaŕi
(Markuŕ 7.14-23)*

¹⁰ Wi wi Yetu akaaŕ adu pntuk pi bañaan aji na baka : « Natiinkan nabot name! ¹¹ Mēnt uko unjaan uneejna ƚi mntum ujaan uŕopan ñaaŕ ƚi kēš ki Našibaŕi, uko unkpēnnuŕ ƚi mntum mi nul wa. »

¹² Baŕaŕarul bañoga wal mēnt ašē ji na a : « Imeha kē *bafaritay badeebaŕ jibi iktjiiniŕ hēnk i? » ¹³ Kē ašē teem baka aji : « Bko bi Paapa anwoon du baŕi awoon aantepii baluŕ kalēbana. ¹⁴ Nawutan baka : bawo bakuul bankŕŕoŕuŕu bakuul. Nakuul aŕoŕle atenŕul nakuul, bukal batēb bti baya jot du bhēr. »

¹⁵ Piyeer ayeenk bŕup ašē ji na a : « Pibanun uko wi iŕupuŕ hēnk. » ¹⁶ Kē aji na baka : « An kak, hēnk di nawaanŕuŕ ŕŕal te hēnkun? ¹⁷ Naamme kē uko bti unneejuŕ ƚi mntum mi ñaaŕ uji uŕēp du kayiŕ, kapēn du bnŕeeh, ¹⁸ bē uko umpēnuŕ ƚi mntum uwoona du uhaaŕ meet. Wuŕ mēntan ujaan uŕopan ñaaŕ ƚi kēš ki Našibaŕi. ¹⁹ Du uhaaŕ meet di di iko itēnt yi ijaan iwoona : ŕŕal ŕwuŕaan, bŕiŕar, ppiint na ahar ñaaŕ kēme ayin ñaaŕ, pjuban pi piint, kakiij, ŕŕilan na pŕup buŕaan ƚi bañaan, bkuutar. ²⁰ Iko mēnt ijaan iŕopan ñaaŕ, kē pde bē iifñow iŕen paanji paŕopan ñaaŕ†. »

*Pfiyaar pi ñaaŕ anwoon aanwo nayuday
(Markuŕ 7.24-30)*

²¹ Wi Yetu apēnuŕ da ašē ya du ŕŕaak ŕi Tir na Fidoŕ ²² Kē ñaaŕ aloŕ i utaak wi Kanaan anwoon du uŕaak mēnt ašē pēn ahuuran aji : « Naweeek, *abuk Dayiŕ, ñagi'aan! Untaayi unooran poonu abuk naan maakan. » ²³ Yetu aanteema nin uko uloŕ. Baŕaŕarul kē bašē ñoga akooŕa aji na a : « Dookana, anooranun na phuuran pi nul. »

²⁴ Kē Yetu ateem aji : « Našibaŕi ayilēn ŕaŕ pa ŕkaneel ŕi *Itrayel ŕanneemuŕ. » ²⁵ Kē ñaaŕ ašē baan aŕup ƚi kadun ki Yetu aji na a : « Naweeek, biin itēnkēn! »

²⁶ Kē aji na a : « Uunuura bajep pde pi bapoŕ bawul ŕbuŕ ŕmpoŕi†. »

²⁷ Kē ateem aji : « Naweeek, ifaŕi, kē ŕbuŕ ŕmpoŕi ŕašē doo ji ŕade ituk inkjotnuŕ du umeeŕa wi bajug ŕa. »

²⁸ Wi wi Yetu aŕaan aji na a : « Ñaaŕu, pfiyaar pi nu padēmi! Uwoon jibi iŕaluŕ! » Wal mēnt kē abukul ašē bi jeb jeb.

Yetu ajeban bamaakal baŕum

²⁹ Yetu apēn da ašē ya umbaŕ wi *bdēk bi Galilay. Apaya du pnkuŕ aŕo. ³⁰ Bañaan baŕum babi ƚi a, aŕij bankjiinkuŕ, bakuul, banŕakmuŕ, babiŕŕ bŕup, na bamaakal baŕum kak, abēkan ƚi ihoŕ yi Yetu ; kē ajeban baka. ³¹ Bañaan bañoŕar wi bawinuŕ banwoon baanhil bŕup kē bakŕup, banŕakmuŕ kē bajebi, kē bankjiinkuŕ kē bakpoŕ bnuura, kē bakuul bakwin. Badēman wal mēnt Našibaŕi i *Itrayel.

*Yetu akak ade de'an bañaan baŕum
(Markuŕ 8.1-10)*

³² Yetu adu baŕaŕarul wal mēnt ašē ji na baka : « Dñaŕa bañaan biki, ŕnuur ŕwajaŕt ŕi ŕi, ŕi bawo i na ŕji kē baanka uko ude. Mēnŕal baŕiŕŕ na ubon : bahilan kaya kajot ƚi bgah. » ³³ Kē baŕaŕarul bašē ji na a : « ƚi dko dangaaŕuŕ di, ƕuŕ di ŕkkaanuŕ uko de unkhilanuŕ kayokan bañaan baŕum biki? »

³⁴ Kē aji na baka : « Nawo na ipoom hum? »

† **15:20** Paŕopan : Yetu aankŕjiiniyaan ƚi dko di uko wi piŕnt, bafaritay baji bañow iŕen kaŕaŕna udolade wi baka. † **15:26** ŕbuŕ ŕmpoŕi : Wal mēnt bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo ŕbuŕ.

Kë bateem aji « Ipoom paaj na kalon na n̄tëb n̄lon n̄mpoŋi. » ³⁵ Kë Yetu ašë ji na bañaan baŋo ŋi mboš ; ³⁶ ašë jej ipoom paaj na kalon yun na n̄tëb n̄un, abeeb Našibaŋi, akitëš ya ašë wul baŋašarul, kë bafaš bañaan. ³⁷ Bade b̄ti adoo yok. Baŋašar Yetu kë batuman kkaar paaj na ploŋ na iko indukšiiŋ. ³⁸ Bañaan bandeŋ bawo biinŋ iñeen-week n̄baakër n̄yaas iñeen (4000), aŋu na baat na bapot. ³⁹ Wi Yetu adolon bañaan kë baŋiŋi, wi wi ašaŋ apaya ŋi b̄teem aya utaak wi Magadan.

16

Bafaritay bahepar Yetu uko unkdiiimanuŋ kë awo i Našibaŋi (Markut 8.11-13; Luk 12.54-56)

¹ *Bafaritay na *bataduk babi ŋi Yetu wal mēnt, ala p̄taawana ašë hepara uko unkdiiimanuŋ kë awo ñaan i Našibaŋi. ² Kë Yetu ašë teem baka aji : « Woli unuur uya p̄jot kë baŋi bajeenki naji naji : “Dko daluŋ kajeeh faan.” ³ Kë na nfa kub, baŋi bajēnle naji : “Ušubal ušub n̄a.” Naji name uko wi iko yi baŋi ijakuŋ, ašë wo naanhil pyikrēn uko wi Našibaŋi akdolon n̄a di. ⁴ An bañaan bawuŋaan biki, nandekun Našibaŋi kafet, nahepar uko unkyuujun kë dwo i Našibaŋi. Naankwin uko ulon umpaŋi na wi Yonaŋ* *Naŋupar Našibaŋi adiimanuŋ. » Wi wi Yetu ašaŋ aduk baka da, aya na bgahul.

Uko utajanaani p̄son wi bafaritay na bataduk

⁵ Yetu na baŋašarul baya bdëk umban wundu. Kë baŋašarul bašë ŋilma p̄tjij ipoom. ⁶ Kë Yetu ašë ji na baka : « Natenan bn̄uura, nalipariin uko utajanaani p̄son wi *bafaritay na *bataduk. ⁷ Baŋašarul kë bašë ŋiini bukal bukal aji : « Aŋiini haŋ ŋiki n̄entjij ipoom. »

⁸ Kë Yetu ammeen uko wi baktiiniyaanun aji na baka : « An, nanwoon naanfiyaar akēšan, we ukaŋ kë naktiiniyaan pwo naantjij ipoom ba? ⁹ Naandobi yikrēna te hēnkun iko yi nawinun i? Naanleš wi nkitšun ipoom kañeen pa biinŋ iñeen-week-kañeen n̄yaas iñeen (5000) i? Kë kkaar hum kantumuŋ ipoom ki ki nayaanaanun ba? ¹⁰ Kë wi nkitšun ipoom paaj-na-kalon pa biinŋ iñeen-week-n̄baakër n̄yaas iñeen (4000)? Kë kkaar hum kantumuŋ ipoom ki ki nayaanaanun? ¹¹ Kë hum di di nawoon naamme kë mēntjiniyaan ipoom? Dji nalipara uko utajanaani p̄son wi bafaritay na bataduk. »

¹² Baŋašar Yetu bayikrēn wal mēnt kë aji na baka balipara p̄jukan pi bafaritay na bataduk, mēnt uko utajanaani p̄son wi bajaŋ badolna ipoom wa.

Piyeer aji Yetu awoon Krittu (Markut 8.27-30; Luk 9.18-21)

¹³ Yetu aya na baŋašarul du utaak uññogun ubeeka wi Fetare-Filip ašë hepar baka aji : « Bañaan bašal aji *Abuk Ñiinŋ awo in ba? » ¹⁴ Kë bateem aji : « Balon baji iwo *Yowan Nabattaar ; kë balon baji iwo *Eli Naŋupar Našibaŋi kë balon kak baji iwo Yeremiya këme alon ŋi *baŋupar Našibaŋi bandukiin. »

¹⁵ Kë ašë ji na baka : « Kë ŋi an, nji dwo in ba? » ¹⁶ Fimoŋ Piyeer kë ateema aji : « Iwo *Krittu, Abuk Našibaŋi ajug ubida. » ¹⁷ Kë Yetu ašë ji na a : « Inuurandēni iwi Fimoŋ abuk Yonaŋ. Mēnt ñaan najēn aŋupiiŋ manjoonan man, Paapa anwoon du baŋi a. ¹⁸ Kë nšë jaku : Iwo Piyeer*, pnduba panjaŋ pamēban katoh, iluŋ kamēban bankfiyaarnun. Pkeŋ paankhilan kanaŋ ŋi kadun ki baka. ¹⁹ Dluŋ kawulu iniŋšaani yi Baŋi : uko wi ikpokun ŋi mboš uluŋ kapokana du

* 16:4 Natenan ŋi Yonaŋ. * 16:18 Piyeer : Dawoon pnduba këme plaak.

baŕi, k  uko wi ikdinanuŕ  i mboŕ, uluŕ kadinana du baŕi. » ²⁰ Wi wi aŕookuŕ baŕaŕaruŕ aji na baka bawut kaŕuŕ nin  naaŕ k  ul awooŕ Kritt .

*Yetu aŕuŕ aji aluŕ kakeŕ kabot kanaŕa  i pa
(Markut 8.31-33; Luk 9.22-27)*

²¹ Unuur m nt  i wi Yetu ajunuŕ pdiiman baŕaŕaruŕ k  awo i pya Yeruŕalem, kahaj da maakan  i i en yi bantohi, *baŕeŕan baweek na *bajukan Bgah. Baluŕ kado bafi a, unuur uwajant en aŕ  naŕa  i pkeŕ. ²² Piyeer apula k  bagaagi aŕ  jun p oman na a aji : « Ajugun, d ehaŕ Naŕibaŕi abuuranu uko waŕ! Nin ukoolan uunkdolul! »

²³ K  Yetu aŕ  wuŕŕa aji na Piyeer : « Lowaan, iwi Fatana! Inaŕ  i bgah aneenaŕan p  p.  inji kla uko wi Naŕibaŕi aŕaluŕ, iji kla uko wi ba aaŕ banaluŕ. »

²⁴ K  wi wi Yetu ajakuŕ na baŕaŕaruŕ bti : « Woli  naaŕ aŕal kaŕaŕ en, awo kaŕilma uleeful kakuŕa krut ki nul kadinan phaj ji nji kaŕ  kaŕaŕ en woli ado akeŕ. ²⁵  naaŕ anksaluŕ pbuuran ubida wi nul aluŕ kawaan wa ; k  anklun kawaan ubida wi nul pa nji aluŕ kabuuran wa. ²⁶ We uwoon  naaŕ aka pyok pi umundu bti, woli aneemand en uhaaŕ wi nul? We wi  naaŕ ahilanuŕ kawul kabuuranaan uhaaŕ wi nul. ²⁷ *Abuk  niint aban  i pbi na mnd m mi Aŕin na  wanjut  i nul. Wal m nt away s  naaŕ andoli  i mnwo mi nul. ²⁸ D upan na manjoonan : baloŕ  i banwoon n a  i baankkeŕ b  baanwin Abuk  niint k  abi ji naŕih. »

17

*Uleef wi Yetu bti u  lŕaa
(Markut 9.2-13; Luk 9.28-36)*

¹ Wi  nuur paaj  a  puŕ k  Yetu aŕ  jej bi Piyeer na Jakob na Yowan a a Jakob aya na baka du pnkuŕ pweek k  bagaagi. ² Uleef wi nul k  uŕ    lŕa  i kadun ki baka : kaara di nul dajeeh ji unuur, k  imiŕa yi nul ikak afaat feh. ³  i dko m nt, k  baŕaŕar Yetu baŕ  win *Moyit na *Eli k  baktiini na a.

⁴ Wal m nt k  Piyeer aŕ  ji na Yetu : « Ajugun, unuura  wo  i dko di.   al le katar iloona iwajant : kaloŕ kawo ki nu, kaloŕ ki Moyit, kandukiin kawo ki Eli. »

⁵ Ahum kaŕiini, k  kanf luŕ kaloŕ kanknuuruŕ kaŕ  mara mara abi awun baka, k  pdiim ploŕ paŕ  p nna  i ka aji : « Iwi iwoon abuk naan, d alu maakan, dmaganu! Nadoon katiinka! »

⁶ Wi baŕaŕar Yetu batiinkuŕ pdiim m nt aŕ  l nk maakan ajot af   k ŕ  i mboŕ. ⁷ K  Yetu aŕ   og aban baka aŕ  ji : « Nana iin, nawutan kal nk. » ⁸ Wi bakatuŕ k ŕ, baankak awin nin aloŕ, k  Yetu  a  awohaŕ da.

⁹ Wi bakwaliin pnkuŕ, k  Yetu aŕ  ji na baka : « Naŕ uŕ nin  naaŕ aloŕ uko wi nawinuŕ, te wal wi *Abuk  niint akluŕ kanaŕa  i pkeŕ. »

¹⁰ Baŕaŕar Yetu bahepara aji : « we ukaan k  *bajukan Bgah baji Eli awo i kaduna kabi ji *Kritt  ado kabi. »

¹¹ K  ateem baka aji : « Na manjoonan Eli awo i kabi, kakakan iko bti  i bgah. ¹² K  nŕ   upan, Eli adobi bi, k  baanyikr na, bahajana, adola jibi banaluŕ. H nk kak di di Abuk  niint akluŕ kahaj  i i en yi baka. » ¹³ Wal m nt, k  baŕaŕaruŕ baŕ  yikr n k  awo  i p iiniyaan *Yowan Nabattaar.

*Yetu ajeban napo  i untaayi ukyewl nuŕ
(Markut 9.14-29; Luk 9.37-43a)*

14 Wi Yetu na bi Piyeer, Yakob na Yowan bakakun du dko di pntuk pi bañaan pawoon, kē ñiinṭ alon ašē bi ṭi Yetu anup ṭi kadunul aji na a : 15 « Naweeek, ñagiin abuk naan. Aji jot kako, ahaj maakan : nyaas ṅtum aji jot ṭi bdoo, ulon kak aji jot ṭi meel. 16 Dṭija baṭašaru kē baanhilan ajebana. »

17 Kē ašē teem aji : « Nawo bañaan bawuṭaan, banwoon baanfiyaari! Dwo kaṭo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? Naṭijaan napoṭ ṭi. » 18 Kē Yetu ašē lēbar na untaayi kē upēn ṭi napoṭ, kē ajeb ṭi dko mēnt.

19 Baṭašar Yetu bagaag na a ašē hepara aji : « we ukaan kē un, ṅenhilan adook untaayi mēnt? »

20 Kē ateen baka aji : « Naanfiyaar akēšan. Dṭupan na manjoonan, woli naka lah pfiyaar panliṅun na pbuk pi maaj, najile na pnkun pi : Pēnan ṭi, papēn da. Uunkka nin uko ulon wi nawoon naankhinan pdo. 21 [Kē untaayi utēnt wun, pñehan Našibaṭi na pyiman ṭaṅ pahilanun pdook wa.]

Yetu aṭup pkeṭ pi nul uyaas utēbantēn
(Markut 9.30-32; Luk 9.43b-45)

22 Yetu na baṭašarul bawo bti du *Galilay, kē ašē ji na baka : « *Abuk Ñiinṭ abi kawulana du bañaan, 23 balun kafiṅa, unuur uwajantēn ašē naṭa ṭi pkeṭ. » Kē bašē jooṭan maakan.

Yetu na Piyeer baluk daaša di Katoh Kaweeek ki Našibaṭi

24 Yetu na baṭašarul baban ubeeka wi Kapernawum. Kē bakobraar daaša di *Katoh Kaweeek ki Našibaṭi bašē bi ṭi Fimoṅ Piyeer ahepara aji : « Jēm najukan i nan aji luk daaša di Katoh Kaweeek ki Našibaṭi i? »

25 Kē ateen baka aji : « Aa. Aji luk da. »

Wi aneejan neej ṭi katoh kē Yetu ašē ji na a : « Fimoṅ, we wi iṣaluṅ ṭi uko wi ba? In awoon kaluk baših biki umundu wi daaša ba? Babuk baka kēme balon bampaṭi. »

26 Kē ateen aji : « Bañaan bampaṭi baka. »

Kē Yetu ašē ji na a : « Babuk baših keeri baanwo i kaluk. 27 Kē un ṅšē wo ṅenṅal pṭij bṭup. Yaan du bdēk, ifēl kabuṭi, utēb uteek wi ikpēnanun, haabēšan wa mntum : iṭēnk pataka da pankkēṣun pluk daaša di naan na di nu. Jejan pa iya iluk daaša di nja batēb. »

18

In adēmnuṅ ṭi an?

(Markut 9.33-37; Luk 9.46-48)

1 Baṭašar Yetu babi ṭi a wal mēnt ašē hepara aji : « In adēmnuṅ du *Pših pi Baṭi ba? 2 Kē ašē du napoṭ alon aṭu'a ṭi ptoof pi baka, 3 ašē ji : « Na manjoonan dṭupan, woli naankak anaam ji bapoṭ, nin naankneej du Pših pi Baṭi. 4 Ukaan kē ankwoon naweeek du Pših pi Baṭi awoon ankwalanun uleeful kakak ji napoṭ i. 5 Kē ñaan anyeenkun napoṭ ji i ṭi katim naan, nji ṭi uleef naan i i ayeenkuṅ. »

Naṭaafaraan kawuuk bañaan bajuban
(Markut 9.42-48; Luk 17.1-2)

6 Yetu akak aji : « Ñaan ankdolun alon ṭi bapoṭ biki*, banfiyaarnun ajot ṭi pjuban, uhokan pa a batana plaak pweek bayoorana du bdēk. 7 Bañaan banwoon ṭi umundu bawuṭani ṭiki iko inhinanun kado baka bajuban itumi. Iko mēnt iinhinan kawaana, kē ñaan anšaan aṭij ya ašē wuṭan!

* 18:6 Bapoṭ biki : Yetu aṭiiniyaan ṭi banfiyaarnun, bukal bakakun ji bapoṭ.

⁸ « Woli kañen ki nu, kème kahoŋ ki nu iŋu kè ikjuban, falan ya ifèl du kalowan. Uhokan iya baŋi na kañen kème kahoŋ kammukšiiŋ, kè di iya infernu du bdoo bawoon baankjëmša na iñen itèb na ihoŋ itèb. ⁹ Kè woli pkëš pi nu paŋu'u kè ikjuban, lookšan pa ifèl du kalowan. Uhokan iya baŋi na pkëš ppoolan, kè di bafèlu du bdoo bi infernu na kës ktèb.

¹⁰ « Naŋaafaraan kabeeh alon ŋi bapoŋ biki. Na manjoonan, njanjut ŋi baka ŋaji nanaŋ wal undoli du kadun ki Paapa anwoon du baŋi. ¹¹ [*Abuk Ñiint abi bi pbuuran bambiiŋ aneem.] »

Uhoñ wi unkaneel unneemuŋ (Luk 15.3-7)

¹² Yetu ahoñ aji : « we wi naŋaluŋ ŋi uko wi ba? Woli ñaan alon aka ŋkaneel iñeen-week kè ulon ušè neem, aankduk ŋkaneel ŋandukiin du pnkuŋ kaya pla uloolan unneemuŋ i? ¹³ Dŋupan, woli awin wa, aji lilandèr unkaneel uloolan wuŋ kapel ŋandukiin njanwoon njaanneemi. ¹⁴ Kè hènŋ kak di di Aŋinan anwoon baŋi awoon aannal alon ŋi bampoŋ biki aneem. »

Pmiir atèntul

¹⁵ Yetu aji kak : « Woli atèntu anfiyaaruŋ ajubanu, yaan iwina, iŋiini na a, an batèb tañ. Woli atiinku, kème kè ika'a. ¹⁶ Kè woli aandi ptiinku, duun ñaan alon kème batèb, nahilna nado jibi *Ulibra wi Naŋibaŋi ujaŋuŋ: *naboman uko bti ŋi kadun ki bamaar batèb kème bawajaŋ.* ¹⁷ Akak le wo aandi ptiink baka, ktup pntuk pi banfiyaaruŋ ; woli apok ptiink baka, jejana ji ñaan anwoon aanfiyaar Naŋibaŋi kème ji nakobraar daaša†. ¹⁸ Dŋupan, na manjoonan : iko bti yi nakpokun ŋi mboš iluŋ kapokana du baŋi, kè iko bti yi nakdinanuŋ ŋi mboš iluŋ kadinana du baŋi.

¹⁹ « Na manjoonan dkak aŋupan, woli bañaan batèb ŋi an ŋi mboš batiinkar añehan uko ulon wi baŋaluŋ, Paapa anwoon du baŋi ado wa pa baka. ²⁰ Aa, dko di bañaan batèb kème bawajaŋ bayituŋ ŋi katim naan, dji kawo ŋi ptoof pi baka. »

Nadoon kamiir batèntan

²¹ Fimoŋ Piyeer aŋog Yetu wal mènŋ ašè hepara aji : « Ajugun, nyyaas hum ŋi ŋi nwoon kamiir atènt naan woli ajubanaan? Dwo kamiir te nyyaas paaj na ulon i? »

²² Kè Yetu ateema aji : « A-a, mènjkaku nyyaas paaj na ulon tañ, nyyaas ŋi iwoon i kamiira njawo kaban iñeen-paaj-na-ulon (70) nyyaas paaj-na-ulon.

²³ « Hènŋ di *Pših pi Baŋi pawoon: pawo ji uko wi naŋih anŋaluŋ pten jibi balemparul badoluŋ na itaka yi nul. ²⁴ Ajun pten, kè bašè tija alon aŋteetuluŋ itaka intumuŋ ptum paŋ. ²⁵ Ñiint mènŋ aanka uko uluki itaka mènŋ ; kè naŋih ašè ji bawaapa ul na aharul, na babukul na iko bti yi akaan, bahilna bakakan uko wi aŋteetuŋ. ²⁶ Nalemparul uŋ kè ašè njuŋ ŋi kadun ki naŋih aji na a : “Miiraan, dluŋ kaluku ya bti!” ²⁷ Naŋih aŋagi'a ašè wutara itaka yi aŋteetuluŋ awuta kè ayaa.

²⁸ « Nalemp mènŋ apèn ašè yit na atèntul alon i bawoon ŋi ulemp aŋteetuluŋ ktaka kntiinku. Atiika adoo kak i pfiiklèna ašè jaka : “Lukaan uko wi iŋteetun!” ²⁹ Atèntul kè aŋup akoota aji na a : “Miiraan, dluŋ kaluku!” ³⁰ Kè undu ašè pok, ado kè bawata ukalabuš ayoonkna aluŋ aluk uko wi aŋteetuŋ.

* 18:16 Plešan 19.15. † 18:17 Bakobraar daaša : Bayuday baje baka ji bado buŋaan banwoon baanwo biki pntaali pi Naŋibaŋi.

31 Wi balemp bandukiin bawinun uko untepuun, bajootan maakan ase ya akakales wa bti nasih.

32 « Ke nasih ado ke batija nalemp ment ase ji na a : “Iwi nalemp nawutan i! Dwutaru itaka bti yi iteenun tiki ikooten aji ndo han ; 33 iwo i lah kak kaŋaga atentu jibi nji nagi'iin.” 34 Adeeba maakan ase wula banjaan bahajan baŋaan te wi akluŋ kaluk uko bti wi afeenun. »

35 Ke Yetu ase kak aji : « Henk di di Paapa anwoon du batija akluŋ kado andoli ti an, woli naammir batentan na manjoonan ti iteb yi nan. »

19

Yetu aŋiinyaan uko wi bniim

(Markut 10.1-12)

1 Wi Yetu atupun iko yan aba, ase pen ti utaak wi *Galilay aya umban wi *Yuda unwoon du plut pi *Yordan. 2 Baŋaan batum baŋasa da ke abot ajeban bamaakal.

3 *Bafaritay balon banal ptaawana, ase noga ahepara aji : « Bgah bi nun badinan naan abubara adook aharul ti bniim i? »

4 Ke Yetu atem baka aji : « Naanleyiir uko wi Ulibra wi Naŋibaŋi ujakuŋ i ke du ujuni Naŋibaŋi apaŋ baŋaan ke bawo niint na naaŋ* » 5 ase ji : « “*Wan ukaan ke niint akluŋ kaduk aŋin na anin kawo na aharul, bakak naan aloolan.*” »

6 Henk, baankak awo baŋaan batib, bawo naan aloolan. Naan awutan keeri kagar uko wi Naŋibaŋi anaakrenun. »

7 Bafaritay bahepara aji : « Keeri we ukaan ke *Moyit aji naan awo i kapiit naan kakaarta kankyuunun ke bniim babaa, kabaa kadooka? »

8 Ke atem aji : « Mndenem mi nhaas ni nan mantuun ke Moyit adinan uko ment. Ke use wo uunwo han du ujuni. 9 Dtuapan, woli naan adook aharul anwoon aampiint na naan alon nampaŋi, ase niim alon, ajuban pjuan pi piint. »

10 Baŋasarul bajaka aji : « Woli henk di uwoon kawo pa niint na aharul, uhokan pwut bniim. »

11 Ke Yetu atem baka aji : « Ment baŋaan bti bahilanun kadinan pjuan pi ment, biki Naŋibaŋi atenuŋ ke bahilani taŋ bahilanun. 12 Iko itum ihinan kaneenan biint bniim : balon baanhilan bniim tiki babuka buka han, balon tiki bakaŋ baka, balon kak pŋih pi Baŋi paji paŋu baanji bniim. Naan ahinanun pte uko wi, aten wa! »

Yetu ayeenk bapoŋ bnuura

(Markut 10.13-16; Luk 18.15-17)

13 Baŋaan baŋij Yetu bapoŋ pa apaf baka inen, abot aŋehandir baka, ke baŋasarul baŋe noman na baka. 14 Ke Yetu ase ji : « Nawutan bapoŋ babi ti nji, nakneenan baka, tiki *Pŋih pi Baŋi pawo pi banwoon ji baka. » 15 Wi wi aŋaan apaf baka inen ase ya na bgahul.

Yetu na niint nayok

(Markut 10.17-31; Luk 18.18-30)

16 Niint alon abi aŋog Yetu ase hepara aji : « Najukan, we wi nwoon kado unuura kakaana ubida wi mnŋo? »

17 Ke ateema aji : « we ukaan ke ikheparaan uko unuura wi naan awoon i kado? Aloolan taŋ annuuriin, Naŋibaŋi a. Woli inal kayeenk ubida wi mnŋo kdo kado uko wi Bgah bajakuŋ. »

18 Kë akak ahepara aji : « Iko ihonj? »

Kë ateema aji : « Iinkfij ñaan, iinkpiintj na ahar ñaan këme ayin ñaan, iinkkiiij, wutan katapar ñaan uko wi awoonj aando, 19 mëbaan şaaş na naan bnuura, ñalan atenţu jibi injaluj uleefu. »

20 Kë naţaşa unj ateema aji : « Iko mënţ bti ddo ya. We wi nkaanj aduka pdo? »

21 Kë Yetu aji na a : « Woli injal kawo ñaan anjaanj ado uko bti unliluj Naşibaţi, kya, kawaap iko yi ikaanj bti kaşë jej itaka mënţ kaţen bajuuk, kka pyok du baţi. Wal mënţ kşë bi kaţaşën. » 22 Wi naţaşa unj atiinkuj uko mënţ, aşë ya na pjootan, ţiki ayok maakan.

23 Wi wi Yetu aşaanj aji na baţaşarul : « Dţupan na manjooan pneej du *Pşih pi Baţi patam nayok maakan. 24 Aa, dţupan kak uko wi : Uyoj apel pa untaam wi pnkunkaali uneej ţi bhër bi kaguja kë di nayok aneej du Pşih pi Baţi. »

25 Wi baţaşarul batiinkuj uko waŋ bañonar fuţ aşë ji : « Kë in ahilanuj keeri kabuur? »

26 Kë Yetu aşë jaban baka kęş aşë ji : « Bañaanj bajën baanhilan pbuuran ñleef űi baka, kë Naşibaţi aşë wo aambiişna biişna nin uko ulonj. »

27 Piyeer aji na a wal mënţ : « Tenan, űduk iko bti aţaşu. We wi űkluj kayeenk ba? »

28 Kë Yetu aji na baka : « Dţupan na manjooan : woli umundu uhalu ubii, kë *Abuk űiint aneejan pşih na mndëm, an baţaşaraan iñeen na batëb nanţaşnuj nakak aţo na űi kaşih, kawayęş kntaali iñeen na ktëb ki Itrayel. 29 Kë biki katim naan kaţuunj kë baduk itoh yi baka, këme babuk başin baka, başin baka, banin baka, babuk baka, űteeh űi baka, baluj kayeenk uko wi badukunj űyaaş iñeen-week kaşë kayeenk ubida wi mnto. 30 Kë batum banwoonj hënkuj bateek baluj kawo babaañsaani, batum banwoonj babaañsaani baluj kawo bateek. »

20

Uhoñ wi bazaar biki baduunj ulemp

1 Yetu akak aji ţi uko waŋ : «*Pşih pi Naşibaţi pawo wo ji uko wi ajug uţeeh ampënuj na nfa kub ala balemp pa uţeeh wi nul. 2 Atiinkar na balemp aji aluk baka itaka inlinuj na baluk bi unuur aşë do baka kë baya uţeeh. 3 Aţo ado uko ji űwoori űwajanţ apën awin balemp balonj kë bawo du bayiti baanka uko udo, 4 kë aşë ji na baka : “An kak, nayaan uţeeh ; dlukan bnuura.” 5 Kë bayaa.

« Ajug uţeeh apën na mnde ilant, akak apën na pnak awin balonj, akak ado jibi adolonj na bukundi. 6 Wi unuur uţeehiinj, akak apën awin balemp balonj kë banaţ da aşë hepar baka aji : “we ukaanj kë nawo ţi, unuur bti bë naankdo uko ulonj?” 7 Kë bateem aji nin alonj aanjej jej baka ulemp.

« Kë aji na baka : “An kak, nayaan uţeeh.”

8 « Wi utaakal ubanuuj, ajug uţeeh kë aşë ji na namali i nul : “Duun balemp iwul andoli baluk bi nul, ijunna bambaañsaanuj pbi işë ido kaya te du bateek.”

9 « Biki bajejunj ţi uţeeha unuur kë babii, ayeenk andoli baluk bi unuur upëb.

10 Bateek babi kak aşë şal aji bayeenk baluk bampeluj bi bambaañsaanuj pbi, kë başë wula baka andoli baluk bi unuur. 11 Wi bakyeenkunj itaka aşë űoman ţi uko wi ajug uţeeh adolonj 12 aji : “Bambaañsaanuj pbi balempa uwoori uloolan, kë işë luk baka alinjan na un, űlempuj unuur bti ţi bnuur.”

13 « Kë Ajug uţeeh aşë teem alonj ţi baka aji : “Nanoh, mëndolu nin buţaan blonj : Mënţ itaka yi, yi űtiinkarunj i? 14 Jejan uko wi űtiinkarunj, iya na bgahu.

Ulilën lil kē nwul ambaañsaanuṅ pbi uko unliṅuṅ na wi nwuliṅ. ¹⁵ Mēnka na pdo uko unlilnuṅ na bka bi naan i? Kēme iwo i kadeebaṭ ṭiki djoob bkow?” »

¹⁶ Yetu akak aji : « Kē hēnk di di banwoonṅ babaañsaani bakluṅ kawo bateek, bateek bašē bawo bambaañsaani. »

Uyaas uwajantēn wi Yetu aṭṭupunṅ pkeṭul na pnaṭa pi nul ṭi pkeṭ

(Markut 10.32-34; Luk 18.31-34)

¹⁷ Yetu aya Yerutalem ašē du baṭašarul iñeen na batēb kē bagaagi, ašē ṭiini na baka wi bawoonṅ ṭi bgah aji : ¹⁸ « Natenan, ṅya Yerutalem, kē bašē luṅ kawul *Abuk Ņiintṅ *baṭeṅjan baweek na *bajukan Bgah. Baluṅ kaji aduknaanaa, pduknaana pi pkeṭ. ¹⁹ Bawula banwoonṅ baanwo bayuday bahilna babenja, bakoba na itintēl, bapaṅa ṭi krut. Unuur uwajantēn ašē naṭa ṭi pkeṭ. »

²⁰ Wal mēntṅ kē anin bubuk Febede ašē bi aṅoga, ul na babukul, aṅup ṭi kadunul pa phepara uko ulonṅ. ²¹ Kē Yetu ašē ji na a : « we wi iṅaluṅ ba? »

Kē aji na a : « Dolan bubuk naan batēb biki baluṅ baṭo alonṅ ṭi kadeenu ki nu, alonṅ ṭi kamayu, woli iluṅ aṭo aših. »

²² Yetu ateema aji : « Naamme uko wi nakñehanaanuṅ. Nahinan kadaan ṭi pnkalame pi ṅji kayaṅ kadaan, kahaj ji ṅji i? »

Kē bateema aji : « Ņhinani. »

²³ Kē Yetu ašē ji na baka : « Aa, nalunṅ kadaan ṭi pnkalame pi naan ; kē uko unwoonṅ wi pṭo ṭi kañen naan kadeenu na kamayu, mēntṅ ṅji dwoonṅ kadat banwoonṅ biki pṭo da, biki Paapa ajakuṅ aji bawo biki kaṭo da, bukal bakluṅ kaṭo da. »

²⁴ Wi baṭašarul iñeen bandukiṅ batiṅkuṅ uko waṅ, ašē deebaṭēr batēb bukundi. ²⁵ Wi wi Yetu ašaṅ aṭiini na baka bukal bti aji : « Nawin jibi baših biki ṅtaak bajaṅ bayuṅ mndēm mi baka, baweek biki ṅtaak kaṅoonkna bañaṅ. ²⁶ Uunwo kawo haṅ pa an. Anṅaluṅ pwo naweek ṭi an awo i kawo nalempar batēntul. ²⁷ Kē woli ṅaṅ aṅal pwo nateek ṭi an, awalaan bkowul ado kalempar batēntul. ²⁸ Kē hēnk, *Abuk Ņiintṅ aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar bañaṅ kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranuṅ bañaṅ baṭum maakan. »

Bakuul batēb biki Yetu ajebanuṅ

(Markut 10.46-52; Luk 18.35-43)

²⁹ Yetu na baṭašarul bapēn ṭi ubeeka wi Yeriko, kē bañaṅ baṭum bašē ṭaša. ³⁰ Bakuul batēb baṭo wal mēntṅ ṭi kabaṅ ki bgah, kē wi batiṅkuṅ kē Yetu aṭṭupunṅ ašē huuran aji : « Naweek, *Abuk Dayiṭ, ṅagi'un! »

³¹ Kē bañaṅ baṭum banwoonṅ da bawo ṭi pṅoman na baka aji bayomp, kē bašē huuranaara huuran maakan aji : « Naweek, Abuk Dayiṭ, ṅagi'un! »

³² Yetu anaṭ adu baka ašē ji : « We wi naṅaluṅ ndolan ba? »

³³ Kē bateema aji : « Naweek, dolan ṅdo kawin! »

³⁴ Añaṅa baka ašē ban baka kēš kē bakak awin ṭi dko mēntṅ, ašē ṭaša na bgah.

21

Uneej Yetu ṭi Yerutalem

(Markut 11.1-11; Luk 19.28-40; natenan ṭi Yowan 12.12-19)

¹ Yetu na baṭašarul baṅog Yerutalem aten ubeeka wi Betfage du umbaṅ wi Pnkuṅ pi Mnoliwera*. Kē ašē yil baṭašarul batēb, ² aji na baka : « Nayaan du ufēt unwoonṅ ṭi kadunan ; uneejaraṅ neej nawin batan ubuuru na ubuk wa ;

* **21:1** Pnkuṅ pi Mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives.”

nafēnšan ŋa naŋjēn. ³Woli baheparan uko unkayi, nateem kaji Ajugun anuma ŋa. ŋi dko mēnt̄ bawutan naya na ŋa.

⁴Uko mēnt̄ uwoo, uko wi Naŋupar Naŋibaŋi abiin̄ aŋup uhilna udolana :

⁵“*Najakan na ubeeka wi *Fiyon*

Naŋi i nu abi ŋi iwi ;

awalan bkowul, adapa ubuuru,

na ubuuru umpoŋi, ubuk untaam ulempni”✠

⁶Baŋaŋar Yetu baya, ado jibi ajakuŋ na baka, ⁷aŋij ubuuru na ubuk wa. Wi wi baŋaŋar ajeŋ imiŋa yi baka agur ŋi ŋa kē Yetu aŋe paya. ⁸Baŋaŋar batum maakan bawo ŋi bgah wal mēnt̄, ajeŋ iyeti yi baka aŋeef ŋi bgah ; kē baloŋ batib inah yi mko aŋeef. ⁹Baŋaŋar batum bankpoŋuŋ ŋi kadunul na bankŋaŋuluŋ bahuuran aji :

« *Hotana, † iwi *Abuk Dayiŋ*

Bnuura nuura ŋi ankmbiŋ ŋi katim ki Ajugun

Hotana! Naŋibaŋi adēm du baŋi duuŋ! »✠

¹⁰Wi Yetu aneejuŋ ŋi Yeruŋalem, baŋaŋar biki ubeeka bti baŋoŋar fuŋ aŋe hepar aji : « I abaa wo wo ahon ba? »

¹¹Kē baŋaŋar baŋe teem aji : « Yetu Naŋupar Naŋibaŋi a, awo i Nataret du Galilay. »

Yetu na bawaap du Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi

(Markut 11.15-19; Luk 19.45-48; natanan ŋi Yowan 2.13-22)

¹²Yetu aya neeŋ du *Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi aŋe jun pdook bawaap na banknuguŋ bti banwoon da. Awat ŋmeeŋa ŋi baŋelēs itaka, na iŋij yi bawaap ŋbalab. ¹³Wi wi aŋaŋar aji na baka : « Naŋibaŋi aŋup ŋi Ulibra wi nul aji : “*Katoh naan kaluŋ kadu’ana *katoh kaŋehanaani*”✠ kē an, naŋe kakan ka dko dmennaani di bakiŋ! »✠

¹⁴Bakuul baloŋ na bankŋiinkuŋ babi aŋoga da, kē ajeban baka.

¹⁵*Bateŋan baweek na *bajukan Bgah bawin iko iŋoŋarēnaan yi adoluŋ abot atiink bapoŋ kē bakhuuran du Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi aji : « Hotana, iwi *Abuk Dayiŋ » aŋe deebaŋ. ¹⁶Bajaka wal mēnt̄ : « Iŋiink uko wi bapoŋ biki bajakuŋ i? »

Kē Yetu aji na baka : « Dtiink bnuura di ; naambaŋar kaleyiira ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi dko danjakuŋ :

“*Ido kē bapoŋ bampoŋi*

na bambaŋar abuka buka

kē bakdēmanu.” »✠

¹⁷Yetu aduk baka ŋuŋ, apēn ŋi ubeeka, aya Betani di ayaan afērna.

Bko bi Yetu afēpuŋ

(Markut 11.12-14,20-24)

¹⁸Na nfa, wi Yetu akkakuŋ ubeeka wi Yeruŋalem, kē ubon uŋe de a. ¹⁹Awin bko blon bi bajaŋar bado bfiŋ ŋi kaban ki bgah, abi aŋog ba, aŋe ŋenka itoh toh. Aji wal mēnt̄ na bko buŋ : « Nin iinkak abuk! » ŋi dko mēnt̄, kē bko babi kay kay. ²⁰Baŋaŋarul bawin uko mēnt̄ aŋe ŋoŋar maakan. Bahepar Yetu aji : « hum di di bko bi bahiluŋ akay hēnk ŋi dko mēnt̄? »

²¹Kē Yetu ateem baka aji : « Dŋupan, manjoonan ma, woli nahaŋ Naŋibaŋi abot awo naanka ŋŋal ŋtēb, mēnjakan nahil pdo bfiŋ bi bakay, nadoo hilan kaji na

✠ 21:5 Takariya 9.9. † 21:9 Hotana ŋi uhebērē dawo « Buuran » aŋe bi kak uŋup unjaŋar udēmanaan Naŋibaŋi. ✠ 21:9 Kaŋaam 118.26. ✠ 21:13 Itayi 56.7. ✠ 21:13 Yeremiya 7.11. ✠ 21:16 Kaŋaam 8.2.

pnkuṅ pi : “Pënan ti, iya ijot du bdëk,” uko mënṅ udolana. ²² Woli nahaṭi, uko bti wi nañehanun Naşibaṭi, adolan wa. »

*In aṭuun Yetu pdo iko yi akdolun
(Markut 11.27-33; Luk 20.1-8)*

²³ Yetu aneej du *Katoḥ Kaweek ki Naşibaṭi aşë jun pjukan. Wal mënṅ kē *baṭejan baweek na *bantohi bayuday başë bi aṅoga ahepara aji : « Mnhina mnhoṅ mi mi ikdolnuṅ iko yi ba? In ajakiṅ kē ihilan kado ya? »

²⁴ Kē Yetu aşë teem baka aji : « Nji kak, dṅal kaheparan uko uloolan ṭaṅ ; woli nateemën, kaşë ṭupan wal mënṅ mnhina mi nji kadolni iko yi. ²⁵ In ayilunṅ *Yowan pbattaar ba? Naşibaṭi a, kēma bañaan baka? »

Kē başë wo ṭi plaṭar ṭi ptoof pi baka aji : « Woli ṅteem aji Naşibaṭi ayilulunṅ, aheparan uko unkaanṅ kē ṅenfiyaara? ²⁶ Kē woli ṅteema aji bañaanṅ bayilulunṅ, ṅwo i kaṭi bañaanṅ bti babi banaṭara'un, ṭiki bafiyaar kē Yowan awo Naṭpar Naşibaṭi. »

²⁷ Bateem Yetu wal mënṅ aji baamme anyilulunṅ. Kē aşë ji na baka : « Nji kak mënṅṭupan mnhina mi nji kadolnuṅ iko yi. »

Uhoṅ wi ajug katoḥ na babukul batëb

²⁸ Yetu akak aji na baka : « Kē we wi naşalunṅ ṭi uko wi? ṅiintṅ alonṅ abi ka baṭoṭ batëb. Aṭiini na nateek aji na a : “Abuk naan, yaan ilemp ṅṭa du uṭeeh.”

²⁹ Kē abukul unṅ ateema aji : “A-a, mënky ;” aṭo aban ṭunṅ aşal, anaṭa aya uṭeeh. ³⁰ Aşin baka akak aṭiini na natëbantën. Kē ateem aji : “Aa, Paap dya” aşë bi wo aanya. ³¹ Ahoṅ ṭi batëb bukuṅ adolunṅ uko wi aşin baka aṅalunṅ? »

Kē bateem aji : « Nateek. »

Kē Yetu aşë ji na baka wal mënṅ : « Dṭupan, manjoonan ma, bakobraar daaşa na baat baṭuunk babanan uteek du *Pşih pi Naşibaṭi. ³² Hënk di uwoonṅ, *Yowan Nabattaar abi ṭi adiimanan bgah btool kē naanfiyaara ; kē bakobraar daaşa na baat baṭuunk kē başë fiyaara. Kē wi nadoonṅ awin uko mënṅ naanṭëlşa ṭëlëş ṅhaaş ṅi nan afiyaara. »

*Uhoṅ wi balemp biki uwoorta
(Markut 12.1-12; Luk 20.9-19)*

³³ Yetu akak ahoṅ aji : « Nakaan natiink uhoṅ wi : ṅiintṅ alonṅ abi tepi uwoorta wi mnko manjaanṅ mandolna ubiṅu, aşë biig wa afooyan. Ajip bhër ado dko dpooṅni, abot akiinṅ bliit bi mnlakṅ bkuunṭaan pa bayerṅ, aşë dukar wa bañaanṅ balonṅ pa badoki bapooṅle bawula kafah ki nul, aşë ya bayaaş. ³⁴ Wal wi upooṅ ubanuṅ, kē aşë yil balemparul du bañaanṅ banwoonṅ du uwoorta pa pyeenk kafah ki nul. ³⁵ Bañaanṅ mënṅ bamob balemparul, akob alonṅ, aṭiṅ natëbantën, akak atap nawajantënṅ mnlakṅ aṭiṅ. ³⁶ Ajug uwoorta akak ayil balemparul balonṅ, bantumuṅ apel bateek, kē bañaanṅ banwoonṅ du uwoorta badola baka ji bateek. ³⁷ Kē abaaṅşaan ayil abukul, aşal aji : “Baya kakali abuk naan.” ³⁸ Kē wi biki adukaruṅ uwoorta bawinuṅ abukul, aşë laṭar aji : “I, akdukiṅ na iko yi aşin. Najoh ṅiṅa, ṅşë ṅduka na ya!” ³⁹ Bamoba, apënan ṭi uwoorta aṭiṅ. »

⁴⁰ Kē Yetu aşë hepar baka aji : « Kē we wi ajug uwoorta akeeri bi kado bañaanṅ mënṅ wi akbiṅṅ? »

⁴¹ Kē bateema aji : « Pfiṅ pi akfiṅunṅ bañaanṅ bawuṭaanṅ biki uwoorta mënṅ pawuṭ. Ajej uwoorta kawul balonṅ, bankwululunṅ kafah ki nul upooṅ ubanle. »

⁴² Yetu aji na baka wal mënṅ : « Naambaanṅ kaleyiira uko umpiitunṅ ṭi Ulibra wi Naşibaṭi i? »

*“Pnduba pi banuw bapokun
pakakun amëban kato
uko mënt uwo udo wi Ajugun
unuura abot awo uñorarënaan ti kës ki nun.” »**

⁴³ Yetu akak aji na baka : « Ukaan kë nji kaçupan : Naşibaçi alun kajey *Pşih pi nul kawul pa bañaan balon bankdolun uko unnuuriin ti kës ki Naşibaçi.
⁴⁴ Ñaan ankjotun ti pnduba mënt, akita, kë ñaan i pakjotnun, panantëla. »

⁴⁵ *Baçejan baweek na bafaritay bayikrën kë bukal bakaan kë Yetu akhoñ han. ⁴⁶ Bado na pmoba wal mënt aşe ti bañaan başalun aji Yetu awo *Naçupar Naşibaçi.

22

Uhoñ wi bampokun pbi pyoban (Luk 14.15-24)

¹ Yetu akak ahoñ na baka aji : « ² *Pşih pi Baçi panaam ji uko wi naşih anduun bañaan pyoban ti bniim bi abukul. ³ Ayil balemparul pa baya badu biki aduun pyoban kë başe wo baanjal pbi. ⁴ Kë akak ayil balon aji na baka : “Najakan na biki nduun pyoban kë djun pde, afin ngit nkaş nji naan na nntaam nannuurnaaniin ti nji naan, iko bti ibëkani, babi ti dko di bniim.”

⁵ « Kë biki baduun başe wo baando to to aten uko mënt, andoli atool kaya pdo kanuma ki nul : balon baya nteeh, balon pjula. ⁶ Kë bandukiin bamob balempar naşih, ahajan baka afin. ⁷ Naşih adeebaçi, aşe do bangoli biki nul kë bafin balat mënt abot atër ubeeka wi baka. ⁸ Wi wi aşaan aji na balemparul : “Pde pabaa kë biki mbiin adu pyoban başe wo baantaan na pde pa. ⁹ Nayaan du npağ bgah nadu bañaan bti biki nakwinun.” ¹⁰ Kë balemparul baya ti igah, adu biki bawinun bti, bawuçaan na banuura, kë dko di bniim datumi.

¹¹ « Naşih aneej wal mënt pten bambiin pyoban aşe win da ñiin alon anwoon aanwoh imişa yi ufettu. ¹² Kë aşe ji na a : “Nanoh, hum di di idolon adoo neej ti, bë iinwoh imişa yi ufettu ba?” Kë un mënt ayompi. ¹³ Naşih kë aşe ji na balemparul : “Natanana ihoğ na iñen nafëla bdig du bdëm, dul di akyaan kawooni kabot kadeebağ kadohrën.” » ¹⁴ Kë Yetu aşe akak aji : « Bañaan batum badu'anaa kë bantiinku bakdataniin. »

Pluk Fetar daaşa (Markut 12.13-17; Luk 20.20-26)

¹⁵ Wi uko mënt uçeput, *bafaritay baya ayitiir wal mënt katen jibi bakdoli pa ptaawan Yetu ti bçup. ¹⁶ Wi wi bayilun baçaşar baka balon na balon biki *Herod kë baji na a : « Najukan, nme kë iwo ñaan i manjoonan, abot aji kjukan bgah bi Naşibaçi na manjoonan. Iinji kti nin ñaan tiki iinji kten uko wi ñaan awoon. ¹⁷ Çupun keeri, we wi işalun? Nwo i kaluk *Fetar naşih daaşa keme njenwo i kaluka da? »

¹⁸ Kë Yetu ammeen nşal nwuçaan nji baka aşe teem baka aji : « An balagare! We ukaan kë nakdo na ptaawanaan ba? ¹⁹ Nadiimanaan pataka pi najaan nalukna daaşa. »

Kë badiimana pa, ²⁰ kë aşe ji na baka : « Kaara di in dawoon ti pa? Kë katim ki in kawoon ti pa? »

Kë bateem ²¹ aji : « Fetar a. »

* 21:42 Kañaam 118.22-23.

Wi wi ašaanj aji na baka : « Nakeerin nakakan Fetar uko unwoonj wi Fetar, našë nakakan Našibaŋi uko unwoonj wi Našibaŋi. » ²² Wi ajakunj haŋ kè bašë ŋonjar fuŋ aduka, aya.

Pnaŋa ŋi pkeŋ

(Markut 12.18-27; Luk 20.27-40)

²³ Unuur mēnt, *bataduk balonj babi aňog Yetu – bukal bajaanj baji pnaŋa ŋi pkeŋ paanwoo – ²⁴ ašë ji na a : « Najukan, *Moyit apiit pa un aji : “Woli ŋaanj aket bē aanka napot, abuk ašin awo kayeenk aharul, kahilna kabukara bapot.” ²⁵ Kē ušë bi ka ŋi un biinŋ paaj na alonj banŋaarunj. Nateek aniiim ŋaaŋ ašë waaŋa bē aambuki, adukar abuk ašin aharul. ²⁶ Kē natēbantēn akak aket aduk ŋaaŋ bē aambuki, kē uwoha haŋ pa nawajaŋŋen kak, awoha haŋ pa bukal paaj na alonj bti. ²⁷ Wi bukal bti baketunj, kē ŋaaŋ akak aket. ²⁸ Kē hēnkunj woli baŋaanj balun anaŋa ŋi pkeŋ, in akwoonj ayin ŋaaŋ mēnt, wi bukal paaj na alonj bti baniimulunj? »

²⁹ Kē Yetu ašë teem baka aji : « Naneemi, naamme Ulibra wi Našibaŋi abot awo naamme mnhina mi nul. ³⁰ Hēnk di uwoonj, woli baŋaanj balun anaŋa ŋi pkeŋ, biinŋ baankniim, kē baat baankniima, balun kawo ji nwanjut du baŋi. ³¹ Kē ŋi uko wi pnaŋa ŋi pkeŋ, naambaanj kaleyiira uko wi Našibaŋi ajakunj i? Aji : ³² “Dwo Našibaŋi i Abraham, i Itaak, na i Yakob.” »*

Yetu akak aji na baka : « Našibaŋi awo i baŋaanj bajeb, aanwo i bankeŋunj. » ³³ Baŋaanj banktiinkulunj bti baŋonjar ŋi pjukan pi nul.

Uko undēmnuŋ ŋi iko yi bgah bajakunj

(Markut 12.28-34; Luk 10.25-28)

³⁴ *Bafaritay batiink kē Yetu ateem *bataduk kē bawaanj uŋup ašë yitiir. ³⁵ Kē alonj ŋi baka, anwoonj *najukan Bgah ašë ŋal pŋaawan Yetu ašë hepara aji : ³⁶ « Najukan, ŋi iko yi bgah bajakunj, uhonj udēmnuŋ dēm ba? »

³⁷ Kē ašë teema aji : « Nalan Ajugun Našibaŋi i nu na kaŋëbu bti, na uhaašu bti, na ušalu bti. ³⁸ Uko warj udēmnuŋ ŋi iko yi bgah bajakunj. ³⁹ Kē uko unyeenkunj ŋi wa abot adēm kak wii wi : Nalan atēntu jibi inalanj uleefu. ⁴⁰ Iko itēb yunj iŋonkrēn *Bgah bi Moyit bti na pjukan pi *baŋupar Našibaŋi. »

Krittu na Dayiŋ

(Markut 12.35-37; Luk 20.41-44)

⁴¹ Jibi *bafaritay bayitiirunj, kē Yetu ašë hepar baka aji : « ⁴² we wi našalunj ŋi *Krittu ba? Awo abuk in ba? »

Kē bateema aji : « Awo *abuk Dayiŋ. »

⁴³ Kē Yetu ašë ji na baka : « Kē hum di di *Uhaaš wi Našibaŋi uŋuunj Dayiŋ kē aji du'a Ajugun ba? Ul, anŋiiniinj aji :

⁴⁴ “Našibaŋi Ajugun aji na Ajugun :

Toon ŋi kaŋen naan kadeenu

te ndoo ndo bašooradu

ido kapafna baka ihoŋ.” * »

⁴⁵ Yetu akak aji : « Keeri, woli Dayiŋ aji du Krittu Ajugun, hum di di ahilanunj kawo kak Abuk Dayiŋ? » ⁴⁶ Nin alonj ŋi baka aanhinan ateema. Kapēna unuur mēnt nin alonj aankak aňoom phepara uko ulonj.

23

Pŋaafara bajukan Bgah na bafaritay

(Markut 12.37-40; Luk 11.39-52; 20.45-47)

1 Ké Yetu aşë tiini na pntuk pi bañaan na baťaşarul aji na baka : 2 «*Bajukan Bgah na *bafaritay baťo ři pťij pi *Moyit. 3 Nadoon kado nabot nado kaťaş iko bti yi bakťupanan, naşë nawut pdo kado uko wi bajaan bado : řiki baji baťup kaşë wo baanji bado uko wi baťupun. 4 Baji batan idaaj idiť kaťu bañaan pkuņa ya, bukal ři nleef ři baka başë pok pdeej pkoń ploolan řań pťenk baka. 5 ři iko bti yi bakdolun baji bala pwinana ři bañaan ukaan kę kako ki bajaan baťu Uťup wi Naşibaťi katan ři bkow na ińen yi baka kaji kadem. Ińen yi imiřa yi baka ikak aji ihaan maakan*. 6 Baji banjal pťo ři itij innuurnaaniin woli bawo du dko di ufettu kabot kańal pťo kadun du *itoh ińehanaani. 7 Baji banjal bañaan banohńten baka ři dko di bañaan kabot kańal bañaan bado kadu baka “Najukan”.

8 « Kę an, nawutan kado bañaan bado kadu'an “Najukan”; an bti naťaari abot akaha najukan aloolan řań. 9 Nawutan kado kado řiaan alon kaji Aşinan ři mboş ; nakaha Aşinan aloolan, anwoon du baťi. 10 Nawutan kado badoo badu'an “Nayafan”; nakaha nayafan aloolan, anwoon *Krittü. 11 Anwoonun naweek ři an akluń kawo nalempar batentul. 12 řiaan ankdemanun bkowul balun kawalana, kę řiaan ankwalanun bkowul balun kademana. »

Pwuťan pi bafaritay

13 Yetu akak aji : « Nawuťani an *bajukan Bgah na an *bafaritay an nanwoon balagare, nanjaan naneenan bañaan pneej du *Pşih pi Baťi. Naanji naneej da an ři nleefan kę naanji nawut banjalun pneej baneej! 14 [Nawuťani an bajukan Bgah na an bafaritay balagare, naji nade bka bti bi baat bayot kabot kajon ři pńehan Naşibaťi pa pwinana. Ukaan kę Naşibaťi akluń kakoban kakob kandemnuń maakan.]

15 « Nawuťani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoon balagare, an biki pkakan řiaan aloolan ři udolade wi nan pajaan paťu namuur idęk na nťaak. Woli naka'a, naji nadola atań na pneej infernu nyaaş nťeb kapelan.

16 « Nawuťani, an bayuuj bgah banwoon bakuul, nanjaan naji : “Woli řiaan ajeř *Katoń Kaweek ki Naşibaťi amehnaana, uunwo ukoolan ; bę woli řiaan amehna ři uwuuru wi katoń ki Naşibaťi, awo i kado uko wi ajakuń.”

17 « An bawaan nşal, an bakuul! we udemnuń: uwuuru wa kęme katoń ki Naşibaťi kandolun kę uwuuru męnt uyimani? 18 Nakak aji naji : “Woli řiaan amehna ři *bliit bi mngur, uunwo ukoolan, bę woli řiaan amehna ři iko inťenanun ři ba, awo i kado uko wi ajakuń.” 19 An bakuul, we udemnuń: iko inťenanun ři bliit bi mngur kęme bliit bi mngur bankakanun iko męnt kę iyimani? 20 Pmehna ři bliit bi mngur pawo pmehna ři ba na ři iko bti inwoon ři ba. 21 Kę pjeř Katoń Kaweek ki Naşibaťi kamehnaana pawo pmehna ři ka na ři anťeťun ka. 22 Pmehna ři baťi pawo pmehna ři pťij pşihni pi Naşibaťi na ři anťoon ři pa.

23 « Nawuťani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoon balagare, nanjaan nawul kafah ki Naşibaťi ři iko bti yi nakjaarun kadoo wul impoteťaanun maakan aşë wo naanji nado uko unkaanun udooni ři iko yi bgah bajakuń: pwo natool, pńaga, na pńiyaar Naşibaťi. Yan ři yi nawoon ři kado lah kaşë kawut kaťilma indukiiń 24 An bayuuj bgah banwoon bakuul, nanjaan natęntan poot pi nan pa ppęnan uwu kaşë yoor unťaam wi pnkunkaali.

25 « Nawuťani an bajukan Bgah na bafaritay an nanwoon balagare, naji nawent ikoopta yi nan na irataa yi nan bnuura ři bdig, meeť daşë řum na iko

* 23:5 Bayuday baji bado iko ilon yi bapiťun Uťup wi Naşibaťi kaleřna wa. Ital iniilu inwoon ři ińen yi imiřa yi baka ikak aji ileřan baka Uťup wi Naşibaťi.

yi kakiij na kafeer. ²⁶ Iwi nafaritay nakuul, duniin iwent kakoopa na praata meet, bdig bahilna bajinj.

²⁷ « Nawuṭani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare nanjaan nawo ji ihër yi babomanuṅ: iji inuura ṭi bdig, meet kaşë tum na imoh na iko impuṭuṅ. ²⁸ Kë hënk di di nawoon, naji nawo wo ji bañaan batool ṭi kadun ki bañaan, aşë tum na kalagare na buṭaan ṭi nḥaaşan meet.

²⁹ « Nawuṭani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare, nanjaan naniw ihër yi *baṭupar Naşibaṭi kabot kaboman ihër yi batool, ³⁰ kaşë kaji ṭi uşal : “Woli nḥo laalan da ṭi wal wi başinun, nḥenknaakiir na baka katul pñaak pi baṭupar Naşibaṭi.” ³¹ Hënk naji nadinan kë nawo babuk bambiin afin baṭupar Naşibaṭi. ³² Nabaañëş uko wi başinan babinj ajun.

³³ « An nḥula, pntuni pi nḥfunan! Hum di di nakhinanuṅ kabuur kakob, kawo naankneej infernu? ³⁴ Waṅ ukaan kë nji kayil baṭupar Naşibaṭi, bañaan banwoon na uşal unṭuṅa, na bajukan : nalun kafin balon, kapan ṭi krut, nalun kafud balon itintël du *itoh iñehanaani yi nan, kabot kadookar na baka na nḥbeeka. ³⁵ Hënk, pñaak bti pi bañaan batool pi natulun ṭi mboş pahilna pakak ṭi an, du pkeṭ pi Abel natoole du du pi Fakariya, abuk Baraki, i bafinuṅ ṭi dko danwoon ṭi ptoof pi umeeş wi bṭejan na *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Naşibaṭi. ³⁶ Dṭupan na manjoonan, kawuun ki kayeenk kakob ki iko mënṭ bti iktijuṅ. »

*Yetu aṭëgara Yerutalem
(Luk 13.34-35)*

³⁷ Yetu akak aji : « Yerutalem, Yerutalem, iwi injaan kfin *baṭupar Naşibaṭi kabot katap biki ayilun ṭi iwi mṅlaak, nḥaaş nṭum ddo na pṭonkrën babuku jibi uguk ujaan uboof nḥbuk wa, kë ipoki. ³⁸ Hënkun, Naşibaṭi aşaan adukaran katohan. ³⁹ Dṭupan, naankak awinën te unuur wi nakluṅ kaji : “Nḥaan ankmbiin ṭi katim ki Ajugun anuurandëni !” »

24

*Utoka Katoh Kaweek ki Naşibaṭi
(Markut 13.1-4; Luk 21.5-7)*

¹ Yetu apën ṭi *Katoh Kaweek ki Naşibaṭi, kë baṭaşarul başë nḥoga pa pdiimana jibi kadëmi akuṭ anuura. ² Kë aşë teem baka aji : « Jëm nawin iko yi bti i? Na manjoonan dṭupan, nin plaak paankduka kapaf ṭi pṭentṭ pa ṭi bë paankfoma majot ṭi mboş. »

*Nnuur nji mnhaj
(Markut 13.5-13; Luk 21.8-19)*

³ Yetu aṭo du pnkun pi mnoliwera, kë baṭaşarul başë bi agaag na a, ahepara aji : « Ṭupun, lum di di uko waṅ ukwoon, na uko unkyuujuṅ un ubi'u na uba umundu? »

⁴ Kë atem aji : « Naṭafaraan baguuran, ⁵ ṭiki bañaan batum balun kabi na katim ki naan, kaji bukai bawoon *Krittu, kaguur bañaan batum. ⁶ Woli nalun atiink ngut, abot atiink kë baktiiniyaan ngut, nawutan kalënk : iko mënṭ iwo i kawo. Kë naşë wo i kame kë uundobi wo uba umundu. ⁷ Uṭaak unaṭa ugut na uṭaak ulon, pşih pagut na plon. Ubon ulun kawo ṭi nṭaak nḥlon, mboş mando kaşinṭar. ⁸ Iko mënṭ bti ikwoon ujuni wi mnhaj mnweek, ji mnhaj mi nḥaaş ankyaan kabuk.

⁹ « Wal mënṭ balun kamoban kawul bahajanan bafin ; katim ki naan kalun kaṭu nṭaak bti nḥşooran. ¹⁰ Bañaan batum baankak afiyaarën, bado kawaapar

kabot kaşoorad. ¹¹ Batum baluŋ kaŋilan kaji bawo *baŋupar Naşibaŋi kaguur baŋaaŋ batum. ¹² Buŋaan dadem maakan baŋaaŋ badoo bakak baankak aŋalad. ¹³ Kê ŋaaŋ aŋşaaŋ amëban ŋi nŋi aliint ŋnuur bti, uŋ mënŋan aluŋ kabuur. ¹⁴ Baluŋ kaŋup *Uŋup Ulil Unuura wi *Pşih pi Baŋi wi ŋi umundu bti, baŋaaŋ bti bahilna baŋiink wa. Wal mënŋan wi wi uba umundu ukbiin. »

Unoor uweek

(Markut 13.14-23; Luk 21.20-24)

¹⁵ Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuŋaan maakan unjaan uŋopan, wi *Daniyel *Naŋupar Naşibaŋi aŋiiniyaanuŋ kê uwo ŋi *dko dyimanaan du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi – ankleyiiruŋ awo i kayikrën – ¹⁶ baŋaaŋ bankwoon du uŋak wi *Yuda bakeeriin baŋi baya du inkuŋ iweek. ¹⁷ Anŋoon du uşaalawutan kaneear uko uluŋ. ¹⁸ Anwoon du uŋeeh, awutan kakakar bayeti bi nul! ¹⁹ ŋnuur mënŋ, baŋ bankwoon na iyiŋ, na bankbootanuŋ bawuŋan. ²⁰ Naŋehaan pŋi mënŋ pawut kawo ŋi wal wi uşubal na mpoj kême ŋi *unuur wi pnoorfën. ²¹ ŋnuur mënŋ ŋawo ŋnuur ŋi mnhaj mnweek. Mnhaj manwoon maambaan kawohara wi umundu uwoonuŋ; kê mnhaj mntënt ma maankak aluŋ kawo nin uyaaş uluŋ kak. ²² Kê woli Naşibaŋi aantiinktën lah ŋnuur mënŋ, nin ŋaaŋ aankduka duka kado kahefënt; kê baŋaaŋ biki adatuŋ başë ŋu kê atiinkntën ŋa.

²³ « Wal mënŋ, woli ŋaaŋ ajakan : “*Krittu awi !” kême : “Awi moŋ !” Nin nakfiyaara. ²⁴ Baŋaaŋ baluŋ kanaŋa kaŋilan kaji bawoon Krittu na *baŋupar Naşibaŋi. Badoo mlagre na iko iŋoŋarënaan pa woli bahilani badoo ŋaabar du baka biki Naşibaŋi ajokuŋ. ²⁵ Aa, dŋupan nawo bame ji uko mënŋ ubi udo kaban.

²⁶ « Woli bajakan keeri : “Krittu awi du *pndiiş” nawutan kaya da ; kême woli bajakan : “Awi amena moŋ” nakfiyaar uko mënŋ nin. ²⁷ Jibi kaliik liik kajaan kawoona kaban kalon ki baŋi, kajeehan baŋi bti, hënk di di ubi wi *Abuk ŋiint ukluŋ kawo. ²⁸ Dko di untaam ukeŋnuŋ dul di ŋjugude ŋajaan ŋayit. »

Ubi wi Abuk ŋiint

(Markut 13.24-27; Luk 21.25-28)

²⁹ Yetu akak aji : « Woli ŋnuur ŋi unoor ŋuŋ ŋaŋëpa ŋëp,

“Unuur uunkak ado katër,

pli paankak ado katër,

ŋjah ŋajot,

mnhina mi baŋi manşinŋar*.

³⁰ Wal mënŋ, iko inkyuujuŋ kê *Abuk ŋiint abi, iwinana du baŋi, kntaaliki umundu bti kaluŋ kayewla ; kawin Abuk ŋiint abi ŋi infëluŋ yi baŋi na mnhina na mndëm mweek. ³¹ Aluŋ kayil ŋwanjuŋ ŋi nul ŋabi na plul pweek, ŋayitrën baŋaaŋ biki adatuŋ banwoonuŋ ŋtaak bti kapëna du kaban kalon ki umundu te kalon.

Uhoŋ wi mnko

(Markut 13.28-32; Luk 21.29-33)

³² Yetu akak aŋiini na baka aji : « Natanan ŋi mnko. Wi inah ijunaŋ jun pluuman, kê itoh ipëni, naji name kê pti paŋogi. ³³ Kê hënk, woli naluŋ awin iko mënŋ bti, nameen kê ubi wi *Abuk ŋiint uŋogi, awuŋ ŋuŋ plëman. ³⁴ Na manjoonan, dŋupan kawuun ki kaankŋëp bë iko mënŋ bti iinwinanaa. ³⁵ Baŋi na mboş ŋaba, kê ŋŋup ŋi naan ŋaşë wo ŋaankba. »

* 24:29 İtayı 13.10; 34.4.

Nawoon bten

³⁶ Yetu akak aji : « Kë ti uko wi unuur mënɗ na woori mënɗ, nin alon aammee, nin nwanjuɗ du baɗi, nin nji Abuk Naɗibaɗi ; Paapa ɗaŋ ameeɗ. ³⁷ Jibi ubiiɗ awo ti wal wi *Nowe, hënk di ukluɗ kawo kak ti wal wi *Abuk Ñiint akbiinɗ. ³⁸ Hënk di uwoonɗ ɗfa ji meel mambi mando kapar awun umundu bti, baŋaŋ bade, adaan, aniim, aniimandën babuk baka te unuur wi Nowe aneejuɗ ti upuur, ³⁹ kë baŋaŋ baanɗal aji uko ulon ubi, te kë meel mando par aba baka bti. Hënk di ukwoonɗ ti ubi wi Abuk Ñiintɗ. ⁴⁰ Biintɗ batëb bawo du uɗeɗ, alon ajejana, alon aduka. ⁴¹ Baaɗ batëb bawo ti pɗon, alon ajejana, alon aduka.

⁴² « Nawoon bten, naamme unuur wi Ajugun akbiinɗ. ⁴³ Nameen bnuura uko wi : woli ajug katoɗ ame wal wi nakiiɗ akbiinɗ na utejan, awo bten aankdinan baluɗan uniɗ wi katoɗul. ⁴⁴ Ukaŋ kë an kak, nawo kawo bten, ɗiki Abuk Ñiintɗ abi ti wal wi nawoonɗ naankyoonka. »

Nalemp naɗool na nalemp anwoon aanwo naɗool (Luk 12.42-46)

⁴⁵ Yetu akak aji : « In awoonɗ nalemp naɗool natit i ajug katoɗ aɗtuunɗ ti kadun ki balemp biki nul, ado kawul baka kafah ki nɗdeey ki baka uwoori ubanle? ⁴⁶ Nalemp i ajug katoɗ aɗtënkunɗ ti ulemp wi aɗu'u luɗ wal wi akkakuɗ, uɗ mënɗ anuurandëni. ⁴⁷ Dɗupan na manjoonan, ajug katoɗ ahankana bka bi nul bti. ⁴⁸ Bë woli nalemp awo nawuɗaan, aji ti uɗalul kë ajugul ajon ubi, ⁴⁹ aɗë naɗa akob balemp batëɗul, ade adaan na bakuj, ⁵⁰ ajug nalemp mënɗ aluɗ kabi ti unuur wi awoonɗ naankyoonka, na wal wi awoonɗ aammee. ⁵¹ Ahajana bnuura kabot kadola jibi bajaŋ bado balagare : dul di bakluɗ kawooni, kadeebaɗ kadohrën.

25

Uhoŋ wi beegani iñeen

¹ Yetu akak aji na bankntiinkuluɗ : « Kë hënk, *Pɗih pi Baɗi paluɗ kawo ji uko wi beegani iñeen banwoonɗ na nɗkaniya pya kakit naniim. ² Kañeen ti baka baanklipara, kë kañeen bandukiinɗ baklipara. ³ Banwoonɗ baanklipara bukuɗ bajeɗ nɗkaniya nji baka aɗë wo baantɗij ungaant ulon kak ; ⁴ kë banklipariinɗ baɗë ɗij ungaant ti nɗmpoban na nɗkaniya. ⁵ Jibi naniim ajonuɗ ubi, kë baɗë nɗoyëɗ bukal bti.

⁶ « Na utejan mnjel, kë pdiim plonɗ paɗë liir aji : “Naniim abi! Napënan nakita.” ⁷ Kë beegani bti baɗë naɗa aboman nɗkaniya nji baka. ⁸ Kë beegani banwoonɗ baanklipara bukuɗ baɗë ji na banklipariinɗ : “Naɗenun ti ungaant wi nan, nɗkaniya nji nun nɗajëmɗaa.”

⁹ « Kë baɗë teem baka aji : “Nin, wi uundo këɗ këɗ nɗfaaɗër. Nayaan du bajala nanug wi nan.” ¹⁰ Baɗool pya pnug ungaant, kë naniim aɗë bi. Bambamanderuɗ aba kë baneɗ na a du dko di bniim, kë bgah badëti.

¹¹ « Banwoonɗ baanklipara wi badukiinɗ abi, aɗë ji : “Naweek, naweek, haabëɗun bgah!”

¹² « Kë aɗë teem baka aji : “Na manjoonan, dɗupan, mëmme an !” »

¹³ Kë Yetu aɗë ji : « Nawoon bten keeri, naamme unuur këme uwoori wi *Abuk Ñiintɗ akbiinɗ. »

Uhoŋ wi balemp biki bawuluɗ itaka (Luk 19.12-27)

14 Yetu akak ahoñ na baka aji : «*Pših pi Baṭi paluñ kawo ji uko wi ñiint ankyaan bayaas, ašë du balemparul adukar baka bka bi nul. 15 Awul baka itaka, andoli inliñuñ na ulemp wi ahinanuñ kado na ya. Awul alon inliñuñ na baluk bi nšubal kañeen, awul alon inliñuñ na baluk bi nšubal nṭëb, awul nawajantën bi ušubal uloolan, ašë tool ṭi dko mënṭ aya pyaanṭ.

16 « Nalemp i bawuluñ baluk bi nšubal kañeen abi jun jun plempl na itaka ṭi dko mënṭ aka itaka impeluñ uko wi bawululuñ nyaas nṭëb. 17 Kë i bawuluñ bi nšubal nṭëb akak ado ji nateek, aka uko wi bawululuñ nyaas nṭëb. 18 Kë i bawuluñ baluk bi ušubal uloolan ašë jip bhër amen ktaka ki ajugul awululuñ.

19 « Wi ajug balemp ayaan ajon, ašë ṭiis, adu balemparul babi baṭupa jibi baduki ado na itaka. 20 Nalemp i bawuluñ baluk bi nšubal kañeen abi aṭij itaka aji na a : “Naweek, iwulën itaka inliñuñ na baluk bi nšubal kañeen aji nlemp, kë nduk aka uko wi iwulnuñ nyaas nṭëb, yii yi.”

21 « Naweek kë aji na a : “Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilemp bnuura na uko umpoṭi wi nwuliin. Dwulu umpeluñ wa maakan. Biin iwo ṭi mnlilan na nji.”

22 « Kë natëbantën i bawuluñ itaka inliñuñ na baluk bi nšubal nṭëb abi aji na a : “Naweek, iwulën itaka inliñuñ na baluk bi nšubal nṭëb, kë nduk aka uko wi iwulnuñ nyaas nṭëb, yii yi.”

23 « Kë naweek aji na a : “Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilemp bnuura na uko umpoṭi wi nwuliin, dwulu umpeluñ wa maakan, biin iwo ṭi mnlilan na nji.”

24 « Kë nawajantën i bawuluñ itaka inliñuñ na baluk bi ušubal uloolan ašë bi, aji : “Naweek, dme kë iwo ñaan anjooṭuñ anjaan akit du dko di awoon aantepii kabot kakaaw dko di awoon aanjaari. 25 Dṭi'u ṭi, ukaan kë njip amoy ya ; itaka yi nu yii yi.”

26 « Kë ajugul ateema aji : “Iwi nalemp nawuṭaan, nanšabër! Ime kë dwo ñaan anjaan akit du dko di awoon aantepii kabot kakaaw dko di awoon aanjaari ; 27 kë we ukaan keeri kë iinje itaka yi nwuliin ahankan du naṭeetan ba? Insaan kabuk uko ulon woli dyaar ya. 28 Najejan itaka mënṭ nawul ankaan baluk bi nšubal iñeen.” 29 Bawul ankaan, ašë tumandën, kë anwoon aanka badoo yeenk yeenk uko wi adukanaaniin. 30 Hënkuñ, nafëlan nalemp nawaan udooni i du bdëm, dul di bakluñ kawooni, kadeebaṭ kadohrën. »

Unuur wi pwayëš

31 Yetu akak aji : « Woli *Abuk Ñiint aluñ abi na mndëm mi nul agakandër na nwanjut bti, aṭo ṭi pṭij pi pših na mndëm. 32 Bañaan biki nṭaak bti ṇi mboš bayit ṭi kadunul, ašë paṭëš baka jibi nayafan ajaan apaṭëš ṇkaneel na ṇpi.

33 Aṭu ṇkaneel ṭi kañen kadeenu, kašë kaṭu ṇpi ṭi kamayu. 34 Wal mënṭ wi wi naših ašaan aji na banwoon ṭi kañenul kadeenu : “Nabiini, an biki Paapa awuluñ bnuura bi nul, naneejan ṭi Pših pi Baṭi pi Našibaṭi abomanananj wi umundu upašnuñ. 35 Ubon ubi de'ën kë naṭenën kë ndee, kë udaan uṭijën kë naṭenën kë ndaani, dbi wo nayaant, kë nayeenkën, 36 awo mënwo na imiša, kë nawoharënën, amaa kë nabi pwinën, awo ukalabuš kë nabi pwinën.”

37 « Baṭool banwoon ṭi kadeenu bahepara wal mënṭ kaji : “Ajugun, lum di di ṇwiniin kë iwo na ubon kë ṇwulu uko ude, aṇal udaan kë ṇwulu kë idaani, 38 awo nayaant kë nyeenku, awo iinwo na imiša, kë ṇwoharënu, 39 amaa këme awo ukalabuš kë ṇbi pwinu?”

40 « Naših ateem baka wal mënṭ kaji : “Na manjoonan, dṭupan, uko wi nadoluñ pa alon ampoṭëtaanuñ ṭi bayit naan biki, nji i i nadoluñ wa.”

41 « Wi wi ašaar aji na banwoon ʔi kamayu : “Nalowaan, an nanfëpaniin naya du bdoo banwoon baankjëmša bi babomanuŋ pa Untaayi Uweek na ʔŋašar wa. 42 Ubon ubi de'ën, kē napok pʔenën nde, kē udaan uʔijën bē naanʔenën ndaan, 43 dbi wo nayaant kē naanyeenkën, awo mënwo na imiša kē naanwoharënën, amaak abot awo du ukalabuš kē naambi pwinën.”

44 « Bukuŋ mënʔan bakak ahepara wal mënʔ kaji : “Ajugun, lum di di ʔwiniin kē iwo na ubon, aŋal udaan, awo nayaant, awo iinwoh imiša amaak kēme awo ukalabuš kē ʔnēʔenku?”

45 « Ateem baka wal mënʔ kaji : “Na manjoonan, dʔupan, uko wi nawoon naando pa alon ʔi bampoʔeʔaanuŋ biki, nji i i nawoon naando wa.”

46 « Kē hënk di di bakluŋ kaya, balon du mnhaj mi mndani, banwoon baʔool baka ubida wi mnʔo. »

26

Uko wi batiinkaruŋ aji bado Yetu

(Markut 14.1-2; Luk 22.1-2; natenan ʔi Yowan 11.47-53)

1 Wi Yetu aʔupuŋ uko waŋ bti ašë ji na baʔašarul : 2 « Name kē *Ufettu wi Mbuur uduka ʔnuur ʔtëb, kē bakluŋ kawul *Abuk Ńiint bahilna bapaŋa. »

3 *Baʔejan baweek na bantohi kē bašë yit wal mënʔ du uko *naših i baʔejan i katim kawoon Kayif. 4 Batiinkar aji bado mntit kamob Yetu kabot kafina, 5 ašë wo baanjal pdo uko mënʔ ʔi wal wi ufettu ʔiki baʔi ubeeka ubi ušinʔar.

Naaʔ alon ajees Yetu ukëra ujuŋ ulil pʔëkëñ

6 Yetu awo du uko Fimon ʔi bajaan badu namaak bdoo du ubeeka wi Betani. 7 Wi awoon ʔi pde, kē ʔnaaʔ alon ašë bi aŋoga, awo na pʔukar pmpoʔi pi banugnun itaka itum. Pawo na ukëra ujuŋ ulil pʔëkëñ untamuŋ maakan. Ajees ukëra mënʔ ʔi bkow bi Yetu. 8 Wi baʔašarul bawinuŋ uko wi ʔnaaʔ adolon badeebaʔ aji : « we uwoon kalat ki? 9 Ukëra wi uhilan lah kawaapana itaka itum, kajej ya kaʔen bajuuk. »

10 Kē Yetu ammeen uko wi bajakuŋ ašë ji : « we ukaan kē naknooran ʔnaaʔ i ba? Uko unuura wi wi adolon hënk pa nji. 11 Na manjoonan, bajuuk bawo na an ʔnuur bti, kē nji, mënkwō na an ʔnuur bti. 12 Ajeesën jeeš ukëra ujuŋ ulil pʔëkëñ wi ʔi uleef pa umoy wi naan. 13 Na manjoonan dʔupan, dko di bakʔupnuŋ *Uʔup Ulil Unuura wi, bakak aʔup uko wi ʔnaaʔ i adolon, kalešna'a.

Yudat anwaapuŋ Yetu

14 Wal mënʔ, alon ʔi baʔašar Yetu iñeen na batëb anwoon Yudat Itkariyot, aya du baʔejan baweek, 15 aji na baka : « we wi nakwulnuŋ nšë wulan Yetu ba? » Kē bukuŋ bawula ktaka iñeen ʔwajanʔ ki baʔakuŋ na untaam. 16 Wi wi ajunuŋ pla jibi akdoli kadoo kawula baka.

Pde pbaaŋšaani

17 Baʔašar Yetu babi aŋoga ʔi unuur uteek wi *ufettu wi ipoom indaʔ ašë hepara aji : « ʔuŋ di di inaluŋ ʔya ʔjuŋna pde pi *Ufettu wi Mbuur ba? »

18 Kē ateem baka aji : « Nayaan ubeeka du uko ašë najaka : “Najukan aji : Wal wi naan ubani, du katohu di di nji kadolnuŋ ufettu na baʔašar naan.” »

19 Kē baʔašarul bado jibi Yetu ajakuŋ na baka, aboman pde pi ufettu.

20 Wi utaakal ubanuŋ, kē Yetu ašë ʔo na baʔašarul iñeen na batëb pa pde.

21 Bawo ʔi pde, kē ašë ji : « Dʔupan, na manjoonan, alon ʔi an alon kawaapën.

»

22 Bajooʔan maakan andoli kahepara kaji : « Ajugun, woon nji a i? »

23 Kë ateen aji : « Anktuun kañen na nji ti praata, un mënɗan akwulnuŋ!
24 Aa, *Abuk Ñiinɗ awo i kakeɗ jibi upiitaniiŋ ti a ti Ulibra wi Naşibaŋi, kē anşaan awula aşē wuɗan! Uhokan lah awo aankbuka. »

25 Kē Yudaŋ, anwaapulun aşē hepara aji : « Najukan, woon nji a i? »
Kē Yetu ateema aji : « Ijakun han. »

26 Wi bawoon ti pde, kē Yetu aşē jej kapoom, abeeb Naşibaŋi, akitēş ka awul baɗaşarul aşē ji : « Nayeekan nade, uleef naan wii wi. » 27 Akak ajej pnkalame pi poot, abeeb Naşibaŋi, awul baka aşē ji : « Nadaanan ti pa an bti, 28 pñaaŋ naan pii pi, paknɗenun bhoŋar, pul paktuliin Naşibaŋi ahilna amiir bañaan batum pjuban pi baka. 29 Kē nşē ɗupan, mēnkak adaan poot pi te unuur wi nji kalun kadaan pa phalu na an, du Pşih pi Paapa. » 30 Bayeeh añaamarēn Naşibaŋi, aşē pēn atool pya du Pnkun pi Mnoliwera* .

Yetu aɗup kē Piyeer alun kapok kaji aamme'a

(Markut 14.26-31; Luk 22.31-34; natenan ti Yowan 13.37-38)

31 Yetu aji na baka : « Uko wi baklun kadolēn ti utejan wi nɗa wi uɗu an bti nadukēn. Kē hēnk di di upiitun ti Ulibra wi Naşibaŋi aji : “*Dkob nayafan kafin, nkaneel ni batani nşē nwayşēr.*” 32 Woli dlun anaŋa ti pkeɗ, kajotan kadun du Galilay. »

33 Piyeer aŋiini na a wal mēnɗ aji : « Woli uko wi bakdoliin uɗu kē bañaan bti baduku, nji mēnkduku. »

34 Kē Yetu aşē teema aji : « Na manjoonan dɗupu, ji uguk udo kahaan nɗa di, ipok pme'ēn nyaaş nwananɗ. »

35 Piyeer kē aşē ji na a : « Udole wo pkeɗ keɗ na iwi, mēnkpok kaji mēmme'u. » Kē baɗaşarul bti bakak aji han.

Pñehan pi Yetu du Gettemaniya

(Markut 14.32-42; Luk 22.40-46)

36 Wal mēnɗ kē Yetu aşē ban na baɗaşarul du dko dlun di bajaan bado Gettemaniya aşē ji na baka : « Naɗoon ti, dya du kadun kañehan Naşibaŋi. »

37 Ajej na a Piyeer, na babak Tebede batēb, aşē jun ptiink pjooŋan na mnhaj ti uhaaş wi nul. 38 Aji na baka wal mēnɗ : « Uhaaş wi naan ujoŋani, pjooŋan mēnɗ paɗiɗ maakan kē ndoo kita. Nadukiin ti nawo bten. »

39 Kē wi ajohariin aya low btiisun aşē jot afēɗ kaara ti mboş añehan Naşibaŋi aji : « Paap, woli uhinan kawo, lowaan pnkalame pi mnhaj mi ti nji, uşē uwut kawo jibi nɗalun, uwoon jibi inɗalun. » 40 Akak aşē ɗenk baɗaşarul kē baknoyēnɗ, kē aşē ji na Piyeer : « Naandoo hilan awo bten na nji uwoori uloolan ɗaŋ! 41 Nawoon bten nado kañehan nawutna kajot ti kaguuru. Nhaaş ni nan njanal maakan pdo bnuura, kē nleefan nşē biişna. »

42 Akak aya uyaaş utēbantēn alow baka añehan Naşibaŋi aji : « Paap, woli pnkalame pi mnhaj pi paanhilan pɗēp bē mēnkdaan pa, uko wi inɗalun ukeeriin udolana! » 43 Akak kak, aɗenk baɗaşarul kē baknoyēnɗ, ɗiki kēş ki baka kadiɗ bnjoy.

44 Akak aduk baka aya uyaaş uwajanɗen pñehan Naşibaŋi, akakalēş uko wi ajakun. 45 Akak wal mēnɗ du baɗaşarul aşē ji na baka : « Nahuma kanoyēnɗ abot anoorfēn? Wal wi *Abuk Ñiinɗ akwulaniin ti iñen yi bado buɗaan uñogi. 46 Nanaŋiin nya! Natenan, ankwulnuŋ awii wi. »

* 26:30 Pnkun pi mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti di Oliveira, Mount of Olives.” ✱ 26:31 Fakariya 13.7.

*Yetu amobanaa**(Markuŕ 14.43-50; Luk 22.47-53; natenan ŕi Yowan 18.2-11)*

⁴⁷ Yetu ahum kaŕiini, kē Yudaŕ, anwoonj alonj ŕi banjaŕan iŕeen na batēb, aŕē wuj na pntuk pi baŕaaŕj banwoonj na ikej na induk. *Baŕeŕjan baweek na bantohi bayilunj baka. ⁴⁸ Yudaŕ anwaapulunj aji na baka hēnk di di bakmeenunj ŕaaŕj mēntj: « I nji kamookunj, ul a, namobana. » ⁴⁹ Wi abanaaŕj ban aŕog Yetu, aŕē ji na a : « Dwulu mboŕ, najukan » aŕē mooka.

⁵⁰ Kē Yetu aŕē ji na a : « Nanoh, doon uko wi ibiinj pdo†. » Kē bukundu baŕē dēpa ŕi a amoba. ⁵¹ Alonj ŕi bangakandērunj na Yetu atoot kakej abi fal fal kabaŕ ki nalempar *naŕiŕi i baŕeŕjan. ⁵² Kē Yetu aŕē ji na a : « Kakaan kakej ki nu ; baŕaaŕj bŕi bankjeunj ikej balunj kakeŕna kakej. ⁵³ Iŕsal aji mēnhil kadu Paapa i, awulēn ŕi dko mēntj uko umpelunj ŕwanjut iŕeen-week-iŕeen ŕyaaŕ iŕeen-ŕjēb? ⁵⁴ Woli ddo haŕj, hum di di uko wi bapiiŕunj ŕi Ulibra wi Naŕibaŕi uhilanunj kadolana keeri? Wul ujakunj aji uko mēntj uwo kadolana. »

⁵⁵ Wi wi Yetu aŕaaŕj aji na pntuk pi baŕaaŕj punj: « Dwo nado buŕaan i, kē nado bi pmobēn na ikej na induk? ŕnuur bŕi dji kaŕo du *katoh ki Naŕibaŕi kajukan, kē naammobēn. ⁵⁶ Kē iko bŕi inkdolaniinj hēnk iwo iko yi *baŕupar Naŕibaŕi bajakunj ŕi Ulibra wi nul. » Baŕaŕarul bŕi baŕi aduka.

*Yetu du uruha wi bayuday**(Markuŕ 14.53-65; Luk 22.54-55,63-71; natenan ŕi Yowan 18.12-24)*

⁵⁷ Bammobunj Yetu baŕooŕa du uko Kayiŕ *naŕiŕi i baŕeŕjan di *bajukan Bgah na bantohi bayitunj. ⁵⁸ Kē Piyeer aŕē wo du kalowan aŕaŕa te da ; aneej ŕi blay aŕē ŕo na balemp aten jibi uko ukbiinj kabaaŕiŕaan.

⁵⁹ *Baŕeŕjan baweek na biki *uruha bŕi bala uko ulonj utapar Yetu kadolna akeŕ. ⁶⁰ Baŕaaŕj batum badoo bi atapara iko ilonj kē iinkēŕa kēŕ. Kē batēb balonj babaaŕiŕaanunj pbi, ⁶¹ aŕē ji : « ŕiiniŕ i aji ahilan kafom *Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi kabot kaniw ka ŕi ŕnuur ŕwajaŕj. »

⁶² Kē naŕiŕi i baŕeŕjan aŕē naŕa aji na a : « Iinkteem i? Iintiink uko wi baŕaaŕj biki baktupunj ŕi iwi i? » ⁶³ Kē Yetu ayompa yomp.

Kē akak aji na a : « Dŕehanu, ŕi katim ki Naŕibaŕi ajug ubida, ŕupun me iwoonj *Krittu Abuk Naŕibaŕi. »

⁶⁴ Kē ateema aji : « Iji haŕj. Dŕupan kak, hēnkunj, nawin *Abuk ŕiiniŕ aŕo du kaŕen kadeenu ki Naŕibaŕi anhiniinj iko bŕi ; nawina kak abi na infēlunj yi baŕi. »

⁶⁵ Wal mēntj, kē naŕiŕi i baŕeŕjan aŕē tow imiŕa y i nul‡ aŕē ji : « Akar Naŕibaŕi! ŕkak anuma uko ulonj i? Natiinka hēnkunj kē akar Naŕibaŕi. ⁶⁶ We wi naŕalunj ŕi uko wanj ba? »

Kē bateem aji : « Aduknaanaa, awo i kakeŕ. » ⁶⁷ Wi wi baŕaaŕj atēŕjēra ŕi kaara, aŕuuka abot akoba iŕen ŕi ijeem ⁶⁸ aŕē ji na a : « Iinji iwo Krittu Naŕupar Naŕibaŕi i? ŕupan ŕaaŕj ankobiinj keeri. »

*Piyeer apok aji aamme Yetu**(Markuŕ 14.66-72; Luk 22.56-62; natenan ŕi Yowan 18.15-18,25-27)*

⁶⁹ Piyeer aŕo wal mēntj ŕi blay du bdiŕ, kē nalemp ŕaaŕj alonj aŕoga aŕē ji : « Iwi kak ibi wo na Yetu i uŕaak wi *Galilay. »

⁷⁰ Kē Piyeer aŕē pok ŕi kadun ki baŕaaŕj bŕi aji aamme uko wi ŕaaŕj aktupunj hēnk. ⁷¹ Akak apēn aya umbaŕj wi plēman kē ŕaaŕj nalemp alonj akak awina aŕē ji na baŕaaŕj banwoonj da : « Abi wo na Yetu i ubeeka wi Naŕaret. »

† 26:50 Doon ulemp wi nu : ŕpiit ŕlonj ŕaji : we ukaaŕj kē ibii? ayyujna kē ŕi ul uko wi Yetu ajakunj uwo buŕaan bweek maakan.

‡ 26:65 Ptow imiŕa : Ado do haŕj

⁷² Kê akak apok, ado mehna. Aji na baka : « Mëndo me me ñiint i. »

⁷³ Bakak aṭo ntiinku, kê balonj ɥi banwoonj da bašë bi aṅoga ašë ji : « Iwo na baka na manjooan, idoo ɥup ɥup ji biki Galilay. »

⁷⁴ Kê ašë mehna aji na Našibaṭi afëpa woli aankɥup manjooan, awo ɥi pji « Mëmme ñiint i. » ɥi dko mënɥ, kê uguk ušë haan. ⁷⁵ Kê Piyeer ašë leš uko wi Yetu abiiñ ajaka : « Ji uguk udo kahaan, ipok njaas njawantj kaji iimme ën. » Apën bdig ašë wooni maakan.

27

Pkeṭ pi Yudat

(Markut 15.1-2; Luk 22.66; natenan ɥi Yowan 18.28)

¹ Na nfa kub, *baṭeñan baweek na bantohi bayuday bti bayiti, atiinkar aji bafin Yetu. ² Wi wi bašaan atana, ašë ñooṭa awul *Pilat nantunja i utaak mënɥ.

³ Yudat anwaapun Yetu awin wal mënɥ kê baya kafina, ašë ɥëga akakan *baṭeñan baweek na bantohi ktaka iñeen njawantj ki baṭaknuñ untaam. ⁴ Aji na baka : « Djubani, wi nwulananj ñaanj anwoonj aando nin ukoolan. »

Kê bašë teema aji : « Nëmmee, utenu. » ⁵ Afël wal mënɥ itaka ɥi *Katoh Kaweek ki Našibaṭi ašë pën aya ayuuladiir.

⁶ Baṭeñan baweek bajej itaka yun ašë ji : « Bgah bi nun baneenan nɥu itaka yi du dko dhankni itaka di Katoh ki Našibaṭi ɥiki iwo yi pñaak. » ⁷ Baṭiini atiinkar ašë nug na itaka mënɥ « uṭeeh wi naniw idunk » ado dko dmoyni bayaan. ⁸ Ukaanj kê te hënkuñ baji badu uṭeeh mënɥ « uṭeeh wi pñaak. » ⁹ Wal mënɥ wi wi uko wi Yeremiya *Naṭupar Našibaṭi abiiñ aṭup udolaniinj: « Bañaan biki *Itravel baji ktaka iñeen njawantj ki baṭaknuñ untaam ki ki baknugnulun. ¹⁰ Bajeyya anugna uṭeeh wi naniw idunk jibi Ajugun ajaknuñ. »*

Yetu du kadun ki Pilat

(Markut 15.2-5; Luk 23.3-5; natenan ɥi Yowan 18.33-38)

¹¹ Yetu anaṭ du kadun ki *Pilat nantunja, kê ašë hepara : « Iwi, iwoonj naših i *bayuday i? »

Kê ateema aji : « Ijakun hañ. »

¹² *Baṭeñan baweek na bantohi bawo ɥi pɥapara iko itum, kê aanteem baka.

¹³ Kê Pilat ašë ji na a : « Iintiink iko yi baktapariinj bti i? »

¹⁴ Kê aanteema teem, kê Pilat adoo ñonjar maakan.

¹⁵ *Ufettu wi mnjeeh undoli, nantunja aji wutan nakalabuš, i bañaan banalun awutan. ¹⁶ Kê ušë ka wal mënɥ nakalabuš i katim kapënaliinj i bajaan bado Barabaat. ¹⁷ Wi wi Pilat ašaan aji na pntuk panyitun da : « Ahonj ɥi baka i i nañalun nwutanan ba, Barabaat kème Yetu i bajaan bado *Krittu? » ¹⁸ Ame bnuura kê banwulun Yetu bakuja kuj ukaanj kê baṭija a.

¹⁹ Kê wal wi aṭoon du *uruha awayeš, kê aharul ašë yil kê baji na a, awut kaneej ɥi bɥup bi ñiint naṭool un, ɥiki aṭu nṭa kê anoor maakan ɥi nṭaafi.

²⁰ Baṭeñan baweek na bantohi bawuuk pntuk paji bawutan Barabaat bašë bado bafin Yetu. ²¹ Kê nantunja akak ayeenk bɥup ahepar baka aji : « Ahonj ɥi baka i i nañalun nwutanan? »

Kê bateem aji : « Barabaat. »

²² Akak ahepar baka aji : « Kê we wi mbaan ado keeri na Yetu i bajaan bado Krittu ba? »

Kê baji bukal bti : « Pañana. »

* 27:10 Fakariya 11.12-13; Yeremiya 32.6-9.

²³ Kë akak ahepar baka : « Buṭaan bhoṅ bi bi adoluṅ ba? » Kë bakhuu-ranaara huuran maakan aji : « Paṅana! »

²⁴ Wi Pilat awinuṅ kē aankak ahil pdo uko uloṅ, kē bañaan babot ahuu-ranaara huuran maakan, kē aṣe jej meel aṅow iñen ṭi kadun ki bañaan bukuṅ aṣe ji : « Dpēnan bkow naan ṭi pñaak pi ñiiṅ i. An nakmeen. »

²⁵ Kē bañaan bti bateem aji : « Pñaak pi nul pakakan ṭi un, na ṭi babukun. »
²⁶ Wal mēnt, awutan baka Barabaat aṣe do kē bakob Yetu na itintēl abaa wula baya bapaṅa ṭi krut.

Bangoli baben Yetu

(Markut 15.16-20; natanan ṭi Yowan 19.2-3)

²⁷ Bangoli biki *Pilat nantuṅa bañoof wal mēnt Yetu du blay bi katoh ki nantuṅa aṣe do batēnt baka bti kē babi afooya. ²⁸ Bawohēsa imiṣa aṣe ṭu'a bayeti bjeenkal. ²⁹ Wi wi baṣaan aṣiir ukēl wi iyiw afuutaṅa, abot ajeṅ pmul ploṅ aṭu'a ṭi kañen kadeenu*. Baṅup wal mēnt ṭi kadunul aṣe beṅa aji na a : « Nwulu mboṣ, iwi naṣih i *bayuday! » ³⁰ Batēfjēra akuṭ ajeṅ pmul puṅ akoba ṭi bkow. ³¹ Wi babenuluṅ akēṣan, bawohēsa bayeti akakana imiṣa yi nul aṣe ṅoota pya kapan du krut.

Yetu du krut

(Markut 15.21-32; Luk 23.26-43; natanan ṭi Yowan 19.16-24)

³² Wi bakpēnuṅ, bayit na ñiiṅ aloṅ i ubeeka wi Firen anwoon katim ki Timoṅ, aṣe ṭu'a pkuṅa krut di Yetu. ³³ Baban dko di bajaṅ bado Golgota uwoon « dko di kaheem ki bkow. » ³⁴ Bawul Yetu poot pannaakrēnuṅ na bko btaakṭaan, kē aṅem pa aṣe pok pdaan. ³⁵ Bapaṅa ṭi krut abot ado kanuṅ na mṅlaak ahilna afaaṣiir imiṣa yi nul. ³⁶ Wi wi baṣaan aṭo ayeṅa. ³⁷ Bapiit ṭi bkowul duuṭ uko unkaṅ kē baṭu'a pkeṭ aji : « I, awoon Yetu naṣih i *bayuday. » ³⁸ Bakak apan balat batēb, aloṅ ṭi kadeenu ki nul, undu du kamayu.

³⁹ Banktēpuṅ bawo ṭi pkaṅa abot abēt bēṭan ikow aji : ⁴⁰ « Iwi inhinanuṅ katok *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi kaṣe kaniw ka ṭi ṅnuur ṅwajanṭ, buuraan uleefu. Woli iwo Abuk Naṣibaṭi heliin ṭi krut! »

⁴¹ *Baṅṅan baweek na *bajukan Bgah na bantohi bakak abera aji : ⁴² « Abuuran baloṅ aṣe wo aanhinan pbuuran uleeful! Aji awoon naṣih i *Itrayel, aheliin keeri ṭi krut, ṅṣe ṅfiyaara! ⁴³ Aanhaṭ Naṣibaṭi i? Akeeri buurana, woli aṅala. Mēnt ul ajakuṅ aji awo Abuk Naṣibaṭi i? » ⁴⁴ Balat biki bapaṅuṅ na a bado kak akara haṅ.

Pkeṭ pi Yetu

(Markut 15.33-39; Luk 23.44-48; natanan ṭi Yowan 19.28-30)

⁴⁵ ṭi udiin unuur, unuur umara mara awunana, kē bdēm bawala ṭi umundu bti, ado ṅwoori ṅwajanṭ, ⁴⁶ Wi udoon uko ji ṅwoori ṅwajanṭ, Yetu kē aṣe do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama tabaktani† » uwoon : « Naṣibaṭi, Naṣibaṭi, we ukaṅ kē iwutēn? »

⁴⁷ Baloṅ ṭi banwoon da wi baṭiinkuluṅ aṣe ji « Awo ṭi pdu *Eli *Naṭupar Naṣibaṭi. »

⁴⁸ ṭi dko mēnt, kē aloṅ ṭi baka aṣe ṭi ajeṅ kalēmēnt atoop ṭi poot ptaakṭaan atan ka ṭi pmul awula adaan. ⁴⁹ Bandukiin kē baṣe ji na a : « Wutan! Nten me Eli abi kabuurana! » ⁵⁰ Wi wi Yetu akaṅ ado pdiim pweek aṣe jēmṣa. ⁵¹ Wal mēnt, blaān bkēm maakan banjaan baneenan bañaan pneeṅ du *dko

* 27:29 ṭi utak mēnt baṣih baji bafuuta kabot kamēban pmul ṭi kañen. † 27:46 Eloy, Eloy, lama tabaktani Kañaam 22.

dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Naşibaţi batowa  i ptoof. K  mboş mankuş aşıntar, mnlak mnweek mantowaa, ⁵²k  ih r ihaabşaa, banfiyaaruŋ Naşibaţi batum bankeţuŋ k  bana aa. ⁵³Bap n  i ih r yi baka, k  wi Yetu ana iŋ  i pkeţ k  baş  neeĵ  i Yerutalem ubeeka uyimanaan, di ba aaŋ batum bawinuŋ baka.

⁵⁴Wi naweek i bangoli i een-week baromeŋ na bangoli bankyeŋuŋ Yetu bawinuŋ k  mboş mankşintar abot awin uko unkt puŋ, bal nk maakan aş  ji : « Na manjoonan, i awo Abuk Naşibaţi. »

⁵⁵Baaţ batum bantaşnuŋ Yetu du *Galilay a enka bana  alow aten. ⁵⁶Bi Mariya i utaak wi Magdala, na Mariya anin bi Yakob na Yotef, na anin babuk Febede bawo  i baaţ m nt.

Umoy wi Yetu

(Marku  15.42-47; Luk 23.50-56; natenan  i Yowan 19.38-42)

⁵⁷Wi utaakal ubanuŋ, k   iint alon nayok i ubeeka wi Arimati aş  bi. Katimul kawo Yotef, awo kak na aşar Yetu. ⁵⁸Aya awin *Pilata, aş  hepara puum pi Yetu. K  Pilata ado k  bawula pa. ⁵⁹Yotef ajeĵ puum, aboo an  i blaaf bfaatal feh ⁶⁰aş   u pa  i bh r bi nul bi abaan ado do k  bajipa  i kabanĵ ki plaak. Wi wi a aan ado k  bak l plaak pweek atuhna ba aş  tool. ⁶¹Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya nat bant n bawo da wal m nt, a o ataanĵ na bh r.

Ba aaŋ bankyeŋuŋ bh r

⁶²Unuur uĵintĵi, unuur m nt uwoon un aanuŋ wi pbomander pa *unuur wi pnoorf n, *ba eŋan baweek na *bafaritay bayitiir aya du *Pilata, ⁶³aji na a : « Naweek,  leş k  na ilan i a up wi ahumuŋ najeb aĵi  i  nuur  wajan  ana a  i pkeţ kakak najeb! ⁶⁴Doon bado kayeŋ bh r bnuura te unuur uwajan n, ka i ba aşarul babi bakiiĵ puum baş  baji na ba aaŋ ana a  i pkeţ. N ilan m nt  ad m kapel  teek. »

⁶⁵Pilata k  ateen baka aĵi : « Naka bangoli. Na uun baka bayeŋ jibi na aluŋ. » ⁶⁶K  baya do k  bakyeŋ bh r : baniw plaak pantuhnuŋ bh r aş  do bayeŋ k  bana i.

28

Pna a  i pke  pi Yetu

(Marku  16.1-10; Luk 24.1-12; natenan  i Yowan 20.1-10)

¹Wi unuur wi pnoorf n u e uŋ,  i unuur uteek wi kan m na nfa kub, bi Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya nat bant n k  baş  ya pten bh r. ² i dko m nt, k  mboş manş  şintar maakan, k  uwanĵut ulonĵ wi Ajugun uş  walnaana ba i abi ak l plaak aş   o  i pa. ³Ujeeh ĵi kaliik liik k  imi a yi wa ibot awo ifaatal feh. ⁴Bayeŋ bal nk maakan akat kat. Bawo ĵi banke uŋ.

⁵K  uwanĵut uş  ĵi na baaţ bukuŋ : « An, nawutan kal nk : dme k  nala Yetu i bapaŋuŋ. ⁶Aanwo  i, ana a  i pke  jibi abiiŋ a up. Nabiin naten dko di abiiŋ apiintna. ⁷Nataaraan naya na up ba aşarul k  ana a  i pke , ajotan kadun aya *Galilay ; dul di naka an kawinna. Waŋ wi wi nwoon i ka upan. »

⁸Bataan pduk dko di bh r, bal nk abot awo na mnlilan mweek, a i pya ka up ba aşar Yetu uko un e uŋ. ⁹K   i dko m nt, k  Yetu aş  p n awinana  i kadun ki baka aĵi : « Dwulan mboş. » K  baaţ baş   oga ajot  i iho ul, ad mana. ¹⁰K  aş  ĵi na baka : « Nawutan kal nk. Nayaan naji na bayi  naan baya Galilay, dul di di bakyaanĵ kawinn n. »

N ilan  i baweek biki bayuday

¹¹ Wi baat bakyaan na bgah, kē balon ʔi bayen bašē neej ʔi ubeeka akakalēš *baʔenən baweek uko bʔi unʔēpuŋ. ¹² Kē bukuŋ bašē yit na bantohi atiinkar awul bangoli itaka itum, ¹³ ašē ji na baka baji : « Baʔašarul babi na utejan akiij puum wi ŋwoon ʔi bŋoy. » ¹⁴ Bakak aji na baka woli nantuŋa amee, bukal kaʔiini na a awut kanooran baka. ¹⁵ Bangoli bayeenk itaka yuŋ abot ado uko wi bajakuŋ na baka, kē hēnk di baktiiniyaanuŋ uko mēnʔ te hēnkuŋ ʔi *bayuday.

Yetu ʔi kadun ki baʔašarul

(Markut 16.14-18; Luk 24.36-49; natenan ʔi Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjañan 1.6-8)

¹⁶ Baʔašar Yetu iñeen na aloŋ baya *Galilay, du pnkuŋ pi Yetu ajakuŋ na baka baya kayit. ¹⁷ Kē wi bawinuluŋ, ašē ŋup adēmana ; kē balon bašē woha na ŋšal ŋtēb. ¹⁸ Yetu añog, ašē ji na baka : « Našibaʔi awulēn mnhina bʔi du baʔi na mboš. ¹⁹ Nayaan keeri, nado bañaan biki umundu bʔi bado kaʔašēn, nabattaarēn baka ʔi katim ki Ašin naan, ki Abukul na ki *Uhaaš wi Našibaʔi, ²⁰ najukan baka pdo kaʔaš iko bʔi yi njakanan nado kado. Natenan : dwo na an na ŋnuur bʔi tē uba umundu. »

Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun. Markut aambi wo naṭaṣar Yetu, aṣe bi gakandër na Pawulu, abi lemp kak na Piyeer. Aka ptiinkna iko yi apiitun ṭi Piyeer anjaan abi kaṭup bañaan iko yi Yetu adolun ṭi mboṣ. Apiit wa pa banwoon baanwo bayuday, kadiimanaan baka kè na manjoonan Yetu awoon Abuk Naṣibaṭi. Markut aṭup ṭi ulibra wi iko yi Yetu adolun na yi ajukanun bañaan, akak aṭiiniyaan pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu ajukan bañaan na mnhina, ajeban bamaakal, adook nṭaayi akuṭ ado iko iṭoṅarënaan. Yetu aambi bi pwin biki bakjuukntënuṅ ṭi ulemp, abi bi pjuukët, kawul kaṭuṭul kalukna, bañaan batum bahilna babuur. Baweek biki bayuday bapoka adoo do kè bafiṅa. Naan andoli ankaṣun Yetu awo kabomandër mnhaj, ṭi ubaañsaani alun kawo ṭi mnlilan. »

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (1.1-8)
2. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (1.9-13)
3. Ulemp wi Yetu du Galilay (1.14–9.50)
4. Yetu apëna Galilay pya Yerutalem (10.1-52)
5. Kanëm kabaañsaani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayëṣ pi bawayṣulun na pkeṭul (11.1–15.47)
6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (16.1-8)
7. Yetu apën awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul (16.9-20)

Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi

(Maci 3.1; Luk 3.1-6,15-18)

¹ Ujuni wi Uṭup Ulil Unuura unṭiiniyaanun uko wi Yetu Krittun Abuk Naṣibaṭi* wii wi. ² Jibi Naṣibaṭi aṭupun ṭi ulibra wi Itayi naṭuparul apiitun: « *Tenan, dlun kayil nalempar naan ṭi kadunu, abomanu bgah.* »

³ Pdiim ploṅ pahuuran du *pndiṣ aji :

“Nabomaan bgah bi Ajugun aklun kaṭëpna,
nadolana ilël itool.” »

⁴ Hënk di di Yowan nabattaar apënuṅ awinana du pndiṣ aji : « Nawutan pjuban, naṭelëṣ nṭida, nado batitmu, Naṣibaṭi aṣe pënanan ipekadu. » ⁵ Bañaan bti biki ubeeka wi Yerutalem na utaak wi Yuda bti baya du a, aṭup ipekadu yi baka, ado kè babattaar baka ṭi bdëk bi Yordan. ⁶ Yowan awohara kamiṣa ki babomanun na pfaal pi unṭaam wi pnkunkaali aṣe tan katël ṭi blank ; aji de nguul na mnob. ⁷ Aji ṭup kaji : « Naan ankmbiin ṭi kafet naan adëm apelën maakan, kè mëndoo nroom nroom kanup pñëṣa iṣapaat. ⁸ Nji dbattaaran na meel, kè ul aṣe lun kabattaaran na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. »

Batitmu bi Yetu

(Maci 3.13-17; Luk 3.21-22)

⁹ Wal mënṭan waṅ, Yetu apëna ubeeka wi Nataret du Galilay abi yeenk batitmu ṭi kañen ki Yowan du bdëk bi Yordan. ¹⁰ Wal wi akpënuṅ ṭi meel aṣe win baṭi kè bahaabṣaa, kè Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣe wala ṭi a awo ji ubalab

* 1:1 Abuk Naṣibaṭi : Npiit nji naanwo ṭi nṭibra nṭon.   * 1:2 Malaki 3.1.   * 1:3 Itayi 40.3.

ufaatal. ¹¹ Kê pdiim plon pašë pënna baṭi aji : « Iwi, iwoonj Abuk naan, dnjalu maakan, dmaganu. »

Fatana ala pguur Yetu du pndiis
(Maci 4.1-11; Luk 4.1-13)

¹² Wi uko wañ uṭëpañ ṭëp, kê Uhaaş wi Naşibaṭi uşë ya na Yetu du *pndiis.

¹³ Awo da ṅnuur iñeen ṅbaakër kê Fatana akdo na pguura ado buṭaan. Yetu awo da ṭañ na ṅko ṅi uṭeeh, kê ṅwanjuṭ ṅakṭënka.

Yetu ajun pjukan

¹⁴ Wi uko wañ uṭëpuñ, bamob Yowan, kê Yetu aşë ya Galilay aṭiiniyaan Uṭup Ulil Unuura wi Naşibaṭi. ¹⁵ Aṭiini aji : « Unuur ubani, Pşih pi Naşibaṭi pañogi, nawutan pjuban, naṭëlëş ṅbida, nakak nafiyaar Uṭup Ulil Unuura. »

Yetu adu batuh babaakër

¹⁶ Unuur ulonj wi Yetu akpoşunj ṭi kabanj ki bdëk bi Galilay, aşë win Fimonj na Andre aṭa'ul kê bakfël bridiya du bdëk : bawo batuh. ¹⁷ Kê Yetu aşë ji na baka : « Naṭaşaan, dkakanan batuh bañaanj. » ¹⁸ Ṭi dko mënṭ, kê babi duk duk iridiya yi baka aṭaşa.

¹⁹ Wi ayaanj alow btiışu, awin Yakob na Yowan babuk ṅiintj alonj i katim ki Febede, kê bawo ṭi bṭeem aboman iridiya yi baka. ²⁰ Adu baka ṭi dko mënṭ, kê baduk Febede aşin baka ṭi bṭeem na balemparul, aṭaşa.

Yetu ajukan du Kapernawum abot ajeban ṅiintj i untaayi uneejuj
(Luk 4.31-37)

²¹ Yetu na baṭaşarul baya du ubeeka wi Kapernawum. Ṭi *unuur wi pnoorfën wi bayuday kê aşë ya aneej du *katoh kañehanaani ajukan. ²² Bañaanj banktiinkulunj bañoñar ṭi pjukan pi nul, ajukan na pdiim pi naşih, aankdo ji *bajukan bgah bi *Moyit.

²³ Wal mënṭ, ṭi dko di bawoonj ṅiintj alonj i untaayi uneejuj awo da ; ahuuran aji : ²⁴ « Ay, iwi Yetu i Nataret we wi ṅkaaruñ ba? Ibi bi pṭokun i? Dme ṅnaan j iwoonj: iwo ṅnaan nayimanaan i Naşibaṭi ayilun. » ²⁵ Kê Yetu aşë lëbar na wa aji : « Yompaan mntum, pënan ṭi ṅiintj i. » ²⁶ Kê untaayi uşë şëṅ şëṅan maakan ṅiintj i uneejuj, aşë wuuk pdiim pweek apën ṭi a. ²⁷ Bammaaruñ bti bañoñar fuṭ aşë ṭiini na batëntj baka aji : « We wi? Pjukan phalu pii pi, panwoonj ji pi naşih! Aji ṭiini na ṅntaayi ṅatiinka! » ²⁸ Ṭi dko mënṭ, kê katim ki Yetu kaşë pënala aniink Galilay.

Yetu ajeban anin ahar Fimonj

²⁹ Wi bapënanj pën ṭi *katoh kañehanaani ki bayuday kê Yetu aşë gakandër na Yakob na Yowan aya uko bi Fimonj na Andre. ³⁰ ṅNaat anin ahar Fimonj apiintj, kê uleef uyik na a maakan. Wi Yetu abananj ban kê başë ṭupa. ³¹ Yetu abi aṅoga, amëbana ṭi kañen, anaṭana, kê uleef ubi joobët joobët na a, kê anaṭa awul baka iko ide. ³² Na utaakal, wi unuur ujoṭun, kê başë ṭij Yetu bamaakal bti na biki ṅntaayi ṅaneejuj. ³³ Ubeeka bti uyitiir ṭi plëman pi katoh. ³⁴ Ajeban bamaakal bti, bantumi abot apaṭ mmaak. Adook kak ṅntaayi ṅtum, aşë wo aandinan ṅa ṅaṭup, ṭiki aanjal ṅyauuj uko wi awoonj.

Yetu amena apën ṭi Kapernawum aşë ṅaay na Galilay ajukan

³⁵ Na nfa kub, wi bdëm bahumunj nwoo, kê Yetu aşë naṭa apën. Aya du dko dangagunj añehan Naşibaṭi. ³⁶ Fimonj na biki bagakandëruñ kê başë pën pla'a. ³⁷ Wi bawinulunj aşë ji na a : « Bañaanj bti bala'u. » ³⁸ Kê aşë ji na baka : « Nabiin ṅya du ṅntanka ṅmpaṭi ṅaññoṅunj dko di, dwo i katjij baka kak Uṭup Ulil

Unuura : Pṭup Uṭup Ulil Unuura pakaan̄ kē mbii. » ³⁹ Kē ašē ṭēp ṭi Galilay bti aṭup Uṭup Ulil Unuura ṭi itoh iñehanaani abot adook ṅntaayi.

Yetu ajeban namaak bdoo

(Maci 8.1-4; Luk 5.12-16)

⁴⁰ Unuur ulon̄, namaak bdoo alon̄ abi ṭi Yetu akooṭa, aṅup aji na a : « Woli iṅali, ihinan kakakanaan ṅjint̄†. » ⁴¹ Yetu kē ašē ṅagi'a, atar kañen abana ašē ji : « Aa, dṅali, kakan ijint̄. » ⁴² Ṭi dko mēnt̄ kē pmaak pi bdoo papēn ṭi a kē akak ajint̄. ⁴³ Yetu aji na a aṭiṣ ašē lēbar na a aji : ⁴⁴ « Wutan kaṭup nin ṅaaṅ uko unṭēpuṅ, taraan iya iwinana du naṭeṅan Naṣibaṭi ibot ido bṭeṅan bi Moyit ajakun̄ pa bañow bi nu, kadiimanaan bañaaṅ bti kē ijebi. » ⁴⁵ Kē ul, wi apēnaṅ pēn ašē jun pṭup bañaaṅ bti uko undolulun̄, aniinkan uko unṭēpuṅ dko bti, kē Yetu aando hil ppēn kawinana ṭi ṅbeeka. Aji pēn kaya du dko dangaaguṅ, bañaaṅ bašē kapēnna dko bti kabi ṭi a.

2

Yetu ajeban ṅiint̄ naṭakmaan apēnana ipekadu

(Maci 9.1-8; Luk 5.17-26)

¹ Wi ṅnuur ṅlon̄ ṅaṭēpuṅ kē Yetu ašē kak du ubeeka wi Kapernawum. Kē bañaaṅ bašē tiink kē abii, awo du katoh. ² Pntuk pi bañaaṅ payitiir da atum kē dko dnaṭ daando wo ṭi plēman. Kē Yetu ašē ṭup baka Uṭup wi Naṣibaṭi. ³ Baṭija ṅiint̄ naṭakmaan i biint̄ babaakēr bamēbanuṅ. ⁴ Kē bašē wo baanhil pṭija te du Yetu ṭiki bañaaṅ baṭumi, ašē paya du uṣaṅ aboolēṣ dko dantaan̄uṅ na di Yetu awoon̄, ašē walan kajiiṅ ki ṅiint̄ naṭakmaan apiint̄uṅ. ⁵ Wi Yetu awinuṅ pfiyaar pi bañaaṅ bukuṅ bafiyaaruluṅ, ašē ji na naṭakmaan : « ṅiint̄u, ipekadu yi nu ipēni. »

⁶ Kē *bajukan Bgah balon̄ bašē ṭo du dko mēnt̄ ašē ṣal aji : ⁷ « Hum di di ṅiint̄ i aṅoomuṅ aṭiini hēnk? Akar Naṣibaṭi! In ahilanuṅ kamiir ṅaaṅ ipekadu bē mēnt̄ Naṣibaṭi a ṭaṅ? »

⁸ Ṭi dko mēnt̄, kē Yetu ammeen̄ ṅṣal ṅi baka ašē ji na baka : « we ukaan̄ kē nakṣal hēnk ba? ⁹ We uyojnuṅ ba, pji na naṭakmaan “Ipekadu yi nu ipēni” kēma “Naṭiin ijeṅ kajiiṅ ki nu ipoṣ”? ¹⁰ Natenan, nabaan̄ ame kē *Abuk ṅiint̄ aka mnhina mi ppēnan ipekadu ṭi mboṣ. » Wal mēnt̄ kē Yetu ašē ji na ṅiint̄ anṭakmuṅ: ¹¹ « Dji inaṭa, ijeṅ kajiiṅ ki nu, iṭiṣ katohu. » ¹² Ṭi dko mēnt̄ kē ṅiint̄ anaṭa ajeṅ kajiiṅ ki nul ašē pēn ṭi kadun ki bañaaṅ bti. Bañaaṅ bti bañon̄ari ašē dēman Naṣibaṭi aji : « Nēmbaan̄ kawinara iko itēnt̄ yi. »

Yetu adu Lewi

(Maci 9.9-13; Luk 5.27-32)

¹³ Yuaaṣ ulon̄ kak Yetu aya du umban̄ wi bdēk. Kē bañaaṅ baṭum bašē ji baya du a, ajukan baka. ¹⁴ Wi akṭēpuṅ, awin Lewi abuk Alfe kē aṭo du dko dlukni daaṣa di aklempnuṅ, ašē ji na a : « Ṭaṣaan̄ » kē Lewi anaṭa aṭaṣa.

¹⁵ Yetu awo ṭi pde du uko Lewi, kē bakobraar daaṣa baṭum na bañaaṅ balon̄ baṭum biki bajaan̄ badu bado buṭaan̄ bašē wo da ade na a, ul na baṭaṣarul ; hēnk di bajaan̄ baṭum kaṭaṣa. ¹⁶ *Bajukan Bgah banwoon̄ ṭi pntuk pi bafaritay wi bawinuṅ kē Yetu akde na bakobraar daaṣa na biki bajaan̄ bado bawuṭaan̄ ašē ji na baṭaṣarul : « we ukaan̄ kē akde na bakobraar daaṣa na bado buṭaan̄ »

† 1:40 Ṭi bgah bi bayuday, namaak bdoo aṭop ṭi kadun ki Naṣibaṭi.

¹⁷ Yetu kë aşë tiink uţup wi baka aşë ji : « Mënţ bañaan banwoon bajeb banumiin nakuraar, bamaakal banumi'ulun. Mëmbi bi pdu banşalun aji bawo batool, dbi pdu bado buţaan. »

Yetu aţiiniyaan pyiman
(Maci 9.14-17; Luk 5.33-38)

¹⁸ Baţaşar Yowan na biki bafaritay bawo ţi pyiman, kë bañaan balon başë bi aji na Yetu : « Baţaşar Yowan na biki bafaritay baji bayiman, kë we ukaan kë biki nu başë wo baanji bayiman ba? » ¹⁹ Kë Yetu aşë teem baka aji : « Banoh naniim baanhil kayiman wi naniim ahumuŋ na baka di? Nnuur bti ŋi naniim akwoon na baka, baankhil pyiman. ²⁰ Nnuur ŋaluŋ kaban, wi naniim akjebaniin, ŋnuur mënţ bayiman. ²¹ Nin ŋaan aanji bam kamişa kaţaf na kalëment kahalul, woli ado haŋ kalëment kahalul katow kaţaf, dko dantowiin dabaa haan haan maakan. ²² Kë nin ŋaan aanji ţu poot phalu ŋi ŋbuuli ŋţaf, woli ŋaan ado haŋ poot kafom ŋbuuli, poot na ŋbuuli ŋatoka. ŋaan aji wo kaţu poot phalu ŋi ŋbuuli ŋhalul! »

Yetu awoon Ajug unuur wi pnoorfën
(Maci 12.1-8; Luk 6.1-5)

²³ Unuur ulon wi pnoorfën Yetu amuur ŋteeh ŋi ŋdeey, kë baţaşarul başë wuur ŋa kadoh. ²⁴ Kë bafaritay balon başë ji na a : « Tenan, we ukaan kë baji bado uko wi bgah baneenanun pdo ŋi unuur wi pnoorfën ba? »

²⁵ Yetu ateem baka aji : « Naambaan kaleyiira uko wi Dayiţ adolon wi ul na batënţul bawoon ŋi kanuma kë ubon ubot ade baka i? ²⁶ Jibi aneejuŋ du katoh ki Naşibaţi* ŋi wal wi Abiyatar awoon naşih i baţeŋan, ajej ipoom ade abot awul banwoon na a kë badee. Ipoom mënţ yi badolon pa bteŋan bi Naşibaţi, yi baţeŋan tañ bakaan na pde. » ²⁷ Kë Yetu aşë kak aji na baka : « Unuur wi pnoorfën udolana pa ŋaan, mënţ ŋaan adolaniin pa unuur wi pnoorfën. ²⁸ Hënk, *Abuk ŋiint awo Ajug unuur wi pnoorfën. »

3

Yetu ajeban ŋiint anţakmuŋ kañen

¹ Yetu akak aneej du *katoh kañehanaani, kë ŋiint alon anţakmi kañen aşë wo da. ² Bañaan baten Yetu bnuura me ajeban ŋi unuur wi pnoorfën, başë baka wal mënţ uko utapara. ³ Yetu kë aşë ji na ŋiint anţakmuŋ kañen : « Naţiin inaţ ŋi ptoof. »

⁴ Ahepar baka aji : « We wi bgah bajakuŋ ŋaan ado ŋi unuur wi pnoorfën ba? Bnuura këme buţaan? Pbuuran ŋaan këme pfiŋa? » Kë başë yomp.

⁵ Yetu aten baka ayitan aşë deebaţ abot ajoţan ţiki baanji baŋaga. Wi wi aşaan aji na ŋiint : « Taran kañen » kë atar ka, kañen kë kajeb na a. ⁶ Wi bafaritay bapënan pën aşë yitiir na baţaşar Herod balon alaţar jibi bakdoli kadoo kafin Yetu.

Yetu adat banjañan iñeen na batëb

⁷ Yetu apën aya agaag na baţaşarul du umban wi bdëk. Pntuk pweek paţaşaa : Bapëna utaak wi Galilay, na wi Yuda, ⁸ ubeeka wi Yerutalem, utaak wi Idume, ŋtaak ŋi umban wundu wi bdëk bi Yordan na ŋntanka ŋi ŋmban ŋi ŋbeeka ŋi Tir na Fidoŋ. Babi bti ŋi a ţiki batiink uko wi adolon.

* 2:26 ŋi wal wi Dayiţ, kaloona kajaan kadiiman kë Naşibaţi awo da. Kul ki ki bajaan bado katoh ki Naşibaţi.

9-10 Jibi Yetu akjebanuj bañaan batum, bamaakal bti kē başē wuukar ala pbana, kē aşē ji na başaşarul babomana bteem, bañaan bawutna kapēm pēmana. ¹¹ Bañaan biki nntaayi naneeyuj baji wonṭi bawina, başē jot karuj ṭi kadunul kahuuran kaji : « Iwo Abuk Naşibaṭi! » ¹² Kē aşē ji lēbar na nja kaneenan nja pṭup ṅaan i awoon.

¹³ Yetu apaya du pnkuj aşē du biki adatuṅ, kē babi ṭi a. ¹⁴ Ṭi baka adat bañaan iñeen na batēb pa bawo na a, abot aluj ayil baka pṭup Uṭup wi Naşibaṭi. ¹⁵ Akak awul baka phina pi pdook nntaayi. ¹⁶ Bañaan iñeen na batēb biki Yetu adatuṅ biki biki : Timonj i aṭuuj katim ki Piyeer, ¹⁷ Yakob na Yowan babuk Febede biki awuluj katim ki Bowarneget uwoonj babuk kamparantant ; ¹⁸ Andre, Filip, Bartolomi, Maci, Tooma, Yakob abuk Alfe, Fade, Timonj i bajaan badu nagutar utaak, ¹⁹ na Yuda Itkariyot ambiin adek Yetu kafet.

Yetu aтем banklaṭululj

²⁰ Yetu akak du katoh kē bañaan batum kak babi ayit, ul na başaşarul baando hilan pde. ²¹ Wi bayiṭul batiinkuj uko mēntan wan, aşē biirada, ṭiki baji ayilaa.

²² Kē *bajukan Bgah bampēnnuj Yerutalem bakji : « Beltebul aneej ṭi a, mnhina mi uweek wi nntaayi mi mi ajaan adookna nntaayi. »

²³ Kē Yetu aşē du baka ahoñ na baka aji : « Hum di di Fatana ahiluj kadook uleeful? ²⁴ Woli bañaan biki pşih banom apulad, pşih mēnt paanhilan kanaṭ.

²⁵ Woli bañaan biki katoh kaloolan banom apulad, katoh mēnt kaankhil kanaṭ. ²⁶ Kē woli Fatana agut lah na bkowul, apulad, aanhil kanaṭ, wi nul ubaa. ²⁷ Kē nin ṅaan aşē wo aanhil pneej du katoh ki ṅiint ammēgaṭuj, kajej bka bi nul kē aandun atana. Woli ado haṅ aşē jej bka bi katohul. ²⁸ Na manjoonan, dṭupan, Naşibaṭi ahilan kamiir bañaan ipekadu na nṭup nṭwuṭaan nji baktupuj ṭi a, woli ṅadoo tum. ²⁹ Kē ṅaan aşale ṭup buṭaan ṭi Uhaaş wi Naşibaṭi nin Naşibaṭi aankmiira : ajuban pjuban panwoon paankba. » ³⁰ Aji na baka haṅ ṭiki baji untaayi uwo ṭi a.

Bayiṭ Yetu biki mnfaṭan

(Markut 3.31-33; Maci 12.46-50; Luk 8.19-21)

³¹ Anin na baṭa Yetu banaṭ du bdig aşē do kē badu'a. ³² Bañaan batum baṭo afooya, kē başē ji na a : « Tenan, naan na baṭa'u bawo bdig, bala'u. »

³³ Kē aşē teem baka aji : « In awoon ni na baṭa naan ba? » ³⁴ Aten bañaan bantoon ayitan, aşē ji : « An nawoon ni na baṭa naan. ³⁵ ṅaan ankduwul uko wi Naşibaṭi analuj awoon abuk paapa na ni. »

4

Uhoñ wi nagur nṭeey

(Maci 13.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Byaaş blonj kak Yetu awo ṭi pjukan du kakab bdēk. Bañaan batum kē başē yit aṅoga, batum pṭum paṅ kē adoo paya aṭo ṭi bteem banwoonj ṭi bdēk. Bañaan bti bawo du pkay. ² Kē aşē ṭepna ṭi uhoñ aṭup baka iko itum. Ṭi pjukan pi nul aji na baka : ³ « Natiinkan. Najaar apēn pgur nṭeey. ⁴ Wi akguruj nṭeey kē nlonj nṭaşē jot ṭi bgah ; kē nkat ṅabi ade nja bti. ⁵ Kē nlonj nṭajot du dko di mnlaak di mboş manwoonj maantumi. Kē nanaṭa ṭi dko mēnt ṭiki mboş maankēs da.

⁶ Wi bnuur banaṭiinj atēr nja, jibi nṭawoonj nṭaanwo na intaañ, kē ṅalewi. ⁷ Nlonj nṭajot ṭi dko di iyiw, kē iyiw idēm afiiklēn nja kē ṅaambuki. ⁸ Nlonj kē nṭajot ṭi mboş mnuura, anaṭa adēm, awul nṭeey. Blonj baji bawul mbuk iñeen nṭwajanṭ, blonj kawul mbuk iñeen paaj, blonj kak mbuk iñeen week. » ⁹ Yetu akak aji : « Ankaan ibaṭ iṭiinki, atiinkan! »

We ukaanj kē Yetu aji hoñ?

¹⁰ Wi Yetu apēnuj agaag, banfooyuluñ na banjañan iñeen na batēb bawo ƚi phepara ƚi uhoñ wi ajaan ahoñ. ¹¹ Kē ašē ji na baka : « An, bañenan kē name uko ummeniiñ wi Pših pi Našibaƚi. Kē pa biki bdiğ ƚi uhoñ wi wi nji kaƚupuñ na baka. ¹² Hēnk,

*woli badoo ten baankwin,
woli badoo tiink, baankte
hēnk baanktēlēs ŋbida,*

Našibaƚi ašē wo aankmiir baka ipekadu. »[☆]

¹³ Yetu aji na baka : Naamme uko wi uhoñ wi ujakuj? Kē hum di di nakmeen uhoñ bti wi nji kaluñ kahoñ ba? ¹⁴ Nagur ŋdeey, Uƚup wi Našibaƚi wi wi aktepiiiñ. ¹⁵ Bañaan baloñ bawo ji bgah bi Uƚup ujoƚuj, wi bantiinkanj tiink Uƚup, kē Fatana ašē ban apēnan uƚup wi batepiiiñ ƚi baka. ¹⁶ Kē baloñ bawo ji dko di mmlaak di ŋdeey ŋajotuñ, bayeenk ƚi dko mēnt Uƚup na mmlilan, ¹⁷ ašē wo baanka intaañ, baanji baƚijan kaliintan. Wi Uƚup ukƚu'anj ƚu bajun pnooran baka kēme phajan baka baji babi wutan wutan. ¹⁸ Banwoon dko di iyiw, bajaan baƚiink Uƚup, ¹⁹ kē manƚaaf, pyok panjaan pafooyan bkow, na pñeebar iko itum našē fiiklēn Uƚup kaneenan wa pbuk. ²⁰ Banwoon mboš mnuura, bajaan baƚiink uƚup, kadinan wa, kašē buk ŋdeey. Alonj aji buk ŋdeey iñeen ŋwajanƚ, alonj ŋdeey iñeen paaj, alonj iñeen week.

*Uhoñ wi unkaniya
(Luk 8.16-18)*

²¹ Yetu akak aji na baka : « Baji batehan unkaniya kašē fēt wa na kakana kēme kaƚu wa ƚi kališa uƚeeh i? Mēnt ƚi bko duuƚ di di bajaan baƚu wa i? ²² Uunka nin uko ulonj ummeniiñ unwoonj uunkmeeta, unhanƚaniin unwoonj uunkpēn bdiğ kameeta. ²³ Ankaanj ibaƚ itiinki atiinkan! »

²⁴ Akak aji na baka « Nadoon kašalntēn bnuura uko wi naktiinkuj, baluñ kaniiban na kaniibi ki najaan naniibna kadoo kapelan. ²⁵ Bawul ankaanj, kē anwoonj aanka, bateh uko wi adoonj aka. »

Uhoñ wi ŋdeey ŋanjaan ŋanaƚa bdi di ŋa

²⁶ Yetu akak aji : « Hēnk di Pših pi Našibaƚi pawoonj: woli ñaan agur ŋdeey, ²⁷ aŋoyēntle na utejan kēme anaƚa na nfa, ŋdeey ŋaji ŋakub kadēm bē aanji me jibi ŋadoli do. ²⁸ Mboš ƚi uleef wi ma manji manjun kabuk ujaagal, kabaa wul ibēb, ŋdeey ŋašē pēn ƚi ya. ²⁹ Wi ŋdeey ŋakayanj kay bašē jun pkaaw ŋa, ƚiki kakit kabani. »

*Uhoñ wi pbuk pmpoƚi
(Maci 13.31-32; Luk 13.18-19)*

³⁰ Yetu akak aji na baka : « We wi ŋēknaamntēnuj na Pših pi Našibaƚi kēme na uhoñ uhoñ wi ŋkyuujuñ pa? ³¹ Panaam ji pbuk pampoteetaanuj ƚi mbuk mi mboš bti. ³² Woli batepi pa, paji panaƚa, kawo bgof bandēmnuj ƚi ugoƚ untēpiiiñ ƚi unƚintaar, inah yi ba iji idēm, kē ŋkat ŋado ji ŋahil pdo intanj yi ŋa ƚi blifi. »

³³ Yetu aji ƚup iko itum itēnt yuñ ƚi uhoñ, kaƚupna na bañaan bahilna bawat ibaƚ ƚi uko wi akjakuj. ³⁴ Aji ƚiini na baka ƚi uhoñ ƚaŋ ašale gaag na baƚašarul aji piiban baka wa bti.

*Yetu aƚañan ukēk
(Maci 8.18,23-27; Luk 8.22-25)*

[☆] 4:12 Itayi 6.9-10.

³⁵ Utaakal wi unuur mēnt Yetu aji na baṭaṣarul : « Najoh nya bdēk umban wundu. » ³⁶ Baṭaṣarul baya na a ṭi bṭeem bi awoon aduk pntuk pi bañaan. Iṭeem ilon ikak awo na baka. ³⁷ Kē ukēk uweek uṣē naṭa kē ṛmaaron ṇafēl meel du bṭeem, kē bado jun ptum. ³⁸ Kē Yetu aṣē ṛjoyēnt wal mēnt ṭi kafet ki bṭeem apaf bkow ṭi pbulja. Kē baṣē huma aji : « Ajugun, iindo haajala, ṛket? » ³⁹ Kē aṣē ten, alēbar na uyook akuṭ aji na bdēk : « Yompan, tiiman. » Uyook kē unaṭi, kē dko dayompandēri. ⁴⁰ Yetu kē aṣē ji na baka : « we ukaan kē nalēnk hēnk ba? We ukaan kē naanfiyaari ba? » ⁴¹ Kē baṣē lēnk maakan aṣē ṭupar aji : « In awi ba, kē uyook na meel ṇadoo ji ṇatiinka? »

5

Yetu ajeban ṇiinṭ i ṇntaayi ṇaneejun (Maci 8.28-34; Luk 8.26-39)

¹ Baban bdēk umban wundu, du utaak wi Genateret. ² Wi Yetu awaliyan wala ṭi bṭeem, kē ṇiinṭ alon ampēnnun du pṅuran i untaayi uneejun aṣē bi ṭi kadunul. ³ Pṅuran pawoon katohul, kē nin alon aanhil ptana udole wo na mnkorentu ma. ⁴ Nyaas ṇṭum aji wo na ifeeru ṭi ihoṭ babot katana na mnkorentu, kē aṣē ji marana maran ma kabot kakit ya, kē nin alon aanhil pkakana adoom. ⁵ Aji bi duka duka du pṅuran na inkun, kawuuhar, kapiharēn uleef na mnlak.

⁶ Wi awinun Yetu du kalowan, aṣē ṭi, abi anṭu ṭi kadunul ⁷ aṣē huuran na pdiim pweek aji : « We wi ṇkaarun ba, Yetu Abuk Naṣibaṭi *Andēmun Maakan? Dkooṭu kooṭ tenan ṭi Naṣibaṭi, khajanaan. » ⁸ Aji han ṭiki Yetu aji na untaayi upēn ṭi ṇiinṭ.

⁹ Yetu akak ahepara aji : « Katimu kawo hum? » Kē aṭeem aji : « Pntuni pawoon katim naan, ṇṭumi. » ¹⁰ Kē ṇaṣē kooṭa maakan awut kadook ṇa ṇalow utaak.

¹¹ Kē uṣē ka ṭi pnkun batani bweek bi ṇnkuma ṇankṣuṇun. ¹² Kē ṇntaayi ṇaṣē kooṭ Yetu aji : « Wutun nya ṇneej ṭi ṇkuma ṇun. » ¹³ Kē adinan ṇa. Kē ṇapēn, aneej ṭi ṇkuma. Batani kē baṣē pēnna du pnkun ajot du bdēk. ṇkuma ṇawo iṇeen-week ṇyaaṣ iṇeen ṇṭēb (2000). Nayoora bti.

¹⁴ Bayeṇ ṇkuma kē baṣē ṭi aniinkan uko wi bawinun du ubeeka na ṇntanka. Bañaan kē baya pten uko unṭepun. ¹⁵ Babi ṭi Yetu aṣē win ṇiinṭ i pntuni pi ṇntaayi paneejun kē aṭo awohara, akak ṇaan, kē baṣē lēnk. ¹⁶ Banwinun uko unṭepun bakakalēs uko undolon ṇiinṭ mēnt na uko wi ṇkuma. ¹⁷ Wal mēnt kē baṣē kooṭ Yetu apēn ṭi utaak wi baka.

¹⁸ Jibi Yetu akpayiin ṭi bṭeem, ambiin aneeja kē aṣē kooṭa pa pduka na a. ¹⁹ Yetu aandinana wa aṣē ji na a : « Kakan katohu, yaan du bayiṭu iṭup baka uko bti wi Ajugun adoon pa iwi, jibi aṇagi'iin. » ²⁰ Kē aya niinkan uko wi Yetu adolon pa a ṭi Utaak wi Nbeeka Iṇeen. Kē bañaan bti baṣē ṇonjar.

Yetu anaṭan abuk Jayirut ṭi pkeṭ abot ajeban ṇaaṭ alon (Maci 9.18-26; Luk 8.40-56)

²¹ Yetu akak umban wundu na bṭeem. Kē bañaan batum bakak ayit aṇoga ṭi kakab bdēk. ²² Hēnk, kē naweek alon ṭi biki *katoh kaṇehanaani ki bayuday i katim kawoon Jayirut aṣē bi. Wi awinun Yetu, abi ajot ṭi ihoṭ yi nul, ²³ akooṭa maakan aji : « Abuk naan ṇaaṭ amaak adoo ṇogan pkeṭ, biin ipafa iṇeen ahilna ajeb awut kakeṭ. » ²⁴ Yetu agakandēr na a, pntuk pweek kē paṣē ṭaṣa, apēm pēmana.

²⁵ Kë ñaaf alon anwoon na pmaak pi ptula pñaaq nşubal iñeen na nteb aşë wo na baka. ²⁶ Ahaj maakan ti iñen yi bakuraar batum, atok bka bi nul bti bë aanwin nin uko ulon, kę pmaak pabaa dëm dëm pya. ²⁷ Wi atiinkuñ kę baktiiniyaan uko wi Yetu, kę aşë bi neej ti pntuk, abi ti kafet ki Yetu aban kambiint ki kamişa ki nul. ²⁸ Aji ti uşalul woli adoo hil aban kamişa ki nul, abi jeb jeb. ²⁹ Wi abanuñ kamişa ki Yetu, kę pñaaq pabi tañ tañ, kę atiink ti uleeful kę ajebi.

³⁰ Wal męnt kę kę Yetu aşë tiink phina plon kę papen ti a. Awuğsa ti pntuk aşë ji : « In abannuñ imişa? » ³¹ Başaşarul baji na a : « Iwin kę pntuk pakpëm pëmanu, kę ibaa hepar ñaañ ambaniiñ? »

³² Ul, kę aşë ten ayitan, ala ñaañ ambanuluñ. ³³ Naañ alenk akat kat, tiiki ame uko untepuñ. Abi ajot ti kadun ki Yetu aţup manjoonan bti. ³⁴ Kę Yetu aşë ji na a : « Naaţu, pfiyaar pi nu pajebanu. Yaan bnuura, pmaak paşë pawutanu. » ³⁵ Ahum kaţiini kę bañaan balon başë penna du uko naweek i katoh kañehanaani aşë ji na Jayirut : « Abuku aneemi, wutan kanooran kak najukan. » ³⁶ Yetu kę aşë pok ptiink bţup bi bañaan bukun, aji na naweek i katoh kañehanaani : « Klęnk, fiyaaran tañ. » ³⁷ Piyeer, Yakob na Yowan aţa Yakob tañ başaşuluñ aanwut nin bañaan balon kak kę başaşa. ³⁸ Wi babanuñ du uko naweek i katoh kañehanaani, Yetu kaşë win dko kę dayewla maakan, bañaan bawooni abot awuuhar. ³⁹ Aneej aşë ji na baka : « we ukaañ kę nakñaat awooni ba? Napoţ aankeţi, aņoyęnt nyoęnt. » ⁴⁰ Bañaan bawo wal męnt ti pberj Yetu.

Kę aşë do kę bañaan bti bapeni, ajeja aşin na anin napoţ na biki agakandëraanuñ, aneey du dko di napoţ awoon. ⁴¹ Ajeş kañen ki napoţ aşë ji na a : « *Talita kum* » uwoonj : « Poon, djaku inaţa! » ⁴² Ti dko męnt kę anaţa, apos, kę bañaan başë ñoņar maakan. Napoţ aka wal męnt nşubal iñeen na nteb. ⁴³ Yetu kę aşë şook baka aji bawut kado alon ame, aşë do kę bawul napoţ kę adee.

6

Yetu aya Nataret

(Maci 13.53-58; Luk 4.16,22,24)

¹ Yetu apenna da, aya ubeeka wi akuşnaaniin, kę başaşarul bagakandër na a. ² Ti unuur wi pnoorfën, awo ti pjukan du *katoh kañehanaani. Bañaan batum banktiinkuluñ bañoņari, aşë ji : « Tuñ di di i męnt ameenuñ iko yi? In awululuñ uşal untuņa wi, kę adoo ji do mlagre mntęnt mi na iñen yi nul? ³ Męnt naţukan abuk Mariya a i? Męnt abuk anin bi Yakob, Yotet, Yuda na Fimonj a i? Kę baţa'ul baat, baanwo ti na un i? » Kę uko wañ uneenan baka pfiyaara.

⁴ Yetu aji na baka : « Naţupar Naşibaţi, ti ubeeka wi nul, ti ptoof pi bayiţul na ti katohul meeş tañ di di bañaan bawoon baanji bamëbana bnuura. »

⁵ Mlagre mi adoluñ tañ manwoha pjeban bamaakal balon wi apafun baka iñen. ⁶ Aņoņar ti uko wi bawoon baanfiyaari.

Yetu ayil banjañan iñeen na batëb

(Maci 9.35; 10.1,5-14; Luk 9.1-6)

Yetu aya du nntanka njañnoguñ da aţup Uţup Ulil Unuura wi Pşih pi Naşibaţi. ⁷ Ado kę banjañan iñeen na batëb babii. Kę aşë yilna baka batëb batëb, awul baka mnhina mi pdook nntaayi. ⁸ Aji na baka baji ñaañ kaţij pjuuţi tañ, başë bawut kaţij uko ude, umañ, itaka. ⁹ Aji na baka bawoha na işapaat na imişa yi baţuun. ¹⁰ Yetu aji na baka : « Woli naban ti dko, naţoon ti katoh ki

bakyeenkanan te unuur wi nakpënnun tji dko mënt. ¹¹ Woli naban tji dko dlouj kè baanyeenkan abot awo baantiinkan, woli napën, nadan danaan pdëpalën tji ihoṭ yi nan : hënk nayuuj baka kè bado buṭaan. »

¹² Wi banjañan bayaan, baṭup bañaan kè bawo i kawut pjuban kabot kaṭëlëş nḃida. ¹³ Badooḱ nṭaayi nṭum abot akër bamaakal baṭum ukëra tji bkow ajeban baka.

Herod na Yetu

(Maci 14.1-2; Luk 9.7-9)

¹⁴ Herod naşih atiink kè bañaan bakṭiiniyaan uko wi Yetu tiki katimul kapënalaa. Baji : « Yowan Nabattaar anaṭiin tji pkeṭ ukaan kè awo na mnhina mi pdo mlagre. » ¹⁵ Balonj kè bakji *Eli a, balonj kak baji Naṭupar Naşibaṭi a, annaamuṅ na baṭupar Naşibaṭi bajon. ¹⁶ Wi Herod atiinkunj nṭup nṭun aşë ji : « Yowan i ndoonj kè bafaali anaṭiin tji pkeṭ! »

Pkeṭ pi Yowan Nabattaar

(Maci 14.3-12; Luk 3.19-20)

¹⁷⁻¹⁸ Herod naşih abi jej Herodiyana, ahar Filip abuk aşin aniim, kè Yowan Nabattaar aşë ji na a : « Bgah bi nja baneenan ñaana ajaj ahar abuk aşin aniim. » Uko waṅ uṭuun kè Herod ado kè bamoba awat ukalabuş abot atana na mnkorentu. ¹⁹ Herodiyana aşoor Yowan abot aṅal pdo bafinja, aşë wo aanhilani, ²⁰ tiki Herod aṭi Yowan wi ameej kè awo ñaana natool abot ayiman, aji yeṅana. Herod aji njal pdo katiinka, aşë ji woli atiinka aanji me uko uşal. ²¹ Unuur ulonj kè Herodiyana aşë ka uko udooni bafinj Yowan. Unuur mënt Herod ado ufettu unkleşanuṅ unuur wi abukiin, adu baweek biki dko, baweek biki bangoli, na bañaan bantiinkaniiṅ tji Galilay. ²² Poonu abuk Herodiyana mënt aneej uki, Herod na biki aduun tji ufettu bti kè başë lilandëra. Kè Herod naşih aşë ji na poonu unj : « Heparaan uko wi inaluṅ, dwulu wa. » ²³ Abot amehna aji : « Uko bti wi ikheparaanuṅ dwulu wa, woli idoo njal kakib utaak wi naan tji ptoof kawulu umbauṅ. »

²⁴ Napoṭ kè aşë pën ahepar anin aji : « we wi mbaan ahepara ba? » Kè ateema aji : « Bkow bi Yowan Nabattaar. » ²⁵ Poonu ataran akak du naşih aşë ji na a : « Dṅal iwulën hënkunj tji praata, bkow bi Yowan Nabattaar. »

²⁶ Naşih ajooṭani, kè pmehna pi nul na bañaan biki aduun ufettu başë tu kè aanhil ppok. ²⁷ Aji na nayeṅ tji dko mënt aya aṭij bkow bi Yowan. Nayeṅ kè aya faala du ukalabuş, ²⁸ aṭij bkow tji praata awul napoṭ ñaana, kè aya awul anin. ²⁹ Wi baṭaşar Yowan batiinkunj uko unṭëpun, babi ajaj puum pi nul aya moy.

Yetu ade de'an pntuk pi bañaan

(Maci 14.13-21; Luk 9.10-17; natenan tji Yowan 6.5-13)

³⁰ Banjañan bakak aşë bi ayit tji Yetu, aṭupa uko bti wi badoluṅ na wi bajukanunj. ³¹ Kè aşë ji na baka : « Nabiin na nji du dko dangaaguṅ nanoorfën nṭiinku. » Aṭini hanj tiki bañaan baṭum baya abi, kè baando hilan ade.

³² Kè başë ya na bṭeem du dko dangaaguṅ. ³³ Wi bañaan bawinuṅ baka kè bakya, baṭum bame uko wi bakdoluṅ. Wal mënt wi wi bapënnun nḃeeka bti aṭi aya du dko mënt aban baka da uteek.

³⁴ Wi Yetu akwaliin tji bṭeem awin pntuk pweek pi bañaan, aşë ñaga baka, bawo wo ji nkaneel njanwoon nḃaanka nayafan. Wi wi aşaanj awo tji pjukan baka iko itum. ³⁵ Jibi unuur ukyaan pjoṭ, kè baṭaşarul başë bi aṅoga, aji na a : « Dko di dagaagi kè unuur ubot alow ; ³⁶ dolan baka baya du nṭëṭ na nṭanka nḃaṅogun dko di, bahilna baka uko ude. »

³⁷ Kê Yetu aşë teem baka aji : « An, Nawulan baka bade bdi di'an. » Kê baji na a : « Njejna ñun itaka* iliina yan kahilna kanug uko ude pa bañaan biki bti? » ³⁸ Yetu aji na baka : « Nawo na ipoom hum ba? Nayaan naten. »

Kê baya aten, abi aji na a : « Nkaha ipoom kañeen na nṭëb nṭëb. »

³⁹ Wi wi añaan aji na baka bado bañaan baṭo ṭi ujaagal bado kntuk. ⁴⁰ Baṭoona kntuk ki bañaan iñeen-week, na ki iñeen kañeen. ⁴¹ Yetu aje wal mēnt ipoom kañeen yun na nṭëb nṭëb, akat kēs du baṭi aşë beeb Naṣibaṭi ṭi iko ide yun, akitēs ipoom awul baṭaşarul bawul bañaan. Akak ado kê bafaş baka bti nṭëb nṭun. ⁴² Bañaan bti bade ayok, ⁴³ kê baṭij kkaar iñeen na ktëb ki ipoom na nṭëb nṭandukiin. ⁴⁴ Ṭi bandeen bukun, biinṭ bawo iñeen-week nyaaş iñeen kañeen (5000).

Yetu apoş ṭi bdëk duuṭ

(Maci 14.22-32; natenan ṭi Yowan 6.15-21)

⁴⁵ Wi bañaan baba'an ba pde, Yetu ado kê baṭaşarul bapaya ṭi bṭeem ajota kadun, baya umban wi Bettayida du bdëk umban wun, ul kê aşë duka aṭiisan bañaan. ⁴⁶ Wi adoluṅ bañaan bti kê baṭişi, aşë paya du pnkun añehan Naṣibaṭi. ⁴⁷ Wi unuur uyobun, bṭeem bawo ṭi ptoof pi bdëk, ul kê aşë wo aloolan du pkay. ⁴⁸ Awin baka kê banoor na ppaat wi uyook uwoon uunkyook ata'an na umban wi bakyaan. Kaya utejan mnjel, kê aşë poş ṭi bdëk duuṭ abi adoo la pṭëp baka.† ⁴⁹ Wi baṭaşarul bawinuluṅ kê akpoş ṭi bdëk duuṭ, banun aji ujurte wa, aşë fuut diim, ⁵⁰ bawina bukal bti aşë lënk. Ul, kê aşë ṭiini na baka ṭi dko mēnt aji : « Nawutan kahaajala, nji a, nawutan kalënk. » ⁵¹ Wi wi añaan apaya du baka ṭi bṭeem, uyook kê uşë ṭañan. Bañonjar maakan, ⁵² na manjoonan, baamme jibi Yetu adoon mlagre mi ipoom, kê iṭëb yi baka ikak awo ṭi bdëm.

Yetu ajeban bamaakal du utaak wi Genateret

(Maci 14.34-36; natenan ṭi Yowan 6.22-25)

⁵³ Wi bamuurun, aban du pkay du utaak wi bagenateren, bakaban bṭeem ṭi kaban. ⁵⁴ Wi baheli'an hela kê bañaan başë yikrën Yetu. ⁵⁵ Baya ṭi utaak bti aṭij bamaakal ṭi ijiin du dko di baṭiinkun aji awoo. ⁵⁶ Dko bti di aneejun, du nntanka, nṭeeka, nṭët, baji baṭij bamaakal du bayiti, kakoṭa awut babana woli udoow wo kambiint ki ulankon wi nul ; kê bambanun ka bti bajebi.

7

Udolade wi bajon

(Maci 15.1-20)

¹ *Bafaritay na *bajukan Bgah balon bampënnun Yerutalem babi ayit aṅog Yetu. ² Bawin kê baṭaşar Yetu balon kê bakde bë baaññow iñen jibi udolade ujakuṅ. ³ Hënk di uwoon, bafaritay ji bayuday bti baanji bade kê baaññow iñen yi baka bnuura. Baji bado han pa pmëban udolade wi bajon. ⁴ Babot awo baanji bade woli bapëna bayiti bë baantul tulan nṭeef nṭi baka na meel. Bakak amëban idolade itum yi bajon, ji pñow ikoopa, idunk, na iraata. ⁵ Ukaan kê bafaritay na bajukan bgah bahepar Yetu aji : « we ukaan kê baṭaşaru baanji baṭaş udolade wi bajon, babaa ji bade de bë baaññow iñen? »

⁶ Ateem baka aji : « Itayi afañ wi aṭiiniyaanun uko wi nan, an balagare, Naṣibaṭi aji ṭi ulibra wi Itayi :

“Pntaali pi paji padëmanaan na mntum ṭañ,

* 6:37 Itaka : Itaka mēnt iwo baluk bi nṭuur iñeen-week nyaaş nṭëb. † 6:48 Adoo la pṭëp baka kēme aya du baka.

kë uhaaş wi pa uşë lowën.

7 *Pñehan na bñejan bi baka iinjakën nin uko ulon
iko yi bakjukanuñ iwo udolade wi bañaan bajën tañ.*”*

8 *Naji naduk uko wi Naşibaţi ajakuñ kaşë mëban udolade wi bañaan bajën.*

»
9 *Akak aji na baka : « Naji napok bnuura uko wi Naşibaţi ajakuñ kaşë kataş udolade wi nan. 10 Moyit aji : “Mëbaan şaaş na naan bnuura” akak aji : “Ankkaruñ aşin këme anin, pkeţ pakwoon baluk bi nul.”* 11 *An, naşë ji : Woli ñaan aji na aşin këme anin : “uko wi nhilanuñ lah kaţënknu uwo ‘korban’ (uwoon: uwo wi Naşibaţi.)” 12 Naji nadinana keeri awut kado nin uko ulon kak pa aşin këme anin. 13 Hënk di nagaruñ uţup wi Naşibaţi na udolade wi nakjukanuñ. Nabot aji nado iko itum itënt yuñ kak. »*

14 *Wi wi Yetu akaan adu pntuk pi bañaan aji na baka : « Natiinkan an bti nabot name. 15 Nin uko ulon unwoonuñ bdig uunhilan kaţopan ñaan şi kës ki Naşibaţi, wal wi ukneejuñ şi a. Uko unjaan upëna şi a ujaan uţopana şi kës ki Naşibaţi. [16 Ankaan ibaţ itiinki atiinkan !] »*

17 *Wi Yetu aneejuñ du katoh alow pntuk, baţaşarul bahepara uko wi uhoñ ukjukanuñ. 18 Kë aji na baka : « An kak hënk di di nawaanuñ nşal i? Naamme me kë nin uko ulon wi bdig unkneejuñ şi ñaan uunhilan kaţopana şi kës ki Naşibaţi i? 19 Uunji uneej şi uhaaş wi nul, şi kayiñul di di ujaan uneej, aya kapënan wa du bñteeh. » Hënk şi nşup ruñ, Yetu adiiman kë iko ide bti inuura.*

20 *Aji kak : « Uko unjaan upën şi ñaan ujaan ukakana aţop şi kadun ki Naşibaţi. 21 Hënk di uwoon, du nhaaş meet ni bañaan di di nşal nwuţaan njaan nşapëna, nşal njanjaan nşatij pjuban pi piinţ, kakiij, pñiñ, 22 ppiinţ na ahar ñaan këme ayin ñaan, pñeebar iko, mnñot, kaguuru, pţuunk, pñal uko wi atëntu, bkuitar, bbeehar, bpën. 23 Iko iwuţaan yuñ bti iji ipëna şi ñaan meet yul ijaan itu ñaan kaţop şi kës ki Naşibaţi. »*

Pfiyaar pi ñaaţ anwoon aanwo nayuday

(Maci 15.21-28)

24 *Yetu apën da, aşë ya umbar wi ubeeka wi Tir. Aneej du katoh kalon aşë wo aanjal bame, kë bañaan başë mehaara me. 25 Uunjoni, kë ñaaţ alon i untaayi uneejuñ şi abukul ñaaţ aşë fiink kë baţiiniyaan uko wi nul aşë bi ajot şi ihoţ yi nul. 26 Ñaaţ mënt aanwo nayuday, awo nafiniten i utaak wi Firi. Akooţ Yetu aji na a adook untaayi, upën şi abukul.*

27 *Yetu kë aji na a : « Wutan duna bapoţ bade bayok, uunnuura bajej pde pi bapoţ bawul nbuş nmpoţi . » 28 Ñaaţ ateema aji : « Ajugun, ifanji, kë nbuş nmpoţi naşë ji nade ituk yi bapoţ bawatuñ şi umeşa uţeeh. » 29 Wi wi Yetu aşaan aji na a : « Uţup wi, uţu kë untaayi upën şi abuku, yaani. »*

30 *Ñaaţ mënt akak katohul atënk kë napoţ apiinţ şi kalişa, kë untaayi upën şi a.*

Yetu ajeban nadënëmaan

(Maci 15.29-31)

31 *Yetu apën du umbar wi ubeeka wi Tir aţëpna wi Fidoñ amuur utaak wi Nbeeta İñeen aşë ya umbar wi bdëk bi Galilay. 32 Baţija nadënëmaan ankaan aji noor na bţup, aşë kooţa apafa iñen.*

33 *Yetu ajeja kë balow bañaan, aya agaag. Aţu'a ikoñ şi ibaţ, atëfëj, abana pndemënt, 34 aşë kat kës du baţi, awuuk uhefënt aşë ji na ñiint: « Efata » uwoon*

* 7:7 İtayi 29.13.   * 7:10 Ppën 20.12.   * 7:10 Ppën 21.17.   * 7:27 Nbuş nmpoţi : Wal mënt bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo nbuş.

« haabšiin. » ³⁵ Ți dko mēnt, ibaȚ ihaabšaa, kē pndemēt pabot afēnēša, kē akȚiini bnuura.

³⁶ Kē Yetu ašē ji na bañaan bawut kaȥup nin űaan uko untēpuŋ. Jibi akneenanuŋ baka, kē babaa űiinyaan űiinyaan maakan uko wi adoluŋ. ³⁷ Baűoŋar pweek maakan ašē ji : « Ado iko bti bnuura, adoo do kē bandēnemuŋ baktiink, kē babiiš bȥup baktiini. »

8

*Yetu ade de'an bañaan iñeen-week űbaakēr űyaaš iñeen
(Maci 15.32-39; Markut 6.30-44)*

¹ Ți űnuur mēnt bañaan baȥuma tum ašē wo baanka uko ude, ukaaŋ kē Yetu adu baȥašarul aji na baka : ² « Dűaga bañaan biki, űnuur űwajaŋȚ űii űi, űi bawooŋ na űi abot awo baanka uko ude. ³ Woli dji na baka baȥiș, kē baya na ubon, baya jot du bgah te baloŋ Ți baka bapēnna dko dlow. »

⁴ Baȥašarul bahepara aji : « Țuŋ di di űkkaanuŋ ipoom iwul baka bade badoo bayok? Dko di űwooŋ di dagaagi. »

⁵ Ahepar baka aji : « Nawo na ipoom hum ba? » Kē bateema aji : « Paaj na kalon. »

⁶ Ado bañaan kē baȥo Ți mboș, ašē jej ipoom paaj na kalon yuŋ, abeeb Nașibaȥi, akitēș ašē wul baȥašarul bawul bañaan. Kē bawul ya baka. ⁷ Bakak awo na űȥēb űloŋ űmpoȥi. Yetu akak abeeb Nașibaȥi Ți űȥēb űuŋ, ašē wul űa baȥašarul kē bawul bañaan. ⁸ Bañaan bade ayok, kē indukiin itum kkaar paaj na ploŋ. ⁹ Bañaan banwooŋ da bawo uko ji iñeen-week űbaakēr űyaaș iñeen (4000), kē Yetu așē do baka kē baȥiși. ¹⁰ Ți dko mēnt kē așē paya Ți bȥeem na baȥašarul aya utaak wi Dalmanuta.

*Bafaritay bahepar Yetu uko unknđiimanuŋ kē awo i Nașibaȥi
(Maci 6.14; 12.38-39; Luk 11.16,29)*

¹¹ Bafaritay babi, awo Ți pȥiini na Yetu, bala pȥaawana, așē hepara uko uloŋ unknđiimanuŋ kē awo űaan i Nașibaȥi. ¹² Yetu awuuk uhēfēt așē ji : « we ukaaŋ kē kawuuŋ ki kakhepar uko unknđiimanuŋ kē dwo űaan i Nașibaȥi ba? Dȥupan, na manjoonan, nin mēnkđiiman kawuuŋ ki uko uloŋ. » ¹³ Aduk baka aya apaya kak du bȥeem așē ya umbaŋ wundu.

¹⁴ Baȥașar Yetu baȥilma pȥij ipoom așē wo haara na kaloolan ȥaű. ¹⁵ Yetu aji na baka : « Naȥafaraan, nalipariin uko utaajanaani pșon wi bafaritay na wi Herod. » ¹⁶ Bawo Ți pȥiinyaan uko wi bawaanuŋ ipoom.

¹⁷ Yetu ammeen uko wi baktiinyaanuŋ aji na baka : « we ukaaŋ kē naktiinyaan uko wi nawaanuŋ ipoom ba? Naanji nawin kabot kayikrēn i? ¹⁸ Itēb yi nan idēnēti i? Nawo na kēș așē wo naanji nawin, nawo na ibaȥ așē wo naanji nate. Naanleș ¹⁹ wi nkitșuŋ ipoom kañeen pa biinȥ iñeen-week kañeen űyaaș iñeen (5000) i? Kē kkaar hum kantumuŋ na ipoom ki ki nayaanaanuŋ ba? » Bateem aji : « Iñeen na ktēb. »

²⁰ « Kē wi nkitșuŋ ipoom paaj na kalon pa bañaan iñeen-week űbaakēr űyaaș iñeen (4000), kkaar hum kantumuŋ na ipoom ki ki nayaanaanuŋ? » Kē baji : « Paaj na ploŋ. » ²¹ Kē așē ji na baka : « Naandobi yikrēnaara ha? »

Yetu ajeban nakuul

²² Yetu na baȥašarul baban ufēȥ wi Bettayida, kē bașē ȥija nakuul aloŋ, akooȥa abana. ²³ Amēbana Ți kañen, apēn na a ȥi ufēȥ. Aȥu'a ișuuȥ Ți kēș, apafa iñen așē hepara aji : « Iwin uko uloŋ i? »

²⁴ Wi akompēșuŋ așē ji : « Dwin bañaan, bawo ji mnko mankpoșuŋ. »

²⁵ Yetu kë akak aṭu'a iñen ti kës, kë wi atenuñ, ašë jeb ahil ayikrën iko bti apaṭeš ya. ²⁶ Yetu kë ašë ji na a aṭiis ašë wut kaneej ti ufët.

Piyeer aji Yetu awoonj Krittü
(Maci 16.13-16; Luk 9.18-22)

²⁷ Yetu aya na baṭašarul du nṭanka nãñnoguñ du ubeeka wi Fetare-Filip. Wi bawoonj ti bgah kë ašë hepar baka aji : « Bañaan bašal aji dwo in ba? »

²⁸ Bateema aji : « Balonj baji iwo Yowan Nabattaar, kë balonj baji iwo Eli, kë balonj kak baji iwo alonj ti baṭupar Našibaṭi. »

²⁹ Yetu kë ašë hepar baka aji : « Kë ti an, nji dwo in ba? » Kë Piyeer ašë teema aji : « Iwo Krittü. » ³⁰ Kë ašë šook baka aji na baka bawut kaṭup nin ñaanj uko wi nul.

³¹ Yetu ajun pṭup baka kë *Abuk Ñiinṭ awo i kahaj maakan, kabot kapokana ti bantohi, ti baṭenjan baweek na ti *bajukan Bgah. Baluñ kado bafina, unuur uwajantën ašë naṭa ti pkeṭ. ³² Wi aktupunj uko wanj aankhoñ, aṭiini ajinṭan. Kë Piyeer ašë pula kë багааги ašë jun pñoman na a ti uko wi ajakuñ. ³³ Yetu awugša aten baṭašarul ašë noman na Piyeer aji : « Lowaan, iwi Fatana, ṭiki iinji kla uko wi Našibaṭi añaluñ, iji kla wi bañaan banaluñ. »

Hum di di ñaanj awoonj kaṭaš Yetu?
(Maci 16.24-28; Luk 9.23-27)

³⁴ Yetu ado pntuk pi bañaan na baṭašarul kë babii, ašë ji na baka : « Woli ñaanj añal kaṭašën, awo kaṭilma uleeful, kakurja krut ki nul kadinan phaj ji nji kabot kaṭašën, udole wo ti pkeṭ. ³⁵ Hënk di uwoonj, añaluñ pbuuran ubida wi nul aluñ kawaan wa. Kë ñaanj i nji Yetu na Uṭup Ulil Unuura nṭkuñ awaanj ubida wi nul aluñ kabuuran wa. ³⁶ We uwoonj ñaanj aka pyok pi umundu bti woli aneemandën ubida unkmbiin. ³⁷ We wi ñaanj ahilanuñ pwul unklinuñ na uhaaš wi nul. ³⁸ Woli ñaanj akowara nji na nṭup nji naan ti kadun ki bañaan biki umundu wi, bandekuñ Našibaṭi kafet abot awo bajuban, nji *Abuk Ñiinṭ kaluñ kakowara baka woli dbi na nwanjuṭ nyimanaan na mndëm mi Paapa. »

9

¹ Yetu akak aji na baka : « Dṭupan na manjoonan, balonj ti bañaan banwoonj nṭa ti baankkeṭ bë baanwin Pših pi Našibaṭi pabi na mnhina. »

Eli na Moyit bapën aṭiini na Yetu
(Maci 17.1-9; Luk 9.28-36)

² Wi nmuur paaj naṭepun, Yetu ajej Piyeer, Jakob na Yowan kë baya agaag du pnkuñ pweek. Kë uleeful ušë ṭëlša ti kadun ki baka, kë awo ji ñaanj nampaṭi. ³ Imiša yi nul ikak ji unuur abot afaat pfaat pi imeen nin nanaj alonj ti umundu aanhil pwul imiša pfaat pṭentṭ pun. ⁴ Eli na Moyit kë bašë winana ti kadun ki baka, awo ti pṭiini na Yetu.

⁵ Piyeer aji na Yetu : « Najukan, uwo bnuur, jibi nja nwoonj ti : nṭan iloona iwajanṭ, kalonj kawo ki nu, kalonj kawo ki *Moyit, kandukiin ki *Eli. » ⁶ Baṭašar Yetu balënk palënk pañ kë Piyeer aando me uko wi aktupun.

⁷ Kanfëluñ kabi awun baka, kë pdiim plonj pašë pënna ti ka aji : « I, awoonj Abuk naan, dnjala maakan, natiinkana. »

⁸ Ti dko mënṭ, baṭašarul baten dko di bawoonj afooyan ašë wo baanwin nin alonj, Yetu ṭaṅ awoonj na baka. ⁹ Wi bapënuñ ti pnkuñ ahela, Yetu kë ašë ji na baka bawut kaṭup nin ñaanj uko wi bawinuñ te wi *Abuk Ñiinṭ aknaṭiin ti pkeṭ. ¹⁰ Bamëban uko wi ajakuñ na baka, ašë ṭiini jibi bawoonj, ala pme uko wi

anjalonj pji wi ajakun: « Pnaṭa ṭi pkeṭ. » ¹¹ Baṭaṣarul bahepara aji : « we ukaanj kē *bajukan Bgah baji Eli awo i kaduna kabi ji Krittu ado kabi? »

¹² Yetu ateem baka aji : « Na manjoonan, Eli awo i kadun kabi kakakan iko bti ṭi bgah. Naṣal aji babubara apiit aji Abuk Ņiintj awo i kahaj maakan, kapokana i? ¹³ Kē nṣe ṭupan, Eli adobi bi kē badola uko bti wi banjalun, jibi bapiitun ṭi a. »

Yetu ajeban napoṭ anneejiiṅ
(Maci 17.14-18; Luk 9.37-43)

¹⁴ Wi Yetu, Piyeer Jakob na Yowan babanun du baṭaṣar Yetu bandukiin, aṣe win pntuk pweek pi baṅaan na *bajukan Bgah kē bakṭiini na baka. ¹⁵ Wi baṅaanj bawinanj win Yetu, aṣe lēnkara bti, aṭiira pwula mboṣ. ¹⁶ Ahepar baka uko wi bakṭiiniyaanun. ¹⁷ Ņiintj alonj kē aṣe teemna du pntuk aji : « Naweeek, dṭiju abuk naan, awo na untaayi umbiiṣanulunj bṭup. ¹⁸ Dko di uyaan amobna, uji uwata ṭi mboṣ, napoṭ kayiih, katibrēn iṅiin, uleeful uji ukak kataaṭ. Dkooṭ baṭaṣaru badook wa kē baanhilani. »

¹⁹ Yetu aji na baka : « Nawo baṅaanj bawuṭaan, banwoonj baanfiyaari! Dwo kaṭo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? Naṭijaan napoṭ. » ²⁰ Kē baṭija'a. Wi untaayi uwinaarunj win Yetu, aṣe jun pṣeṅ ṣeṅan napoṭ kē ajot ṭi mboṣ, akēlēnk, ayiih.

²¹ Yetu ahepar aṣin napoṭ aji : « Lum di di ujunun pwata hēnk ba? » Kē ateem aji : « Wi awoonj napoṭ nampoṭi te hēnkun. ²² Nyaaṣ nṭum uji uwata du bdoo na du meel kado na pfiṅa. Kē iṣale hil pdo uko ulonj, kṭēnkun, ṅagi'un. »

²³ Yetu ateem aji : « Iji nṣale hil... Ņaanj anfiyaarunj, Naṣibaṭi ahil pdo iko bti pa a. » ²⁴ Ṭi dko mēntj ajug napoṭ kē aṣe ṅajar aji : « Dfiyaari, biin iṭēnkēn, nhilna nkak nfiyaar maakan. »

²⁵ Wi Yetu awinunj kē baṅaanj batum bakṭi abi ayit kē aṣe lēbar na untaayi aji : « Iwi untaayi, injaan kdēnēman kabot kabiiṣan bṭup, dji ipēn ṭi napoṭ i, iṣe iwut kalun kakak ṭi a. »

²⁶ Wi untaayi ukpēnunj, kē napoṭ aṣe ṅajar alētar maakan. Napoṭ awo ji ṅaanj ankeṭun, kē baṅaanj bti bado ji akeṭi. ²⁷ Yetu kē aṣe mēbana ṭi kaṅen anaṭana kē anaṭi. ²⁸ Wi Yetu aṭiiṣunj katoh, agaag na baṭaṣarul, kē baṣe hepara aji : « we ukaanj kē un, ṅēnhil lah adook untaayi ba? » ²⁹ Kē aṣe teem baka aji : « Untaayi utēntj wun, pṅehan Naṣibaṭi ṭaṅ pahilanunj pdook wa. »

Uyaaṣ utēbantēn wi Yetu akṭupun pkeṭ na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul
(Luk 9.44-45)

³⁰ Wi bapēnunj ṭi dko dun, aṣe muur utaak wi Galilay. Kē Yetu aṣe ṅal baṅaanj bawut kame. ³¹ Awo ṭi pjukan baṭaṣarul aji : « *Abuk Ņiintj awulana du baṅaanj, bafiṅa, unuur uwajantēn aṣe naṭa ṭi pkeṭ. » ³² Kē baṭaṣarul baṣe wo baamme uko wi akṭupunj abot aṭi phepar apiban baka wa.

Ahoṅ awoonunj naweeek?
(Maci 18.1-5; Luk 9.46-48)

³³ Yetu na baṭaṣarul batool aya Kapernawum. Wi babanunj du katoh kē Yetu aṣe hepar baka aji : « We wi nakṭiiniyaanunj lah du bgah ba? » ³⁴ Kē baṣe yomp, ṭiki du bgah bawo ṭi plaṭar ala andēmnunj ṭi baka.

³⁵ Yetu aṭo aṣe du baṭaṣarul iṅeen na btēb, aji na baka : « Woli alonj anjal pwo nateek, akakan awo kafēṭ ki batēntul, awo nalempar baka. »

³⁶ Ajej napoŧ alon aŧu'a ti ptoof pi baka, amooka, ašë ji : ³⁷ « Ñaaŋ anyeenkuŋ napoŧ atënt i ti katim ki naan, nji ti uleef naan i i ñaaŋ mënŋ ayeenkuŋ, kë anyeenknun, mënŋ nji i ayeenkuŋ, anyilnuŋ a. »

Anwoon aampokun, awo na un
(Luk 9.49-50)

³⁸ Yowan aji na Yetu : « Naweeek, ŋwin alon kë akdook ŋntaayi ti katimu, kë ŋneenana, ŧiki aanji ŧaşun. » ³⁹ Yetu ateema aji : « Nawutan kaneenana : Nin ñaaŋ aanhılan kado mlagre ti katim ki naan kabot kaŧup uko uwuŧaan ti nji ti dko mënŋ. ⁴⁰ Anwoon aampok nja, awo na nja. ⁴¹ Kë ankwulanaŋ kakoopa ki meel nadaan ŧiki nawo i Krittü, aluŋ kayeenk baluk bi awoon i kayeenk. »

Nalipariin
(Maci 18.6-11; Luk 17.1-2)

⁴² Yetu akak aji : « Ankdolun alon ti bapoŧ biki* ajot ti pjuban, uhokan batana ti kaŧuŧ plaak pweek bašë bafëla du bdëk. ⁴³ Woli kañen ki nu kaŧu kë ikjuban, falan ka, uhokan iya baŧi na kañen kammukuŧiin kë di pya du infernu na iñeen itëb du bdoo banwoon baankjëmša ⁴⁴ [di ubob uwoon uunji ukeŧ, kë bdoo baanji bajëmša]. ⁴⁵ Woli kahoŧ ki nu kaŧu'u kë ikjuban, falan ka, uhokan iya baŧi na kahoŧ kammukuŧiin, kë di pya na ihoŧ itëb du infernu ⁴⁶ [di ubob uwoon uunji ukeŧ, kë bdoo baanji bajëmša]. ⁴⁷ Woli pkëš pi nu paŧu'u kë ikjuban, lookšan pa. Uhokan ineej du Pših pi Našibaŧi na pkëš ploolan kë di bafëlu du infernu na këš ktëb, ⁴⁸ di ubob uwoon uunji ukeŧ, kë bdoo baanji bajëmša. ⁴⁹ Baluŋ kaŧu bañaan bti bdoo jibi bajaan baŧu pnam ti mnde. ⁵⁰ Pnam pawo uko unuura. Pašale yaš, nakakanaan we kataabare ki pa? Nawoon na pnam ti uleef wi nan nabot natiinkar na batënŧan.

10

Yetu aŧiiniyaan uko wi bniim
(Maci 19.1-9; Luk 16.18)

¹ Wal mënŋ kë Yetu ašë naŧa ti dko duŋ, aya umbaŋ wi Yuda, amuur bdëk bi Yordan. Bañaan batum bakak ayit aňoga, kë awo ti pjukan baka jibi ajonuŋ kado. ² Bafaritay babi aňoga, baŋal pŧaawana ašë hepara me bgah bi Moyit badinan ñaaŋ adook aharul ti bniim.

³ Kë ašë teem baka aji : ⁴ « We wi Moyit ajakuŋ ti uko mënŋ? » Kë baji : « Moyit adinan ñiinŧ apiit ñaaŧ kakaarta kankyuujuŋ kë bniim babaa, kabaa dooka. » ⁵ Yetu kë ašë ji na baka : « Mndënëm mi ŋhaaş ŋi nan manŧuuŋ kë Moyit aŧup uko mënŋ. ⁶ Ti ujuni, wi Našibaŧi aŧakuŋ umundu, ado baka kë bawo ñiinŧ na ñaaŧ. ⁷ Ukaan kë ñiinŧ akluŋ kaduk ašin na anin, ⁸ kaya kawo na aharul, bukal batëb bti bašë bakak ñaaŋ aloolan. Hënk, baankwo bañaan batëb, bawo aloolan. ⁹ Ñaaŋ awutan keeri kagar uko wi Našibaŧi anaakrënuŋ. »

¹⁰ Wi bakakuŋ katoh, kë baŧaşarul bašë kak ahepara ti uko wi ajakuŋ. ¹¹ Kë Yetu aji na baka : « Woli ñaaŋ adook aharul ašë niim alon, ajuban pjuban pi piinŧ. ¹² Kë ñaaŧ akale duk ayinul ašë niimar na ñiinŧ alon, ajuban pjuban pi piinŧ.

Yetu na bapoŧ
(Maci 19.13-15; Luk 18.15-17)

* **9:42** Bapoŧ biki Yetu aŧiiniyaan ti banfiyaaruŋ, bukal bakakuŋ ji bapoŧ.

¹³ Bañaan baŋij Yetu bapoŋ pa aban baka, kē baŋaŋarul baŋē ŋoman na baka.
¹⁴ Wi Yetu awinun uko mēnt aŋē deebaŋ, aji na baka : « Nawutan bapoŋ babi ŋi nji, nakneenan baka ŋiki Pŋih pi Naŋibaŋi pawo pi banwoon ji baka. ¹⁵ Na manjoonan, dŋupan, anŋalun pneej ŋi Pŋih pi Naŋibaŋi awo kanaam na napoŋ. »
¹⁶ Yetu ajej baka, amook abot apaf baka iŋen, aŋehandēr baka Naŋibaŋi.

Yetu na ŋiintŋ nayok

(Maci 19.16-30; Luk 18.18-30)

¹⁷ Wi akpēnun pya, kē ŋiintŋ alon aŋē ŋi, abi ajot ŋi ihoŋ yi nul aŋē hepara aji : « Najukan nanuura, we wi nwoon kado kayeenkna ubida wi mnŋo ba? » ¹⁸ Yetu kē aŋē teema aji : « Imeha kē Naŋibaŋi ŋaŋ anuuriin, ukaan kē ikdu'en nanuura iŋ* ¹⁹ Ime uko wi bgah bi Moyit bajakun: Iinkfiŋ ŋaan, iinkpiintŋ na ayin ŋaan kēme ahar ŋaan, iinkkiij, wutan katapar ŋaan uko wi awoon aando, kjej nin uko wi ŋaan ŋi kaguuru, mēbaan ŋaaŋ na naan bnuura. »

²⁰ ŋiintŋ kē aŋē teema aji : « Najukan, iko mēnt djun pŋaŋ ya wi nhumuŋ hum te hēnkun. » ²¹ Yetu atena aŋē magana, aji na a : « Uko uloolan uduki'in: Yaan iwaap iko yi ikaan bti, iwul itaka bawaan, wal mēnt ika pyok du baŋi, iŋē ibi iŋaŋen. »

²² Kē ul, wi atiinkun uko waŋ, aŋē ya na pjootan ŋiki ayok maakan. ²³ Yetu aten bañaan ayitan aŋē ji na baŋaŋarul : « Ulun katam maakan pa bayok banej du Pŋih pi Naŋibaŋi. » ²⁴ Baŋaŋarul baŋonŋar maakan ŋi nŋup ŋi nul. Kē Yetu akak aji na baka : « An bayitŋ naan, utam maakan ŋaan aneej du Pŋih pi Naŋibaŋi! ²⁵ Uyoj apel pa untaam wi pnkunkaali neej ŋi bhēr bi kaguja kē di nayok aneej du Pŋih pi Naŋibaŋi. »

²⁶ Baŋaŋarul babaa ŋonŋar ŋonŋar maakan aŋē ji : « Kē in ahilanun keeri kabuur? » ²⁷ Kē Yetu aŋē jaban baka kēŋ aŋē ji : « Bañaan bajēn baanhilan pbuuran ŋleeŋ ŋi baka, kē Naŋibaŋi aŋē hil pbuuran baka, ŋiki aambiisna biiŋna nin uko ulon. » ²⁸ Piyeer kē aŋē ji na a wal mēnt: « Un, ŋduk iko bti aŋaŋu. » ²⁹ Yetu ateema aji : « Na manjoonan, dŋupan, nin ŋaan aankduk katohul, babuk aŋin, anin, aŋin, bapoŋ, kēme ŋŋeehul pa nji na Uŋup Ulil Unuura, ³⁰ bē aankyeeŋ ŋi ŋwal ŋi ŋwoon ŋi ŋyaas iŋeen-week itoh, babuk aŋin, banin, bapoŋ na ŋŋeeh. Iko mēnt bti igakander na mnhaj. Kē du umundu unkmbiin, aka ubida wi mnŋo. ³¹ Baŋum ŋi banwoon bateek hēnkun balun kawo babaaŋsaani kē banwoon babaaŋsaani balun kawo bateek.

Uyaas uwajantŋen wi Yetu akŋupun pkeŋ na pnaŋa ŋi pkeŋ pi nul

(Maci 20.17-19; Luk 18.35-43)

³² Yetu na baŋaŋarul bawo ŋi bgah aya ubeeka wi Yerutalem, kē Yetu ajotun kadun. Baŋaŋarul bahaajala maakan, kē bankŋaŋun baka babot awo na palēnk. Yetu kē aŋē jej kak na a baŋaŋarul iŋeen na batēb, awo ŋi pŋup baka uko unkmbiin kadola. ³³ Aji : « Natenan, un biki biki aya Yerutalem kē baŋē lun kawul *Abuk ŋiintŋ baŋenŋan baweek na *bajukan Bgah, balun kaji aduknaanaa, pduknaana pi pkeŋ kaŋē kawula banwoon baanwo bayuday. ³⁴ Babenŋa, katēfjēra, bakoba na itintēl, kafinŋa. Unuur uwajantŋen aŋē naŋa ŋi pkeŋ. »

Nawoon balempar batēnŋan

(Maci 20.20-28)

³⁵ Yakob na Yowan babuk Tebede baya ŋog Yetu aŋē ji na a : « Najukan, ŋŋal idolun uko wi ŋkhepariin. » ³⁶ Kē Yetu ahepar baka uko wi banjalun ado pa

* **10:18** Kēme : We ukaan kē ikdu'en nanuura ba? Naŋibaŋi ŋaŋ anuuriin nin alon kak annuura nuura.

baka. ³⁷ Ké başë ji : « Ƨenun nɔlun nɔo alon Ƨi kadeenu ki nu, undu Ƨi kamayu ki nu wal wi ikyeenkun Ƨshih. »

³⁸ Yetu aji na baka : « Naamme uko wi nakñehanun. Nahilan kahaj† ji nji i, këme kayeenk batitmu bi nji kayeenkun i? » ³⁹ Bateem aji : « Nhili. »

Yetu kë aşë ji na baka : « Pnkalame pi nji kadaannun, nadaanna pa, batitmu bi nji kayeenkun, nayeenk ba. ⁴⁰ Ké uko wi pto Ƨi kadeenu këme Ƨi kamayu ki naan mënt nji dwoon kadat bañaan banwoon pto da, bankaaj na pto da balun kaço da.

⁴¹ Wi banjaan iñeen bandukiin batiinkun uko wi Yakob na Yowan bajakun, aşë deebaƧër baka. ⁴² Yetu adu baka aşë ji na baka : « Nawini, banjakun aji bawo baših biki ntaak baji baših na mnnot, baweek biki ntaak kaonokna bañaan. ⁴³ Unwo kawo han pa an. Anjalun pwo naweek Ƨi an awo kaƧëp Ƨëp kawo nalempar batëntul. ⁴⁴ Ké woli ñaan ajal pwo nateek Ƨi an, awalaan bkowul ado kalempar batëntul. ⁴⁵ *Abuk Niint Ƨi uleeful aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar bañaan kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranun bañaan baƧum maakan.

*Yetu ajeban nakuul du ubeeka wi Yeriko
(Maci 20.29; Luk 18.35-43)*

⁴⁶ Yetu na baƧaşarul baban ubeeka wi Yeriko, ké wi bakpënuun da na pntuk pweek pi bañaan, Bartime nakuul abuk Time aƧo Ƨi kabañ bgah awo Ƨi bñehan. ⁴⁷ Wi atiinkun ké Yetu i Nataret aktëpuun aşë jun phuuran aji : « Yetu abuk DayiƧ, ñagi'aan » ⁴⁸ Ké wi bañaan batum bawoon Ƨi pñoman na a ayomp, ké abaa huuran huuran maakan aji : « Abuk DayiƧ ñagi'aan » ⁴⁹ Yetu ké aşë naƧ aji : « Nadu'ana. » Badu nakuul aji na a : « Wutan kalënk, naƧiin, adu'u. » ⁵⁰ Ké aşë fël umanta, alut anaƧa aya du umbañ wi Yetu. ⁵¹ Yetu aji na a : « we wi injalun ndolu ba? » Nakuul ké aji : « Najukan i naan, dolaan nkak ndo kawin. » ⁵² Yetu ké aşë ji na a : « Yaani, pfiyaar pi nu pabuuranu. » Ƨi dko mënt ké aşë kak awin ; aşë Ƨaş Yetu na bgah.

11

*Yetu aneej Ƨi Yerutalem ji naših
(Maci 21.1-9; Luk 19.29-34)*

¹ Yetu na baƧaşarul bañoğ Yerutalem kakab nbeeka nji Betfage na Betani du umbañ wi Pnkun pi Mnoliwera* ké Yetu aşë yil batëb Ƨi baƧaşarul. ² Aji na baka : « Nayaan du unfanka unwoon Ƨi kadunan : uneejan, nawin batan ubuuru umpoƧi wi nin ñaan awoon aambaan kadapi'aara. Nafënëšan wa naƧij. ³ Woli baheparan uko unƧayi ké nakfënëš ubuuru, nateem kaji Ajugun anuma wa, woli abaa, ado wa ukak. »

⁴ BaƧaşar Yetu baya aƧënk ké batan ubuuru umpoƧi Ƨi plëman plon kakab bgah, aşë fënëš wa. ⁵ Balon Ƨi banwoon da bahepar baƧaşar Yetu uko unkaan ké bafënëš wa. ⁶ Ké bateem baka jibi Yetu ajakun na baka. Ké bawut baka ké bayaa. ⁷ BaƧij ubuuru du Yetu, apënan iyeti yi baka, agur Ƨi wa, ké Yetu aşë paya Ƨi wa. ⁸ Bañaan batum bašeef iyeti Ƨi bgah, balon ké bašeef ikën yi mnjaak yi batibnun du uƧeeh. ⁹ Bankpošun Ƨi kadun ki nul na bankƧaşulun bahuuran aji :

† **10:38** Nahilan kadaan Ƨi pnkalame pi nji kadaannun. * **11:1** Pnkun pi mnoliwera : Dawoon katim ki pnkun pi bajaan bado na umbaabu "Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives."

« *Hotana, †bnuura nuura ti Ankmbiij ti katim ki Naşibaţi Ajugun!*[✧]

¹⁰ *Bnuura nuura ti pşih pankmbiij h enk, pşih pi Dayi  ateemun!*

Hotana, Naşibaţi ad m du baţi duu . »

¹¹ Yetu aneej du Yerutalem aya du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi meet . Wi atenu  dko bti ayit n, a   p n pya Betani, ul na ba aşarul i een na bat b  iki utaaikal ubani.

Yetu a  p bko bi bajaan badu bfig

(Maci 21.18-19)

¹² Unuur ut bant n, wi bakp nnu  Betani k  ubon u   de Yetu. ¹³ Awin bko bi bajaan bado bfig du kalowan, a   ya pten me a  nk da mnko mnlonj kade. Wi a aan a og a     nka itoh  a n,  iki wal wi kabuk ki ba uundobi ban. ¹⁴ Wi wi a aan  a iini na bko aji : « Nin  aan aankak ade mnko mi nu. » Ba aşarul k  batiinka.

Yetu adook bawaap du katoh ki Naşibaţi

(Maci 21.12-17; Luk 19.45-47; natenan ti Yowan 2.13-22)

¹⁵ Yetu na ba aşarul baban Yerutalem, k  wi baneeru   i Katoh Kaweek ki Naşibaţi, k  Yetu a   jun pdook bankwaapu  na banknugu  da. Awat  mee a  i batorkaar itaka[†], na itij yi bawaap  balab. ¹⁶ Abot aneenan ba aan bankunjiij bado ka  pna  i Katoh ki Naşibaţi meet . ¹⁷ Ajukan baka aji : « M n  uko wo wi upiitaniij  i Ulibra wi Naşibaţi i : *katoh ki naan kadu'ana *katoh ka  hanaani pa  taak bti*[✧]? An k  na   do ka dko dmennaani di bakij. » ¹⁸ Ba enjan baweek na *bajukan Bgah batiink uko wi Yetu adolu , a   la jibi bakdolunj kadoo kafina ; ba i'a,  iki pntuk bti pama  pjukan pi nul maakan. ¹⁹ Utaakal ubanle, Yetu na ba aşarul baji bap n  i ubeeka ka i .

Bko bi bajaan bado bfig bankayi

(Maci 21.20-22)

²⁰ Wi Yetu na ba aşarul bakt pu  na nfa, bawin bko bi bajaan bado bfig k  bakay te du inta n. ²¹ Piyeer ale  uko un  pu , a   ji na Yetu : « Najukan, tenan, bko bi if pu  bakay  a . » ²² K  Yetu a   teem aji : « Nafiyaaran Naşibaţi. ²³ Na manjoonan, d upan, woli  aan aji na pnku  pi p nan ti iya ijot du bd k, woli aanwo na  şal  t b, a   fiyaar k  uko wi ajaku  udolana, Naşibaţi kado uko m n  pa a. ²⁴ Ukaan k  nji kajakan, uko bti wi nakheparu  woli na ehan Naşibaţi, nafiyaaran k  nadobi yeenk yeenk wa. H nk Naşibaţi ado uko m n  pa an. ²⁵ Woli na ehan, a   kaar uko ulonj na  aan, namiirana, Aşinan anwoonj ba i ahilna amiiran kak ipekadu yi nan. ²⁶ [K  woli naankmiir, Aşinan anwoonj ba i aankmiiran kak ipekadu yi nan.] »

Bahepar Yetu  aan an 'ulu  pdo iko yi akdolunj

(Maci 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Yetu na ba aşarul bakak Yerutalem, k  wi Yetu awoonj du Katoh Kaweek ki Naşibaţi apo , ba enjan baweek, *bajukan Bgah na bantohi k  ba   bi a oga. ²⁸ Bahepara aji : « Mhina mhonj mi mi ikdolnu  iko yi ba? In ajakiij k  ihilan kado ya? » ²⁹ Yetu k  a   teem baka aji : « Nji, dheparan uko ulooan  a n, nateemaan, n   n upan mnhina mi nji kadolnu  iko yi. ³⁰ In ayilunj Yowan pbattaar ba? Naşibaţi a k me ba aan baka? Nateemaan. » ³¹ K  ba   wo  i pla ar

† **11:9** Hotana :  i uheber  dawoonj « Buuran » a   bi kak u up unjaan ud manaan Naşibaţi. ✧ **11:9**

Ka aam 118.25.26. † **11:15** Batorkaar itaka baji batorkaar bayuday banwoonunj  taak  lonj itaka yi baka bahilna banug iko idolni b enjan babot baluk Katoh Kaweek ki Naşibaţi daa a. ✧ **11:17** Itayi 56.7.

jibi bawoon, aji : « Woli nteem aji Naşibaţi ayiluluj, aheparun kaji, we ukaan k  n nfiyaara. ³² K  woli nji ba aaŋ bayiluluj... hee! » Baţi ba aaŋ  iki ba aaŋ bti bafiyaar k  Yowan awo na manjoonan Naţupar Naşibaţi. ³³ K  baş  teem Yetu aji baamme anyiluluj. » K  Yetu aş  ji na baka : « Nji kak, m nk upan mnhina mi nji kadolnuŋ iko yi. »

12

*Uhoŋ wi balemp biki uwoorta
(Maci 21.33-46; Luk 20.9-19)*

¹ Yetu abot awo  i phoŋ na ba aaŋ banwoon  i Katoh Kaweek ki Naşibaţi aji : «  iint  alon abi  epi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubi u, aş  biig wa afooyan. Ajip bh r ado dko dpoo ni, abot akiin bliit bi mnlak bkuun aan pa bayeŋ, aş  dukar wa ba aaŋ baloŋ pa badoki bapoo ile bawula kafah ki nul, aş  ya bayaas. ² Wi wal wi upooŋ ubanuŋ, k  aş  yil nalemparul alon du ba aaŋ banwoon du uwoorta pa pyeek kafah ki nul. ³ Ba aaŋ bukuŋ m nt  bamob nayili akob, adooka k  akak i een ijint . ⁴ K   iint  ajug uwoorta k  akak ayil du baka nalemparul alon kak. Bakoba  i bkow, abot akowand na. ⁵ Ayil nawajant n k  bafina. Ayil kak balemparul batum baloŋ k  bakob baloŋ, afiŋ baloŋ.

⁶ K  abukul i amaganuŋ  aŋ aduki'aaruŋ, ul i ayiluŋ uyaas ubaaŋsaani du baka aş  ji : « Baya kakali abuk naan. » ⁷ K  wi ba aaŋ biki adukaruŋ uwoorta bawinuŋ abuk ajug uwoorta aş  la ar aji : « I, akdukiin na iko yi a in, najoh n ina, n ş  n duka na ya. » ⁸ Bamoba, afina, ajej puum ap enan  i uwoorta af l. ⁹ K  we wi ajug uwoorta akdoon ba? Abi, kafin balemp biki a uun  i uwoorta, kajej wa, kawul baloŋ. ¹⁰ Naanleyiir uko umpiit ŋ  i Ulibra wi Naşibaţi i?

*“Pnduba pi baniw bapokun
pakakun am ban katoh ;*

¹¹ *Uko m nt  uwo udo wi Ajugun
unuura abot awo u onjar naan  i k ş ki nun.”**

¹² Ba eŋan baweek, *bajukan Bgah na bantohi bayikr n k  bukal bakaan k  Yetu akhoŋ haŋ. Bado na pmoba wal m nt  aş   i pntuk. Baduka, aya.

*Uko wi pluk Fetar daaşa
(Maci 22.15-22; Luk 20.20-26)*

¹³ Wi uko m nt  ut epuŋ, bayil du Yetu baloŋ  i bafaritay na ba aş Herod baloŋ pa p up župana katenna me bahil ka aawana. ¹⁴ Babi aji na a : « Najukan, nme k  iwo  aaŋ i manjoonan anwoon aani  i nin  aaŋ abot awo iinji kten uko wi  aaŋ awoon. Iji kjukan Bgah bi Naşibaţi jibi bawoon na manjoonan.  upun, bgah bi nun badinan n uk Fetar na ih najeenkal daa a i? Nwo kaluka da k me n nwo i kaluka da? » ¹⁵ Yetu, ame n sal n  kalagare n  baka, aş  ji na baka : « we ukaan k  nakdo na p aawanaan ba? Na ijaan pataka nten pa. » ¹⁶ K  ba ij pataka ploŋ. K  aş  ji na baka : « Kaara di in, na katim ki in iwoon da? » K  bateem aji : « Fetar. » ¹⁷ K  aş  ji na baka : « Nakeerin nakakan Fetar uko unwoon wi Fetar, na   nakakan Naşibaţi uko unwoon wi Naşibaţi. » K  baş  n nar bti  i uko wi Yetu ajakuŋ.

*Pna a  i pke 
(Maci 22.23-33; Luk 20.22-39)*

* 12:11 Ka aam 118.22-23.

18 Unuur mēnt, *Bataduk balon babi ti Yetu, bukal bajaan baji pnaṭa ti pket paanwoo. Baji na a : 19 « Najukan, Moyit apiit pa un aji : Woli űnaan aka abuk aṣin kē aketi, aṣē duk űnaat anwoon aambuki, ayeenkan ahar abuk aṣin mēnt ahilna abukara bapoṭ. 20 Kē uṣē bi ka biint paaj na alon banṭaarun. Nateek aniim űnaat aṣē ket bē aambuki. 21 Natēbantēn kē aniim űnaat mēnt akak aket kē aambuki. Kē uwo haṅ pa nawajantēn. 22 Kē nin alon ti biint paaj na alon banṭaarun bukuṅ aanduk napoṭ. Wi bakeṭun bti, űnaat kē akak aket. 23 Kē hēnkun, woli baṅnaan balun anaṭa ti pket, awo ahar in ti baka, wi bukal paaj na alon bti baniimulun? »

24 Yetu ateam baka aji : « Mēnt ppaam ṅṭup ṅi Ulibra wi Naṣibaṭi na mnhina mi nul pakaan kē nakneem i? 25 Hēnk di uwoon, woli baṅnaan balun anaṭa ti pket, biint baankdo kajej baat, kē baat baankniima : bawo wal mēnt ṅi ṅwanjūt ṅi baṭi. 26 Kē ti uko wi pnaṭa ti pket, naanleyiir Ulibra wi Moyit ti dko dankṭiiniyaanun uko wi bgof bankyikuṅ, jibi Naṣibaṭi ajakuṅ na Moyit aji : “Dwo Naṣibaṭi i Abraham, i Itaak, na i Yakob?” »* 27 Yetu akak aji : « Naṣibaṭi aanwo keeri i bankeṭun, awo i bajeb. Naneem bnuura. »

Uko undēmnun ṅi iko yi bgah bajakuṅ
(Maci 22.24-40; natanan ṅi Luk 10.25-28)

28 Alon ti *bajukan Bgah antiinkun baka awin kē Yetu ateam bnuura, abi aṅog ahepara aji : « Ṭi iko yi bgah bajakuṅ, uhoṅ udēmnun dēm ba? » 29 Yetu ateam aji : « Undēmnun dēm wii wi “Fiinkan, iwi Itravel : Ajugun Naṣibaṭi i nun awoha aloolan ṭaṅ. 30 Iwo kaṅal Ajugun, Naṣibaṭi i nu, na kaṭēbu bti, na uhaaṣu bti, na uṣalu bti, na uforta wi nu bti.»* 31 Uko unyeenkun ṅi wa wii wi : “Iwo kaṅal atēṅṅu jibi iṅalun uleefu.» Nin uko ulon ṅi bgah uumpel pel iko yi. »

32 Najukan Bgah aji na a : « Uwo bnuura Najukan, iṭup manjoonan : Naṣibaṭi awoha aloolan ṭaṅ, ununkak aka alon kak. 33 Kē pṅala na kaṭēb bti na uṣalu bti, na uforta wi nu bti, na pṅal atēṅṅu jibi iṅalun uleefu upel iṭeṅan bti yi baṭeṅanun na yi bafinṅarun Naṣibaṭi.

34 Yetu awin kē aṭiini na mntit aṣē ṅi na a : « Iinlow Pṣih pi Naṣibaṭi. » Nin alon aankak aṅoom phepara uko ulon.

Hum di di Krittū ahinanun kawo abuk Dayiṭ
(Maci 22.41—23.7; Luk 20.41-47)

35 Yetu ajeṅ bṭup awo ṅi pjukan du Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi aji : « Hum di di *bajukan Bgah bahilanun kaji Krittū awo abuk Dayiṭ ba? 36 Dayiṭ ul, Uhaaṣ wi Naṣibaṭi udola kē aṭup ṅi uko wi Krittū aji :

Naṣibaṭi Ajugun aji na Ajugun :
Ṭoon ṅi kaṅen naan kadeenu
te ndoo ndo baṣooradu

ido kapafna baka ihoṭ.

37 Dayiṭ ul, ṅi uleeful, aji du Krittū kaji Ajugun, hum di di ahinanun keeri kawo Abuk Dayiṭ? » Pṅṭuk pweek pawo ṅi ptiinka aṣē lilan maakan.

Nadoon kalipara bajukan Bgah
(Maci 23.1-36; Luk 20.45-47)

38 Yetu aji na baka ṅi pjukan pi nul aji : « Nalipariin *bajukan Bgah, bukal banjaan baṅal pṅaay na imiṣa iyul, kaṅal banohntēn baka ṅi dko di baṅnaan baṭum, 39 kaṅal pṭo ṅi kadun ṅi itoh iṅehanaani na ṅi iṭij inuura ṅi ṅfettu. 40 Baji

bade bka bti bi baat bayot, kabot kadaar kajon ti pñehan Naşibaţi pa pwinana. Naşibaţi aluŋ kakob baka kakob kandëmnunŋ maakan. »

*Uŋen wi ñaaŋ nayoŋ najuuk
(Luk 21.1-4)*

⁴¹ Yetu aŋo ataŋ na dko di bajaŋ bawatna itaka pa Katoh Kaweek ki Naşibaţi. Aten jibi bañaŋ bakwatunŋ itaka da. Bayok batum bawat itaka itum.
⁴² Ñaaŋ alon nayoŋ najuuk kē aŋe bi awata ktak-ktëb tañ.

⁴³ Kē Yetu aŋe du baŋaşarul aji na baka : « Dŋupan na manjoonan, ñaaŋ nayoŋ najuuk i awul apelan bañaŋ bti banwulunŋ itaka. ⁴⁴ Banwulunŋ bukunŋ bti bawul itaka yi bawoon baanumaa, kē ul ti bwaŋ bi nul aŋe wul itaka bti yi anumiiŋ pa pde. »

13

*Yetu aŋup pjot pi katoh ki Naşibaţi
(Maci 24.1-3; Luk 21.5-7)*

¹ Wi Yetu akpënuŋ ti Katoh Kaweek ki Naşibaţi, kē alon ti baŋaşarul aŋe ji na a : « Najukan, tenan knduba kweek na ŋniw ŋnuura ŋi babomanaanunŋ Katoh Kaweek ki Naşibaţi. » ² Yetu ateema aji : « Iwin ŋniw ŋweek ŋi? Nin plaak paankduka kapaf ti ptënt pa, mangarandër bti. »

³ Yetu na baŋaşarul baban du *pnkunŋ pi mnoliwera, kē Yetu aŋe ŋo ataŋ na Katoh Kaweek ki Naşibaţi. Wi bi Piyeer, Yakob, Yowan na Andre bagaaguŋ na a, aŋe hepara aji : ⁴ « ŋupun, lum di di uko waŋ ukwoon, kē we ukyuujun kē iko mënt bti iñogan ti pban. »

*Wal wi mnhaj mnweek mankjununŋ
(Maci 24.4-14; Luk 21.8-19)*

⁵ Yetu awo ti pji na baŋaşarul : « Naŋafaraan alon aguuran. ⁶ Batum balunŋ kabi na katim ki naan kaji bawoon Krittü, kaguur bañaŋ batum. ⁷ Woli nalunŋ atiink ŋgut, abot atiink kē bakŋiiniyaan uko wi ŋgut na pgarandër, nawutan kalënk : iko mënt iwo i kawo. Nameen kē uundobi wo uba umundu.
⁸ Utaak unataŋ ugut na utaak ulon, pŋih pagut na plon. Du ŋmbaŋ ŋtum, mboŋ manlunŋ kaŋiŋar, ubon uweek ubot uwo. Iko mënt bti ikwoon ujuni wi mnhaj mnweek, ji mnhaj mi ñaaŋ ankyaan kabuk.

⁹ Naŋafaraan an ti ñlefan ; bañoŋan du ŋruha, kakoban na itintël du itoh iñehanaani, kañoŋan du kadun ki bantuŋa na ki baŋih, ŋki nafiyaarën. Wal mënt naŋup baka uko wi nameenŋ ti ŋji. ¹⁰ Uŋup Ulil Unuura uwo i duna kaŋupana ti ŋtaak bti. ¹¹ Woli bamoban aŋooŋ du uruha, nakdo kaŋaaf uko wi nakyaan kaŋup, uko unkyaanŋ kabi ti bkowan wal mënt naŋupan wa, ŋki mënt an nakdoon kaŋiini, Uhaaŋ wi Naşibaţi wa. ¹² Ñaanŋ alunŋ kakeeŋaar abuk aŋin kado bafiŋa. Aŋin napoŋ alunŋ kakeeŋaar abukul kado bafiŋa, bapoŋ banaŋara bajug baka kado bafiŋ baka. ¹³ Katim ki naan kaŋu bañaŋ bti baŋsooran. Kē anŋaanŋ amëban kaliint te kaban, abuur. »

*Mnhaj mnweek
(Maci 24.15-22; Luk 21.20-24)*

¹⁴ Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuŋaan maakan unjaan uŋopan* kē uwo ŋi dko di uwoonŋ uunwo kawo – Iwi inkleyiirunŋ yikrënën. Bañaŋ bankwoonŋ du utaak wi Yuda bakeeriin baŋi baya du inkunŋ iweek. ¹⁵ Anŋoonŋ du uŋaala awutan kaneejar uko ulon. ¹⁶ Anwoonŋ du ŋteeh awutan kakakar bayeti bi nul

* 13:14 Baŋiiniyaan ti uko wi kadunŋ ki untonŋ wi bagrek wi baŋunŋ du Katoh Kaweek ki Naşibaţi ; natanan ti Daniyel 9.27; 11.31; 12.11.

du katoh. ¹⁷ Nnuur mēnt, baat bankwoon na iyin, na bankbootanuj bawuʔan. ¹⁸ Nañehaan uko mēnt uwut kaban ʔi wal wi uʃubal na mpoj. ¹⁹ Nnuur mēnt njawo nnuur ʔi mnhaj. Mnhaj manwoon maambaan kawohara wi Naʃibaʔi aʔakuj umundu ; kē mnhaj mntēnt muʔ maankak aluj kawo nin uyaas ulonj kak. ²⁰ Kē woli Ajugun aantinktēn lah nnuur mēnt, nin ñaan aankduka duka kado kahefēnt ; kē bañaan biki adatuʔ baʃē ʔu kē atiinktēn ʔa. ²¹ Woli alonj ajakan : “Natenan, Krittu awo du dko daʔ” kēme : “Awo du dko dimonj” nakfiyaara. ²² Bañaan baluʔ kanaʔa kaʔilan kaji bawoonj Krittu na baʔupar Naʃibaʔi. Bado mlagre na iko iñonʔarēnaan pa woli bahilani baguur biki Naʃibaʔi adatuʔ. ²³ Naʔafaraan keeri, ddoobi ʔupan iko bti inkluj kabi. »

Ubi wi Abuk Ñiint

(Maci 24.29-31; Luk 21.25-28)

²⁴ « ʔi nnuur mēnt, wi mnhaj manktēpuʔ, unuur uʔēmʃa, pli paankak anuur, ²⁵ ʔjah ʔajotna baʔi. Iko bti yi baʔi iʃinʔar. ²⁶ Wal mēnt, baʃē bawin *Abuk Ñiint ado kabi ʔi infeluj, awo na mnhina mnweek maakan na mndēm. ²⁷ Ayil wal mēnt ʔwanjut ʔaya dko bti ʔi umundu, ʔaya du kabanj ki baʔi na ki umundu ʔaʔonkrēn biki adatuʔ.

Pjukan pi mnko

(Maci 24.32-35; Luk 21.29-33)

²⁸ « Natenan ʔi mnko : Wi inah ijunanj jun pluuman kē itoh ikpēn naji nayikrēn kē pti pañogani. ²⁹ Hēnk di ukwohanj pa an kak : woli naluʔ awin iko yanj kē ibani, nameen kē Abuk Ñiint aʔogi, awo ʔi plēman. ³⁰ Na manjoonan, dʔupan, kawuun[†] ki kaanktēp bē iko yi bti iinwinanaa. ³¹ Baʔi na mboʃ ʔaba, kē ʔʔup ʔi naan ʔaʃē wo ʔaankba. ³² Kē unuur wi iko mēnt bti ikbiinj, kēme woori mēnt, nin ñaan alonj aamme me wa, mēnt ʔwanjut ʔi baʔi, mēnt nji Abukul a, Naʃibaʔi Paapa ʔaʔ ameen wa.

Nawoon bten

(Maci 24.36-51; Luk 21.34-36)

³³ « Naʔafaraan, nawoon bten, naamme wal wi uko mēnt ukbanuj. ³⁴ Uwo ji ñiint ankyaan bayaas aʃē dukar balemp katoh, andoli na ulemp wi nul, aji na nayanj bgah awo bten. ³⁵ Nawoon keeri bten, naamme woori wi ajug katoh akbiinj, naamme me abi na utaakal kēme na utejan mnjel, kēme uhaan ʔguk kēme na nfa. ³⁶ Nalipariin akur kur aban aʃē ʔēnkan nawo ʔi bnjoj. ³⁷ Uko wi nji kaʔupananj, dʔup wa bañaanj bti, nawoon bten. »

14

Bala pfiʔ Yetu

(Maci 26.2-5; Luk 22.1-2)

¹ Ufettu wi ipoom indaʔ na *Ufettu wi Mbuur ʔaduka nnuur ʔtēb, kē baʔejan bawee na *bajukan Bgah baʃē la jibi bakdoli mntit kadoo kamob Yetu kafina. ² Baji : « Nywut kado nin uko ulonj ʔi ufettu, ji bañaanj babi baʃinʔar. »

Ñaʔ alonj ajees Yetu ukēra ujuj ulil pʔtēkēñ ʔi bkow

(Maci 26.6-13)

³ Yetu awo du ubeeka wi Betani du katoh ki Fimonj i bajaanj badu namaak bdoo. Wi bawoonj ʔi pde, ñaʔ alonj kē aʃē bi na ukēra ujuj ulil pʔtēkēñ ʔi pʔukar pmpoʔi pi banugnuj itaka itum. Ukēra mēnt ubomanaan bko bi bajaanj bado nardu abot atam maakan. Afom pa aʃē jeeʃ ukēra ʔi bkow bi Yetu.

[†] 13:30 Kēme Umundu wi nwoonj wi.

4 Ké bañaan balon başë wo baanlilani, banur nuran aji : « We ubaan awo ptok ukëra pi ba? 5 Woli bawaap lah wa baka uko umpelun baluk bi uşubal* , kajej itaka mënŋ kawul bajuuk. » Badeebaţër ñaaţ.

6 Ké Yetu aşë ji na baka : « Nawutana, we ukaan ké naknoorana ba? Ado uko unuura pa nji. 7 Bajuuk, nawo na baka nnuur bti, nahilan kado baka bnuura, wal wi naknumiin, ké nşë wo mënkwö na an nnuur bti. 8 Ado uko wi ahilanun pdo, adobi tu tu ukëra ujuŋ ulil pţëkëñ ti uleef naan pa umoy. 9 Na manjoonan, dţupan, dko bti di baktupun Uţup Ulil Unuura, baţup kak uko wi ñaaţ i adolon, kaleşna'a.

Yuda Itkariyot aţu na pwaap Yetu

(Maci 26.14-16; Luk 22.3-6)

10 Yuda Itkariyot, alon ti banjañan iñeen na batëb aya du baţerjan baweek pwul baka Yetu. 11 Wi batiinkulun, balilani aşë hona itaka. Ké aşë wo ti pla jibi akdolon kadoo kawul baka Yetu.

Baţaşar Yetu babomandër ufettu wi mnjeeh

(Maci 26.17-25; Luk 22.7-13; Yowan 13.21-30)

12 Ti unuur uteek wi ufettu wi ipoom indaţ, wi bañaan bajaan bafin nkaneel pţerjanaan ufettu wi mnjeeh, baţaşar Yetu baji na a : « Tuŋ di inaluŋ nya nbomandër ideena kañah ki ufettu. » 13 Ayil wal mënŋ baţaşarul batëb, aji na baka : « Nayaan du ubeeka, naya kayit na ñiinŋ alon ankuŋiŋ pdunk pi meel : naţaşana. 14 Katoh ki akneejuŋ, najakan na ajug katoh mënŋ? “Najukan aji : tuŋ di meet di akdeenuŋ pde pi ufettu na baţaşarul dawoon?” 15 Ayuujan meet dhaan du bko duuţ danwoon na iko yi naknumiin bti, dul di nakyaan kabomandërun nhlina nde pde pi ufettu. » 16 Baţaşarul baya, aban du ubeeka, aţenk ké iko iwo bti jibi ajakuŋ na baka ké baboman pde pi ufettu.

Yetu aţup ké alon ti baţaşarul aluŋ kawaapa

(Maci 26.20-25; Luk 22.14; natanan ti Yowan 13.21-30)

17 Wi utakal ubanuŋ, Yetu aban na baţaşarul iñeen na batëb. 18 Wi baţoon awo ti pde, Yetu aji : « Dţupan, na manjoonan, alon ti an, ankndeen na nji aluŋ kawaapën. » 19 Bajooţani, ké andoli aşë wo ti phepara aji : « Woon nji a i? » 20 Ké aşë ji na baka : « Alon ti an baţaşar naan iñeen na batëb, anktuun kañen na nji ti praata. 21 Aa, *Abuk Ñiinŋ awo kakeţ jibi upiitaniiŋ ti a ti Ulibra wi Naşibaţi, ké anşaan awula aşë wuţan. Uhokan lah awo aankbuka. »

Yetu aţup aji Piyeer aluŋ kapok pme'a

(Maci 26.26-29; Luk 22.17-20,31-34)

22 Wi bakdeen, Yetu ajeŋ kapoom, abeeb Naşibaţi, akitëş ka, awul baka aşë ji : « Najekan, uleef naan wii wi. » 23 Abot ajeŋ pnkalame pi poot, wi abeebuŋ Naşibaţi aba, aşë wul baka badaan, ké badaan bukal bti. 24 Aji na baka : « Pñaak pi naan pii pi, pankntuluŋ pa pntuk pweek maakan, pi Naşibaţi aţerjanaanuŋ bhonar. 25 Dţupan, na manjoonan, nin mënkwö adaan poot te unuur wi iko bti ikkakun ihalu du Pşih pi Naşibaţi. »

26 Bayeeh añaamarën aba, aşë pën pya du *Pnkun pi Mnoliwera. 27 Yetu aji na baka : « An bti nadukën, jibi upiituŋ ti Ulibra wi Naşibaţi :

“Dkob nayafan kafin,

nkaneel nşë nawayşër”✠

28 Ké wi nji kanaŋiŋ ti pket, djot kadun kayoonkan du Galilay. »

* 14:5 Uko umpelun baluk di nnuur iñeen-week nyaaş nwanjant. ✠ 14:27 Fakariya 13.7.

²⁹ Piyeer aji na a : « Woli bañaan bti baya aduku, nji mēnkduku! » ³⁰ Yetu ateema aji : « Na manjoonan d̄tupu, na utejan wi, ji uguk udo kahaan uyaas utēbant̄en, iwi, ipok n̄yaas n̄wajant̄ kaji iimme'ēn. » ³¹ Kē Piyeer ašē taman maakan aji : « Woli ddoo wo i pkeṭ na iwi, nin, mēnkpok kaji mēmme'u. » Kē bukal bti bakak aji han.

Du Gettemaniya

(Maci 26.36-46; Luk 22.40-46)

³² Baban du dko di bajaan bado Gettemaniya kē Yetu ašē ji na baṭašarul : « Naṭoon ṭi, dya p̄nehan Našibaṭi. » ³³ Ajeṭ na a Piyeer, Jakob, na Yowan ašē jun p̄haajala na p̄tiink mn̄haj ṭi uhaaš wi nul. ³⁴ Aji na baka : « Uhaaš wi naan ujoṭani, p̄joṭan p̄diṭ maakan kē ndo kita ; nadukiin ṭi nawo bten. »

³⁵ Kē wi ajohariin aya low n̄tišu, ašē jot ṭi mboš añehan Našibaṭi, aji woli uhilan lah kawo, mn̄haj mankb̄iinj mi manlowa. ³⁶ Aji : « Abba†, Paap, iwi inhiniinj iko bti, lowaan mn̄haj mi ṭi n̄ji ; ušē uwut kawo uko wi n̄jaluj, wi ijaluj ukdolaniinj.

³⁷ Yetu akak ašē ṭenk baṭašarul kē bak̄nojēnt̄, kē ašē ji na Piyeer : « Timon̄, injoyēnt̄? Iinhilan awo bten uwoori uloolan ṭañ. ³⁸ Nawoon bten nado kañehan nawutna kajot ṭi kaguuru. Uhaaš wi nan unjal pdo bnuura kē n̄leefan n̄ašē waṅ uforṭa. »

³⁹ Akak aya alow baka añehan Našibaṭi awo ṭi pkakalēs uṭup wi aṭupun̄ ṭi kateeku. ⁴⁰ Awugša akak, aṭenk baṭašarul kē bak̄nojēnt̄, kēs ki baka kad̄iṭ bn̄joy, baamme uko wi bakteemuluj.

⁴¹ Yetu akak uyaas uwajant̄en du baṭašarul aṭenk kē bak̄nojēnt̄ ašē ji na baka : « Nan̄ojēnt̄en, nanoorfēnan. Uko mēnt̄ ubaa. Wal wi *Abuk N̄iint̄ awoon ṭi kawulana ṭi iñen yi bado buṭaan ubani. ⁴² Nanaṭiin n̄ya! Natenan, ankwaapn̄uj aṅogi, awii wi. »

Bamob Yetu

(Maci 26.47-56; Luk 22.47-53)

⁴³ Ṭi dko mēnt̄, wi Yetu ahumuṅ kaṭiini, kē Yudaṭ, anwoon alon̄ ṭi banjañan iñeen na batēb, ašē wuj na p̄ntuk pi bañaan banwoon̄ na ikej na induk. Baṭejan baweek na *bajukan Bgah na bantohi bayilun̄ baka. ⁴⁴ Yuda, anwaapulun̄ aji na baka, hēnk d̄i di nakmeenun̄ ñaan̄ mēnt̄, aji : « I n̄ji kamookun̄, ula namobana, nawutan kado abuur. » ⁴⁵ Wi abanaan̄ ban añog Yetu ašē ji na a : « Najukan » ašē mooka. ⁴⁶ Bukundu kē bašē dēpa ṭi a amoba. ⁴⁷ Alon̄ ṭi banwoon̄ da apēnan kej atib nalempar naših i baṭejan, abi fala fal kabaṭ.

⁴⁸ Yetu kē ašē ṭiini na baka aji : « Dwo nado buṭaan i, kē nado bi pmobēn na ikej na induk? ⁴⁹ N̄nuur bti dji kawo na an du Katoh Kaweek ki Našibaṭi kajukan, kē naammobēn. Kē uko wi Ulibra wi Našibaṭi ujakun̄ uwoon̄ kadolana. » ⁵⁰ Kē wal mēnt̄, baṭašarul bti bašē ṭi aduka.

⁵¹ Naṭaša alon̄ anguradiinj blaañ ṭañ akṭašulun̄. Bamoba, ⁵² kē ašē wutan blaañ aṭi byiṣu.

Bañooṭ Yetu du uruha wi bayuday

(Maci 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; natenan ṭi Yowan 18.13-15)

⁵³ Bañooṭ Yetu du uko naših i baṭejan. Baṭejan baweek, bantohi na *bajukan Bgah bayit da bti. ⁵⁴ Piyeer kē ašē low du kafet̄ aṭaša te du blay meṭ bi katoh kaweek ki naših i baṭejan. Aṭo na balemp atēma. ⁵⁵ Baṭejan baweek

† 14:36 Abba : Ṭi uṭup uaramayik dawoon̄ Paap.

na bawayēs bṭup bti bandukiin bala uko utapar Yetu kahilna kado bafiṇa ašē wo baanwini. ⁵⁶ Baṭum baji batapara kē ṇṭup nji baka ṇašē wo ṇaani ṇayeenkiir. ⁵⁷ Balon baji banaṭa katapara kaji : ⁵⁸ « ṇṭiinka kē aji afom Katoh Kaweek ki Našibaṭi, ki iṇen yi baṇaan ibomanuṇ, kašē kaniw ṭi ṇnuur ṇwajanṭ, kalon ki iṇen yi baṇaan iwoon iinkboman. » ⁵⁹ Baando tiinkar tiinkar ṭi uṭup wuṇ.

⁶⁰ Naših i baṭejan anaṭa wal mēnt anaṭ ṭi ptoof pi baka ašē hepar Yetu aji : « Iinkhepna ṭi uko wi baṇaan biki baktupunṭ ṭi iwi i? » ⁶¹ Kē ul ašē yompa yomp, aani nin uko ulon. Naših i baṭejan akak ahepara aji : « Našibaṭi i ṇjaan ṇdēman, iwi iwoon Krittu Abukul i? » ⁶² Yetu ateema aji : « Nji a. Kē našē luṇ kawinēn nji *Abuk ṇiint ṇṭo ṭi kadeenu ki *Andēmuṇ Maakan. Naluṇ kawina kak ado kabi na infelun yi baṭi. »

⁶³ Kē naših i baṭejan ašē tow imiṣa yi nulṭ aji : « ṇdoona we kak bamaar ba? ⁶⁴ Natiink bti kē akar Našibaṭi. We wi naṣaluṇ ṭi uko wi ba? » Kē bukal bti bašē ji aduknaanaa, awo i pkeṭ. ⁶⁵ Balon bawo ṭi pṭēfjēra, awuna kaara akoba ašē ji na a : « Iwi, Naṭupar Našibaṭi, ṭupan ṇaan ankobiin. » Kē balemp bašē wo ṭi pkoba.

Piyeer apok aji aamme Yetu

(Maci 26.69-75; Luk 22.56-62; natenan ṭi Yowan 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Wi Piyeer awoon ṭi uṭeēh, du blay, kē ṇaat alon ṭi balemp biki naših i baṭejan ašē ban. ⁶⁷ Wi awinuṇ Piyeer kē aktēma, aṣalana ašē ji na a : « Iwi kak ibi wo na Yetu i Nataret. » ⁶⁸ Kē ašē pok aji : « Iji we? Mēndo me me uko wi iṇaluṇ pṭup. » Atool ppēn du blay bi bdiḡ [kē uguk ušē haan].

⁶⁹ ṇaat nalemp awina ašē wo kak ṭi pji na banwoon da : « Awo ṭi baka. » ⁷⁰ Kē Piyeer akak apok. Uunjoni kē banwoon da bašē wo ṭi pji na a : « Iwi, na manjooan, iwo alon ṭi baka, idoo wo i uṭaak wi Galilay. » ⁷¹ Kē ašē mehna aji na Našibaṭi afēpa woli aankṭup manjooan, awo ṭi pji : « Mēmmē ṇiint i najakuṇ hēnk. »

⁷² ṭi dko mēnt kē uguk ušē haan uyaāš uṭēbantēn. Kē Piyeer ašē leš uṭup wi Yetu abiiṇ aji na a : « Ji uguk udo kahaan uyaāš uṭēbantēn ipok ṇyaāš ṇwajanṭ kaji iimme'ēn. » Aṭi wal mēnt, apēn bdiḡ awooni.

15

Baṇooṭ Yetu du kadun ki Pilat

(Luk 23.1-5,13-25; Maci 27.1-2,11-14; natenan ṭi Yowan 18.28-38)

¹ Wi nfa mambanaṇ ban kē baṭejan baweek bašē ṭo ayit na bantohi, na *bajukan Bgah na baṇaan bti biki uruha wi bayuday. Bado kē batan Yetu ašē ṇooṭa aya wul Pilat. ² Kē Pilat ašē hepar Yetu aji : « Iwi, iwoon naših i bayuday i? » Kē atēem aji : « Iwi, ijakuṇ han. » ³ Baṭejan baweek batapara iko itum. ⁴ Pilat kē akak hepara : « Iinka uko ulon uṭup i? Iinwin iko yi baktapariin bti? » ⁵ Kē Yetu aanteema teem nin uko ulon, kē Pilat adoo ṇoṇar.

⁶ Ufettu undoli Pilat aji wutan pa baṇaan biki ašihuṇ nakalabuṣ i baheparun. ⁷ Kē ṇiint alon i bajaan bado Barabaat ašē wo ukalabuṣ, ul na baṇaan balon banṇiṇun ṇaan wi bakyewlanun ubeeka.

⁸ Pntuk pabi ašē wo ṭi phepar Pilat uko wi ajonun kado baka. ⁹ Pilat aji na baka : « Naṇal nwutanan naših i bayuday i? » ¹⁰ Ame kē baṭejan baweek bakuj Yetu, ukaan kē baṭija'a. ¹¹ Kē baṭejan baweek bašē wuuk pntuk paṭep ṭep paji awutan baka Barabaat. ¹² Pilat akak ajeḡ bṭup ašē ji : « We wi nji kadoon

ṭ 14:63 Atow imiṣa yi nul pyuujna kē adeebaṭi.

keeri na i najaan nado naših i bayuday? » ¹³ Kë bakak ahuuran aji : « Pañana! » ¹⁴ Pilat aji na baka : « Buṭaan bhoṅ bi bi adoṅ ba? » Kë babaa huurana huuran maakan aji : « Pañana! » ¹⁵ Jibi Pilat aṅaluṅ pdo uko unliluṅ pntuk, awutan baka Barabaat, ašë do kë bakob Yetu na itintël, ašë wul baka a bapaṅ.

Bangoli babeṅ Yetu

(Maci 27.27-31; natenan ṭi Yowan 19.2-3)

¹⁶ Bangoli bañoṭ Yetu du blay bi katoh ki Pilat nantuṅa, ašë du batëṅ baka bti. ¹⁷ Bawoharëna bayeti bjeenkalkud, abot ašiiir iyiw ado ukël aṭu'a ṭi bkow*. ¹⁸ Bawo ṭi pnohntëna aji : « Nwulu mboš, iwi naših i bayuday. » ¹⁹ Bakoba ṭi bkow na pmul, atëfjëra abot aṅup ṭi kadunul, kawo ji badëmana. ²⁰ Wi babeṅuluṅ aba, bapënan bayeti bjeenkalkud akakana imiša yi nul, ašë pën na a pya kapan ṭi krut.

Bapaṅ Yetu

(Maci 27.32-44; Luk 23.26-43; Yowan 19.17-27)

²¹ Baṭu ñiint alon i katim ki Timon, i ubeeka wi Kiren ampënnuṅ uṭeeh pkuṅa krut ki Yetu, awo ašin bi Alektandër na Rufut. ²² Bañoṭ Yetu du dko di bajaṅ bado Golgota uwoṅ « Kaheem ki Bkow. » ²³ Bawula poot pi banaakrënnuṅ na bko bi bajaṅ bado miir kë apok pdaan. ²⁴ Bapaṅa afaašiiir imiša yi nul, wi badoluṅ kanuṅ na mmlaak, katenna uko wi andöli akuyitanaanuṅ.

²⁵ Wi ṅwoori kañëen kalon ṅabanuṅ wi wi bapaṅuluṅ. ²⁶ Bapiit ṭi bkowul duuṅ ṭi krut uko unṭuṅ kë bapaṅa, uwo « Naših i bayuday. » ²⁷ Bapaṅa na balat batëb, alon ṭi kadeenu ki nul, alon ṭi kamayu. [²⁸ Kë hënk di di uko upiitun ṭi Ulibra wi Našibaṭi udolaniin, uji : « Banaakrëna na bado buṭaan. »]

²⁹ Banktëpuṅ bakar karana ašë bët bëtan ikow aji : « Mbeeh, mënt iwi ijakuṅ aji iwat Katoh Kaweek ki Našibaṭi kašë kaniw ka ṭi ṅnuur ṅwajanṅ i? » ³⁰ Heliin ṭi krut, ibuuran uleefu. » ³¹ Baṭeṅan baweek kak na *bajukan Bgah banaakiir abeṅa aji : « Abuuran balon ašë wo aanhil pbuuran uleeful! ³² Aanwo Krittü naših i Iṭrayel i? Aheliin keeri hënkun ṭi krut ṅwin, ṅšë ṅfiyaar. » Biki bapaṅuṅ na a bado kara kak.

Pkeṭ pi Yetu

(Maci 27.45-56; Luk 23.44-49; natenan ṭi Yowan 19.28-30)

³³ ṭi udiin unuur, unuur umara mara awunana, kë bdëm bašë wala ṭi umundu bti, ado ṅwoori ṅwajanṅ. ³⁴ ṭi ṅwoori ṅwajanṅ ṅi pnak, Yetu kë ašë do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama ṭabaktani » uwoṅ : « Našibaṭi i naan, Našibaṭi i naan, we ukaṅ kë iwutën? » ³⁵ Balon banwoṅ da, wi batiinkuluṅ, baji : « Natiinkan, adu *Eli. » ³⁶ Alon aṭi, atoop kalëmënt kantanuṅ ṭi pmul ṭi poot ptaakṅaan, awula adaan, ašë ji : « Nayoonkan, ṅten me Eli abi kawalana. » ³⁷ Kë Yetu ašë do pdiim pweek ašë jëmša. ³⁸ Blaañ bkëm maakan banjaṅ baneenan bañaṅ pneej du dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Našibaṭi batowa ṭi ptoof. ³⁹ Naweek i bangoli iñeen-week alon anaṅ wal mënt ataṅ na Yetu. Wi awinuṅ jibi ajëmšiiṅ, ašë huuran aji : « Ñiint i awo na manjoonan Abuk Našibaṭi. »

⁴⁰ Uka kak baṭ balon bannaṅuṅ alow ašë ten, bi Mariya i uṭaak wi Magdala, Falome, Mariya anin Yakob nampoṭi na Yotët, bawo ṭi bakaṅ mënṭan. ⁴¹ Baṭ mënṭan bajaṅ babi kaṭaš Yetu kabot kaṭënka wi awoṅ du Galilay. Baṭ batum kak bampayiiṅ na a du ubeeka wi Yerutalem bawo da.

* **15:17** Bado hënk anaaman na uko wi Tetar naših najeenkalkud ajaṅ aṭu ṭi bkow. ✧ **15:34** Kañaam 22.2.

*Umoy wi Yetu**(Maci 27.57-61; Luk 23.50-56; natenan ti Yowan 19.38-42)*

⁴²⁻⁴³ Utaakal ukeŕ udo bi ban, k   niint alonj i katim kawoon Yotef, anwoon i ubeeka wi Arimati a   bi. Awo  naaj antiinkaniinj ti uruha wi bayuday, awo ti pyoonk ubi wi P ih pi Na iba i. Aya na mnt nj ahepar Pilat puum pi Yetu wal m nt   iki unuur m nt  uwo wi pbomand r pa unuur wi pnoorf n. ⁴⁴ Pilat a on ar k  Yetu adobi ke , wi wi a aanj adu naweek i bangoli i een-week, ahepara me ujoni, wi aket nun. ⁴⁵ Wi atee mulu , k  a   dinan Yotef ajej puum. ⁴⁶ Yotef anug bla   bi ifaal, awalan puum pi Yetu ti krut a   bootan pa na ba, aya b kan pa ti bh r bi bajipunj ti kabanj ki plaak. Ado k  bak l plaak pweek ti pl man pi bh r. ⁴⁷ Mariya i utaa k wi Magdala na Mariya anin Yotef baten dko di bab kanulu  bnuura.

16*Baa  bat nk bh r k  bawo bjint **(Maci 28.1-10; Luk 24.1-10; natenan ti Yowan 20.1-10)*

¹ Wi *unuur wi pnoorf n wi bayuday ut pu , Mariya i utaa k wi Magdala, Falome na Mariya anin Jakob banug uk ra ujun ulil p k n katul tulanj ti puum pi Yetu. ² Ti unuur un a un unuur wi pnoorf n, na nfa kub wi unuur up nu , k  ba   ya du bh r bi Yetu. ³ Bala ar aji : « In abaanj aya kak lun plaak panwoonj ti pl man pi bh r ba? »

⁴ K  wi ba aanj akat k   a   win plaak pand mu  maakan k  pak lanaa. ⁵ Baneej du bh r a   win ti kadeenu ki baka na a a alonj anwohariinj kami a kafaatal k  a oo, k  ba   l nk maakan.

⁶ Aji na baka : « Nakl nk, nala Yetu i Nataret, i bapanu : ana a ti pke , aanwo ti. Natenan dko di bapiintanulu . ⁷ Nayaan naji na Piyeer na ba a arul bandukiinj: “ajotan kadun du Galilay, dul di nakwinnulu  jibi abiinj a upan.” »

⁸ Bap n du bh r a   ti,  leef  aki na baka, k  babot a on ar maakan, pal nk pi bal nku  pa u k  baan up nin  naaj uko ulonj te ado ban katoh.

Yetu ap n awinana wi ana iinj ti pke 

[⁹ Yetu ana a ti pke  na nfa mi unuur un aanu  unuur wi pnoorf n. Ap n awinana duna ti Mariya i utaa k wi Magdala, i abiinj ap nan  ntaayi paaj na ulonj. ¹⁰ Aya a up uko m nt  bambiinj awo na Yetu banwoonj wal m nt  ti puum awooni. ¹¹ Wi batiinku  k  ana a ti pke , k  ul abot awina, baanfiyaara.

¹² Wi uko wa  ut pu , Yetu ap n awinana awo ji  naaj nampa i ti ba a arul bat b bankyaan unj aya du uf t unwoonj du ut eh. ¹³ Bukunj m ntan bakak a up bandukiinj uko wi bawinunj, k  baanfiyaar baka kak.

¹⁴ Yetu abaa  aan ap n awinana ti banja an i een na aloolan wi ba oonj ti umee a pa pde, anoman na baka ti uko wi bawoonj baanfiyaari na ti pd n m pi  haa   i baka  iki wi ana iinj ti pke  a   p n awinana, baanfiyaar banwinulu .

¹⁵ Akak aji na baka : « Nayaan ti umundu bti na up U up Ulil Unuura ba aanj bti biki umundu. ¹⁶ Ankfiyaaru  kabot kayeenk batitmu abuur, k  anwoonj aankdi pfiyaar n aduknaana. ¹⁷ Iko yi ikyuujunj k  bafiyaari : Balu  kado kadook  ntaayi ti katim ki naan. Balu  ka iini n up nyaan . ¹⁸ Bajej  pula ti i en yi baka. Woli badoo daan bnunk bankfi aru , nin uko ulonj uunkdo baka. Bapaf bamaakal i en kajeban baka. »

¹⁹ Wi Yetu Ajugun a iiniinj aba, a   deenana ba i, a o ti ka en kadeenu ki Na iba i. ²⁰ K  ba a arul ba   ya du dko bti a up U up Ulil Unuura. Ajugun

alemp na baka abot ayuuj kë uko wi bakɕupuj uwo manjoonan na iko iñonarënaan yi bakdoluj.]

Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun

Uṭup ujuni

Luk apiit ṅibra ṅtëb. Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun na Ulemp wi Banjañan. Luk ate ugrek bnuura. Awo nakuraar. Wi Pawulu ayaan pṭup bañaan banwoon baamme Naşibaṭi Uṭup Ulil Unuura, bukal bagakänderun. Wal mënṭ Luk aandobi me Naşibaṭi. Abaa bi kak kak naritton. Apiit ulibra wi bê aanwin Yetu. Aya ala bañaan bammeen Yetu ahepar baka bnuura jibi iko itëpari. Aje Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun aşe piit, jibi Maci adolon. Maci kak aje ulibra wi Markut. Ṭi ulibra wi nul, Luk ajuk iko yi bayuday akuṭ ajuk iko yi banwoon baanfiyaar Naşibaṭi bawoon baammee. Apiit pa bañaan banteen ugrek banwoon baanfët ṭi Palettina. Aṭiiniyaan pntaali pi Yetu ajunna du Adam kadiimanaan kē Yetu awoon nabuuran bañaan bti. Woli ñaan aleyiir ulibra wi Luk aji win unal wi Naşibaṭi adiimanun bañaan biki umundu upokun; bajuuk, bamaakal. Luk aṭiiniyaan kak Uhaaş wi Naşibaṭi na pñehan Naşibaṭi.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Uko unkayi kē Luk apiit ulibra wi (1.1-4)
2. Hum di di Yowan Nabattaar na Yetu babukiin (1.5–2.52)
3. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1-20)
4. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.21–4.13)
5. Yetu aya aṭo du Galilay (4.14–9.50)
6. Yetu apëna Galilay aṭool pya Yerutalem (9.51–19.27)
7. Kanëm kabaañşaaani ki Yetu ṭi mboş: pwayëş pi bawayşulun na pkeṭul (19.28–23.56)
8. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (24.1-12)
9. Yetu apën awinana ṭi kadun ki baṭaşarul aşe deenana du baṭi duuṭ (24.13-53).

Ujuni

¹ Bañaan batum, badoonaan na ppiit, kaṭup iko bti inṭëpun ṭi ptoofun. ² Bakakalëşun ya, jibi bammaarun abot awin na kēş ki baka du ujuni, baṭupun baka ya. Bukal biki baṭuun pṭup *Uṭup Ulil Unuura. ³ Ukaan kē nşë şal aji, wi nheparun bnuura, aten iko bti jibi iyeenkiiri du ujuni, uyuk maakan nji kak npiit, nṭupu bnuura jibi iko itëpari, iwi Teofil i mmaganun maakan, ⁴ ihilna ime kē iko yi bajukaniin iwo manjoonan.

Uwanjut uṭup Fakariya kē Yowan Nabattaar alun kabuka

⁵ Wal wi *Herod awoon naşih i utaak wi Yuda, naṭenjan i Naşibaṭi alon awo da i bajaan bado Fakariya. Awo i pntuk pi baṭenjan biki pşini pi Abiya. Aharul awo i pşini pi *Aaron naṭenjan, katimul kawo Elitabet. ⁶ Bawo bukal batëb bti bañaan baṭool ṭi kadun ki Naşibaṭi, banjayi bataş uṭup na bgah bi Ajugun bti bnuura. ⁷ Kē başë wo baambuki, ṭiki Elitabet aanhilan pbuk, kē bakak awo bukal batëb bti bañaan bandoon abi ṭaf ṭaf.

⁸ Unuur ulon, Fakariya awo ṭi pdo bṭenjan ṭi kadun ki Naşibaṭi, ṭiki pntukul pakaan na pdo ba. ⁹ Baṭenjan baji bado kambiiun katen ñaan i Naşibaṭi adaton, kē ul, Fakariya adataniin ṭi baṭenjan bti, pneej du *dko dyimanaan di

Katoh Kaweek ki Naşibaţi, katër mnkulan*. ¹⁰ Pntuk pi bañaan batum k  pas  wo  i p nehan Naşibaţi du bdiġ, wal wi akt run mnkulan.

¹¹  i dko m nt k  a  wón *uwanj t ulonj wi Ajugun, k  unat  i umban udeenu wi ume a ut ri mnkulan. ¹² Fakariya al nk adiwi a, wi awinunj wa, ¹³ k  uwanj t u   jak  : « Fakariya, wutan kal nk! Uko wi i nehanun, utiinkana du Naşibaţi : Elitabet aharu, alun kabukuru napo   iint, luŋi i u'a katim ki *Yowan. ¹⁴ Alun katjju mnlilan na mntarj ; bañaan batum balun kaliland r kabuka ki nul. ¹⁵ Alun kawo  naanj naweek  i kadun ki Ajugun. Aanwo kalun kadaan nin poot. *Uhaa  wi Naşibaţi ujunna pwo  i a du kayinj ki anin. ¹⁶ Alun kakakan babuk *Itrayel du Ajugun, Naşibaţi i baka. ¹⁷ Alun kado kapo   i kadun ki Naşibaţi, na uhaa  na mnhina mi *Eli *Na urap Naşibaţi, bapo  bakakna batiinkar na ba in baka, banwoon baank a Naşibaţi, bakak bawo na   al  nuura ji bañaan banwoon batool. Alun kado pntuk pi bañaan, pabomand r bnuura pa Ajugun. »

¹⁸ K  Fakariya a  ji na Uwanjut: « Hum di di nji kadolonj, kadoo kame k  uko wanj uwo manjoonan? D afi, k  ahar naan akak awo naweek. » ¹⁹ Uwanjut uteema aji : « Nji dwoon *Gabriyel! Dji kana   i kadun ki Naşibaţi, kalempara. Ul ayilnun, mbi n iini na iwi, n upu u up ulil wi. ²⁰ Iinfiaar uko wi n upiinj, k  u  luŋ kadolana  i wal wi Naşibaţi adatonj, ikak keeri namum, kabii  b up, te unuur wi iko m nt yun iklunjinj kadolana. »

²¹ Wal m nt, k  bañaan ba  na  ayoonk Fakariya a  la uko unkaan k  ajon maakan h nk du *dko dyimanaan. ²² K  wi ap nun, aankak ahil p iini na baka. H nk di bañaan bameen k  aya ka mnwin du dko dyimanaan meet. Fakariya a iiniyaan na baka na i en  a , k  pdiim paankp n.

²³ Wi abaanj ulemp wi awoonj i pdo du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, a  kak katohul. ²⁴ Uunjonj, k  Elitabet aharul a  mobana kayinj. Amen kayinj m nt te kli kafeen, a  j   i u al : ²⁵ « K  h nk di di Ajugun alempun na nji,  i wal wi adatonj, abuuranaan mnkow  i ke  ki bañaanj! »

Uwanjut u up Mariya kabuka ki Yetu

²⁶ Wi kayinj ki Elitabet kadolonj kli paaj, k  Naşibaţi a  yil *Gabriyel *Uwanjut du ubeeka wi *Nataret du u aak wi *Galilay ²⁷ du neegani anwoonj aamme  iint, i  iint alonj anwoonj Yotef, i p ini pi *Dayi  na ih, ajokunj. Katim ki neegani anj kawo *Mariya. ²⁸ Uwanjut uneej du katohul a  j  na a : « Dwulu mbo , iwi i Naşibaţi awulun bnuura bi nul atuman. Ajugun awo na iwi. » ²⁹ Wi Mariya atiinkunj u up wanj a   onar maakan, awo  i p al, aji : « Pwul mbo  pi pawo phonj ba? » ³⁰ Uwanjut k  u  j  na a : « Mariya, wutan kal nk ; Naşibaţi awulu bnuura bi nul. ³¹ H nk, ilunj kawo na kayinj, kabuk napo   iint ; luŋi i u'a katim ki Yetu. ³² Alun kawo naweek. Balun kado kadu'a Abuk Naşibaţi *And munj Maakan. Naşibaţi Ajugun, alun katoorana  i p ih pi *Dayi  ateem. ³³ Ul akluŋ katjjan p ini pi *Yakob bti, te mndani. P ih pi nul paankluŋ kaba. » ³⁴ K  Mariya a  j  na uwanjut: « Hum di di uko m nt wunj ukhulanun kalun kadolana, wi nwoonj m ndobi me biint? » ³⁵ Uwanjut uteema aji : « *Uhaa  wi Naşibaţi ulunj kahela  i iwi, Naşibaţi And munj Maakan a  guru na mnhina mnweek mi nul ji blifi. Ukaan k  napo  nayimanaan anklunj kabuka akdu'ana Abuk Naşibaţi! ³⁶ Tenan, Elitabet, i nayi un, andoonj awo na af awo kak na kayinj ki napo   iint. Ul i bajakunj aanhil pbuk† awo  i kli paaj, ³⁷  iki Naşibaţi aambi na bi na nin ukoolan. » ³⁸  i dko m nt, k  Mariya

* 1:9 Mnkulan : Manjaan mant r du dko dyimanaan kad manaan Naşibaţi. Mnkulan, manwo p aak pi bbeekar pankayun. † 1:36 Awo nar k m.

aşë teem aji : « Nji, dwo nalempar Ajugun, uko mënt̄ uwoon jibi ijakuŋ! » Wi wi uwanjut wuŋ uyaan, aduka.

Mariya aya pwin Elitabet ayiŋul

³⁹ Ți ŋnuur mënt̄ ŋuŋ, kē *Mariya aşë bomandër ataran pya du ubeeka ulon unwoon du inkun̄ du Yuda. ⁴⁰ Aya aban, aneej du uko Takariya, aşë wul Elitabet mboş. ⁴¹ Ți dko mënt̄, wi Elitabet atiinkun̄ pwul mboş pi Mariya, kē napoţ aşë şinţar du kayiŋul meet̄, kē *Uhaaş wi Naşibaţi uşë tum Ți Elitabet, ⁴² wi wi aşaan̄ ado pdiim pweek, aji : « Naşibaţi awulu bnuura apelan baat̄ bti, abot awul napoţ i iwoonaanun̄ Ți kayiŋ bnuura bweek! ⁴³ Nji dbaa wo wo in ba, kē anin Ajugun adoo poş aban du nji? ⁴⁴ Wi ntiinkaan̄ tiink pwul mboş pi nu, kē napoţ aşë lilan, aşinţar Ți kayiŋ naan meet̄. ⁴⁵ Ŋaan̄ anfiyaarun̄ aji uko wi Ajugun aţupun̄ ulun̄ kadolana anuurandeni! »

Mariya ayeeh mnlilan mi nul

⁴⁶ Kē *Mariya aşë teema aji :
« Uhaaş wi naan udëman Ajugun,
⁴⁷ kē uşal wi naan uwo Ți mnlilan wi Naşibaţi abuuranaanun̄,
⁴⁸ Țiki aţo aten nji
nalemparul nandayanaan.
Hënkun̄ iwuun̄ yi ŋwal bti ido kadu'ën ŋaaţ nanuurandënaan,
⁴⁹ Țiki Naşibaţi anhiniŋ iko bti, ado pa nji iko inuura iweek maakan :
katim ki nul kayimani!
⁵⁰ Mŋaga mi nul manwo Ți baŋaan̄ biki iwuun̄ bti bankdëmanulun̄.
⁵¹ Atar kaŋen̄ adiiman mnhina mi nul
agar bandëmanun̄ ikow yi baka.
⁵² Awalan başih Ți pşih pi baka,
aşë deen̄ banwalanun̄ ikow yi baka.
⁵³ Awul banwoon̄ Ți kanuma iko inuura, aţuman
aşë dook bayok, kē bakak iŋen̄ ijinţ.
⁵⁴⁻⁵⁵ Aţënk̄ baŋaan̄ biki *Itrayel balemparul,
ji kahon̄ ki abiin̄ ado başinun̄,
aleş Ți mŋaga mi nul,
*Abraham na pntaali pi nul, te mŋto. »
⁵⁶ Mariya aţo na Elitabet uko ji kli kwajanţ, abaa wugşa, aţiiş katohul.

Kabuka ki Yowan nabattaar

⁵⁷ Wi unuur wi Elitabet awoon̄ i kabuk ubanun̄, aţij napoţ ŋiinţ. ⁵⁸ Bakiŋţul na bayiŋul, batiink kē Naşibaţi ayuuj̄a mŋŋaga, aşë wo Ți mnlilan na a. ⁵⁹ Unuur uţënk̄ bakren̄, babi pwalan napoţ *katëmp, kaşë kaţu'a katim ki aşin̄ : Takariya. ⁶⁰ Kē anin aşë pok, aji : « Naţu'ana katim ki *Yowan » ⁶¹ Kē başë teema aji : « Nin aloŋ Ți bayiţu aanwo wo katim ki Yowan. » ⁶² Kē başë du aşin̄, ahepara na iŋen̄ katim ki aŋaluŋ baţu abukul. ⁶³ Takariya ado kē batemana iko ipiiti, aşë piit̄ aji : « Awo katim ki Yowan. » Baŋaan̄ kē başë ŋonjar bti. ⁶⁴ Ți dko mënt̄ mntum manhaabşa na a, pndemënt̄ kē pafëŋşaa, kē aşë jun ptiini, abeeb Naşibaţi. ⁶⁵ Bakiŋţul bti balënk̄, abot aŋonjar. Kē iko inţëpun̄ yuŋ imeet̄ana, aniink̄ uţaa unwoon̄ du inkun̄ du *Yuda bti. ⁶⁶ Baŋaan̄ bti bahank̄ iko yi batiinkun̄ du ŋhaaş, aşë ji : « we wi napoţ i akluŋ kawo? » Mnhina mi Ajugun manwo na a na manjoonan.

Takariya ayeeh mnlilan mi nul

67 Kë *Uhaaş wi Naşibaţi uşë bi, aneej atum ƚi Fakariya aşin napoţ, kë awo ƚi pƚup ji *baţupar Naşibaţi aji :

68 « Najoh ƚdëman Ajugun, Naşibaţi i *Itrayel ƚiki abi ƚi nja, pbuuran bañaan biki nul.

69 Anaţan pa un, ƚi biki pşini pi *Dayiţ nalemparul Nabuuran i phina pweek,

70 Jibi abiiŋ aţup ƚi mntum mi baţuparul bayimanaan bajon.

71 Aji ankmbiiŋ, aluŋ kabuuranun ƚi başooradun, aluŋ kapënanun ƚi iŋen yi bampokuŋ un bti.

72 Hënk, Naşibaţi adiiman mnŋaga mi nul ƚi bateemun aşë leş kahon kayimanaan ki adoluŋ.

73 Abi hon *Abraham aşinun amehna,

74 aji, atehun, kapënan ƚi iŋen yi başooradun, abot ado kë ƚhil adëmana na mntëŋ,

75 ƚhilna ƚwo bajinţ na batool ƚi këş ki Naşibaţi, ƚnuur bti ƚi ubida wi nun.

76 Kë, iwi, napoţ i naan, iluŋ kadu'ana naţupar *Andëmuŋ Maakan, Naşibaţi iluŋ kado kapoş ƚi kadun ki Ajugun, kabomana bgah,

77 kaţupna pntaali pi nul, kë aluŋ kabuuran baka, wi akbiiŋ kapënan baka ƚi ipekadu yi baka.

78 Naşibaţi atum na mnŋaga, ukaan kë akluŋ kado kafiiţun na bjeehi banwoonuŋ baţi, bannaamuŋ na bi unuur unkmayuŋ,

79 kajeehanaan banwoon ƚi bdëm na ƚi ulimëŋ wi pkeţ,

kaţijun ƚi bgah bi mnjeeh. »

80 Kë napoţ, ul, aşë dëma dëm na uleef na uhaaş. Awo du dko di *pndiiş te unuur wi aluŋjiŋ anaţa, abi awinana ƚi bañaan biki Itrayel.

2

Kabuka ki Yetu

1 Naşih najeenkal anwoon *Tetar Aguttu ado wal mënţan aji bapiitan bañaan bti. 2 Ppiitan itim paŋ, panwoon pteek, padolana ƚi wal wi Kiriniyut awoon nantuŋa i utaak wi Tiri.

3 Bañaan bti baya ppiitan, andoli du ubeeka wi bateem. 4 Kë *Yotef ul kak anaţnaana ubeeka wi *Nataret ƚi utaak wi *Galilay pya utaak wi Yuda, du Betleyem, ubeeka wi *Dayiţ, ƚiki awo i pşini pi nul. 5 Aya pa ppiitan da, ul na *Mariya, poonu i ajokuŋ, anwoyi na kayiŋ.

6 Wi bawoon ƚi Betleyem, kë wal wi Mariya awoon i kabuk, kë uşë ban. 7 Kë abuk napoţ ŋiinţ, bajeenul. Abooţana na ilaaŋ, apiinţana ƚi kambëŋan, ƚiki baanţënkber aka dko dpiinţ du meet ƚi bayaanţ.

Uwanjut upën awinana ƚi kadun ki bayafan (Maci 2.1-15)

8 ƚi utaak mënţ wuŋ, bayafan balon baji bafër du ƚteeh kayeŋ itani yi baka. 9 *Uwanjut ulon wi Ajugun upën awinana ƚi kadun ki baka, kë mndëm mi Naşibaţi manşë jeehan baka, kë balënk maakan. 10 Kë uwanjut uşë ji na baka : « Nawutan kalënk, dbi pƚupan uţup unklun kaţij mnlilan mweek ƚi bañaan bti : 11 *Nabuuran Bañaan abuka ƚi utejan wi nţa wi pa an, du ubeeka wi *Dayiţ naşih : ul awoon *Krittu Ajugun. 12 Kë hënk di di nakyaaŋ kayikrënaan napoţ mënţ; naţënk babooţana na ilaaŋ, bapiinţana ƚi kambëŋan. »

13 Ƨi dko mēnt, kē pntuk pweek pi nwanjut n̄i baƧi pašē wuj, anaakiir na uteek, ašē beeb NašibaƧi aji :

14 « NašibaƧi adēm du baƧi duut, mnjeeh mi nul manwala Ƨi mboš pa bañaan̄ biki analan̄! »

Bayafan baya Betleyem

15 Wi nwanjut n̄jakakuƧ baƧi, aduk baka, kē bayafan bašē Ƨēlsēr aji : « Nawulēn n̄ya te Betleyem, n̄ya n̄win uko unwoon̄, wi Ajugun adolon̄ kē n̄mee. »

16 Hēnk di di bataranuƧ aya, baƧēnk Mariya, na Yotef, na napoƧ aambaan̄ abuka buka, kē apiin̄t Ƨi kambēnan̄. 17 Wi bawinuluƧ, ašē kakalēs uko wi *uwanjut uƧupuƧ baka Ƨi napoƧ mēnt. 18 Bañaan̄ bti bantiinkuƧ bayafan, bañoƧar Ƨi uko wi baƧupuƧ. 19 Kē Mariya, anin Yetu, ahank bnuura iko inƧēpuƧ bti Ƨi kaƧēbul, ašē šaln̄tēn ya. 20 Bayafan bawuƧa wal mēnt akak, ašē dēman NašibaƧi, abot abeeba Ƨi iko bti yi batiinkuƧ akuƧ awin. Iko mēnt yuƧ iƧēp jibi uwanjut ujakuƧ na baka.

Bawalan Yetu kaƧēmp

21 Ƨi unuur uƧēnk bakreƧ, wal wi pwala *kaƧēmp pi napoƧ ubani. Kē baƧu'a katim ki Yetu, jibi *uwanjut uƧupuƧ Mariya, wi awoon̄ aandobi wo na kayin̄.

BaƧij Yetu aya adiiman du Katoh Kaweek ki NašibaƧi

22 Nnuur n̄abani n̄i *Yotef na *Mariya bawoon̄ biki kabaañēš bañoƧw jibi *Bgah bi Moyit bajakuƧ. BaƧij Yetu du ubeeka wi Yerutalem, kaya kadiimana Ajugun. 23 Bado han̄ Ƨiki upiit Ƨi ulibra wi Bgah bi Ajugun, aji : « *Bajeen n̄iin̄t awo kafah ki Ajugun.* »[☆] 24 Bawo i kado kak bafin̄ar Ajugun n̄rikaƧe n̄tēb, ukaš na waaƧ kēme n̄balab n̄tēb n̄janhojuƧ, jibi Bgah bi Ajugun bajakuƧ[☆].

FimeyoƧ abeeb NašibaƧi wi awinuƧ Yetu

25 Kē n̄iin̄t alon̄ aše wo wal mēnt du Yerutalem, anwoon̄ katim ki FimeyoƧ. Awo ñaan̄ anwoon̄ natoool Ƨi kēš ki NašibaƧi abot adēmana bnuura. « Awo wo Ƨi pyoonk wal wi NašibaƧi akwentuƧ mnkuul mi *Itrayel. » Kē *Uhaaš wi NašibaƧi ušē wo Ƨi a. 26 Uhaaš wi NašibaƧi ubi Ƨupa kē aankkeƧ, bē aanwin Kriitu, i Ajugun ayiluƧ. 27 Uhaaš wi NašibaƧi uƧija te du *Katoh Kaweek ki NašibaƧi. Kē wi bajug Yetu baƧijuluƧ da, pya kado uko wi *Bgah bi Moyit bajakuƧ, 28 FimeyoƧ ayeenka Ƨi iñen, abeeb NašibaƧi, ašē Ƨi :

29 « Ajugun, kahoƧ ki nu kadolanaa, hēnkuƧ ihilan kawutan nalemparu, aya na mnjeeh,

30 Ƨiki dwin na kēš ki naan mbuur manwoonuƧ du iwi,

31 mi ibomanuƧ Ƨi kēš ki umundu bti.

32 Dwin bjeehi bankdoliin̄ imeeƧana

Ƨi banwoon̄ baanwo *bayuday

kabot kawo pđēm pi Itrayel pntaali pi nu. »

FimeyoƧ aƧup uko unkluƧ kabi

33 Ašin Yetu na anin bañoƧari jibi batiinkuƧ FimeyoƧ kē akƧiiniyaan uko wi nul. 34 Kē FimeyoƧ ašē ñehan NašibaƧi bnuura pa baka, abaa ji na *Mariya anin Yetu : « Tenan, NašibaƧi adatuƧ napoƧ i, ul akƧiijuƧ pƧot na pnaƧa pi bañaan̄ batum Ƨi *Itrayel. Alun̄ kado kadiiman mn̄hina mi NašibaƧi, bañaan̄ balun̄ kado

☆ 2:23 Ppēn 13.2,12,15. ☆ 2:24 Bgah 12.8.

kalaŋa. ³⁵ Hënk, nŋsal nŋammeniin ƚi nŋaaŋ nŋi bañaan batum, nŋaluŋ kameeŋana. Kë iwi Mariya, pjootan paluŋ kaluŋanu kaŋëb ji kakej. »

Aana aŋup uko unkmbiin

³⁶ Uka ñaaŋ aloŋ *Naŋupar Naŋibaŋi i katim ki Aana, awo abuk Fanuwel, i pŋini pi Aŋer. Adobi wo wo ñaaŋ naweek, aniima nŋsubal paaj na uloŋ ³⁷ aŋë duka nayoŋ. Aana mënŋ aka nŋsubal iñeen bakren na nŋbaakër. Aanji low *Katoŋ Kaweek ki Naŋibaŋi, kaŋë bi duka duka ƚi plempara, ƚi pyiman na pñehan. ³⁸ Aban da wal mënŋ aŋë wo ƚi pbeeb Naŋibaŋi abot aŋiiniyaan uko wi napoŋ, bañaan bti bankyoonkuŋ mbuur mi Yerutaalem.

Pkak Nataret du utaak wi Galilay

³⁹ Wi *Yotef na *Mariya babaan pdo iko bti jibi Bgah bi Ajugun bajakuŋ, bawugŋa akak utaak wi *Galilay, du Nataret, ubeeka wi baka. ⁴⁰ Napoŋ adëm na uforta, na uŋal untuŋa, kë bnuura bi Naŋibaŋi babot awo na a.

Yetu aŋo na bajukan Bgah du Katoŋ Kaweek ki Naŋibaŋi

⁴¹ Na nŋsubal, bajug Yetu baji baya *Ufettu wi Mnjeeh du Yerutaalem. ⁴² Kë wal wi Yetu adoluŋ nŋsubal iñeen na nŋtëb, kë baŋë ƚija, ji udolade wi baka. ⁴³ Wi ufettu uŋëpuŋ, bawugŋa akak, kë Yetu napoŋ aŋë duka Yerutaalem, kë bajugul baamme. ⁴⁴ Banuur aji Yetu awo ƚi pntuk pi bañaan bankyaanŋuŋ na baka, bapoŋ ado unuor upëb abaa naŋa pla'a, ahepar na bayiŋ baka, na biki bameeruŋ. ⁴⁵ Wi bawoon baanwina, aŋë wugŋa pla'a te Yerutaalem. ⁴⁶ ƚi unuor uwajanŋën, baŋënka du *Katoŋ Kaweek ki Naŋibaŋi, kë aŋo ƚi ptoof pi *bajukan Bgah bi Moyit, atiink baka, abot ahepar baka iko ilonŋ. ⁴⁷ Bañaan bti banktiinkuluŋ bañoŋar ƚi mntit mi nul, na jibi akteemuŋ bajukan baweek. ⁴⁸ Wi bajugul bawinuluŋ, bakak aŋoŋar maakan. Kë anin aŋë ji na a : « Abuk naan, ibaa dolun do we hënk ba? Tenan! Nji na ŋaaŋ nŋhaajala maakan awo ƚi pla'u. »

⁴⁹ Kë Yetu aŋë teem aji : « We ukaŋ kë nakla'ën ba? Naamme kë dwo i kawo ƚi katoŋ ki Paapa i? »

⁵⁰ Kë bajugul baŋë paam uŋup mënŋ.

Yetu atiink bajugul

⁵¹ Wi wi Yetu aŋaŋ awugŋa akak *Nataret na bajugul, aji tiink baka. Kë anin ahank ƚi kaŋëb ki nul iko bti yi atiinkuŋ abot awin. ⁵² Yetu kë aŋë dëm, na uŋal, na uleef. Kë Naŋibaŋi na bañaan bti babot alilandëra.

3

Naŋibaŋi ayil Yowan Nabattaar

(Maci 3.1-6; Markut 1.2-6; natenan ƚi Yowan 1.19-23)

¹ Uwo ƚi wal wi Tiber *Fetar awoonŋ ƚi uŋubal uŋënk nŋsubal iñeen na kañeen wi awoon naŋiŋ najeenkal*, kë Pont-*Pilata awo nantuŋa i utaak wi Yuda, kë *Herod awo nantuŋa i utaak wi *Galilay, Filip naweek Herod kë awo nantuŋa i nŋtaak nŋi Iture na Trakonitid, kë Litaniyaŋ awo nantuŋa i utaak wi Abilen, ² ƚi wal wi Anaŋ na Kayif bawoon *baŋënan baweek biki Naŋibaŋi. ƚi uŋubal mënŋ *Yowan abuk Fakariya awo du *pndiŋŋ, kë Naŋibaŋi aŋë ƚiimi na a, awula uŋup wi nul. ³ Wi wi aŋaŋ ajun pñaay ƚi utaak bti unñoŋuŋ bdëk bi Yordan, aji na bañaan: « Nawutan pjuban, naŋëlëŋ nŋbida, nado *batitmu, Naŋibaŋi aŋë pënanan

* **3:1** Naŋiŋ najeenkal awo naŋiŋ i Rom na i nŋtaak nŋi baromeŋ batehuŋ. Aji ƚu nantuŋa ƚi utaak undoli wi batehuŋ.

ipekadu. » ⁴ Kê hênk di uko wi *Îtayi *Naşupar Naşibaţi apiitun   Ulibra wi Naşibaţi udolaniin, apiit aji :

« *Pdiim plon pahuuran du pndi ş aji :*

“*Nabomaan bgah bi Ajugun aklun ka  pna,*
nadolana il l itool!”

⁵ *Injiir ilun kafukana,*
inkun iweek na impo i ifom kalirran na igah.

Igah in otun ikak itool.

Igah in  kr tiin ikak idaan.

⁶ *H nk, ba aan bti balun kawin jibi Na ibaţi abuuranun un.”*  

Uko wi pdo, kawutna pjuban

(Maci 3.7-10)

⁷ *Yowan aji ji na pntuk pweek pi ba aan panjaan pabi  i a pyeenk *batitmu : « An, nawo pntuni pi n funan! In ahoopa anan aji na i udeeb wi Na ibaţi unkmiiin ba? ⁸ Nadolan keeri iko inkyuunun k  nawut pjuban abot a  l ş n bida ; nawutan ka al kaji : “Nwo biki p ini pi Abraham!” D upan : Na ibaţi ahilan kakakan mnlak mi babak *Abraham. ⁹ Ptibi padobi b kan b kan  i mnko u eeh, bko banwoon baankbuk mnko mnuura bafal kaf l du bdoo. »

¹⁰ Pntuk pi ba aan hepara aji : « K  n baa do do hum ba? » ¹¹ K  ateem baka aji : « Ankaan imi a it b, ap nan kalon ka en anwaanun. Ankaan uko ude, afaa ir na anwaanun ! » ¹² *Bakobraar daa a balon babi kak pdolan batitmu, a   hepara aji : « Najukan, we wi nwoon kado? » ¹³ K  aji na baka : « Nakhepar kapelan wi ba u'anan pyeenk. » ¹⁴ Bangoli bahepara kak, aji : « K  un, we wi nwoon kado? » K  ateem baka aji : « Nawutan kateh nin  aan alon itaka na uyoh, k me  i n ilan, nalinan  i baluk bi nan. »

Yowan a iniyaan  aan anklun kabi

(Maci 3.11-12; Maci 1.7-8; natenan  i Yowan 1.24-28)

¹⁵ Jibi ba aan bti bakyoonkun uko unwoon wi pbi a    al aji : « Wom *Yowan awoon *Krittu? » ¹⁶ K  Yowan a    iini na baka bti aji : « Nji, dji kabattaaran na meel. K , an aan alun kabi a   d m apel n maakan, m ndoo  oom  oom kanup pf n  a i apaat. Ul aklun kabattaaran na *Uhaa  wi Na ibaţi na bdoo. ¹⁷ Awo na kaje   i i en, aweey kapa  ş ptiin na pl far. Aya katoor ptiin  i pnkuti, ka   kaf l pl far du bdoo banwoon baankj m a. » ¹⁸ Yowan akak ajukan pntuk pi ba aan iko itum, amee anaan baka *U up Ulil Unuura.

Bawat Yowan Nabattaar ukalabus

¹⁹ *Herod nantun  ajej Herodiyana  a i i naweekul akak ado iko iwu aan itum ilon kak, ukaan k  *Yowan anoman na a. ²⁰ K  Herod, abaa beeh beeh ado kak bu aan blon: Awat Yowan ukalabus!

Batitmu bi Yetu

(Maci 3.13-17; Markut 1.9-11)

²¹ Wi ba aan bti bakdolanun *batitmu, Yetu kak ado batitmu. Wi awoon  i p ehan Na ibaţi, k  ba i ba   haab  a. ²² Wi wi *Uhaa  wi Na ibaţi u aan awala  i a, awo wo ji ubalab ufaa al. K  pdiim plon pa   p nna ba i, aji : « Iwi, iwoon Abuk naan, dnalu maakan, dmaganu. »

P ini pi Yetu

(Maci 1.1-17)

²³ Yetu aka uko ji nşubal ifteen nşwajant wi ajununş pjukan bañaanş. Ŧi uşal wi bañaanş bti, Yetu awo abuk Yotef, i Heli, ²⁴ i Mattat, i Lewi, i Melki, i Yanayi, i Yotef, ²⁵ i Matatiya, i Amot, i Nahum, i Hetli, i Nagayi, ²⁶ i Maat, i Matatiya, i Femeyin, i Yotek, i Yoda, ²⁷ i Yowanani, i Reta, i Ferubabel, i Falatiyel, i Neri, ²⁸ i Melki, i Adi, i Kotam, i Elmadam, i Er, ²⁹ i Yetu, i Eliyeter, i Yorim, i Mattat, i Lewi, ³⁰ i Timeyoŋ, i Yuda, i Yotef, i Yonam, i Eliyakim, ³¹ i Meleya, i Mena, i Matata, i Natan, i Dayiŋ, ³² i Yete, i Yobed, i Boot, i Fala, i Naaton, ³³ i Aminadab, i Admin, i Arni, i Hetrom, i Peret, i Yuda, ³⁴ i Yakob, i Itaak, i Abraham, i Terah, i Nahor, ³⁵ i Ferug, i Ragawu, i Falek, i Eber, i Fala, ³⁶ i Kayinam, i Arfaktad, i Tem, i Nowe, i Lamek, ³⁷ i Metutela, i Henok, i Yaret, i Malalalel, i Kayinam, ³⁸ i Enot, i Feŧ, i Adam, i Naşibaŧi.

4

Untaayi Uweek udo na pguur Yetu du pndiiş (Maci 4.1-11; Markut 1.12-13)

¹ Wi Yetu antumunş na *Uhaaş wi Naşibaŧi awoonunş bdëk bi Yordan, kē Uhaaş wi Naşibaŧi uşë űooŧa du *pndiiş. ² Ŧi nşuur ifteen nşbaakër nş adolonş da, Untaayi Uweek udo na pguura ado buñaan. Nşuur mēntş bti aandee, ukaanş kē ubon ukde'a wi nşaŧepunş. ³ Kē Untaayi Uweek uşë ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibaŧi, kji na plaak pi pakak kapoom. »

⁴ Kē Yetu aşë teem wa aji : « Upiitana aji : “Mēntş uko ude ŧaŋ umēbanunş ubida wi űaaŋ.” »

⁵ Untaayi kē ukak apayana bko duuŧ aşë diimana byaaş bloolan nştaak bti nşi umundu, ⁶ aşë jaka : « Dwulu pşih na pyok pi nştaak nşi bti, ŧiki bawulēn waŋ mēntan, kē nhinan kaŧen ya űaaŋ i nşjalunş. ⁷ Woli inşup ŧi kadun naan, adēmanaan, kka iko mēntş yī bti. » ⁸ Kē Yetu akak ateema aji : « Upiitana aji : “Ajugun, Naşibaŧi i nu ŧaŋ i i iwoonş kadēman, kē ul ŧaŋ i iwoonş kado kalempar.” »

⁹ Kē Untaayi Uweek ukak aűooŧa Yerutalem, apayana ŧi bŧuk bi *Katoh Kaweek ki Naşibaŧi duuŧ, aşë ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibaŧi, klut kajot. ¹⁰ Kē hēnk di di upiiŧunş ŧi Ulibra wi Naşibaŧi aji : “Alunş kado nşwanjuŧ nş nul nşado kayenş.” ¹¹ Ukak apiitana aji : “Nşalunş kajeju jej, kaŧi ihubta ŧi plaak plonş.” »

¹² Kē Yetu aşë teem wa aji : « Upiitana aji : “Iinwo kado katen me Ajugun, Naşibaŧi i nu ahinan pdo uko wi ajakuŋ.” »

¹³ Wi Untaayi Uweek udolonş iko bti pa pguur Yetu ado buñaan, ulowa, adun awuta.

Yetu akak du uŧaak wi Galilay

(Maci 4.12-17; Markut 1.14-15; natenan ŧi Yowan 4.1-3,43-46)

¹⁴ Mnşhina mi *Uhaaş wi Naşibaŧi manŧonş Yetu, akakana *Galilay. Katim ki nul kameeŧana ŧi uŧaak bti. ¹⁵ Aji jukan ŧi *itoh iűehanaani yi baka, kē bañaanş bti bamagana.

¹⁶ Yetu aya *Nataret di akuşnaaniinş, aya aneej du *katoh kaűehanaani ki bayuday ŧi *unuur wi pnoorfēn, jibi ajonunş kado. Anaŧa aya pleyiir Ulibra wi Uŧup wi Naşibaŧi, ¹⁷ kē başë leyiir kafah ki *Itayi *Naŧupar Naşibaŧi apiitunş. Wi ahaabşunş wa, aşë win dko di bapiitunş aji :

¹⁸ « Uhaaş wi Ajugun uwo ŧi nşi

adatēn aji nşup bajuuk *Uŧup Ulil Unuura.

*Ayilën nji na bakalabuş baluŋ kawutan baka
nji na bakuul baluŋ kawin,
mbuuran bambiinkniinŋ biki baknooranuŋ.*

¹⁹ *Ayilën kak nŋup uşubal wi Ajugun akdiimanuŋ bnuura bi nul.* »*

²⁰ Yetu adët ulibra wal mënŋ, awul wa nalemp i katoh kañehanaani, aşë ʔo. Bañaan bti ʔi katoh kañehanaani kē başë jabana kēş. ²¹ Kē aşë ʔiini na baka aji : « Nŋa di, uŋup wi ukak manjoonan ʔi an nanktiinknuŋ. »

²² Banktiinkuluŋ bti bamaŋa, abot añaŋar ʔi nŋup ŋnuura ŋi akŋupuŋ baka. Wi wi başaaŋ aji : « I mënŋan, aanwo abuk *Yoteŋ i? »

²³ Kē Yetu aşë teem aji : « Dme bnuura kē naleşanaan uhoñ unjakuŋ aji : “Iwi nakuraar, duni ijeban uleefuŋ” kakuŋ kakajën : “Baŋupun uko wi idoluŋ du ubeeka wi Kapernawum. Kaki ido hanŋ ʔi ubeeka wi nu !” » ²⁴ Yetu abot aji na baka : « Dŋupan na manjoonan : Nin alon ʔi baŋupar Naşibaŋi aambaanŋ katiinkana bnuura du mboş mi kabuka ki tul. ²⁵ Manjoonan mii mi, dŋupan wa : Baat bayoŋ batum babi wo du *Itrayel ʔi wal wi *Eli, wi uşubal udoonŋ nşubal ŋwajantŋ na kli paaj wi uwoonŋ uunşubi, kē ubon uweek ukak awo ʔi utaak bti. ²⁶ Kē Naşibaŋi aşë wo aanyil Eli du ñaaŋ alon ʔi baka, abaa ʔëp ʔëp ayila du ñaaŋ nayoŋ alon anfëtuŋ du ubeeka wi Farepta du utaak wi Fidoŋ.* ²⁷ Bamaak bdoon bakak atum ʔi Itrayel ʔi wal wi Elite Naŋupar Naşibaŋi. Kē aşë wo aanjeban nin alon ʔi baka. Naaman i utaak wi Firi i i aŋëpuŋ ʔëp ajeban.* »

²⁸ Wi bañaanŋ banwoonŋ ʔi katoh kañehanaani ki bayuday batiinkuŋ uko wi aŋupuŋ aşë deebaŋ bti. ²⁹ Banaŋa apul pulan Yetu, apënan bdiŋ bi ubeeka, añaŋa te du pnkuŋ duuŋ, pi baniwuŋ ubeeka wi baka, kahilna kawuuka du uŋeeh. ³⁰ Kē aşë ʔëp ʔi ptoof pi baka, aya na bgahul.

*Yetu ajeban ñiinŋ i untaayi uneejuŋ
(Markut 1.21-28)*

³¹ Yetu aya wal mënŋ Kapernawum, ubeeka ulonŋ wi utaak wi *Galilay, ʔi *unuur wi pnoorfën wi bayuday, awo ʔi pjukan bañaanŋ. ³² Banktiinkuluŋ bañaŋar maakan ʔi pjukan pi nul, ʔiki nŋup ŋi nul ŋawo na mnhina.

³³ Kē ñiinŋ alon i untaayi uneejuŋ, aşë wo ʔi *katoh kañehanaani ki bayuday. Awo ʔi phuuran aji : ³⁴ « Ay, iwi Yetu i *Nataret we wi ŋkaaruŋ aŋ? Ibi bi ptokun i? Dme ñaanŋ i iwoonŋ; Iwo ñaanŋ nayimanaan i Naşibaŋi ayiluŋ. »

³⁵ Kē Yetu aşë lëbar na wa, aji : « Yompaan mntum, pënan ʔi ñaanŋ! » Kē untaayi uşë wat ñiinŋ ʔi kadun ki bañaanŋ bti, aşë pën ʔi a, uundola nin buŋaanŋ blonŋ. ³⁶ Wal mënŋ bañaanŋ kē başë ñonŋar fuŋ, aŋupar aji : « Uŋup wi uwo uhonŋ? Aji ʔiini na ŋntaayi kado pdiim na mnhina ji naşih, kē ŋaji ŋapën! »

³⁷ Kē uko wi Yetu uşë meeŋana meeŋana pya ʔi ŋfët ŋanŋogunŋ da bti.

*Yetu ajeban bamaakal batum
(Maci 8.14-17; Markut 1.29-34)*

³⁸ Wi Yetu apënuŋ du *katoh kañehanaani ki bayuday, aya aneej du uko Fimoŋ. Anin ahar Fimoŋ amaak wal mënŋ, kē uleef uyik na a maakan, kē başë ñehan Yetu ado uko ulonŋ pa a. ³⁹ Kē aşë juŋ ʔi ñaaŋ unŋ, alëbar na pmaak, kē papën ʔi a. ʔi dko mënŋ kē ayootan Fimoŋ abi naŋa naŋa ajun pwul baka iko ide.

⁴⁰ Wi utaakal ubanuŋ, bañaanŋ bti bankaŋ bamaakal banwoonŋ na mmaak mntum kē baŋij baka du Yetu. Aji paf kañen ʔi andoli, abi jeb jeb. ⁴¹ Nŋtaayi kē ŋakak apën ʔi bañaanŋ batum, aşë huuran aji : « Iwo Abuk Naşibaŋi! » Kē Yetu aşë bëŋ ŋa, aandinan ŋa nŋaŋup, ʔiki ŋame kē ul awoonŋ *Krittu.

Yetu aya p̄tup Ūtup Ulil Unuura du utaa wi Yuda

(Maci 4.23; Markut 1.35-39)

⁴² Wi unuur ujint̄aŋ jint̄, k̄e Yetu aš̄e p̄n, aya du dko dangaaŋ. Bañaan̄ batum k̄e baš̄e wo ʔi praba. Wi bawinulun̄, banjal pm̄ebana, awut kaya kaduk baka.

⁴³ K̄e aš̄e ji na baka : « Dkak awo i kaʔup *Ūtup Ulil Unuura ʔi uko wi *P̄sih pi Naš̄ibaʔi du n̄beeka n̄undu, waŋ ukaan̄ k̄e Naš̄ibaʔi ayil̄n. »

⁴⁴ H̄enk di aš̄aan̄ aji ʔup Ūtup Ulil Unuura ʔi *itoh iñehanaani ʔi utaa wi Yuda.

5

Baʔaš Yetu bateek

(Maci 4.18-22; Markut 1.16-20; natenan ʔi Yowan 1.35-51; 21.1-11)

¹ Unuur ulon̄ wi Yetu anaʔun̄ ʔi kabaŋ ki *bd̄ek bi Genetaret, k̄e bañaan̄ baš̄e fooya atum, p̄tiinkna Ūtup wi Naš̄ibaʔi. ² Wi wi aš̄aan̄ awin̄ iʔeem it̄eb ʔi kabaŋ ki bd̄ek. Batuh bawala ʔi ya, awo ʔi pwent iridiya yi baka. ³ Blon̄ ʔi iʔeem m̄ent̄ bawo bi n̄iint̄ alon̄ i bajaan̄ bado Fimoŋ. Yetu apaya ʔi ba, aš̄e ji na a aʔu kalow pkay, aš̄e ʔo ʔi b̄teem ajun̄ pjukan̄ pntuk pi bañaan̄.

⁴ Wi aʔiiniin̄ aba, aš̄e ji na Fimoŋ : « Johariin̄ du dko di bd̄ek badiilnun̄, naš̄e naf̄el iridiya natuh. »

⁵ K̄e Fimoŋ aš̄e teema aji : « Naweeek, n̄tuh utejan̄ bti, n̄jemmob mob nin ut̄eb, k̄e wi iš̄aan̄ ajak̄en̄ ndo wa, df̄el iridiya. »

⁶ Baf̄el iridiya, amob n̄t̄eb n̄antumun̄ p̄tum pan̄, k̄e iridiya idoo kak i kamar.

⁷ Wi wi baduun̄ batuh bat̄ent̄ baka banwoon̄ ʔi b̄teem bt̄ebant̄en̄ na iñen, babi p̄t̄enk baka. Bukun̄ babi aʔenk̄ baka, k̄e batuman̄ iʔeem it̄eb k̄e ido kak yi kajiir.

⁸ Wi Fimoŋ andu'aniin̄ Piyeer awinun̄ uko m̄ent̄, ajot ʔi ihoʔ yi Yetu aji na a : « Ajugun, lowaan̄ ʔiki dwo ñaan̄ nado buʔaan. »

⁹ Aʔiini han̄ ʔiki al̄enk̄ adiw̄ša ul na bat̄ent̄ul, ʔi bt̄uh bi batuhun̄ bi. ¹⁰ *Yakob na *Yowan babuk Tebede banjaan̄ balemp na Fimoŋ bakak al̄enk̄ maakan kak. K̄e Yetu aš̄e ji na Fimoŋ : « Wutan kal̄enk̄, h̄enkun̄ bañaan̄ biki ikkakun̄ katuh. »

¹¹ Wi bakakanaarun̄ kakan iʔeem du pkay, aš̄e bi duk duk iko m̄ent̄ bti, aʔaš̄ Yetu.

Yetu ajeban namaak bdoo

(Maci 8.1-4; Markut 1.40-45)

¹² Unuur ulon̄ wi Yetu awoon̄ ʔi ubeeka ulon̄, k̄e n̄iint̄ alon̄ ammaakun̄ bdoo aš̄e wo da. Wi awinun̄ Yetu, aš̄e jot ʔi ihoʔul af̄et̄ kaara ʔi mboš̄ añehana aji : « Ajugun, woli in̄ali, ihinan kakakanaan̄ n̄jint̄* . »

¹³ Yetu atar kañen̄ abana, aš̄e ji : « Aa, dn̄ali, kakan ijin̄t̄. »

ʔi dko m̄ent̄, k̄e pmaak pi bdoo pabi p̄n p̄n ʔi a. ¹⁴ K̄e aš̄e ji na a awut kaʔup nin alon̄ uko un̄t̄epun̄. Aš̄e jaka aji : « Duni iya iwinana du naʔen̄an̄ Naš̄ibaʔi ibot ifiŋar Ajugun uko wi *Moyit̄ aʔun̄ p̄do pa bañow bi nu kadiimanaan̄ bañaan̄ bti k̄e ijebi. »

¹⁵ K̄e katim ki Yetu kaš̄e meet̄ana meet̄ana pya. Bañaan̄ batum k̄e bakbi p̄tiinka kakuʔ kajeŋ ʔi mmaak mi baka. ¹⁶ K̄e ul, aš̄e ji ya du dko dgaag kañehan̄ Naš̄ibaʔi.

Yetu ajeban n̄iint̄ ant̄akmun̄

(Maci 9.1-8; Markut 2.1-12)

¹⁷ Yetu awo unuur ulon̄ ʔi pjukan̄, k̄e *bafaritay balon̄ na *bajukan Bgah baš̄e wo ʔi banknt̄iinkulun̄. Bawoona n̄f̄et̄ bti n̄i *Galilay na Yuda, na

* 5:12 ʔi bgah bi bayuday, namaak bdoo aʔop ʔi kadun ki Naš̄ibaʔi.

Yerutalem. Kë mnhina mi Ajugun manşë winana ti pjeban pi akjebanuŋ bañaan. ¹⁸ Wi wi biinŋ baloŋ bantjii ñiinŋ aloŋ antakmuŋ ti kajiiñ bawujuŋ. Bado na pneejana kabëkan ti kadun ki Yetu, ¹⁹ aşë wo baanhilani ti ki bañaan batumi. Wi wi başaan apaya du bŋuk bi katoh ado bhër ti uşar ahilna awalan ñiinŋ antakmuŋ na kajiiñ ti ptoof pi bañaan, ti kadun ki Yetu. ²⁰ Wi Yetu awinun pfiyar pi biinŋ bukuŋ bafiyaaruli, aşë ji : « Ñiinŋu, ipekadu yi nu ipëni. »

²¹ Kë Bajukan Bgah baloŋ na bafaritay başë şal aji : « Ñiinŋ ankaruŋ Naşibaŋi i awo ahon ba? In ahilanuŋ kapënan ñaan ipekadu bë mënŋ Naşibaŋi a ŋañ? »

²² Kë Yetu ammeen ŋşal ŋi baka, aşë ji na baka : « we ukaan kë ŋşal ŋan ŋawo ti an ba? ²³ We uyojnuŋ ba : pji na ñaan: “Ipekadu yi nu ipëni” këme “Naŋiin ipoš”? ²⁴ Natenan, nabaan ame kë *Abuk Ñiinŋ aka mnhina mi ppënan ipekadu ti mboş. »

Wi wi aşaan aji na ñiinŋ naŋakmaan : « Djaku : Naŋiin, ijej kajiiñ ki nu, iŋiŋ katohu! »

²⁵ Ti dko mënŋ, kë ñiinŋ anaŋa ti kadun ki bañaan, aje kajiiñ ki apiinŋnuŋ aŋiŋ katohul aşë beeb Naşibaŋi.

²⁶ Bammaaruŋ iko mënŋ bañoŋar fuŋ. Bawo ti pbeeb Naşibaŋi akuŋ awo na palënk aşë ji : « Ŋwin ŋŋa iko iñoŋarënaan. »

*Yetu adu Lewi pa awo naŋaşarul
(Maci 9.9-13; Markut 2.13-17)*

²⁷ Wi uko waŋ utëpuŋ, kë Yetu apën, aşë win ñiinŋ aloŋ *nakobraar daaşa. Katim ki ñiinŋ mënŋ kawo Lewi. Aŋo du dko di aklempnuŋ, kë Yetu aşë ji na a : « Ťaşaan! » ²⁸ kë ñiinŋ anaŋa aduk iko bti, aŋaş Yetu.

²⁹ Wi wi aşaan adu Yetu pyoban du katohul aşë do ufettu uweek pa a. Bañaan batum bawo ti pde na baka : bakobraar daaşa, na bañaan baloŋ kak.

³⁰ *Bafaritay na *bajukan Bgah biki baka kë başë ŋoman uko mënŋan, aji na baŋaşar Yetu : « Naji nade kabot kadaan na bakobraar daaşa na bado buŋaan. We ukaan ba? » ³¹ Kë Yetu aşë teem baka aji : « Mënŋ bañaan banwoon bajeb banumiinŋ nakuraar, bamaakal banumi'uluŋ. ³² Mëmbi bi pdu bañaan baŋşaluŋ aji bawo batool, dbi bi pdu bandinanuŋ aji bawo bado buŋaan, bahilna bawut pjuban, baŋëlëş ŋbida. »

*Yetu aŋiiniyaan pyiman
(Maci 9.14-17; Maci 2.18-22)*

³³ *Bafaritay kë başë ji na Yetu : « Baŋaşar *Yowan Nabattaar baji bayiman kabot kañehan Naşibaŋi, kë biki nun baji bado haŋ. Biki nu kë başë ji bawo ti kande, na udaan! » ³⁴ Kë Yetu aşë teem baka aji : « Ťi unuur wi bniim, ñaan ahilan kado bayaanŋ bambiinŋ bniim bayiman wal wi naniim ahumuŋ da i? ³⁵ Kë wal uşë bi, wi naniim akjejaniinŋ. Baluŋ kayiman ti ŋnuur mënŋ. »

³⁶ Yetu akak ahoŋ na baka aji : « Ñaan aanji kib kamişa kahalulu kabamna kamişa kaŋaf, woli ñaan ado haŋ kamişa kahalulu kaji katoka, kë dko dambamnuŋ daanji daya na kaŋaf! ³⁷ Nin ñaan aloŋ aanji ŋu poot phalu ti ŋbuuli ŋŋaf. Poot phalu puŋ pafom ŋbuuli, poot patula ti mboş, ŋbuuli ŋŋatoka. ³⁸ Kë ñaan aşë wo kaŋu poot phalu ti ŋbuuli ŋhalu. ³⁹ Nin ñaan aloŋ andaanuŋ poot pŋaf aanji ŋal phalu. Baji baji : “Pŋaf paliluŋ apel.”† »

† 5:39 Poot pi baktiiniyaanuŋ ti paji woli paŋafi paba lil lil maakan.

6

Yetu na unuur wi pnoorfën

(Maci 12.1-8; Markut 2.23-28)

¹ Ți unuur ulonj wi pnoorfën wi bayuday, Yetu awo Ți pmuur nȚeeh nȚi nȚeey, kē baȚașarul bașe wuur Ța afoñel Ți iñen, adoh. ² *Bafaritay balonj kē bașe Ți na baka : « we ukaanj kē nakdo uko wi Bgah baneenanunj pdo Ți *unuur wi pnoorfën ba? » ³ Kē Yetu așe teem baka aji : « Naaneyiir uko wi *DayiȚ abiinj ado i, wi ubon ukde'ulunj ul na batēñul? » ⁴ Aya aneej du katoh ki NașibaȚi* aje ipoom yi badolonj pa bȚejan bi NașibaȚi ade akuȚ awul batēñul kē badee. Ipoom yi baȚejan Țañ bakaanj na pde. » ⁵ Wi wi Yetu așaanj aji na baka : « *Abuk NiiñȚ awoonj Ajug unuur wi pnoorfën. »

(Maci 12.9-14; Markut 3.1-6)

⁶ Ți unuur ulonj kak wi pnoorfën wi bayuday, kē Yetu așe ya du *katoh kañehanaani ajukan. Kē niiñȚ alonj așe wo da anȚakmi Ți kañen kadeenu. ⁷ *Bajukan Bgah na *bafaritay balonj kē bașe la uko utapar Yetu, așe tena bnuura, kame me ajeban Ți *unuur wi pnoorfën. ⁸ Kē Yetu așe me nșal nȚi baka. Aji na niiñȚ anȚakmunj : « NaȚiin ibi Ți kadun ki bañaanj. » Kē niiñȚ anaȚa abi anaȚ da.

⁹ Kē Yetu așe Ți na baka : « Dheparan, we wi Bgah badinanunj ñaanj ado Ți unuur wi pnoorfën ba? Bnuura kēme buȚaan? Pbuuran ñaanj kēme pȚoka? »

¹⁰ Wi wi așaanj aten baka bȚi afooyan așe Ți na niiñȚ : « Taran kañen. » Kē ado hanj, kē kañen kabi jeb jeb. ¹¹ Kē bașe deebaȚ maakan alaȚar katen uko wi bahiini kado Yetu.

Yetu adat banjañan iñeen na batēb

(Maci 5.1; 10.1-4; Markut 2.23-28)

¹² Yetu aya Ți iñuur mēñan pñehan NașibaȚi du pnkunj, afēr Ți pñehan.

¹³ Wi unuur ujintunj, kē așe du baȚașarul. Adat Ți baka bañaanj iñeen na batēb, aȚu katim ki *banjañan. ¹⁴ Bawoonj : Fimonj i aȚuunj katim ki Piyeer, Andre aȚa Fimonj, *Yakob, *Yowan, Filip, Bartelemi, ¹⁵ Maci, Tooma, Yakob abuk Alfe, Fimonj andu'aniinj Nagutar utaak, ¹⁶ *Yudat i Yakob, na Yudat Itkariyot ambiinj adek Yetu kafetȚ.

Pntuk pi bañaanj pabi Ți Yetu

(Maci 4.24-25; Markut 3.7-11)

¹⁷ Wi wi Yetu așaanj awala na baka, așe naȚ Ți dko dbad. BaȚașarul batum, aȚu na pntuk pi bañaanj banwoonunj nȚeȚ bȚi nȚi *Yuda, na Yerutalem, na nȚeeka nȚi Tir na Fidonj njanwoonj Ți kabanj ki bdēk. ¹⁸ Babi pȚiinka kabot kajeb mmaak mi baka. Biki nȚantaayi nȚakyewlēnuj kak bajebi. ¹⁹ Kē bañaanj bȚi bașe do na pban Yetu, Țiki mnħina mlonj mampēnna Ți a, ajeban bañaanj bȚi.

Bannuurandēnuj na banwuȚanunj

(Maci 5.1-12)

²⁰ Kē Yetu așe kat kēș aten baȚașarul așe Ți :
« Nanuurandēni an nanwaanunj,
Țiki *Pșih pi NașibaȚi pawo pi nan.

²¹ Nanuurandēni an nanwoonj na ubon hēnkunj,
nalunj kade kayok.
Nanuurandēni, an nanwoonj Ți nȚwooni hēnkunj,
nalunj kado kaji.

* **6:4** Ți wal wi DayiȚ, kaloona kajaanj kadiiman kē NașibaȚi awo da. Kul ki ki bajaanj bado katoh ki NașibaȚi.

- 22 Nanuurandëni, woli bañaan başooran,
adookan, akaran,
atok katim ki nan aji nafëpaa ðiki nafiyaar *Abuk Niiñt.
- 23 Nalilaan unuur mëñt, nawo ði mntañ, baluk bi nan baluñ kadëm du baði. Kë
hënk di di bateem baka babiñ ado na *baþupar Naşibaði.
- 24 Kë an bayok naşë wuñan,
nadobi yeenk baluk bi nan!
- 25 Nawuñani, an nanyokuñ hënkunñ,
nalun kawo na ubon.
Nawuñani, an nankjiñ hënkunñ,
nalun kawo na puum kabot kawooni.
- 26 Nawuñani, woli bañaan bti baþup bnuura ði an!
Kë hënk di di bateem baka babiñ ado na bataaki banjakunñ aji bawo
baþupar Naşibaði. »

Pñal başooradul
(Maci 5.39-47)

27 « Kë nşë þupan, an nankntinknuñ: Nañalan başooradan, nado kado bam-
pokananñ bnuura. 28 Nañehandëran bankfëpanañ Naşibaði awul baka bnuura,
nañehaan Naşibaði pa banktupunñ buñaan ði an. 29 Woli ñaanñ akobu ði kajeem
kalonñ, kdek kak kundu. Woli ñaanñ atehu bayeti, wutana ajej kak kamişa.
30 Woli ñaanñ añehanu, ðenana, woli ajej uko wi nu, wutan kahepara wa. 31 Uko
wi nañalunñ bañaanñ badolan, nadoon wa kak pa baka.

32 « Woli nañal banñalanañ ðañ, ubeeb uhoñ wi wi nakaanñ ba? Bado
buñaan badoo ji banñalunñ baka. 33 Woli nado bnuura bankdolanañ
bnuura ðañ, ubeeb uhoñ wi wi nakaanñ ba? Bado buñaan badoo ji bado hanñ.
34 Woli nañeñtanñ banhilanunñ kalukan, ubeeb uhoñ wi wi nakyoonkunñ ba?
Bado buñaan badoo ji bañeñtanñ kak batëñt baka, kayoonk baluk banliñunñ na
wi bañeñtanunñ. 35 Kë naşë wo i kaþëp ðëp kanñal başooradan, nadoon kado
bnuura, kañeñtan, kawut kahaþ balukan. Nalunñ kayeenk baluk bweek, kaşë
kawo babuk Naşibaði *Andëmunñ Maakan. Ul, annuuriñ na banwoonñ baanji
babeeba, na banñotunñ. »

Nadoon kañen batëñtan
(Maci 7.1-5)

36 « Nadoon kañaga maakan, jibi Aşinan ajaanñ ñagi'an maakan. 37 Nawutan
katen buñaan bi batëñtan, başë balunñ bawut pten bi nan. Nawutan kaji
atëñtan aduknaanaa, başë bawo baankluñ kaji naduknaanaa. Namiiran
batëñtan, başë balunñ bamiiran. 38 Nañenan, başë balunñ bañenan. Balunñ
kawulan untumunñ adoo apel umbootuñ wi nan, nðeey nñaluñ katum kadoo
katula, balunñ kaniiban na kaniibi ki najaanñ naniibna! »

39 Yetu akak ahoñ na baka aji : « Hum di di nakuul ahinanunñ kañonñ nakuul
atëñtu ba? A-a, baya kajot buk al batëb bti ði bhër. 40 Nin najuk alonñ aanhinan
kapel najukan i nul, kë najuk anjukunñ ame, aşë luñ kawo ji najukan i nul.

41 « Iba ya we ppënan katëmal kanwoonñ ði pkëş pi atëñtu, aşë duk pmul
panwoonñ ði pi nu? We ukañ ba? 42 Hum di di ihinanunñ kaji na atëñtu, “ayit
naan, biñ mpënanu katëmal ði pkëş,” aşë wo iinwin pmul panwoonñ ði pi nu?
Iwi nataaki, duni ipënan pmul panwoonñ ði pkëş pi nu! Woli ipënan pa kbaa hil
kawin bnuura, kapënan katëmal kanwoonñ ði pkëş pi atëñtu! »

Bko na mbuk mi ba
(Maci 7.16-20)

43 « Bko bheb baanhil kabuk mnko mnwuṭaan, kē bko bmaakal baanhil pbuk mnko mnuura. 44 Baji bayikrēnaan bko ṭi mnko mi ba. Ṇaaṅ aanhinan kamar pjaak ṭi byuw, kē Ṇaaṅ aanhil kak kamar mbut ṭi bṭēmpēl. » 45 Ṇaaṅ anwoon nanuura, aji jejna bnuura mēnt du kaṭēbul, kantumi na iko inuura, anwuṭuṅ aji jejna buṭaan bi nul du kaṭēbul, kantumi na iko iwuṭaan. Aa, uko untumunṭ ṭi kaṭēb ki Ṇaaṅ, ujaan upēna ṭuṅ mntumul.

Itoh itēb
(Maci 7.24-27)

46 « Naji nadu'ēn kaji “Ajugun, Ajugun,” kašē wo naanji nado uko wi njakuṅ. We ukaan ba? 47 Woli Ṇaaṅ abi ṭi nji, atiink uṭup wi naan, aṭaš wa, ddiimanan jibi anaamunṭ; 48 Anaam ji Ṇaaṅ anniwuṅ katoh. Ajip adiilēn, ašē paf katoh ṭi mnlaak. Woli ušubal uweek ubii, kē meel mampaari, maanji mahilan ka pšint, ṭiki, katoh kaniw bnuura aliint. 49 Kē anšaṅ atiink uṭup wi naan ašē wo aandi pdo uko wi njakuṅ, anaam na Ṇaaṅ anniwuṅ katoh ṭi mboš ašē wo aanjip adiilan. Woli meel mampaari, katoh kajot ṭi dko mēnt, katoka bti. »

7

Pfyaar pi naweek i bangoli iṆeen week
(Maci 8.5-13; natanan ṭi Yowan 4.46-54)

1 Wi Yetu aṭiiniṅ na baṆaaṅ banktiinkuluṅ aba, ašē neej ṭi ubeeka wi Kaper-nawum. 2 Naweek alonṭ i bangoli iṆeen-week awo da, aka nalemparul alonṭ, i aṅaluṅ maakan kē amaaki adoo Ṇogan pkeṭ. 3 Wi atiinkuṅ kē baktiiniyaan uko wi Yetu, kē ašē yil bantohi *bayuday balonṭ du a, bakooṭa abi ajeban nalemparul. 4 Wi babiṅ ṭi Yetu, ašē kooṭa bnuura aji na a : « Ṇiintṭ i awo i iṭēnka, 5 ṭiki aṅal pntaali pi nun. Ul aniwuṅ un *katoh kaṆehanaani. »

6 Kē Yetu agakandēr na baka, wi bakyaan pṅog katoh kē naweek i bangoli ašē yil banohul balonṭ baya baji na a : « Ajugun, kṭo kanooran uleefu, dpoṭ ibi ineej ṭi katoh naan. 7 Uko waṅ ukaanṭ kē mēñṅoom abi te du iwi ; iṣale ṭup uṭup uloolan ṭaṅ nalempar naan abi jeb jeb. 8 Nji kak dka anšihnuṅ abot awo na bangoli biki nšihuṅ, woli dji na alonṭ ṭi baka : “Yaani,” aya, undu “Biini,” abi, nalempar naan “Dolan uko wi,” Ado wa. » 9 Wi Yetu atiinkuṅ uṭup waṅ ašē maṭ naweek i bangoli maakan, awugša wal mēnt aten baṆaaṅ baṭum bankṭaṣuluṅ ašē ji na baka : « Dṭupan, ṭi *Itrayel bti, mēmbaan kawina pfiyaar panliṅ na pi. »

10 Wi bayili bakakuṅ katoh, baṭēnk nalempar nangoli naweek kē ajebi.

Yetu anaṭan nduba alonṭ ṭi pkeṭ du ubeeka wi Nayin

11 Wi uko waṅ uṭēpuṅ, kē Yetu ašē tool pya ubeeka ulonṭ wi bajaan bado Nayin, baṭašarul na baṆaaṅ baṭum kē bakyaanṭ na a. 12 Wi Yetu akneejanuṅ ubeeka, ayit na umoy wi nduba alonṭ i Ṇaaṭ nayoṭ alonṭ akahanṭ ṭaṅ. Pntuk pweek pi baṆaaṅ paṆooṭana. 13 Wi Yetu Ajugun awinuṅ Ṇaaṭ unṭ ašē Ṇagi'a aji na a : « Yompan. » 14 Aya aban kajiṅ ki bapafuṅ puum, bamēbanuṅ ka kē banaṭi ; kē ašē ji : « Ndub, iwi i nji kaṭiiniyaanuṅ, naṭiin! » 15 Nduba ankeṭuṅ kē ahet aṭo ašē jun ṭup na baṆaaṅ. Kē Yetu akakana anin. 16 BaṆaaṅ bti balēnk adiwša, abot adēman Naṣibaṭi aji : « *Naṭupar Naṣibaṭi naweek apēn ṭi ptoofun kē Naṣibaṭi abot awuli pntaali pi nul. » 17 Uko wi Yetu waṅ umeetana ṭi *Yuda bti na nṭaak ṅanfooyuṅ wa.

*Yetu ateem bayili biki Yowan Nabattaar
(Maci 11.2-19)*

¹⁸ Baťaşar *Yowan Nabattaar baya akakalēşa iko mēnt bti, kē ašē du baťaşarul batēb ¹⁹ ayil baka du Ajugun baya bahepara : « Iwoon anwoon i pbi, kēme ņwo biki kayoonk alon kak? » ²⁰ Wi biinť mēntan babanuť ťi Yetu ašē ji na a : « Yowan Nabattaar ayilun ťi iwi, ņheparu me iwoon anwoon i pbi, kēme ņwo biki kayoonk alon kak? »

²¹ Wal mēnt Yetu ajeban bañaan batum bammaakuť, apēnan bañaan batum ņntaayi abot ado bakuul kē bakwin. ²² Kē Yetu ašē teem bayili aji : « Nayaan nakakalēş Yowan uko wi nakwinuť akuť atiink hēnk : bakuul bakak awin, banťakmuť bapoş, bammaakuť bdoow bajebi kē bandēnēmuť baktiink, bankeťuť banaťa ťi pkeť, *Uťup Ulil Unuura utiinkana ťi bawaan. ²³ Anwoon aampok pfiyaarēn anuurandēni. »

²⁴ Wi bañaan biki Yowan ayilun bayaan, kē Yetu ašē wo ťi ptiiniyaan uko wi Yowan na bañaan batum bukuť aji : « we wi wi nayaan pten du *pndiĩş ba? Bmaaj bi uyook ukşintuť ba i? A-a. ²⁵ Kē we wi wi naşaan aya pten ba? Niinť anñēgiin a i? Bankaan iko inuura abot ade umundu bawo du itoh yi başih. ²⁶ Kē we wi nayaan pten ba? *Naťupar Naşibaťi a i? Nafanť, kē nşē řupan, nawin ampelun Naťupar Naşibaťi. ²⁷ Ul i i upiitunť aji : “Naşibaťi aji : Tenan, dyil nalempar naan ťi kadunu, abomanu bgah.” »*

²⁸ « Dřupan : ři bañaan bambukiinť ťi kayinť ki baat, nin alon aampel pel Yowan ; kē ņaan anwoonuť nampoťi du *Pşih pi Naşibaťi ašē pela. » ²⁹ Bañaan bti adoo řu na *bakobraar daaşa banktiinkuluť badinan kē Naşibaťi awo natool wi badoluť *batitmu bi Yowan. ³⁰ *Bafaritay na *bajukan Bgah kē başē pok uko wi Naşibaťi analuť pa baka, bapok Yowan *abattaar baka.

³¹ Yetu akak aji na baka : « We wi wi mbaan anaamntēn na bañaan biki kawuunť ki nťa ki? Banaam na we? ³² Bawo ji bapoť banťoon du ufeeru, ašē řelşer aji :

“Nteeni,
kē naankii!
Nyeeh iyeeh yi pjootan
kē naanwoonii!”

³³ « Aa, Yowan Nabattaar abi, aankde pde, aankdaan poot, kē naji : “Awo na unťaayi!” ³⁴ *Abuk Niinť kē abii, ade abot adaan poot, kē naji : “Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bakobraar daaşa na bado buťaan!” ³⁵ Kē bankťaşunť uťup unťuňa wi Naşibaťi başē yikrēn kē uwo uťool. »

*Yetu apēnan ipekadu yi ņaať nado buťaan
(Maci 26.6-13; Markut 14.3-9; natenan ři Yowan 12.1-8)*

³⁶ Unuur ulonť, *nafaritay alon adu Yetu pyoban ; kē aya aneej du katoh ki nul aťo ťi umeeşa. ³⁷ ņaať alonť kē ašē wo ťi ubeeka mēnt, anwoonť nado buťaan. Wi ameen kē Yetu abi pyoban du uko nafaritay ašē řij ukēra ujuť ulil pťkēñ ťi pťukar pmpoťi pi babomanuť na ufuuş ufaatal. ³⁸ Abi aťo ťi kafet ki Yetu, ťi ihoťul*, awooni, aňowana ihoť na mnkuul abot awent ya na uwel wi nul, aboot ihoť yi Yetu ašē kēr ukēra ujuť ulil pťkēñ ťi ya. ³⁹ Wi nafaritay anduunť Yetu pyoban awinuť uko wanť ašē ji ťi uşal : « Woli niinť i awo lah *Naťupar Naşibaťi na manjoonan, ame in awoonť ņaať ankanuluť hēnk, na

uko wi awoon; naŋuunk! » ⁴⁰ Ké Yetu ašë ŋiini wal mēnt na nafaritay aji na a : « Timon, dka uko ulon wi nŋalun kaŋupu » ké ateema aji na a : « Naweeek ŋupan. »

⁴¹ Ké Yetu ašë ji : « Biint batëb balon babi ŋeet itaka du najula, alon ké aŋeet baluk bi nŋuur iŋeen week nŋaaš kaŋeen, undu ké ayeenk bi nŋuur iŋeen-kaŋeen ⁴² jibi bawoon baanhilan pluk, ké najula awutar baka bukal batëb bti itaka yi baŋeŋun. In akŋalnulun maakan ŋi batëb bukuŋ ba? » ⁴³ Ké Timon aŋeem aji : « Dšal aji i awutarun itaka itum a. » Ké Yetu ajaka : « Ifaŋi. »

⁴⁴ Wi wi ašaan awuŋša ataan na ŋaaŋ ašë ji na Timon; « Iwin ŋaaŋ i? Dneej ŋi katohu, ké iinŋowēn ihoŋ ; ul ké ašë ŋowēn ihoŋ na mnkuul mi nul abot awent ya na uwel wi nul. ⁴⁵ Iimmookēn wi mbiin, ké ul ašë bi kabootēn boot ihoŋ wi mbiinun. ⁴⁶ Iintu'ēn ukēra ŋi bkow ; ul, ké ašë kēren ihoŋ na ukēra ujuŋ ulil pŋékēn. ⁴⁷ Ukaan ké nŋaku, ipekadu yi nul intumun ipēn ŋi a, ŋiki adiiman unal uweek. Ké ŋaan i bamiirun uko umpoŋi aji ka unal umpoŋi pa ammiirulun. »

⁴⁸ Wi wi Yetu ašaan aji na ŋaaŋ : « Ipekadu yi nu ipēni. » ⁴⁹ Ké banwoon na a ŋi umeeša bašë šal aji : « ŋiint i awo ahon ba, adoo aji pēnan ipekadu? » ⁵⁰ Ké Yetu ašë ji na ŋaaŋ un; « Pfiyaar pi nu pabuuranu ; yaan bnuura. »

8

Baaŋ bangakandērun na Yetu

¹ Wi uko wan uŋepun, ké Yetu ašë wo ŋi pŋaay na nbeeka na nŋtanka, ajukan abot aŋup *Uŋup Ulil Unuura wi *Pših pi Našibaŋi. Baŋašarul iŋeen na batëb ké bawo na a, ² aŋu na baaŋ balon biki bapēnanun nŋtaayi na mmaak : *Mariya i bajaan badu Mariya i ubeeka wi Magdala, i bapēnanun nŋtaayi paaj na ulon, ³ Yowana ahar Huŋa namali i *Herod, Fuŋana, na balon batum kak. Baaŋ mēnt bajaan baŋenk Yetu na baŋašarul na bka bi baka.

Uhoŋ wi nagur nŋdey

(Maci 13.1-9; Markut 4.1-9)

⁴ Jibi pntuk pi baŋaan payitun, ké baŋaan bakwoona nbeeka bti abi ŋi Yetu, ké ašë hoŋ na baka aji : ⁵ « Najaar apēn pŋur nŋdeey. Wi akgurun, nŋdeey nŋon ké nŋaya ajot du bgah ; apošana, ké nŋkat nŋade nŋa bti. ⁶ Nŋon ké nŋajot ŋi mnlaak, wi nŋanaŋiin, awaan meel akay. ⁷ Nŋon ké nŋajot ŋi ptoof pi iyiw, ké wi nŋanaŋiin na iyiw, ké ifiiklēn nŋa. ⁸ Nŋon ké nŋaya ajot ŋi mboš mnuura, anaŋa, awul nŋdeey nŋtum maakan. » Wi ajakuŋ haŋ ašë huuran aji : « Ankaan ibaŋ itiiŋki, atiinkan! »

Uko unkayi ké Yetu aji hoŋ

(Maci 13.10-17; Markut 4.10-12)

⁹ Baŋašar Yetu bahepara uko wi uhoŋ wan ujaki. ¹⁰ Ké aŋeem baka aji : « An, baŋenan ké name iko inŋoonanun yi *Pših pi Našibaŋi, inwoon iimmeetanaa, ké bandukiin, ŋi uhoŋ wi wi nŋi kaŋupun na baka, hēnk :

“woli badoo ten baankwin

woli badoo tiink baankte.” ✧

¹¹ « Uko wi uhoŋ ujakuŋ wii wi : Ndeey nŋawoon Uŋup wi Našibaŋi. ¹² Baŋaan balon bawo ji bgah, bi Uŋup ujutun, wi bantiinkun wa, ké Untaayi Uweek ušë bi, apēnan wa ŋi nŋaaš nŋi baka aŋi bafiyaar bakuŋ babuur. ¹³ Balon bawo ji dko di mnlaak di Uŋup ujutun, baji bayeenk wa na mnlan woli batiink wa ; ké bašë wo baanka intaan, baji bafiyaar btišu, woli ujeenk baji bawutan. ¹⁴ Ké balon bawo ji dko di iyiw, bawoon bantiinkun Uŋup ašë ya, ké manŋaaf, pyok panjaan pafooyan bkow na kalilare ki umundu ké ifiiklēn baka ké

baandëmi. ¹⁵ Kë banwoon mboş mnuura bajaan batiink Uṭup wi Naşibaṭi na uhaaş unuura utool kamëban wa kabot kabuk nḍeey ṭi kamiir ki baka.

*Uhoñ wi unkaniya
(Markut 4.21-25)*

¹⁶ « Nin alon aanji tehan unkaniya kaşë fëṭ wa na kakana, këme kaṭu wa du kalişa uṭeeh, aji ṭu wa du bko duuṭ, bankmbiin bahilna bawin bjeehi bi wa. ¹⁷ Uko ummeniin nṭa uluṭ kameeṭana, kë uko unhankaniin uluṭ kapën ṭi bḍig. ¹⁸ Naṭaafaraan keeri ṭi utiink wi nan, ankaañ baluṭ kawula kak kapelan ; kë anwaanun, badoo yeenk yeenk uko wi aşaluṭ aji akaa. »

*Bayiṭ Yetu biki mnfaṭan
(Maci 12.46-50; Markut 3.31-35)*

¹⁹ Anin Yetu na baṭa'ul babi du dko di awoon aşë wo baanhinan aṅoga ṭiki bañaan baṭumi. ²⁰ Kë başë do kë baṭupa aji : « Naan na baṭa'u buk bukuṭ du bḍig, bañal pwinu. » ²¹ Kë Yetu aşë teem aji : « Banktiinkuṭ Uṭup wi Naşibaṭi akuṭ ado uko wi uheparuṭ bawoon ni na baṭa naan. »

*Yetu aṭaṅan ukë
(Maci 8.23-27; Markut 4.35-41)*

²² Yetu apaya unuur ulon ṭi bṭeem na baṭaşarul aşë ji na baka : « Nawulën nya bḍëk umbaṭ wundu. » Kë baya alow. ²³ Wi bakmuuruṭ, kë Yetu aşë nḍoyenṭ. Kë ukëk uşë mara mara anaṭa ṭi bḍëk. Meel manneeṭ ṭi bṭeem kë badoo kak i pjiir. ²⁴ Wi wi baṭaşar Yetu başaan aṅoga, ahuma, ahuuran aji : « Naweeṭ, Naweeṭ, nḍeṭi, wi nun ubaa. » Yetu aten wal mënṭ aşë noman na uyook na meel mankşinṭaruṭ. Kë iṭaṅani, dko kë dayompandëri. ²⁵ Wi wi aşaan aji na baka : « Pfiyaar pi nan pawo ṭuṭ ba? » Balënk akuṭ aṅoṅar aşë ṭupar aji : « Naañ i, awo ahon andoon aşook uyook na meel kë nḍado ji nṭatiinka? »

*Yetu ajeban ñiinṭ i unṭaayi uneejuṭ
(Maci 8.28-34; Markut 5.1-20)*

²⁶ Baya aṅog uṭaak wi Bagenateren unṭaanuṭ na wi *Galilay. ²⁷ Wi Yetu atapan tap kahoṭ ṭi mboş, kë ñiinṭ alon i ubeeka mënṭ i nṭaayi nḍaneejuṭ aşë bi ayit na a. Ujon wi awoon aanak awoh imişa, kë aanak afër ṭi itoh, aji bi wo wo du pṅuran. ²⁸ Wi awinuṭ Yetu aşë fut idiim ajot ṭi ihoṭ yi nul ahuuran maakan aji : « Inumiyaan we ba Yetu, Abuk Naşibaṭi *Andemuṭ Maakan? Dkooṭu kooṭ, khajanaan! » ²⁹ Yetu alëbar wal mënṭ na unṭaayi upën ṭi ñiinṭ un. Nyaaş nṭum, unṭaayi uji uneeṭ ṭi a, baji batana tan na mnkorentu këme bakiina kiin, kë aşë ji marana maran iko yi batannuluṭ, unṭaayi uşë ya na a du *pndiış. ³⁰ Kë Yetu aşë hepara aji : « Katimu kawo hum? » Kë aji : « Pntuni » ṭiki nṭaayi nṭum nḍaneeṭ ṭi a. ³¹ Kë nḍaşë kooṭa awut kawat nḍa du infernu.

³² Kë batani bweek bi nṅkuma başë wo ṭi pşuñ du pnkuṭ duuṭ. Wi wi nṭaayi nḍakooṭuṭ Yetu adinan nḍa nḍaneeṭ ṭi nṅkuma. Kë adinani. ³³ Kë nṭaayi nḍapën ṭi ñiinṭ, aneeṭ ṭi nṅkuma, batani buṭ kë bawura wura ajot du bḍëk ayoora.

³⁴ Wi bayafan bajug batani bawinuṭ uko unṭëpuṭ aşë jin na pti, wi bayaan aşë kakalëş uko mënṭ ṭi ubeeka na nḍfëṭ. ³⁵ Wi wi bañaan başaan abi pten uko unṭëpuṭ, abi aṅog ṭi Yetu aşë win ñiinṭ i nṭaayi nḍapënuṭ ṭi uleef kë aṭo ṭi ihoṭ yi Yetu. Awohara hënkun akak ñaan, kë bañaan başë lënk. ³⁶ Banwinuṭ uko unṭëpuṭ bti bakakalëş bandukiin jibi ñiinṭ aneejiin nṭaayi ajebi. ³⁷ Bañaan bti du uṭaak wi Bagenateren balënk adiwşa wal mënṭ, ukaañ kë baji na Yetu « Yaani, lowun! » kë Yetu aşë paya ṭi bṭeem kaya na bgahul.

38 Wi wi ñiinŋ i nŋntaayi nŋadukunŋ aŋaŋ aji na a : « Dkooŋtu kooŋ wutaan mbi na iwi. » Kë Yetu aŋe dooka aji na a : 39 « Kakan katohu! Iya ikakalëŋ uko wi Naŋibaŋi adolonŋ bti pa iwi. » Kë ñiinŋ ayaa, aŋe ŋup ŋi ubeeka bti uko wi Yetu adolonŋ pa a.

*Yetu ajeban ñaaŋ alon akuf anaŋan poonu abuk Jayirut ŋi pkeŋ
(Maci 9.18-26; Markut 5.21-43)*

40 Pntuk pi bañaan pawo ŋi pyoonk Yetu du bdëk umbanŋ wunŋ. Wi abanunŋ, kë baŋe bi bti pkita. 41 Kë ñiinŋ alonŋ anwoonŋ katim ki Jayirut aŋe bi da. Awo naweek i *katoh kañehanaani ki bayuday. Abi ajot ŋi ihoŋ yi Yetu aŋe kooŋa aji abi du katohul. 42 Abukul ñaaŋ aloolan ŋaŋ i akaanŋ i nŋsubal iñeen na nŋtëb amaak aŋogan pkeŋ.

Wi Yetu akyaanŋ ŋi bgah, bañaan batum adoo wuuk wuukana. 43 Kë ñaaŋ alonŋ aŋe wo da, awo na pmaak pi ptula pñaak nŋsubal iñeen na nŋtëb hënkuŋ [atok bka bi nul bti ŋi pñaay na bapiinŋan] kë nin ñaaŋ aanhinan ajebana. 44 Ñaaŋ mëntŋ abi aŋog ŋi kaŋeŋ ki Yetu aŋe ban kambiiint ki kamiŋa ki nul, ŋi dko mëntŋ kë pñaak pabi ŋaŋan ŋaŋan ptula. 45 Kë Yetu aŋe ji : « Ñaaŋ alonŋ abanën, in ula? » Wi bañaanŋ bti bapokunŋ kë Fimonŋ Piyeer aŋe ji na a : « Naweek, bañaanŋ bafooŋy, awuuk wuukanu di. » 46 Kë Yetu aŋe ji na a : « Ñaaŋ alonŋ abanën, dtiink mnhina mlonŋ kë mampën ŋi nji. »

47 Wi ñaaŋ awinunŋ kë amobanaa aŋe bi ajot ŋi ihoŋ yi Yetu, alënk akat kat. Akakalëŋ Yetu ŋi kadunŋ ki bañaanŋ bti uko unkayi kë abana, abot aŋup jibi ajebi ŋi dko mëntŋ. 48 Kë Yetu aŋe jaka : « Ñaaŋu, pfiyaar pi nu pajebanu. Yaan na bnuura. »

49 Ahum kaŋiini, kë alonŋ aŋe woona uko naweek i katoh kañehanaani aji na a : « Kŋo kanooran Najukan, abuku aneem hënkuŋ. » 50 Kë Yetu atiinka, aŋe teem aji : « Klënk nin, fiyaarën ŋaŋ, anaŋa. » 51 Wi babanunŋ du uko naweek i katoh kañehanaani, aandinan nin alonŋ aneey na a bë mëntŋ Fimonŋ Piyeer, *Yowan na *Yakob, aŋu na aŋin na anin poonu. 52 Bañaanŋ bti bawooni abot aŋëga. Kë Yetu aŋe ji : « Nayompan, aankeŋi aŋoyëntŋ nŋoyëntŋ. » 53 Kë bañaanŋ baŋe nŋubana, ŋiki bame kë akeŋi. 54 Kë Yetu aŋe mëban poonu ŋi kañen aji na a : « Poon, naŋiin » 55 kë uhaaŋ uŋe kak ŋi napoŋ, kë anaŋa ŋi dko mëntŋ. Wi wi Yetu aŋaŋ aji na baka bawula pde ade. 56 Bajug poonu baŋonŋar bnuura, kë aŋe ji na baka bawut kaŋup nin alonŋ uko unŋepunŋ.

9

*Yetu ayil banjañan iñeen na batëb
(Maci 10.1-9,11-14; Markut 6.7-13)*

1 Yetu adu *banjañan iñeen na batëb aŋe wul baka uforta na mnhina mi bahilni kadook nŋntaayi bti, kabot kajeban mmaak. 2 Wi wi aŋaŋ ayil baka baya batup uko wi *Pŋih pi Naŋibaŋi na pjeban bamaakal. 3 Aji na baka : « Naktij nin ukoolan pa bayaaŋ, nin panduk, nin umañ, nin uko ude, nin untaam, nabot nawut kaya na imiŋa itëb. 4 Katoh kaji kaweentanle, naneey da, kaŋo, te wi nakluŋ kapën da kaya. 5 Dko di bayaŋ awo baanyenkan, nadan danaan pdëpalën ŋi ihoŋ yi nan woli napën ŋi ubeeka mëntŋ, nayuuŋna baka kë bado buŋaan. » 6 Wi wi banjañan baŋaŋ aya na nŋfët aŋup *Uŋup Ulil Unuura abot ajeban bamaakal na dko bti.

*Herod Antipa aŋal kame ñaaŋ anwoonŋ Yetu
(Maci 14.1-2; Markut 6.14-16)*

⁷ Wi *Herod nantuŋa i *Galilay atiinkuŋ uko unktëpuŋ ašë tu kapaam ; baloŋ baji baji « *Yowan anatiin ti pkeŋ » ⁸ baloŋ kaji « *Eli akaaŋ abi^a » baloŋ kak kaji « Alon ti *baŋupar Našibaŋi bajon anatiin ti pkeŋ. »

⁹ Kë Herod ašë ji wal mënŋ: « Yowan, nji ti uleef naan ddo kë bafala bkow. Kë in ašaaŋ awo ñiint i ntiinkuŋ kë baji ado iko yan? » Kë wi wi Herod ašaaŋ aduka wal mënŋ ala pwin Yetu.

*Yetu awul pntuk pi bañaan pde
(Maci 14.13-21; Markuŋ 8.27-31)*

¹⁰ *Banjaŋan bawoona bayaas wal mënŋ ašë kakalëš Yetu iko yi badolon bti. Yetu kë ašë duk pntuk pi bañaan aya agaag na baka du umbaŋ wi ubeeka wi bajaan bado Bettayida. ¹¹ Kë wi bañaan bamehaŋ me haŋ ašë ɕaša. Yetu ayeenk baka bnuura, aŋiini na baka uko wi *Pših pi Našibaŋi abot ajeban bannumiin pjeb.

¹² Unuur ujun pyob kë banjaŋan iñeen na batëb bašë ñoga ajaka : « Jakan na bañaan baya du ntanka na nŋët nãñogon ti bahilna baka uko ude, na dko dpiint, dko di nwoon di daanfëti. »

¹³ Kë Yetu ašë ji na baka : « nawulan baka bade bdidi'an! »

Kë bašë teema aji : « Nkaha ipoom kañeen na nŋëb nŋëb. Këme nwo i kaya kanugar bañaan biki bti uko ude. »

¹⁴ Biint banwoon da bawo uko ji iñeen week nyaas iñeen kañeen (5000).

Yetu kë ašë ji na baŋašarul : « Nadolan baka bado kaŋoona uko ji bañaan iñeen kañeen (50). »

¹⁵ Kë bado haŋ, bañaan bti kë baŋo bnuura. ¹⁶ Wi wi Yetu ašaaŋ ajej ipoom kañeen yun na nŋëb nŋëb nŋun, akat këš aten baŋi, abeeb Našibaŋi ti iko ide yun, akitëš ya ašë wul baŋašarul aji bafah pntuk pi bañaan. ¹⁷ Bañaan bti kë bade ayok, kë baŋonkrën iko ide indukiin kë itum kkaar iñeen na ktëb.

Fimoŋ Piyeer aŋup aji Yetu awoon Krittü

¹⁸ Yetu agaag unuur ulon na baŋašarul awo ti pñehan Našibaŋi ašë hepar baka aji : « Bañaan bašal aji dwo in ba? » ¹⁹ Kë bašë teema aji : « Baloŋ baji iwo *Yowan Nabattaar, kë baloŋ baji iwo *Eli, kë baloŋ kak baji iwo alon ti *baŋupar Našibaŋi bajon annatiin ti pkeŋ. »

²⁰ Kë Yetu ašë hepar baka aji : « Kë ti an, nji dwo in ba? »

Fimoŋ Piyeer ayeenk wal mënŋ bŋup ašë ji na a : « Iwo *Krittü i Našibaŋi ayilon. »

²¹ Wi wi Yetu ašaaŋ ašook baka aji bawut kaŋup wa nin ñaaŋ.

²² Akak aji na baka : « *Abuk Ñiint awo kahaj maakan, kapokana ti bantohi, ti *baŋeŋan baweek na ti *bajukan Bgah. Baluŋ kado bafiŋa, unuur uwajantën ašë naŋa ti pkeŋ. »

*Hum di di ñaaŋ awoon kaŋaš Yetu
(Maci 16.24-28; Markuŋ 8.34—9.1)*

²³ Yetu aŋiini wal mënŋ na bañaan bti, aji na baka : « Woli ñaaŋ aŋal kaŋašën, awo i kaŋilma uleeful kakuŋa kruŋ ki nul, kadinan phaj ji nji unuur unjint, kabot kaŋašën udole wo ti pkeŋ. ²⁴ Ñaaŋ ankašaluŋ pbuuran ubida wi nul aluŋ kawaan wa ; kë anklun kawaan ubida wi nul pa nji aluŋ kabuuran wa. ²⁵ Ñaaŋ ahilanle aka umundu bti, adolna wa we ba woli aneemandën ubida wi tul? ²⁶ Woli ñaaŋ alon akowari'aan, nji na nŋup nji naan, nji *Abuk Ñiint, dluŋ kakowari'a woli dbi na mndëm mweek mi Paapa na mi nwanjut

* 9:8 Malaki 3.23.

nyimanaan. ²⁷ Dɔtupan na manjoonan, balon ɛi banwoon nɛa ɛi baankluɛ kaket bɛ baanwin *Pɛih pi Naɛibaɛi. »

Ubi wi Pɛih pi Naɛibaɛi
(Maci 17.1-8; Markut 9.2-8)

²⁸ Nnuur bakreɛ nɛaya pɛɛp wi Yetu aɛupnuɛ uko waɛ, kɛ aɛɛ jej bi Timonɛ Piyeer na *Yowan na *Yakob aya na baka du pnkuɛ pweek pa baya baɛnhan Naɛibaɛi.

²⁹ Wi Yetu awoon ɛi pɛnhan Naɛibaɛi, kɛ baɛɛ win kaara di nul kɛ daɛɛɛɛɛ, imiɛa yi nul kɛ ikak afaat feh. ³⁰ Biinɛ batɛb kɛ banaɛ aɛiini na a : *Moyit na *Eli ³¹ banknuuruɛ maakan. Bawo ɛi pɛiiniyaan jibi Yetu akbaaɛɛɛ ulempul, wi akluɛ kaket du Yerutalem.

³² Timonɛ Piyeer na batɛnɛul batɛb bukuɛ baɛoyɛnɛ aront, kɛ wal wi batenuɛ, aɛɛ win mndɛm mi Yetu abot awin baɛnaaɛ batɛb banwoon na a.

³³ Kɛ wi biinɛ bakan mɛnɛan bakyaanɛ pduɛ Yetu, Timonɛ Piyeer kɛ aɛɛ ji na a : « Najukan, unuura nɛwo ɛi dko di! Nɛan iloona iwajant, kalon kawo ki nu, kalon ki Moyit, kandukiɛn kawo ki *Eli. » Aankak ame uko wi akɛupunɛ.

³⁴ Ahum kaɛiini, kɛ kanfɛluɛn kalon kaɛɛ mara mara abi, awun baka, baɛaɛar Yetu kɛ balɛnɛ maakan wi kanfɛluɛn kawunuɛ baka. ³⁵ Kɛ pdiim plonɛ paɛɛ pɛnna ɛi ka aji : « I, awoon Abuk naan, i nji ndatunɛ. Nadoon katiinka. »

³⁶ Wi pdiim paɛ pɛtiinkaniinɛ kɛ baɛɛ wina Yetu ɛaɛ. ɛunɛ nnuur mɛnɛan baɛaɛar Yetu bayompi, baanɛunɛ nin nɛaan uko wi bawinuɛ.

Yetu ajeban napoɛ i untaayi ukyewlɛnuɛ
(Maci 17.14-18; Markut 9.14-27)

³⁷ Wi unuur ujinɛunɛ kɛ Yetu na baɛaɛarul bakwala pnkuɛ, kɛ pntuk pweek pi baɛnaaɛ paɛɛ bi pyit na Yetu. ³⁸ Kɛ nɛiinɛ alon aɛɛ huuranaan du pntuk meet aji : « Naweeɛ, dkooɛu kooɛ ; tenan abuk naan! Ul aloolan ɛaɛ i i nji nkaan. ³⁹ Untaayi uji uneeɛ ɛi a, kadola amara mara kaɛajar, kalɛtar, kabot kayiinh. Ukak aji ujon uwutana, kaduka anoor maakan wal wi ubi'i wutana. ⁴⁰ Dkooɛ baɛaɛaru badook wa, kɛ baanhinani. »

⁴¹ Wi wi Yetu aɛaan aɛeema aji : « Nawo baɛnaaɛ bawuɛaan, banwoon baanfiyaari! Dwo kaɛo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? » Wi aɛiiniɛn haɛ aba aɛɛ ji na nɛiinɛ : « ɛijan abuku! »

⁴² Wi napoɛ akɛogunɛ Yetu kɛ untaayi uɛɛ wata ɛi mboɛ adola kɛ akɛtar. Kɛ Yetu aɛɛ bɛg wa, ajebana, akakana aɛɛn. ⁴³ Baɛnaaɛ bti kɛ baɛɛ nɛonɛar ɛi mndɛm mi Naɛibaɛi.

Yetu aɛun pkeɛ pi nul uyaɛɛ utɛbantɛn
(Maci 17.22-23; Markut 9.30-32)

Baɛnaaɛ bti bahum nɛonɛar iko bti yi Yetu akdolunɛ, kɛ aɛɛ ji na baɛaɛarul :

⁴⁴ « Namɛbaan uko wi nji kaɛupanaɛn hɛnkuɛn bnuura : *Abuk Nɛiinɛn abi kawulana du baɛnaaɛ. »

⁴⁵ Kɛ baɛaɛar Yetu baɛɛ wo baante uɛun mɛnɛ. Uhoɛn mɛnɛn upel kame ki baka, bahilna bawo baankte wa. Kɛ bakak aɛi phepar Yetu apiban baka wa.

In adɛmnunɛ ɛi an?
(Maci 18.1-5; Markut 9.33-37)

⁴⁶ Wi wi blaɛar baɛaan apɛn ɛi baɛaɛar Yetu, kɛ banal kame andɛmnunɛ ɛi baka. ⁴⁷ Kɛ Yetu ammeenɛn nɛaal nji baka, aɛɛ ɛi napoɛ alon, adola kɛ aɛo aɛnoga ⁴⁸ aɛɛ ji na baka : « Nɛaan anyeenkuɛn napoɛ i ɛi katim ki naan, ayeenkɛn nji ɛi uleɛf naan, kɛ nɛaan anyeenkuɛn, akak ayeenk anyilnuɛ. Anwoonunɛ nampoti ɛi an, unɛ mɛnɛan adɛmnunɛ. »

Anwoonj aampokan, awo na an

(Markut 9.38-40)

⁴⁹ *Yowan ajej b̄tup wal m̄ent̄ aji : « Naweek, ŋwin ŋaanaŋ alonj anjaanaŋ adook ŋntaayi t̄i katim ki nu, k̄e ŋneenana, t̄iki aanji gakand̄er na un kaṭaṣu. »

⁵⁰ Yetu k̄e aṣ̄e teem aji : « Nakneenana : anwoonj aampokan, awo na an. »

Yetu atool pya Yerutalem

⁵¹ Wi wal wi Yetu awoonj i pdeenana baṭi uñogun, k̄e aṣ̄e bi tu tu t̄i pya Yerutalem. ⁵² Adun ayil bañaan balonj k̄e bajota kadun. Wi bakyaan na bgah, aṣ̄e neej du uf̄et̄ ulonj du *Famariya kabomana dko df̄er. ⁵³ Bañaan biki uf̄et̄ m̄ent̄ k̄e baṣ̄e pok pyeenk Yetu t̄iki atool tool pya Yerutalem. ⁵⁴ Wi *Yowan na *Yakob bawinunj uko waŋ aṣ̄e ji : « Ajugun, injal ŋdo bdoo bawoona baṭi babi bat̄er bañaan biki, bakakan baka ufob i? »

⁵⁵ K̄e Yetu aṣ̄e kok anoman na baka [aji : « Naamme uhaaṣ unwoonj kaṭon ubida wi nan. *Abuk ŋiint̄ aambi bi p̄tok ŋbida ŋi bañaan, abi bi pbuuran baka. »] ⁵⁶ K̄e baṣ̄e tool wal m̄ent̄ aya untanka umpaṭi.

Naṭaṣar Yetu awo kawul uleeful b̄ti

(Maci 8.19-22)

⁵⁷ Wi bakyaan na bgah k̄e ŋaanaŋ alonj aṣ̄e ji na Yetu : « Dko di ikyaanaŋ, dṭaṣu da. » ⁵⁸ K̄e Yetu aṣ̄e ji na a : « ŋnf̄eṣ ŋaka ih̄er, k̄e ŋkat ŋi baṭi ŋaka intaŋ, *Abuk ŋiint̄ ul, aanka dko dpafni bkow. »

⁵⁹ Akak aji na alonj : « Ṭaṣaan. » K̄e an m̄ent̄an ateema aji : « Naweek, duni ten̄en te umoȳen Paapa. » ⁶⁰ K̄e Yetu aji na a : « Wutan bakaṭ baya bamoy bankeṭun biki baka ; iwi yaan ido kaṭiiniyaan *P̄sih pi Naṣibaṭi. »

⁶¹ Alonj akak aji na a : « Ajugun, dlun kaṭaṣu, ma duni iyoonk̄en dya kaṭup bayit̄ naan. » ⁶² K̄e Yetu aṣ̄e teema aji : « ŋaanaŋ anjununj kajaar aṣ̄e kok kaf̄et̄ aanhil plemp du P̄sih pi Naṣibaṭi. »

10

Yetu ayil baṭaṣarul iñeen-paaj-na-alonj na bat̄eb̄ (72)

(Maci 9.37-38)

¹ Wi uko waŋ uṭ̄epun, k̄e Yetu Ajugun aṣ̄e dat bañaan iñeen paaj na alonj na bat̄eb̄* (72) kak t̄i baṭaṣarul, ayil baka k̄e bakyaana bat̄eb̄ bat̄eb̄, ajota kadun t̄i ŋbeeka b̄ti na dko b̄ti di akluŋ kaṭ̄epna. ² Aji na baka : « Kakit kad̄emi, k̄e balemp baṣ̄e tiink̄et̄ ; nakoṭan Ajug kakit ado balemp babi kakit ki nul. ³ Nayaani, dyilan ji ŋkaneel ŋmpoṭi du p̄toof pi ŋñiinj. ⁴ Nakṭij nin umbootu, nin umañ, nin kaṣapaat, naknaṭ pwul nin ŋaanaŋ alonj mboṣ t̄i bgah.

⁵ « Woli naneej t̄i katoh kalonj, naduniin naji : « Bnuura bawo t̄i katoh ki. »

⁶ Woli ŋaanaŋ i bnuura awoonj t̄i katoh m̄ent̄, bnuura bi nañehanun burj baduka t̄i a ; b̄e woli aanwo ŋaanaŋ i bnuura, aankyeeen bnuura bi nañehanun. ⁷ T̄i katoh ki bakyeenkanan, naṭoon da, nadaan nabot nade uko wi bakwulananaŋ, t̄iki nalemp aka na ptuumara. Nakdo kañaay na itoh.

⁸ « Woli naneej t̄i ubeeka ulonj k̄e bayeeenkan, nadeen uko wi bakwulananaŋ.

⁹ Najebaan bamaakal biki ubeeka m̄ent̄ nabot naji na banf̄et̄un da : « *P̄sih pi Naṣibaṭi pañogan. » ¹⁰ B̄e woli naneej t̄i ubeeka ulonj k̄e baanyeeenkan, nap̄en du igah kaji : ¹¹ « ŋdoo dan danan p̄d̄epal̄en pi ubeeka wi nan pankabunj t̄i ihoṭ yi nun kadukaran pa. K̄e naṣ̄e wo kame kaṣa uko wi : P̄sih pi Naṣibaṭi

* **10:1** ŋpiit ŋlonj ŋi unjon ŋaji : bañaan iñeen paaj na alonj.

pañogan.” ¹² Dʒupan, ʒi unuur wi pwayeş, uko wi Naşibaʒi akluŋ kado ubeeka mēnt ʒutam kapel wi badoluŋ Fodom*.

¹³ « Nawuʒani, an biki ubeeka wi Koratim, nawuʒani an biki ubeeka wi Bettayida, woli mlagre mandolaniin du an mandolaniin lah du ŋbeeka ŋi Tir na Fidon, banfētuŋ da badobi wohara undiimaan ŋşaaku kabot kaʒo ʒi ufob kadiimanaa kē baŋal pʒelēş ŋbida ŋi baka. ¹⁴ Ukaaŋ kē ʒi unuur wi pwayeş uko wi Naşibaʒi akdolanarŋ uluŋ katam kapel wi biki Tir na Fidon. ¹⁵ Kē an biki Kapernawum, nanuŋ aji naluŋ kadeeŋana te du baʒi i? Nabaa ʒep ʒep kawalana te du infernu. »

¹⁶ Yetu akak aji na baʒaşarul : « Ŋaaŋ antiinkanaŋ, atiinkēn ; ampokanaŋ apokēn, kē ampoknuŋ apok anyilnuŋ. »

Baʒaşar Yetu bakak na mnlilan du a
(Maci 13.16-17)

¹⁷ Baʒaşar Yetu iñeen paaj na alon na batēb bakak na mnlilan aşē ji na a : « Ajugun, ŋntaayi ŋdoo ji ŋdo uko wi ŋjakuŋ ʒi katim ki nu. » ¹⁸ Kē Yetu aşē teem baka aji : « Dwin *Fatana kē awoona baʒi ajot ji kaliik liik. ¹⁹ Natenan! Dwulan mnhina mi ppoş ŋpula na ŋtifar na pi ppoş phina bti pi naşooradun, bē nin uko ulon uunkdolan do. ²⁰ Kē naşē wo kalilan ʒi uko wi itiman ipiitaniin du baʒi kapel uko wi ŋntaayi ŋaktiinkanaŋ. »

Naşibaʒi ayuuŋ bampoʒi Uʒup Ulil Unuura
(Maci 11.25-27)

²¹ Wal mēnt, *Uhaaş wi Naşibaʒi uʒu mnlilan mnweek ʒi Yetu kē aşē ji : « Dbeebu Paap, Ajug baʒi na mboş, wi imenuŋ iko yi bantohi na bammeen, aşē diiman ya bapoʒ bampoʒi. Yoow Paap, ʒiki waŋ uwoon uko wi iŋaluŋ.

²² « Paapa awulnuŋ iko bti. Nin ŋaaŋ aamme nji Abukul uko wi nwoon bē mēnt Paapa a, kē nin ŋaaŋ aamme uko wi Paapa awoon bē mēnt nji Abukul a, na biki ndatuŋ adiiman baka a. »

²³ Wi wi Yetu aşaaŋ awuŋsa ʒi baʒaşarul aşē ji na baka : « Kēş kankwinuŋ uko wi nakwinuŋ kanuurandēni. ²⁴ Dʒupan, *baʒupar Naşibaʒi baʒum, na başih baʒum babi ŋal pwin uko wi nakwinuŋ bē baanwin wa, abot aŋal katiink wi naktiinkuŋ bē baantiink wa. »

Uhoŋ wi ŋiinŋ najoob bkow i utaak wi Famariya
(Maci 22.34-40; Markut 12.28-31)

²⁵ Kē *najukan Bgah alon anŋali pʒaawan Yetu aşē naʒa aji na a : « Najukan, we wi nhinanuŋ kado, kayeenkna ubida wi mnʒo? »

²⁶ Yetu kē aşē teema aji : « We wi bapiituŋ ʒi ulibra wi Bgah ba? We wi iwinuŋ ba? »

²⁷ Kē najukan Bgah ateem aji : « “*Ŋalan Ajugun Naşibaʒi i nu na kaʒēbu bti, na uhaaşu bti na uforta wi nu bti, na uşalu bti, ibot iŋal atēntu jibi iŋaluŋ uleefu.*” »*

²⁸ Wi wi Yetu aşaaŋ aji na a : « Iteem bnuura. Dolan haŋ iluŋ kayeenk ubida. »

²⁹ Kē najukan Bgah aşē ŋalaara pdiiman kē awo ʒi kafaŋ aşē ji na a : « Kē in abaaŋ awo atēnt naan ba? » ³⁰ Yetu kē aşē ji na a : « Ŋiinŋ alon abi walnaana Yerutalem atool pya ubeeka wi Yeriko aşē yit na bakit bgah kē bawohēşa bti abot akoba bnuura, aşē duka tuŋ kē aŋogan pkeʒ, kē batool aya na bgah bi baka. ³¹ Naʒenan alon amara mara aʒēpna bgah mēnt, awina, aŋawşa'a. ³² Kē ŋiinŋ alon anklempnuŋ du *Katoh Kaweek ki Naşibaʒi† akak

* 10:12 Ujuni 19.24-28. * 10:27 Pleşan 6.5; Bgah 19.18. † 10:32 Ŋiinŋ alon anklempnuŋ du Katoh Kaweek ki Naşibaʒi : awo i pşini pi Lewi.

aṭepna bgah mēnt, awina, akak aṇawša'a. ³³ Kē ñiint alon i utaak wi *Famariya ankyaan bayaas ašē bi añog, awina, ašē ñagi'a. ³⁴ Añoga, akuraara ijēn, na ukēra na poot, ašē tan ya. Wi wi ašaan apayana ṭi ubuuru wi nul aṭija du katoh ki bayaanṭ, atena. ³⁵ Wi unuur ujintuṇ, ñiint i utaak wi Famariya apēnan itaka† awul ajug katoh ki bayaanṭ, abot aji na a : “Doon katena bnuura, woli iduk apēnan itaka ilon, kē nwoona bayaas, kakakanu ya.” » ³⁶ Yetu ahepar najukan Bgah aji : « Ṭi ušalu, ṭi bañaan bawajanṭ bukun in awoonuṇ aṭēnt ñiint anjotun ṭi ptoof pi bakit bgah? »

³⁷ Kē aṭeem aji : « Aññagi'uluṇ a. »

Kē Yetu ašē ji na a : « Yaan ido kado haṇ. »

Maarta na Mariya

³⁸ Wi Yetu na baṭašarul bakyaan na bgah, kē ašē neeṭ ṭi ufēṭ ulon, kē ñaaṭ alon anwoon katim ki Maarta adu'a pyoban du katohul. ³⁹ Maarta mēnt aka aṭa'ul alon anwoon katim ki Mariya, ambiin aṭo ṭi ihoṭ yi Ajugun atiink uṭup wi nul. ⁴⁰ Kē Maarta ul ašē lanta na ulemp wi katoh. Wi wi ašaan abi ṭi Yetu ašē ji : « Ajugun, uundolu ukoolan i, wi aṭa naan awutnuṇ nji aloolan na ulemp? Jakana abi aṭēnkēn. » ⁴¹ Ajugun kē ašē teema aji na a : « Maarta, Maarta, iba yewla we anooran bkowu, ala iko itum ba? ⁴² Uko uwo umpoot, udoo wo wo uloolan, *Mariya adatuṇ kafah kannuurnaaniin, baankluṇ kateha ka. »

11

Yetu ajukan baṭašarul pñehan Našibaṭi

(Maci 6.9-13)

¹ Yetu awo unuur ulon ṭi pñehan Našibaṭi du dko dlon, wi abaan kē alon ṭi baṭašarul ašē ji na a : « Ajugun, jukanun pñehan Našibaṭi jibi *Yowan ajukanun baṭašarul. » ² Kē Yetu ašē ji na baka : « Woli nañehan Našibaṭi najaan naji : Paap, katimu kayiman, pšihu pabi.

³ Ṭenun unuur unwoon uko ude wi ṇnumiin,

⁴ miirun ipekadu yi nun,

jibi un ṇkmiirun bañaan bti banjubanuṇ un,

išē iwut kawutun ṇjot ṭi kaguuru. »

⁵ Yetu akak aji na baka : « Woli alon ṭi an aka nanoh, aya du a na utejan mnjel, ajaka : “Nanoh, ṭeṭanaan ipoom iwajanṭ ṭuṇ. ⁶ Nanoh naan alon abaan aban ban awoona bayaas, bē mēnka uko uwula ade.” ⁷ Našal aji undu aṭeemna du meeṭ kaji : “Kdo kanooranan, ddēt bgah abot apiint na bapot, mēnhinan pnaṭa kawulu ipoom.” ⁸ Dṭupan, woli aando naṭa awula ipoom ṭiki awo nanohul, abi naṭi'aara naṭa kawula uko wi anumiin ṭiki ayewlēna*.

⁹ « Djakan : Nañehaan, nalun kayeenk, nalaan, nalun kawin, nakob kobaan, baluṇ kahaabēšan. ¹⁰ Hēnk di uwoon, ñaan aññehanuṇ aka, anklaan awin ; kē ankob kobanuṇ, bahaabēša.

¹¹ « Ahoṇ ṭi an i i abukul akñehanuṇ uṭēb ašē wula upula ba? ¹² Kēme kak añehana pneem, ašē wula utifar? ¹³ Woli an nandoon awo bado buṭaan name pwul bankukan iko inuura, našalanuṇ ṇyaaš hum ṇi ṇi Ašinan i baṭi ahilanuṇ kaṭen bankñehanul Uhaas wi nul? »

Yetu na Beltebul

¹⁴ Unuur ulon, Yetu adook untaayi unneejuṇ ṭi ñiint alon ambiišuṇ bṭup. Wi untaayi upēnuṇ kē ñiint mēnt ašē kak aṭiini, pntuk pi bañaan kē pašē ñonjar

† 10:35 Itaka yi awulun iwo baluk bi ṇnuur ṇṭēb bi nalemp.

* 11:8 Kēme ṭiki aluṇ kakowa woli aanwula.

maakan. ¹⁵ Balon ɲi baka kē bašē ji : « *Beltebul†, uweek wi ɲntaayi, uwululun mnhina mi pdook ɲntaayi. » ¹⁶ Balon kē baɲal pten Yetu, aji na a ado mlagre adiimanaan kē awoona du Našibaɲi.

¹⁷ Kē Yetu, ammeen ɲsaɲ ɲi baka ašē ji na baka : « Woli bañaan biki utaak uloolan bagut, batok utaak di, itoh ido kajotna kaloolan kaloolan. ¹⁸ Woli *Fatana agut na uleeful hum di di pšihul paknaɲun ba? Naji dji kadookna ɲntaayi ɲi katim ki nul. ¹⁹ Woli dji kadook ɲntaayi ɲi katim ki Beltebul, banktašanar badook na ɲa ɲi katim ki in? Ukaan kē bukal ɲi ɲleef ɲi baka bakluɲ kadiiman kē naanfanɲi. ²⁰ Bē woli pkoŋ pi Našibaɲi, pi pi nji kadooknuɲ ɲntaayi, *Pših pi Našibaɲi paban ɲi an keeri.

²¹ « Woli ñaan ankaar uforta abot awo na iñaanan anaɲ ayeɲ katohul, bka bi nul baankbanana. ²² Ašē wo woli alon ampelanulun uforta abii, awata, ayeen iñaanan bti yi ahaɲun, ajej bka bti bi ayeekun ɲi a kafaas bañaan.

²³ « Anwoon aanwo na nji ašoorēn. Anwoon aantēnkēn pyitrēn batani agar ba. »

Untaayi ukak du katoh ki wa (Maci 12.43-45)

²⁴ Yetu akak aji : « Untaayi upēnle ɲi ñaan i ubiiɲ awo. Uji uñaay du *pndiiš, kala dko dfēt, kaya kabi. Wi uyaan awo uunwini, uji uji : “Dkak du katoh ki naan, ki mpēnuɲ.” ²⁵ Wi ukakuɲ, uji uɲēnk ka kawetana ajinɲ, aboman bnuura. ²⁶ Wal mēnt, uji uyaar ɲntaayi paaj na ulon ɲanwuɲun apel wa, ɲabi kafēɲ da. Ñaan mēnt kašē kak wal mēnt kawuɲēn kapel kateeku. »

²⁷ Wi aɲiiniɲ haɲ, kē ñaaɲ alon ašē huuranaan du pntuk meet aji : « Ñaaɲ ambukiɲ, abootan, anuurandēni. » ²⁸ Kē Yetu ašē teema aji : « Iwo kaji, banktiinkuɲ Uɲup wi Našibaɲi abot aɲaš wa banuurandēni! »

Baji na Yetu adiiman kē awoona du Našibaɲi (Maci 12.38-42)

²⁹ Bañaan baɲuma ɲum abi, kē Yetu ašē ji na baka : « kawuɲ ki kawo kawuɲaan, kawo ɲi phepar mlagre mankdiiimanuɲ kē dwoona du Našibaɲi. Baankwin nin uko ulon umpaɲi na wi Yonat *Naɲupar Našibaɲi adiimanuɲ. ³⁰ Jibi Yonat* adiimanuɲ biki ubeeka wi Niniwe kē awoona du Našibaɲi, hēnk di *Abuk Ñiinɲ aklun kadiiman biki kawuɲ ki kē awoona du Našibaɲi. ³¹ ɲi unuur wi pwayēš Naših ñaaɲ i utaak wi Faba alon kanaɲa na bañaan biki kawuɲ ki, kayuɲ kē baduknaana, ɲiki awoona du kabaɲ ki umundu pbi katiink uɲup unɲa wi *Falomon naših*, kē alon ašē wo ɲi ampelun Falomon naših. ³² ɲi unuur wi pwayēš, bañaan biki Niniwe balun kanaɲa na biki kawuɲ ki kayuɲ kē baduknaana, ɲiki bukal biki Niniwe, babi wut pɲuban wi batiinki uɲup wi Yonat, alon kē ašē wo ɲi, ampeli Yonat. »

Uhoñ wi unkaniya

³³ Nin ñaan aanɲi tehan unkaniya kašē ɲu wa du bñot, kēme kafēt wa na kakana, baji baɲu wa du bko duɲ bankmbiiɲ bahilna bawin bjeehi. ³⁴ Kēš kawoon unkaniya wi uleef wi nu. Woli kēš ki nu kawo kɲeb, uleefu bti kak uwo ɲi bjeehi ; bē woli kamaaki, uleefu bti kak uwo ɲi bdēm. ³⁵ ɲaafaraan bjeehi banwoon ɲi iwi bawo bdēm! ³⁶ Woli uleefu bti uwo ɲi bjeehi, bē nin bdēm baanwo ɲi wa, ujeeh wul bti ji woli unkaniya ujeehan ñaan.

† 11:15 Beltebul dawo Katim kalon ki Fatana, uweek wi ɲntaayi. * 11:30 Yonat 3.3-5. * 11:31 1 Baših 10.1-10.

Yetu ašook bafaritay na bajukan Bgah

(Maci 23.4-36)

³⁷ Wi Yetu aktiiniin han, kē *nafaritay alon ašē du'a pyoban du katohul, kē aya aneej aŋo pde. ³⁸ Wi nafaritay awinun kē Yetu aaññow duna iñen aba jun pde ji udolade wi *bayuday, ašē ñonjar.

³⁹ Kē Ajugun ašē ji na a : « An buk bukun an bafaritay, naji nawent ikoopa na irataa yi nan bnuura ti bdig, kašē wut uleefan meet utum na ušal wi kakiij na mŋot. ⁴⁰ An bawaan ŋŋal biki! Mēnt andolon bdig adolan meet i? ⁴¹ Naŋēpan tēp naŋen bajuuk uko unwoon du irataa yi nan meet, wal mēnt iko bti išē iwo ijinŋ ti an.

⁴² « Nawuŋani, an bafaritay, nanjaan nawul kafah ki Našibaŋi† ti iko bti yi nakjaarun, kado wul bduugēs na bnkaafu, na iko impoti yi natepiin, kašē tilma pwo batool na pŋal Našibaŋi. Uko wan wi wi nawoon i lah kado, kašē kawut kaŋilma undukiin.

⁴³ « An bafaritay Nawuŋani, an nanjalun pŋo kadun du *itoh iñehanaani Našibaŋi, abot aji nanjal banohŋēnan ti dko di bañaan. ⁴⁴ Nawuŋani, an nanwoon ji ihēr yi pŋuran inwoon iinka umarkaani, yi ñaan ajaan apoš bē aanji meŠ. »

⁴⁵ Wal mēnt kē *najukan Bgah alon ašē jaka : « Najukan, wali iktiiniin han, ikarun kak di! » ⁴⁶ Kē Yetu ašē teema aji : « An bajukan Bgah kak, Nawuŋani, an nanjaan naŋu bañaan pkuŋa bdaaj bdiŋ kašē wo naando ji nadeen pkoñ ploolan pban ba! ⁴⁷ Nawuŋani, naji naniw ihēr yi *baŋupar Našibaŋi te baŋinan bafinun baka. ⁴⁸ Hēnk nadiiman kē nawo ti udolade uloolan na baŋinan. Bukal bafinun kē našē niw ihēr! ⁴⁹ Ukaan kē ušal unŋuŋa wi Našibaŋi uŋup aji : « Dluŋ kayil baŋupar naan na *banjañan du baka ; balun kafin balon ti baka, kahajan balon. » ⁵⁰ Kawuun ki keeri kaŋop na pñaak pi baŋupar Našibaŋi bti pi batulun du wi umundu uwoonun. ⁵¹ Balun kahepna ti pkeŋ pi Abel te kaban du pkeŋ pi Fakariya i bafinun ti dko danwoon ti ptoof pi umeeša wi bŋenjan na *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Našibaŋi. * Aa, dŋupan, kawuun ki kalun kahepna ti uko wan.

⁵² « Nawuŋani an bajukan Bgah namēbanun kaniigšaani ki ume, awo naaneej an ti ŋleefan, abot aneenan banjalun pneej baneej. »

⁵³ Wi Yetu apēnun da, kē bajukan Bgah na bafaritay bašē deebaŋera maakan awo ti phepara iko itum, ⁵⁴ ado na pŋaawana kahilna katapara bŋup.

12

Yetu ašook bañaan ti kalagare

¹ Wal mēntan, bañaan batum maakan adoo pošar. Kē Yetu ašē ji na baŋašarul duna : « Nalipariin uko utaajanaan pŋon wi *bafaritay : kalagare. ² Nin uko ulon unhankun uunklun kawo uunkpēn kawinana, kē nin uko ulon ummeniin uunklun kawo uunkmeetaana.

³ « Ukaan kē uko wi naŋupun du bdēm ulun kaŋinkana na pnak, uko wi nahoopaŋun du meet dandētun ulun kahuurana du itoh duuŋ. »

In i i ñaan awoon kado kaŋi?

(Maci 10.28-31)

† **11:42** Kakit kaji kado ifah iñeen, kalon kaji kawo ki Našibaŋi. § **11:44** Ti bayuday, woli ñaan apoš bhēr bi pŋuran iŋopi, iinji khil pneej katoh kañehanaani Našibaŋi bē iindo bañow ajint. * **11:51** Ujuni 4.8; 2 Nñuur nuur 24.20-22.

⁴ Yetu akak aji : « Dɔɔpan, an banoh naan : nakdo kaɕi banhilaruɔɔ pfiɔ uleef aɕe wo baanhilan pdo uko umpeluɔɔ waɔ. ⁵ Ddiimanan i nawooɔ biki kado kaɕi : nadoon kaɕi Naɕibaɕi ankaaɔ mnhina mi pɕelan du infernu, wi nakeɕuɔ. Aa, dɔɔpan, ul i i nawooɔ kado kaɕi.

⁶ « Baanji bawapaar ŋɕiiru kaɕeen ŋnduɕ ŋtɛb i? Kɛ Naɕibaɕi aɕe wo aanji ɕilma nin uloolan ɕi ŋa. ⁷ Uwel wi bkow bi nan bti udoo fɛnana. Naklɛnk keeri nin ukoolan, ɕiki nadɛm apel pntuni pi ŋɕiiru. »

Pdinan kɛme ppok Krittu
(Maci 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Yetu akak aɕiini na baka aji : « Dɔɔpan na manjooan, ŋaaɔ ankdinanuɔɔ ɕi kadun ki baɕaaɔ kɛ awo naɕaɕaraan, *Abuk ŋiint aluɔ kadinan ɕi kadun ki ŋwanjuɕ ŋi Naɕibaɕi kaji awo naɕaɕarul ⁹ Kɛ ŋaaɔ ankpoknuɔɔ ɕi kadun ki baɕaaɔ, dluɔ kapoka ɕi kadun ki ŋwanjuɕ ŋi Naɕibaɕi. ¹⁰ ŋaaɔ anktɔpuɔɔ buɕaan ɕi Abuk ŋiint bahilan kaluɔ kamiira wa, kɛ woli ŋaaɔ akar *Uhaaɕ wi Naɕibaɕi baankluɔ kamiira wa. ¹¹ Woli baɕooɕan pya kawayɛɕ du itoh iɕehanaani, kɛme ɕi kadun ki baɕih kɛme bantɔɔa, nawutan kahaajala pme jibi nakyaan kayeɔan ŋleefan kɛme uko wi nakyaan kaɕuɔ, ¹² ɕiki Uhaaɕ wi Naɕibaɕi ujukanan wal mɛnt uko wi nakɕupuɔ. »

Uhoɔ wi ŋiint nayok nawaan uɕal

¹³ Kɛ ŋiint alon anwoon ɕi pntuk aɕe ji na Yetu : « Najukan, jakan na abuk paapa abi ŋfaaɕiir iko yi aɕinun adukaruɔɔ un. » ¹⁴ Kɛ Yetu aɕe teema aji : « ŋiintu, in abaaɔ aɕu'en pwo nawayɛɕ kɛme nafaɕ bka bi nan ba? » ¹⁵ Wi wi Yetu aɕaaɔ aji na baɕaaɔ bti banwoon da : « Naɕaɕaraan kaɔal bka, ubida wi ŋaaɔ uunwoona ɕi bka, ahille adoo yok maakan. »

¹⁶ Wal mɛnt, kɛ aɕe hoɔ na baka aji : « ŋiint alon nayok abi ka ŋɕeeh, kɛ ŋawul ŋdeey ŋtum, ¹⁷ kɛ aɕe wo ɕi phepar ɕi uɕalul aji : “Dbaa do do hum ba? Mɛnka dko dhankni ŋdeey ŋi naan bti.”

¹⁸ « Wi wi aɕaaɔ aji : “Hɛnk di di nji kadoluɔ: dfom inkuti yi naan, kaɕiir indɛmuɔɔ apel yi, kahank da ŋdeey ŋi naan bti na bka bi naan. ¹⁹ Wal mɛnt kaɕe ji na bkow naan : ‘Aɕe wo, ihank iko itum pa ŋɕubal ŋtum ; noorfɛnaan, ide, idaan, ido kanoha.’ ”

²⁰ « Kɛ Naɕibaɕi aɕe ji na a : “Iwi nanaaf, iɕaɕian phefɛnt na utejan wi nɕa wi. Hɛnkuɔ, in akjejuɔ uko wi ihankaruɔ bkowu ba?”

²¹ « Hɛnk di uwoon ɕi ŋaaɔ anjaan ahanka hank iko pa bkowul, anwoon aanji la pyok pi Naɕibaɕi. »

Nahaɕan Naɕibaɕi
(Maci 6.25-34)

²² Wi wi Yetu aɕaaɔ aji na baɕaɕarul : « Uko waɔ ukaaɔ kɛ njakan, nawut kaɕaaf uko ude wi nanumiin pa ubida, kɛme iko iwohara yi nanumiin pa uleef wi nan. ²³ Ubida upel pde, kɛ uleef upel imiɕa. ²⁴ Natenan ŋntomaali ; ŋaanji ŋatepi, ŋaanji ŋakit, ŋaanka nin inkuti ihankni ŋdeey, kɛ Naɕibaɕi aɕe ji wul ŋa uko ude. An napel ŋkat di! ²⁵ Ahon ɕi an ahilaruɔɔ ɕi manɕaaf kahoɕalɛɕ unuɔ uloolan ɕaɕ ɕi ubida wi nul? ²⁶ Woli naandoo hilan pdo uko wi, unwoonuɔ umpoɕi, we uwoon pɕaaf iko indukiin? »

²⁷ « Natenan iɕeeɔ inuura yi ugof wi uɕeeh jibi ijaan idɛm, iinji ilemp, iinji iɕiir. Kɛ nɕe jakan, *Falomon naɕih ɕi pdɛm pi nul bti, aambaan kaɕeɔgi'aara ji kalon ɕi ya. ²⁸ Ujaagal uwo nɕa du uɕeeh, faan baluɔ bafɛl wa du bdoo, kɛ

Naşibaŕi aşë ji woharana wohanar wa iko inuura. An nanwoonj naanfiyaar akëşan, nameen na manjoonan kē Naşibaŕi aluŕ kawoharēnan kak.

²⁹ « An kak, nakdo kala uko ude kēme uko udaan, nawutan kahaajala. ³⁰ Iko yan yi yi banwoonj baanfiyaar Naşibaŕi bajaanj babi wo wo ŕi pla, kē an, Aşinan ame kē nanuma iko mēnt. ³¹ Nawo i kaŕēp ŕēp kala Pşih pi nul, naşë nayeenk kak iko mēnt. »

*Nalaan pyok pi baŕi
(Maci 6.19-21)*

³² Yetu akak aji na baka : « An nanwoonj batani bmpoŕi, naklēnk, ulil Aşinan kē awulan Pşihul. ³³ Nawaapan bka bi nan nabot naŕen itaka bajuuk. Nawoon na ŕmbooŕu ŕnanwoonj ŕnaanj ŕjatowa. Naŕuun bka bi nan du Naşibaŕi. Baankya katoka da. Bakiiŕ baanhilan kaban ba, kēme ŕbob ŕjatok ba. ³⁴ Na manjoonan, dko di bka bi nan bawoonj dul di kaŕēb ki nan kakwoonj. »

Balemp banwoonj bten ayoonk ubi Abuk ŕniinŕ

³⁵ « Nabomandēran, nawohara iko yi ulemp, nawutan ŕkaniya ŕi nan ŕjado kayik. ³⁶ Nawoon ji balemp bankyoonkunŕ ajug baka awoona bniim, bahaabēşa plēman wal wi akbihaŕ bi kakob ŕi pa. ³⁷ Balemp biki akŕēnkunŕ bawo bten wal wi akbanunŕ banuurandēni! Dŕupan na manjoonan, ajug baka awohara iko yi ulemp, kado baka baŕo kaşë kayiş baka. ³⁸ Woli ajug baka abi na mnjel, kēme aŕēp mnjel, woli aŕēnk balemparul kē bawo bten, banuurandēn keeri!

³⁹ « Nameen bnuura uko wi : woli ajug katoh ame lah wal wi nakiiŕ awoonj i kabi, aankwuta aneej du katohul. ⁴⁰ An kak nabomandēran, ŕiki *Abuk ŕniinŕ aluŕ kabi ŕi wal wi nawoonj naanhaŕi. »

*Baŕaşar Yetu bawo kado bnuura ulemp wi aŕuunŕ baka pdo
(Maci 24.45-51)*

⁴¹ Kē Timonŕ Piyeer aşë ji na Yetu : « Ajugun, un baŕaşaru ŕkaraanŕ kē ikhoŕn hanŕ, kēme baŕnaanŕ bti baka? » ⁴² Kē Ajugun aşë teem aji : « In awoonj nalemp natool natit i ajug katoh akŕuunŕ ŕi kadun ki baŕnaanŕ biki nul, ado kawul baka kafah ki ŕdeey ki baka uwoori ubanle. ⁴³ Nalemp i ajug katoh akŕēnkunŕ ŕi ulemp wi aŕu'u luŕ wal wi akkakunŕ, un mēnt anuurandēni. ⁴⁴ Dŕupan na manjoonan, ajug katoh ahankana bka bi nul bti. ⁴⁵ Bē woli nalemp aji ŕi uşalul kē ajugul ajon ubi, aşë naŕa akob balemp biinŕ na baat, ade adaan akuj, ⁴⁶ ajug nalemp mēnt aluŕ kabi, ŕi unuur wi awoonj aankyoonka, na wal wi awoonj aammeer, kaşë kahajana bnuura kabot kadola jibi bajaanŕ bado na baŕnaanŕ banwoonj baanfiyaar Naşibaŕi.

⁴⁷ « Nalemp aammeer uko wi ajug katoh anjalunŕ, aşë wo aamboman nin ukoolan kēme ado wi anjalunŕ ul ŕi uleeful, aluŕ kakoba maakan. ⁴⁸ Kē anşaanŕ ado uko unkeşunŕ bakoba bē aamme, akoba btiişu. ŕnaanŕ i bawulunŕ uko utum, balunŕ kahepara uko utum, kē i bahankanunŕ iko utum, balunŕ kahepara kak iko intumunŕ apel. »

Yetu aambi bi pŕij mnjeeh, bpaŕşēr bi bi aŕijunŕ

⁴⁹ Yetu akak aji : « Dbi ŕi umundu pŕij bdoo, aşë ŕnal bado bi bateh teh! ⁵⁰ Dwo i kaneej ŕi mnhaŕ :* jibi ŕnaanŕ ajaanŕ aneej ŕi meel woli ayeenk *batitmu, kē uşal wi naan uşë ŕēla ŕēla maakan ji mbi ndo kaneej ŕi ma.

(Maci 10.34-36)

* 12:50 Bapiit ŕi ugrek aji : Dwo i kayeenk batitmu.

⁵¹ « Naşal aji dbi bi ptijan btiinkar i? A-a, dɕupan, dbi bi ptiş bwaysşer. ⁵² Kajunna nta, woli bañaan bawo kañeen ti katoh, baanktiinkar, bawajanɕ banaɕara batëb, batëb banaɕara bawajanɕ. ⁵³ Ajug katoh aluŋ kanaɕara abukul ñiint, abuk katoh ñiint akuŋ anaɕara aşin. Nnaaɕ anaɕara abukul ñaaɕ, abuk katoh ñaaɕ, anaɕara anin, ñaaɕ nayotan anaɕara ahar abukul, ababul akuŋ anaɕara anin ayinul. »

Pten kame iko inkɕëpuŋ

(Maci 16.2-3)

⁵⁴ Kë Yetu aşë ji na pntuk : « Woli nawin infëluŋ kë ijën du kayoba, ti dko mënɕ naji naji uşubal ubi, kë uji ubiha. ⁵⁵ Kë woli uyook ufuuɕna btammaŋu, naji naji dko dayik nta, kë daŋi dayika. ⁵⁶ An balagare, nahil pme uko wi iko yi baɕi na yi mboş ijakuŋ, aşë wo naanhil pyikrën uko wi Naşibaɕi akdolun nta di. »

(Maci 5.25-26)

⁵⁷ « Kë we ukaan kë naanji nayikrën an ti nleefan uko unwoon unuura ti kës ki Naşibaɕi? ⁵⁸ Woli iya na ñaan alon i nakaan bɕup du *uruha, doon kala pba pnom na a ti bgah, kaɕi aŋooɕu du kadun ki nawayëş, uŋ mënɕan awulu nalemparul awatu ukalabuş. ⁵⁹ Dɕupu, iinkpën du ukalabuş bë iinluka te pataka pbaañsaani. »

13

Nawutan pjuban naɕëlëş nɕbida

¹ Ti nwal mënɕ, kë bañaan balon başë bi, akakalëş Yetu uko wi bagalilay, biki *Pilat adoon kë bafinji kë pñaak pi baka panaakiir na pi nntaam ni baɕiŋun afinjar Naşibaɕi. ² Kë aşë teem baka aji : « Naşal aji bagalilay mënɕ bawo bajuban apel bagalilay bandukiin bti ukaan kë bahaj han i? ³ Dɕupan mënɕ hënɕ da, nawutan pjuban, naɕëlëş nɕbida këme nakeɕ an bti ji baka.

⁴ « Kë bañaan iñeen na bakreŋ biki pmboš pweek pi uniw wi Filowe pajotnuŋ afin, nanuur kë bajuban apel bañaan biki Yerutaalem bandukiin bti i? ⁵ Dɕupan, mënɕ hënɕ da, woli naanwut pjuban, aɕëlëş nɕbida nakeɕ an bti ji baka. »

Uhoñ wi bko banwoon baanji babuk

⁶ Kë Yetu aşë kakalëş bañaan uhoñ wi : « Ñiint alon abi tɕpi blemani* du uɕeeh wi nul. Abi pmar mnleman i aşë wo aantënk nin ploolan ti ba. ⁷ Wi wi aşaan aji na nalemparul : “Ddo nşubal nwanjanɕ ni njaki kabi pmar mnleman bë mënji kaɕënk ba babuk. Tiban ba. Babaa wo i kado kanooran mboş we ba?” ⁸ Kë undu aşë teema aji : “Ajugun, wutan ba kak piikal, nwuñëş mboş ti pɕeef pi ba, mmëñan ba. ⁹ Ulome baluŋ babuk. Woli baambuki, kbaa tib ba.” »

Yetu ajeban ti unuur wi pnoorfën wi bayuday ñaaɕ anɕakmuŋ

¹⁰ Yetu awo ti pjukan du *katoh kañehanaani ki bayuday kalon ti *unuur wi pnoorfën. ¹¹ Kë ñaaɕ alon aşë wo da i untaayi udolon kë aɕakëm ado nşubal iñeen na bakreŋ ; anuuk aankak ahil nin pheɕan uleef. ¹² Wi Yetu awinulun aşë du'a aji na a : « Nnaaɕu, pmaak papën ti iwi. » ¹³ Wi wi aşaan apafa iñen, ti dko mënɕ kë aheti, aşë jun pbeeb Naşibaɕi.

¹⁴ Kë naweek i katoh kañehanaani aşë deebaɕ uko wi Yetu ajebanun ti unuur wi pnoorfën. Aɕini wal mënɕ na pntuk pi bañaan aji na baka : « Naka nnuur

* 13:6 Bapii aji bko mënɕ bawo Figuiet ti umbaabu.

paaj ŋi ŋaan ajaan awo kalemp. Nawo i kabi tuŋ ŋnuur mēnt pdo bajebanan, mēnt ti unuur wi pnoorfēn wa. » ¹⁵ Ajugun kē ašē teema aji : « An balagare! Ti unuur wi pnoorfēn, jēm andoli ti an aji fēnēš uwit wi nul kēme ubuuru wi nul du kampen kaŋooŋ wa uya udaan i? » ¹⁶ Kē ŋaaŋ i, anwoon i pntaali pi *Abraham, i *Fatana atanuŋ ŋsubal iŋeen na bakren, aanwo i kafēnēša ti unuur wi pnoorfēn i? » ¹⁷ Wi ajakun haŋ, kē banklatuluŋ bti bašē kowa fuŋ, baŋaan kē bašē lilan ti iko inuura iweek bti yi akdolon.

*Uhoŋ wi pbuk pmpoŋi panjaan pabuk bko
(Maci 13.31-32; Markut 4.30-32)*

¹⁸ Wal mēntan kē ašē ji : « Na we wi *Pših pi Našibaŋi panaamuŋ ba? Kē na we wi nhilanuŋ pnaamntēn pa ba? » ¹⁹ Pawo ji pbuk pmpoŋi pi ŋaan ajejuŋ atepi du uŋehul. Kē panaŋaa, akak bgof, kē ŋkat ŋadoo bi ado intaŋ ti inah yi ba. »

*Uhoŋ wi uko utaajanaan pson
(Maci 13.33)*

²⁰ Yetu akak aji : « Na we wi nhilanuŋ kanaamntēn *Pših pi Našibaŋi ba? » ²¹ Panaam ji bko btiisu bi ŋaaŋ ajaan aŋu ti pson ptum te pado taaj bti. »

Plēman pamminuŋ

²² Wi Yetu akyaanŋuŋ pban Yerutalem, aŋēpna ti ŋbeeka na ŋfēt ajukan ašē ya. ²³ Kē alon ašē ji na a : « Ajugun, baŋaan bantiinku bakluŋ kabuur i? » Kē ašē ji na baka : ²⁴ « Natamaan naneejna plēman pamminuŋ, ŋiki dŋupan, batum baluŋ kado na pneej bē baankhilan. ²⁵ Woli ajug katoh anaŋa adoo tuh plēman, kē našē hoj du bdig, nakob plēman kabot kakooŋ bahaabēšan kaji “Ajugun, haabēšun plēman.” Ašē teeman kaji : “Mēme di nawoonuŋ.” ²⁶ An našē ji na a : “Nde akut adaan na iwi, kē ikuŋ ajukan ti igah yi nun.” ²⁷ Ul kašē teem kaji : “Mēme di nawoonuŋ, an bti bado buŋaan, nalowaan.”

²⁸ « Naluŋ kawooni, kadeebaŋ, katibrēn iŋiŋ wal wi nakluŋ kawin *Abraham na *Itaak na *Yakob na *baŋupar Našibaŋi bti du Pših pi Našibaŋi, an ti ŋleefan bašē bafēlan bdig. ²⁹ Wal mēnt, baŋaan bašē bapēna umayar unuur, kayoba, btamšanka na btamanuŋ kabi pmaan ŋa pmaar ufettu uweek du Pših pi Našibaŋi. ³⁰ Kē hēnk di di balon ŋi bambaaŋšaanuŋ bakluŋ kawo bateek, kē balon ŋi bateek baluŋ kawo babaanšaani. »

*Yetu aŋēgara Yerutalem
(Maci 23.37-39)*

³¹ Ti wal mēntan kē *bafaritay balon bašē bi ti Yetu aji na a : « Pēnan ti dko di iya dmpaŋi, *Herod aŋal kafinju. » ³² Kē ašē teem aji na baka : « Nayaan naji na unfēš wanŋ : “dpēnan ŋntaayi ti baŋaan kabot kajeban baŋaan ŋta na faan, unuur uwajantēn, nšē mba ulemp wi naan.” ³³ Kē nšē wo i kaya na bgah naan ŋta na faan na kankoŋan. Hēnk di uwoon, na manjoonan nin *Naŋupar Našibaŋi alon aanhil kakeŋna du dko dlon dampaŋi na Yerutalem.

³⁴ « Yerutalem, Yerutalem, iwi injaan kfŋ baŋupar Našibaŋi, katap biki ayiliŋ mnlak, ŋyaas ŋtum ddo na pŋonkrēn babuku jibi uguk ujaan uboof ŋbuk wa, kē ipoki. ³⁵ Ēnhēn, Našibaŋi aluŋ kadukaran katohan. Kē nšē ŋupan, naankak awinēn te wal wi nakluŋ kado kaji : “Bnuura bi Našibaŋi ti ankmbiŋ ŋi katim ki Ajugun !” »

1 Ƨi *unuur wi pnoorfën ulon Yetu aya pyoban du uko naweek alon i *bafaritay, kë bañaan başë wo Ƨi ptena bnuura. 2 Kë ñiinƧ alon anwoon na nƧtën aşë wo Ƨi kadunul. 3 Wi wi Yetu aşaan ahepar *bajukan Bgah na bafaritay aji : « Bgah bi nun badinan ñaan ajeban namaakal Ƨi *unuur wi pnoorfën këme baandinani? » 4 Kë başë yomp. Yetu kë aşë ban namaakal ajebana aşë dola kë ayaa. 5 Wi wi aşaan aji na baka : « Ahon Ƨi an awoon aankpënan Ƨi dko mënƧ abukul këme uwitul unjoti Ƨi pliiƧ Ƨi unuur wi pnoorfën ba? » 6 Kë baanhinan ateema.

Pdat dko dƧo

7 Yetu awin kë bambiin pyoban baji badat dko dƧo di kadun, ukaan kë ahoñ na baka, aji : 8 « Woli badu'u ufettu wi bniim, wutan kaya kaƧo du kadun. Iwo kaƧi nayoban ampeliin abi aban, 9 andu'anan pyoban iwi na a aşë bi, aji na iwi iƧen ñiinƧ mënƧ aƧo. Wal mënƧ inaƧa kawo na mnkow kaya kaƧo du kafet. 10 Kë woli badu'u ufettu, yaan iƧo du kafet, andu'iin pyoban abile, aşë ji na iwi : “Nanoh ñogan mon kadun.” Wal mënƧ, idëm Ƨi kadun ki bañaan bƧi banƧoon na iwi Ƨi umeşa. 11 HënƧ di uwoon, ñaan ankdëmanun bkowul, balun kawalana, kë ankwalanun bkowul, balun kadëmana. »

Naduun bajuuk pyoban

12 Yetu akak aji na andu'ulun pyoban : « Woli idu bañaan pyoban këme pde kañah, wutan kadu banohu, bubuk şaaş, bayiƧu këme bakiƧu bayok, Ƨiki bukal balun kadu'u kak pyoban këme pde kañah, uwo baluk bi nu. 13 Kë woli ido ufettu, Ƨëpan Ƨëp idu bajuuk, banƧakmun, bankjiinkun, na bakuul, 14 işë inuurandën, Ƨiki baankhilan pluku. Na manjoonan, ilun kaluka Ƨi wal wi bañaan batool baknaƧiin Ƨi pkeƧ. »

Bampokun pbi pyoban

(Maci 22.1-10)

15 Wi alon Ƨi biki baduun pyoban atiinkun uko wan aşë ji na Yetu : « Anklun kaƧo kade du *Pşih pi NaşibaƧi anuurandën! » 16 Kë Yetu aşë ji na a : « ÑiinƧ alon abi wo i pdo ufettu uweek aşë du bañaan batum. 17 Wi wal wi pde kañah ubanuƧ kë aşë yil nalemparul aya aji na biki aduun: “Nabiini, kañah kabaa.”

18 « Kë başë junna aloolan aloolan bukal bƧi pji amiir baka. Nateek aji na a : “Dbu nug nug uƧeeh, dwo i kaya pten wa, dkooƧu kooƧ miiraan.” 19 Kë alon aji na a : “Dbu nug nug nƧgit iñeen njaari dya hënƧ pten jibi nƧaklempi, dkooƧu kooƧ miiraan.” 20 Alon kë aji na a : “Dbu niim niim hënƧkun, ukaan kë mënƧhilan pbi.”

21 « Kë nalemparul aya akakalëş ajugul uko wi bateemulun. Ajug katoƧ adeebaƧ wal mënƧ aşë ji na nalemparul : “Faraan iya du iyiti na igah yi ubeeka iƧjën Ƨi, bajuuk, banƧakmun, bakuul na bankjiinkun.” 22 Kë nalemparul aya akak aji na a : “Naweek, ddo uko wi ijakuƧ kë dko daantumatum.” 23 Kë ajug katoƧ aşë ji na a wal mënƧ: “Yaan na igah yi nƧeeh ido kaƧaş ibiig, idabër bañaan, katoƧ naan kahilna katum.” 24 DƧupan, nin alon Ƨi bateek biki nduun aankñem kañah naan. »

Pduk iko bƧi kaƧaş Yetu

(Maci 10.37-38)

25 Bañaan batum bawo Ƨi ppoş na Yetu ; kë aşë kok aji na baka : 26 « Woli ñaan abi Ƨi nji bë aanƧalën maakan apelan aşin, anin, aharul, babukul, baƧa'ul na baweekul na uleeful kak, aanhil pwo naşaşaraan. 27 Anwoon aanƧuƧa krut ki nul kadinan phaj ji nji udole wo Ƨi pkeƧ, kapoş Ƨi kafet ki naan, aanhil pwo naşaşaraan. »

²⁸ « Ahoŋ ƚi an ajaan aŋal pniw katoh kaweeek bē aanji dun kaƚo kaŋal bnuura katen itaka yi anumiin, kame me ahilan pniw ka kaba? ²⁹ Woli aando haŋ, ajun pniw bē aambi hilan pbaañēš, bankwinuŋ ka babenja ³⁰ kaji: “Ŋaan i ajunuŋ pniw bē aanhilan pbaañēš!”

³¹ « Kē naŋih ahoŋ ajaan wonƚi aya pƚut na naŋih aloŋ aanji dun kaŋal katen me ahilan na bangoli iŋeen-week ŋyaaŋ iŋeen week (10.000) pƚut na anwoon na bangoli iŋeen-week ŋyaaŋ iŋeen-week ŋtēb ba (20.000)? ³² Woli aanhilani, ayil du naŋih undu wi ahumuŋ nlowi, kakooƚa batiinkar. ³³ Kē hēnk di uwoon, woli aloŋ ƚi an aanduk bka bi nul bti aanhil pwo naƚaŋaraan. »

Pnam panyaŋuŋ

(Maci 5.13; Markut 9.50)

³⁴ Yetu akak aji na baka: « Pnam pawo uko unuura, paŋale kak ayaŋ, bakakanaan kataabare ki pa na we ba? ³⁵ Nin paankak anuura pa mboŋ, kēme pa umēnan; paji pafēl.

« Ankaan iƚaƚ iƚiinkni, atiinkan. »

15

Uhoŋ wi unkaneel umpoƚi unneemuŋ akuƚ awinana

(Maci 18.12-14)

¹ *Bakobraar daaŋa na bado buƚaan bti baji baŋog Yetu, katiinka. ² *Bafaritay na *bajukan Bgah baŋe kahoopaƚer kaji: « Ŋiint i aji naakiir na bado buƚaan, kabot kade na baka. »

³ Kē Yetu aŋe hoŋ na baka aji: ⁴ « Ahoŋ ƚi an ajaan aka nƚe ŋkaneel iŋeen-week aŋe neemandēn uloolan, aanji duk ŋundu du pŋaar, kaya pla unneemuŋ, te wi awinaŋ wa? ⁵ Wal wi awinuŋ wa, aji lilan maakan, kalap wa, ⁶ kaya katoh, kadu banohul na bakinƚul, kaji na baka: “Nalilalan na nji, dwin unkaneel wi naan unneemuŋ.” ⁷ Kē hēnk di uwohan, mnlilan mnweek manwo du baƚi pa nado buƚaan aloolan anƚēlŋuŋ ubida kapel baŋaan baƚum* banwoon baƚool, banwoon baannuma pƚēlēŋ ŋbida. »

Uhoŋ wi baluk banneemuŋ akuƚ awinana

⁸ « Kē ŋaaƚ ahoŋ ajaan wonƚi aka baluk bi ŋnuur iŋeen, aŋe neemandēn baluk bi unuur uloolan, aanji tehan unkaniya, kawet dko bnuura, te wi awinuŋ baluk mēnt i? ⁹ Wal wi awinuŋ ba, aji du banohul na bakinƚul kaji na baka: “Nalilalan na nji, dwin baluk bi mbiin aneemandēn.” ¹⁰ Hēnk di mnlilan manjaan manwo ƚi ŋwanjuƚ ŋi Naŋibaƚi pa nado buƚaan aloolan anƚēlŋuŋ ubida. »

Uhoŋ wi napoƚ anneemuŋ akuƚ awinana

¹¹ Yetu akak aji na baka: « Ŋiint aloŋ abi ka bapoƚ batēb. ¹² Anwoon nabaŋaŋa kē aŋe ji na aŋin: “Paap, wulaan kafah ki naan ƚi bka bi nu.” Kē aŋin afaaŋ baka bka bi nul. ¹³ Wi nabaŋaŋa adoluŋ ŋnuur ŋntiiŋu aŋe ƚonkrēn bka bi nul bti, atool aya du utaak uloŋ nlowuŋ aƚok tokan bka bi nul ƚi unoh.

¹⁴ « Wi aƚokuŋ bka bi nul bti, kē ubon wi katēr ilēmēnt uŋe mara mara ajot ƚi utaak mēnt, kē ajun pwo ƚi kanuma. ¹⁵ Wi wi ayaan aneej ulemp du ŋiint aloŋ i utaak mēnt, kē uŋ mēnt aƚu'a pyen ŋnkuma. ¹⁶ Ado ji ŋal pde ilēfa yi ŋnkuma katumanaan kayin bē nin aloŋ aanji ƚena ya. ¹⁷ Wal mēnt kē aŋe ŋalƚēn aji: “Balemp hum bawoon du uko paapa, aji bade kayok kado dukŋen, kē nji nŋe wo ƚi akeƚ ubon! ¹⁸ Dkak du paapa kaji na a: ‘Paap djuƚan ƚi kadun ki Baƚi

* 15:7 Bapiit ƚi ulibra aji baŋaan iŋeen kaŋeen kalon na kaŋeen kalon (99).

abot ajuban ti kadunu ; ¹⁹ mēnkak ataaj na pdu'ana abuku, jejaan ji alon ti balemp biki nu.” ²⁰ Kē hēnk di atooluŋ pkak du ašin.

« Ahum nlowi, kē ašin ašē wina, abot aŋagi'a ; aŋiira, ajotna, amooka bnuura. ²¹ Kē abukul ašē ji na a : “Paap, djuban ti kadun ki Baŋi abot ajuban ti kadun ki nu, mēnkak ataaj na pdu'ana abuku.” ²² Kē ašin ašē ji na balemp biki nul : “Naŋaraan, naŋijan kamiša kannuurnaaniin, nawoharēna, naŋu'ana paneel ti pkoñ, nabot naŋu'a iŋapaat ti ihoŋ. ²³ Nayaaran uwit ummagnuŋ ti batani nafiŋ, ŋde, ŋnoha, ²⁴ abuk naan annaŋuŋ i abi keŋ ašē kak ti umundu, abi neem, ašē winana!” Kē bašē wo ti unoh.

²⁵ « Bajeen ŋiint awo wal mēnŋan du uŋeeh. Wi akbiin, aŋog katoh ašē tiink kē bakkob abot aki. ²⁶ Adu wal mēnŋ nalemp i ašin alon ahepara uko umba'i duk awo wo. ²⁷ Kē uŋ ateema aji : “Aŋa'u abiiŋ, kē ŋaaŋ afiiŋ uwit ummagnuŋ ti akak najoob.” ²⁸ Kē bajeen ašē deebaŋ, apok pneeŋ katoh. Kē ašin ašē pēn akooŋa. ²⁹ Kē ašē teema aji : “Ddo ŋŋsubal ŋŋtum, alemparu, mēmbaan kapoka nin pdo ūko wi iŋakuŋ, kē ūmbaan kaŋenarēn upi umpoŋi nnohnaana na batēnŋ naan ; ³⁰ kē abuku i aŋaan akak, ul anyaan ade bka bi nu na baat bawuŋaan aba, kē iŋē do kē bafiŋ uwit ummagnuŋ!”

³¹ « Kē ašin ašē ji na a : “Abuk naan, iwi, iji kwo na ŋji na ŋnuur nuur, uko wi nkaanŋ bti uwo wi tu. ³² Kē ŋŋŋ wo i kanoha kabot kawo ti mnlilan, ti ki aŋa'u i abi keŋ, ašē kak ti umundu ; abi neem ašē winana !” »

16

Namali natit

¹ Yetu abot aji na baŋaŋarul : « ŋiint alon nayok abi ka namali, kē bašē keeŋaara du a aji atoka bka. ² Kē ado kē badu namali ašē ji na a : “We wi mbaan atiink kē bakŋuŋ ti iwi ba? Yuujaan jibi idoluŋ na bka bi naan, hēnkunŋ mēnkak aŋal iwo namali i naan.” ³ Kē namali ašē ŋal aji : “Dbaa do we, wi ajug katoh apēnanaanuŋ ti ulemp? Pya kajaar? Mēnhinan ka. Bñehan? Dkowa ba. ⁴ Yoow! Dme uko wi ŋji kadoluŋ wi bakpēnanaanuŋ ti ulemp, pa baŋaan bahilna bayeenkēn du itoh yi baka.”

⁵ « Kē hēnk di di adoŋ kē badu banŋeetunŋ ajug katoh kē bakbiina aloolan aloolan, aji na nateek : “Hum di di iŋeetunŋ ajug katoh ba?” ⁶ Kē ŋiint ajaka : “Iniiŋi* iŋeen-week yi ukēra” kē aji na a : “Nje kakaarta ki nu, ŋoon itaran ipiit iniiŋi iŋeen-kaŋeen.” ⁷ Akak aji na alon : “Kē iwi, hum di di iŋeetunŋ ajug katoh ba?” Kē ateema aji : “Iniiŋi iweek iŋeen-week yi maaj” kē aji na a : “Nje kakaarta ki nu, ipiit iniiŋi iweek iŋeen bakreŋ.” ⁸ Kē ajug katoh ašē maŋ namali naguuru uŋ jibi adoluŋ mntit hēnk. Hēnk di uwoŋ, baŋaan banŋaluŋ umundu wi batit ti mnwo mi baka na batēnŋ baka apel biki bjeehi bi Naŋibaŋi. »

Pŋŋjan itaka bnuura

⁹ Yetu akak aji : « Dŋupan : nalaan banoh na itaka yi umundu wi buŋaan wi, nahilna unuur wi iko yi umundu wi ikbaan, bayeenkan du itoh yi baŋi inwoŋ yi mnŋo. ¹⁰ Anwoŋ natool ti uko umpoŋi wi bawululuŋ aji wo natool ti utum, kē anwoŋ aanwo natool ti umpoŋi aanji wo natool ti utum. ¹¹ Woli naanwo baŋool ti pyok pi umundu wi buŋaan wi, in aklunŋ kawulan pyok pi manjoonan? ¹² Kē woli naanwo baŋool na bka bi ŋaanŋ nampaŋi, naŋal aji Naŋibaŋi alun kawulan banwoŋ bi nan i?

* **16:6** Kaniibi kandoli kawo ŋlitru iŋeen ŋwajanŋ na paaj na ulon.

13 « Nin ñaan aanhil kalempar baših batëb : apok alon kaŋal undu, këme amëban alon, kašë beeh undu. Naanhilan kalempar Našibaŋi kabot kalempar itaka. »

Nŋup ŋlon kak ŋi Yetu

(Masi 11.12-13; 5.31-32; Markut 10.11-12)

14 *Bafariŋay banjaan baŋal itaka batiink iko mënŋ bti ašë beŋ Yetu. 15 Kë ašë ji na baka : « An nawo bañaan banjaan badaar kawo batool ŋi kadun ki bañaan kë Našibaŋi ašë me ŋšal ŋi nan. Uko wi bañaan badëmanuŋ uŋi uwo unwuŋuŋ maakan ŋi kadun ki Našibaŋi.

16 « Ji *Yowan Nabattaar abi ado kabi, *Bgah bi Moyit na *baŋupar Našibaŋi bawoon ; du wal wi abiinuŋ kë bašë ŋupan *Uŋup Ulil Unuura wi Pših pi Našibaŋi, kë bañaan bti bataman ado na pneeŋ ŋi pa. 17 Baŋi na mboš manyoŋnuŋ ptoŋ apel uko uloolan umpoŋŋaanuŋ ŋi *Bgah bi Moyit.

18 « Ñaan andookuŋ aharul akuŋ aniim alon ajuban pjuban pi piinŋ, kë anniimuŋ ñaaŋ i ayinul adookuŋ ajuban pjuban pi piinŋ. »

Ñiinŋ nayok na Lataar najuuk

19 Yetu akak aŋi : « Ubi ka ñiinŋ alon nayok, anjaki ñëga kabot kade bnuura, kawo ŋi unoh na ŋnuur. 20 Kë bašë fël ŋi plëman pi katohul ñiinŋ alon najuuk i bajaan bado Lataar† i uleef unniinkuŋ ŋjad. 21 Ado ji ŋal ŋal pjeŋŋ ituk injotnuŋ ŋi umeeša wi nayok. Nbuš ŋadon aŋi ŋalaj ŋjad ŋi nul. 22 Kë najuuk uŋ abi keŋ, kë ŋwanjuŋ ŋaya na a kë aŋo akab du *Abraham. Kë nayok abi keŋ kak, kë bamoya.

23 « Wi nayok awoon du mnkeŋ, ahaj maakan, ašë kat keš awin Abraham du kalowan, kë Lataar aŋo aŋoga. 24 Wi wi ahuuranuŋ adu'a aŋi : “Abraham Paapa, ñaŋi'aaŋ, iyil Lataar atoop pkoŋ ŋi meel abi ñowanana pndemënt, dhaj maakan ŋi bdoŋ bi.” 25 Kë Abraham ašë teema aŋi : “Abuk naan, lešan kë iwin bnuura wal wi iwoon du mboš, kë Lataar ul, ašë wo ŋi mnhaj. Hënkuŋ awo ŋi atuunara, iwi kë išë haj. 26 Tenan kak : bwal bweek bakak apaŋësun na an, banŋaluŋ pŋëp baŋilna bawo baankŋëp, ñaan aanhil pmuur bwal bi kabi du un.”

27 « Kë nayok ašë ji na a wal mënŋ : “Keeri Paap, dkoŋu kooŋ, yilan Lataar du katoh ki paapa, 28 dka bubuk paapa kañeen ; aya aŋup baka uko wi awinuŋ, bawutna kabi kak ŋi dko di mnhaj di.” 29 Kë Abraham ašë ji na a : “Bawo na ŋlibra ŋi *Moyit na ŋi *baŋupar Našibaŋi, batiinkan uko wi baŋupuŋ ŋi ŋa.” 30 Kë ñiinŋ nayok uŋ aŋi na a : “Uunkkëša keš baka, bë woli ñaan anwoonuŋ du mnkeŋ aya ŋup baka, bawut pjuban, kaŋëlëš ŋbida.” 31 Kë Abraham ašë ji na a : “Wi bawoon baanji batiink *Moyit na baŋupar Našibaŋi, woli ñaan adoo naŋa ŋi pkeŋ abi aŋup baka, baankteha te.” »

17

Pjuban na pmiirad

1 Kë Yetu ašë ji na baŋašaruŋ : « iko inhinanuŋ kado bañaan bado buŋaan iinhinan kawaaŋana, kë ñaan anšaan ŋij ya ašë wuŋan! 2 Uhokan pa a batana plaak pweek bawata du bdëk, kë di pwuta ado alon ŋi bapoŋ biki* Našibaŋi ajot ŋi pjuban. 3 Naŋafaraan!

† 16:20 Lataar dawoon Našibaŋi aŋi ŋënk.

* 17:2 Bapoŋ biki : Yetu aŋiniyaan ŋi banfiyaaruŋ, bukal bakakuŋ ji bapoŋ.

« Woli atēntu ajubanu, ʈiiniin na a, woli awut pjuban, kmiira. ⁴ Kē woli ajubanu nʈaaş paaj na ulonj ʈi unuur, akuʈ abi nʈaaş paaj na ulonj aji na iwi : “Miiraan” kmiira. »

Pfiyaar pi nalempar Naşibaʈi

(Maci 17.19-20)

⁵ *Banjañan baji na Ajugun : « Hoʈalēşan pfiyaar panwoonj ʈi un. » ⁶ Kē aji na baka : « Woli naka lah pfiyaar panliñunj na pbuk pi maaj, najile na pñʈeen pi : “Dētadiiran iya ijab du bdék,” patiinkan! »

Plempar Naşibaʈi na byompan

⁷ « Ahonj ʈi an ajaanj aji na nalemparul najaar kēme nayafan woli awoona uʈeeh : “Taraan, biin iʈo ide?” ⁸ Aambaa ʈēp ʈēp kaji na a : “Juñaan kañah, ibot iʈelēş iko ibi iyışen, te ndo nde mbot ndaan, ibale kbaa de kabot kadaan.” ⁹ Aanka na pwula nin uko ulonj, ʈiki ado uko wi ajakulunj. ¹⁰ Kē hēnk di uwoonj pa an : wal wi nadoli uko bti wi Naşibaʈi ajakananj nado, najakan : “Nwo balemp ʈañ, n̄do uko wi n̄woonj biki kado.” »

Biinʈ iñeen bamaak bdoos

¹¹ Wi Yetu atoolunj pya Yerutaalem, aşē ʈēpna n̄mbanj n̄i n̄ʈaak n̄i *Famariya na *Galilay. ¹² Wi akneejuñ ʈi untanka ulonj, kē biinʈ iñeen bammaakun bdoos başē bi pyit na a, aşē naʈ alow, ¹³ ahuuran aji : « Yetu, najukan, ñagi un. »

¹⁴ Wi Yetu awinunj baka aşē ji : « Nayaan nawinana du baʈeñan biki Naşibaʈi. » Wi bakyaanj na bgah, aşē mara mara ajeb. ¹⁵ Kē alonj ʈi baka, wi awinunj kē ajebi, aşē wugşa, awo ʈi p̄huuran, adēman Naşibaʈi. ¹⁶ Abi, ajot ʈi ihot yi Yetu aşē beeba. Ñiinʈ mēñt, awo i utaak wi Famariya. ¹⁷ Kē Yetu aşē hepar aji : « Biinʈ iñeen bti baanjebi i? Kē biki kañeen kalonj bandukiin bawo ʈunj ba? ¹⁸ Alonj ʈi baka aankak ado bi kabi kadēman Naşibaʈi, ñiinʈ i anwoonj aanwo *nayuday akakun ʈañ abi adēmana! » ¹⁹ Wi wi Yetu aşaanj aji na a : « Naʈiin iya, pfiyaar pi nu pabuuranu. »

Ubi wi Pşih pi Naşibaʈi

(Maci 24.23-28,36-41)

²⁰ *Bafaritay bahepar unuur ulonj Yetu lum di *Pşih pi Naşibaʈi pakbiin, kē atem baka aji : « Ubi wi Pşih pi Naşibaʈi uunkwinana, ²¹ kē ñaanj aankdo kaji : “Tenan : pawo ʈi! Kēme : pawo moñ.” Pşih pi Naşibaʈi pawo ʈi ptoofan. »

²² Yetu akak aji na baʈaşarul : « N̄nuur n̄lonj n̄abi, n̄i naklunj kañal pwin *Abuk Ñiinʈ unuur uloolan ʈañ, bē naankwina. ²³ Balunj kajakan : “Awi moñ!” “Awii wi!” Nakya da, naktiir da. ²⁴ Jibi kaliik liik kajaan kawoona kabanj kalonj ki baʈi, kajeehan baʈi bti, hēnk di di Abuk Ñiinʈ akluñ kawo ʈi unuur wi nul. ²⁵ Kē aşē wo i kahaj maakan duna, kawuunj ki kabot kapoka.

²⁶ « Uko umbiin awo ʈi wal wi Nowe ukaanj awo ʈi n̄wal n̄i Abuk Ñiinʈ. ²⁷ Bañaanj bawo wal mēñt ʈi kande na udaan, aniim, awul babak baka iniim, te unuur wi Nowe aneejuñ ʈi upuur wi meel uweek, kē uşubal uweek uşē jot, atuman idēk, kē bayoora bukal bti. »

²⁸ « Kē hēnk di uwohanj ʈi wal wi Lot : bañaanj bawo ʈi kande na udaan, anug, awaap, atepi, aniw ; ²⁹ Kē unuur wi Lot apēnuñ ʈi Fodom, Naşibaʈi kē aşē do uşubal wi bdoos, na pdēpalēn panktēradunj kē papēnna baʈi, afinj baka bukal bti. » ³⁰ Kē hēnk di di uklunj kawo, ʈi unuur wi Abuk Ñiinʈ akluñ kawinana.

³¹ « ʈi unuur mēñt, ñaanj anwoonj ʈi uşaala, awutan kaneejar iko yi nul. Kē hēnk di ukwohanj pa ñaanj anyaanj uʈeeh, awutan kawugşa ptiis. ³² Naleşan uko

undolun ahar Lot*! ³³ Ankdoon na pbuuran ubida wi nul alun kawaan wa, ke anwaanun ubida wi nul alun kabuuran wa. ³⁴ Dɔpan : na utejan menɔ, baanan batɛb bapiint ɔi kalisa kaloolan : alon ajejana, alon aduka. ³⁵ Baat batɛb bawo ɔi pson : alon ajejana, alon aduka. [³⁶ Biint batɛb bawo du uteeh : alon ajejana, alon aduka.] » ³⁷ Ke baas Yetu baɛ hepara aji : « Ajugun, ɔun di di iko menɔ iklun kaɛpna? » Ke aтем baka aji : « Dko di untaam ukeɔnun, dul di di nɔjugude nɔklun kayitiir. »

18

Uhoɔ wi nawayɛɛ na naaɔ nayoɔ

¹ Yetu akak ahoɔ na baasaru adimanaan baka ke bawo biki kado kahehan Naɛibaɔi nwal bti, kawut kawutandɛr. ² Aji na baka : « Ubi ka ɔi ubeeka ulon, nawayɛɛ bɔup aɔnoomun Naɛibaɔi abot awo aanɔi tiink nin naan. ³ ɔi ubeeka menɔ kak, naaɔ nayoɔ alon awo da anɔali pbi du a bawayɛɛsa. Aji ji na a : “Wayɛɛsaan na naɔoorad naan.”

⁴ « Nawayɛɛ ajon kapok aɛɛ bi ban ɔun aji : “Na manjoonan, menɔi kaɔi Naɛibaɔi abot awo menɔi kaɔiink nin naan ; ⁵ ke jibi naaɔ i aknooranaanun, dwayɛɛsa. Woli abi'a bi ɔi, abi baaɔsaan pdo kayewlenɛn.” » ⁶ Ajugun ke aɛɛ kak aji na baka : « Natiinkan uko wi nawayɛɛ nawuɔaan i ajakuɔ! ⁷ Ke Naɛibaɔi, aankbi kaɔenk biki nul, kawayɛɛ baka i, wi bakhuuranulun ahehan nwal bti? Ajon uɔenk baka i? ⁸ Dɔpan na manjoonan, awayɛɛ baka kaaran taran. Ke *Abuk Niint, alunle bi, aɔenkaara ɔi umundu baanan banfiyaarun i? »

Uhoɔ wi Nafaritay na nakobraar daaɛa

⁹ Yetu akak ahoɔ pa baanan banɔalun aji bawo baɔool aɛɛ beeh bandukiin, aji : ¹⁰ « Biint batɛb babi ya pɔhehan Naɛibaɔi du Katohul Kaweek ; alon awo *nafaritay ke alon awo *nakobraar daaɛa. ¹¹ Nafaritay anaɔ aɛɛ nehan Naɛibaɔi ɔi uɔalul aji : “Iwi Naɛibaɔi, dbeebu ɔi uko wi mpaɔun na baanan bandukiin, bakii, bado buaan, bajuban pɔuban pi piint ; dbeebu kak wi nwoon mennaam na nakobraar daaɛa i. ¹² Dɔi kayiman nɔnuur nɔtɛb ɔi kanɛm kabot kafaas uko wi nyeenkun bti kado ifah inɛen, kajej kalon kawulu.” ¹³ Nakobraar daaɛa ul ke aɛɛ naɔ alow, aandoo noom pkat keɛ katen baɔi, aɛɛ kuɔa inɛen*, aji : “Iwi Naɛibaɔi, naɔi'aaan, nɔi nwoon nado buaan.” »

¹⁴ Yetu aji na baka : « Dɔpan : Un menɔan wi aɔiɔun, Naɛibaɔi adinan ke awo naɔool ɔi kadun ki nul, ke uɛɛ wo unwo han pa nafaritay. Henk di uwoon, ankdeamanun bkowul, balun kawalana, ke anwalanun bkowul, balun kadeena. »

Yetu awul bapoɔi bampoɔi bnuura bi Naɛibaɔi

(Maci 19.13-15; Marku 10.13-16)

¹⁵ Baanan balon baɔi Yetu bapoɔi bampoɔi pa aban baka, ke baasaru bawin uko menɔ aɛɛ noman na baka. ¹⁶ Ke Yetu aɛɛ do ke baɔogan bapoɔi aɛɛ ji : « Nawutan bapoɔi babi ɔi nɔi! Nakneenan baka, ɔi *Pɛih pi Naɛibaɔi pawo pi banwoon ji baka. ¹⁷ Dɔpan na manjoonan : anɔalun pneej ɔi Pɛih pi Naɛibaɔi awo kanaam na napoɔ. »

Niint nayoɔ

(Maci 19.16-30; Marku 10.17-31)

* **17:32** Ujuni 19.26. * **18:13** ɔi ugrek bapiit aji : Akob inɛen ɔi bɔent, henk di bayuday bajaan bado woli bawo ɔi pwuɔan.

¹⁸ Kê ñiint alon antiinkaniin aşê hepar Yetu aji : « Najukan nanuura, we wi nwoon kado kayeenkna ubida wi mn̄to ba? » ¹⁹ Yetu kë aşê ji na a : « Imeha kë Naşibaŋi tañ anuuriin, ukaan kë ikdu'ën nanuura i? » ²⁰ Ime uko wi *Bgah bi Moyit bajakun: « Iinkpiint na ahar ñaan këme ayin ñaan, iinkfiñ ñaan, iinkkiij, wutan katapar ñaan uko wi awoon aando, mébaan şaaş na naan bnuura. » ²¹ Kê ñiint ateema aji : « ddo iko mēnt bti wi nwoon napot te hēnkun. »

²² Wi Yetu atiinkun uko wañ aşê ji na a : « Iduka uko ulon kak : waapan iko yi ikaan bti, ije itaka iten bajuuk, woli ido han kşē ka pyok du baŋi. Wal mēnt, kşē bi, kaşaşēn. » ²³ Wi ñiint atiinkun uko wañ, aşê jooŋan, ŋiki ayok maakan. ²⁴ Yetu awin kë ajooŋanii aşê ji : « Utam maakan pa nayok aneej du *Pşih pi Naşibaŋi! » ²⁵ Aa, uyoj apel pa untaam uweek wi pnkunkaali uneej ŋi bhēr bi kaguja kë di nayok aneej du Pşih pi Naşibaŋi. »

²⁶ Banktiinkulun kë başē ji : « Kē in ahilanun keeri kabuur? » ²⁷ Yetu kë ateen baka aji : « Bañaan bajēn baanhilan pbuuran ŋleef ŋi baka, kë Naşibaŋi aşē hil pbuuran baka. » ²⁸ Timon Piyeer kë aşē ji na a wal mēnt: « Tenan, ŋduk iko yi ŋkaan bti pa pŋaşu. » ²⁹ Yetu kë aşē ji na baka : « Dŋupan, manjoonan ma : ñaan ankdukun kato Hul, aharul, babuk ašin, na bajugul na babukul pa Pşih pi Naşibaŋi, » ³⁰ ayeenk kapelan maakan ŋi umundu wi uko wi abiiñ aka, kabot kayeenk ŋi umundu unkm̄biin ubida wi mn̄to. »

*Yetu akak aŋup kë alun kakeŋ kabot kanaŋa ŋi pa
(Maci 20.17-19; Marku 10.32-34)*

³¹ Yetu adu *banjañan iñeen na batēb mpaŋ aşē ji na baka : « Hēnkun, ŋtool ppaya du Yerutalem. Iko bti yi *baŋupar Naşibaŋi bapiitun ŋi *Abuk Ŋiint idolana. » ³² Abuk Ŋiint alun kawulana du banwoon baanwo *bayuday, balun kabeña, kakara, katēfjēra, » ³³ kakoba na itintēl kaşē kafinja, unuur uwajanŋēn aşē naŋa ŋi pkeŋ. » ³⁴ Kē banjañan iñeen na batēb başē tiink aşē wo baante uko wi ajakun. Uŋup mēntan uŋēp baka kë baamme uko wi Yetu anjalun pji na baka.

*Yetu ajeban nakuul alon du ŋmban ŋi Yeriko
(Maci 20.29-34; Marku 10.46-52)*

³⁵ Kē wi Yetu akñogun ubeeka wi Yeriko, nakuul alon aŋo bñehan ŋi kaban ki bgah. ³⁶ Wi atiinkun bañaan batum kë baktēp, kë aşē hepar uko unwoon, ³⁷ kë baŋupa aji : « Yetu i *Nataret aktēpun. » ³⁸ Wi wi aŋaan ahuuran aji : « Yetu *Abuk Dayiŋ, ñagi'aan! » ³⁹ Banwoon ŋi kadun banoman na a ayomp, kë abaa huuranaara huuran maakan aji : « Abuk Dayiŋ, ñagi'aan! » ⁴⁰ Kē Yetu aşē naŋ ado kë baŋija a. Wi nakuul aŋogun kë aşē hepara : ⁴¹ « we wi injalun ndolu ba? » Kē ateen aji : « Ajugun, dolaan ndo kawin kak! » ⁴² Yetu kë aji na a : « Doon kawin, pfiyaar pi nu pajebanu. » ⁴³ ŋi dko mēnt kë akak awin abot aŋaş Yetu, aşē dēman Naşibaŋi. Kē bañaan bti bakak ayeeh mndēm mi Naşibaŋi wi bawinun uko unŋēpun.

19

Fake

¹ Yetu aneej ŋi Yeriko awo ŋi pmuur ubeeka, ² kë ñiint alon anwoon katim ki Fake aşē wo da, awo naweek i *bakobraar daaşa abot ayok maakan. ³ Ado na pwin ñaan anwoon Yetu aşē wo aanhinani ŋiki bañaan batumi, kë abot awo ñaan naŋamñaan. ⁴ Aŋi wal mēnt ajot kadun aşē paya ŋi bko blon kahilna kawin Yetu, anktēpnun da.

⁵ Wi Yetu abanun du dko di apayiin aşē kat kēş aji na a : « Fake, ŋaraan iwala, dwo i kawala du kato hu nŋa. » ⁶ Kē ataran awala ayeenka na mnlilan. ⁷ Wi

bañaan bti bawinun uko war, aşe nrur nuran aji : « Aya awala du uko ñiinṭ nado buṭaan! » ⁸ Kê Take aşe naṭa anaṭ, aji na Ajugun : « Ajugun, tenan, dfaaş bka bi naan ṭi ptoof kaṭen bajuuk, akak awo woli dguur ñaaj bka bi nul kakakana nyaaş nbaakër uko wi nyeenkulun. » ⁹ Yetu kê aşe ji na a : « Naşibaṭi abuuran nṭa bañaan biki katoh ki, iwi kak iwo abuk *Abraham. ¹⁰ Hênk di uwoon, *Abuk Ñiinṭ abi bi pla kabot kabuuran banneemun. »

*Uhoñ wi itaka
(Maci 25.14-30)*

¹¹ Wi bañaan bawoon ṭi ptiink Yetu, kê aşe hoñ na baka ṭiki aṅog Yerutalem, kê başe şal aji *Pşih pi Naşibaṭi pawinana wal mênṭ. ¹² Aji na baka : « Ñiinṭ alon i kabuka kaweeek abi ya du utaak unlowun pya kayeenk pşih pi utaaṭ wi nul, kaşe kawuḡsa. ¹³ Adu balemparul iñeen, awul baka andoli baluk bi kli kwajant aşe ji na baka : “Nalempan na itaka yi te ubi’ën.”

¹⁴ « Bañaan biki utaakul kê başe şoorra, ayil bañaan balon kê baya du naşih najeenk al aji na a : “Nênjal ñaaj i aşihun.”

¹⁵ « Wi bayaan aṭoorana du pşih, kê aşe wuḡsa. Wi abanun, aşe do kê badu balemparul biki abiiṅ awul itaka, katen jibi andoli ṭi baka aduki alemp. ¹⁶ Nateek abi ajaka : “Naşih, itaka yi iwulnun yii yi, dduk aka uko wi iwulnun nyaaş iñeen.” ¹⁷ Kê aji na a : “Ido bnuura, iwo nalemp nanuura ; jibi iwoon nanuura ṭi uko umpoṭi wi nwuliin, iwo nantunṭa i nḡbeeka iñeen.”

¹⁸ « Natëbantën kê abii, aji na a : “Naşih, itaka yi iwulnun yii yi, dduk aka uko wi iwulnun nyaaş kañeen.” ¹⁹ Kê akak aji na unṭ mênṭan : “Iwo nantunṭa i nḡbeeka kañeen.”

²⁰ « Undu kak kê abii aji : “Naşih, itaka yi nu yii yi, dtan ya ṭi blaañ ahank. ²¹ Dṭi’u, iwi inwoon ñiinṭ najooṭ, anjaan ayeenk uko wi awoon aanhankani, kabot kakit uko wi awoon aantepi.” ²² Kê naşih unṭ aşe ji na a : “Iwi nalemp nawuṭaan, dwayëşu na nṭup nṭi itupun iwi ṭi uleefu. Ime aji dwo ñaaj najooṭ anjaan ayeenk uko wi awoon aanhankani, kabot kakit wi awoon aantepi. ²³ Kê we ukaan keeri kê iinjeṭ itaka yi nwuliin ahankan du naṭeeṭan ba? Işaan kabuk uko ulon, woli dyaarad ya.”

²⁴ « Wi wi aşaan aji na bañaan banṭoon da : “Nayeenkana itaka yi nul, nabot nawul ya andukiin aka nyaaş iñeen uko wi nwululun.” ²⁵ Kê bateema aji : “Adobi ka ka itaka itum!” ²⁶ Kê akak aji na baka : “Dṭupan, ñaaj ankaan, balun kaṭena kak, bê anwoon aanka, bado yeenka wi akaan. ²⁷ Kê başoorad naan, banwoon baambi nḡal nşih baka, naṭijan baka ṭi, nafaal ṭi kadun naan.” »

Yetu aneej ṭi Yerutalem ji naşih

(Maci 21.1-9; Markut 11.1-10; natenan ṭi Yowan 12.12-16)

²⁸ Wi Yetu aṭiiniinṭ hanṭ aba, aşe tool pya Yerutalem, apoş ṭi kadun ki pntuk. ²⁹ Wi aṅogun nḡfët nḡ Betfage na Betani, kañog pnkunṭ pi bajaaj bado « Pnkunṭ pi Mnoliwera* » aşe yil baṭaşarul batëb aji na baka : ³⁰ « Nayaan du ufët unwoon ṭi kadunan wun, woli nanej da, naṭênk ubuuru umpoṭi untanun, wi nin ñaaj awoon aambaaj kadapi’aara ; nafënëşan wa naṭij. ³¹ Woli alon ahepar uko unkaan kê nakfënëş wa, najaka Ajugun anumiiṅ wa. »

³² Wi bayili bayaan, baya ṭênk kê uko uwo jibi Yetu ajakunṭ na baka. ³³ Wi bawoon ṭi pñenëş ubuuru umpoṭi wun, bajug wa kê başe ji : « we ukaan kê nakfënëş ubuuru ba? » ³⁴ Kê başe teem aji : « Ajugun anuma wa. »

* **19:29** Pnkunṭ pi Mnoliwera : Dawoon katim ki pnkunṭ pi bajaaj bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.”

³⁵ Wi wi bajejun wa atij Yetu, aşë pënan iyeti yi baka agur wa, aşë dola kë apayaa. ³⁶ Wi akyaan, kë bañaan başë pënan iyeti yi baka aşëef ti bgah. ³⁷ Wi Yetu abanun du bgah bankwalnaaniin Pnkun pi Mnoliwera atool pya Yerutalem, kë pntuk pi başaşarul bti paşë lilan maakan, ahuuran maakan awo ti pdëman Naşibaţi pa mlagre mi bawinun bti. ³⁸ Baji : « *Bnuura nuura ti naşih ankmbiin ti katimul!* » Mnjeeh du baţi na mndëm du baţi duut ! » ³⁹ *Bafaritay balon banwoon ti pntuk kë başë aji na Yetu : « Najukan, nomaan na başaşaru bañaan. » ⁴⁰ Kë aşë teem baka aji : « Dţupan, woli bayompi, mmlaak mi manhuuran. »

Yetu akak aţëgara Yerutalem

⁴¹ Wi Yetu aňogun, awin ubeeka wi Yerutalem, aşë ţëgara wa, ⁴² aji : « Dňal lah iwi kak iyikrën iko inkţijiiñ nţa di mnjeeh, kë iko mënţ işë mena, kës ki nu kaanhilan pwin ya. ⁴³ Nnuur nlon nabi ni başooradu bakdolun uniw wi mboş kakoolntënu, kagut na iwi. ⁴⁴ Balun katoku, iwi na babuku. Baankwut nin katoh kalon kanaţ, ţiki iinyikrën wal wi Naşibaţi abiin pbuuran. »

Yetu adook bawaap du Katoh Kaweek ki Naşibaţi (Maci 21.12-17; Markut 11.15-19; natanan ti Yowan 2.13-22)

⁴⁵ Yetu aneej wal mënţ du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi aşë jun pdook bawaap, ⁴⁶ aji na baka : « Naşibaţi aţup ti Ulibra wi Uţup wi nul aji : “*Katoh naan kawo kañehanaani.*” » Kë an aşë kakan *ka dko dmennaani di bakiij!* »

Yetu ajukan du Katoh Kaweek ki Naşibaţi

⁴⁷ Unuur unjinti, Yetu aji jukan du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi. Kë *baţenjan baweek na *bajukan Bgah na baweek biki *bayuday başë la pfiña, ⁴⁸ aşë wo baamme jibi bakdoli, ţiki bañaan bti bawat ibaţ atiinka bnuura.

20

Bayuday bahepar Yetu ñaan anţu'ulun pdo iko yi akdolun (Maci 21.23-27; Markut 11.27-33)

¹ Yetu awo unuur ulon ti pjukan du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi abot aţup *Uţup Ulil Unuura, kë *baţenjan baweek na *bajukan Bgah başë wuj na bantohi ² ahepara aji : « Ţupun, mnhina mnhoñ mi mi ikdolnun iko yi ba? In ajakiñ kë ihilan kado ya? » ³ Kë aşë teem baka aji : « Nji kak dňal kaheparan uko ulon. Naţupaan, ⁴ in ayilun *Yowan pbattaar ba? Naşibaţi a këme bañaan baka? » ⁵ Kë başë wo ti plaţar ti ptoof pi baka aji : « Woli nteem aji Naşibaţi ayilulun, aheparun kaji, we ukaan kë nñenfiyaara? » ⁶ Kë woli nji bañaan bayilulun, bañaan bti batapun mmlaak, ţiki bafiyaar aji awo *Naţupar Naşibaţi. »

⁷ Bateem aji baamme anyilulun. ⁸ Yetu kë aşë ji na baka : « Nji kak, mënktupan na mnhina mnhoñ mi nji kadolnun iko yi. »

Uhoñ wi balemp biki Uwoorta (Maci 21.33-46; Markut 12.1-12)

⁹ Wi wi Yetu aşaan ahoñ na bañaan aji : « Niiñţ alon abi tepi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubiñu, aşë wul wa bañaan balon pa badoki bapooñle bawula kafah ki nul, aşë ya bayaaş bi awo i kaya kajon. ¹⁰ Wal wi umar ubanun, kë aşë yil nalemparul alon du baka pa bawula kafah ki nul ; kë başë koba, adook kë akak iñen ijiñţ. ¹¹ Kë ñiiñţ ajug uţëeh akak ayil

nalemparul alon ; kë bakak akob uŋ mēntan, akowandēna, ašē dooka kë akak iñen ijiñt. ¹² Kë akak ayil nawajantēn ; kë bakoba añaakan afēla bdiġ.

¹³ « Kë ajug uŋteeh ašē ji wal mēnt: “Dbaa do do hum ba? Dyiil da abuk naan i nŋalun maakan, ulome ul, baya kakali'a.” ¹⁴ Wi bañaan biki awulun uwoorta bawinunŋ abuk ñiint uŋ ašē šal aji : “I akdukiin na iko yi ašin ; nawulan nŋiña, njeenkna phiiġ.” ¹⁵ Kë hēnk di bamobulun apul pulan apēnan du uwoorta ašē fiña. We wi ajug uŋteeh akeeri bi kado bañaan mēnt? ¹⁶ Alunŋ kabi kafinŋ baka kawul uwoorta bañaan balonŋ. »

Wi bañaanŋ batiinkunŋ uko wanŋ ašē ji : « Našibaŋi aankdinan nin uko wanŋ uwo! » ¹⁷ Wi wi Yetu ašaanŋ ajaban baka kēš ašē ji na baka : « Natenan uko wi bapiitunŋ ŋi Ulibra wi Našibaŋi :

*“Pnduba pi baniw bapokunŋ,
pakakunŋ amēban katoħ.”*[✠]

We wi uko umpiitunŋ wi ukdiimanunŋ: ¹⁸ ñaanŋ ankjotunŋ ŋi pnduba mēntŋ akita, kë ñaanŋ i pakjotnunŋ, panantēla. »

¹⁹ *Bajukan Bgah na *baŋenjan baweek bayikrēn wal mēnt, na manjoonan kë bukal bakaanŋ kë ahoñ hanŋ. Bala wal mēntŋ pmoba, ašē ŋi bañaanŋ.

Pluk Fetar daaša

(Maci 22.15-22; Markut 12.13-17)

²⁰ *Bajukan Bgah na *baŋenjan baweek bamena wal mēntŋ ašē yil bañaanŋ balonŋ bandaaruŋ aji bawo baŋool bado katen me Yetu ajub ŋi uŋup ulonŋ, kahilna kamoba, kañooŋ du pših pi nantunŋa naromenŋ. ²¹ Wi wi bašaanŋ aji na a : « Najukan, nje kë iji kŋup kabot kajukan bnuura, abot awo iinŋi kpaŋšēr, na manjoonan, bgah bi Našibaŋi bi bi ijaanŋ kjukan. ²² Nwo i kaluk Fetar* naših najeenkal daaša, këme nŋenwo kaluka da? » ²³ Kë Yetu ammeenŋ nŋal nŋi kalagare nŋi baka ašē ji : ²⁴ « Nadiimanaan pataka. Kaara di in na katim ki in iwoonŋ ŋi pa? » Kë bateem aji : «*Fetar a. » ²⁵ Kë ašē ji na baka wal mēntŋ: « Nakeerinŋ nakakan Fetar uko unwoonŋ wi Fetar, našē nakakan Našibaŋi uko unwoonŋ wi Našibaŋi. »

²⁶ Kë baanhinan amob Yetu ŋi nŋup nŋi aŋupunŋ ŋi kadun ki bañaanŋ, bañojarŋ jibi ateemunŋ, ašē yomp.

Pnaŋa ŋi pkeŋ

(Maci 22.23-33; Markut 12.18-27)

²⁷ *Bataduk balonŋ babi aňoŋ ŋi Yetu, bukal bajaanŋ baji pnaŋa ŋi pkeŋ paanwoo, bahepara aji : ²⁸ « Najukan, *Moyit apiit pa un aji : “Woli ñaanŋ aka abuk ašin anniimur ašē keŋ bē aanduk napoŋ, ayeenkan ahar abuk ašin mēntŋ ahilna abukara bapoŋ.” ²⁹ Ubi ka biintŋ paaj na alonŋ banŋaarunŋ. Nateek aniimŋ ñaaŋ ašē waanŋ bē aambuki. ³⁰ Natēbantēn kë ayeenkŋ ñaaŋ akeŋ kak bē aambuki, ³¹ nawajantēn kak kë ayeenkŋ ñaaŋ akak akeŋ bē aambuki. Kë biintŋ paaj na alonŋ bukunŋ bti bado hanŋ, akeŋ bē baanduk napoŋ. ³² Kë ñaaŋ akak abaañšaan aneem. ³³ Kë hēnkunŋ woli bañaanŋ balunŋ anaŋa ŋi pkeŋ, in akwoonŋ ayinŋ ñaaŋ mēntŋ, wi bukal paaj na alonŋ bti baniimulunŋ? »

³⁴ Kë Yetu ašē ji na baka : « Biintŋ na baatŋ biki umundu wi baji baniimar ; ³⁵ kë biki Našibaŋi akunŋ kaji kë bataanŋ na pnaŋa ŋi pkeŋ kabot kawo ŋi ubida unkmibiinŋ, baankak alunŋ kado kaniimar wal mēntŋ. ³⁶ Hēnk di di bawoonŋ kak baankak akeŋ, banaam na nwanjuŋ abot awo bubuk Našibaŋi, wi banaŋiinŋ ŋi pkeŋ. ³⁷ Kë Moyit aŋup bnuura aji bañaanŋ balunŋ kanaŋa ŋi pkeŋ. ŋi dko di Ulibra wi Našibaŋi dankŋiinyaanunŋ uko wi bgof bankyikunŋ, adu Ajugun aji, “Našibaŋi

i *Abraham, i *Itaak, na i Yakob.» » ³⁸ Yetu akak aji « Naşibaŋi awo i bañaan bajeb, aanwo i bankeŋun, ŋiki biinŋ bawajanŋ bukunŋ bti bawo bajeb pa ul. »

³⁹ *Bajukan Bgah balon bajej bŋup wal mēnŋ aşē ji na a : « Najukan, iŋiini bnuura. » ⁴⁰ Kē baankak añaom phepara uko ulonŋ.

Krittu awo Abuk Dayiŋ abot awo Ajug Dayiŋ

(Maci 22.41-46; Markut 12.35-37)

⁴¹ Yetu aji kak na baka : « Hum di di ñaan ahilanunŋ kaji *Krittu awo *Abuk Dayiŋ? ⁴² Dayiŋ ŋi uleeful aŋup ŋi uko wi Krittu ŋi Ulibra wi pñaamarēn aji :

“Naşibaŋi Ajugun aji na Ajugun :

ŋoon ŋi kañen naan kadeenu

⁴³ *te ndoo ndo başooradu,*

ido kapafna baka ihoŋ.”✧

⁴⁴ Dayiŋ aji du'a kaji “Ajugun” hum di di Krittu ahinanunŋ keeri kawo abuk Dayiŋ? »

Nalipariin bajukan Bgah

(Maci 23.1,5-7,14; Markut 12.37-40)

⁴⁵ Jibi bañaan bawoonŋ ŋi ptiinka, kē Yetu aşē ji na başaşarul : ⁴⁶ « Nalipariin *bajukan Bgah banjaan banjal pñaay na imişa iyul, kañal banohntēn baka ŋi dko di bañaan, kañal pto kadun ŋi itoh iñehanaani, na ŋi iŋij inuura ŋi ŋfettu. ⁴⁷ Baji bade bka bti bi baat bayoŋ, kadaar kajon ŋi pñehan Naşibaŋi pa pwinana. Naşibaŋi alunŋ kakob baka kakob kandēmnuŋ maakan! »

21

Uŋen wi ñaaŋ nayoŋ najuuk

(Markut 12.41-44)

¹ Yetu akat kēş aşē win bayok kē bakwat itaka du dko di bajaan bawatna itaka ŋi *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi. ² Abot awin ñaaŋ nayoŋ alon najuuk kē aŋu da ktaka ktēb ŋañ. ³ Kē aşē ji : « Na manjoonan, dŋupan, ñaaŋ nayoŋ najuuk i awul apelan bañaan bti. ⁴ Banwulunŋ bukunŋ bti bawul itaka yi bawoon baannuma, kē ul ŋi bwaan bi nul aşē wul itaka bti yi anumiinŋ pa pde. »

Iko inkyuujunŋ kē uba umundu uñogi

(Maci 24.1-2; Markut 13.1-2)

⁵ Jibi bañaan balon bawoonŋ ŋi pmaŋ *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi aji kanuura, kul na induba inuura inniwnunŋ ka, na iko inuura yi bajaan baŋen pa pñēgna ka, kē aşē ji : ⁶ « Iko yi naktenuŋ yunŋ, ŋnuur ŋalunŋ kabi, kē nin plaak paankduka kapaf ŋi ptēnŋ pa : iko mēnŋ bti ijot. » ⁷ Kē başē hepara aji : « Najukan, lum di di uko wanŋ ukwoonŋ, kē we ukyuujunŋ un kē uko wanŋ uban ŋi pbi? »

⁸ Yetu kē ateem baka aji : « Nawutan kadinan baguuran, bañaan batum balunŋ kabi na katim ki naan, kaji bawoonŋ *Krittu kabot kaji unuur wi nul uñogi! Nawutan kaŋaş baka. ⁹ Woli nalunŋ atiink ŋgut na pgarandēr, nawutan kalēnk. Iko mēnŋ iwo yi kawo ji umundu ubi udo kaba. Kē umundu uşē wo unwo kaba wal mēnŋ. »

¹⁰ Aji na baka wal mēnŋ : « Utaak unaŋa ugut na utaak ulonŋ, pşih pagut na plonŋ. ¹¹ Mboş manşinŋar maakan, mmaak mwuŋaan na ubon ŋawo ŋi ŋmbanŋ ŋlonŋ, iko iyibanaan iwo, iko inkwoonunŋ baŋi iwinana.

¹² « Kē ji iko yanŋ bti ibi ido kadolana, bamoban kahajanan, kañooŋan *uruha du itoh iñehanaani, kawatan ukalabuş, kañooŋan uruha du kadun

ki baſih na bantunja ſiki nafiyaarën. ¹³ Iko yan bti ikdolun naſup baka uko wi nameen ſi nji. ¹⁴ Nameen kë naannuma pla uko wi nakyaan kaſup kayenanaan njeefan : ¹⁵ dlun kawulan uſup untunja wi baſooradan bakwoon baankhil ppok këme kalaſ. ¹⁶ Baſinan na baninan, babuk baſinan, bayiſan na banohan, badoo lun kakeeſaaran, baſin baſum ſi an. ¹⁷ Bañaan bti baſooran ſiki nafiyaarën. ¹⁸ Kë bkow nin baanklun kade'u. ¹⁹ Natamaan maakan, hën di naklun kakaana ubida wi manjoonan.

Uſoka Yerutalem

(Maci 24.15-22; Markuſ 13.14-20)

²⁰ « Woli nalun awin kë bangoli bafooy Yerutalem, nameen kë daban ſi ptokana. ²¹ Banwoon ſi utaak wi *Yuda wal mënſ baſiin bamena du inkun iweek, banwoon ſi Yerutalem meeſ baſiin bapën, banwoon du nſeeh wal mënſ bawutan kanej ubeeka, ²² ſiki nnuur mënſ nſawo nji Naſibaſi akkobun bañaan biki nul banjubanulun, nnuur nji iko impiitaniin bti ikdolaniin. ²³ Nnuur mënſ, baaſ bankwoon na iyin, na bankbootanun bawuſan! Pjuuk pweek pawo ſi utaak wi, udeeb wi Naſibaſi ubot uwala ſi bañaan. ²⁴ Baſin baka na ikej, kamob baka kaya katuh du nſaak bti, banwoon baamme Naſibaſi balun kapoſ Yerutalem katok token da te wi nſwal nji baka nſakbaan.

Yetu aſup jibi Abuk Niiinſ aklun kabi ſi umundu

(Maci 24.29-31; Markuſ 13.24-27)

²⁵ « Iko inkyuujun kë *Abuk Niiinſ abi iwinana ſi unuur, ſi pli, na ſi njah. Kë ſi mboſ, bañaan balun kahaajala, kayewla phomp pi bdëk na pi nſmaaron. ²⁶ Bañaan balun kakeſ palënk, wi bakſalun iko inkun kajotna umundu wi bañaan bafëſun, iko yi baſi ilun kaſinſar. ²⁷ Wal mënſ wi wi bakwinun Abuk Niiinſ awuj na mnhina na mndëm mnweek ſi kanfëluſ. ²⁸ Woli iko mënſ ijun pwinana, nahet kakat këſ, ſiki mbuur mi nan maññogi. »

Uhoñ wi bjaak

(Maci 24.32-35; Markuſ 13.28-32)

²⁹ Yetu akak ahoñ na baka aji : « Natenan bjaak na mnko bti. ³⁰ Woli manjuna jun pſeeñ, naji wonſi naten ma nabi me me kë pti pañogi. ³¹ Kë hën woli nalun awin iko yan kë ibani, nameen kë *Pſih pi Naſibaſi paban ſi pbi. ³² Na manjoonan, dſupan, kawuun ki kaankſëp bë iko mënſ bti iinwinanaa. ³³ Baſi na mboſ nſaba, kë nſup nji naan nſaſë wo nſaankba. »

Nawoon bten

(Maci 24.36-51; Markuſ 13.33-37)

³⁴ Yetu akak aji : « Nalipariin, nakwut nſhaaſ nji nan nſaduka ſi unoh uweek, na ukuj, na manſaaf mi umundu, nado kaſi unuur mënſ ukur kur ugotni'an ³⁵ ji bridiya, ſiki unuur mënſ uban ſi bañaan bti biki umundu. ³⁶ Nawoon bten keeri, nado kañehan Naſibaſi wal undoli, nahilna nabuur ſi iko inwoon yi pbi bti, nabot nahilna nanaſ ſi kadun ki *Abuk Niiinſ. »

Nnuur nſbañſaani nji Yetu

³⁷ Na pnak, Yetu aji wo du *Katoh Kaweek ki Naſibaſi kajukan, na utejan aſë ya kafër du pnkun pi bajaan bado « Pnkun pi Mnoliwera. » ³⁸ Wal wi nfa mambanan ban, bañaan bti kaſë bi du Katoh Kaweek ki Naſibaſi pa ptiinka.

22

Baſan baweek na bajukan Bgah batiinkar pa pſin Yetu

(Maci 26.1-5,14-16; Markuſ 14.1-2,10-11)

1 Ufettu wi ipoom indaŕ wi bajaan bado *Ufettu wi Mbuur uñog wal mēnt.
2 *Baŕejan baweek na *bajukan Bgah baŕal pfiŕ Yetu, aŕe ŕi uko wi bañaan bakbiin kado, ukaan kē bakla jibi bakdoli kadoo kafina.

3 Kē uŕal wi *Fatana uŕe neeŕ ŕi Yudat, i bajaan bado Itkariyot, anwoon alon ŕi *banjañan iñeen na batēb. 4 Aya du baŕejan baweek na baweek biki bangoli bayeŕ *Katoŕ Kaweek ki Naŕibaŕi, atiinkar na baka jibi akwuli baka Yetu. 5 Balilan fuŕ aŕe dinan pwula itaka. 6 Kē ul, aŕe la wal wi akwulun baka'a, bē pntuk pi bañaan paankmaar.

Yetu abomandēr na banjañan pa ufettu wi Mnjeeh
(Maci 26.17-25; Markut 14.12-21; natenan ŕi Yowan 13.21-30)

7 ŕi wal wi *ufettu wi ipoom indaŕ, unuur wi bajaan bafiŕ ŕkaneel pŕejanaan *ufettu wi mnjeeh ubani. 8 Kē Yetu aŕe yil Timon Piyeer na *Yowan aji na baka : « Nayaan najuŕ un kañah ki ufettu. »

9 Kē baŕe hepar a aji : « ŕuŕ di di iñaluŕ ŕjuŕnu ka? »

10 Kē aŕe teem baka aji : « Natenan, woli naneer ŕi ubeeka, nayit na ñiinŕ alon ankunjiin pdunk pi meel. Naŕaŕana, du katoŕ ki akyaan kaneer, 11 naji na ajug katoŕ : “Najukan aji : ŕuŕ di meeŕ di akdeenun pde pi ufettu na baŕaŕarul dawoon?” 12 Ayuujan du bko duuŕ, meeŕ dhaan danwoon na iko yi naknumiin bti. Dul di di nakyaan kabomanun ŕhilna ŕde pde pi ufettu. »

13 Kē bayaa, aya awin iko bti jibi Yetu ajakuŕ na baka, aŕe juŕ pde.

Kañah kabañŕaani
(Maci 26.20,26-29; Markut 14.17,22-25; 1 Korint 11.23-26)

14 Wi wal wi pde ubanuŕ, kē Yetu aŕe ŕo ŕi umeeŕa na *banjañanul. 15 Wi wi aŕaan aji na baka : « Dñal maakan kade pde pi ufettu* wi na an ji ndo kaneer ŕi mnhaj. 16 Dŕupan, mēnkak ade pa te wal wi uko wi pde pi pakŕejanuŕ ukdolaniin du *Pŕih pi Naŕibaŕi. » 17 Ajeŕ pnkalame plon, abeeb Naŕibaŕi aŕe ji : « Nayeenan pa, nafaasiiŕ ; 18 dŕupan, mēnkak adaan poot te wal wi *Pŕih pi Naŕibaŕi pakbiin. »

19 Wi abaan, aŕe jeŕ kapoom, abeeb Naŕibaŕi, akitēŕ ka awul baka aŕe ji : « Uleefnaan wii wi, unwulaniin pa an. Naluŕjiin nado kado hēnk, uwo mnleŕan mi naan. » 20 Wi babaan pde, akak ado haŕ na pnkalame aji : « Poot pi pawoon pñaak pi naan pantuluŕ pa an, pi Naŕibaŕi aŕejanaanun bhonŕ bhalu. »

Yetu aŕup aji alon ŕi banjañanul akwaapulun
(Maci 26.21-25; Markut 14.18-21)

21 « Natenan, ñaan anwoon i kawaapēn aŕo na nji ŕi umeeŕa wi. 22 Na manjoonan, *Abuk Ñiinŕ awo kakeŕ jibi Naŕibaŕi ajakuŕ, kē ñaan anŕaan awaapa aŕe wuñan! » 23 Wal mēnt, kē *banjañan baŕe wo ŕi pla ñaan ahon ŕi baka akdolun uko wanŕ.

In awoonun naweek?
(Maci 20.24-28; 19.28; Markut 10.41-45)

24 Blaŕar bapēn ŕi *banjañan kē baŕal kame i bahilanun kaji awoonun naweek ŕi baka. 25 Kē Yetu aŕe ji na baka : « Baŕih biki ŕtaak baji baŕotna biki baŕihun, kē baŕihun bado kē baji badu baka “bado bnura” 26 Kē uŕe paŕ pa an, anwoonun naweek ŕi an awo kaŕēp ŕēp kawo ji anwoonun nampoti, kē ankwulun uworda awo kaŕēp ŕēp kawo ji ankdolun uko wi uworda ujakuŕ.

* 22:15 Pde mēnt paji paleŕan wal wi Naŕibaŕi abuuranuŕ bayuday pjuuk du Ejiptu.

²⁷ In adëmnun ba? Antoon ti umeesa keme ankyişulun pde? Mënt antoon ti umeesa a i? Nji kë nşë wo ti ptofan, ji anklemparun bañaan! »

Uko wi Yetu ahoņun banjañan

(Maci 19.28)

²⁸ « An nawo na nji wal wi nwoon ti mnhaj bti, ²⁹ kë jibi Paapa awulun pşih, hënk di di nkaañ awulan pa. ³⁰ Nalun kade kabot kadaan na nji du pşih pi naan, kabot kaņo ti itij yi pşih, kawayëş kntaali iñeen na ktëb ki *Itrayel. »

Yetu aņup aji Fimoņ Piyeer alun kapok pme'a

(Maci 26.31-35; Markut 14.27-31; natenan ti Yowan 13.36-38)

³¹ Kë Yetu akak aji : « Fimoņ, Fimoņ, *Fatana añehan pa phil kaşint şintanan ji ndeey ti kajet. ³² Kë nji, nşë ñehan Naşibați pa iwi, ihilna inať iliint ti pfiyaar. Woli ilun akak ti nji, ktëņtën batëntu. » ³³ Kë Fimoņ Piyeer aşë ji na a : « Ajugun, woli uwo pya ukalabuş keme woli udoo wo pkeť na iwi, nji wi. » ³⁴ Kë Yetu aji na a : « Fimoņ Piyeer, dņupu, ji uguk udo kahaan nța di, ipok pme'en nyaaş njwajant. »

Umbooťu, umañ na kej

³⁵ Kë Yetu aşë hepar *banjañan aji : « Wi mbiin ayilan bë naantij nin umbooťu, nin umañ, nin işapaat, nawaañ uko ulon i? » Kë bateem aji : « Nin ukoolan. » ³⁶ Wi wi aşaan aji na baka : « Kë hënkun, ankaañ umbooťu awo kajej wa, na ankaañ umañ, kë anwoon aanka kej, awo kawaap umanta wi nul, kanug ka. ³⁷ Dņupan, uko wi Ulibra wi Naşibați uťupun uwo kadolana ti nji : "Baťu'a na bado buťaan." » ³⁸ Baťaşarul bajaka wal mënt: « Ajugun, ikej itëb yii yi. » Kë atëem baka aji : « Ukëşi. »

Yetu añehan Naşibați du pnkun pi mnoliwera

(Maci 26.36-46; Markut 14.32-42)

³⁹ Yetu apën aya du Pnkun pi Mnoliwera jibi ajonun kado. Baťaşarul kë baya na a. ⁴⁰ Wi abanun du dko mënt aşë ji na baka : « Nadoon kañehan Naşibați nawutna kajot ti kaguuru. » ⁴¹ Wi wi aşaan aduk baka btiişu aşë njup añehan Naşibați ⁴² aji : « Paap, woli inali, klowanaan mnhaj mi. Kë mënt unal wi naan uşaan awo kadolana, wi nu wa. » ⁴³ [Wal mënt, kë *uwanjuť wi Naşibați ulon uşë pën ti kadunul pa ptëņtëna. ⁴⁴ Yetu ahaajala maakan, aşë ñehan Naşibați maakan. Uyikaj wi nul udoo kak ji pñaak ajat.]

⁴⁵ Wi Yetu añehanun Naşibați aba, aşë nața, akak du baťaşarul, aťënk baka kë bakņoyënt, banoor maakan țiki bajootani. ⁴⁶ Kë aşë ji na baka : « we ukaañ kë nakņoyënt ba? Nanaťiin nañehan Naşibați, nawutna kajot ti kaguuru. »

Bamob Yetu

(Maci 26.47-56; Markut 14.43-49; natenan ti Yowan 18.3-11)

⁴⁷ Yetu ahum kaťiini, kë pntuk pi bañaan paşë wuj. Yudat, alon ti *banjañan iñeen na batëb kë awo ti kadun ki baka. Abi añog Yetu pa pmooka. ⁴⁸ Kë Yetu aşë ji na a : « Yudat, imook mook *Abuk Ñiint kawulna'a! » ⁴⁹ Wi banwoon na Yetu bawinun uko unkbomanderun aşë ji na a : « Ajugun, ntib baka na ikej? » ⁵⁰ Kë alon ti baka apënan kej atib afal kabať kadeenu ki nalempar *naşih i baťeñan. ⁵¹ Kë Yetu aşë țiini na baka aji : « Naťañaan. » Wi wi aşaan aban kabať ki ñiint un ajeban ka.

⁵² Yetu aťiini wal mënt na *baťeñan baweek, na baweek biki bayen *Katoh Kaweek ki Naşibați na bantohi bambiin pmoba aji : « Dwo nado buťaan i, kë nado bi pmobën na ikej na induk? ⁵³ Dji kawo na an njnuur bti du Katoh ki

Naşibaŋi, kē naando na pmobēn. Kē wal wi uşē wo wi nan, wi bañaanŋ biki utejan bajaanŋ banaŋa. »

Fimonŋ Piyeer apok aji aamme Yetu

(Maci 26.57-58,69-75; Markut 14.53-54,66-72; natenan ŋi Yowan 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Bamob Yetu wal mēnt̄ aşē ñooŋa aneejan du katoh ki *naşih i baŋejan. Fimonŋ Piyeer kē aşē low du kafet̄ aŋaşa. ⁵⁵ Batehan bdoo ŋi ptoof pi blay kē bañaanŋ baŋo afooy ba atēma, kē Fimonŋ Piyeer akak aŋo da. ⁵⁶ Ńaaŋ nalemp alonŋ awina kē aŋo aŋog bdoo ; kē aşē tena bnuura aşē ji : « Ńiint̄ i kak awo na a ! »

⁵⁷ Kē Fimonŋ Piyeer aşē laŋa aji : « Ńaaŋtu, mēmme'a » ⁵⁸ Baŋo btiišu, kē Ńiint̄ alonŋ akak awina, aji : « Iwi kak iwo alonŋ ŋi baka ! »

Kē Fimonŋ Piyeer ateema aji : « A-a, mēnwō na baka. » ⁵⁹ Baŋo uko ji uwoori, kē alonŋ akak aŋup aji : « Natenan, manjoonan ma, Ńiint̄ i awō na a, adoo wo i *Galilay. »

⁶⁰ Kē Fimonŋ Piyeer ateem aji : « Iwi, mēmme uko wi ikjakuŋ. » ŋi dko mēnt̄, wi akt̄iiniinŋ, kē uguk uşē haan. ⁶¹ Kē Ajugun aşē kok aten Fimonŋ Piyeer. Wi wi aŋaŋ alēş uŋup wi Ajugun abiinŋ aŋupa : « Fimonŋ Piyeer, dŋupu, ji uguk udo kahaan nŋa di, ipok pme'ēn nŋyaaş nŋwajanŋ. » ⁶² Wi wi Fimonŋ Piyeer aŋaŋ apēn bdig, awooni maakan.

Bakob Yetu abot akara

(Maci 26.67-68; Markut 14.65)

⁶³ Bankyenŋun Yetu bawo ŋi pbeŋa, abot akoba. ⁶⁴ Baji bawuna kēş kaşē hepara kaji : « In akobiinŋ? Iwi *Naŋupar Naşibaŋi, ŋupan Ńaaŋ ankobiinŋ! »

⁶⁵ Bakak akara, ikar itum ilonŋ kak.

Bañoŋ Yetu uruha wi bayuday

⁶⁶ Wi unuur ujint̄unŋ, bantohi *bayuday, *baŋejan baweek na *bajukan Bgah kē başē yitiir. Bado kē baŋij Yetu ŋi kadun ki baka, ⁶⁷ aşē ji na a : « Woli iwo Krittū, kŋupun. »

Kē ateem baka aji : « Woli dŋupan, naankfiyaar, ⁶⁸ kē woli dheparan uko ulonŋ, naankteemēn. ⁶⁹ Kē hēnkunŋ *Abuk Ńiint̄ aşē ŋo du kaŋen kadeenu ki Naşibaŋi anhiniinŋ iko bti! »

⁷⁰ Wal mēnt̄, kē bukal bti başē ji : « Iwoonŋ Abuk Naşibaŋi keeri? »

Kē ateem baka aji : « Naŋupi, dwo a. »

⁷¹ Kē başē ji : « Ńkak anuma alonŋ aŋupun i? Un ŋi ibaŋun nŋtiinkna wa ŋi mntumul! »

23

Bañoŋ Yetu du Pilat

(Maci 27.1-2,11-14; Markut 15.1-5; natenan ŋi Yowan 18.28-38)

¹ Wi wi bañaanŋ bti banŋoonŋ *uruha wi *bayuday baŋaŋ anaŋa, añoŋ Yetu du kadun ki *Pilat. ² Bajun pŋapara aji : « Ńŋēnk Ńiint̄ i kē awo ŋi pyewlēn bañaanŋ biki utaak ; aji ji na baka bawut pluk *Fetar naşih najeenkal daaşa, abot aji ul ŋi uleeful awoonŋ *Krittū, naşih. » ³ Kē Pilat aşē hepar Yetu aji : « Iwi, iwoonŋ naşih i bayuday i? » Kē Yetu ateema aji : « Iwi, Ijakunŋ haŋ. » ⁴ Kē Pilat aşē ji na *baŋejan baweek, na pntuk pi bañaanŋ : « Mēnwīn uko ulonŋ unŋkaanŋ nŋi Ńiint̄ i aduknaanaa. »

⁵ Kē başē taman maakan aji na a : Awuuk bañaanŋ bapataŋa na pjukan pi nul, ajunna du *Galilay, aŋēpna Yuda, aşē bi hēnkunŋ te ŋi. ⁶ Wi Pilat atiinkunŋ uko waŋ aşē hepar aji : « Ńiint̄ i awo i Galilay i? » ⁷ Kē wi ameeŋ kē awo i

utaak wi *Herod ašihun, kē ašē do kē bañoofa Herod anwoonj ti Yerutalem tunj njuur mēntan njuj.

Bañoof Yetu du kadun ki Herod

8 Wi *Herod awinunj Yetu ašē lilan maakan, aŋal undiimaan pwin Yetu, ŋiki atink kē bakŋiiniyaan iko yi adolonj, abot aŋal kawina ado mlagre mlonj. 9 Herod awo ŋi phepar Yetu iko itum, kē apok pteema. 10 Wal mēntj kē *baŋeŋan bawek na *bajukan Bgah bašē huuran iko yi baktaparulunj. 11 Wi wi Herod na bangoli biki nul bajunonj pbenj Yetu akowandēna, ašē woharēna kamiša ki naših. Bakakana du Pilat. 12 Herod na *Pilat bambiinj ašoorad, kē bakak unuur mēntj banoh.

Bañaan baji na Pilat awutan Barabaat

13 *Pilat ado kē badu *baŋeŋan bawek, bawek biki *bayuday na bañaan bti, 14 ašē ji na baka : « Naŋijēn ŋiintj i, aji awo ŋi pyewlēn utaa, kē nhepara ŋi kadunan, awo mēnwin nin uko ulonj ŋi iko yi nataparulunj. 15 *Herod kak aanwin nin uko ulonj wi adonj, wi akakanunj nja a. Nawini, ŋiintj i aando do nin uko ulonj unkēšunj akeŋ. 16 Ddo bakoba bašē bawutana. » 17 [Ufettu undoli *Pilat aji wo i pwutan pa baka nakalabuš alonj.]

18 Kē bašē huuran bukal bti aji afiŋ Yetu ašē wutan Barabaat! 19 Barabaat awo wal mēntj ukalabuš ŋiki ayewlēn ubeeka abot afiŋ ŋaanj.

20 Kē Pilat anŋalunj pwutan Yetu akak aŋiini na baka. 21 Kē bakhuuranaara huuran aji : « Paŋanal! Paŋanal! » 22 Kē akak aŋiini na baka uyaš uwajaŋtēn aji : « we wi ŋiintj i adolonj uwuŋaan ba? Mēnwin nin uko ulonj unkēšunj bafiŋa, ddo bakoba kašē kawutana. » 23 Kē bukal bašē huuranaara huuran maakan ahepar bapaŋa, kē pŋaŋat pakdēma dēm 24 te kē Pilat adoo dinan baka uko wi baheparunj. 25 Awutan ŋiintj i bakheparulunj, i bawatunj ukalabuš ŋiki ayewlēn utaa abot afiŋ ŋaanj. Wi wi ašaŋj awutar baka Yetu badola uko wi baŋalunj.

Yetu awo ŋi bgah bi mnhaj

26 Wi bakyaan na Yetu, bamob ŋiintj alonj i katim ki Fimorj, i ubeeka wi Kuren anwooni uŋeeh, aŋu'a pkuŋa krut ŋi kafetj ki Yetu. 27 Pntuk pweek paŋaša, na baaŋ balonj bankunjinj iŋen abot aŋēga. 28 Kē Yetu ašē kok aji na baka : « An baaŋ biki Yerutalem, nawutan kawooni pa nji! Nadoon kawooni pa ŋleefan na babukan! 29 Njuur ŋabi ŋi bakluŋ kado kaji : “Banuurandēni, baaŋ banwoonj baanhil pbuk, na iyin inwoonj iimbuki, na mnwil manwoonj maambootani!” 30 Wal mēntj bañaan bado kaji na inkunj iweek ijotna baka, kaji na inkunj impoŋi imoy baka! 31 Woli bado bmul bŋow hēnk, hum di di bakluŋ kado na bkay*? » 32 Baŋij kak bado buŋaan batēb pa pya kafin na Yetu.

Yetu apaŋanaa

33 Wi babanunj du dko di bajaan bado « Kaheem ki bkow » ašē paŋ Yetu da, ul na bado buŋaan batēb bukuŋ, alonj ŋi kaŋenul kadeenu, alonj ŋi kamayu. 34 [Kē Yetu ašē ji : « Paap, miirēn baka : baamme uko wi bakdolunj. » Bangoli bafaasiir imiša yi nul wi badolonj kanunj na mnlaak katenna uko wi andoli akytanaanunj.]

Babej Yetu abot akara wi awoonj ŋi krut

35 Bañaanj babi anaŋ bten. Kē bawek biki baka, bašē beŋa aji : « Abuuran balonj, abuuraan uleeful, woli awo *Krittū i Našibaŋi adatuŋ! » 36 Bangoli kak

* 23:30 Hotey 10.8. * 23:31 Baŋal aji Yetu awoonj bmul bŋow, kē banwoonj ŋi pjuban bawoonj bmul bkay.

babeña : baji bañoga kawula poot ptaaktaan, ³⁷ kaşê ji na a : « Woli iwo naşih i *bayuday, buuraan uleefu! » ³⁸ Bapiit ti bkowul duut ti krut aji : « I, AWOON NAŞIH I BAYUDAY. »

³⁹ Alon ti bado buţaan i bapanuţ ti krut awo ti pkar Yetu aji na a : « Iinwo Krittü i? Buuraan uleefu ikuţ ibuuranun. » ⁴⁰ Kê natëbantën aşê noman na atëntul un aji na a : « Iindo ji kti Naşibaţi, te bawo wi pdolu uko unnaamun na wi bakdolulun! ⁴¹ Ulinj lin pa un, njo wi pluk buţaan bi ndolun ; kê ul aşê wo aando nin buţaan blonj. » ⁴² Wi wi aşaan aji : « Yetu, luji ileşën, woli ilun abi na pşih pi nu. » ⁴³ Kê Yetu aşê teema aji : « Na manjoonan, dţupu, nţa di, iwo na nji du baţi. »

Pkeţ pi Yetu

(Maci 27.45-56; Markut 15.33-41; natenan ti Yowan 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ti udiin unuur, unuur umara mara awunana, kê bdëm bawala ti umundu bti, ado nwoori nwanjanţ. Wi wi blaaf bkëm maakan banjaan baneenan bañaan pneej du *dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Naşibaţi batowiiin ti ptoof. ⁴⁶ Kê Yetu aşê do pdiim pweek aji : « Paap, dkakan uhaaş wi naan ti iñen yi nu. » Wi ajakuţ han, aşê jëmşa. ⁴⁷ Naşih i bangoli iñeen-week baromen awin uko unţëpuţ aşê dëman Naşibaţi aji : « Na manjoonan, ñiint i awo natool! » ⁴⁸ Wi Bañaan batum bambiin pten bawinun uko unţëpuţ, baţiis, aşê kuşa iñen. ⁴⁹ Banoh Yetu bti na baat bangakandëranuţ na a du *Galilay banaţ alow aten.

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Markut 15.42-47; natenan ti Yowan 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Ñiint alon i katim kawoon *Yotef, anwoon i ubeeka wi *bayuday wi bajaan bado Arimati, awo da wal mënt, awo ñaan najoob bkow, natool. Awo ti pyoonk ubi wi Pşih pi Naşibaţi. Awo ti bañaan banjaan baţo kawayëş du *uruha wi bayuday aşê wo aandinan ti uko wi bawayëş bandukiin badinanuţ abot ado. ⁵² Yotef aya du Pilat, ahepara puum pi Yetu. ⁵³ Awan puum ti krut, abooţan pa na blaaf bi ifaal aşê neejan pa ti bhër blon bi bajipun ti kaban ki plaak, bhër bi bawoon baambaan kamoya nin ñaan. ⁵⁴ Unuur wi pbomandër wa, ţiki *unuur wi pnoorfën wi bayuday uñogi. ⁵⁵ Kê baat banwoonuţ *Galilay na Yetu başê ţaş Yotef, baya, aten bhër, awin jibi babëkani puum. ⁵⁶ Wi wi bakakuţ ubeeka pboman ukëra na ukëra ujuţ ulil pţëkëñ wi bayuday bajaan bakër ti puum. Ti *unuur wi pnoorfën wi bayuday, kê banoorfëni, ţiki hënk di bgah bajakuţ.

24

Yetu anaţa ti pkeţ

(Maci 28.1-10; Markut 16.1-8; natenan ti Yowan 20.1-10)

¹ Na nfa kub, ti unuur untaşun *unuur wi pnoorfën, baat baya du bhër, aţij ukëra wi babomanuţ na ukëra ujuţ ulil pţëkëñ. ² Baţenk kê plaak pweek maakan pandëtnun plëman pi bhër kê pakëlanaa, awo ti kaban. ³ Baneej, aşê wo baantënk puum pi Yetu Ajugun da. ⁴ Bañoŋar, baamme uko wi bakdolun, kê biint batëb banwohariin imişa inknuuruţ başê pën awinana ti kadun ki baka. ⁵ Balënk maakan, aşê juţ, kê biint bukuţ başê ji na baka : « Nabaa la we ñaan najeb ti bankeţun ba? ⁶ [Aanwo ti, Naşibaţi anaţana ti pkeţ.] Naleşan uko wi abiin ajakan wi ahumun du *Galilay. ⁷ Aţini na an aji *Abuk Ñiint awo i kawulana du bado buţaan, kapaŋana ti krut, kaşê kanaţa ti pkeţ unuur uwajanţën. » ⁸ Kê başê leş nţup nji Yetu.

Banjañan bapok pfiyaar uko wi baat baɕupun baka

⁹ Wi baat bawoonun bhër, bakakalëš iko mënɕ bti *banjañan iñeen na alon na bandukiin bti. ¹⁰ Baat mënɕ bawoon *Mariya i ubeeka wi Magdala, Yowana, na Mariya anin Yakob. Baat bangakanderun na baka bakak aɕup wa banjañan ; ¹¹ kè bukal bašë nun kè babura ɕupa ɕup, baanfiyaar baka.

¹² [Kë Timon Piyeer ašë naɕa wal mënɕ aɕi te du bhër. Ajiñ aten, ašë winara ilaani ɕañ, wi wi akakun kato hul añañar ɕi uko unɕëpun.]

*Baɕaar Yetu batëb bankyaan untanka wi Emayut
(Markut 16.12-13)*

¹³ ɕi unuur mënɕan, baɕaar Yetu batëb batool pya untanka wi Emayut unlowiirun na Yerutalem uko ji nwoori nɕëb ni poš. ¹⁴ Bawo ɕi pɕiiniyaan iko inɕëpun. ¹⁵ Wi bakɕiiniin, alaɕar, kè Yetu ɕi uleeful ašë ñog baka agakandër na baka, ¹⁶ kè uko ulon ušë neenan baka pyikrëna. ¹⁷ Yetu kè ašë ji na baka : « we wi nabaan aɕiiniyaan hënk wi nakpošun ba? »

Kë banaɕ, ajoɕan. ¹⁸ Alon ɕi baka anwoon katim ki Kleyofat kè ašë ɕiini na a aji : « Unaam iwoha aloolan, anwoon ɕi Yerutalem anwoon aamme uko unɕëpun ɕi nnuur ni! » ¹⁹ Kè atëem baka aji : « We ula ba? » Kè baji na a : « Uko wi Yetu i ubeeka wi *Nataret! Abi wo *Naɕupar Našibaɕi anhiniin, ɕi udo na uɕup ɕi kadun ki Našibaɕi na ki bañaan bti. ²⁰ *Baɕëjan bawëek biki nun, na bawëek biki nun bawula kè baɕu'a pkeɕ, apana ɕi krut. ²¹ Nbi haɕ aji ul awoon i kabuuran *Itrayel, kè iko yan bti išë do hënkun nnuur nɕwanɕ ni iɕëpi. ²² Baat balon banwoon na un, kè bašë ñonjarënun maakan na manjoonan. Baya na nfa kub du bhër, ²³ kè wi bawoon baanwin puum pi nul, ašë wugša. Bajakun aji nɕwanɕ naɕo pën awinana ɕi kadun ki baka aji awo najeb. ²⁴ Balon ɕi un baya du bhër, aɕënk kè bawo jibi baat baɕupun baka ; kè ul, bašë wo baanwina! »

²⁵ Wal mënɕ kè Yetu ašë ji na baka : « An bawaan nšal, naji nanoom ɕi pfiyaar iko bti yi baɕupar Našibaɕi bajakun! ²⁶ *Krittu aanwo i lah kahaj hënk i, ji abi ado kanej du mndëm? » ²⁷ Wi wi ašaan ajunna ɕi uko wi *Moyit apiitun, aɕiiniyaan uko wi Baɕupar Našibaɕi bti, aɕëpna ɕi Ulibra wi Našibaɕi apiban baka uko wi baɕupun ɕi a.

²⁸ Wi bañogun ufëɕ wi bawoon i pya, kè Yetu ašë awo ji ñaan ankyaan na bgahul. ²⁹ Kè bašë dabëra aji na a : « ɕoon na un, unuur uyobi, utejan udobi ban ban. » Kè aneej aɕo na baka. ³⁰ Wi wi ašaan aɕo ɕi umeeša na baka, ajej kapoom, abëeb Našibaɕi, ašë kitëš ka awul baka. ³¹ Wal mënɕ kè këš kašë haabša na baka kè bayikrëna, wi wi ašaan ayon ɕi kadun ki baka. ³² Kè bašë ɕiini bukal bukal aji : « Nënɕiink lah mnilan ɕi iɕëbun i, wi aktiiniin na un du bgah abot apibanun Ulibra wi Našibaɕi? »

³³ Banaɕa ɕi dko mënɕ akak Yerutalem. Baya ɕënk da *banjañan iñeen na alon banwoyi da na batënt baka, ³⁴ kè bakɕiini aji : « Ajugun anaɕa ɕi pkeɕ na manjoonan, apën awinana ɕi kadun ki Timon! » ³⁵ Kè bukal bašë kakalëš uko unɕëpun ɕi bgah na jibi bayikrënuñ Yetu wal wi akitëšun kapoom.

Yetu apën awinana ɕi kadun ki banjañan

(Maci 28.16-20; Markut 16.14-18; natanan ɕi Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjañan 1.6-8)

³⁶ Bahum kaɕiini, kè Yetu ɕi uleeful ašë pën ɕi ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an. » ³⁷ Balënk maakan, ɕiki bašal aji bawin ujurte. ³⁸ Kè Yetu ašë ji na baka : « we ukaan kè nayewlaa ba? We ukaan kè nawo na nšal nɕëb ɕi iɕëb yi nan ba? ³⁹ Natanan iñen na ihoɕ yi naan : Nji a na manjoonan! Nabanaan,

naten, ujurte uunji uka uleef utēn wi, upaṭ na nji, jibi nahilanuṅ kawin. »
⁴⁰ [Aṭiini haṅ ašē diiman baka iñen na ihoṭ yi nul.] ⁴¹ Kē jibi bawoon ṭi mnlilan abot aṅoṅar, ukaaṅ kē baanhilan afiyaar, kē ašē hepar baka aji : « Nawo na uko ude ṭi i? » ⁴² Kē bawula uṭēb wi batoowuṅ. ⁴³ Ajeṅ wa, ade ṭi kadun ki baka.

⁴⁴ Wi wi aṣaaṅ aji na baka : « Wi nhumuṅ na an, ṅṭup ṅi, ṅi ṅi ṅṭupanaṅ: Uko wi Ulibra wi Naṣibaṭi ujakuṅ ṭi ṅji ṭi dko di *Moyit apiitūṅ, na di *baṭupar Naṣibaṭi bapiitūṅ, na ṭi Iyeeh yi pñaamarēn Naṣibaṭi, iko mēnṭ bti iwo yi kadolana. »

⁴⁵ Wal mēnṭ kē ašē haabēš baka ṅṣal bahilna bayikrēn uṭup wi Ulibra wi Naṣibaṭi. ⁴⁶ Aji na baka : « Uko wi bapiitūṅ wii wi : *Krittu awo i kahaj, kabot kanaṭa ṭi pkeṭ unuur uwajaṅṭēn. ⁴⁷ Bañaanṅ bawo kaṭup ṭi katim ki nul ṭi bañaanṅ biki ṅṭaak bti, kajunna ṭi Yerutalem, kaji na baka bawut pjuban, baṭēlēš ṅbida, Naṣibaṭi ahilna amiir baka ipekadu. ⁴⁸ Nawo bamaar biki iko mēnṭ bti. ⁴⁹ Kē ṅji ṭi uleef naan, ṅṣē luṅ kawulan uko wi Paapa ahoṅuṅ. An, nadukiin ṭi ubeeka te wal wi naktumuṅ na phina panwoonuṅ baṭi. »

Yetu apaya baṭi

(Markuṭ 16.19-20; natenan ṭi Ulemp wi Banjañan 1.9-11)

⁵⁰ Wi wi Yetu aṣaaṅ aya na baṭaṣarul te ufēṭ wi Betani, ašē tar iñen, añehan Naṣibaṭi awul baka bnuura bi nul. ⁵¹ Wi akdolūṅ haṅ, ašē duk baka, adeeṅana du baṭi. ⁵² Bukal, kē bašē dēmana, ašē kak Yerutalem, aṭum na mnlilan. ⁵³ Baji babi duka duka kadēman Naṣibaṭi du katoh kaweeṅ ki nul.

Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Aṭup ṭi ulibra wi uko wi Yetu adolon ṭi mboṣ na uko wi ajukanun baṅaan, na pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup baṅaan na mnhina, ajeban bamaakal, adook nṅtaayi akuṭ ado iko itum maakan iṅṅarēnaan ṭi kadun ki baṅaan. Ulibra wi Yowan apiitun uunaam maakan na ṅi bi Maci, Markut na Luk. Yowan aṣal kē baṅaan biki apiitun ulibra wi bame ṅlibra mēnt na iko yi Yetu aṭupun da na iko yi adolon. Uko mēnt ukaan kē aampiit iko yi bi Maci, Markut na Luk bapiitun.

Yowan aṭup ṭi ujuni wi ulibra wi nul ṅaan i Yetu awoon. Aṭup aji Uṭup wi Naṣibaṭi ubiin ṭi umundu wi akak ṅaan najēn. Yetu ado iko iṅṅarēnaan itum baṅaan bahilna bayikrēn kē ul awoon Naṣih i Naṣibaṭi atarun adat aji ul akbuuranun baṅaan. Uko unkaan kē Uṭup Ulil Unuura wi Yowan upaṭ na ṅi bandukin wii wi : « Yowan akakalēs iko ilon yi Yetu aṭupun inkdiimanun kē awo i Naṣibaṭi : Yetu aṭup aji ul awoon bjeehi bi umundu, pde pannaan pawul ubida, meel manjaan manwul ubida, plēman pi ṅkaneel ṅmpoti ṅaktēpnun, naṣafan nanuura, bko bdolni ubiṅu. Aji kak ul awoon bgah, manjoonan na ubida, kē aji naṭan baṅaan ṭi pkeṭ kawul baka ubida.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pdēman Uṭup (1.1-18)

2. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (1.19-34)

3. Yetu adat baṭaṣarul bateek (1.35-51)

4. Yetu ado ṅyaaṣ paaj na ulon iko iṅṅarēnun baṅaan (2.1–12.50)

5. Kanēm kabaaṅsaani ki Yetu ṭi mboṣ: pwayēs pi bawayēšulun na pkeṭul (12.1–19.42)

6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (20.1-10)

7. Yetu apēn awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul (20.11–21.25)

¹ Du ujuni anwoon Uṭup ado bi wo'a wo, awo du Naṣibaṭi abot awo Naṣibaṭi.

² Anwoon Uṭup awo na Naṣibaṭi du ujuni.

³ Naṣibaṭi aṭēpna ṭi a aṭak iko bti ; ṭi iko bti inṭakaniin nin kalon kaantakana bē kaantēpna ṭi a. ⁴ Ṭi ul di di ubida upēnnun, kē ubida mēnt uwo bjeehi pa baṅaan. ⁵ Bjeehi bajeehan du bdēm, kē bdēm baanwun* ba.

⁶ Ubi ka ṅiinṭ alon i Naṣibaṭi ayilun ; katimul kawo Yowan†. ⁷ Abi kaṭup uko wi ameen bti ṭi bjeehi, baṅaan bti baṭēpna ṭi a bafiyaar. ⁸ Mēnt Yowan ṭi uleeful awoon bjeehi ; abi bi ṭaṅ kaṭup uko wi ameen ṭi bjeehi. ⁹ Bjeehi mēnt bawoon na manjoonan bjeehi bambiin ṭi mboṣ kajeehan baṅaan bti.

¹⁰ Anwoon Uṭup adobi wo'a wo ṭi mboṣ, kē Naṣibaṭi abot aṭēpna ṭi a aṭak ma, kē baṅaan biki mboṣ baṣē wo'a wo baamme'a. ¹¹ Abi ṭi katoh ki nul, kē baṅaan biki nul baṣē wo baandi'a. ¹² Kē baṅaan bti banṣaan adi'a, afiyaara, aṭen baka kē bahinan pwo bubuk Naṣibaṭi. ¹³ Mēnt ṭi pṅaak kēme ṭi ṅiinṭ na ṅaṭ kēme ṭi uko wi ṅiinṭ aṅalun wi wi bawoonun bubuk Naṣibaṭi. Naṣibaṭi ul ṭi uleeful adolon kē bawo bubukul.

¹⁴ Anwoon Uṭup akak ṅaan najēn abi afēt na nja, kē ṅṣē win mndēm mi nul, aṭum na bnuura abot aṭum manjoonan. Aṣin awululun mndēm mēnt ul

* **1:5** Kē bdēm baanwun ba : Balon baṣal aji kē dko di daji : kē bdēm baandi ba, kēme kē bdēm baanyikrēn ba. † **1:6** Yowan : Baṭiiniyaan ṭi Yowan Nabattaar.

anwohaŋ aloolan i abukuŋ ɕaŋ. ¹⁵ Yowan aɕiiniyaan uko wi nul aji : « Ul i i nji njakuŋ aji : “Ankmbiin ɕi kafet naan, ajotɛn kadun ɕiki, ji mbi ndo kawo, ado bi wo'a wo.” » ¹⁶ Na manjoonan nja bti nji njeenka yeenk ɕi bnuura btum banwoon ɕi a. ¹⁷ Nyeenkna bgah ɕi *Moyit, kɛ bnuura na manjoonan mansɛ biina ɕi Yetu Krittu. ¹⁸ Nin ŋaŋ aambaŋ kawina Naŕibaɕi. Abukul i akaŋ anwoon Naŕibaɕi, ankabuŋ ɕi Aŕin, ameeɕanuluŋ.

Uko wi Yowan nabattaar aɕupuŋ ɕi bkowul
(Maci 3.1-12; Markut 1.1-8; Luk 3.1-18)

¹⁹ Uko wi Yowan ajakuŋ wii wi, wi baweek biki bayuday banwoon Yerutalem bayiluŋ baɕeŋan Naŕibaɕi na baŋaŋ balon banjaŋ balemp du *Katoh Kaweek ki Naŕibaɕi kɛ baya hepara ŋaŋ i awo i. ²⁰ Aampok pteem baka, abi ɕup ɕup baka ajinɕan aji : « Mɛnt nji dwoon Krittu. »

²¹ Kɛ bateema aji : « Iwo in keeri? Iwo *Eli i? »

Kɛ aji na baka : « Mɛnwo Eli. »

Kɛ bakak ajaka : « Iwoon *Naɕupar Naŕibaɕi i? »

Kɛ aji : « A-a. »

²² Kɛ baŕɛ ji na a : « ɕupun keeri ŋaŋ i iwoon ŋhilna nja nɕup banyiluŋ un. We wi wi iktupuŋ ɕi iwi? »

²³ Kɛ ateen na nɕup ŋi *Itayi Naɕupar Naŕibaɕi aji : « Nji, dwoon: pdiim pankhuuranuŋ du *pndiis aji :

“Nadolan bgah bi Ajugun bawo btool.” »✧

²⁴ Bayili bukuŋ bawo *bafaritay. ²⁵ Bakak ahepar Yowan kak aji : « Kɛ we ukaŋ kɛ ikbattaar wi iwoon iinwo Krittu, iinwo Eli, iinkak awo Naɕupar Naŕibaɕi? »

²⁶ Kɛ ateen baka aji : « Nji dbattaar na meel, kɛ alon aŕɛ wo ɕi ptofan i nawoon naammee, ²⁷ ankmbiin ɕi kafet naan, i nji ndoon awo mɛnɛoom kaŋup pfɛnŕa iŕapaat. »

²⁸ Uko mɛnt uɕɛpna du Betani du plut pi bdɛk bi Yordan, dul di Yowan akbattaaraanuŋ.

Uko wi Yowan Nabattaar aɕupuŋ ɕi Yetu
(Maci 3.13-17; Markut 1.9-11; Luk 3.21-22)

²⁹ Wi unuur ujinɕuŋ, Yowan awin Yetu kɛ akbi, kɛ aŕɛ ji : « Anwoon unkaneel wi bɕeŋan wi Naŕibaɕi unkmpeenanuŋ pekadu di umundu awi. ³⁰ Uko wi nul wi wi nji kaɕiiniyaanuŋ wi njakuŋ: “ŋiinɕ ankmbiin ɕi kafet naan ajotɛn kadun, ɕiki, ji mbi ndo kawo, adobi woho wo.” ³¹ Nji ɕi uleef naan, mɛmbi me'a, kɛ pdola ameeɕana ɕi baŋaŋ biki Itrayel, pakaŋ kɛ mbi abattar na meel. »

³² Yowan aɕup ji ŋaŋ namaar aji : « Dwin *Uhaaŕ wi Naŕibaɕi kɛ uwala ɕi a awo ji ubalab ufaatal abi aɕo ɕi a. ³³ Mɛmbi me'a, kɛ anŕaŋ ayilɛn aji mbattaar na meel aŕɛ jakɛn aji : “ŋaŋ i ikwinuŋ Uhaaŕ wi naan uwala ɕi a ubot uɕo ɕi a, uŋ mɛnɕan akbattaaruŋ na Uhaaŕ wi naan.” ³⁴ Kɛ nji nŕɛ win abot aɕup kɛ i mɛnt awo Abuk Naŕibaɕi. »

Baɕaŕar Yetu bateek

³⁵ Wi unuur ujinɕuŋ, Yowan akak awo da na batɛb ɕi baɕaŕarul. ³⁶ Awin kɛ Yetu aktɛp kɛ aŕɛ ji : « Anwoon unkaneel wi bɕeŋan wi Naŕibaɕi i i. » ³⁷ Baɕaŕarul batɛb bukuŋ batiink uko wi ajakuŋ aŕɛ ɕaŕ Yetu. ³⁸ Yetu akok awin kɛ baktɕaŕa aŕɛ ji na baka : « We wi naklaŋ ba? »

Kɛ bateem aji : « Rabi, ɕuŋ di di iwoon ba? » Rabi dawoon najukan.

³⁹ Kë aji na baka : « Nabiin naşë nawin. » Kë baya ame dko di awoon, aţo na a unuur mënţ. Nywoori nbaakër nji utaakal nkyaan pban wal mënţ.

⁴⁰ Andre aţa Timon Piyeer awo alon ţi batëb bantiinkuŋ uko wi Yowan ajakuŋ aşë taş Yetu. ⁴¹ Adun awin Timon naweekul aji na a : « Nwin Meşuwa. » Meşuwa dawoon Krittü. ⁴² Añooţa du Yetu. Yetu ajabana kës aşë ji : « Iwoon Timon abuk Yowan, hënkuŋ ido kadu'ana Kefat. » Kefat dawoon Piyeer†.

⁴³ Wi unuur ujinţuŋ, Yetu aţu na pya utaak wi *Galilay. Aya awin da Filip aji na a : « Taşaan! » ⁴⁴ Filip awo i Bettayida, ubeeka wi bi Andre na Piyeer. ⁴⁵ Kë Filip aya awin Natanayel aji na a : « Nwin ñaan i Moyit aţiiniyaanuŋ ţi Ulibra wi Bgah, i baţpar Naşibaţi bandukiin bakaan aţiiniyaan! Yetu i Nataret a, abuk Yotef. »

⁴⁶ Kë Natanayel aşë hepara aji : « Uko ulon unuura uhil kapëna du Nataret i? »

Kë Filip ateema aji : « Biini, iwin. »

⁴⁷ Yetu awin kë Natanayel akbi ţi a, aşë ji : « Abuk Itrayel na manjoonan akbiin hënk, aamme kalagare. »

⁴⁸ Natanayel kë aşë hepara aji : « Ţuŋ di imeennuŋ ba? »

Kë Yetu ateema aji : « Ji Filip abi ado kadu'u, wi iwoon du bfig uţeeh, dwinu. »

⁴⁹ Kë Natanayel aşë ji na a : « Rabi, iwo Abuk Naşibaţi, iwo naşih i *Itrayel. »

⁵⁰ Kë Yetu ateema aji : « Ifiyaar ţiki djaku dwinu wi iwoon du bko uţeeh. Iluŋ kawin iko indëmuŋ apel yi iwinuŋ nfa. »

⁵¹ Wi wi aşaan aji : « Na manjoonan, dţupan, naluŋ kawin baţi bahaabëşa, nwanjuţ njobot nado kapaya, kawala ţi *Abuk Niinţ. »

2

Bniim du Kana

¹ Unuur uwajanţën bniim blon bawo du ubeeka wi Kana du *Galilay, kë anin Yetu awo da. ² Yetu kak awo ţi biki baduuŋ babi bniim, ul na baţaşarul. ³ Poot pabaa, kë anin Yetu aşë bi aji na a : « Baankak aka poot. »

⁴ Kë aşë ji na a : « Abuk ñaaţ, we ukaan kë iktupën uko wan? Unuur wi naan uundobi ban. »

⁵ Kë anin aşë ji na balemp : « Uko wi akjakaranan, nadolan wa. »

⁶ Kdunk paaj ki mlaak kawo da ki bayuday bajaan baţuuna meel mi bajaan badolna bañow. Pdunk paji pado uko ji nlitru ifëen-week. ⁷ Kë Yetu aji na balemp : « Natumaan idunk yi na meel. » Kë batuman ya.

⁸ Wi babaan kë aşë ji na baka : « Naliikan hënkuŋ nañooţ najañan iko. » Kë baliik añooţ.

⁹ Ankjañanuŋ añemi, kë uşë wo ubiñu. Aamme dko di uwoonuŋ, kë balemp başë me, bukai banliikuŋ meel. Adu naniim, ¹⁰ aji na a : « Ñaan aji dun kawul poot panlilnuŋ, wal wi bañaan bakujuŋ, kë baa pënan panwoon paanlil maakan. Iwi, kë işë hank plil te hënkuŋ! »

¹¹ Uko wan uwoon ujuni wi iko iñonarënaan yi Yetu ajaan ado bañaan bahilna bame uko wi awoon. Ado wa du Kana di Galilay, adiiman mndëm mi nul kë baţaşarul bafiyaara.

¹² Wi abaan, aşë ya ubeeka wi Kapernawum, ul, na anin na babak aşin na baţaşarul, ado da nnuur nntiinku.

† **1:42** Kefat, Piyeer : Ţi uţup wi baramayen Kefat dawoon plaak ; Ţi uţup wi bagrek Piyeer dawoon kak plaak.

Yetu na bawaap du Katoh Kaweek ki Naşibaţi
(Maci 21.12-13; Markut 11.15-17; Luk 19.45-46)

¹³*Ufettu wi Mbuur wi bayuday uñogi, kè Yetu aşè ya Yerutalem. ¹⁴Aţènk du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi bawaap ngit na njkaneel na njbalab ; batorkaar itaka bakak aţoo da. ¹⁵Aje wal mènţ ital aboman btintèl aşè dook baka bti  i Katoh ki Naşibaţi bukhal na njkaneel na ngit ; afèl itaka yi batorkaar abot awat nmeeşa nji baka. ¹⁶Aji na bawaap njbalab : « Napènaan nko nji  i. Nawutan kakakan katoh ki Paapa dko dwaapi. » ¹⁷Ba aşarul bales  wal mènţ uko umpiitaniin  i Ulibra wi Naşibaţi : *Ujal uweek wi nkaan pa Katohu ukfiñnuj*.^{*}

¹⁸Wal mènţ, kè baweek biki bayuday başè ji na a : « Dolan uko ulonj unkyuujuj kè ihilan kado kado uko wi ikdoluj h nk. »

¹⁹K  Yetu atelem baka aji : « Nafomle Katoh ki Naşibaţi ki, kanaţan ka  i njnuur njwajanţ. »

²⁰K  başè ji na a : « Bado nşubal iñeen njbaak r na nşubal paaj pa pniw katoh ki mènţ, k  iwi işè ji iniw ka  i njnuur njwajanţ? » ²¹K  Yetu wal mènţ aşè  iiniyaan  iiniyaan uleeful. ²²K  h nk, wi abiiñ anaţa  i pkeţ, ba aşarul bales  k  abi ji hanj, aşè fiyaar uko umpiituj  i Ulibra wi Naşibaţi na uţup wi Yetu abiiñ aţup.

²³Jibi Yetu awoonj du Yerutalem  i wal wi Ufettu wi Mbuur, bañaanj batum bafiyaara wi bawinuj iko iñonar naan yi akdoluj. ²⁴K  ul aşè wo aanfiyaar baka,  iki ame bañaanj bti, ²⁵abot awo aannuma ñaanj aţupa jibi ñaanj awoori  iki ul  i bkowul ame uko unwoonj  i uhaaş wi ñaanj.

3

Yetu na Nikodem

¹Uka  fa  i *bafaritay ñiiñţ alonj i katim kawoonj Nikodem. Awo  i baweek biki bayuday. ²Aya du Yetu na utejan aji na a : « Najukan, nme k  iwo najukan i Naşibaţi ayiluj,  iki nin ñaanj alonj aanhil pdo iko iñonar naan yi ikdoluj woli Naşibaţi aanwo na a. »

³K  Yetu aşè teema aji : « Na manjoonan dţupu, nin ñaanj aanhilan kawin *Pşih pi Naşibaţi b  aankak abuka buka * . »

⁴K  aşè ji na a : « Hum di di ñaanj ahiniin kabuka kak wi adoonj abi  af? Ahinan kakak du kayiñ ki anin kabuka kak i? »

⁵K  ateema aji : « Na manjoonan dţupu, ñaanj anwoonj aankak abuka  i meel na Uhaaş wi Naşibaţi aanhil kaneej du Pşih pi Naşibaţi. ⁶Uleef uji ubuk uleef, k  uhaaş uji ubuk uhaaş. ⁷Wutan kañonar woli djaku, nawo kabuka kak. ⁸Uyook uji ufuuţ dko di uñali. Iji k iink wa ufuuţ b  iinji k eme dko di uwoonuj k eme dko di ukyaan. K  h nk di uwoonj kak pa bañaanj bambukiin  i Uhaaş wi Naşibaţi. »

⁹K  Nikodem aşè ji na a : « Hum di di uko mènţ uhiluj kadolana? »

¹⁰K  ateema aji : « Hum di ihiluj kawo najukan  i Itrayel aşè wo iimme iko yanj? ¹¹Dţupu na manjoonan, nji n iiniyaan uko wi nmeen kabot kaţup wi nwinuj, k  an naşè wo naanji nadinan pfiyaar uko wi njakuñ. ¹²Woli naanfiyaar wi nji ka iiniyaanuj iko yi mboş, hum di di nakluj kafiyaar woli dluj a iiniyaan iko yi baţi ba? ¹³Nin ñaanj alonj aampaya baţi *Abuk Ñiiñţ  a  [anwoonj du baţi] awaliin. ¹⁴K  jibi *Moyit adeenuj upula unţak du *pndiiş^{*}, h nk di Abuk Ñiiñţ akdeenaniiñ, ¹⁵ñaanj anfiyaaruluj ahilna aka ubida wi mñ o.

^{*} 2:17 Kañaaam 69.10.
Natenan  i Mn en 21.19.

^{*} 3:3 B  aankak abuka buka : Ba iiniyaan  i kak pbuknaana baţi. ^{*} 3:14

16 « Naşibaŋi anjal bañaan maakan adoo wul Abukul aloolan ƙaŋ i akaan, ñaan anfiyaaruluŋ awutna kakeŋ, aše ka ubida wi mnto. 17 Naşibaŋi aanyil yil Abukul abi aji na bañaan ke baduknaana awo i pkeŋ, ayila yil bañaan baŋepna ŋi a babuur. 18 Ñaan anfiyaaruluŋ aankduknaana, anwoon aanfiyaara ado bi duknaana duknaana, ŋiki aanfiyaar ŋi Abuk Naşibaŋi aloolan ƙaŋ i akaan. 19 Ke uko wi, ukŋuun baji baduknaana : bjeehi babi ŋi umundu ke bañaan baše magan bdem apel bjeehi ŋiki iko yi bañaan bakdolun iwuf maakan. 20 Ñaan ankdolun buŋaan apok bjeehi ; un menŋan aankya du bjeehi, kaŋi iko iwufaan yi adolun iwinana. 21 Ke ñaan anjaan aŋaş manjoonan aji ya du bjeehi, kaŋilna kaŋiiman ke iko yi akdolun iwoona du Naşibaŋi. »

Yetu na Yowan Nabattaar

22 Wi iko yan itepun, Yetu aya na baŋaşarul du utak wi Yuda, aŋo da na baka abattaar. 23 Yowan kak awo ŋi pbattaar du Aenon kaŋog Falim ŋiki meel mantum da, ke bañaan babot abi'abi ŋi a pyeenk batitmu. 24 Baandobi wata wal menŋ ukalabuŋ. 25 Unuur ulon ke bŋup baše pen ŋi baŋaşar Yowan na nayuday alon ŋi uko wi baŋow. 26 Babi ŋi Yowan aji na a : « Najukan, ñaan ambiin awo na iwi du plut pi Yordan, i ibiin aŋiiniyaan uko wi nul awun du abattaar ke bañaan bti bakya du a. »

27 Ke Yowan ateen baka aji : « Nin ñaan aanhil kayeenk uko ulon be unwoona du baŋi. 28 An ŋi uleefan namaar ke nŋiini aji : “Menwo Krittun ke baše yilen ŋi kadunul.” 29 Naniim akaan naniima, ke nanoh naniim anwoon da aji lilan woli atiink pdiim pi naniim. Mnlilan mi, manwoon mi taan mandem maakan keeri. 30 Ul awo kado kadem, nji nse ndo kawala.

31 « Anwoonun baŋi apel bañaan bti ; anwoon i mboŋ, awo i mboŋ abot aji ŋup iko yi mboŋ. Anwoonun baŋi [apel bañaan bti] 32 aji ŋup uko wi awinun akuf atiink ke nin alon aše wo aanji di ptiink uŋup wi nul. 33 Anfiyaarun uŋup wi nul adiiman ke adinan ke uko wi Naşibaŋi ajakun uwo manjoonan ; 34 Naşibaŋi aji wul ñaan i ayilun Uhaaşul kakesan aše kaŋup uŋup wi Naşibaŋi. 35 Naşibaŋi Aşin anjal Abukul, akuf awula iko bti. 36 Anfiyaarun Abukul aka ubida wi mnto ; anwoon aandi ptiinka aankka ubida menŋ ; udeeb wi Naşibaŋi uji uwo ŋi a. »

4

Yetu na ñaaf i utak wi Famariya

1 Bafaritay batiink ke baji baŋaşar Yetu batum adoo pel biki Yowan ke abot aji battaar bañaan bampelun biki Yowan akbattaarun. 2 Yetu ul ŋi uleeful aanji battaar, baŋaşarul bajaan babattaar. 3 Wi atiinkun uko menŋ, apen du Yuda akak Galilay. 4 Awo i kamuur utak wi *Famariya.

5 Ke henk di ayaan aban du ubeeka ulon wi Famariya wi bajaan badu Tikar kaŋog uŋeek wi *Yakob abiin aŋen *Yotef abukul. 6 ŋi dko menŋ di di pliiik pi Yakob pawoon. Yetu apoŋ anoor aše ya aŋo du kaŋog pliiik menŋ. Unuur udiin wal menŋ.

7 Ke ñaaf alon i Famariya aše bi pliiik. Ke Yetu aše ji na a : « ŋenaan meel ddaan. » 8 Baŋaşarul baya wal menŋ ubeeka pla uko ude.

9 Ke ñaaf aji na a : « Hum di iwi, inwoon nayuday ihilun kaŋehanaan meel, nji nwoon i Famariya? » (Bayuday baanji banaakiir na bañaan biki Famariya.)

10 Ke ateema aji : « Woli ime lah uko wi Naşibaŋi ajaan aŋen abot ame ñaan anjakiin itena adaan, iwi ŋi uleefu ikŋehanolun aše ŋenu meel manjaan manwul bañaan ubida. »

11 Ké ašë ji na a : « Naweeek, iinwo na nin ukoolan uliikni kè pliik pabaa diil maakan. Ƨuŋ di di ibaaŋ aliikna meel manjaan manwul baŋaŋ ubida ba? 12 Idëm apel Yakob ateeem nja anwuluŋ nja pliik pi i? Ul andaanuŋ Ƨi pa abot awul babukul na ŋntaam ŋi nul kè ŋadaani? »

13 Ké Yetu ašë teema aji : « Ŋaaŋ andaanuŋ meel mi, udaan ukak aƧija ; 14 kè ŋaaŋ anšaŋ adaan meel mi nji kaluŋ kawula nin udaan uunkak aƧija, meel mi nji kawululuŋ mankak ukumpëš unkwuluŋ ubida wi mŋto. »

15 Ké ŋaaŋ ašë ji na a : « Naweeek, Ƨenaan meel mënƧ, udaan uwutna kakak kaƧijën ndoo nwo i pbi pliik Ƨi. »

16 Ké aji na a : « Yaan idu ayinu išë ikak na a Ƨi. »

17 Ké ateema aji : « Mëniimaa. »

Ké Yetu ašë ji na a : « IƧup manjoonan wi ijakuŋ iinniimaa, 18 Ƨiki ibi niima ŋyaaš kaŋteen, kè i iwoonaanuŋ hènkuŋ aanwo ayinu. Ifaŋ Ƨi waŋ. »

19 Ké ŋaaŋ kè ašë ji na a : « Naweeek, dwiŋ kè iwo *NaƧupar NašibaƧi na manjoonan. 20 Bateemun badëman NašibaƧi Ƨi pnkuŋ pi, kè an bayuday našë j du Yerutalem di di baŋaŋ bawooŋ i kado kadëmana. »

21 Ké ašë ji na a : « Abuk ŋaaŋ, fyaarën, wal uloŋ ubi wi mënƧ Ƨi pnkuŋ pi kème du Yerutalem Ƨaŋ di bakdoon kadëmanaan NašibaƧi Ašin nja. 22 An, naji nadëman uko wi nawooŋ naamme. Un ŋji ŋdëman uko wi ŋmeeŋ Ƨiki Ƨi bayuday di di NašibaƧi aƧepnuŋ abuuran baŋaŋ. 23 Ké wal ušë bi, wii wi, udo bi ban ban, wi banjaan badëman NašibaƧi Ašin nja bakme'uluŋ na manjoonan kado kadëmana na uhaaš ; bukal bawooŋ banjaan badëman NašibaƧi Ašin nja, bukal biki aklaan. 24 NašibaƧi awo uhaaš kè banjaan badëmana bawo i kame'a na manjoonan kadëmana na uhaaš. »

25 Ké ŋaaŋ ašë ji na a : « Dme kè Ŋaaŋ i NašibaƧi adatuŋ, i bajaan bado *Krittu abi. Woli aluŋ abi, aƧup nja iko bti jibi iwoori. »

26 Ké Yetu aji na a : « Ŋji nkaƧiiniŋ na iwi, dwoon aŋ mënƧ. »

27 Wal wi aƧiiniŋ haŋ kè baƧašarul bašë wuj, ašë ŋoŋar wi bawinuluŋ kè akƧiini na ŋaaŋ. Kè nin alon Ƨi baka ašë wo aanhepara uko wi aklaan kème uko wi akƧiiniŋ na ŋaaŋ.

28 Wal mënƧ ŋaaŋ aduk pdunk pi nul, aya du ubeeka aji na baŋaŋ: 29 « Nabiin nawin ŋiŋŋ alon aŋƧupnuŋ iko yi ndoluŋ bti. Woon Krittu a i? »

30 Bapën Ƨi ubeeka aya du a.

31 Wal mënƧ baƧašarul bawo Ƨi pkoofa aji na a : « Najukan, deeni. »

32 Ké ašë teem baka aji : « Dka pde pi nawooŋ naamme. »

33 BaƧašarul bawo Ƨi pšal aji me alon aƧija Ƨij uko ude. 34 Ké Yetu ašë ji na baka : « Pde pi naan pawooŋ pdo uko wi anyilnuŋ ajakuŋ ndo na pbaañëš ulempul. 35 Jëm naji naji : “uduka kli kbaakër kakit kašë kabi” i? DƧupan, nakatan këš naten ŋteeh, ŋado bi kay kay pa kakit. 36 Ké nakit ado bi jun jun pyeenk baluk bi nul abot akit ŋdeey pa ubida wi mŋto, najaar na nakit bahilna balilan bukal batëb bti. 37 Ƨi uko mënƧ, uko wi bajakuŋ uwo manjoonan : Alon aji jaar, alon kakit. 38 Ŋji dyilan naya nakit uko wi nawooŋ naanjaari. Balon bado ulemp untamnuŋ, kè an našë yeenk ulemp wi ujënƧ wi baka. »

39 Ƨi ubeeka wi mënƧ baŋaŋ biki Famariya batum bafiyaar Yetu wi batiinkuŋ uko wi ŋaaŋ aƧupuŋ Ƨi a aji : « AƧupën iko yi ndoluŋ bti. » 40 HënƧ, wi baŋaŋ babiŋ du a, bakooƧa aji aƧo na baka ; kè aƧo da ŋnuur ŋtëb. 41 ŊƧup ŋi nul ŋado kè baŋaŋ batum maakan kak bafiyaara ; 42 baji na ŋaaŋ : « MënƧ uko wi iƧupuŋ Ƨaŋ ukaŋ kè ŋfiyaara ; un Ƨi ŋleefun ŋƧiinka abot ame kè ul na manjoonan awooŋ Nabuuran baŋaŋ bti. »

⁴³ Wi Yetu aţoon ŋnuur ŋtëb du Famariya, aşë pën da aya *Galilay. ⁴⁴ Abi ţup aji kē *Naţupar Naşibaţi aanji tiinkana du uţaak wi nul. ⁴⁵ Kē wi aşaaŋ aban du Galilay, bañaan bamëbana bnuura ţiki wi bayaan *Ufettu wi Mbuur du Yerutalem bawin iko bti yi adoluŋ da.

Pjeban pi abuk nalempar naşih

⁴⁶ Yetu akak ubeeka wi Kana du *Galilay di abiiŋ akakanaan meel ubiñu. Kē wal mēnt alon ţi balempar naşih baweek alon i abukul amaakuŋ aşë wo du Kapernawum. ⁴⁷ Wi atiinkuŋ kē Yetu awoona Yuda aban ţi Galilay, aya du a, akooţa aya ajeban abukul ţiki amaak aňogan pkeţ. ⁴⁸ Kē Yetu aşë ji na a : « Woli naanwin mlagre na iko iňonjarënaan naanji nafiyaarën. »

⁴⁹ Kē nalempar naşih aşë ji na a : « Naweeek, biin ji abuk naan abi akeţ. »

⁵⁰ Kē aji na a : « Yaani, abuku awo najeb. »

Kē ñiiŋt afiyyaar uko wi Yetu ajakuluŋ, atool pya katohul. ⁵¹ Ahum nwo ţi bgah, kē balemparul başë bi ayit na a aji na a abukul ajebi. ⁵² Ahepar baka wal wi amatrënuŋ. Kē baji na a : « Takal da, uko ji uwoori uloolan wi pnak wi wi uleef ukakuŋ ajoobët na a. » ⁵³ Aşin napoţ aleş kē wal mēnt wi wi Yetu ajakuluŋ : « Abuku awo najeb. » Wi wi aşaaŋ afiyyaar Yetu ul na biki katohul bti.

⁵⁴ Uko waŋ uwoon uko uňonjarënaan utëbantën wi Yetu adoluŋ ţi Galilay. Ado wa wi apënnuŋ Yuda.

5

Pjeb pi naţakmaan du Bettata

¹ Wi iko yaŋ itëpuŋ, ufettu ulon wi bayuday uwoo, kē Yetu aşë ya Yerutalem. ² Kē du Yerutalem ţi kaňog « plëman pi ŋkaneel » uşë ka, dko dlon dñownaani danwoon na irakan kañeen di bajaan bado ţi utup uhebërë Bettata*. ³ Ţuŋ irakan mēnt, bamaakal batum maakan : bakuul, banknjiinkuŋ, na bambi-inkniin, baji bapiiŋt da kayoonk meel manşinţar ; ⁴ uwanjuţ ulon wi Ajugun uji ubanle Ţuŋ ubi kawala da, meel manşë kaşinţar ; anneejuŋ uteek wi meel manşinţaruŋ pmaak pi akahaŋ paji pabi jeb jeb. ⁵ Uka da wal mēnt ñiiŋt alon andoli ŋşubal iñeen-ŋwajaŋ na bakreŋ ŋi aţakmi. ⁶ Yetu awina kē apiiŋt da abot ame kē ujon wi aţakmi aanhinan poş aşë ji na a : « Injal kajeb i? »

⁷ Kē ñiiŋt naţakmaan aţeema aji : « Naweeek, mënka nin alon anhiluŋ kaţënkën nwala du dko dñownaani woli meel manşinţar, kē ji mbi ndo kaban, alon aji do bi banën da uteek. »

⁸ Kē aşë ji na a : « Naţiin, jejan iko yi ipiiŋtŋuŋ ipoş. » ⁹ Ţi dko mēnt, kē ñiiŋt abi jeb jeb ajej iko yi apiiŋtŋuŋ apoş.

Kē unuur mēnt uşë wo *unuur wi pnoorfën wi bayuday. ¹⁰ Baweek biki bayuday baji na ñiiŋt i babaan ajeban jeban : « Unuur wi pnoorfën uwo nţa, bgah bi nja baneenan ikuŋa. »

¹¹ Kē aţeem baka aji : « Anjebanaanuŋ ajakën : “Jegan iko yi ipiiŋtŋuŋ ipoş.” »

¹² Kē başë hepar aji : « Ńaan ahon ajakiin jejan iko yi ipiiŋtŋuŋ ipoş ba? »

¹³ Kē i bajebanuŋ aşë wo aamme ñaan mēntan, kē Yetu abot aneem ţi pntuk.

¹⁴ Wi uko waŋ utëpuŋ, Yetu ayit na ñiiŋt i ajebanuŋ du *Katoh Kaweeek ki Naşibaţi aşë ji na a : « Hënkunŋ ijebi, ţaňaanuŋ pjuban ji uko untamuŋ apel umbiinŋ adolu umobu. » ¹⁵ Ñiiŋt aya wal mēnt aţup baweek biki bayuday aji Yetu ajebanuŋ. ¹⁶ Kē baweek biki bayuday başë jun phajan Yetu, ţiki aji do

* 5:2 Bettata : Balon bapiiţ Betetda.

iko mēnt̄ ʈi unuur wi pnoorfēn. ¹⁷ Kē ašē ji na baka : « Paapa aji lempa lemp ɲnuur bti, kē nji kak mbot alemp. » ¹⁸ Uko waɲ ukaaɲ kē baweek biki bayuday batamanaara taman ala pfiɲa ; baji baji mēnt̄ uko wi bgah baneenanuɲ ʈi unuur wi pnoorfēn ʈaɲ wi wi ajaan̄ ado, abot aji ji Našibaʈi awoon̄ ašin kalin̄an uleeful na Našibaʈi.

Mnhina mi Abuk Našibaʈi

¹⁹ Yetu akak ayeenk bʈup aji na baka : « Na manjoonan dʈupan, Abuk Našibaʈi aanhil pdo nin uko ulon̄ bdidi'ul bē aanwin Ašin kē ado wa. Uko wi Ašin adolon̄, Abukul akak aji do wa. ²⁰ Našibaʈi aɲal Abukul abot aji diimana iko yi ajaan̄ ado ; aluɲ kadiimana iko indēmuna apel yi, inkʈuɲ naŋoɲar. ²¹ Kē jibi Našibaʈi ajaan̄ anaʈan baɲaan̄ ʈi pkeʈ kabot kawul baka ubida, hēnk kak di di Abukul ajaan̄ awul ɲaan̄ i adatuɲ ubida. ²² Hēnk kak, Našibaʈi aankwayēš nin ɲaan̄ alon̄, awutar uko mēnt̄ bti Abukul, ²³ baɲaan̄ bti bahilna badēman Abukul jibi bajaan̄ badēmana. ɲaan̄ anwoon̄ aanji dēman Abukul, aanji dēman Našibaʈi anyiluluɲ. ²⁴ Na manjoonan dʈupan, ɲaan̄ anktiinkuɲ ɲʈup ɲi naan abot afiyaar Našibaʈi anyilnuɲ, aka ubida wi mn̄to. ɲaan̄ mēnt̄ aankduknaana, apēna du pkeʈ abi ʈi ubida.

²⁵ « Na manjoonan dʈupan, wal ubi, hēnkuɲ da, wi banwoon̄ du pkeʈ baktiinkuɲ pdiim pi Abuk Našibaʈi, bankntiinkuɲ pa abi du a, baka ubida. ²⁶ Jibi Našibaʈi awoon̄ anjaan̄ awul ubida, hēnk kak di di aʈenuɲ Abukul ado kawul ubida. ²⁷ Akak awula mn̄hina mi pwayēš ʈiki awo *Abuk Ŋiint̄. ²⁸ Nawutan kaŋoɲar ʈi uko mēnt̄ ʈiki wal ubi wi banwoon̄ du ih̄er meət̄ baktiinkuɲ pdiimul. ²⁹ Bandolon̄ bnuura bapēn kayeenk ubida, bandolon̄ buʈaan̄ bašē bapēn pa Našibaʈi aji baduknaana awo i pkeʈ. ³⁰ Nji ʈi uleef naan, mēnhil pdo nin uko ulon̄, pwayēš pi naan paji pawo ptool, ʈiki ʈi uleef naan, mēnji kado uko wi nji nɲaluɲ, dji kawayēš jibi anyilnuɲ ajaknuɲ. »

Uko wi baʈupun̄ ʈi Yetu

³¹ Yetu akak aji : « Woli nji ʈaɲ kaʈuparuɲ bkow naan uhinan kawo uunkwo manjoonan ʈi an. ³² Kē alon̄ ašē aʈup ʈi uko wi naan, dme kē uko wi aktupun̄ ʈi nji uwo manjoonan. ³³ Nayil baɲaan̄ du *Yowan, kē aʈupan uko unwoon̄ manjoonan ʈi uko wi naan. ³⁴ Kē nšē wo mēnuma ɲaan̄ aʈuparaan, dʈup ʈup haɲ nahilna nabuur.

³⁵ « Yowan abi wo unkaniya unkt̄eruɲ ajeehan dko, kē nadat ɲwal ɲlon̄ pwo ʈi bjeehi na mnlilan wi naktiinkuɲ uko wi aʈupanaɲ. ³⁶ Nji, dka uko unkyuujuɲ uko wi nwoon̄ apel wi Yowan aʈupanaɲ: iko yi Paapa aʈu'enuɲ pdo, yi nji kadolon̄, idiiman kē Paapa ayilnuɲ. ³⁷ Kē Paapa anyilnuɲ ul ʈi uleeful aʈup ʈi uko wi naan. Naambaan̄ katiinka pdiimul, kēme kame jibi anaami. ³⁸ Kē jibi nawoon̄ naanfiyaar i ayilun̄, nadiiman kē naambaan̄ kamēbanaara uʈup wi nul. ³⁹ Naji najuk Ulibra wi Našibaʈi bnuura, ʈiki našal kē ʈi wa di di nakkaanuɲ ubida wi mn̄to. Kē Ulibra wi Našibaʈi mēnt̄ uʈupun̄ uko wi ʈaan. ⁴⁰ Kē an našē wo naanɲal pbi ʈi nji kakaana ubida.

⁴¹ « Mēnkyeenkna mndēm ʈi baɲaan̄. ⁴² Dme an, naanɲal Našibaʈi na manjoonan. ⁴³ Dbi ʈi katim ki Paapa, kē naanyeenkēn ; alon̄ abile bdidi'ul, nayeenka. ⁴⁴ Hum di di nahilun̄ kafiyaarēn, an nanjaan̄ nadēman ɲleefan kašē wo naanji nala mndēm mi Našibaʈi anwoon̄ aloolan̄? ⁴⁵ Nawutan kašal kaɲi dlun̄ kakeešaraan du Paapa. Moyit̄ i nahaʈun̄ akkeēšaraan̄. ⁴⁶ Woli nafiyaar lah *Moyit̄, nakak kafiyaarēn, ʈiki apiit̄ piit̄ uko wi naan. ⁴⁷ Bē woli naanfiyaar uko wi apiitun̄, hum di di nakfiyaaruɲ uko wi nji kaʈupun̄? »

6

*Pntuk pweek pi Yetu ade de'anun**(Maci 14.13-21; Markut 6.30-44; Luk 9.10-17)*

¹ Wi iko yan iḡepun, Yetu amuur *bdék bi Galilay (bul bi bajaan bado kak bdék bi Tiberiyad). ² Bañaan batum bawo ti pṡaša wi bawinun iko iñonjarënaan yi akdolun ti bamaakal. ³ Aya apaya du pnkun aṡo da na baṡaṡarul. ⁴ Ufettu wi bayuday wi bajaan bado *Ufettu wi Mbuur uñog wal mënṡ.

⁵ Yetu akat kēs, awin bañaan batum kē bakbi du a, aṡē ji na Filip : « ṡun di di nkyaan kanugna ipoom kawul bañaan biki bti bade? » ⁶ Aṡup han katenna Filip, ṡiki ul ti uleeful ame uko wi akdolun. ⁷ Filip ateema aji : « Baluk bi kli bakreñ baandoo kēs pa ñaan andoli ayeenk bndun. »

⁸ Andre, naṡaṡarul alon anwoon abuk aṡin Timonj Piyeer aji na a : ⁹ « Napoṡ alon awo ti na ipoom *kañeen na nṡēb nṡēb ; iko mënṡ ikēs uko ulon pa bañaan biki bti i? »

¹⁰ Kē Yetu aṡē ji na baka : « Nadolan bañaan baṡo bnuura. » Pjaagal paṡum ti dko mënṡ, kē bañaan baṡoo. Biinṡ bawo uko ji iñeen-week nṡyaṡ iñeen-kañeen (5000). ¹¹ Yetu ajeji ipoom, abeeb Naṡibaṡi aṡē faaṡ ya bañaan abot ado han kak na nṡēb. Ñaan andoli aji yeenk uko wi akdeen.

¹² Wi badeen bti ayok, kē aṡē ji na baṡaṡarul : « Naṡonkaan iko indukiin, nin uko ulon uwut katoka. » ¹³ Baṡonkan iko bti indukiin, kē itum kkaar iñeen na ktēb. Iko mënṡ bti ipēna ti ipoom kañeen yun.

¹⁴ Wi bañaan bawinun uko uñonjarënaan wi adolon, aṡē ji : « Na manjoonan i awoon *Naṡupar Naṡibaṡi anwoon i pbi ti mboṡ. » ¹⁵ Wal mënṡ kē Yetu aṡē yikrën kē bañal kamoba kadola awo naṡih, aṡē ti aya agaag du pnkun.

*Yetu apoṡ ti bdék**(Maci 14.13; Markut 6.45-52)*

¹⁶ Wi utaakal ubanun, baṡaṡar Yetu baya bdék, ¹⁷ bapaya ti bṡeem, atool pya du plut du Kapernawum. Unuur udo bi yob yob, kē Yetu akak awo aando bi du baka. ¹⁸ Baya aban ṡun kē ukék uṡē unaṡa, kē bdék baṡuunki. ¹⁹ Wi bapaatun uko ji nṡkilometër kañeen kēme paaj, aṡē win Yetu kē akpoṡ ti meel duuṡ abi du bṡeem bi bawoon, balënk wal mënṡ. ²⁰ Kē aṡē ji na baka : « Nji a, nawutan kalënk. » ²¹ Bañal pdo apaya ti bṡeem, aṡē kur aban du pkay.

*Yetu, pde panjaan pawul ubida**(Natenan ti Maci 14.34-36; Markut 6.53-56)*

²² Na nfa, pntuk pi bañaan panwoon du bdék umban wundu paleṡ kē bṡeem bloolan bawohan da takal abot ame kē Yetu aampaya ti bṡeem na baṡaṡarul, bukal ṡañ bayaan. ²³ Kē wal mënṡ kak, iṡeem ilon kē iṡē bi du dko di bañaan babinj adeena ipoom wi Yetu Ajugun abeebun Naṡibaṡi. ²⁴ Wi bañaan bawinun kē Yetu aanwo da, baṡaṡarul kak kē baanwo da, bapaya ti iṡeem aya praba du Kapernawum.

²⁵ Wi bayaan awina du plut aṡē ji na a : « Najukan, lum di di ibanun ti ba? »

²⁶ Kē Yetu ateem baka aji : « Na manjoonan dṡupan, mënṡ pdo na pyikrën iko iñonjarënaan yi nawinun pakaan kē nakla'ën, nala'ën la ṡiki nade ipoom ayok. ²⁷ Nawutan kado kalemp pa pde pankmbaan, nadoon kalemp pa pde panjaan pawul ubida wi mnṡo, pi *Abuk Ñiinṡ aklun kawulan. Naṡibaṡi Aṡin adiimanan bnuura kē ul awoona du a. »

* **6:9** Ipoom mënṡ bado ya na uko unnaamun na maaj ; yul iyojnun preeṡ ti ipoom bti.

²⁸ Wal mēnt̄ kē bašē hepara aji : « we wi ŋwoon̄ kado kado, kahilna kawo ʔi uko wi Našibaʔi aŋaluŋ? »

²⁹ Kē Yetu ateem baka aji : « Pdo uko wi Našibaʔi aŋaluŋ pawo pfiyaar űaan̄ i ayilun̄. »

³⁰ Wi wi bašaan̄ aji na a : « Dolan uko unkyuun̄ kē ŋwo i kafiyaaru. We wi ibaan̄ ado? ³¹ Bateem nja bade uko wi bajaan̄ bado “Mana” du *pndiis̄, jibi upiitaniin̄ ʔi Ulibra wi Našibaʔi aji : “Awul baka kē bade pde panwoonun̄ baʔi.”³² »

³² Kē Yetu ašē teem baka aji : « Na manjoonan̄ dʔupan, *Moyit aanwulan pde panwoonun̄ baʔi, Paapa akwulan̄ pde panwoonun̄ baʔi na manjoonan.

³³ Pde pi Našibaʔi pawo anwalnaaniin̄ baʔi abot awul umundu ubida. »

³⁴ Kē bašē ji na a : « Naweeek, wulun pde mēnt̄ unuur unwoon̄. »

³⁵ Kē aji na baka : « Nji, dwoon̄ pde panjaan̄ pawul ubida. űaan̄ ankmbiin̄ ʔi nji, nin ubon uunkak ade'a, kē űaan̄ anfiyaarnun̄, nin udaan uunkak aʔija. ³⁶ Kē nšē ʔupan, nawinēn̄ ašē wo naanfiyaarēn. ³⁷ Kē baűaan̄ bti biki Paapa akwulnun̄ balun̄ kabi ʔi nji, kē űaan̄ ankmbiin̄ ʔi nji, nin mēnkdooka. ³⁸ Mēnwalnaana du baʔi pa pdo uko unilnun̄, dbi bi pdo uko wi anyilnun̄ aŋaluŋ ndo. ³⁹ Kē uko wi anyilnun̄ aŋaluŋ, uwo nwut kaneemandēn̄ nin alon̄ ʔi biki awulnun̄, nšē naʔan baka ʔi pkeʔ ʔi unuur ubaaűsaani. ⁴⁰ Uko wi Paapa aŋaluŋ wii wi : űaan̄ andekun̄ kēš ʔi nji Abukul abot afiyaaraan̄ aka ubida wi mnt̄o, nšē naʔana ʔi unuur ubaaűsaani. »

⁴¹ Wi ajakun̄ han̄, kē bayuday balon̄ banwoon̄ da bašē ŋur űuran̄ ʔiki aji ul awoon̄ pde panwoonun̄ baʔi. ⁴² Bawo ʔi ptiini aji : « I mēnt̄, aanwo Yetu abuk Yotef i? űme ašin̄ na anin̄ bnuura. Hum di ahiniin̄ hēnkun̄ kaji awoona baʔi ba? »

⁴³ Kē Yetu ašē teem baka aji : « Naʔaűaan̄ pdo kanur űuran. ⁴⁴ Nin alon̄ aanhilan̄ pbi ʔi nji bē mēnt̄ Paapa anyilnun̄ aʔijulun̄, kē nji nšē lun̄ kanaʔana ʔi unuur ubaaűsaani. ⁴⁵ *Naʔupar Našibaʔi apiit̄ aji : “Našibaʔi alun̄ kajukan̄ baka bukāl bti.”⁴⁶ űaan̄ anktiinkun̄ Paapa abot amēban̄ pjukan̄ pi nul, abi du nji. ⁴⁶ Nin űaan̄ aambaan̄ kawin̄ Našibaʔi Paapa bē mēnt̄ anwoonun̄ du a ; ul ʔaű awinun̄ Ašin. ⁴⁷ Dʔupan na manjoonan̄, űaan̄ anfiyaarnun̄ aka ubida wi mnt̄o. ⁴⁸ Nji dwoon̄ pde panjaan̄ pawul ubida. ⁴⁹ Bašin̄an bade pde pi bajaan̄ bado Mana du pndiis̄ abaa keʔa keʔ. ⁵⁰ Kē pde panwoonun̄ baʔi, pi űaan̄ akdeej̄ kašē kawo aankkeʔ pašē wo pii pi. ⁵¹ Nji dwoon̄ pde panwoonun̄ na ubida, panwalnaaniin̄ baʔi. Woli űaan̄ ade pde mēnt̄, aka ubida wi mnt̄o. Pde mēnt̄ pawoon̄ uleef̄ naan̄ wi nji kalun̄ kawul, umundu ukaana ubida. »

⁵² Bayuday balon̄ bawo wal mēnt̄ ʔi plaʔar aji : « Hum di di ahilun̄ kawulun̄ uleef̄ul̄ nde? »

⁵³ Kē Yetu ašē ji na baka : « Na manjoonan̄ dʔupan, woli naande uleef̄ wi *Abuk űiint̄̄ akut̄ awo naandaan̄ pűaakul, naankwo na ubida. ⁵⁴ űaan̄ ankdeej̄ uleef̄ naan̄ kakuʔ kadaan̄ pűaak pi naan̄ aka ubida wi mnt̄o, nšē naʔana ʔi pkeʔ ʔi unuur ubaaűsaani. ⁵⁵ Uleef̄ naan̄ uwo pde na manjoonan̄, kē pűaak pi naan̄ pawo poot na manjoonan. ⁵⁶ űaan̄ ankdeej̄ uleef̄ naan̄ kakuʔ kadaan̄ pűaak pi naan̄ amēbandēr na nji mbot̄ nwo na a. ⁵⁷ Paapa anwoon̄ ukumpēs̄ wi ubida ayilnun̄ kē mbot̄ akaana ubida ʔi a. Hēnk̄ di di űaan̄ ankde'ēnun̄ aktēpnun̄ ʔi nji kaka ubida. ⁵⁸ Pde panwoonun̄ baʔi pii pi ; paanwo ji pi bašin̄an̄ babiin̄ ade abaa keʔa keʔ. űaan̄ ankdeej̄ pde pi alun̄ kaka ubida wi mnt̄o. »

⁵⁹ Yetu aṭup uko waŋ wi akjukanuŋ du *katoh kañehanaani du Kaper-nawum.

⁶⁰ Baṭaṣar Yetu baṭum, wi batiinkuŋ uṭup waŋ, aṣe ji : « Uṭup wi udiṭi! Ñaan aanhilar ptiink wa? »

⁶¹ Yetu, ame ṭi uleeful ke baṭaṣarul bawo ṭi pñur njan ṭi uko wi aṭupuŋ aṣe ji na baka : « Uko waŋ udolan naṭañan pfiyaar i? ⁶² Ke woli nalun awin *Abuk Niint ke akpaya pkak du baṭi bi awoonuŋ, nabaa do hum? ⁶³ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaan uwul ubida, ñaan najen aanwo nin ukoolan. Nṭup ni ni nṭupanaŋ njado Uhaaṣ wi Naṣibaṭi na ubida nabi ṭi an. ⁶⁴ Ke uṣe ka ṭi an bañaan balon banwoon baanfiyaaren. » Yetu ado bi meha me du ujuni banwoon baankfiyaara abot ame anklun kawaapa. ⁶⁵ Aji na baka kak : « Uko waŋ ukaan ke njakan nin ñaan aanhil kabi du ni be menṭ Paapa aṭenuluŋ uko menṭ. »

⁶⁶ ṭi wal menṭ ke baṭaṣar Yetu baṭum baṣe deka kafet, baankak aṭaṣa. ⁶⁷ Ke aṣe ji na baṭaṣarul iñeen na batèb : « An kak naya kaduken i? »

⁶⁸ Timon Piyeer ateema aji na a : « Ajugun kabaa kaya du in ba? Iwoon na nṭup njanjaan njawul ubida wi mnṭo. ⁶⁹ Nfiyaaru abot ame ke iwi iwoon ñaan nayimanaan i Naṣibaṭi ayilun. »

⁷⁰ Ke Yetu aṣe ji na baka : « Menṭ ni ddatanaŋ an baṭaṣar naan iñeen na batèb i? Ke alon ṭi an aṣe wo unṭaayi. » ⁷¹ Aṭiiniyaan wal menṭ Yuda abuk Timon Itkariyot, anwoon alon ṭi baṭaṣarul iñeen na batèb, aṣe lun kawaapa.

7

Yetu du Ufettu wi iloona

¹ Wi iko yan itepun, Yetu awo ṭi pñay na utaak wi Galilay, aanjal pdo kañay na utaak wi Yuda ṭiki bala pfiña. ² Ufettu wi *bayuday wi bajaan bado *ufettu wi iloona uñog wal menṭ. ³ Ke baṭa'ul baṣe ji na a : « Wutan kaduka ṭi, yaan Yuda baṭaṣaru bahilna kak bawin iko yi ijaan kdo. ⁴ Ñaan aanji mena woli anjal iko yi akdolun iwinana. Jibi ikdolun iko yan, penan iwinana ṭi bañaan. » ⁵ Baṭiini han ṭiki baanfiyaara.

⁶ Ke Yetu aṣe ji na baka : « Wal wi naan uundo bi ban, ke njwal bti nṣe nuura pa an, nado uko wi nanjalun. ⁷ Bañaan biki umundu baanhilar ppokan, ke ni baṣe poken ṭiki dji kaṭup kaji iko yi bakdolun iwuṭi. ⁸ An, nayaan ufettu, ni menkya, ṭiki wal wi naan uundo bi ban. »

⁹ Wi ajakuŋ han aṣe duka du Galilay. ¹⁰ Ke wi baṭa'ul bayaan du ufettu, ke aṣe naṭa aya da be nin ñaan aammee. ¹¹ Baweek biki bayuday bawo ṭi pla'a ṭi wal wi ufettu aṣe ji : « Awo ṭun ba? » ¹² ṭi pntuk pi bañaan pambiiŋ ufettu bhoopaṭer baṭum maakan ṭi uko wi nul. Balon baji baji awo ñaan nado bnuura, balon kaji aji feḷ bañaan. ¹³ Ke nin alon kakṣa aṣe wo aanṭiiniyaan uko wi nul ke bañaan batee, ṭiki baṭi baweek biki baka.

¹⁴ Bañaan baya ado ban ṭi ptoof pi kanem ki ufettu, ke Yetu aṣe ya du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi awo ṭi pjukan. ¹⁵ Bayuday bañonjar aṣe hepar aji : « Hum di di ameen iko yi be anjuki? »

¹⁶ Ke Yetu aṣe teem baka aji : « Pjukan pi naan paampenna ṭi ni, pawoona du anyilun. ¹⁷ Woli ñaan anjal pdo uko wi Naṣibaṭi anjalun, ayikren me pjukan pi naan pawoona du a, keme uko wi ni kaṭupuŋ uwoona ṭi ni tañ. ¹⁸ Woli uwoona ṭi ni nawin ke dla la mndem mi uleef naan, ke woli dla mndem mi anyilun, kawo ñaan i manjoonan, anwoon natool. ¹⁹ *Moyit aanwulan *Bgah i? Ke nin alon ṭi an aṣe wo aanji do uko bti wi bajakuŋ. We ukaan ke nakdo na pfiñen ba? »

20 Ké bañaan başë teema aji : « Iwo na untaayi. In aklaan pfiņu ba? »

21 Ké Yetu ateem baka aji : « Ddola mlagre mloolan, ké naşë ñojar. 22 Moyit aţu'an pwala katëmp ké paşë wo paanwoona du a, pawoona du bateem nja, ké naşë ji nawalan ñaan katëmp ti unuur wi pnoorfën. 23 Hënkun, naji nawalan ñaan katëmp ti unuur wi pnoorfën ké uunwo uko wi Bgah bi Moyit baneenanu. Ké hum di di nahilanu kadeebaţëaan ţiki djeban ñaan bti ti unuur wi pnoorfën? 24 Nawutan kado kawayëş jibi nawinaru uko, nadoon kawayëş na manjoonan. »

Yetu awoha Krittu i?

25 Wal mënt bañaan baloņ biki Yerutalem bawo ti phepar aji : « Mënt i i baklaan pfiņ i? 26 Ké aşë wo awi, aţup ti kadun ki bañaan, baanbaka nin uko uloņ. Om baweeke biki nja başal aji awo *Krittu na manjoonan? 27 Ké un nşë me dko di ñaan i awoonu; woli Krittu abi, nin aloņ aankme dko di awoonu. »

28 Ké Yetu, anhumu du *Katoh Kaweeke ki Naşibaţi aşë huuran aji : « Naji name'en abot ame dko di nwoonu. Nji mëmbi bi bdidi naan, anwoon manjoonan ayilnu. Naamme'a, 29 ké nji nşë me'a ţiki dwoona du a, ké ul ayilnu. »

30 Bado na pmoba wal mënt, ké nin aloņ aşë wo aambana ban ţiki wal wi nul uundobi ban.

31 Ké ti bañaan banwoon da, baţum bafiyaar Yetu aşë ţiini aji : « Woli *Krittu aluņ abi, adola iko iññoarënu impeli yi i akdolun i? » 32 Bafaritay batiink ké bañaan bakņur nuran uko mënt ti Yetu, ké baţënan baweeke na bafaritay başë yil bayeņ bamoba.

33 Ké Yetu aşë ji : « Dwo na an nwal ntiinku kak, kaşë kakak du anyilnu. »

34 Naluņ kado kala'en bë naankwinën ; ké dko di nji kawoon, naankhil pbi da. »

35 Bayuday bahepar ti ptoof pi baka aji : « Ţuņ di di akyaan ké nënkwinä? Aya du bayiţ nja banwayşëruņ du banwoon baanwo bayuday kaşë kajukan banwoon baanwo bayuday i? 36 We wi aņaluņ pţup hënk wi ajakuņ: "Naluņ kado kala'en bë naankwinën ; ké dko di nji kawoon naankhil pbi da." »

Meel manjaan manwul ubida

37 Ţi unuur ubaañşani unwoon unuur uweek wi ufettu, Yetu anaţ aşë huuran aji : « Woli udaan uţij ñaan, abiin ti nji, ñaan anfiyaarnu, 38 adaanan. *Ulibra wi Naşibaţi uji : "Meel mntum manjaan manwul ubida manlu kado kapëna ti a ji ukumpëş." »

39 Yetu aţiiniyaan ţiiniyaan wal mënt Uhaaş wi Naşibaţi wi banfiyaarulun bawoon biki kabi kayeenk. Naşibaţi aandobi wul Uhaaşul wal mënt ţiki aando bi dëman Yetu.

Blaţar ti uko wi Yetu

40 Bañaan baloņ ti pntuk, wi batiinku uko wi Yetu ajakuņ aşë ji : « Na manjoonan ñaan i awoon *Naţupar Naşibaţi! » 41 Baloņ baji : « Awo *Krittu! » Ké baloņ bakji : « Krittu awo i kapëna *Galilay i? 42 Baampiit ti *Ulibra wi Naşibaţi aji Krittu awo i pntaali pi *Dayiţ kapëna Betleyem ubeeka wi Dayiţ i? »

43 Wal mënt ké bañaan başë wo ti plaţar ti uko wi Yetu. 44 Baloņ ti baka baņal pmoba, ké nin aloņ aşë wo aampafa paf kañen.

45 Bayeņ bakak du baţënan baweeke na bafaritay, ké bukuņ başë hepar baka uko unkayi ké baantij Yetu.

46 Ké bateem baka aji : « Nin ñaan aambaan kaţiiniyaara ji a. »

47 Ké bafaritay başë ji na baka : « Nañal kaji aguuran an kak? 48 Alon ò baweeek biki nja këme ò bafaritay afiyaara i? 49 Ké pntuk pi bañaan panktaşuluñ paşë wo paamme *Bgah bi Moyit, pafëpanaa. »

50 Wal mënt kë alon ò bafaritay i katim kawoon Nikodem ambiin aya du Yetu aşë ji na baka : 51 « Bgah bi nja badinan baji ñaan aduknaana bë baandun atiinka kame uko wi adoluñ i? »

52 Ké bateema aji : « Iwi kak iwo i Galilay i? Tenan bnuura, iwin kë mënt du Galilay di di *Naţupar Naşibaţi akpënnun. » [53 Ké başë òiis andoli du katohul.]

8

Yetu na ñaaţ anjubanuñ pjuban pi piinţ

[1 Ké Yetu aşë ya du Pnkun pi Mnoliwera*. 2 Na nfa kub kë aşë kak du *Katoh Kaweeek ki Naşibaţi, kë bañaan bti bakbi'a bi du a. Aţo, aşë jun pjukan baka. 3 Ké *bajukan Bgah na *bafaritay başë òja ñaaţ alon i bamobun kë akpiinţ na ñiinţ anwoon aanwo ayinul. Babi anaţana ò ptoof pi bañaan, 4 aşë ji na Yetu : « Najukan, bamob ñaaţ i kë akpiinţ na ñiinţ anwoon aanwo ayinul. 5 Ké *Moyit aşë ji na nja ò *Bgah aji baaţ mënt bawo katap baka mnlaak badoo bakeţ. Ké iwi, we wi işaluñ ò uko mënt? » 6 Baţiini òiini han kaţaawanaana, kahilna kaka uko wi baktaparuli bţup.

Ké Yetu aşë juţ apiit ò mboş na pkoñ. 7 Jibi bakheparaaruluñ hepar, kë Yetu aşë het aji na baka : « Anwoon aambaan kajubanaara ò an, atapana plaak uteek. » 8 Wi ajakun han aşë kak ajuţ apiit ò mboş.

9 Wi bañaan bukuñ batiinkun utup wan bajun abuyëşana aloolan aloolan, ajunna bantohi. Yetu kë aduka aloolan na ñaaţ òań, kë anaţ ò kadunul. 10 Yetu ahet wal mënt aşë ji na a : « Bantjiinţ ò bawo òun ba? Nin alon aanji iwo i kakeţ? »

11 Ké ateem aji : « Nin alon Naweeek. »

Ké Yetu akak aji na a : « Nji kak, mënkji kë iwo i kakeţ. Yaan na bgahu, işë iţańan pjuban. »]

Yetu bjeehi bi umundu

12 Yetu akak aţiini na bañaan aji na baka : « Nji, dwoon bjeehi bi umundu, ñaan anktaşnun, aankdo kapoş ò bdëm, aka bjeehi banjaan bawul ubida. »

13 Ké bafaritay başë ji na a : « Iwi, iji kţupar uleefu, nĵnhinan kadinan kë uko wi iktupun uwo manjoonan. »

14 Ké Yetu aşë teem baka aji : « Woli ddoo ţupar uleef naan, uko wi nji kaţupun ujoonani, nji dme dko di nwoonun abot ame di nji kayaan, kë an naşë wo naamme dko di nwoonun na di nji kayaan. 15 An, naji nawayëş ji bañaan bajën, nji, mënji kawayëş nin ñaan. 16 Ké woli dbi wo i kawayëş, pwayëş pi naan paţi pajoonan, ţiki mënt nji òań nji kawayëşun, Paapa anyilnuñ awo na nji.

17 « Bapiit ò *Ulibra wi Bgah bi nan aji banuma bañaan batëb kadiimanaan kë uko unţupun ujoonani. 18 Nji dţupar uleef naan, kë Paapa anyilnuñ abot aji ţuparaan. »

19 Bahepara wal mënt aji : « Şaaş awo òun ba? »

Ké ateem baka aji : « Naamme'en abot awo naamme Paapa! Woli name'en lah, name kak Paapa. » 20 Yetu aţiini han wi akjukanun bañaan du dko di

* 8:1 Pnkun pi Mnoliwera : "Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives."

*Katoh Kaweek ki Naşibaţi di bajaan bawatna itaka. Kë nin aloŋ aammoba, ŧiki wal wi nul uundobi ban.

²¹ Yetu akak aji na baka : « Dya, kë naşë luŋ kado kala'ën, naluŋ kakeŋ na ipekadu yi nan. Naanhil pya dko di nji kayaan. »

²² Kë başë ji wal mënŋ: « Wom aŋal ŋal kafinŋ uleeful wi ajakuŋ dko di akyaan ŋenhil kaya da. »

²³ Kë Yetu aşë ji na baka : « An nawo biki mboş, kë nji nşë wo i baţi. Nawo biki umundu wi, nji kë nşë wo mënwo i wa. ²⁴ Uko waŋ ukaanŋ kë nji na an, nakeŋ na ipekadu yi nan. Dŋupan, woli naanfiyaar kë nji dwoonŋ, Anwoonŋ[†], nakeŋ na ipekadu yi nan. »

²⁵ Kë başë hepara aji : « Iwo in ba? »

Kë ateem baka aji : « Dwo űaanŋ i nji kajakananŋ undiimaan aji dwoon[†]. ²⁶ Dka iko itum yi pŋup ŧi an inkŋuunŋ nji naduknaanaa. Uko wi njaanŋ kaŋup baűaanŋ dŧiinkna wa du anyilnuŋ, ul anwoonŋ űaanŋ i manjoonan. »

²⁷ Baanyikrën wal mënŋ kë aŧiiniyaan ŧiiniyaan Aşin. ²⁸ Akak aji na baka : « Woli naluŋ adeenŋ *Abuk Niinŋ, naşë me kë nji dwoonŋ anwoonŋ abot awo mënji kado nin uko ulonŋ bdiidi naan, dji kaŋup uko wi Paapa ajukanaanuŋ. ²⁹ Kë anyilnuŋ abot awo na nji, aanwutën kë nwo aloolan. Dji kado uko wi aŋaluŋ unuur unjinŋi. » ³⁰ Wi Yetu aŧŋupunŋ haŋŋ kë baűaanŋ baŧum başë fiyaara.

Banwoonŋ babuk Abraham na manjoonan

³¹ Yetu aji na *bayuday banjakuŋ bafiyaara : « Woli namëban uko wi nŋupananaŋ bnuura, nawo baŧaşar naan na manjoonan. ³² Naluŋ kame manjoonan, manjoonan mënŋ mankuŋ kabuuranan. »

³³ Kë bateema aji : « Nwo biki pntaali pi *Abraham, kë nin űaanŋ aambaanŋ kajuukŋŧënun. Hum di di ihilunŋ kaji ŋluŋ kabuur? »

³⁴ Kë aşë teem baka aji : « Dŋupan na manjoonan, űaanŋ anjaanŋ ado buŧaan, pekadu daji dakakana awo nalempar da kabot kajuukŋŧëna. ³⁵ Nalempaanŋi wo ŧi katoh te mnŋo, abuk ka ajaanŋ awo da te mnŋo. ³⁶ Woli Abuk Naşibaţi abuuranan, nabuur na manjoonan. ³⁷ Dme kë nawo biki pntaali pi *Abraham, kë naşë la pŋiŋën, ŧiki ŋŋup ŋi naan űaanhil pban du iŧëban. ³⁸ Dji kaŋup uko wi nwinuŋ du Paapa, kë an nakdo uko wi natiinknuŋ du aşinan. »

³⁹ Kë başë teema aji : « Abraham awoonŋ aşinun. »

Kë aji na baka : « Woli nawo lah babuk Abraham, nado kado iko yi ajaanŋ ado. ⁴⁰ Hënkuŋŋ kë naşë ŋal pŋiŋën nji nwoonŋ űaanŋ anŧŋupananaŋ manjoonan mi nŧiinknuŋ du Naşibaţi, Abraham aando haŋ. ⁴¹ Kë an, naşë ji nado iko yi aşinan akdolunŋ. »

Kë baji na a : « Un, aninun aanwo naŧuunk, aşinun awoha aloolan : Naşibaţi a. »

⁴² Kë ateem aji : « Woli Naşibaţi awoonŋ lah aşinan, naŋalën ŧiki dwoona du a abi, mëmbi bi bdiidi naan, ul ayilnuŋ. ⁴³ We ukaanŋ kë naanŋi nate ŋŋup ŋi naan ba? Naanhil hil pŧiink uko wi nŋupananaŋ. ⁴⁴ Nawo babuk *Unŧaayi Uweek kë iko yi aşinan aŋaluŋ yi yi najaanŋ naŋal kado kado. Du ujuni adobi woho wo nafiŋ baűaanŋ, nin aanŋi ŧup manjoonan, ŧiki manjoonan maanwo ŧi a. Woli aŧilan aji do uko wi awoonŋ, ŧiki awo naŧilan abot awo aşin baŧilan. ⁴⁵ Nji dji kaŋupan manjoonan ukaanŋ naanfiyaarën. ⁴⁶ Ahonŋ ŧi an ahilanuŋ hilan kadiiman kë djubani? Kë woli dŋup manjoonan, we ukaanŋ kë naanfiyarën ba? ⁴⁷ űaanŋ anwoonŋ i Naşibaţi aji ŧiink ŋŋup ŋi nul ; naanŋi natiink űa, ŧiki naanwo biki Naşibaţi. »

[†] 8:24 Natenan ŧi Ppën 3.14-15. † 8:25 Balonŋ bapiit aji : « We ukaanŋ kë nwo i kado kaŧiini na an. »

⁴⁸ Kê *bayuday bašë teem Yetu aji : « Nĕnfaruŋ i, wi njakuŋ aji iwo i uŋaak wi *Famariya akuŋ aji iwo na untaayi i? »

⁴⁹ Kê atees baka aji : « Mĕnwɔ na untaayi, dji kadĕman Paapa, kĕ an našĕ la pkowandĕnĕn. ⁵⁰ Mĕnkla mndĕm pa uleef naan, alonj aklaaŋ ma pa nji, ul akluŋ kayuuj uko wi ņaaŋ andoli awoonj na manjooan. ⁵¹ Dŋupan na manjooan, woli ņaaŋ amĕban uŋup wi naan nin aankkeŋ. »

⁵² Kê *bayuday bašë ji na a : « Nyikrĕn hĕnkuŋ na manjooan kĕ iwo na untaayi. *Abraham akeŋi, kĕ *baŋupar Našibaŋi bakak akeŋ, kĕ iŋĕ ji : “Woli ņaaŋ amĕban uŋup wi naan, aankkeŋ nin.” ⁵³ Idĕm apel Abraham aŋin nja ankeŋuŋ i na baŋupar Našibaŋi bankaarj akeŋ? Iŋal aji iwo in ba? »

⁵⁴ Kê Yetu ašĕ teem baka aji : « Woli ddĕman dĕman lah bkow naan nji ŋi uleef naan, mndĕm mi naan maankwo nin ukoolan. Paapa akdĕmanaanunj, ul i najaarj naŋiiniyaan kaji awo Našibaŋi inan, ⁵⁵ ašĕ wo naamme'a. Nji, kĕ nšĕ me'a. Woli dji lah mĕmme'a kawo naŋilan ji an. Kĕ nšĕ me'a abot amĕban uŋup wi nul. ⁵⁶ Abraham aŋinan alilan maakan wi aŋaluŋ kĕ aluŋ kawin unuur wi naan. Awin wa ašĕ wo ŋi mnlilan. »

⁵⁷ Kĕ bayuday bašë ji na a wal mĕntj : « Iindo ka ka nšubal iŋĕen kaŋĕen ašĕ ji iwi iwinuŋ Abraham! »

⁵⁸ Kĕ aji na baka : « Dŋupan na manjooan, ji Abraham abi ado kawo, nji dwo. »

⁵⁹ Bajej wal mĕntj mnlak katapa, kĕ ašĕ mena apĕn ŋi *Katoŋ Kaweek ki Našibaŋi.

9

Pjeb pi nakuul i kabuka

¹ Yetu awo ŋi bgah ašĕ win ņiintj alonj ambukiin awo nakuul. ² Kĕ baŋaŋarul bašĕ hepara aji : « Najukan, we ukaarj kĕ ņiintj i abuka awo nakuul ba? In ajubanunj ba? Ul a kĕme bajugul? »

³ Kĕ Yetu atees aji : « Mĕntj pjuan pi nul pa kĕme pi bajugul, uko mĕntj uwo wo, iko inuura yi Našibaŋi ajaarj ado ihilna iwinana ŋi a. ⁴ Wi unuur uhumuŋ, nwo i kado ulemp wi anyilnuŋ, utejan ubi wi nin ņaaŋ awoonj aankhil ulemp.

⁵ Jibi nhumuŋ ŋi umundu, dwo bjeehi bi wa. »

⁶ Wi Yetu ajakuŋ haŋ, ašĕ tĕfjĕr mboŋ anag akĕr ŋi keŋ ki nakuul, ⁷ ašĕ ji na a : « Yaan iŋowa du dko di meel di badoluŋ du Filowe. » (Filowe dawoonj nayili.) Kĕ nakuul ayaa, aya aŋowa, ašĕ wuŋŋa, abi kawin win bnuura.

⁸ Bakintul na baŋaarj banjonuŋ kawina kĕ aji ņehan baji wal mĕntj : « Mĕntj i ajaarj aŋo bĕhan du i? »

⁹ Balonj baji : « Ul a. »

Kĕ balonj baji : « Mĕntj ul a, anaama naam. »

Ul kĕ ašĕ ji : « Nji a. »

¹⁰ Kĕ bašĕ hepara aji : « Ido do hum adoo kak awin ba? »

¹¹ Kĕ atees aji : « ņiintj i bajaarj bado Yetu aŋowanuŋ mboŋ na iŋuuj akĕrĕn ŋi keŋ ašĕ ji na nji nya nŋowa du Filowe, kĕ nya aŋowa, ašĕ bi kawin win. »

¹² Kĕ bašĕ ji na a : « ņiintj mĕntj awo ŋuŋ? »

Kĕ atees aji : « Mĕmmee. »

¹³ Bajej wal mĕntj ņiintj aŋooŋ du *bafaritay. ¹⁴ Kĕ unuur wi Yetu aŋaarj aŋowan mboŋ na iŋuuj ajebanaan nakuul kĕ uŋĕ wo *unuur wi pnoorfĕn wi bayuday. ¹⁵ Uko waŋ ukaarj kĕ bafaritay bahepar ņiintj uko wi adoluŋ adoo win hĕnkuŋ. Kĕ atees aji : « Akĕrĕn mboŋ ŋi keŋ, kĕ nya aŋowa abi kawin win. »

16 Bafaritay balonj kē bašē ji : « Ñaaj andolonj uko wi aanwo i Našibaṭi ṭiki aanji taš uko wi bgah bajakunj ṭi uko wi unuur wi pnoorfēn. »

Kē balonj baji : « Hum di di ñaaj nado buṭaan ahilanunj kado iko iñonjarēnaan mēnt. » Baankak atiinkar wal mēnt. 17 Wi wi bašaaj aji kak na nakuul i bajeбанunj : « Kē iwi, we wi iṣalunj aji awo, wi adolonj kē ikak awin? »

Kē aji na baka : « Awo *Naṭupar Našibaṭi. »

18 Baanfiyaar kē abi wo nakuul ašē win hēnkunj. Uko wañ ukaaj kē badu bajugul. 19 Bahepar baka aji : « I awo abukan i? Ujooan kē abuka buka awo nakuul i? Hum di di ahilanunj keeri awin? »

20 Kē bajugul bateem aji : « Njme kē awo abukun, akuṭ ame kē abuka buka awo nakuul. 21 Kē jibi adoli ado win hēnkunj, na anjebanulunj, njēmmee. Naheparēna, awo naweek, aṭupan bdidi'ul. » 22 Bajugul baṭiini hañ ṭiki baṭi baweek biki baka, bantiinkarunj aji badook ñaaj ankjakunj kaji Yetu awoonj *Krittu, ṭi *katoh kañehanaani. 23 Uko wañ ukaaj kē bajugul baji : « Awo naweek, naheparēna. »

24 Bafaritay bakak adu ñiint ambiinj awo nakuul aji na a : « Dēmaan Našibaṭi, iṭup manjooan! Un, njme kē ñiint mēnt awo nado buṭaan. »

25 Kē ašē teem baka aji : « Mēmmee me awo nado buṭaan, dmeha uko uloolan : dbi wo nakuul, ašē win hēnkunj. »

26 Kē bašē hepara aji : « we wi adoliinj? Hum di di adolonj kē ido kak awin? »

27 Kē ateem baka aji : « Ddo bi ṭupan kē naandi ptiinkēn. We ukaaj kē nakak aṅal katiink? Wom nakak aṅal kakak baṭašarul? »

28 Kē bašē jun pkara aji : « Iwi iwoonj naṭašar ñiint mēnt ; un, njwo baṭašar *Moyit. 29 Un njme kē Našibaṭi aṭiini na Moyit ; kē i, njēmmee dko di awoonunj. »

30 Kē ateem baka aji : « Uko wañ uñonjarēni : naamme dko di awoonunj, kē ašē dolēn kē nkak awin! 31 Njme kē Našibaṭi aanji tiink bado buṭaan, kē woli ñaaj aji dēmana abot ado uko wi aṅalunj aji tiink unj mēntan. 32 Nin ñaaj aambaaj katiinka kē baji ñaaj alonj ajeban nakuul i kabuka. 33 Woli ñiint mēnt aanwo lah i Našibaṭi, aankhil pdo nin uko ulonj. »

34 Kē bafaritay bašē ji na a : « Ibuka abi wo wo bti ṭi buṭaan ašē ji ijukanun. » Wi wi bašaaj adooka kē apēn ṭi katoh kañehanaani.

35 Yetu atiink kē badooka. Aya awina ašē hepara aji : « Ifiyaar *Abuk Ñiint i? »

36 Kē ateema aji : « Naweek, in awoonj Abuk Ñiint nhilna nfiyaara? »

37 Kē aji na a : « Iwina, ul akṭiiniinj na iwi hēnk. »

38 Wal mēnt kē ñiint ašē ji : « Ajugun, dfiyaari » ašē njup adēmana.

39 Yetu akak aji : « Nji dbi bi ṭi mboš pa pwayēš, banwoonj baankwin bahilna bado kawin, bankwinunj bakak bakuul. » 40 Bafaritay balonj banwoonj na a baṭiink uko wi aṭupunj ašē hepara aji : « Un kak, njwo bakuul i? »

41 Kē ateem baka aji : « Woli nawo lah bakuul, baankji naduknaanaa ; kē jibi najakunj aji nawin, nakeer nhum nduknaana. »

10

Uhoñ wi Nayafan na batani bi nul

1 Yetu akak aṭiini aji : « Na manjooan dṭupan, ñaaj anwoonj aaneejna plēman pi kampen ašē lutna umbaṅ ulonj awo nakiij, natal. 2 Anneejnunj plēman kē ašē wo nayafan i nṅaneel. 3 Nayerj aji haabēša plēman, nṅaneel njabot katiinka, aji du undoli ṭi katim ki wa kapēnan bdig. 4 Woli apēnan nṅaneel bti njanwoonj nj nul, aji jot nṅa kadun, nṅašē kaṭaša ṭiki njayikrēn pdiim pi nul. »

⁵ Nkaneel mēnt̄ ñaanktaş nin ñaan nampaṭi, ñaji ñaṭēp ṭēp kaṭi'a ṭiki ñaanyikrēn pdiimul. » ⁶ Yetu ahoñ na baka hañ kē bašē wo baamme uko wi anjalun ṭṭup baka.

⁷ Wi wi akaañ aṭiini na baka aji : « Na manjoonan, dṭupan nji dwoon plēman pi ñkaneel ñaktēpnun. ⁸ Banjotnun kadun bti bawo bakii, na balat, kē ñkaneel ñaanktiink baka. ⁹ Nji dwo plēman. Woli ñaan aṭēpna ṭi nji alun kabuur, alun kado kaneey kakak kapēn kašē kaka uko ude. ¹⁰ Nakiij abi bi ṭañ pa pkiij, kafaal, kabot katok tokan. Nji dbi pa bañaan baka ubida, bakak batum na wa.

¹¹ « Nji dwo nayafan nanuura, anjaan awul ubida wi nul pa ñkaneel nji tul.

¹² Ñaan i balukun luk kē abi byafan, anwoon aanwo ajug ñkaneel, awinle uñiij aji ṭi kaduk ṇa, uñiij kamob ṇlon kawayēš batani. ¹³ Aji do hañ ṭiki awo ñaan i balukun luk pa abi alemp, aanji ṭaaf ñkaneel. ¹⁴ Nji dwo nayafan nanuura, ame ñkaneel nji naan, kē ṇabot ame'ēn ¹⁵ jibi Paapa ame'ēnuj kē mbot ame'a. Dwul ubida wi naan pa ñkaneel nji naan. ¹⁶ Dka ñkaneel ṇlon ṇanwoon ṇaanwo ṭi kampen ki. ṇañ mēnt̄ kak dwo i kaṭij ṇa, ṇalun katiink pdiim pi naan. Batani bašē bawo bloolan, nayafan abot awo aloolan. ¹⁷ Paapa aṇalēn ṭiki dwul ubida wi naan ; ašē lun kayeenk wa. ¹⁸ Nin ñaan aanji yeenkēn ubida, nji ṭi uleef naan djaan kawul wa. Dka mnhina mi pwul wa, kakuṭ kayeenk wa. Uko wañ wi wi Paapa aṭu'ēnuj pdo. »

¹⁹ Nṭup nji Yetu aṭupun ṇaṭu kē bayuday baankak atiinkar. ²⁰ Batum baji : « Awo na untaayi, ayilaa. We ukaañ kē naktiinka ba? »

²¹ Kē balon baji : « Nṭup nji ṇaanwo nji ñaan anwoon na untaayi. Kē untaayi, uhil kahaabēš bakuul kēš i? »

Ñaan i Yetu awoon na manjoonan

²² Ufettu unjaan ulešan unuur wi *Katoh Kaweek ki Našibaṭi kakaan akak ayiman uwo wal mēnt̄ du Yerutalem. Uwo ṭi wal wi ujonṭ. ²³ Yetu añaa na Katoh Kaweek ki Našibaṭi du dko di bajaan bado Ušaala wi *Talomon. ²⁴ Bayuday babi afooya ašē ji na a : « Ibaa do kanooranun te lum ba? Woli iwo *Krittu, kṭupun bañaan bti kame. »

²⁵ Kē Yetu atēem baka aji : « Dṭupan kē naanfiyaarēn. Iko yi nji kadolon pa Paapa iyuuṭ kē dwo a ; ²⁶ kē an našē wo naanfiyaarēn ṭiki naanwo ñkaneel nji naan. ²⁷ Nkaneel nji naan ñaji ṇatiink pdiim pi naan ; dme ṇa kē ṇabot aji ṇaṭašēn. ²⁸ Dwul ṇa ubida wi mṇṭo, ñaankkeṭ nin kē nin alon aanktehēn ṇa. ²⁹ Paapa anṭennun uko mēnt̄ adēm apel iko bti. Nin alon aanhil kateh uko ulon ṭi iñen yi nul. ³⁰ Nji na Paapa ṇwo ñaan aloolan. »

³¹ Wal mēnt̄ kē bayuday bašē kak aṭij mṇlaak pṭapa. ³² Kē ašē ji na baka : « Ddo iko inuura itum kē nawini, iko mēnt̄ iwoona du Paapa, kahoñ ṭi ya kakaan kē nañal pṭapēn mṇlaak ba? »

³³ Kē bašē teema aji : « Mēnt̄ uko unuura ukaañ kē ṇkṭapu mṇlaak, ikar kar Našibaṭi ukaañ, iwo ñaan najēn ṭañ ašē jej bkowu aṭu Našibaṭi. »

³⁴ Kē Yetu ašē teem baka aji : « Jēm Našibaṭi aji ṭi ulibra wi nul : “Dji : Nawo bašibaṭi?” ³⁵ Nme kē ñaan aanhil plaṭ uko umpiṭaniij ṭi Ulibra wi Našibaṭi. Kē wi aduuṭ biki uṭup wi nul ukṭiiniyaanun aji bašibaṭi, ³⁶ we ukaañ kē naji dkar Našibaṭi Paapa wi njakun aji dwo Abukul, nji i adatuṇ ayil ṭi umundu. ³⁷ Woli mēnkdo iko yi Paapa ajaan ado, nawutan kafiyaarēn. ³⁸ Kē woli ddo ya, woli naando fiyaarēn, nafiyaaran iko yi njaan kado, nahilna nayikrēn uloolan kē Paapa awo ṭi nji, kē nji mbot awo ṭi Paapa. »

³⁹ Bakak ado na pmob Yetu, kē ašē buur baka.

⁴⁰ Akak aya du plut pi bdëk bi Yordan, du dko di *Yowan abiinj abattaaraan, aŋo da. ⁴¹ Bañaan batum babi du a aji : « Yowan aandiiman nin uko ulon uñoŋarënaana, kè uko bti wi aŋupun ŋi ñiint i uşë joonan. » ⁴² Bañaan batum bafiyaara ŋi dko di awoon mënt.

11

Pkeŋ pi Lataar

¹ Ubi ka ñiint alon ammaakuŋ i katim kawoon Lataar. Abi wo du ufëŋ wi Betani ul na Mariya na Marta baweekul baat. ² Mariya abiinj ajeş ukëra ulil pŋëkëñ ŋi ihoŋ yi Ajugun abot awent ya na uwel wi nul. Lataar aŋa Mariya mënt amaaŋ hënk. ³ Baat batëb baŋaarun bukuŋ bayil alon du Yetu, kè aya ji na a : « Nawëek, nanohu i imaganuŋ amaaki. »

⁴ Wi Yetu atiinkuŋ uko mënt aşë ji : « Pmaak pi Lataar paankfiŋa, amaak maak bañaan bahilna bawin mndëm mi Naşibaŋi, na mi Abukul. » ⁵ Yetu amagan bi Marta, Mariya, na Lataar aŋa baka. ⁶ Kè wi aşaan atiink pmaak pi Lataar, aŋo dko di awoon ŋnuur ŋtëb kak, ⁷ abaa ji na baŋaşarul : « Najoh ŋkak utak wi Yuda. »

⁸ Kè başë teema aji : « Najukan, du ŋnuur ŋaŋtëpuŋ, bayuday baŋal katapu mmlaak kafin, kè işë ŋal pkak da. »

⁹ Kè aşë ji na baka : « Kapëna nfa te utaakal ŋwoori ŋaanwo iŋeen na ŋtëb i? Ankpoşun na pnak aanji hubta ŋi uko ulon ŋiki aji win bjeehi bi umundu wi.

¹⁰ Kè anşaan aji poş na utejan, aji hubta ŋiki bjeehi baanwo ŋi a. »

¹¹ Wi Yetu aŋupun baka uko wun aşë kak aji : « Lataar nanohun aŋoyënti, kè nşë ya kahuma. »

¹² Baŋaşarul kè bateema aji : « Ajugun, jibi akŋoyëntun ŋoyënt ŋaŋ, akeer ajeb. »

¹³ Yetu aŋiiniyaan uko wi pkeŋ pi Lataar kè başë nun kè aji Lataar aŋoyënt ŋoyënt. ¹⁴ Kè aşë jintëlëş baka bŋup aji na baka « Lataar akeŋi. ¹⁵ Dliilan pa an, wi nwoon mëmmaar pkeŋ pi nul, nahilna nafiyaarën. Nabiin ŋya du a. »

¹⁶ Kè Toma, i bajaan badu kbet, aşë ji na baŋaşar Yetu bandukiinj : « Nabiin kak ŋya, ŋhilna ŋket na najukan i nja. »

Yetu awoon pnaŋa ŋi pkeŋ

¹⁷ Wi Yetu abanuŋ, aŋënk kè udo bi do ŋnuur ŋbaakër wi bamoyun Lataar. ¹⁸ Ufëŋ wi Betani uunlowiir na Yerutalem, uya pban ŋkilometër ŋwajanŋ ; ¹⁹ kè bayuday batum başë bi pwin bi Marta na Mariya na puum pi aŋa baka kabot katëŋtën baka. ²⁰ Wi Marta atiinkuŋ kè Yetu aŋogi, aşë naŋa kaya kayit na a, kè Mariya aşë duka aŋo du katoh.

²¹ Marta aji na Yetu : « Ajugun, woli iwo lah ŋi, aŋa naan aankket! ²² Kè nşë me kè ŋi dko di ŋwoon di hënkun, uko bti wi ikñehanun Naşibaŋi, awulu wa. »

²³ Kè aji na a : « Aŋa'u anaŋa ŋi pkeŋ. »

²⁴ Kè akak aji na a : « Dme kè ŋi uba umundu, wal wi bañaan bti baknaŋiinj ŋi pkeŋ, ul kak anaŋa ŋi pa. »

²⁵ Kè akak aji na a : « Nji dwoon pnaŋa ŋi pkeŋ, nji kak dwoon ubida. Anfiyaarnun, woli adoo keŋ, alun kaka ubida. ²⁶ Kè ñaan ankaan ubida abot afiyaarën nin aankket. Ifiyaar uko waŋ i? »

²⁷ Kè ateema aji : « Aa Ajugun, dfiyaar kè iwoon *Krittu Abuk Naşibaŋi, anwoon i pbi ŋi umundu wi. »

Ŋwooni ŋi Yetu

28 Wi Marta aṭiiniin haṅ, aṣe ya du Mariya i baṭaarun ahoopaṭa aji : « Najukan abii, adu'u. » 29 Wi Mariya aṭiinkun uko waṅ aṣe naṭa ataran apen aya du Yetu. 30 Ke Yetu aṣe wo aandoobi neej du ufeṭ ahum du dko di ayitiiraanun na Marta. 31 Wi bambiin awo ṭi katoh na Mariya atenṭena bawinulun ke ataran apen, baṭaṣa anun ke aya nwooni du bhër.

32 Wi Mariya abanun du dko di Yetu awoon, awina, aṣe jot ṭi ihoṭul aji na a : « Ajugun, woli iwo lah ṭi, aṭa naan aankeṭ. »

33 Yetu awina ke akwooni ul na baṅaṅ bangakanderun na a ke uko menṭ uṣe de'a maakan. 34 Ahepar baka dko di bamoyun Lataar, ke baji na a : « Ajugun ṭaṣun, nya kayuju da. » 35 Ke Yetu aṣe wooni.

36 Baṅaṅ balon ke baṣe ji : « Natenan jibi anjaluli. »

37 Balon ṭi baka ke baṣe ji : « Ul anjebanun nakuul, aanhil lah kaneenan Lataar aket i? »

Pnaṭa ṭi pkeṭ pi Lataar

38 Uko menṭ ukak ade Yetu maakan ke aṣe ya du bhër, bajel jel bhër menṭ ṭi pnkun, ke plaak padetnun ba. 39 Yetu aji : « Napenaan plaak. »

Marta naweek Lataar ke aṣe ji na a : « Ajugun, ajun pṭekēñ, udobi do nnuur nbaakēr ni amoyanaani. »

40 Ke ateema aji : « Menjaku aji woli ifiyaari kwin mndem mi Naṣibaṭi i? »

41 Bapenan plaak, ke Yetu aṣe kat keṣ du baṭi aji : « Paap, dbeebu wi itiinkun. »

42 Dme ke nnuur bti iji ktiinkēn, ke nṣe ṭiini haṅ pa baṅaṅ banfooyun bahil bafiyaar ke iwi iyilnun. »

43 Wi aṭiiniin haṅ aṣe huuran maakan aji : « Lataar, penan! » 44 Ke anketun apen ke ihoṭ na inen itaayana na ilement, ke bkw babootan na blaaf. Yetu aji na baka : « Nataayesana, naṣe nawuta aya. »

45 Bayuday batum bambiin du uko Mariya abot awin uko wi Yetu adolon, bafiyaara. 46 Balon ke baṣe ya du *bafaritay pṭup baka uko wi adolon. 47 Ke Baṭeṅan baweek na bafaritay baṣe duur du uruha wi baka aṣe ji : « we wi nbaṅ ado ba? Niinṭ i aji do iko inonarenan itum. 48 Woli nṭwuta ke akdo iko yi akdolon yi, baṅaṅ bti kafiyaara, baromeṅ babi tok dko dyimanaan di nun na utaak wi nja. »

49 Alon ṭi baka i katim kawoon Kayif anwoon uṣubal menṭ naṣih i baṭeṅan aji na baka : « Naamme nin uko ulon! 50 Naanwin ke uko menṭ uwo unuura pa an i? Naan aloolan aketar baṅaṅ bti. Henk baṣe bawut pṭok utaak bti. » 51 Uko wi Kayif aktupun uumpenna ṭi a ; ke jibi awoon uṣubal menṭ naṣih i baṭeṅan, aṭup ji Naṭupar Naṣibaṭi ke Yetu aketar bayuday bti. 52 Menṭ pa bukal ṭaṅ baka, ma pyitrēn babak Naṣibaṭi bti banwayṣerun bawo baloolan.

53 Unuur menṭ wi wi baweek biki bayuday bajunun pla pfiṅ Yetu. 54 Ukaṅ ke aṭaṅan pdo kaya kabi ṭi ptoof pi bayuday. Aya du utaak ulon uñnogun *pndiis du ubeeka wi Efrayim, aṭo da na baṭaṣarul.

55 *Ufettu wi Mbuur wi bayuday uñogi ke baṅaṅ batum baṣe woona nṭeṭ ni baka abi ṭi Yerutalem kado baṅow ji ufettu ubi uban. 56 Bala Yetu, ke wi bawoon du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi andoli aji hepar atenṭul me aṣal ke abi ṭi ufettu. 57 Ke *baṭeṅan baweek na *bafaritay baṣe ji naan awinle Yetu awo i kaṭup baka bahilna bamoba.

12

Du Betani

(Maci 26.6-13; Markuṭ 14.3-9)

1 Wi *Ufettu wi Mbuur udukiinj ḡnuur paaj, Yetu aban Betani, di Lataar i abiiḡ anaṡan ṡi pkeṡ afēṡuḡ. 2 Badu da Yetu pyoban, Marta awo ṡi ulemp, kē Lataar ṡi uleeful aṡo na Yetu. 3 Mariya ajej ptoof pi ulitru wi ukēra ulonḡ ulil pṡṡkēḡ untamuḡ maakan*, akēr ihoṡ yi Yetu abot awent ya na uwel wi nul. Kē pṡṡkēḡ plil puḡ paniink katoh.

4 Kē Yuda Itkariyot, anwoonḡ alonḡ ṡi baṡaṡar Yetu, ankbiiḡ kawaapa, aṡē ji : 5 « we ukaaḡ kē baanjej ukēra utam maakan wi awaap, unwoonḡ itaka itum†, awul ya bajuuk ba? » 6 Aanṡṡiini ṡiini haḡ ṡiki aḡal bajuuk, aṡiini ṡiini ṡiki awo nakiiḡ. Kē jibi awoonḡ nahank itaka yi bi Yetu na baṡaṡarul, aṡaal pdo kajej itaka yi baṡu'u luḡ phank kalempaṡaana. 7 Yetu kē aṡē ji na a : « Wutana : ado do haḡ pa unuur wi bakluḡ kaṡu'ēn du bhēr. 8 Bajuuk bawo na an ḡnuur bti, kē nji kē nṡē wo mēnkwo na an ḡnuur bti. »

9 Wal mēḡṡ baḡaaḡ baṡum babi, wi batiinkuḡ kē Yetu awo da. Baambi ṡaḡ pa pwin Yetu, bakak aḡal kawin Lataar i anaṡanuḡ ṡi pkeṡ. 10 Kē *baṡeḡan baweek baṡē ṡiinkar aji bafij Lataar kak, 11 ul akaaḡ kē bayuday baṡum bakak afiyaar Yetu aduk baṡeḡan baweek.

*Uneej wi Yetu du Yerutalem ji naṡih
(Maci 21.1-9; Markuṡ 11.7-10; Luḡ 19.35-38)*

12 Wi unuur uḡiḡuḡ, baḡaaḡ baṡum maakan bambiiḡ *Ufettu wi Mbuur du Yerutalem batiink kē baji Yetu abi ufettu. 13 Bajej ikēn yi mnjaak aṡē pēn abi pṡita, ahuuran aji :

« *Hotana!*

*Bnuura nuura ṡi ankmbiiḡ ṡi katim ki Ajugun,
naṡih i Itrayel[⊕]. »*

14 Yetu awin ubuuru umpoṡi aṡē dapa wa, jibi upiitaniinj aji :

15 « *Nawutan kalēnk, an babuk *ṡiyonḡ:
Tenan, naṡih i nan abi awi,
adapa ubuuru umpoṡi. »[⊕]*

16 Uko mēḡṡ baṡaṡarul baanyikrēn wa wal mēḡṡ. Kē wal wi mndēm mi Yetu mambiiḡ awinana kē baṡē leṡ kē iko mēḡṡ bti ipiitana ṡi a ṡi Ulibra wi Naṡibaṡi kē babot adola ya.

17 Baḡaaḡ bambiiḡ awo na Yetu wi abiiḡ adu Lataar du bhēr anaṡana ṡi pkeṡ bawo ṡi pkakalēṡ uko wi bawinuḡ. 18 Baḡaaḡ baṡum batiink uko uḡoḡarēnaaḡ wi adoluḡ, ukaaḡ kē babi pwina. 19 *Bafaritay bawo ṡi phoopāṡēr wal mēḡṡ aji : « Nawin kē ḡḡnhilan da nin uko ulonḡ: baḡaaḡ bti bawo ṡi pṡaṡa. »

Bagrek banḡaluḡ pwin Yetu

20 Banwoonḡ baanwo bayuday‡ balonḡ bawo wal mēḡṡ ṡi bambiiḡ pdēman Naṡibaṡi ṡi wal wi *ufettu wi mnjeeh. 21 Baya du Filip anwoonḡ i ubeeka wi Bettayida du utaak wi Galilay aṡē ji na a : « Naweek, ḡḡal kawin Yetu. » 22 Filip aya aṡup Andre, kē bukal batēb baya aṡup Yetu.

23 Kē Yetu aṡē ji : « Wal ubani, wi bakluḡ kawin mndēm mi *Abuk ṡiinj. 24 Na manjoonan, dṡupan, woli pbuk pi maaj panjotuḡ ṡi mboṡ paankeṡi, paṡo ploolan ; bē woli pakeṡi paji pawul mbuk mntum. 25 ṡaaḡ anḡaluḡ ubida wi nul awaaḡ ya, kē anwoonḡ aankdēman ubida wi nul ṡi mboṡ aluḡ kaka ubida

* 12:3 Ukēra ulonḡ: Baji badu ukēra mēḡṡ nardu, uwo ukēra ulil maakan wi baṡēnanaanuḡ ṡi bko blonḡ.

† 12:5 Itaka itum : Iliḡ na baluk bi uṡubal. ⊕ 12:13 Kaḡaaḡ 118.25-26. ⊕ 12:15 ṡakariya 9.9.

‡ 12:20 Banwoonḡ baanwo bayuday : Baḡaaḡ biki baṡṡiiniyaanuḡ ṡi bawo bagrek.

unwoonj uunkba. ²⁶ Woli ñaaj aŋal plemparaan, awo i kaŋaŋen ; hënk, dko di nji kawoonj, ul kak aluŋ kawo da. Woli ñaaj alemparaan, Paapa kadëmana.

²⁷ « Hënkunj uhaaŋ wi naan uŋëla ɬëlaa, kè we wi nji kajakuŋ? Dwo i kaji na Paapa abuuranaan ɬi wal wi i? A-a, uko warj ukaaj kè mbii. ²⁸ Paap, dolan bañaaj bawin kè kafimu kadëmi! »

Kè pdiim paŋe pënna baŋi aji : « Ddo bi dëman ka akak aluŋ kadëman ka. » ²⁹ ɬi bañaaj baŋum banwoonj da atiink pdiim, balonj baji batiink kamparantant, kè balonj baji uwanjut uŋiiniŋ na Yetu.

³⁰ Kè Yetu aŋe kak aŋiini na baka aji : « Mëntj nji dkaaj kè pdiim paŋ patiinkanaa, an baka. ³¹ Hënkunj wal wi Naŋibaŋi akyuujun umundu wi kè uduknaanaa ubani, hënkunj bawalan *Fatana, naŋih i umundu wi afëla bdig.

³² Kè nji, wal wi nji kadeeŋaniŋŋ, dpul bañaaj bti babi ɬi nji. » ³³ Yetu aŋup wal mëntj jibi akbiŋj kakeŋ. ³⁴ Bañaaj bateema aji : « Njuk ɬi Ulibra wi Naŋibaŋi kè *Krittu aŋo te mntjo. Hum di di ihilanunj kaji *Abuk Ñiintj awo i kadeeŋana? In awoonj Abuk Ñiintj ba? »

³⁵ Kè Yetu aji na baka : « Bjeehi bahum nwo na an nŋwal nŋntiinku. Nadoon kapoŋ wi nahumuŋ nwo na bjeehi, kaŋi bdëm babi bawunan : Ankpoŋunj ɬi bdëm aanji me dko di akyaaj. ³⁶ Wi nahumuŋ nwo na bjeehi, nafiyaarën ba nahilna nawo bañaaj biki bjeehi. » Hënk di di Yetu aŋiiniŋ aŋe ya na bgahul, aya amena baka.

Ppok pfiyaar Yetu

³⁷ Yetu ado iko itum iñonarënaan ɬi kadun ki bañaaj, kè bawoha wo baanfiyaara. ³⁸ Kè hënk di uko wi *Itayi *Naŋupar Naŋibaŋi ajakuŋ udolaniŋj, aŋiini aji :

« Ajugun, in afiyaaruŋ uŋup wi nun?

In i Ajugun adiïmanuŋ mnhina mi nul? »*

³⁹ Itayi akak aŋup uko unkay i kè bañaaj mëntj baanhil pfiyaar. Aji :

⁴⁰ « Naŋibaŋi adët baka kës

adënëŋan baka nŋhaaŋ

kës ki baka kahilna kawo kaankwin,

nŋhaaŋ nŋi baka nŋawut kayikrën.

Hënk baankkak ɬi nji njeban baka. »*

⁴¹ Itayi aŋup haŋ ɬiki awin mndëm mi Yetu abot aŋiiniyaan uko wi nul.

⁴² Kè ɬi wal mëntj kak baŋum ɬi baweek biki bayuday bafiyaar Yetu, kè bafaritay baŋaaj aka kè baanyuuj wa, bawutna kadook baka du *katoh kañehanaani. ⁴³ Bahokan pwinana bnuura ɬi bañaaj apel pwinana bnuura du Naŋibaŋi.

⁴⁴ Yetu ahuuran aji : « Ñaaj anfiyaarnuŋ, mëntj nji ɬi uleef naan ɬaŋ i i afiyaaruŋ, afiyaar kak anyilnuŋ. ⁴⁵ Kè ñaaj anwinnuŋ awin anyilnuŋ. ⁴⁶ Dbi ɬi umundu ji bjeehi, ñaaj anfiyaarnuŋ awutna kaduka du bdëm.

⁴⁷ « Woli ñaaj atiink nŋup nŋi naan aŋe wo aammëban nŋa, mëntj nji kajakuŋ aduknaanaa. Mëmbi bi pwayëŋ umundu kaji uduknaanaa, dbi bi pbuuran wa. ⁴⁸ Kè ñaaj ampoknuŋ awo aandi ptiink nŋup nŋi naan aŋe duknaana : nŋup nŋi nŋi nŋupunj nŋaluŋ kadiïman kè aduknaanaa ɬi unuur ubaañsaani. ⁴⁹ Mëntj nŋi ɬi uleef naan dŋupunj, Paapa anyilnuŋ aŋupnuŋ uko wi nwoonj kaŋup na jibi nwoonj kaŋup wa. ⁵⁰ Dme kè uko wi aŋuunj pdo uji uñooŋ ñaaj du ubida

§ 12:32 Wal wi nji kadeeŋaniŋj uwoonj: Wal wi nji kadeeŋaniŋj ɬi Krut. Natanan kak ɬi Yowan 3.14-15.

☆ 12:38 Itayi 53.1. ☆ 12:40 Itayi 6.9-10.

wi mn̄to. Hēnk, uko wi n̄ji kaṭiiniyaanun̄, d̄ji kaṭup wa jibi Paapa ajaknun̄ n̄ṭiiniyaan wa. »

13

Yetu añow ihoṭ yi baṭaşarul

¹ *Ufettu wi Mbuur uñogi, kē Yetu ame kē wal wi pduk umundu wi kakak du Naṣibaṭi Aṣin ubani. Kē jibi aṅalun̄ baṭaşarul banwoon̄ ṭi umundu, hēnk di aṅalan̄ baka te wal ubaañsaani.

² Yetu na baṭaşarul bawo ṭi pde kañah, kē Untaayi Uweek uṣē do bi neeṭ ṭi *Yuda, abuk Timon̄ Itkariyot, kē akten jibi akdolun̄ kadoo kawaap Yetu. ³ Yetu ame kē Aṣin aṭu iko bṭi ṭi iñen yi nul, abot ame kē awoona du Naṣibaṭi akut akak du a. ⁴ Wi wi aṣaan̄ anaṭa, awohēṣ kamiṣa, atan blaañ ṭi blank, ⁵ ajeṭ meel aṭu ṭi ubaaldu aṣē jun pñow ihoṭ yi baṭaşarul awent ya na blaañ bi atanun̄ ṭi blank.

⁶ Abi aban̄ ṭi Timon̄ Piyeer, kē un̄ aṣē jaka aji : « Ajugun, iwi, kañowēn ihoṭ? »

⁷ Kē ateema aji : « Uko wi n̄ji kadolon̄ hēnk, iimme wa, ilun̄ kame wa. »

⁸ Kē ateema aji : « Nin iinkñowēn ihoṭ! »

Kē aji na a : « Woli mēññowu ihoṭ, iinkwo ṭi banwoon̄ biki naan. »

⁹ Kē aṣē ji na a : « Ajugun, kwut kañowēn ihoṭ ṭañ, ñowaan kak iñen na bkow! »

¹⁰ Kē ateema aji : « Aññowiiñ aankak anuma kañowa ; awo najinṭ bṭi. Ihoṭ ṭañ yi yi awoon̄ kañow. An kak nawo bajinṭ, aṣē wo mēñṭ an bṭi baka. »

¹¹ Na manjoonan Yetu ame ankmbiin̄ kawaapa, ukaañ kē aji mēñṭ bukal bṭi bajinṭun̄.

¹² Wi abaan̄ pñow baka ihoṭ, akak awohara kamiṣa aṭo aṣē ji na baka : « Name uko wi ndolan̄ hēnk i? ¹³ Naji nadu'ēn kaji Najukan kaji Ajugun ; nafañi, dwo a. ¹⁴ Woli n̄ji Ajugan na Najukan dñowan ihoṭ, an kak nawo i kado kañowar ihoṭ. ¹⁵ Ddo do hañ adiiimanaanan, an kak nado kado jibi ndolan̄. ¹⁶ Na manjoonan, dṭupan, nalemp aambaan̄ kapel i aklemparun̄, kē nayili aampel anyilulun̄. ¹⁷ Name hēnkun̄ iko yañ, woli nado ya, nawo ṭi mnlilan. ¹⁸ Mēñṭ an bṭi biki n̄ji kaṭiiniyaanun̄. Dme biki n̄ji ndatun̄ bnuura, kē uko umpiitaniñ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi uṣē wo i kadolana :

*N̄aan antoon̄ na n̄ji ade
akak aṣoorēn. **

¹⁹ « Dṭupan hēnkun̄ ji uko mēñṭ ubi udolana, nahilna woli uko mēñṭ ulun̄ adolana name kē n̄ji *dwoon̄ anwoon̄. ²⁰ Na manjoonan, dṭupan, anyeenkun̄ ñaan̄ i n̄ji nyilun̄, ayeenkēn ; kē anyeenknun̄, ayeenk anyilnun̄. »

Pneeṭ pi Fatana ṭi Yudaṭ

(Maci 26.20-25; Markuṭ 14.17-21; Luk 22.21-23)

²¹ Wi Yetu aṭiiniñ hañ aba, uṣalul uṭēla ṭēla maakan kē aṣē ji : « Dṭupan, na manjoonan, alon̄ ṭi an alun̄ kawaapēn. » ²² Baṭaşarul bawo ṭi ptenar ṭiki baamne ahon̄ ṭi baka i i ajakun̄. ²³ Alon̄ ṭi baṭaşarul, i amaganun̄ aṭo akab ṭi a. ²⁴ Timon̄ Piyeer ado na kañen aji na a ahepara ñaan̄ mēñṭ. ²⁵ Kē un̄ ajuṭ ṭi Yetu aṣē hepara aji : « Ajugun, in ul a ba? »

²⁶ Kē ateem aji : « I n̄ji kawulun̄ kapoom ki n̄ji katoopun̄ ṭi pot a. » Ajeṭ wal mēñṭ kapoom aṭoop ṭi pot awul *Yudaṭ, abuk Timon̄ Itkariyot. ²⁷ Wi ayeenkun̄ ka, kē *Fatana aṣē neeṭ ṭi a. Wi wi Yetu aṣaan̄ aji na a : « Uko wi iwoon̄ i pdo,

taraan ido wa. » ²⁸ Kë nin alonj ti banwoonj da aşe wo aamme uko unkayı k  ajaka hañ. ²⁹ Jibi Yudať awoonj anjaan ahank itaka, batum bařal aji aji ji na a aya anug iko yi banumiin pa ufettu, k me awul bajuuk uko ulonj. ³⁰ Wi ayeenkunj kapoom kunj aşe p n ; utejan uban wal m ntj.

Uko uhalu wi pdo

³¹ Wi Yudať ap nuj k  Yetu aşe ji : « H nkunj mnd m mi *Abuk N inť manwinana, k  mnd m mi Nařibaťı mankak awinana ti a. ³² [K  woli mnd m mi Nařibaťı manwinana ti a,] Nařibaťı akak adiiman ul ti uleeful mnd m mi Abukul, ado uko m ntj h nkunj. » ³³ An babuk naan, dwo na an nwal n ntiinku řaň. Naluñ kado kala' n, k  nře řupan uko wi nřupun bayuday bandukiin; naanhil pya dko di nji kayaan. ³⁴ Dřupan uko uhalu wi nawoonj i kado kado : Nañaladan, aa, jibi nji nñalanan, nañaladan hañ. ³⁵ Woli nañaladi, bañaan bti bayikr n wal m ntj k  nawo baťařaraan. »

³⁶ Fimonj Piyeer aji na a wal m ntj: « Ajugun, iya řunj ba? »

K  ateema aji : « Dko di nji kayaan, iinhil kaťař n da h nkunj, ilunj kabi da. »

³⁷ K  aşe ji na a : « Ajugun, we ukaan k  m nhil pťařu da h nkunj ba? Woli udoo wo nkeť pa uko wi nu, nji wi! »

³⁸ K  ateema aji : « K  iji ilunj kakeť pa uko wi naan? Dřupu na manjoonan : Ji uguk udo kahaan nřa, ipok nřaař nřwajanť kaji iimme' n. »

14

Yetu : Bgah banjaan baťıj du Ařın

¹ Yetu akak aji na baťařarul : « Nawutan kahaajala. Nafiyaar n Nařibaťı nakuť nafiyaar n. ² Du katoh ki Paapa, dko dawo da ad m. Dya kabomanan dko da. Woli uunjoonan lah, m nkřupan wa. ³ K  woli dbi ya abomanan da dko, kaře kakaran kaťıjan naňog n nahilna, dko di nwoonj, nawo da kak. ⁴ K  dko di nji kayaan, name bgah byaani da. »

⁵ K  Tooma aşe ji na a : « Naweeek, wi nřwoonj n mme dko di ikyaan, hum di di nřkmeenj bgah byaani da ba? »

⁶ K  Yetu ateema aji : « Nji, dwoonj bgah, manjoonan na ubida. Nin řaanj aankya du Nařibaťı Paapa b  aant pna ti nji. ⁷ Woli name' n, naluñ kame Nařibaťı Paapa kak ; nado me'a h nkunj akuť awina. »

⁸ K  Filip aşe ji na a : « Ajugun, diimanun Nařibaťı Ařın nja, uko m ntj uk řun. »

⁹ K  aji na a : « Filip, djon na an ti maakan, k  iře wo iimme' n te h nkunj. N aan anwinnun, awin Nařibaťı Paapa. Hum di di ihilunj kaji : “Diimanun Nařibaťı Ařın nja?” ¹⁰ Iinfiyaar k  dwo ti Paapa, k  abot awo ti nji i? Nřup nji nji kaťupun njanwoona ti nji, Paapa anwoonj ti nji akdolunj ulemp wi nul. ¹¹ Nafiyaaraan woli dřupan aji : “Dwo ti Paapa k  Paapa akuť awo ti nji.” K me nafiyaaraan řiki nawin iko yi nji kadolunj. ¹² Na manjoonan dřupan, řaanj anfiyaarnun, alunj kado kak iko yi nji kadolunj. Adoo lunj kado ind munj apel ya řiki dya du Paapa. ¹³ K  uko wi naklunj kaňehan ti katim ki naan, ddo wa. H nk ti iko yi Abukul akdolunj mnd m mi Nařibaťı Paapa manhilna manwinana. ¹⁴ Woli naňehan uko ulonj ti katim ki naan, kalunj kado wa. »

Kahonj ki ubi wi Uhaař wi Nařibaťı

¹⁵ Yetu akak aji : « Woli nañal n, naluñ kam ban iko yi njakanan nado kado.

¹⁶ Nji nře lunj řehan Paapa awulan Nať nkar alonj ahilna awo na an te mnťo :

¹⁷ an m nřan awoonj Uhaař wi Manjoonan wi umundu uwoonj uunhil pyeenk

ṭiki uunwin wa abot awo uunyikrën wa. An, name wa ṭiki uñogan akuṭ aluṅ kawo ṭi an.

18 « Mënkdukan bajint, dluṅ kabi du an. 19 Uduka ntiinku, umundu uşë uwo uunkak awinën. Kë an naşë luṅ kawinën. Dka ubida, ukaaṅ kë an kak nakluṅ kaka wa. 20 Unuur mënṭ, nayikrën kë dwo ṭi Paapa, kë an nawo ṭi nji, kë nkuṭ awo ṭi an. 21 Ñaaṅ ammëbanuṅ iko yi njakuṅ abot ado ya, uṅ mënṭan aṅaluṅ. Kë anşaaṅ aṅalën, Paapa aluṅ kaṅala ; nji kak mbot nṅala, nşë ndo amë'en. »

22 Yudat kë aşë ji na a (mënṭ Yudat Itkariyot akṭiiniṅ ṭi) : « Naweeek, we ukaaṅ kë ikdo un ṭaṅ nme'u, kë umundu uşë wo uunkme'u? »

23 Kë Yetu ateema aji : « Woli ñaaṅ aṅalën, amëban nṭup nji naan, Paapa akak kaṅala, nşë bi du a, kakuṭ kaṭo du a. 24 Ñaaṅ anwoon aṅṅalën, aankmëban nṭup nji naan ; kë uṭup wi naan uşë wo uunwoona du nji, uwoona du Paapa anyilnuṅ. 25 Dṭupan uko wi, wi nhumuṅ na an. 26 Kë Naṭënkar, *Uhaaş wi Naşibaṭi wi akluṅ kayil ṭi katim ki naan, uluṅ kajukanan iko bti kabot kaleşanan iko yi nṭupanaṅ bti. 27 Ddukanan bnuura, bnuura bi naan bi bi nji kawulanaṅ. Bnuura bi njaṅ kawul baanknaam na bi umundu ujaṅ uwul. Uhaaş wi nan uwutan kahaajala këme kalënk.

28 « Natiink uko wi njakananṅ : dya, dluṅ kakak ṭi an. Woli naṅalën, naluṅ kalilan ṭi pya pi naan du Paapa, ṭiki Paapa adëm apelën. 29 Dṭupan uko mënṭ hënkunṅ ji ubi udo kaban, nahilna woli ubii nafiyaar. 30 Mënkak aṭiini iko itum na an, ṭiki *naşih i umundu wi abi. Aanhilanaan nin uko uluṅ, 31 kë umundu uşë wo i kame kë dṅal Paapa abot aji kado jibi Paapa ajaknuṅ ndo kado. Nanaṭiin, nawulan nṅya na bṅah bi nja. »

15

Bko banjaan badolna ubiñu

1 Yetu akak aji : « Nji dwoonṅ bko bi mbuk manjaanṅ mandolna ubiñu na manjoonan, kë Paapa ajaanṅ alemp ṭi uwoorta. 2 Kanah kanwoonṅ ṭi nji aşë wo kaambuki, aji fal ka, kë kambukuṅ, aji heent ka bnuura kahilna kabuk kak maakan. 3 Uṭup wi nji nṭupanaṅ udo bi jintanan jintan ji kanah ki baheentuṅ. 4 Namëbanaan jibi mmëbananaṅ. Jibi kanah kajaanṅ kawo kaanji kahil pbuk woli kaanwo ṭi bko, hënk di di nawoonṅ kak naanhilan kawul mbuk woli naammëbanaan.

5 « Nji dwoonṅ bko banjaanṅ badolna ubiñu ; an kë naşë wo inah. Ñaaṅ ammëbanaanuṅ, kë mbot amëbana, aṅ mënṭan aji wul mbuk mntum. Nalowënle naankhinan pdo nin uko uluṅ. 6 Woli ñaaṅ aanwo na nji, aji fëlana ji kanah, kaji kakay. Inah itëntṅ kuṅ mënṭ baji bajej ya kafël du bdoo, iyik.

7 « Woli namëbanaan abot amëban nṭup nji naan nahil kahepar uko wi naṅaluṅ kaka wa. 8 Woli nawul mbuk mntum, nawo baṭaşaraan na manjoonan, uko mënṭ uyuuṅ mndëm mi Paapa.

9 « Jibi Paapa aṅaluṅ, hënk di di nkaanṅ aṅalan. Nadukiin nṅuur bti ṭi uṅal wi naan. 10 Woli nado iko yi njakananṅ nado, nawo ṭi uṅal wi naan, jibi nji ndoluṅ iko yi Paapa ajaknuṅ awo ṭi uṅal wi nul. 11 Dṭupan uko wi, mnlilan mi naan manhilna manwo ṭi an, hënk mnlilan mi nan manwo mnweek maakan. 12 Uko wi nji kajakananṅ nado wii wi : Naṅaladan jibi nji nṅalanaṅ. 13 Uṅal undëmnuṅ uwo pwul ubida wi ñaaṅ pa banohul. 14 Nawo banoh naan woli nado uko wi njakananṅ nado.

15 « Mënkak ado kadolan balemp naan, nalemp aanji me uko wi ajugul ajaanṅ ado. Kë nşë du'an banoh naan ukaaṅ kë nji kaṭupan uko bti wi ntiinknuṅ

du Paapa. ¹⁶ Mēnt an nadatnuj ; nji ddatanañ abot ațu'an ulemp wi pya pțup Uțup Ulil Unuura kabot kawul mbuk mntum, mbuk mēnt mambot manțo. Wal mēnt, uko wi nakluñ kahepar Paapa ți katim naan, awulan wa. ¹⁷ Uko wi nji kațu'anañ pdo uwo nañalad. »

Pșoor pi umundu ușooruñ Yetu na bațașarul

¹⁸ Yetu akak aji na bațașarul : « Woli umundu ușooran, nameen kē ușoorēn ji ubi udo kașooran. ¹⁹ Woli nawo lah biki umundu, uñalan țiki nawo biki wa ; kē nașe wo naanwo biki umundu țiki ddatanañ apēnan ți wa, ukaañ kē umundu ușooran. ²⁰ Naleșan uko wi mbiin ațupan : “Nalemp aambaañ kapela i aklemparun.” Woli bahajanaan, an kak baluñ kahajanan ; woli batiink uțup wi naan, bakak katiink uțup wi nan.

²¹ « Iko mēnt bti nji kațuñ badolan ya, țiki baamme anyilnuj. ²² Woli mēmbi lah, awo mēntiini na baka, baankduknaana, kē bașe wo hēnkuñ baanka uko uțup ți pekadu di baka. ²³ Ńanañ anșoorunuñ akak așoor Paapa. ²⁴ Woli mēndo lah ți ptoof pi baka iko yi nin Ńanañ awoon aambaañ kado, baankduknaana ; kē hēnkuñ bașe win akuț așoorun nji na Paapa. ²⁵ Kē hēnk di uko umpiitaniin ți Ulibra wi Nașibați udolaniin : “*Babubara așoorēn.*”[☆]

²⁶ « Dluñ kayil Națēnkar alon, anwoon Uhaaș wi manjoonan unwoonuñ du Nașibați Paapa. Woli ubii, uluñ kațup uko wi umeen ți nji. ²⁷ An kak, naluñ kațup uko wi nameen ți nji țiki du ujuni di di nawoon na nji. »

16

¹ Yetu akak aji : « Dțupan iko yañ bti nawutna kațañan pfiyaar. ² Baluñ kadookan du itoh iñehanaani ; wal uluñ kaban wi bafiñan bakdoon kaji bașal kaji bado do uko wi Nașibați analuñ.

³ Baluñ kado iko yañ țiki baamme Paapa abot awo baamme'ēn. ⁴ Kē nșe țupan uko wañ nahilna woli wal ubani naleș kē dțupan wa. Mēntupan wa du kateeku țiki dhum nwo na an.

Uko wi Uhaaș wi Nașibați ukluñ kado

⁵ Yetu akak ațiini na baka aji : « Kē nșe kak hēnkuñ du anyilnuj, kē nin alon ți an aanheparaan dko di nji kayaañ. ⁶ Dwin bnuura kē uko wi nțupanañ ukaañ kē najooțan maakan hēnk. ⁷ Kē nșe țupan manjoonan, uwo bnuura pa an nji nya. Woli mēnyaa, Anwoon i Kațēnkan aankbi ți an, nșale ya kayila ți an. ⁸ Wi akluñ kabi, ayuuñ kē bañaañ biki umundu baneem ți uko wi pekadu, ți uko wi pwo natool na ți uko wi pwayeș. ⁹ Umundu uneem ți uko wi pekadu țiki na manjoonan pekadu dawoon ppok pfiyaarēn ; ¹⁰ uneem ți uko wi ptool țiki bawin kē dya du Paapa kē naankak awinēn ; ¹¹ aneem ți uko wi pwayeș țiki bawayeș *Fatana nașih i umundu wi kaji aduknaanaa.

¹² « Dka iko itum kak yi nwoon i pțupan, kē ișe wo iinhil kajinț ți ikowan hēnkuñ. ¹³ Woli aluñ abi, ul anwoon Uhaaș wi Manjoonan, ațoñan kado name manjoonan bti. Aankluñ kaținiyaan uleeful, uko wi atiinkuñ țañ wi wi akdoon kațup kabot kapibanan iko inkluñ kabi. ¹⁴ Ul aluñ kadēmanaan, aluñ kayeenk ți nji uko unwoon wi naan kadolan name wa. ¹⁵ Uko bti wi Paapa akaañ uwo wi naan, ukaañ kē nji ayeenk ți uko unwoon wi naan kadolan name wa.

¹⁶ « Uduka ntiinku naankak awinēn, națole ntiinku nakak kawinēn. »

¹⁷ Bațașarul bahoopațer aji : « We wi akjakuñ hēnk ba wi ajakuñ uduka ntiinku nșenkak awina nșkale țo ntiinku nșkak kawina? We ukaañ kē abot aji aya du Așin? »

☆ 15:25 Kañaam 35.19; 69.4.

¹⁸ Bawo ti ptiini aji : « we wi analan pɕup wi ajakun “ntiinku”? Nɛnyikrɛn uɕup wi aktupun. »

¹⁹ Yetu ame kɛ banjal kahepara uko wi aktiiniyaanun aɕɛ ji na baka : « Nawo ti phepar uko wi njakun: “Uduka ntiinku naankak awinɛn, nakale ɕo ntiinku nakak kawinɛn.”

²⁰ « Na manjoonan dɕupan, nalun kawooni, kabot katɛga, baɕaan biki umundu baɕɛ balilan. Nalun kajooɕan, kɛ pjooɕan mɛntɕ paɕɛ lun kakak mnlilan. ²¹ Woli ɕaaɕ aya kabuk, uleefuji ude'a ɕiki wal wi mnhaj mi nul ubani ; aɕale buk aankak aji leɕ mnhaj, aji lilan uko wi aɕijun napoɕ ti umundu. ²² Kɛ hɛnk di uwoon pa an : najooɕan hɛnkun, kɛ nɕɛ lun kawinan kak naɕɛ nawo na mnlilan ti nɕaaɕ, mnlilan mɛntɕ nin ɕaan alon aankhil ppɛnanan ma. ²³ Unuur mɛntɕ, naankheparaan nin uko ulonj.

« Na manjoonan dɕupan uko wi naklun kaɕehan Paapa ti katim ki naan alun kawulan wa. ²⁴ Te hɛnkun naanɕehan nin uko ulonj ti katim ki naan. Naɕhaan, nalun kayeenk, mnlilan mi nan manɕɛ mandɛm maakan.

²⁵ « Dhoɕ hoɕ aɕupnan iko mɛntɕ bti. Kɛ wal uɕɛ bi wi nwoon mɛnkak ado kahoɕ, dɕupan uko wi Paapa na nɕup njintɕ piɕ. ²⁶ Unuur mɛntɕ nalun kaɕehan Paapa ti katim ki naan, kɛ nɕɛ wo mɛnkɕo kaɕehandɛran a, ²⁷ Naɕibaɕi Paapa ti uleeful analan, ɕiki nanjalɛn akutɕ afiyaar kɛ dwoona du a. ²⁸ Dwoona du Paapa abi ti umundu wi, hɛnkun dduk umundu wi kaya du Paapa. »

²⁹ Kɛ baɕaɕarul baɕɛ ji na a : « Iwini, iinkak ahoɕ, iɕup hɛnkun na nɕup njintɕ piɕ! ³⁰ Nɕme hɛnkun kɛ ime iko bti abot aji kɛme iko yi ɕaan analan pheparu. Uko mɛntɕ ukajan kɛ nɕiyaar kɛ iwoona du Naɕibaɕi. »

³¹ Kɛ Yetu aɕem baka aji : « Nafiyaar hɛnkun? ³² Kɛ wal uɕɛ ubi, udo bi ban ban wi nakwayɕɛrun an bti, kaji andoli aya na bgahul, nadukɛn aloolan. Kɛ nɕɛ wo mɛnwo aloolan, Paapa awo na nji. ³³ Dɕupan iko yi, nɕaaɕ nɕi nan nɕahilna nɕaɕoora wi nawoon baloolan na nji. Umundu ulun kanooran an, natamaan, dwat wa. »

17

Yetu aɕehandɛr baɕaɕarul

¹ Wi Yetu aɕiiniɕ hanj aɕɛ kat kɛɕ du baɕi aji : « Paap, wal ubani. Diimaan mndɛm mi Abuku, ahilna adiiman mndɛm mi nu. ² Iwula mnɕina mi aɕih baɕaan bti ahilna awul biki iwululun bti ubida wi mnɕo. ³ Pka ubida wi mnɕo, pawo pme'u iwi inwoon Naɕibaɕi na manjoonan, abot awo aloolan taɕ, na pme'ɛn nji Yetu Krittɕ i iyilun. ⁴ Ddiiman mndɛm mi nu ti mboɕ wi ndolonj ulemp bti wi iɕuun. ⁵ Kɛ hɛnkun Paap, du dko di iwoon, dɛmanaan ti kadunu, wulaan mndɛm mi mbiin aka wi nwoon na iwi ji umundu ubi udo kapaɕana.

⁶ « Ddo baɕaan biki idatun ti umundu awulɛn, kɛ bame'u. Babi wo biki nu kɛ iɕɛ wulɛn baka ; bamɛban uɕup wi nu. ⁷ Hɛnkun bayikrɛn kɛ iko bti yi iwulun ipɛnna du iwi. ⁸ Dwul baka nɕup nɕi iwulun, kɛ bayeenk nɕa, ayikrɛn kɛ dpɛnna du iwi na manjoonan, afiyaar kɛ iwi iyilun. ⁹ Bukal biki nji kaɕehandɛrun. Mɛntɕ umundu wi nji kaɕehandɛrun, biki iwulun baka ɕiki bawo biki nu. ¹⁰ Uko bti unwoon wi naan uwo wi nu, jibi uko bti unwoon wi nu uwoon wi naan. Mndɛm mi naan manwinana ti baka. ¹¹ Hɛnkun dbi du iwi, mɛnkak awo ti umundu, kɛ bukal baɕɛ woha wo ti umundu. Paap iwi inyimanun, mɛbaan baka na mnɕina mi katimu ki iwulun bahilna bakak ɕaan aloolan jibi nji na iwi nwoon. ¹² Wi nwoon na baka dmɛban baka ti katim ki iwulun abot ayɛn baka kɛ nin alonj ti baka aanneemi, woli mɛntɕ anwoon i kaneem a. Hɛnk di uko umpiitaniin ti Ulibra wi Naɕibaɕi ukdolaniin. ¹³ Hɛnkun

dbi du iwi, ašë ʈup ɲʈup ɲi ʈi umundu bahilna bawo na mɲilana mnweek maakan mi nwoonaanun. ¹⁴ Dwul baka uʈup wi nu kɛ umundu ušë ʃoor baka, ʈiki baanwo biki umundu jibi nwoon mɛnwo i umundu. ¹⁵ Mɛnkɛhanu ipɛnan baka ʈi umundu, dɛhanu ɛhan ido kayeɲ baka, *Ajug Buʈaan awut kaban baka. ¹⁶ Baanwo biki umundu jibi nwoon mɛnwo i umundu. ¹⁷ Uʈup wi nu uwo manjoonan, keer iʈɛpna ʈi manjoonan ido baka bawulu ikow yi baka. ¹⁸ Jibi iyilnuɲ ʈi umundu, dyil baka kak ʈi umundu. ¹⁹ Dwulu bkow naan bti pa baka, bukal bahilna baʈɛpna ʈi manjoonan bawulu ikow yi baka.

²⁰ « Mɛntɛ bukal biki nji kaɛhandɛruɲ ʈaɛ, dɛhandɛr kak biki ɲʈup ɲi baka ɲakdolun bafiyaarɛn. ²¹ Hɛnk bukal bti bahil kawo ji ɛaan aloolan. Jibi iwi Paapa iwoon ʈi nji kɛ mbot awo ʈi iwi, bukal kak bamɛbandɛran na nja, umundu uhilna ufiyaar kɛ iyilnuɲ. ²² Dwul baka mndɛm mi iwulnuɲ, bahilna bawo ji ɛaan aloolan jibi ɲwoon ɛaan aloolan. ²³ Nji dmɛbandɛr na baka, kɛ iwi imɛbandɛr na nji. Hɛnk bahil kawo ji ɛaan aloolan na manjoonan, umundu ubot ume kɛ iyilnuɲ abot aɲal baka jibi iɲalnuɲ. ²⁴ Paap, dɲal dko bti di nwohan, biki iwulnuɲ bawo da na nji. Hɛnk bawin mndɛm mi naan. Mndɛm mɛntɛ iwulɛn ma ʈiki iɲalɛn ji umundu ubi udo kapašana. ²⁵ Paap, iwi inwoon natool, umundu uumme'u, kɛ nji nšɛ me'u kɛ biki babot ayikrɛn kɛ iyilnuɲ. ²⁶ Ddo baka kɛ bame'u abot aluɲ kado bame'u kak, bahilna bado kanjal jibi iɲalnuɲ, nji ʈi uleef naan mbot nwo ʈi baka. »

18

Yetu amobanaa

¹ Wi Yetu abaan pɛhan, aya na baʈašarul, kɛ bamuur katant ki Fedron. Uwoorta ulon uwo du plut, kɛ du wa di di ayaan aneej na baʈašarul.

² Kɛ Yuda, ankwaapulun ašɛ me dko mɛntɛ, ʈiki Yetu ajon kayit da na baʈašarul. ³ Aya du uwoorta mɛntɛ aʈij pntuk pi bangoli na bayeɲ biki *baʈeɲan baweek na *bafaritay bawululuɲ ; bawo na ɲkaniya na ifiitɛ akuʈ awo na ikej. ⁴ Yetu, ammeɲ uko unwoon i pdola bti, apɛn ašɛ hepar baka aji : « In i naklaan ba? »

⁵ Kɛ bateem aji : « Yetu i Nataret. »

Kɛ aji na baka : « Nji a. » Kɛ Yuda ankwaapulun ašɛ naʈ na baka. ⁶ Wi Yetu ajakuɲ na baka : « Nji a. » Kɛ bašɛ kak ufeʈ, ajot ʈi mboš.

⁷ Kɛ akak ahepar baka aji : « Naji in i naklaan ba? »

Kɛ bateem aji : « Yetu i Nataret. »

⁸ Kɛ aji na baka : « Djakan aji nji a. Woli nji i naklaan, nawutan biki baye. » ⁹ Hɛnk di di uko wi abiiɲ aji na Našibaʈi wi akɛhanuluɲ udolaniinɲ : « Mɛnneemandɛn nin alon ʈi biki iwulnuɲ. »

¹⁰ Wal mɛntɛ, kɛ Timon Piyeer anwoon na kakej ašɛ toot ka, atuh nalempar *naših i baʈeɲan afala kabaʈ kadeenu. Katim ki nalemp mɛntɛ kawo Malkut.

¹¹ Kɛ Yetu ašɛ ji na Piyeer : « Kakaan kakej ki nu ʈi kabeel! Išal aji mɛnkdaan pnkalame pi Paapa awulnuɲ, panwoon pi mnhaʈ? »

Bañoof Yetu du kadun ki Anat naših i baʈeɲan

(Maci 26.57-58; Markut 14.53-54; Luk 22.54)

¹² Wal mɛntɛ kɛ bangoli na naweek i baka na bayeɲ biki baweek biki bayuday kɛ bašɛ mob Yetu atan. ¹³ Bañoofa duna du Anat*, ašin ahar Kayif.

* **18:13** Anat abiiɲ awo naših i baʈeɲan, kɛ wi baromeɲ bayeenkuɲ utaak ašɛ do kɛ Kayif ayeenkša ; kɛ bayuday batum bašɛ ʈu'a ʈu kɛ Anat awoon naših i baʈeɲan.

Kayif awoon naših i baŕejan ƚi ušubal mēnt. ¹⁴Ul abiiŕ awul bayuday ušal aji : « Uhokan ŕnaaŕ aloolan aket pa baŕaaŕ bti. »

Ppok pi Piyeer

(Maci 26.69-70; Markut 14.66-68; Luk 22.55-57)

¹⁵Timon Piyeer na naŕašar Yetu alon bawo ƚi ptaš Yetu. Naših i baŕejan ame naŕašarul anwoon na Piyeer. Kē naŕašarul mēnt ašē neej na Yetu du blay bi *naših i baŕejan. ¹⁶Kē Piyeer ašē naŕ du bdig aŕog plēman. Naŕašar Yetu i naših i baŕejan ameeŕ, apēn aŕiini na ŕnaaŕ ankyeŕuŕ plēman, ado Piyeer kē aneeji.

¹⁷ŕnaaŕ nayeŕ plēman aji na Piyeer wal mēnt: « Iwi iinwo kak alon ƚi baŕašar ŕiiniŕ i i? »

Kē aji na a : « Mēnwo a. »

¹⁸Balemp na bayeŕ batehan bdoow afooy ba atēma ƚiki ujonŕ uwoow. Piyeer awo da kak na baka atēma.

Naših i baŕejan na Yetu

(Maci 26.59-66; Markut 14.55-64; Luk 22.66-71)

¹⁹Naših i baŕejan ahepar Yetu ƚi uko wi baŕašarul na ƚi iko yi akjukanuŕ. ²⁰Kē Yetu ateema aji : « Na pŕnak di di nŕiiniŕ na baŕaaŕ bti. Djon kajukan du *itoh iŕehanaani na du *Katoŕ Kaweeŕ ki Našibaŕi, di bayuday bti bajaan bayitna. Mēmbaaŕ kamena uko ulon. ²¹We ukaaŕ kē ikheparaan ba? Heparan bantiinkuŕ uko wi njukanuŕ baka ; bukal bame uko wi nji nŕupuŕ. »

²²Wi ateemuŕ haŕ, kē alon ƚi bayeŕ annaŕuŕ da ašē koba kaŕen ƚi kajeem aji na a : « Hēnk di di ikteemuŕ Naših i baŕejan? »

²³Kē Yetu ašē ji na a : « Woli dŕuŕ buŕaan, kdiiman jibi nŕupi buŕaan ; bē woli dŕuŕ bnuura, we ukaaŕ kē ikobēn? »

²⁴Kē Anat ašē do kē baŕooŕa du Kayif Naših i baŕejan. Iŕenul itanana wal mēnt.

²⁵Kē Piyeer ašē wo du blay atēma, baiŕ na a : « Iwi kak, jēm iwo alon ƚi baŕašar ŕiiniŕ i i? »

Kē apok aji : « A-a, mēnwo a. »

²⁶Wal mēnt, nalempar Naših i baŕejan alon, ayiŕ i Piyeer abiiŕ afal kabaŕ aji na a : « Mēnwinu lah du uwoorta na a i? » ²⁷Kē Piyeer akak apok. ƚi dko mēnt kē uguk ušē haan.

Yetu du kadun ki Pilat

(Maci 27.1-2,11-14; Markut 15.1-5; Luk 23.1-5)

²⁸Bapēna wal mēnt du uko Kayif, ajeŕ Yetu ayaanaan du katoŕ kaweeŕ ki *Pilat nantuŕa anwoon i Rom. Nfa mamban wal mēnt. Kē bayuday bašē wo baanneeŕ du katoŕ, baŕal kawo bajinŕ kahilna kade pde pi *Ufettu wi Mbuur. ²⁹Waŕ ukaaŕ kē Pilat apēn du bdig abi du baka ašē hepar baka aji : « we wi ŕiiniŕ i adolon ba? »

³⁰Kē bateema aji : « Woli aanwo lah nado buŕaan, ŕnēnkŕju a. »

³¹Kē Pilat aji na baka : « Najejana nawayēš bdidi'an jibi bgah bi nan bajakuŕ. »

Kē bateema aji : « An baromeŕ naandinan nji ŕŕiŕ ŕnaaŕ. » ³²Hēnk di di uŕuŕ wi Yetu abiiŕ aŕuŕ jibi akkeŕari udolaniŕ.

³³Pilat aŕeŕ wal mēnt du katoŕ ašē du Yetu aji na a : « Iwi, iwo naših i bayuday i? »

³⁴Kē ateema aji : « Iwi ƚi uleefu ijakuŕ uko waŕ kēme balon baŕupuŕ haŕ ƚi nji? »

³⁵ Kê aji na a : « Nji, dwo nayuday i? Biki utaaku, *başih biki baŋeŋan baŋjiin ti nji. We wi idoluŋ ba? »

³⁶ Kê ateema aji : « Pših pi naan paanwo pi umundu wi. Woli pawo lah pi umundu wi, balempar naan bagutan kaneenan bayuday pmobèn. Kê pših pi naan pašë wo paanwo pi mboš. »

³⁷ Kê Pilat ašë ji na a : « Ikeer awo naših? »

Kê ateema aji : « Ijakuŋ haŋ: dwo naših. Dbuka abot abi ti umundu pa pdiiman uko unwoon manjooan. Ńaaŋ anwoon i manjooan aji tiink pdiim pi naan. »

³⁸ Pilat aji na a : « we uwoon manjooan? »

Wi ajakuŋ haŋ, ašë kak apën aya du bayuday aji na baka : « Mënwin ti a nin uko ulon unkaan nji aduknaanaa. ³⁹ Kê jibi njaan kawutanan nakalabuš aloŋ ti wal wi Ufettu wi Mbuur, naŋal nwutanan “Naših i Bayuday” i? »

⁴⁰ Kê bašë huuran aji : « A-a, mënŋ ul a. Barabaat i i nŋaluŋ iwutan. » Kê Barabaat mënŋ ašë wo nalat naweek.

19

¹ *Pilat ajej wal mënŋ Yetu ado kê bakoba na itintël. ² Bangoli başiir iyiw ado ukël afuutaana, akak ajej kamiša kajeenkal awoharana. ³ Baji babi kaŋoga kašë ji na a : « Nwulu mboš, iwi naših i bayuday! » Wi bajakuŋ haŋ, bašë koba ti kaara.

⁴ Pilat akak apën aji na bayuday : « Natenan, dtija ti an ti, kaŋupan kê mënwin nin uko ulon unkaan nji aduknaanaa. » ⁵ Wi Yetu apënuŋ awo na iyiw ti bkow na kamiša kajeenkal, kê ašë ji na baka : « Ńaaŋ mënŋ awi. » ⁶ Wi baŋeŋan baweek na bayen biki baka bawinaaruluŋ win ašë huuran aji : « Paŋana ti krut! Paŋana! »

Kê Pilat aji na baka : « An najejana naya napaŋ. Nji mënwin nin uko ulon unkaan nji aduknaanaa. »

⁷ Kê bašë teema aji : « Nka bgah, kê ti bgah mënŋ awo i pkeŋ ŋiki aji awo Abuk Našibaŋi. »

⁸ Wi Pilat atiinkuŋ uko mënŋ ašë lënŋ kak maakan. ⁹ Aya aneej du katoh ašë hepar Yetu aji : « Iwoona ŋuŋ ba? » Kê Yetu aanteema. ¹⁰ Pilat aji na a wal mënŋ : « Inŋal pteemën? Imme kê dka mnhina mi pwutanu na mi ppaŋu i? »

¹¹ Kê ateema aji : « Woli iinyeenkna lah mnhina mënŋ du baŋi iinkhinanaan nin uko ulon ; ukaan kê anŋijnun ti iwi aka pekadu dandëmuŋ apel di nu. »

¹² Kê dul di Pilat ajunnuŋ pla jibi akdoli kadoo kawutan Yetu. Kê bayuday bašë huuran aji : « Woli iwutana, iinwo nanoh *Fetar. Ńaaŋ anjakuŋ aji awo naših aanwo našoorad Fetar naših najeenkal i? » ¹³ Wi Pilat atiinkuŋ uko waŋ ašë pënan Yetu bdig ašë ŋo du pŋij pi ajaan awayëšaana du dko di bajaan bado « Gabata » ti uŋuŋ uhebërë, uwoon blay bi babomanuŋ na mnlak. ¹⁴ Unuur wi bakhomandëruŋ pa *Ufettu wi Mbuur wa, ti mndiin unuur, kê Pilat ašë ji na bayuday : « Naših i nan awi. »

¹⁵ Kê bukal bašë huuran aji : « Fiŋana! Fiŋana! Paŋana ti krut. »

Kê Pilat aji na baka : « Kê nwo i kapaŋ naših i nan? »

Kê baŋeŋan baweek bateema aji : « Nkaha naših aloolan, Fetar a. »

¹⁶ Wal mënŋ kê Pilat ašë awutar baka Yetu baya bapaŋ. Kê bangoli bajeja ayaanaan.

Pkeŋ pi Yetu ti krut

(Maci 27.32-44; Markut 15.21-32; Luk 23.26-43)

17 Bado Yetu k  ap n akuŋa krut ul  i uleeful aya du dko di bajaan bado Golgota na u up uheb r  uwoon kaheem ki bkow. 18 Bapaŋa da na biin  bat b baloŋ, aloŋ  i ka en kamayu, aloŋ  i kadeenu. 19 *Pilata ado k  baboman kampi nu kaloŋ apar  i krut duu . Bapiit  i ka aji : « Yetu i Nataret na ih i bayuday. » 20 Uko m n  bayuday batum baleyiir wa  iki dko di bapaŋnuluŋ daŋog ubeeka k  uko m n  ubot apiitana  i u up uheb r , uromen na ugrek. 21 K  *ba enjan baweek ba   ya aji na *Pilata : « Kpiit kaji na ih i bayuday, piitan jii  iin  i aji awoon na ih i bayuday. »

22 K  Pilata ateem baka aji : « Uko wi mpiitun, dpiit wa. »

23 Wi bangoli bapaŋun Yetu du krut, bajej imi a yi awohariin ado ifah ibaak r, bangoli baji andoli ayeenk kaloŋ. K  kami a kamee  ka   wo kaanwo na ul tna, ka ijina ka u  te u eeh, ukaan k  24 bala ar aji : « N wut katow ka. Nabiin  do kanun na mnlak  ten ankyeenkun ka. » H nk, k  uko umpiitun  i Ulibra wi Na iba i udolanaa, upiitana aji :

« Bafaa iir imi a yi naan

aku  ado kanun na mnlak

katen ankjejun kami a naan. »*[ ]

Uko wan  i wi bangoli badolun.

25 Anin Yetu na a a anin, na Mariya ahar Klop t na Mariya i utaak wi Magdala bana  a og krut. 26 Yetu awin anin, akak awin na a arul i amaganun k  ana  a og  i a a   ji na anin : « Abuk  naa , abuku awun. » 27 Akak aji na na a arul : « Naan awun. » Kap nna unuur m n  k  na a arul un a   jej Mariya du katohul.

28 Wi uko wan u  pun, Yetu ame k  uko uba bti h nkun a   ji : « Udaan u ij n. » H nk di uko umpiitaniin  i Ulibra wi Na iba i udolaniin. 29 Pdukk ploŋ pawo da wal m n  pantumi poot p aak aan, h nk k  bajej kal m n  kaloŋ atan  i pmul atoop  i pa a    oor  i mntum mi Yetu. 30 Wi a emun poot p aak aan pun a   ji : « Uko m n  ubaa. » Wi wi a aan ayoont bkow a   j m a.

31 Uwo  i unuur wi bakbomand run pa *unuur wi pnoorf n wi bayuday ; unuur wi pnoorf n m n  uwo unuur unyimani maakan, k  baweek biki bayuday ba   wo baan al muum manwo  i ikrut unuur m n . Ba ehana Pilata aji : « Dolan bakit baka iho * batarna bake  ba   bawalan muum! »

32 Bangoli babi a og biin  biki bapaŋun na Yetu, akit iho  yi nateek, akak akit  i nat ban  n. 33 Wi babanun  i Yetu a     nk k  ado bi ke , k  h nk di di bawoon baankita iho . 34 K  Nangoli aloŋ a   aje j bjan alofa  i kantaagan.  i dko m n , k  p naak na meel i   p n. 35  naaŋ anktupanaŋ uko wi awo namaar, k  uko wi ak tupun ubot awo manjoonan. Ame k  uko wi ak tupun ujoonani, a up iko yan an kak nahilna nafiyaar. 36 H nk di uko wi Ulibra wi Na iba i ujakun udolaniin, upiit aji : « Nin kamoh kaloŋ ki nul kaankluŋ kakita. »*[ ] 37 Ukak apiitana  i Ulibra wi Na iba i aji : « Balun kado katen  naaŋ i balunanun kantaagan. »*[ ]

U moy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Marku 15.42-47; Lu 23.50-56)

38 Yotef i utaak wi Arimati awo na a ar Yetu a   wo aandiiman wa  iki a i baweek biki bayuday. Wi Yetu ake un, aya ahepar *Pilata me ahil kayeenk puum kaya kamoy. K  Pilata adinani. Yotef abi aje puum ayaanaan. 39 Nikodem kak awo na a. Ul abiin aya du Yetu na utejan. A ij bko blil p  k n

* 19:24 Ka aam 22.18. * 19:31 Baji bakit biki bapaŋun iho  batarna bake   iki baji bana na  i ya kahilna kahef n. * 19:36 Pp n 12.46; Mnf n 9.12; Ka aam 34.20. * 19:37 Fakariya 12.10.

bi bajaan bamoyna. Bko mēnt bañog ŋkil iñeen ŋwajanť. ⁴⁰ Bajey puum ataay na ilaañ na bko buñ jibi bayuday bajaan bado. ⁴¹ Du dko di bapanuñ Yetu uwoorta uloñ uwo da, kē bhēr blon bhalu banwoyi baambi moynaara ñaañ kē bawo da. ⁴² Uwo ŧi unuur wi bayuday bakhomanderuñ pa unuur wi pnoorfēn kē bhēr babot awo baanlowi, ukaañ kē bamoy Yetu da.

20

Bhēr bawo bjint

(Maci 28.1-8; Markut 16.1-8; Luk 24.1-12)

¹ ŧi unuur unťaşuñ *unuur wi pnoorfēn*, bdēm bahumi kē Mariya i ubeeka wi Magdala ašē ya du dko di bhēr. Aťenk kē plaak pweek maakan pandētnuñ plēman pi bhēr kē papēni. ² Aťi wal mēnt aya du bi Fimoñ Piyeer na naťaşar Yetu undu, i Yetu amaganuñ, ašē ji na baka : « Bapēnan Ajugun du bhēr, kē ŋēmme dko di baťu'u li. »

³ Kē Piyeer apēn na naťaşar Yetu undu, kē bakya du dko di bhēr. ⁴ Baťi bti batēb ; kē naťaşarul undu ašē tar apel Piyeer, ajota kadun, abana uteek du bhēr. ⁵ Ajuunknaa awin ilaañ yi babiñ ataayna puum, ašē wo aanneeji. ⁶ Wal mēnt, kē Fimoñ Piyeer ašē ban ; aneej du bhēr, aten ilaañ. ⁷ Akak aten blaañ bambootanaanuñ bkow kē babēkan bnuura awo mpať. ⁸ Wi wi naťaşarul undu ambanuñ uteek abaan aneej. Awin akuť afiyaar. ⁹ Na manjoonan te wal mēnt baando bi me kē jibi bapiiñuñ ŧi Ulibra wi Našibaťi, Yetu awo i kanaťa ŧi pkeť. ¹⁰ Baťaşarul bakak wal mēnt du katoh ki baka.

Pwinana pi Yetu ŧi kadun ki Mariya i Magdala

¹¹ Mariya anať du kañog bhēr du bdig, awooni. Wi akwooniñ, ašē juť aten du bhēr meet. ¹² Awin ŋwanjuť ŋtēb ŋanwohi imiša ifaatal kē ŋaťo ŧi dko di puum pi Yetu pabiñ abēkan, uloñ du bkow, uloñ du ihoť. ¹³ ŋwanjuť ŋuñ ŋaji na a : « Abuk ñaať, we wi ikwooniñ ba? »

Kē aji na ŋa : « Dwooni ŧiki bapēnan Ajug naan, kē mēmme dko di baťu'u li. »

¹⁴ Wi ajakuñ hañ ašē kok, awin Yetu kē anaťi, kē ašē wo aamme kē ul a. ¹⁵ Kē Yetu ašē ji na a : « Abuk ñaať, we wi ikwooniñ ba? In i iklaañ ba? »

Mariya aji me nalemp i uwoorta a, ašē ji na a : « Naweeek, woli iwi iyaan ŋa a, kťupēn dko di iťu'uli, dya kajeja. »

¹⁶ Kē aji na a : « Mariya! »

Kē ašē kok aji na a ŧi uťup uhebērē : « Rabuni! » uwoon najukan.

¹⁷ Kē aji na a : « Kmēbanaan, mēndo bi paya du Paapa. Yaan iwin bayiť naan jji na baka dpaya du Paapa, anwoon kak Ašin baka, du Našibaťi, anwoon kak Našibaťi i baka. »

¹⁸ Kē Mariya i ubeeka wi Magdala ašē ya aji na baťaşar Yetu : « Dwin Ajugun. » Kē hēnk di di akakalēşuñ baka uko wi ajakulun.

Yetu apēn awinana ŧi kadun ki baťaşarul

¹⁹ ŧi utaakal wi unuur unťaşuñ unuur wi pnoorfēn baťaşar Yetu bayit du katoh kaloñ anigan ilēman bti ŧiki baťi baweeek biki bayuday, kē Yetu ašē bi anať ŧi ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an! » ²⁰ Wi ajakuñ hañ, ašē diiman baka iñen na kantaagan. Baťaşarul balilan maakan wi bawinuñ Ajugun. ²¹ Akak aji na baka : « Bnuura bawo na an. Jibi Paapa ayilnuñ, hēnk di di nkaañ ayilan. » ²² Wi ajakuñ hañ, ašē fuuť ŧi baka aji : « Nayeekan Uhaaş wi Našibaťi. ²³ Bañaan biki nakmiiruñ ipekadu, Našibaťi amiir baka ya ; kē biki nawoon naankmiir ya, Našibaťi aankmiir baka ya. »

* **20:1** Unuur unťaşuñ unuur wi pnoorfēn : “dimanche, Sunday, domingo.”

²⁴ Ké Tooma, alon ɥi baɥaŝar Yetu iñeen na batëb i bajaan bado kbet aŝe wo aanwo da wi Yetu abiiñ du baka. ²⁵ Ké baɥaŝar Yetu bandukiin baŝe bi aji na a : « Nwin Ajugun! »

Ké aŝe ji na baka : « Woli mënwin ɥi iñen yi nul dko di bapanuñ ireegu, ké woli mënɥu pkoñ pi naan ɥi da, woli mënɥu kañen ɥi kantaagan ki nul, nin mënkiɥaar. »

²⁶ Wi kanëm kaɥëpuñ, baɥaŝar Yetu bakak ayitiir du meet, ké Tooma awo na baka. Ilëman iniigani ké Yetu aŝe pën, abi anaɥ ɥi ptoof pi baka aŝe ji : « Bnuura bawo na an. »

²⁷ Wi wi aŝaanj aji na Tooma : « Iñen yi naan yii yi, ɥuun pkoñ ɥi ; ɥuun kañen ɥi kantaagan ki naan. Wutan katam bkow, fiyaarën. »

²⁸ Ké aŝe ji : « Ajugun, Naŝibaɥi i naan! »

²⁹ Ké aji na a : « Iwinën ukaanj ké ifiyaari. Banwoonj baanwin aŝe fiyaar banuurandëni. »

³⁰ Yetu akak ado ɥi kadun ki baɥaŝarul iko iñonjarënaan itum inwoonj iimpiitana ɥi ulibra wi. ³¹ Iko impiitaniin ɥi, piitana piitana, nahilna nafiyaar ké Yetu awoonj *Krittu, Abuk Naŝibaɥi, nakuɥ nahilna naka ubida ɥi a woli nafiyaari.

21

Pwinana pi Yetu du bdëk bi Tiberiyad

¹ Wi uko wañ utëpuñ, Yetu akak apën awinana ɥi kadun ki baɥaŝarul du kaban ki bdëk bi Tiberiyad. Hënk di di apënuñ awinana ɥi kadun ki baka.

² Fimoñ Piyeer, na Tooma i bajaan bado kbet na Natanayel anwoonj i ubeeka wi Kana du Galilay na babak Tebede na baɥaŝar Yetu balonj batëb bawoonj da. ³ Ké Fimoñ Piyeer aŝe ji na baka : « Dya btuh. »

Ké baji na a : « Nbi na iwi. » Bapën, apaya ɥi bteem, ké utejan mënɥ baammob nin utëb.

⁴ Wi nfa mambanuñ, Yetu anaɥ du kabanj ki bdëk ; ké baɥaŝarul baamme ké ul a. ⁵ Ké aŝe ji na baka : « Babuk naan, namob nɥtëb i? »

Ké bateema aji : « A-a. »

⁶ Ké aŝe ji na baka : « Nafëlan bridiya ɥi kañenan kadeenu, namob. » Bafël bridiya aŝe wo baankak ahinan ba ppul ɥiki batum nɥtëb. ⁷ Ké naɥaŝar Yetu i amaganuñ aŝe ji na Piyeer : « Ajugun a! » Wi Fimoñ Piyeer atiinkuñ uko wañ aŝe woh imiŝa yi nul ɥiki aanwoharaa, aŝe tëfa du meel. ⁸ Baɥaŝarul bandukiin ɥi bteem bapul bridiya apënan, baanlow pkay, bawo uko ji nmetër iñeen-week di pa.

⁹ Wi bawaliin du pkay, bawin bdoo ké batehan da, ké nɥtëb nɥapaf ɥi ba duuɥ. Kapoom kabëkan da. ¹⁰ Ké Yetu aŝe ji na baka : « Naɥijan nɥtëb nɥi nabaan amob mob nuñ. » ¹¹ Wal mënɥ ké Fimoñ Piyeer aŝe paya ɥi bteem ké bapul bridiya mon pkay. Batum nɥtëb nweek : nɥawo iñeen week na iñeen kañeen na nɥwajantj (153), ké bridiya baŝe wo baammara mar. ¹² Ké Yetu aŝe ji na baka : « Nabiin nade. » Nin alonj ɥi baɥaŝarul aañoom kahepara ñaanj i awo'i. Bame ké Ajugun a. ¹³ Wal mënɥ abi, ajej kapoom awul baka, aɥu na nɥtëb. ¹⁴ Wañ uwoonj uyaas uwajantjën wi Yetu apënuñ awinana ɥi kadun ki baɥaŝarul wi anaɥiin ɥi pkeɥ.

Yetu na Fimoñ Piyeer

¹⁵ Wi badeenj aba, ké Yetu aŝe ji na Fimoñ Piyeer : « Fimoñ abuk Yowan, iñalën apel biki i? »

Ké ateema aji : « Ajugun, aa, ime ké dɥalu. »

Ké aji na a : « Doon kayej batani bi naan. »

¹⁶ Akak ahepara uyaaş utëbantën aji na a : « Fimon abuk Yowan, injalën i? »
 Kë ateem aji : « Ajugun, aa, ime kë dñalu. »

Kë aji na a : « Doon kayafan batani bi naan. »

¹⁷ Akak ahepara uyaaş uwajantën aji na a : « Fimon abuk Yowan, injalën i? »

Piyeer ajootan wal mënt ti uko wi akheparun uyaaş uwajantën me anjalaara aşë ji na a : « Ajugun, ime iko bti, ime bnuura kë dñalu. »

Kë aji na a : « Doon kayen batani bi naan. ¹⁸ Na manjoonan dñupu : wi ihojun, iji ktan katëlu bdidi'u, kaya dko di inaluñ. Kë wi iklun kařaf, ilun kadeen inen, alon atanu katël, aňoořu dko di iwoon iinjali. »

¹⁹ Ařup řup han pkeř pi Piyeer aklun kakeř kadëmanaan Nařibaři. Wi ajakun han aşë ji na a : « řařaan. »

²⁰ Piyeer akok aşë win nařařar Yetu i amaganun kë akřař baka ; ul awoon ambiin ajuř ti bjënt bi Yetu wi bakdeen ahepara ankwaapulun. ²¹ Piyeer awina aşë ji na Yetu : « Ajugun, kë i? »

²² Kë ateema : « Woli dñal ařo te ubi'en, utenu i? Iwi, řařaan. » ²³ Banfiyaarun Yetu banařa wal mënt ařup aji baji nařařarul mënt aankkeř. Kë Yetu aşë wo aanji aankkeř, aji : « Woli dñal ařo te ubi'en, utenu i? »

²⁴ Nařařarul mënt ti uleeful amaarun iko mënt bti akuř apiit ya, kë nřbot ame kë uko wi ařupun ujoonani. ²⁵ Uka iko ilon itum kak yi Yetu adolun. Woli řaan anjal ppiit ya bti, dřal aji umundu bti uunkkëř přuuna nřlibra nřankpiitun.

Ulibra wi Ulemp wi Banjañan

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoonj unkkakalēşun iko yi banjañan biki Yetu badolonj. Uwoonj utēbantēn wi Luk apiitun pa Teofil nanohul. Luk ul ṭi uleeful awo nakuraar. Kē aṣē ṭi bi kagakandēr na Pawulu na dko pṭup Uṭup Ulil Unuura. Ṭi ulibra wi, Luk aṭup iko yi baṭaşar Yetu badolonj na jibi baniinkani Uṭup Ulil Unuura ṭi umundu bti. N̄aan ahinan kawin ṭi ulibra wi, ulemp wi Uhaaş wi Naşibaṭi udolonj. Uwala ṭi banjañan, awul baka mn̄hina mi pṭup Uṭup Ulil Unuura. Bañaan batum bakak afiyaar ajunna Yerutalem aya Yuda na Famariya na n̄mbaṅ n̄tum ṭi umundu. Iko itēp jibi Yetu abiin aṭup aji ilun kawo ṭi Ulibra wi 1.8: « kē naşē lun kayeenk phina woli Uhaaş wi Naşibaṭi uwala ṭi an. Nalun kawo bamaar biki naan ṭi Yerutalem na ṭi utaak wi Yuda bti, na ṭi utaak wi Famariya te kaban kabaṅ ki umundu. » Ulibra wi uṭup jibi bhoṅar bi Naşibaṭi adolonj na bañaan babanun du bañaan bti biki mboş. Du Itrayel, baṭaşar Yetu badunna aṭup bayuday Uṭup Ulil Unuura abaa ya du n̄taak n̄i banwoonj baanwo bayuday, na du bañaan bti. Du dko bti di baṭupun Uṭup Ulil Unuura bañaan balon bafiyaari kē balon baanfiyaar wa. Bañaan batum babi şoor banjañan, kē bukal başē tamanaara aṭup baka iko itum bahilna baliint ṭi pfiyaar.

¹ Teofil, ṭi ulibra wi naan uteek, dṭiiniyaan iko bti yi Yetu adolonj abot ajukan du ujuni, ² te unuur wi adeenaniin du baṭi. Ji abi ado kadeenana du baṭi, aṭēpna ṭi *Uhaaş wi Naşibaṭi aṭup *banjañan biki adatuṅ, uko wi pdo. ³ Wi akeṭun, ṭi kadun ki baka di di akaan apēn awinana najeb. Ado iko itum ṭi n̄nuur iñeen na n̄baakēr, adiiman baka kē awo najeb na manjoonan, aji pēn kawinana ṭi kadun ki baka kabot kaṭup baka uko wi *Pşih pi Naşibaṭi.

⁴ Unuur ulonj wi akdeej na baka, aṣē ji na baka bawut kapēn ṭi Yerutalem, baṭo da bayoonk kahoṅ ki Aşin, ki batiinknuṅ ṭi mntum mi nul : ⁵ «*Yowan *abattaar an na meel, kē an, ṭi n̄nuur n̄ankmbiin n̄i nalun kayeenk *batitmu bi Uhaaş wi Naşibaṭi. »

Yetu apaya baṭi

⁶ Wi wi *banjañan bayitiirun, aṣē hepar Yetu aji : « Ajugun! Woon hēnkun di di ikkakanunj *Itrayel pşih i? » ⁷ Kē aṣē teem baka aji : « Naanka na pme unuur kēme wal wi Aşinun adatuṅ ṭi mn̄hina mi nul, ⁸ kē naşē lun kayeenk phina woli *Uhaaş wi Naşibaṭi uwala ṭi an. Nalun kawo bamaar biki naan ṭi Yerutalem na ṭi utaak wi *Yuda bti, na ṭi utaak wi *Famariya te kaban kabaṅ ki umundu. »

⁹ Wi Yetu ajakun hanj, aṣē deenana du baṭi, kē baktena. Wi wi kanfēlun kaşaan abi awuna, baankak awina. ¹⁰ Jibi bahumun katen baṭi bi apayiin, kē biint batēb, banwohariin imişa ifaatal başē mara mara awinana. ¹¹ Baji na baka : « An biint biki *Galilay, nabaa naṭ we aten baṭi ba? Yetu i, ampayiin baṭi ṭi kadunan, alun kabiha, jibi nawinulun hēnk, kē apaya baṭi. »

Bahoṅan Matiyat ṭi Banjañan

12 *Banjañan bapëna wal mën̄t du Pnkuñ pi Mnoliwera * ašë kak Yerutalem danwoon daanlowiir maakan na pnkuñ mën̄tan, datool pdo ukilometër. 13 Wi bakakuñ, baya aneej ti katoh, du meej di bko duuť, di bi Fimoñ Piyeer, na Yowan, na *Yakob na Andre na Filip na Tooma, Bartelemi na Maci, Yakob abuk Alfe, Fimoñ nagutar utaak, na *Yudat abuk Yakob bajonun kayitiiraan. 14 Batiinkar bukal bti na baat balon na *Mariya anin Yetu, na baťa Yetu, aňehan Našibaťi.

15 Ti ñnuur mën̄tan banfyaaruñ Yetu, baya pban iñeen-week na iñeen ñtëb, kē Fimoñ Piyeer ašë naťa ti ptoof aji na baka : 16 « An bayit naan uko wi *Uhaaş wi Našibaťi ubiñ aťëpna ti mntum mi *Dayit, aťup ti Ulibra wi Našibaťi ti uko wi nawo Yudat, ambiñ aťij bammobuñ Yetu, uwo wo wi kabi kadolana. » 17 Abi wo aloñ ti un, ayeenk kafah ki ulemp ji un. 18 Kē ñiint mën̄tan ašë bi nug uťeeh na ktaka ki buťaan bi adoluñ buñ: Ajot afëťa amay, kē ipëš itatadiiri. 19 Uťup wañ uniink Yerutalem bti, ukaañ kē bakak ado uťeeh mën̄tan aji « HAKELDAMA » uwoon ti uťup wi baka « uťeeh wi pñaak. »

20 Fimoñ Piyeer akak aji na baka : « Kē bašë piit ti Ulibra wi Pñaamarën Našibaťi ti uko wi Yudat aji :

*“Katohul kaduka kajit,
nin aloñ aankwo da.”*✧

Akak aji :

“Aloñ ayeenk ulemp wi nul.”✧

21-22 Piyeer aji kak : « Kē bañaañ balon bašë jon nwo na un, undiimaan, wi Yetu Ajugun awoon na nja aneej apën, du unuur wi *Yowan abattaaruluñ te unuur wi abiñ adeeñana du baťi ti kadun un. Keeri aloñ ti baka awo i kabi na un, kayuuj kē bawin Yetu wi anañiñ ti pkeť. » 23 Wi wi bašaañ aťij batëb ti baka, *Yotef anťu'aniñ katim ki Bartabaat, kē bašë duuna ki Yuttut, na aloñ anwoon katim ki Matiyat. 24 Kē bašë ñehan Našibaťi aji : « Iwi Ajugun, inmeen ñaañ na ušalul, yuujun i idatuñ ti batëb biki, 25 awo nanjañanu, ayeenk ulemp wi Yudat adukuñ, aya di awoon i kaya. » 26 Bado kanuñ na mñlaak, kē Matiyat adatanaa, ahoťan ti banjañan iñeen na aloñ bukuñ.

2

Uhaaş wi Našibaťi uwala ti banfyaaruñ Yetu

1 Bayitiir bti ti unuur wi *Pentakot. 2 Ti dko mën̄t, kē bašë tiink pñaat panwoon baťi anaam na ukë kē pabi aneej ti katoh ki bawoon atum ka. 3 Kē bašë win iko ilon ji indemënt yi bdoo. Iko mën̄t igarandëri, aji kandoli kaya kaťo ti aloñ. 4 *Uhaaş wi Našibaťi uneej atum ti baka bti, kē bakak aťup ñťup ñyaañť, andoli jibi Uhaaş wi Našibaťi uťu'uli pťup.

5 Ti wal mën̄tan kē *bayuday balon banjaañ badëman Našibaťi banwoonun ñťaak bti ñi umundu, bašë wo ti Yerutalem. 6 Wi batiinkuñ pñaat, pntuk payitiir ašë ñoñar maakan ĩki andoli aji tiink baťup uťup wi tul. 7 Bañoñar adiwša, ašë ji : « Bañaañ bankťiiniñ hënk baanwo biki *Galilay i? 8 Kē hum di di andoli ti un, ajaki tiink bakťup ti uťup wi nul? 9 Nwoona Part, na Med na Elamit, na Metopotamiya, na Yuda, na Kapadošiya, na Pont na Atiya. 10 Balon bawoona Frigiya na Pamfili, na Ejiptu na ñfëť ñi Libiya ñañogun Kuren, balon kē bawoona Rom. 11 Balon kē bawo bayuday biki kabuka aťu na bankakuñ baka, biki Kret, na Barab. Kē andoli ti un ašë ji tiinka baka baťup ti uťup wi

* 1:12 Pnkuñ pi Mnoliwera : Dawoon katim ki pnkuñ pi bajaañ bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.” ✧ 1:20 Kañaam 69.26. ✧ 1:20 Kañaam 69.26.

nul iko inuura yi Naşibaţi adoluŋ. » ¹² Bañaan bañoŋar fuţ, baamme uko wi pdo, andoli kaji na atênţul : « We uwoon uko wi? » ¹³ Kê baloŋ başê beŋ baka, aji : « Biki baka pdaan poot. »

Fimoy Piyeer aţiini na bañaan

¹⁴ Kê Fimoy Piyeer aşê naţa na *banjañan iñeen na aloŋ bukuŋ aşê huuran atem baka aji : « An *bayuday na an bti nanfêţuŋ   Yerutalem, an bti nawatan ibaţ natiink nabot nate uko wi nji kaţupanaŋ. ¹⁵ Nin, bañaan biki baankuji, jibi naşaluŋ. Nhum   nfa mpo . ¹⁶ Uko wi *Naţupar Naşibaţi i bajaan bado Yowel abiiŋ aţup u epuŋ  ep adolana h n .

¹⁷ Naşibaţi aji :

“ i  nuur  baa şaani, dbi kawalan Uhaaş wi naan  i bañaan bti.

Babukan biin  na baat baluŋ kawo baţupar biki naan,

bapo  na bantohi biki nan baluŋ kado kaţaa i iko inkwoonuŋ du nji,
kawin iko inwoon yi pbi.

¹⁸  nh n, dluŋ kawalan  i  nuur m n  Uhaaş wi naan  i balempar naan biin  na baat,

baş  bawo baţupar biki naan.

¹⁹ Dluŋ kado iko iñoŋar naan du ba i duu  kakak kadiiman iko iweek  i mbo .

P aak, bdo , na udu iluŋ kawo.

²⁰ Unuur uluŋ kakak b m,

pli pakak ji p aak,

ji unuur uweek unuura wi Ajugun ubi udo kaban.

²¹ H nk,  a ŋ anklunjiŋ kaha   i katim ki Ajugun abuur.”  »

²² Timoy Piyeer akak aji na baka : « An bañaan biki *Itrayel natiinkan bnuura uko wi nji kaţupuŋ: Naşibaţi ayil Yetu i *Na aret ayuujna  i a mlagre na iko iñoŋar naan itum, indiimanuŋ phina pi nul jibi nameeŋ wa an  i  leefan.

²³ N in  aŋ, bawulan a, jibi Naşibaţi adoŋ abi me wa akak a al uwo, naf a, wi nadoluŋ k  banwoŋ baanfiyaari bapaŋa. ²⁴ K  Naşibaţi aş  naţana  i pke , abuurana mnhaj mi pke , pke  paanhilan am bana. ²⁵ *Dayi  a iiniyaana aji :

“Wal undoli dji kawin Ajugun  i kadun ki naan,

i og n ukaaŋ k  mna  aliin .

²⁶ Ukaaŋ k  ntilan maakan aku  ayeeh mnilan mi naan.

K  uleefubi wo wo  i mnha 

²⁷  iki iinkwutan uhaaş wi naan uya uf   du mnke ,

akak awo iinkwut n, nji  a ŋ nalemparu naweek mpu .

²⁸ Iyuu n bgah bank i ur du ubida,

iluŋ kaţumanaan na mnilan  iki i og n.” 

²⁹ « An bayi  naan, dhilan kaţupan uko wi na mnt ŋ: Atemun Dayi  ake i, amoya, k  bh r bi nul bawoha  i u aak wi nun. ³⁰ Abi wo Naţupar Naşibaţi aş  me k  Naşibaţi abi hoŋa uko uloŋ, amehna  i kadunul,

“aji aluŋ ka u aloŋ i p ini pi nul  i p ih.” 

³¹ « K  wi wi Dayi  ataruŋ awin k  *Krittu aluŋ kana a  i pke , aş   iiniyaan wa aji : “Naşibaţi aanwuta k  a o du mnke  k  uleeful ukak awo uumpu .” 

³² Yetu m ntan, Naşibaţi ana ana  i pke , k   wo bti bamaar. ³³ Naşibaţi adeeŋa  i kadeenu ki nul, k  ayeenk du A in nja *Uhaaş wi Naşibaţi, wi ahonuluŋ  fa,

aniinkan wa ti bañaan, jibi nakwinun akut atiink hënk. ³⁴ Tiki Dayit ul, andoon awo aampaya bați ațiini aji :

“Naşibați Ajugun aji na Ajugun :
 Ƨoon ti kañen naan kadeenu

³⁵ te ndo nƧooran başooradu,
 ido kapafna baka ihoƧ.” »[☆]

³⁶ Fimoŋ Piyeer abaañëş bƧup aji : « Bañaan biki *Itrayel bti, nameen bnuura keeri : Yetu i napanun Ƨi kruƧ, Naşibați adola kē awo Ajugun akut awo Krittu. »

Bateek banfiyaarun

³⁷ Wi bañaan batiinkun uƧup wan aşë Ƨëla Ƨëla, ahepar Fimoŋ Piyeer na *banjañan bukundi aji : « BayiƧun, kē nbaa do do hum ba? » ³⁸ Fimoŋ Piyeer ateem baka aji « Nawutan pjuban, naƧëlëş nƧbida, andoli Ƨi an aji yeenk *batitmu Ƨi katim ki Yetu Krittu, Naşibați ahilna amiiran ipekadu. Naşibați alun kawulan Uhaaş wi nul. ³⁹ Kahon ki nul kawo ki nan, na babukan, na banlowun bti, na biki Naşibați Ajugun akun kadu'ara. » ⁴⁰ Fimoŋ Piyeer akak ațiini na baka pa bate abot akooƧ baka aji : « Nalowan bañaan bawuƧaan biki nahilna nabuuran nleef ni nan. » ⁴¹ Bandinanun uƧup wun, bado batitmu, kē bañaan bannoƧun iñeen-week nƧyaaş iñeen nƧwajanƧ (3000), bahoƧana unuur mēnƧan Ƨi pntuk pi banfiyaarun Yetu.

Pntuk pteek pi banfiyaarun

⁴² Bañaan bakak amēban bnuura pjukan pi *banjañan, amēban Ƨi uƧok na bboofar, Ƨi pfaaşiiir kapoom* na pñehan Naşibați. ⁴³ Bañaan bti bawo na palënk Ƨi nleef ni baka, Ƨiki banjañan baji bado mlagre na iko iñonarënaan itum. ⁴⁴ Banfiyaarun Yetu bti bakak aƧok iko yi bakaan bti. ⁴⁵ Baji bawaap itoh na bka bi baka, kafaşiiir, andoli ayeenk kaliñan na kanuma ki nul. ⁴⁶ Unuur unjintı baji bayitiir du *Katoh Kawee ki Naşibați, kafaşşer ipoom Ƨi itoh yi baka, kade na mnlilan na uhaaş ujintı. ⁴⁷ Baji badēman Naşibați, kē bañaan bti babot amagan baka. Ajugun, kē aşë ji do unuur unjintı, ahoƧan Ƨi pntuk puƧ biki abuurunun.

3

Fimoŋ Piyeer na Yowan bajeban ñiint anƧakmuŋ

¹ Fimoŋ Piyeer na *Yowan baya unuur ulon du *Katoh Kawee ki Naşibați wi nwoori nƧwajanƧ ni utaakal nƧakobun, Ƨiki uwoon uwoori wi pñehan Naşibați. ² Kē bañaan balon başë Ƨij da ñiint alon anƧakmi Ƨi kabuka. Unuur unwoon, baji baƧija kaƧooran Ƨi plēman pi Katoh ki Naşibați pi bajaan badu Plēman Pnuura. Aji Ƨo da pñehan bañaan banjaan babi pneeƧ Ƨi Katoh ki Naşibați. ³ Wi awinun Fimoŋ Piyeer na Yowan kē bakbi pneeƧ, kē aşë ñehan baka itaka. ⁴ Kē Fimoŋ Piyeer na Yowan başë tena bnuura, wi wi Fimoŋ Piyeer aşaan aji na a : « Tenun » ⁵ Ñiint ajaban baka kēş anun aji bawula ukoolan. ⁶ Kē Fimoŋ Piyeer aşë ji na a : « Mēnwō na untaam, mēnwō na uwuuru, aşë wulu uko wi nwoonaanun: Ƨi katim ki Yetu *Krittu i *Nataret, poşan! »

⁷ Fimoŋ Piyeer aƧijana wal mēnƧ Ƨi kañen kadeenu aşë dola kē anaƧaa. Ƨi dko mēnƧ, ñiint ațiink ihoƧ kē iliint na a. ⁸ Kē abi lut lut anaƧ abi kapoş poş. AneeƧ na baka Ƨi Katoh ki Naşibați, apoş, alut, aşë beeb Naşibați. ⁹ Bañaan bti bawina kē

☆ 2:35 Kañaam 110.1. * 2:42 Banfiyaarun Yetu baji woli bade baji bafaşiiir kapoom kaleşna kañah kabaafşaanı ki badeen na a.

akpoş aşê beeb Naşibaŋi. ¹⁰ Bayikrëna aşê ji : « Ñiint i, mënŋ ul ajaan aŋo bñehan du Plëman Pnuura i? » Kë bañaan başê ñoŋar fuŋ akut alënk ŋi uko unŋëpun.

Fimoŋ Piyeer aŋiini na bañaan

¹¹ Ñiint un aankak adi pwutana bi Fimoŋ Piyeer na Yowan, kë bañaan bti başê ñoŋar, aŋi aya du baka, du uşaala wi bajaan bado Uşaala wi *Falomoŋ*. ¹² Wi Fimoŋ Piyeer awinun bañaan bukun, aşê ŋiini na baka aji : « An bañaan biki *Itrayel ; nabaa ñoŋar we ŋi uko unŋëpun ba? Nabaa tenun hum hënk ba? Naşal aji phina pi nun na pdëman pi njaan ndëman Naşibaŋi pakaan kë ñiint i apoşi i? ¹³ Yetu i nawulun başih biki nan, i napokun ŋi kadun ki *Pilata andoon abi şal pwutana, Naşibaŋi i *Abraham, i *Itaak na i *Yakob na i başinin adiiman pdëm pi Yetu nalemparul mënŋ. ¹⁴ Ñiint, anwoon najint natool, ul i i napokun aşê ñehan bawutan nafin bañaan. ¹⁵ Hënk, kë nafin napaş ubida. Kë Naşibaŋi aşê naŋana ŋi pkeŋ, kë nwo bamaar. ¹⁶ Pfiyaar ŋi katim ki Yetu pakaan kë ñiint naŋakmaan, i nakwinun abot ame'a i ajebi. Ënhën, pfiyaar ŋi Yetu pajebanulun bnuura hënk jibi nakwinun an bti.

¹⁷ « An bayit naan kë nşë me kë uko wi nadolun, an na başihan, nado do wa na kapaam. ¹⁸ Naşibaŋi ul, adobi ŋupa ŋup undiimaan ŋi mntum mi baŋuparul bti aji *Krittu alun kahaj kakeŋ, kë waŋ wi adolan. ¹⁹ Keeri nawutan pjuban, nakak du Naşibaŋi ipekadu yi nan ihilna ipën. ²⁰ Ajugun alun kawulun nwal nji mnjeeh, kabot kayil Yetu Krittu, i adatur undiimaan pa an. ²¹ Yetu mënŋ, awo i kaŋo baŋi te wal wi iko bti ikkakun ihalu, jibi Naşibaŋi abiin aŋup ŋi mntum mi baŋuparul bayimanaan biki ŋfa. ²² Na manjoonan *Moyit aŋup aji : *Naşibaŋi Ajugun alun kayil naŋuparul ji nji, pa an, anwoon i pntaali pi nan. Nawo i katiink iko bti yi aklun kaŋupan. ²³ Naan anwoon aantiinka alun kapën ŋi pntaali pi Naşibaŋi, kaşë kakeŋ. ²⁴ Kë *baŋupar Naşibaŋi bti, ajunna ŋi Famiyel na bambiin abi ŋi kafeŋul, baŋiiniyaan andoli iko yi nkwinun nŋa yi. ²⁵ Uko wi Naşibaŋi aŋupun aŋëpna ŋi baŋuparul uwo wi nan. Ënhën, *bhoŋar bi Naşibaŋi adolun na başinan bawo kak pa an, wi ajakun ŋfa na Abraham aji : *Dbi kaŋëpna ŋi kabuka ki nu kawulna umundu bti bnuura. ²⁶ Ukaan kë Naşibaŋi apënan Yetu kë awo nalemparul aşë yila ŋi an duna, kahilna kawulan bnuura bi nul, wi akpënanan ŋi buŋaan bi nakdolun. »**

4

Baŋij Fimoŋ Piyeer na Yowan uruha uweek

¹ Fimoŋ Piyeer awo na *Yowan, ahum kaŋiini na bañaan, kë baŋënan balon, na naweki bayen biki *Katoŋ Kaweeŋ ki Naşibaŋi, na *baŋaduk balon başê bi, aŋog baka. ² Badeebaŋ ŋiki *banjaan batëb bukun bajukan bañaan aji Yetu anaŋa ŋi pkeŋ, kë waŋ ukuyuuj kë bankeŋun bahilan kanaŋa ŋi pa. ³ Hënk, kë bado kë bamob baka awat ukalabuş ayoonkna mnjint, ŋiki unuur udobi yob yob wal mënŋ. ⁴ Kë bañaan batum ŋi banktiinkun uŋup wi banjaan, bafiyaar ŋi Yetu. Wal mënŋ banfiyaarun bti baŋogan iñeen-week nyaaş iñeen kañeen (5000).

⁵ Wi unuur ujintun kë baweeŋ biki *bayuday, bantohi na *bajukan Bgah bi Moyit başë yitiir du Yerutaalem. ⁶ Baŋo na Anat, *naŋënan naweeŋ, anwoon na Kayif na *Yowan na Alektandër na biki mnşini mi *baŋënan baweeŋ bti, ayitiir.

* **3:11** Uşaala wi Falomoŋ: Dko mënŋ dapaŋëşaanun dko di banwoon baanwo bayuday bahilun kanat na dko di bayuday ŋaŋ bahilun kanat. * **3:23** Pleşan 18.15,18,19. * **3:25** Ujuni 22.18.

7 Baŋi Fimoŋ Piyeer na *Yowan ŋi kadun ki baka ašë jun phepar baka aji : « Ťi phina këme ŋi katim ki in ki ki najebanuŋ ñiint anŋakmuŋ? »

8 Fimoŋ Piyeer, i *Uhaaş wi Naşibaŋi uneejuŋ akëş, kë ašë teem baka aji : « An baweek biki nun na bantohi, 9 nadu'un nŋa *uruha ŋiki ŋdo ñaaj anŋakmuŋ bnuura, ašë heparun jibi ŋhili hil ado jeban ñiint i. 10 Nawoon bame, an bŋi, na bañaaj bŋi biki *Itrayel bandukiinj kë ŋi katim ki Yetu i *Nataret ki ki ñiint annaŋuŋ uŋ ajebnuŋ. Yetu i napanuŋ, kë Naşibaŋi ašë naŋana ŋi pkeŋ, ul akaaj kë ñiint i akak najeb ahil anaŋ ŋi kadunan. 11 Kë ul Yetu i i Ulibra wi Naşibaŋi ujakuŋ aji :

*“Awoon pnduba pi an baniw napokuŋ,
pnduba mënŋan puŋ pakakuŋ amëban katoŋ.”**

12 Ul ŋaŋ ahilanuŋ pbuuran bañaaj. Ęnhën, ŋi umundu bŋi Naşibaŋi aanwul wul nin ñaaj aloŋ kak anhilanuŋ pbuuranun. »

13 Banŋooŋ uruha bañoŋar wi bawinuŋ Fimoŋ Piyeer na *Yowan banwoon baando juŋ juŋ, jibi baŋŋupi kë nin baanŋëp ado lënk lënk. Bayikrën wal mënŋ kë biki mënŋ babi wo bagakandër na Yetu. 14 Wi bakaaj awin ñiint anjebuŋ uŋ kë anaŋ akab ŋi baka kë başë waaj uŋuŋ. 15 Hënk, kë bado kë bapënan baka ŋi dko di uruha, ašë jun pŋiini bukal bukal, katen jibi bakdoli. 16 Bahepar aji : « Nŋbaa do do hum na bañaaj biki ba? Babaaj ado mlagre mnjinŋ piş mii mi, kë bañaaj bŋi banfëŋuŋ ŋi Yerutalem bamee, ŋënhilanuŋ kapok wa. 17 Kë nşë wo kado uko uwut kameeŋana kapel hënk. Nbëg baka keeri baŋaŋan pŋiini na nin ñaaj aloŋ hënkunŋ ŋi katim ki Yetu. »

18 Wi wi banŋooŋ ŋi uruha başaaŋ adu baka kë bakak ŋi wa, ašë bëg baka maakan baŋaŋna pŋiiniyaan na pjukan ŋi katim ki Yetu. 19 Kë Fimoŋ Piyeer na Yowan başë teem baka aji : « we unuurnaaniinj ŋi kadun ki Naşibaŋi ba? Pŋiinka këme pŋiinkan? Uduka ŋi an! 20 Un daan ŋënhilanuŋ kayomp na uko wi ŋwinuŋ akuŋ atiink. »

21 Bakak abëg baka bnuura, ašë wutan baka kë bayaa. Baanka uko unooranaan baka wi bañaaj bŋi bawooŋ ŋi pdëman Naşibaŋi ŋi mlagre mi bawinuŋ. 22 Ñiint anjebnuŋ na mlagre uŋ, adobi pel pel nşubal iŋeen nŋbaakër.

Banŋiyaaruŋ bañehan Naşibaŋi, wi bawo i ŋi mnhaŋ

23 Wi bawutanaaruŋ wutan Fimoŋ Piyeer na *Yowan, kë başë wuŋşa, akak du batëŋŋ baka aya kakalëş iko bŋi yi *baŋeŋan baweek na bantohi bajakuŋ na baka. 24 Bañaaj batiink baka ašë ñehan Naşibaŋi ŋi pdiim ploolan aji : « Ajugun, iwi ipaşuŋ baŋi, mboş, na bdëk na iko bŋi inwoon da! 25 Iwi itëpnaŋ ŋi Uhaaşu aŋuŋ ŋi mntum mi *Dayiŋ ateemun nalemparu wi ajakuŋ aji :

*“We ukaaj kë bañaaj biki nŋaak babubara şinŋar
kë bañaaj bŋi babubara aŋaat anooran nŋleef?”*

26 *We ukaaj kë başih biki mboş bakbomandër ugut,*

kë baweek batiinkar aji bagut na *Yawe Nawat Kabuka na Krittu i akëruŋ?”

27 *Aa wo! Herod na Pont *Pilāt bayitiir ŋi ubeeka wi, na banwoon baanwo bayuday, na *bayuday, anaŋara Yetu nalemparu nayimanaan, i idatuŋ aji awo Krittu. 28 Bado hënk iko yi bŋi ŋi mnhina mi nu na jibi ijakuŋ iluŋ kadolana.*

29 *Ajugun, hënkunŋ, watan kabaŋ ŋi kabëgare ki baka işë itenun un balemparu, ŋdo kaŋuŋ Uŋuŋ wi nu na mntëŋ mnweek. 30 Taran kañen ki nu ijeban bañaaj, ido mlagre na iko iŋoŋarënaan ŋi katim ki Yetu, Nalemparu Nayimanaan. »*

31 *Wi bañehanunŋ Naşibaŋi aba, kë dko di bawooŋ daşë şinŋar kë *Uhaaş wi Naşibaŋi uşë neej ŋi baka bŋi kë baŋŋuŋ Uŋuŋ wi Naşibaŋi na mntëŋ.*

Banfyaaruŋ baɓok iko yi bakaŋ bti

³² Banfyaaruŋ bti bakak hēnkun awo uşal na uhaaş uloolan. Kē nin alon aaniş ŝal ŝal, kaji nji aloolan dkaŋ wi, kēme wundu. Baji banaakrēn bka bi baka bti. ³³ Phina pweek pawinanaa, wi *banjañan bakŋiiniyaanuŋ pnaɓa ɓi pkeɓ pi Yetu Ajugun, kē bnuura bweek bi Naşibaɓi batum ɓi bukal bti. ³⁴ Nin alon ɓi baka aanwinana winana bwaŋ. Bankaŋ mboş kēme itoh baji bawaap ya kaɓij itaka yuŋ ³⁵ kabi wul banjañan. Baji bafaş itaka andoli ayeenk kafah kanlijuŋ na kanuma ki nul.

³⁶⁻³⁷ Kē hēnk di Yotef, ñiinɗ alon i pşini pi Lewi, anwoonuŋ unjiw wi Kiprut, i banjañan bajaŋ bado Barnabat (uwoon ñaar anjaŋ atēŋtēn) kē aşē ka ɓa ɓa uɓeeh ulon. Awaap wa aɓij itaka abi awul banjañan.

5

Ananiyat na Fafira

¹ Kē ñiinɗ alon i bajaŋ bado Ananiyat na Fafira aharul başē waap mboş mlon, atiinkar, ² amen itaka ilon, aşē ɓij indukiin, awul *banjañan.

³ Kē Fimoŋ Piyeer aşē hepara aji : « Ananiyat, we ukaŋ kē *Fatana aneeju uhaaş, kē ido la pguur *Uhaaş wi Naşibaɓi, aje itaka ilon ɓi yi iwaapnuŋ mboş, amen? ⁴ Ihilan lah, kawut pwaap mboş mēnt, kēme kaje itaka yi iwaapnuŋ ma bti, kadolna uko wi inumiin? Hum di di uşal waŋ udoli do, adoo neej ɓi iwi ba? Mēnt bañan biki ikdoon na pguur hēnk, Naşibaɓi a. » ⁵ Wi Ananiyat atiinkar tiink uko waŋ, aşē jot ɓi dko mēnt, abi keɓ keɓ, kē bañan bantiinkun uko waŋ bti balēnk maakan. ⁶ Baɓaşa babi, abooɓan puum apēnan aya amoy.

⁷ Uko ji ŋwoori ŋwajant uɓēpi, ahar Ananiyat kē aşē bi aneej bē aamme uko unɓepuŋ. ⁸ Kē Fimoŋ Piyeer aşē du'a aji na a : « ɓupaan! Preeş pi, pi pi nawaaparun mboş i? » Kē aɓeema aji : « Aa, preeş paŋ pa. »

⁹ Kē Fimoŋ Piyeer aşē kak aji na a : « Nabaa ŝal ŝal hum adoo ji naguur Uhaaş wi Naşibaɓi ba? Tenan, banyaŋ amoy ayinu banaɓun ɓi plēman hēnk, bakak ańooɓu, kaya kamoy. »

¹⁰ ɓi dko mēnt, kē abi jot jot ɓi ihoɓ yi Fimoŋ Piyeer aşē ba. Wi baɓaşa banejuŋ, baɓenka kē akeɓi akak ańooɓa pya kamoy du kańog ayinul.

¹¹ Palēnk pweek paneej banfyaaruŋ bti, aɓu na bañan bti bantiinkun uko unɓepuŋ.

Banjañan bajeban bañan batum

¹² *Banjañan bado wal mēnt mlagre na iko iñonarēnaan itum ɓi ptoof pi bañan. Banfyaaruŋ baji bayitiir bti du uşala wi bajaŋ bado Uşala wi *Falomon. ¹³ Nin alon aaniş ñoom pnaakiir na baka, aşē maganaara baka.

¹⁴ Kē pntuk pankdēmuŋ dēm pya pi biinɗ na baat pafiyaar Ajugun abot abi ahoɓana ɓi baka. ¹⁵ Bado kak kak aji baɓēnan bamaakal ɓi igah, kaɓu baka ɓi ilişa kēme ijiin, Fimoŋ Piyeer wal wi akɓepuŋ ulimēnt wi nul uban alon ɓi baka.

¹⁶ Pntuk pi bañan paji paɓiina kak ŋbeeka ŋanńogun Yeruɓalem, kaɓij bamaakal na biki ŋntaayi ŋakyewlēnuŋ, kē bukal bti bajebi.

Bahajan Banjañan

¹⁷ Kē *naşih i baɓenjan na batēntul – bukal biki bajaŋ bado pntuk pi *bataduk – başē kuj *banjañan maakan, anaɓara baka ¹⁸ Bado kē bamob baka, awat ukalabuş. ¹⁹ Kē na utejan mēntan, *uwanjut wi Ajugun uşē bi, ahaabēş ilēman yi ukalabuş apēnan baka aşē ji na baka : ²⁰ « Nayaan *Katoh Kaweek ki Naşibaɓi nado kaɓup uɓup wi ubida uhalu. »

²¹ Banjañan batiink uwanjut wuñ, kē wi unuur ujintañ jint, kē başē ya Katoh ki Naşibaţi, aţo ajukan. Naşih i baţeñan na batēñtuł bado kē badu *uruha uweek wi biki *Itrayel, wi bajaañ bado Pntuk pi bawayēş bţup *bayuday aşē yil baya baţij banjañan banwoon du ukalabuş. ²² Wi bayili biki naţeñan naweek bayaañ aban, baantēnk banjañan du ukalabuş, aşē kak du uruha aya kakalēş aji : ²³ « Wal wi nyaañ du ukalabuş, nţēnk kē udēt bnuura, kē bayeñ banaţ ţi plēman. Kē wi nħaabēşuñ bgah, aşē ţēnk dko kē dawo djint. » ²⁴ Wi naweek i bayeñ biki Katoh Kaweek ki Naşibaţi na baţeñan baweek batiinkuñ uko wañ, bañoñar, aşē la na nşal uko unţepuñ.

²⁵ Wal mēnt, kē ñiint alon aşē bi aji na baka : « Natenan! Biint biki nawatun ukalabuş, buk bukundi, ajukan bañaañ du Katoh ki Naşibaţi. » ²⁶ Kē naweek i bayeñ biki Katoh ki Naşibaţi aşē tool, na bangoli biki nul ayaarad banjañan. Baando btam na baka, ţiki baţi pntuk pi bañaañ puñ, pabi patap baka mñlaak.

²⁷ Kē baţij baka, aneejan du uruha. Naşih i baţeñan kē aşē hepar baka aji : ²⁸ « Nēnneenan neenan pjukan katim kañ i? Kē Yerutalem bti daşē bi kak kak ţi bgah bi nan, nañal kataparun pkeţ pi ñiint i. »

²⁹ Kē Fimoñ Piyeer na banjañan bandukiñ başē teem aji : « Nwo i kaţaş Naşibaţi, mēnt bañaañ biki nwoon kaţaş. ³⁰ Naşibaţi i başinun apēnan ţi pkeţ Yetu i nadoluñ kē bafñi, wi napañuluñ ţi kruť. ³¹ Ul i Naşibaţi adēmanuñ ţi kadeenu ki nul, awoona Naşih akuť awo *Nabuuran Bañaañ, bayuday bahilna baţelēş nħida, ipekadu ibot ipēn ţi baka. ³² Nwoon bankţupuñ uko unţepuñ, un, na *Uhaaş wi Naşibaţi, unwoon uko wi Naşibaţi awuluñ bankntaşuluñ. »

³³ Wi banţoon *uruha batiinkuñ uko wañ, badeebaţ maakan, aşē ji bado bafñ banjañan. ³⁴ Kē ñiint alon i bajaañ bado Gamaliyel aşē naţa ţi uruha. Awo *nafaritay *najukan Bgah, i bañaañ bamaganuñ bnuura. Aji na baka bapēnan banjañan bdig btiinku, ³⁵ aşē ţup na baka aji : « An bañaañ biki *Itrayel nalipariin ţi uko wi nañaluñ pdo bañaañ biki. ³⁶ Du nñuur nñundu, nħina win, kē Tēwdat awuji, ahomp na dko aji awo ñaañ naweek, kē bañaañ banñoganuñ iñeen-week nyaaş nħaakēr (400) baţaşa. Ul ţi uleeful kē bafñja, kē bankntaşuluñ bawayşeri, nin ukoolan uunduka. ³⁷ Kē nawo *Yudat i *Galilay akak abi, ţi wal wi mnfēn mi bañaañ akuña pntuk ; ul kak akeţi, kē baţaşarul bti bawayşeri. ³⁸ Ukaañ kē nħakan napēnan iñen ţi bañaañ biki, nawut baka baya! Woli ulemp wi baka na nşal nħi baka nħawo nħi bañaañ bajēñ nħaluñ kaba'aara bdidi nħa ; ³⁹ nħaşale wo nħi Naşibaţi, naankluñ kahilan pneenan nħa. Naţafaraan kala pğut na Naşibaţi de. »

⁴⁰ Banţoon uruha, kē batiink uţup wi Gamaliyel. Bado kē badu banjañan, ado kē bakob baka itintēl, aşē ji na baka baţañna pţiiniyaan katim ki Yetu, abaa wutan baka kē bayaa.

⁴¹ Banjañan bapēn ţi uruha, aşē lilan maakan jibi Naşibaţi awinuñ aji bataan na phaj ţi katim ki Yetu. ⁴² Unuur unjinti, du Katoh Kaweek ki Naşibaţi kēme du itoh yi bañaañ, baji bajukanaara jukan, kakuť kaţup *Uţup Ulil Unuura unyuujun kē Yetu awoon Krittū.

6

Banfiyaaruñ badat bañaañ paaj na alon bado kaţēnk banjañan

¹ Wal mēntañ bañaañ banfiyaaruñ Yetu batuma tum pya. *Bayuday banjaañ baţiini *ugrek, banaţa pñom na banjaañ baţiini uţup uħebērē, ţiki baji baţilma unuur undoli baat banketandēnuñ bayin baka ţi wal wi pfah uko ude. ² Kē *banjañan iñeen na batēb başē du banfiyaaruñ bti aji na baka : « Un nħnwo i kaduk ulemp wi pjukan Uţup wi Naşibaţi, kabi pfaaş uko ude. ³ An bayiţun,

nadatan ti an bañaan paaj na alon banwoon batool ti kēs ki an bti, bantumuñ na *Uhaaş wi Naşibați na uşal untuņa, ŋtu baka ti ulemp mēntan. ⁴ Un ŋşē ŋbi ŋduka duka ti pñehan Naşibați, na ulemp wi pjukan Uţup wi nul. »

⁵ Banfiyaaruñ bti badinan uko wi banjañan bajakuñ: Kē badat Fefan anfiyaari Ajugun maakan akuť atum na Uhaaş wi Naşibați, na Filip, na Prokoor, na Nikanoor, na Timon, na Parmenat, na Nikola (ankakuñ nayuday, awo i ubeeka wi Antiyoka) ⁶ Baťij baka ti kadun ki banjañan, kē bañehandēr baka Naşibați abot apaf baka iñen ti ikow.

⁷ Uţup wi Naşibați umeetana meetana pya, banfiyaaruñ ti Yerutalem kē baktuma tum pya, kē batum ti baťenjan badoo kak aťaş bgah bi Yetu.

Bamob Fefan

⁸ Fefan antumi na bnuura bi Naşibați na mnhina mi Naşibați aji do iko iñonarēnaan na mlagre mnweek ti bañaan. ⁹ Kē ti wal mēnt bañaan balon biki *katoħ kañehanaani ki bayuday ki bajaan bado ki « Bajuuk ti Ulemp biki Bawutanuñ » baneej blaťar na Fefan. Ti bañaan bakan mēntan balon bawo biki Kuren, kē balon bawo biki Alektandriya, balon kē bawo biki Tilitiya kē balon bawo biki Atiya. ¹⁰ Ti blaťar bi baka baanhilan apēnan uţup ujint uťool wi Fefan, ŋki aťiini na uşal untuņa wi *Uhaaş wi Naşibați uwululuñ. ¹¹ Ukaan kē baluk bañaan balon, kē baji : « Ntiink ŋiint i, kē akťup uko uwuťaan ti *Bgah bi Moyit na ti Naşibați. » ¹² Baya awuuk bañaan bti, na bantohi na *bajukan Bgah bi Moyit, kē badēpa ti Fefan amob ayaanaan du *uruha. ¹³ Baťij bañaan balon, kē badaar aji bawoon bamaar, aşē ji : « ŋiint annaťuñ i aji řupa řup buťaan ti uko wi *dko dyimanaan di, na ti Bgah bi Moyit. ¹⁴ Ntiinka kē aji Yetu i *Nataret i aluñ kafom dko di, kabot kaťēť udolade wi *Moyit awuluñ un. » ¹⁵ Bañaan bti banwoon ti uruha bajabana kēs, aşē win kaara di nul kē dajeeh ji di *uwanjut.

7

Fefan aťiini ti kadun ki uruha

¹ Kē *naşih i baťenjan aşē hepar Fefan aji : « Uko wi baťupuñ ti iwi uwoha manjoonan i? »

² Kē Fefan aşē teem aji : « An batēnt naan na başin naan, natiinkan. *Abraham ateemun awo řfa du utaał wi Metopotamiya, ji abi ado kafēť du ubeeka wi Haran. Naşibați i mndēm apēn awinana da ti kadunul, ³ aji na a : “Dukan utaał wi nu, na biki katoħu, řya utaał wi ŋji kaluñ kayuuju.” ⁴ Wi wi Abraham apēnuñ du utaał wi bakaldeyeñ, aya afēť du Haran. Kē dul di Naşibați adolnuluñ, wal wi aşin aneemuñ, kē apēn abi ti utaał wi nafēťuñ ŋťa wi. ⁵ Aanwula nin ufēť, nin dko dpaf kahoť du utaał mēnt, aşē hoņa aji aluñ kawo ajug utaał mēnt ul na pntaali pi nul. Wal wi Naşibați akdoon kahoñ mēnt, Abraham ahum aandobi buk. ⁶ Kē hēnk di di Naşibați aťiiniñ aji : “Pntaali pi nul paluñ kaya pyaanť, baluñ kajuukñťen pa ti ulemp, kahajan pa ŋşubal iñeen week ŋbaakēr (400). ⁷ Kē ŋji Naşibați ŋşē luñ kawayēş babuk utaał unťuun baka ti pjuuk, ti buťaan bi badoon. Wañ uťēple, bapēn da kabi kadēmanaan ti utaał wi nhoñiñ wi.” ⁸ Wal mēntan wi wi adoluñ *bhoņar bi na Abraham, aťenjanaan ba pwala *katēmp, ukaan kē wi abukuñ *Itaak, kē awalana katēmp wi akaan ŋnuur bakreñ. Kē hēnk di di *Itaak adolañ wi abiñ

abuk *Yakob, k  Yakob adola haŋ na babukul banwoonj bateemun iŋeen na bat b bammeetaaniinj* .

⁹ « Bateemun bammeetaaniinj bakuj *Yotef a a baka wal m nt  a   waapa, k  bannugulunj baya na a Ejiptu. K  Na iba i a   wo na a. ¹⁰ Ap nana  i unoor wi nul bti, a    ena k  awo na u al untuŋa, abot adola k  atiinkana du Farawuna na ih i Ejiptu. Farawuna adola k  awo nantuŋa i Ejiptu bti na i katoh ki nul bti. ¹¹ Wal m nt an, k  ubon uweek u   wo  i Ejiptu bti na  i utaak wi *Kanaan ; ba aanj k  banoor maakan, k  bateemun baankak aka uko ude. ¹² Wi Yakob atiinkunj k  baji uko ude uwo du Ejiptu, a   yil da uya   uteek, bateemun. ¹³ Uya   ut bant n, wi bakakunj, k  *Yotef abi meetana  i babuk a in. H nk, k  Farawuna a   me kabuka ki Yotef. ¹⁴ Wi wi Yotef a aanj ado k  bayaarad Yakob a in na bayi ul bti. Bukal bti bawo iŋeen paaj na ulonj na ka een (75). ¹⁵ K  h nk di Yakob ayaan du Ejiptu, k  dul di di ayaanj ake na ul na bateemun bammeetaaniinj. ¹⁶ Bajej baka wal m nt  a oo  du ubeeka wi Fikem, aya moy du dko dlonj di Abraham abiiin anug na itaka  i babuk Emor du Tikem.

¹⁷ « K  wal wi uko wi Na iba i ahonunj Abraham ubanunj  i pdolana, pntaali pi nun patumi, a    uma  um pya  i Ejiptu. ¹⁸ H nk di na ih alonj abiiin aneejan p ih, anwoonj aant nk r atiink k  ba iiniyaan uko wi Yotef. ¹⁹ Na ih m nt  a u mntit mi nul bti  i phajan pntaali pi nun, kadoo  u baka baf l bapo  bambaan abuka buka bake na. ²⁰ Wal m nt an wi wi *Moyit abukiin, k  Na iba i a    ala. Aboot kli kwajan  du katoh baka. ²¹ Wi ba aanj a oo a af l, abuk Farawuna  aa  k  a   jeja, aku  ji abukul ²² Moyit ajuk bnuura pme pi ba aanj biki Ejiptu, abot awo  aanj naweek  i uko wi ajaanj ado na wi ajaanj a up.

²³ « Wi Moyit akaan   subal iŋeen  baak r, k  u al wi pya pwin bayi ul baitrayel k  u   bi  i a. ²⁴ Wi akyaan, awin  iin  alonj i utaak wi Ejiptu k  akhajan ayi ul, k  ayeenkara, afiŋ  iin  i Ejiptu, alukand ra. ²⁵ A al k  bayi ul bame k  Na iba i a  pna  i a, a ij baka mbuur, k  ba   wo baammee. ²⁶ Wi unuur ujinunj, awin baitrayel bat b k  bakgut a   neej pway   ado na pkakan baka  i ploolan aji na baka : “An biki, nabootunj abaa  om we ba?” ²⁷ K  anwoonj  i phajan at n l unj a   wuuk Moyit aji na a : “In a u'iin pwo na ih na naway    i un ba?” ²⁸ Om injal kafin n jibi ifiŋunj  iin  i Ejiptu takal?” ²⁹ Wal wi Moyit atiinkunj uko waŋ, a    i, aya pyaan  du utaak wi Madiyan, di abiiin akaana bapo  biin  bat b.

³⁰ « Wi a oonj da, ado   subal iŋeen  baak r, k  *uwanjut, u   p n awinana  i bdoon blonj bankyiki  i bgof du bnkan ban ogun pnkunj pi Finayi. ³¹ Moyit a onjar  i uko wi awinunj a    og pten bnuura, k  pdiim pi Ajugun pa   tiinkana aji : ³² “Nji dwoonj Na iba i i bateemu, Na iba i i Abraham, i Itaak na i Yakob.” Moyit al nk wal m nt  akat kat aankak a oom pten. ³³ K  Ajugun a   jaka : “Woh  n i apaat, dko di ina un duj dayimani. ³⁴ Aa, dwiin mnhaj mi pntaali pi naan du Ejiptu, atiink mnt g mi baka, a   wala pbuuran baka. H nkunj biini, d al kayilu du Ejiptu.”**

³⁵ « Moyit m nt  i baitrayel babiin apok aji na a : “In a u'iin pwo na ih na naway  ? Ul i Na iba i akaan ayil awo na ih na nabuuran i baka. Na iba i a  pna  i uwanjut wi awinunj  i bgof bankyikunj ayilna a. ³⁶ K  ul akaan ap nan baka du Ejiptu. Ado mlagre mweek na iko i onjar naan du utaak m nt , na wi bakmuurunj *bd k bjeenkala na du bnkan,   subal iŋeen  baak r. ³⁷ Ul Moyit ajakunj na baitrayel aji : “Na iba i alunj kap nan  i bayi an na uparul alonj ji nji pa an.” ³⁸ Wi bateemun bayitunj du bnkan ul kak abananunj baka u up

* 7:8 Bawoonj babuk Yakob iŋeen na bat b, bampa unj k sini ki Itrayel. * 7:34 Pp n 3.1-10.

wi uwanjut utjiinij na a du pnkuŋ pi Finayi. Aa, ul ayeenkuŋ nŋtup ŋi ubida, awulun.

³⁹ « Kë bateemun bašë bi wo baandi ptiinka, apoka, ašë ŋal pkak du utaaŋ wi Ejiptu. ⁴⁰ Baji na *Aaron : “*Ťakun bašibaŋi bankdoonj kapoš ŋi kadunun, Moyit i ampënanuŋ un du Ejiptu, ŋaaŋ aamme jibi aŋëpi.*” ⁴¹ Ťuŋ ŋnuur mënŋ, kë bašë ŋak ubay, ado pa wa pŋur, ašë lilandër ulemp wi iŋen yi baka maakan. ⁴² Kë Našibaŋi ašë dek baka feŋ awut baka kë bakdëman ŋjah ŋi baŋi, jibi *baŋupar Našibaŋi bajakuŋ:

*“An baŋaaŋ biki *Ťrayel, ŋji i i naŋiŋaruŋ abot ado bŋeŋan
bi pntuni pi ŋntaam ŋšubal iŋeen ŋbaakër du *pndiis i?”*

⁴³ *Kaduŋ ki Molok našibaŋi i nan ki nakuŋiŋiŋ ka,
na ptu pi Refan našibaŋi i nan annaamuŋ ujah
yul yi naŋakuŋ abot akak adëman.*

*Ukaaŋ kë ŋji kadolan naya pjuuk dko dlow
danŋëpuŋ utaaŋ wi Babilon.”*

⁴⁴ « Hëŋkuŋ ŋi uko wi *kaloona kanjaan kadiiman kë Našibaŋi awo da, kul ki bateemun bammeŋaniŋiŋ babiŋiŋ awoonaan du bnkan : Moyit ado kë baboman ka jibi Našibaŋi ajakuluŋ, aji na a ado ka kanaam ji ki awinuŋ.

⁴⁵ Wi babak baka bayeenkuŋ ka, ašë ya na ka aneejan du ŋŋaak ŋi bayeenkuŋ wal wi Yoŋuwa awoonj ŋi pših, wi Našibaŋi adookuŋ baŋaaŋ biki ŋŋaak mënŋ ŋi kadun ki baka. Kë kaloona mënŋ kawo da te wal wi *Dayiŋ abiiŋ aneejan pših.

⁴⁶ Dayiŋ aŋalana ŋi kadun ki Našibaŋi, ašë ŋehan aji aŋal pdo baniwa katoh pa a, ul Našibaŋi i Yakob. ⁴⁷ Kë *Ťalomoŋ ašaaŋ abi niwa katoh mënŋ.

⁴⁸ « *Andëmuŋ Maakan kë ašaaŋ awo aanji feŋ ŋi itoh yi iŋen yi baŋaaŋ bajën ibomanuŋ. Jibi *Naŋupar Našibaŋi ajakuŋ:

⁴⁹ *“Baŋi bawoonj pbuušiiŋ pi naan
Kë mboš manwo di mnpafni ihoŋ yi naan*

*Ajuŋun aji : Katoh kanaam hum ki ki nakniwnuŋ ba,
kë ŋuŋ dakwoonj dko dnoorfënaani di naan ba?”*

⁵⁰ *Mënŋ kaŋen ki naan kapašuuŋ iko yi bti i?” »*

⁵¹ Fëfan akak aji na baka : « An batam ikow, badënëŋ ŋhaaš, nadënëmi,† akut apok *Uhaaš wi Našibaŋi, nawoha ji bateeman. ⁵² Ahoŋ ŋi baŋupar Našibaŋi i i bateeman bawoonj baanhajani ba? Badoo fiŋ bambiiŋ aŋup ubi wi ŋŋaaŋ Naŋool. An nawul ŋŋaaŋ Naŋool mënŋ kë bafiŋi. ⁵³ An nanyeenkuŋ Bgah bi Našibaŋi banŋëpnunj ŋi ŋwanjut, napok pŋaš ba. »

Batap Fëfan mŋlaak afiŋ

⁵⁴ Wi baŋaaŋ biki *uruha baŋiinkuŋ haŋ, ašë deebaŋër Fëfan bnuura ado dumrën iŋiŋi. ⁵⁵ Kë Fëfan ul, i *Uhaaš wi Našibaŋi uneejuŋ, atum, ašë jaban keš du baŋi, awin pdëm pweek pi Našibaŋi, kë Yetu anaŋ ŋi kaŋen kadeenu ki Našibaŋi. ⁵⁶ Kë aji : « Natenan dwin baŋi, kë bawo bhaab, kë *Abuk ŋiŋiŋ ašë naŋ ŋi kadeenu ki Našibaŋi. »

⁵⁷ Wal mënŋ kë bašë huuran maakan anëŋ ibaŋ yi baka. Wi wi bašaaŋ adëpa ŋi a bukal bti, ⁵⁸ apul pulan apënan ŋi ubeeka, ajuŋ ptapa mŋlaak. Bankŋtapuluŋ mŋlaak mënŋan bahankan imiŋa yi baka naŋaša aloŋ anwoonj katim ki Fawul. ⁵⁹ Wi baktapuluŋ mŋlaak hëŋk, kë Fëfan ašë ŋehan Našibaŋi aji : « Yetu Ajuŋun, yeenkan uhaaš wi naan. » ⁶⁰ Wi wi ašaaŋ aŋup ašë huuh

† 7:51 Bapiiŋ aji baŋaaŋ « baanwalan ŋhaaš na ibaŋ katëmp » bawo ji banwoonj baanfiyaari, baanji batiink Našibaŋi.

maakan aji : « Ajugun, kṭo kafēn baka pjuban pi badolun pi. » Wi akjakun han ašē jēmša.

8

¹ Kē *Fawul adinan ṭi uko wi bafinun Tefan.

Uyaaš uteek wi bahajanun banfiyaarun

Unuur mēntan, bajun phajan maakan banfēṭun Yerutaalem afiyyar Yetu, kē bukal bti bawayšēr ṭi nṭaak nṭi *Yuda na *Famariya kē *banjañan ṭañ badukiin. ² Bañaan balon banjaan badēman Našibaṭi kē bamoy Tefan, ašē ṭēga ṭi pkeṭul. ³ Kē *Fawul ul, ašē wo ṭi phajan maakan pntuk pi banfiyaarun bti, aji neej ṭi itoh, kamob biinṭ na baaṭ kawat ukalabuš.

⁴ Kē banwayšērun bukuṅ bašē ñaay na utaak, aṭup Uṭup Ulil Unuura.

Filip aṭup Uṭup Ulil Unuura du Famariya

⁵ Kē Filip, aya du ubeeka ulon, ṭi utaak wi *Famariya, ašē jun pṭup bañaan uko wi *Krittu. ⁶ Wi bañaan bti batiinkun iko iñoñarēnaan yi Filip adolun abot awin ya, bamēban uko wi aṭupun. ⁷ Kē hēnk di di nṭaay i nṭum nṭapēnun ṭi bañaan biki nṭaneejun, awuuh maakan, banṭakmun na bankjiinkun baṭum kē bajebi. ⁸ ṭi ubeeka mēnt bañaan balilan maakan.

⁹ Ñiint alon i bajaan bado Fimoṅ anjonun ṭi ubeeka mēnt awo da. Ulempul uwo pdo kado dayaaumu, aji do bañaan kañoṅar maakan. Ahomp aji awo ñaan naweek, ¹⁰ kē bañaan baṭum baktiinka, bampoṭi na baweek. Baji baji : « Ñiint i awo mnhina mi Našibaṭi, mi bajaan bado mnweek. » ¹¹ Bañaan batiinka, ṭiki ajon kañoṅarēn baka na dayaaumu di ajaan ado. ¹² Kē hēnkun bañaan bašē fiyyar Filip anjaan aṭup *Uṭup Ulil Unuura wi *Pših pi Našibaṭi na wi Yetu Krittu. Banfiyaarun bti, biinṭ na baaṭ, badolan *batitmu. ¹³ Kē Fimoṅ ul ṭi uleeful akak afiyyar, adolan batitmu abot abi duka duka ṭi pṭaš Filip. Wi awinun iko iñoñarēnaan na iko yi mnhina inkdolaniin, añoṅari.

¹⁴ Wi *banjañan du Yerutalem batiinkun kē baji bañaan biki Famariya bayeenk Uṭup wi Našibaṭi, bayil da *Yowan na Fimoṅ Piyeer. ¹⁵ Wi babanun, bañehan Našibaṭi pa banfiyaarun, *Uhaaš wi Našibaṭi uhilna uwala ṭi baka, ¹⁶ ṭiki uundobi wala ṭi nin alon ṭi baka. Badolan ṭañ batitmu ṭi katim ki Yetu Ajugun. ¹⁷ Wi wi Fimoṅ Piyeer na Yowan bašaan apaf baka iñen ṭi ikow, kē Uhaaš wi Našibaṭi uwala ṭi batamari.

¹⁸ Wi Fimoṅ ašaan awin kē Našibaṭi awul Uhaaš wi nul bañaan wi banjañan bapafun baka iñen, aṭij itaka ašē ji na baka : ¹⁹ « Naṭenaan nji kak phina mēnt nkak nhilna ñaan i nji mpafun iñen, ayeenk Uhaaš wi Našibaṭi. » ²⁰ Kē Fimoṅ Piyeer ašē teema aji : « ṭēpan iya ikeṭ du, iwi na itaka yi nu, wi iṣalun aji ihilan kanug na itaka uko wi Našibaṭi ajaan aṭen ṭen. ²¹ Iinka nin kafah ṭi uko unṭēpun ṭi, uhaaš wi nu uunjinṭ ṭi kadun ki Našibaṭi. ²² ṭañaan mnṭot mi nu, iñehan Ajugun : Ahinan kalun kamiiru ušal uwuṭaan umbiin ṭi iwi wun. ²³ Dwin kē iwo na bkujar na uhaaš wi buṭaan akut ahot ṭi pekadu! » ²⁴ Kē Fimoṅ ašē ji na bi Fimoṅ Piyeer na Yowan : « Nañehandēraan Ajugun an ṭi nṭeefan, iko yi najakun yan iwutna kabanēn. »

²⁵ Wi Fimoṅ Piyeer na Yowan baṭupun uko wi bameen ṭi Ajugun, wi bakṭupun uṭup wi nul, ašē kak Yerutalem. ṭi bgah, baṭup Uṭup Ulil Unuura ṭi nṭēṭ nṭum nṭi Famariya.

Filip na namali i naših ñaaṭ i Itiyopiya

²⁶ *Uwanjut wi Našibaṭi uṭiini na Filip, aji na a : « Yaan umban wi btamanu, du bgah banjaan bawoona Yerutalem kawala Gata, nin alon aanwo ṭi

ba » ²⁷ Ké Filip ašë tool. Wi wi ayitun na ñiint alon i Itiyopiya anwoon namali i Kandaki naših ñaaf i utaak mēnt*. Niint mēnt awoona Yerutalem di ayaan pyaant pi pdēman Našibaŋi, ²⁸ aŋiis. Aŋo ŋi ukaaru wi nul wi ŋmpēlēt ŋakpulun ašë leyir uko wi Itayi *Naŋupar Našibaŋi apiitun.

²⁹ *Uhaaş wi Našibaŋi kē ušë ji na Filip : « Yaan imob ukaaru wundu. » ³⁰ Ké Filip aŋi, aŋog wa, ašë tiink namali kē akleyiir uko wi Itayi Naŋupar Našibaŋi apiitun, ašë hepara : « Imeha uko wi ikleyiirun hēnk i? » ³¹ Kē ašë teema aji : « Dbaa do do hum kado kame, woli baampibanaan wa. » Wi wi ašaan ado kē Filip apaya ŋi ukaaru aŋo, aŋoga. ³² Dko di Ulibra wi Našibaŋi di akleyiirun dii di, daji :

« Ji unkaneel wi bakñooŋun pya kafin

Ji unkaneel umpoŋi ŋi kadun ki napuunk wa, †

Hēnk di di ajaan ayompan mntum.

³³ Baneenana unwoon wi nul, ŋi pwalan bkwol.

Ubida wi nul upēn ŋi umundu wi

In aklun kakakalēš pntaali pi nul? »

³⁴ Kē namali ašë hepar Filip aji : « Dkoŋu kooŋ ŋupaan ñaan i Naŋupar Našibaŋi aŋiiniyaanun hēnk? Ul ŋi uleeful a kēme alon? » ³⁵ Kē Filip ašë ŋēpna ŋi umpiitun wun, aŋupa *Uŋup Ulil Unuura wi Yetu. ³⁶ Wi bakyaan na bgah, ašë ban ŋi dko di meel, kē namali ašë ji na a : « Meel mii mi, we uneenanun ndolan *batitmu ba? » [³⁷ Filip aji : « Woli ifiyaar na uhaaş wi nu bti, ihilan kayeenk batitmu. » Kē namali ašë teem aji : « Aa, dfiyaar kē Yetu *Krittu awo abuk Našibaŋi. »]

³⁸ Namali ado kē banaŋan ukaaru, kē bawala bukal batēb bti ŋi meel, kē Filip adola batitmu. ³⁹ Wi bapēnun ŋi meel, kē Uhaaş wi Ajugun ušë jej Filip, kē namali aanak awina. Namali aya na bgahul alilan maakan. ⁴⁰ Kē ul Filip, ašë winana du ubeeka wi Atot ašë ŋup Uŋup Ulil Unuura ŋi ŋbeeka bti ŋi aŋēpnun te adoo ban wi Kaytaraya.

9

Fawul afiyaar hēnkun Yetu Krittu

¹ Wal mēnŋan, kē *Fawul ašë bi duka duka ŋi pbēg baŋašar Yetu, abot ala pfin baka. ² Aya ahepar *naših i baŋan kē awula uworda umpiitun pa baweek biki *katoh kañehanaani du Damat. Fawul aŋal kaya kaŋēnk baŋaš bgah bi Yetu du Damat, biint kēme baat, kamob baka kañooŋ Yerutalem.

³ Wi akyaan ŋi bgah ado ten Damat, ŋi dko mēnt bjeehi bweek banwoonun baŋi kē bašë mara mara agura, ajeehana. ⁴ Kē ašë jot ŋi mboş ašë tiink pdiim plon kē pakjaka aji : « Fawul, Fawul, we ukaan kē ikhajanaan ba? » ⁵ Fawul kē ašë hepar aji : « Iwi in ula ba, Ajugun? » Kē ašë teema aji : « Nji Yetu a, ikhajanun. ⁶ Kē nšë ji inaŋa, ineej ubeeka baya kaŋupu uko wi iwoon kado. »

⁷ Bangakandērun bayaaş na a banaŋ, baanhilan bŋup ŋiki balēnk maakan : baji batiink pdiim, bē baanji bawin nin ñaan alon. ⁸ Fawul anaŋa ŋi mboş ahaabēş kēş ašë wo aanak awin nin ukoolan, batēntul baŋijana ŋijan aneejanaan Damat, ⁹ kē aŋo da ŋnuur ŋwajant aandee, aandaani akuŋ aduka nakuul.

¹⁰ Kē ušë ka ñiint alon naŋašar Yetu i bajaan bado Ananiyat anwoon du Damat. Aka mnwin, awin Ajugun, kē aji na a : « Ananiyat! » kē ahepni'a aji : ¹¹ « Ajugun, nji wi. » Kē Ajugun ašë ji na a « Yaan du bgah bi katim ki

* **8:27** ŋi ugrek awo ñaan i bakaşun, baji bakaş wal mēnt banjaan balempar naših ñaaf. Ankaşaniin aanhil pkak ŋi bgah bi bayuday. † **8:32** Baji bapuunk ŋkaneel, kajej pfaal kaşirna ilaafi.

Bgah Btool, ihepar du katoh ki Yudat, ñaaj i bajaaj bado Fawul, awo i utaa wi Tartut. Awo da añehan Naşibaţi, ¹² aşë ka mnwin awin, ñaaj alon i katim ki Ananiyat, ambiyi apafa iñen akakna ado kawin. » ¹³ Ananiyat ateema aji : « Ajugun, dtiink kè bañaaj batum baktiiniyaan buţaan bi adolon bañaaj banfiyaarun du Yerutalem. ¹⁴ Kè ţi Damat ţi, *baţenjan baweek bawula du Yerutalem uworda umpiitun, wi ahilni kamob bañaaj bti bankdëmanuţ uko wi tu. » ¹⁵ Kè Ajugun aşë jaka : « Yaani, ddat ñiint mënţan un, pa adolën mmeeta na ţi banwoon baanwo bayuday, ţi başih biki baka, na ţi *bayuday. ¹⁶ Dluţ kadiimana bdidi naan mnhaj mi awoon i kahaj bti pa nji. » ¹⁷ Kè Ananiyat aşë ya wal mënţ, aneej du katoh, apafa iñen aşë ji : « Fawul ayiţ naan, Ajugun Yetu, ampënuţ ţi kadunu du bgah bi iktëpnuţ, ayilnuţ, ikakna ido kawin, ikuţ itum na *Uhaaş wi Naşibaţi. » ¹⁸ Ʋi dko mënţ iko ji ipepat ikanşa ţi kęş ki nul ajot, kè akak awin bnuura. Wi wi anaţiiñ ayeenk *batitmu. ¹⁹ Wi adeen, kè uleef ukak na a.

Fawul aţup Uţup Ulil Unuura du Damat

*Fawul aţo na baţaşar Yetu biki Damat ņnuur ņlon. ²⁰ Aandoo kak ayoonk aşë neej ţi *katoh kañehanaani ki bayuday aţup aji Yetu awoon Abuk Naşibaţi. ²¹ Bañaaj bti banktiinkuluţ bañojar aşë ji : « Mënţ ul ţi uleeful awoon du Yerutalem ado na bañaaj bti bankdëmanuţ Yetu mënţ i? Aambi bi pmob baka kañooţ du *baţenjan baweek i? » ²² Kè Fawul aşë tamanaara taman ţi pdiiman *bayuday biki Damat banwoon baanhilana pnët, kè Yetu awoon Krittü. ²³ Wi ņnuur ņlon ņaţëpuţ, kè bayuday balon başë tiinkar pa pfiñ Fawul. ²⁴ Kè aşë me uko unkbomanderuţ. Badoo kak kak aji bayen ilëman yi ubeeka, pnak na utejan kahilna kafinja. ²⁵ Unuur ulon na utejan baţaşar Yetu kè batu'a ţi pkaar pweek*, aţëpana ţi bhër blon banwoon ţi uniw, awalana uniw unfooyuñ ubeeka. Wi wi aşaan atool pya Yerutalem.

Fawul akak Yerutalem

²⁶ Wi *Fawul abanuñ Yerutalem, ado na pnaakiir na baţaşar Yetu kè bañaaj mënţ başë ţi a, ţi ki baanfiyaar aji akak aţaş Yetu na manjoonan. ²⁷ Kè Barnabat aşë yeenka wal mënţ, adiimana *banjañan. Wi wi abaan akakalęş baka jibi Fawul ayiti na Ajugun ţi bgah, kè aţiini na a, na jibi aţupuñ na mntëñ uţup wi Yetu du Damat. ²⁸ Wal mënţ kè aşë bi duka duka ţi pñaay na baka ţi Yerutalem aţup na mntëñ uţup wi Ajugun. ²⁹ Aji ţiini na *bayuday banjaan baţup *ugrek, kateñ na baka, kè bukuñ başë do na pba na a. ³⁰ Wi baţaşar Yetu bameen uko wañ aşë ñooţa ubeeka wi Kaytaraya, kè dul di di bayaan adolna kè aya ubeeka wi Tartut.

³¹ Pntuk pi banfiyaarun Yetu pawo wal mënţ ţi bnuura ţi utaa wi *Yuda bti, ţi *Galilay na ţi *Famariya. Payaha ya kadun ţi ptiink Ajugun. *Uhaaş wi Naşibaţi utëñtën banfiyaarun Yetu, kè baktiink Ajugun, abot atuma tum na ņnuur nuur.

Timon Piyeer ajeban Ayne du ufët wi Luda

³² Kè wal mënţ, Timon Piyeer, jibi ajaaj añaay na bañaaj, aşë wala du banfiyaarun Yetu banfëtun du Luda. ³³ Aţënk da ñiint alon i bajaaj bado Ayne anţakmi awo ţi kalişa ņşubal bakren. ³⁴ Kè Timon Piyeer aşë jaka : « Ayne, Yetu ajebanu, naţiin iboman kalişa ki nu bdidi'u! » kè anaţa ţi dko mënţ. ³⁵ Bañaaj bti biki Luda na biki ufët wi Faron ţi bawinuluñ, aşë fiyaar Ajugun.

Timon Piyeer anaţan Tabita ţi pkeţ du ubeeka wi Yope

* 9:25 Pkaar pawo kacah kaweeek.

³⁶ Ñaaf alon naṭaṣar Yetu i bajaaj bado Tabita (katim kaŋ kawoon ṭi uṭup *ugrek Dorkat: dawoon ubata) awo du ubeeka wi Yope. Awo ñaaf anjoobi bkow, aji ṭenka ṭenk bajuuk, kado bnuura. ³⁷ Amaak ṭi ŋnuur mēnt akeṭ. Wi bañowuŋ puum aṣe jej pa apayan du meet di bko duuṭ. ³⁸ Jibi Luda dañogun na Yope, baṭaṣar Yetu kē batiink kē Fimoŋ Piyeer awo da, aṣe yil da biint batēb aji na baka baya baji na a abi hēnkuŋ. ³⁹ Anaṭa ṭi dko mēnt aya na baka. Wi abanuŋ, badola kē apaya bko duuṭ. Baaṭ bayoṭ bti banaṭ ṭi kadunul awooni abot ayuuj imiṣa yi Tabita abiin alēt wi ahojuŋ na baka. ⁴⁰ Fimoŋ Piyeer ado kē bapēnan bañaan bti, aṣe ŋup añehan Naṣibaṭi. Wi awuṣṣiin aṭaan na puum aṣe ji : « Tabita naṭiin. » Ahaabēṣ kēṣ, kē wi awinuŋ Fimoŋ Piyeer, aṣe naṭa aṭo. ⁴¹ Fimoŋ Piyeer kē aṣe wula kañen aṭenka pnaṭ, aṣe du baaṭ bayoṭ, na banfiyaaruŋ bandukiin adiiman baka kē awo najeb. ⁴² Bañaan bti ṭi Yope batiink uko unṭepuŋ, kē baṭum bakak aṣiyaar Ajugun Yetu. ⁴³ Fimoŋ Piyeer afēt du Yope ajon du uko ñiint alon nalemp injan anwoon katim ki Fimoŋ.

10

Korneliyut awin uwanjut du Kaytaraya

¹ Ñiint alon i bajaaj bado Korneliyut, awo ṭfa du ubeeka wi Kaytaraya, awo naweek i bangoli iñeen-week du pntuk pandu'aniin Itali. ² Ñiint aŋ aji dēman akuṭ aṣiyaar Naṣibaṭi ul na biki katohul bti. Aji ṭenk bajuuk *bayuday abot aji ñehan Naṣibaṭi unuur undoli. ³ Unuur ulon na pnak, kaya ŋwoori ŋwajanṭ, Naṣibaṭi ahaabēṣa kēṣ kē awin bnuura *uwanjut wi Naṣibaṭi ulon kē ubi aneej du katohul aṣe ji na a : « Korneliyut! » ⁴ Kē Korneliyut aṣe jaban uwanjut kēṣ, alēnk aṣe teem wa aji : « Ajugun we wa ba? » Kē uwanjut uṣe teema aji : « Naṣibaṭi atiink pñehan pi nu akuṭ awin bnuura bi ijaan kdo bajuuk, aañṭilmi'u. ⁵ Hēnkuŋ yilan biint balon du Yope ido ñiint anwoon Fimoŋ andu'aniin Piyeer, abi. ⁶ Awo nayaant i ñiint alon anwoon Fimoŋ kak aṣe wo nalemp injan, anṭeṭuŋ du kakab bdēk. »

⁷ Wi uwanjut unṭiiniin na a uyahan ya, kē aṣe du balemp batēb biki katohul na nangoli alon ṭi biki aṣihuŋ anfiyaaruŋ Naṣibaṭi maakan, abot aji lemp du uko Korneliyut. ⁸ Aṭup baka uko unṭepuŋ bti aṣe yil baka kē baya Yope.

⁹ Wi unuur ujintuŋ, kē bayili bakya na bgah, adoo ñog Yope. Fimoŋ Piyeer apaya wal mēnt ṭi uṣaŋ* añehan Naṣibaṭi, wal mēntan unuur udiini. ¹⁰ Kē ubon uṣe de a kē aŋal pde. Wi bawoon ṭi pjuŋa, Naṣibaṭi ahaabēṣa kēṣ kē aṣe mara mara awin ¹¹ baṭi kē bawo bhaab, kē uko ulon uṣe wala ṭi mboṣ, unnaami kaloona kaweeek kantananiin ṭi imbiint ibaakēr. ¹² Nntaam ŋi katoh na ŋi uṭeeh bti, ŋankpuliin na ŋankyiṭuŋ, ŋawo ṭi ka meet. ¹³ Kē aṣe tiink pdiim plon kē pakjaka aji : « Fimoŋ Piyeer, naṭiin, fiŋan ŋa, ide. » ¹⁴ Kē aṣe teem aji : « Ajugun, nin! Wi mbuknaaniin, mēmbaan kadeha uko wi *Bgah baneenanuŋ kēme uko uṭop ulon. » ¹⁵ Kē pdiim pakak ajaka : « Uko wi Naṣibaṭi adinanuŋ ñaan ade, mēnt iwi iwoon kaji uṭopi. » ¹⁶ Pdiim paṭiini na a haŋ nyaaṣ ŋwajanṭ, kē kako kaṣe pula, akak baṭi.

¹⁷ Ahum kaṣal uko wi Naṣibaṭi aŋaluŋ kaṭupa, kē bayili biki Korneliyut bankrabuŋ uko Fimoŋ nalemp injan baṣe wuj ṭi plēman. ¹⁸ Bahuuran kameena me Fimoŋ andu'aniin Piyeer awoha nayaant i katoh mēnt.

† 9:37 Wal mēntan, baji banuw itoh, kapaf, imeet ilon kawo bko duuṭ. * 10:9 Itoh iji iwo na dko dlon du bko duuṭ, dandaanuŋ, di ñaan ahiniin kaṭo, kēme kapint.

¹⁹ Fimoŋ Piyeer ahum kaşal uko wi awinuŋ, k  *Uhaaş wi Naşibaŋi uş  ji na a : « Biinŋ bawajanŋ buk bukuŋ ala'u. » ²⁰ Waliin h nkuŋ igakand r na baka naya, iş  iwut kaşaaŋ nin ukoolan, ŋiki nji dyluŋ baka. ²¹ K  Fimoŋ Piyeer awala ayit na baŋaaŋ m nŋan. Aji na baka : « Nji wi. Dwoonŋ ŋaaŋ i naklaan. We uŋjanaan? » ²² Bateema aji : « Naweeŋ i bangoli, Korneliyut, ŋaaŋ natool, anfiyaaruŋ Naşibaŋi, k  bayuday bti bamagana, ayiluŋ un. Uwanjuŋ wi Naşibaŋi uloŋ ujakuŋ na a aji awo kadu'u du katohul katiinku iŋupa uko wi iwoonŋ kaşupa. » ²³ Fimoŋ Piyeer aneejan baka ŋi katohul, ado baka k  bawo bayaanŋ biki nul.

Wi nfa mambanuŋ, k  Fimoŋ Piyeer aş  gakand r na baka, ul na baŋaaŋ baloŋ biki Yope banfiyaaruŋ Yetu. ²⁴ Aban Kaytaraya na baka ŋi unuur ut bant n. Korneliyut adu bayiŋul na banohul biki kaŋ b, k  baŋo pyoonk baka. ²⁵ Wi Fimoŋ Piyeer abanuŋ ŋi katoh, Korneliyut k  aş  naŋa ŋi dko m nŋ aya ayit na a, ajot ŋi ihoŋul, ad mana. ²⁶ Fimoŋ Piyeer ajaka : « Naŋiin » aş  ŋ nka k  anaŋaa, abaa ji na a : « Nji dwo ŋaaŋ naŋ n ji iwi. » ²⁷ Aŋiini na a, aş  neej, awin baŋaaŋ batum banŋooŋ aş  ji na baka : ²⁸ « Name k  pnaakiir na banwoonŋ baanwo bayuday, k me pŋo na baka paneenan ŋi nja bayuday. » K  Naşibaŋi aş  dol n nji ŋi uleef wi naan, k  nyikr n k  pnaakiir na ŋaaŋ anwoonŋ aanwo nayuday paanwuŋi.

²⁹ Ukaanŋ k  wi idu' nuŋ, k  mbi kabi bi, b  m nŋaaf ŋaaf nin ukoolan. Dŋal h nkuŋ kame uko wi iduurni. ³⁰ Korneliyut k  aş  teema aji : « Udo ŋnuur ŋwajanŋ, ji woori wi nji kaşupuŋ na iwi h nk, kaŋog ŋwoori ŋwajanŋ ŋi pnak, dŋo aŋehan Naşibaŋi du katoh ki naan. K  ŋaaŋ aloŋ anknuruuŋ aş  mara mara ap n ŋi kadun ki naan ³¹ ajak n : “Korneliyut, Naşibaŋi atiinku akuŋ aleş jibi ijaanŋ kŋ nk bajuuk. ³² Yilan keeri du Yope baya bado ŋiinŋ anwoonŋ Fimoŋ andu'aniin Piyeer abi ŋi. Awo nayaanŋ i katoh ki Fimoŋ nalemp injan anŋ tuŋ du kakab bd k.” ³³ ŋi dko m nŋ, k  nyil k  badu'u, k  idinan abi aŋ nkun ŋi. H nkuŋ ŋŋo ŋi kadun ki Naşibaŋi un bti, katiink iko bti yi Ajugun ajakuŋ ibi iŋupun. »

Fimoŋ Piyeer aşup Korneliyut na bayiŋul Uşup Ulil Unuura

³⁴ K  Fimoŋ Piyeer aş  ŋiini na baŋaaŋ aji : « Dbaan ayikr n k  Naşibaŋi aanji paŋş r. ³⁵ K  ŋi utaak undoli woli ŋaaŋ afiyaara akuŋ aŋaş bgahul aji wo na a. ³⁶ Awul uşup wi nul baŋaaŋ biki *Itrayel : *Uşup Ulil Unuura wi mnjeeh ŋi Yetu *Kriitu, ul anwoonŋ Ajug baŋaaŋ bti. ³⁷ Name iko inŋ puŋ bti ŋi *Yuda ; ijunna *Galilay, wi *Yowan aŋiiniyaanuŋ *batitmu aba. ³⁸ Name Yetu m nŋ amp nnuŋ *Nataret, nawin jibi Naşibaŋi adatuluŋ awula *Uhaaş wi nul na phina. Name kak k  aŋaaŋ na dko bti ado bnuura, ajeban baŋaaŋ biki *Untaayi Uweek uknooranuŋ, ŋiki Naşibaŋi awo na a. ³⁹ K  nja ŋwo bamaar biki uko wi adoluŋ bti ŋi Yerutaalem na utaak wi *bayuday bti. Ul, i bafinjuŋ wi bapanuluŋ ŋi pmul. ⁴⁰ Ul, Naşibaŋi anaŋana ŋi pkeŋ ŋi unuur uwajanŋ n aş  diimana baŋaaŋ. ⁴¹ M nŋ baŋaaŋ bti bawinuluŋ, un ŋaŋ biki Naşibaŋi ajonuŋ ndati, aji ŋwo bamaar, un ŋndaanuŋ akuŋ ade na a, wi anaŋiin ŋi pkeŋ. ⁴² K  aş  ji na un ŋŋup baŋaaŋ uko wi ŋmaaruŋ: Ul kak i i Naşibaŋi adatunŋ aji awo naway ş bŋup i baŋaaŋ bajeb na bankeŋuŋ. ⁴³ Ul kak Yetu i i *başupar Naşibaŋi bti baktiiniyaanuŋ wi bajakuŋ: ŋaaŋ anfiyaaruŋ, ŋi mnhina mi Yetu m nŋ ipekadu yi nul iji ip n bti. »

Uhaaş wi Naşibaŋi uwala ŋi banwoonŋ baanwo bayuday

⁴⁴ Fimoŋ Piyeer ahum kakakal ş iko yuŋ, k  *Uhaaş wi Naşibaŋi uş  wala ŋi baŋaaŋ bti banktiinkuŋ uşup wi nul. ⁴⁵ *Bayuday banfiyaaruŋ baŋ foŋanuŋ

bañonjar maakan, wi bawinunj kē Naşibaţi adoo ʔen banwoonj baanwo bayu-day Uhaaş wi nul, ʔiki ⁴⁶ batiink baka, kē baktup nʔup nmpaţi akut adēman Naşibaţi. Fimonj Piyeer akak aʔiini na baka aji : ⁴⁷ « Ńaan alonj akak ahinan kaneenan bado bañaan biki *batitmu i? Bukal banyeenkunj Uhaaş wi Naşibaţi ji nja. » ⁴⁸ Piyeer ado kē bado baka batitmu ʔi katim ki Yetu, kē bañaan bakak aņehana aji aʔo da njuur nlonj.

11

Fimonj Piyeer akakalēs biki Yerutalem uko wi awinunj

¹ *Banjañan na banfiyaarunj Yetu bti banwoonj ʔi *Yuda batiink kē banwoonj baanwo bayuday badoo kak afiyaar Uʔup wi Naşibaţi. ² Wi Fimonj Piyeer akakunj ubeeka wi Yerutalem, *bayuday banfiyaarunj kē başē noman na a aji : ³ « Ibaa do do hum adoo neej ʔi itoh yi banwoonj baanwo bayuday, ade na baka ba? »

⁴ Kē Fimonj Piyeer aşē jun pkakalēs baka bnuura iko jibi iʔēparunj du ujuni. ⁵ « Dbi wo du ubeeka wi Yope aņehan Naşibaţi, kē aşē haabşaan kēs kē nwin uko ulonj kē uwalnaana baţi, uwo wo ji kaloona kaweeek kantananiinj ʔi imbiint ibaakēr, kē kabi awala aban ʔi nji. ⁶ Djaban ka kēs, aşē win ʔi ka meeʔ ntaam nji katoh na nji uʔeeh bti, njanjaanj nʔapula na njanjaanj nʔayiʔ, ⁷ aşē tiink pdiim plonj kē pakji na nji : “Fimonj Piyeer, naʔiin, fiñan nja, ide!” ⁸ Kē nteem pa aji : “Ajugun, nin! Wi mbuknaaniinj, uko wi bgah baneenanunj kēme uko uʔop ulonj uumbaanj kaneekarēn mntum.” ⁹ Kē pdiim pakak apēnna baţi aji : “Uko wi Naşibaţi adinanunj pde, mēnʔ iwi iwoonj kaji uʔopi.” ¹⁰ Udo hanj nʔyaaş nʔwajant, kē iko bti işē kak baţi. ¹¹ ʔi dko mēnʔ, kē biinʔ bawajant balonj biki bayilnunj ubeeka wi Kaytaraya başē ban ʔi katoh ki nwoonj. ¹² *Uhaaş wi Naşibaţi kē uşē jakēn wutan kaʔaaf nin ukoolan, yaan na baka. Bañaanj banfiyaarunj paaj kē bagakandēr na nji kē nʔya du uko Korneliyut. ¹³ Kē aşē kakalēsun jibi awinari *uwanjut kē ubi aneej du katohul aşē ji na a : “Yilan ñaan alonj du Yope ido Fimonj andu'aniinj Piyeer abi ʔi, ¹⁴ alonj kaʔupu nʔup nʔanklunj kabuuranu iwi na biki katohu.” ¹⁵ Djaka jak djun bʔup, kē Uhaaş wi Naşibaţi uşē wala ʔi baka jibi ubiinj awala ʔi un du kateeku. ¹⁶ Kē nşē leş wal mēnʔ uʔup wi Ajugun, wi abiinj aʔup aji : “Yowan abattaar na meel, kē an, naşē lunj kayeenk *batitmu bi Uhaaş wi Naşibaţi.” ¹⁷ Woli Naşibaţi aʔen bañaanj biki alinjan na un wi nʔkakunj ʔfa afiyaar Yetu *Krittu Ajugun, woon nji nandayanaan i, dhilanunj kaneenan Naşibaţi ado uko wi aşalunj? »

¹⁸ Wi batiinkunj hanj aşē walan nʔhaaş, adēman Naşibaţi aji : « Manjoonan ma keeri, banwoonj baanwo bayuday bahil kakak du Naşibaţi kakut kaka ubida wi manjoonan, Naşibaţi aʔenunj baka wa. »

Kabuka ki pntuk pi banfiyaarunj du Antiyoka

¹⁹ Wi Fefan aketunj kē başē kak ahajan banfiyaarunj, kē bawayşeri. Balonj baya ado ban uʔaak wi Feniţi, kē balonj baya te unjiw wi Kiprut, kē balonj baya kak te ubeeka wi Antiyoka, aşē jukanaara *bayuday ʔañ *Uʔup Ulil Unuura. ²⁰ Kē banfiyaarunj balonj banwoonunj Kiprut na Kuren başē ya Antiyoka aʔup banwoonj baanwo bayuday kak Uʔup Ulil Unuura. ²¹ Mnhina mi Ajugun mantēnk baka kē bañaanj batum bafiyaar akut akak du Ajugun.

²² Wal wi biki pntuk pi banfiyaarunj pi Yerutalem batiinkunj iko yan, kē başē do Barnabat kē aya Antiyoka. ²³ Wi abanunj, alilan maakan ʔiki awin bnuura bi Naşibaţi ʔi bañaanj biki ubeeka mēnʔ aşē ji na baka bataman ʔi pfiyaar Ajugun ʔi iʔēb yi baka.

²⁴ Barnabat awo ñaan najoob bkw antumun na *Uhaaş wi Naşibaţi, akut afiyaar Ajugun, k  bañaan batum bafiyaar akut akak  i Ajugun.

²⁵ Barnabat aya wal m nt Tartut pla Fawul. ²⁶ Wal wi awinulun a e kak na a  i Antiyoka. Wi wi ba aan a o  i pntuk pi banfiyaarun m ntan pun u ubal up b bukal bat b ajukan bañaan batum. K   i Antiyoka m nt di di bajunun pdu ba aşar Yetu aji « baritton. »

²⁷  i nnuur m ntan n n, k  *batupar Naşibaţi balon bawoona Yerutalem aya Antiyoka. ²⁸ Alon  i baka i katim ki Agabut, i Uhaaş wi Naşibaţi uneejun k  a e na a, a up baka aji ubon uweek ulun kawo  i umundu bti (k  wul ubiin awoha  i wal wi p ih pi Klodiyut). ²⁹ Wal m ntan k  ba aşar Yetu biki Antiyoka ba e tiinkar aji andolon awul uko wi ahilanun kat nkna banfiyaarun biki utaak wi Yuda. ³⁰ K  h nk di di badolon, Barnabat na *Fawul k  baya wul baweeek biki pntuk pi banfiyaarun itaka yi bajuntun.

12

Herod Naşih ahajan banfiyaarun Yetu

¹ Wal m nt *Herod naşih akak  i phajan banfiyaarun Yetu balon. ² Ado k  bafin *Yakob naweeek *Yowan na kakej. ³ Wi awinun k  wa  ulil *bayuday a e taman, ado k  bamob Fimon Piyeer (uwo  i wal wi *ufettu wi ipoom indat). ⁴ Wi amobun Fimon Piyeer, ado k  bawata ukalabu  a e  u bangoli, k  baji balu şar babaak r babaak r pye a. A al karuhn ana Fimon Piyeer  i kadun ki bañaan bti woli *ufettu wi mnjeeh u  pi. ⁵ H nk, k  batuh Fimon Piyeer aye a bnuura. Wal m nt k  banfiyaarun ba e  nehan maakan Naşibaţi pa a.

⁶  i utejan un aanun unuur wi Herod a unun plun kado *uruha wi Fimon Piyeer, k  awo  i ptoof pi bangoli bat b anoy nt. Batana na mnkorentu, k  bayen balon bakak ana   i pl man pi ukalabu . ⁷  i dko m nt, k  *uwanjut wi Ajugun u e bi, k  ukalabu  ukak ajeeh maakan. Uwanjut ukob koban Fimon Piyeer  i kantaagan ahuma a e ji na a : « Faraan ina al ! »  i wal m nt, k  mnkorentu man e p nna  i i en yi Fimon Piyeer ajot. ⁸ Uwanjut k  u e ji na a : « Na iin ibomand r ! » k  Fimon Piyeer ado jibi ujakun. K  uwanjut ukak ajaka : « Jejan bayeti bi nu, i aş n. » ⁹ Bap n  i ukalabu  k  Fimon Piyeer ak aş uwanjut aamme aji uko unkt pun h nk, uwo manjoonan, a al aji a aafi  aafi. ¹⁰ H nk k  bat p bayen bateek, a  p bat bant n, a e ban du pl man pweek pntak panwujun du ubeeka. Pl man pahaab a bdiidi pa,  i kadun ki baka. Bap n a  p na bgah blon ;  i dko m nt, k  uwanjut u e neem.

¹¹ Wal m nt, k  uhaaş u e kak na Fimon Piyeer k  a e ji : « Dbaan ayikr n h nku , manjoonan ma. Ajugun ayil uwanjut wi nul, abuuranaan  i phina pi Herod, na  i iko iwu an bti yi bayuday ba alon pdol n. »

¹² Wi Fimon Piyeer a al t nun uko m nt, a e tool aya du uko *Mariya anin Yowan andu'aniin Markut. Bañaan batum bayit da a nehan Naşibaţi. ¹³ Akob  i pl man, k  nalemp  naa  alon andu'aniin Rode a e  og, ahepar  naan ankobun. ¹⁴ Ayikr n pdiim pi Fimon Piyeer a e lilan maakan, aando haab e  pl man, a i akak mee  aji na bañaan : « Fimon Piyeer a ! Awoon du pl man, du bdiɡ. » ¹⁵ K  ba e teema aji : « Iwi iyilaa » k  ul a e m bana  i u up wi nul, k  ba e kak ajaka : « Om uwanjut wi nul wa ? »

¹⁶ Wal wa  bti, Fimon Piyeer awo  i pkob  i pl man. Banfiyaarun Yetu bahaab e , awina a e  onar maakan bukal bti. ¹⁷ An t baka ka en bayompna, a e kakal e  baka jibi Ajugun adolon te k  adoo p n du ukalabu . A e ji na

baka « Nayaan naɗup uko mēnt̄ Yakob, na banfiyaaruŋ bukundu. » Wi abaan, ašē kak aya dko dmpaɗi.

¹⁸ Wal wi unuur ujint̄uŋ, bangoli baŋoŋar maakan ašē hepar dko di Timoŋ Piyeer abaan aya ya? ¹⁹ Herod aɗu baŋaŋ pla'a, kē nin aloŋ aanwina win. Wi aheparuŋ bayeŋ, ašē do kē bafiŋ baka. Wi uko waŋ ut̄epuŋ, kē Herod ašē pēn du utaak wi *Yuda aya ado ɗnuur ɗloŋ du ubeeka wi Kaytaraya.

Pkeɗ pi Herod Naših

²⁰ *Herod adeebaɗēr bnuura wal mēnt̄ baŋaŋ biki ɗbeeka ɗi Tir na Tidoŋ, kē bašē tiinkar aji baya kawina. Bajunna aɗiini na Blattut, nalempar Herod aloŋ i ahaɗuŋ, awat ɗi ploolan na a. Wi babaŋ ašē ya du Herod, akooɗa aba na udeeb, bateer. Uko ude wi baka uji uwoona du utaak wi Herod Naših.

²¹ ɗi unuur wi Herod adatuŋ, ul ɗi uleeful, awohara imiɗa yi pših aɗo ɗi pɗij pi pših, ašē ɗiini na baŋaŋ, jibi ajonuŋ kado. ²² Baŋaŋ kē bašē maagatēna maakan aji : « Mēnt̄ ŋaŋ najēn akɗiiniŋ hēnk, našibaɗi nampoɗi a! » ²³ ɗi dko mēnt̄ kē *uwanjuɗ wi Ajugun ušē koba, ɗiki aandēman Našibaɗi. ɗkut ɗajota kayiŋ, kē aketi.

²⁴ Kē baŋaŋ banfiyaaruŋ Uɗup wi Našibaɗi akuɗ atiink wa bašē tuma tum pya. ²⁵ Wi bi Barnabat na *Fawul, babaŋ ulemp wi babiŋ pɗo ɗi ubeeka wi Yerutalem, bapēn da, ašē ya na *Yowan andu'aniŋ Markut.

13

Barnabat na Fawul baya kayili

¹ Du Antiyoka, uka ɗfa ɗi pntuk pi banfiyaaruŋ, *baɗupar Našibaɗi na *bajukan Bgah : Barnabat, Fimeyoŋ andu'aniŋ najēnal, Lutiyut i Kuren, Manayeen nanoh i kpoɗ i *Herod Naših i *Galilay, na *Fawul. ² Unuur uloŋ wi bawooŋ ɗi pɗēman Našibaɗi abot ayiman, *Uhaaɗ wi Našibaɗi kē ušē ji na baka : « Nadatan Barnabat na Fawul babi bawo wo ɗi ulemp ɗaŋ unkaŋ kē ndu baka. » ³ Wi bayimanuŋ akuɗ aŋehan Našibaɗi, ašē paf baka iŋen ɗi ikow, awutan baka kē bayaa.

Barnabat na Fawul baɗup Uɗup Ulil Unuura du unjiw wi Kiprut

⁴ Jibi *Uhaaɗ wi Našibaɗi uyiluŋ baka hēnk, Barnabat na *Fawul baya du ubeeka undu'aniŋ Feluka, dul di di bajejuŋ ulantu, aya unjiw wi Kiprut. ⁵ Wi babanuŋ ubeeka wi Talamina ašē jun pjukan Uɗup wi Našibaɗi ɗi *itoh iŋehanaani yi bayuday. Bawo na *Yowan Markut, kē akɗēnk baka.

⁶ Kē wi bamuuruŋ unjiw bti, adoo ban ubeeka wi Pafot, ašē yit da na ŋaŋ nayaamu i bajaŋ bado Bar-Yetu, awo nayuday ašē ji homp kaji ul awo *Naɗupar Našibaɗi. ⁷ Niint̄ mēnt̄an uŋ awo du uko Fergiyut Pawulut nantuŋa i unjiw anwoŋ ŋaŋ natit. Nantuŋa uŋ ado kē badu Barnabat na Fawul ɗiki aŋal ptiink Uɗup wi Našibaɗi. ⁸ Kē Elimaat nayaamu (hēnk dawooŋ katimul ɗi *ugrek) ašē pok uko mēnt̄ wuŋ, aanɗal nantuŋa awugēs uɗal. ⁹ Kē Uhaaɗ wi Našibaɗi ušē neej wal mēnt̄ atum ɗi Fawul – i bakaŋ aji bado *Pawulu ; – ajaban Elimaat kēs, ašē jaka : ¹⁰ « Iwi, iwo ŋaŋ antumuŋ kaguuru na mnlafɗēn, abuk *Untaayi Uweek! Anwoŋ aanɗal pɗēp ɗi bgah, lum di di ibaan aɗaŋan ɗaŋan pɗo kapēnan baŋaŋ ɗi bgah btool bi Ajugun ba? ¹¹ Tenan hēnkun Ajugun aɗaŋ akobu, ikak nakuul, iinkak awin bnuur te ɗnuur ɗloŋ ɗadoo ɗaɗēp. » ɗi dko mēnt̄, kēs kafēl na Elimaat, kē akfooy na dko ala ŋaŋ naŋooɗa. ¹² Nantuŋa i unjiw aɗiyaar Yetu wi awinuŋ uko unɗepuŋ, akak aŋoŋar maakan ɗi pjukan pi uko wi Ajugun.

Pawulu na Barnabat bajukan Uɗup Ulil Unuura du Antiyoka di Pitidi

13 *Pawulu na batëntul bajej ulantu du ubeeka wi Pafot, pya ubeeka wi Perga unwoon du utaa wi Pamfili. *Yowan Markut aduk baka da awugşa akak Yerutalem. 14 Kê bukal başê juţa  i bgah bi baka. Bamuur Perga aya aban ubeeka wi Antiyoka du utaa wi Pitidi.  i *unuur wi pnoorf n wi bayuday, k  baş  neej du *katoh ka nehanaani a o. 15 Wi baleyiirun  libra  i *Bgah bi Moyit, na  tup  i *ba upar Naşiba i, k  baweek biki katoh ka nehanaani baş  do k  bahepar baka aji : « Bat nt naan, nakale uko utup unhilanun kat nt n ba aan biki bti, na og katiinkana. » 16 Pawulu k  a   na a, an t baka ka nen, a   ji : « An ba aan biki *Itrayel na an bti nand manun Naşiba i, natiinkan. 17 Naşiba i i pntaali pi nun, pi Itrayel, adat başinun, ad man pntaali pi baka, wi bawoon bayaan du utaa wi Ejiptu. Ap nan pa du Ejiptu kak  i mnhina mi nul. 18 Awo na başinun du *pndi ş  şubal i nen  baak r, alemp na baka. 19 Awet  raaşa paaj na ulon  i utaa wi Kanaan, ajej mboş awul babukul biki Itrayel, 20 uko wan udo  şubal i nen-week  yaaş  baak r na i nen ka nen (450).

« Wi wan ut pun, k  a   wul baka baweek te wal wi Famiyel Na upar Naşiba i abiin abi. 21 Wi wi ba aan ahepar Famiyel pka naşih, k  Naşiba i awul baka *Fawul abuk Kit i pşini pi Benyamin, k  a ih baka  şubal i nen  baak r. 22 Wi abiin ap nan Fawul, a    u *Dayit  i p ih. Ul Dayit m nt, h nk di di Naşiba i a iniin uko wi nul, aji :

“Dwin  i Dayit abuk Yete,  aan i uhaaş naan unalun,
dme k  ahil kalun kado unal wi naan bti.”

23  i pşini pi nul pi pi Naşiba i awulun Itrayel Yetu, *Nabuuran Ba aan, jibi abiin ahon  fa. 24 Yowan, ambiin Yetu uteek, ajukan  i Itrayel bti pwut pjoban na pyeenk *batitmu. 25 Yowan ji abi ado kaba ulemp wi nul, aji na baka : “Naşal aji in ba? Nji m nwo  aan i naşalun aji dwoon, natanen, alon alun kabi  i kafet ki naan, i mpo un maakan p up kaf n şa i apaat.”

26 « An bat nt naan, an biki pntaali pi *Abraham na an bti, nand manun Naşiba i : nja biki Naşiba i awulun utup wi mbuur. 27 Ba aan banf tun du Yerutalem na baweek biki baka, baamme k  Yetu awoon Nabuuran Ba aan. K  baankak ate  tup  i ba upar Naşiba i  i bajaan bapiban baka  i unuur undoi wi pnoorf n, a   baa şaan pdo jibi ujakun wi ba un pbi kafin Yetu. 28 Baanka uko utapara a   ji na *Pilat ado bafin. 29 Wi bat panun iko bti impiitaniin  i a, bawalana  i krut, ahetana du bh r. 30 K  Naşiba i a   na ana  i pke . 31 Yetu ado  nuur  tum  i ajaki p n kawinana  i ba aan bangakanderun na a undiimaan, du utaa wi *Galilay te du ubeeka wi Yerutalem ; k  bukuun m ntan bawoon h nkun bamaar biki nul  i ba aan biki Itrayel. 32-33 K  un     bi bi p ijan *U up Ulil Unuura : uko wi Naşiba i abiin ahon başinun  fa ado wa h nkun pa nja,  nwoon babuk baka, wi ana un Yetu  i pke . H nk di di bapiitun  i ulibra wi p amar n, a up  i ka aam kat bant n aji :

“*Iwi iwoon Abuk naan ;*

N a di, dkak  aaş.”[ ]

34 Naşiba i atar a up k  alun kana ana  i pke , nin aanklun kawuta apu . A up aji h nk :

“*Dlun kawulan na manjoonan iko inuura inyimanun,*

yi nhoon Dayit.”[ ]

35 Ukaan k  bapiit kak aji :

“*Tinklun kawut  aan nayimanaan i nu apu .*”[ ]

³⁶ Dayit ul ti wal wi nul, wi adolun unjal wi Naşibaţi aşe piint akeţ, k  bamoya na başin k  apuţi. ³⁷ B  i Naşibaţi anaţanun ti pkeţ, aampuţi. ³⁸ An bayit naan nji bi pţupan name k  Yetu akaan k  ipekadu ihil kap n. Ti katim ki Yetu ki ki baţupanan pbuur ti ipekadu ; ³⁹ ti katim ki nul ki ki naan anhaţun akbuurnun ti ipekadu bti yi *Bgah bi Moyit bawo n baanhilan aburanaan. ⁴⁰ Nalipariin, uko wi baţupar Naşibaţi bajakun ulun udolan, baji :

⁴¹ *“Natenan an babeeh iko,
na onjar n, naşoşa, naba.*

*Ţiki, ti nnuur nji nawo n nji, dlun kado uko uweek
wi nameen woli baţup Ţup naan wa, aankfiyaar.”* »[ ]

⁴² Wi Pawulu na Barnabat bap n n ti katoh ka ehanaani, ba aan bukun bako  baka balun bakak, ti unuur wi pnoorf n unkmbiin ba iniyaan kak uko wi baţupun. ⁴³ Wi ba aan bawayş run, batum ti baka, bayuday na balon bankakun ti Bgah bi Moyit, ba aş Pawulu na Barnabat. K  bukal baş  tiini na baka at n  n pa bajaţa ti bnuura bi Naşibaţi.

Pawulu na Barnabat bajukan banwoon baanwo bayuday

⁴⁴ Wi *unuur wi pnoorf n ukaan aban, ubeeka bti ubi ayit atiink u up wi Ajugun. ⁴⁵ *Bayuday bakuj baka wi bawinun pntuk pi ba aan pun, a e laţ uko wi *Pawulu akjakun, akak akara. ⁴⁶ Pawulu na Barnabat k  baş  taman maakan ajukan na mnt n aji : « An biki ba aan bawo n lah kajukan U up wi Naşibaţi duna. K  wi naşaan apok wa, a al aji naantaan na pka ubida wi mn , nwtan  un kaya du banwoon baanwo bayuday. ⁴⁷ Uko warj wi wi Ajugun ajakun nwo i kado :

*“Ddolu k  iwo bjeehi bi banwoon baanwo bayuday,
ihilna i j umundu bti du mbuur.”* »[ ]

⁴⁸ Wi banwoon baanwo bayuday, batiinkun uko m n , balilani, abot ad man u up wi Ajugun. K  biki Naşibaţi adatun bti pa ubida wi mn , bafiyaari. ⁴⁹ U up wi Ajugun ume ana ti utaak wun bti. ⁵⁰ Bayuday k  baş  wuuk wal m n  ba  bayok balon band manun Naşibaţi, na bantohi biki ubeeka, k  baklaţ Pawulu na Barnabat. K  bawuuk ba aan k  bakak ahajan baka, adoo dook baka ti utaak. ⁵¹ K  Pawulu na Barnabat baş  dan daran pd pal n ti iho  yi baka adiimanaan udeeb wi baka, a e tool aya ubeeka wi Ikoniym. ⁵² Banfiyaarun biki Antiyoka k  baş  tum wal m n  na mnlilan na *Uhaaş wi Naşibaţi.

14

Pawulu na Barnabat ba up ba aan biki Ikoniym U up Ulil Unuura

¹ Du ubeeka wi Ikoniym kak bi *Pawulu na Barnabat baya, aneej du *katoh ka ehanaani ki bayuday a iniyaan u up wi Naşibaţi bnuura, jibi babiin ado ; k  ba aan batum, *bayuday na banwoon baanwo bayuday, bafiyaari.

² Bayuday bampokun pfiyaar Yetu k  baş  kak awuuk banwoon baanwo bayuday k  babot a or banfiyaarun. ³ Uko m n  unneenan bi Pawulu na Barnabat ba o da nnuur n tum bado ka up uko wi Ajugun na mnt n mi awulun baka, k  ul akak adiiman k  u up wi baka untaanun na bnuura bi nul ujoonani, wi awulun baka phina pi pdo iko i onjar naan na mlagre. ⁴ Ba aan biki ubeeka bti bakak apa , balon bawo na bayuday k  balon bawo na *banjaan.

⁵ Ké banwoon baanwo bayuday na bayuday, na baweeek biki baka başé tiinkar aji bahajan banjañan katap baka mnlaak kafin. ⁶ Wi banjañan bameen uşal wi baka, baţi aya Littra na Derbe, nbeeka ni utaak wi bajaan bado Likanoya, na nřfēt njanñogun da, ⁷ aya aţupa ŧup da *Uţup Ulil Unuura.

Pawulu na Barnabat baţup Uţup Ulil Unuura du Littra na Derbe

⁸ Niinţ alon awo ŧfa du Littra anţakmi ihoţ, aji bi wo wo ŧi dko dloolan, aambaan kapoşa, ŧiki abuka buka han ; ⁹ aţo atiink *Pawulu. Ké Pawulu aşé jabana kęş, awin ké afiyaar pfiyaar panhinanun kajebana. ¹⁰ Wi wi adolon pdiim pweek adu'a aji na a : « Naŧiin inaţ iliint ŧi ihoţ! » Ké niinţ alut anaţ; abi kapoş poş.

¹¹ Wi bañaan bawinun uko wi Pawulu adolon, ké başé huuran na uţup wi baka wi Likanoya aji : « Başibaţi biki nun bakak bañaan bajen, awala ŧi un »

¹² Wal menţ, ké başé ŧu Barnabat katim ki Diya, aşé ŧu Pawulu ki Hermet* ŧiki ul ajaan aţupar Barnabat. ¹³ Natul i Diya, awoon alon ŧi başibaţi biki baka, i kadun kawoon ŧi uneej ubeeka, aya aţij nřit njanñegun na itoh. Ul na pntuk pi bañaan pun banal pdo *banjañan pgur. ¹⁴ Wi bi Barnabat na Pawulu batiinkun uko wi banalun kado, batow imişa yi baka adiimanaan ké baandii, aşé ŧi aneej ŧi ptoof pi bañaan ahuuran aji : ¹⁵ « Babuk biinţ we ukaan ké nakdo hēnk ba? Nwo bañaan bajen ji an! Nbi bi ŧi, pţupan *Uţup Ulil Unuura, napēna ŧi iko inaaŧ yi nakdolon yun, naşé nakak du Naşibaţi najeb, anţakun baţi, aţak mboş, na bdēk, na iko bti inwoon da. ¹⁶ Du kateeku, awut bañaan, andoli ké aji ŧaş bgah bi analun. ¹⁷ Ké aşé wo anţañan pdiiman baka ké awoha da, na iko inuura yi akdolon: awulan uşubal unwoonun baţi na nřdeey nřum ŧi wal wi kanjalēn, awulan uko ude, aţu mnlian mnunţ ŧi nřhaaş ni nan. » ¹⁸ Baţup anoor abaa bi hilan aneanan pgur menţ.

¹⁹ *Bayuday balon banwoonun Antiyoka di Pitidi, na Ikoniom ké başé bi bi, abot ado bañaan ké bakak du baka, atap Pawulu mnlaak, apula, afēl du bđig bi ubeeka ŧiki başal aji akeţi. ²⁰ Ké wi banfiyaarun başaan afooya, ké aşé naţa akak du ubeeka. Unuur utēbantēn ul na Barnabat ké başé ya Derbe.

Pawulu na Barnabat bakak Antiyoka di Firi

²¹ *Pawulu na Barnabat baţup *Uţup Ulil Unuura du ubeeka wi Derbe, ké bañaan baţum baţaş baka afiyaar Ajugun. Ké başé kak wal menţ Littra, aţēpna Ikoniom, abaa ya Antiyoka di Pitidi. ²² Batēnţēn banfiyaarun, aţu ŧi nşal ni baka ké bawo kataman ŧi pfiyaar, abot aji na baka : « Nwo kahaj bnuura bnuura kabaa kaneej du *Pşih pi Naşibaţi. »

²³ ŧi pntuk pi banfiyaarun pandoli, baji badat bantohi, kañehan Naşibaţi kayiman kaşé duk baka ŧi iñen yi Ajugun, i bafiyaarun.

²⁴ Bamuur utaaŧ wi Pitidi aşé ban Pamfili. ²⁵ Baţup Uţup Ulil Unuura du Perga abaa ban du ubeeka wi Ataliya. ²⁶ Dul di di bajejnun ulantu pkak Antiyoka di Firi, dko di babiin awutanaan baka ŧi iñen yi Naşibaţi, aji baya pdo ulemp wi badolon nţa hēnk.

²⁷ Wi babanun Antiyoka aşé yitrēn banfiyaarun bti. Baţup baka jibi Naşibaţi alempun na baka, akuţ aţup baka jibi ayuuji banwoon baanwo bayuday bgah bfiyaaraanuli. ²⁸ Pawulu na Barnabaat baţo da ajon na banfiyaarun Yetu.

15

Pņom padēm du Antiyoka ŧi uko wi pwala katēmp

* **14:12** Diya na Hermet bawoon balon ŧi başibaţi bampoţi biki bañaan bukun. Diya awoon naweeek ké Hermet aşé ji ŧupar a.

1 Bañaan balon bawoona utaa wi *Yuda, abi aban Antiyoka, aşe wo ti pjukan banfiyaaruŋ aji : « Naanhilan kabuur, woli naanya *katemp jibi *Bgah bi Moyit bajakuŋ. » 2 *Pawulu na Barnabat balaŋ baka, ke pŋom pweek paşe wo. Bañaan ke başe tiinkar aji na Pawulu na Barnabat, na bañaan balon biki Antiyoka, baya Yerutalem, baŋiiniyaan uko meŋŋ na *banjaŋan na bantohi.

3 Ke banfiyaaruŋ başe teŋk baka ti uko uyaani bayaaş, ke bamuur Feniti na *Tamariya, aŋup jibi banwoon baanwo bayuday bakakuŋ du Ajugun, uŋup uhalu waŋ, uŋu banfiyaaruŋ bti ti mnlilan mweek. 4 Wi babanuŋ Yerutalem, banfiyaaruŋ, na banjaŋan na bantohi, babi akit baka, ke başe kakalēs baka jibi Naŋibaŋi aŋepnuŋ ti baka, ado iko itum.

5 Ke balon ti pntuk pi *bafaritay banfiyaaruŋ Yetu başe teem aji : « Bawo biki kawalan katemp banfiyaaruŋ banwoon baanwo bayuday, kabot kaji na baka baŋaş Bgah bi Moyit. »

Fimoŋ Piyeer aŋiini na bañaan

6 *Banjaŋan na bantohi, ke başe yitiir pŋiiniyaan uko meŋŋ. 7 Wi baŋeŋŋeruŋ ajon, ke Fimoŋ Piyeer aşe naŋa aji na baka : « An bayit naan, name ke Naŋibaŋi adatuŋ undiimaan ti an, aji nŋup banwoon baanwo bayuday *Uŋup Ulil Unuura, baŋiinkna, babot bafiyaar. 8 Ke Naŋibaŋi ammeen ŋŋal ŋi bañaan, aşe diimaanun ke aŋal banwoon baanwo bayuday, wal wi akaan awul baka *Uhaaş wi nul jibi awuluŋ un. 9 Aampaŋeŋsun nin na baka, apēnan baka ipekadu, ŋiki bafiyaari. 10 Ke we uŋaŋ awo hēnkuŋ pla Naŋibaŋi bŋup paŋ ba? Wal wi naŋaluŋ pkuŋan bañaan baŋaş bgah bdaaj bi nja na bateem nja bajon bti, ŋwoon ŋēmbi hinan akuŋa? 11 Nbaa ŋep ŋep aŋiyaar aji bnuura bi Ajugun Yetu, babuuranuŋ ji baka. »

12 Ke bañaan bti bayomp atiink Barnabat na Pawulu, ke bakkakalēs iko iŋoŋarēnaan na mlagre yi Naŋibaŋi aŋepnuŋ ti baka ado du ŋtaak ŋi banwoon baanwo bayuday. 13 Wi baŋiiniŋ adoo ba, ke *Yakob aşe yeenk, aji : « An bayit naan, naŋiinkaan. 14 Timeyoŋ akakalēs jibi Naŋibaŋi aya i ŋfa du banwoon baanwo bayuday, adatna ti baka bañaan bankwoon biki nul. 15 Ke ŋŋup ŋi *baŋupar Naŋibaŋi ŋakak aŋaŋ na uŋup waŋ, bapiit uko wi Naŋibaŋi ajakuŋ aji :

16 «*Dluŋ kakak woli iko yaŋ bti itēpi,*
pnaŋan katoh ki *Dayit kambiiŋ ajot;
dluŋ kanaŋan ka
kabot kaboman ka.

17 *Hēnk, bañaan bti bandukiin, baluŋ kado kala Ajugun,*
ēnhēŋ, ŋtaak bti, ŋi ŋji ndatuŋ aji ŋawo ŋi naan.
Hēnk di di Ajugun ajakuŋ.

18 *Ul aŋŋupuŋ undiimaan,*
uko wi akluŋ kado.» *☆

19 Yakob akak ahoŋalēs aji :

« Ukaan ke ŋŋal ti uleef naan aji ŋēnwo kanooran banwoon baanwo bayuday, bankakuŋ aŋiyaar Naŋibaŋi. 20 Ke nawulēn ŋpiit baka, ŋji na baka bawut kado kade uyemaŋ unneenanuŋ, ji wi mngur ; bawut pjuban pi piinŋ ; bawut pde uyemaŋ wi ŋntaam ŋankeŋuŋ ke pŋaak paantuŋ. 21 Bañaan bajukan undiimaan *Bgah bi Moyit ti ŋbeeka bti akak aleyiir ba ti itoh iŋēhanaani yi bayuday, *ŋnuur ŋi pnoorfēn bti. »

Uko umpiitun pa banwoon baanwo bayuday

²² Ukaanj k  *banjaan, na baweeek na banfiyaaruŋ bti, baŝe wat  i ploolan, adat baloŋ  i baka, k  bagakand r na *Pawulu na Barnabat, aya kayili du Antiyoka. Badat *Yudat, andu'aniinŋ Bartabaat, na Filat, biinŋ bantiinkaniinŋ  i banfiyaaruŋ. ²³ Bawul baka uko umpiitunŋ aji :

« Un, banjaan, na bantohi, na bat ntan bti banwoonŋ  i,  wulan mboŝ, an banfiyaaruŋ nanwoonŋ naanwo bayuday, nanf tunŋ  i ubeeka wi Antiyoka,  i  taak  i Firi na Filitiya. ²⁴ N iink k  baji baananŋ baloŋ biki nun babi du an, ayewl nan akuŋ atokan  ŝal na  tup  i baka. Baananŋ m nt, un  n yil baka. ²⁵ Ukaanŋ k   yitiir awat  i ploolan, adat baananŋ baloŋ babi du an. Baanootan Barnabat na Pawulu banwoonŋ baananŋ biki  maganunŋ maakan, ²⁶ biinŋ ban unŋ ubida wi baka bti  i ulemp wi Yetu *Krittu Ajugun. ²⁷ Ukaanŋ k   do Yudat na Filat, babi baupan bdiidi baka uko wi  piitanaŋ wi. ²⁸ Un na *Uhaaŝ wi Naŝiba i,  i  n kto kanooranan na nin bkuŋ bloŋ, woli uunwo uko wi bgah bajakuŋ: ²⁹ Nawutan kade uyemaŋ wi mngur, nawutan kade  ntaam  nka tunŋ k  p aak paantulaa. Nawutan pjuban pi piinŋ. Nadole haŋ nado bnuura. N beeban. »

³⁰ Bado Yudat na Filat, k  baya Antiyoka, k  baya yitr n banfiyaaruŋ, aŝe wul baka uko umpiitunŋ. ³¹ Wi baananŋ bukuŋ baleyiiruŋ wa, balilani,  iki uhootan baka mnt n. ³² Yuda na Filat, bankaanaŋ awo *baupar Naŝiba i ba iini na banfiyaaruŋ ajon, ahootan baka mnt n maakan. ³³ Wi ba oon da  nuur  loŋ, k  banfiyaaruŋ baŝe  nhand r baka bayaaŝ bnuura, aŝe wutan baka k  bakak du banyiluŋ baka. [³⁴ K  Filat aŝe ji aduka da.] ³⁵ Pawulu na Barnabat k  baŝe duka  nuur  loŋ du Antiyoka, awo na baananŋ batum ajukan abot a up baka U up wi Ajugun.

Pawulu na Barnabat banom agar

³⁶ Wi  nuur  loŋ na  puŋ, k  *Pawulu aŝe ji na Barnabat: « Wulan  kak pwin banfiyaaruŋ biki ubeeka bti  i  t puŋ a up U up wi Ajugun,  ten jibi baduki ado. » ³⁷ Barnabat an l baya na *Yowan andu'aniinŋ Marku , ³⁸ k  Pawulu aŝe pok, aji baanwo ka ija,  iki ado bi duk baka uyaaŝ uloŋ du utaak wi Pamfili, k  aanyoonk babaa n ŝ uko wi bakdolunŋ. ³⁹ K  baŝe  om wal m nt bnuura, adoo gar. Barnabat aya na Marku , k  bajej ulantu aya anjiw wi Kipru , ⁴⁰ k  Pawulu aŝe dat Filat. Wi banfiyaaruŋ bawutanunŋ baka  i bnuura bi Ajugun, k  baŝe ya. ⁴¹ Pawulu a aay na  taak  i Firi na Filitiya, at t n banfiyaaruŋ.

16

Pawulu na Filat baya na Timote

¹ *Pawulu aban ubeeka wi Derbe akak aya Littra ; di na aŝar Yetu aloŋ i bajaanŋ bado Timote af tunŋ. Anin awo *nayuday ankakuŋ a iyaar Yetu, k  aŝin aŝe wo nagrek. ² Banfiyaaruŋ banwoonŋ Littra na Ikoniyom, ba iiniyaan uko unuura  i katimul. ³ Pawulu, k  aŝe  al agakand r na a, aŝe do k  bawalana *kat mp,  iki bayuday banf tunŋ da, bame k  aŝin awo nagrek*. ⁴ Wi bakyaanŋ, baup na  beeka abot aji na banfiyaaruŋ bado kado uko wi *banjaan na bantohi du Yeru alem bajakuŋ. ⁵ Ukaanŋ k  banfiyaaruŋ, bakya'a ya kadun  i p iyaar, abot atuma tum pya na  nuur.

Pawulu adu'ana du Ma edoniya

* **16:3** Bagrek baanji baya kat mp,  i bayuday woli iinya kat mp baji baji injin i, iinkhil pwo na baka.

⁶ *Uhaaş wi Naşibaţi uneenan *Pawulu na biki agakandëraanun pţup Uţup wi Naşibaţi du uţaak wi Atiya, ukaan kē bamuur aya nţaak ņi Frigiya na Galatiya. ⁷ Wi baŋogun uţaak wi Mitiya, aşē do na pneej Bitiniya, kē Uhaaş wi Yetu uşē wo uundinan baka. ⁸ Wi wi bamuurun Mitiya, aya aban pkēŋ pi Trowat. ⁹ Na utejan, Naşibaţi ahaabēşa kēş kē awin ņiint alon i Matedoniya, kē anaţi, aşē ji na a : « Biin Matedoniya, ţēnkun! » ¹⁰ Wi uko wan uţēpan ţēp, kē nşē bi bomandēr bomandēr pya, ţiki nşal aji Naşibaţi adu'un du, nya nţup biki Matedoniya *Uţup Ulil Unuura.

Du ubeeka wi Filip, Liidi afiyaar hēnkun Yetu

¹¹ Kē ņjijnaana ulantu ņi Trowat, abi ya ya utool du unjiw wi Famotrat. Wi nfa mambanun, kē nşē ya aban ubeeka wi Newopolit. ¹² Dul di di nşēnnun aya ubeeka ulon ņi uţaak uteek wi Matedoniya unwoon katim ki Filip. Ubeeka mēnt uwo ņi pşih pi Rom†. Nţo da ņnuur ņlon.

¹³ ņi *unuur wi pnoorfēn wi bayuday, kē nşē pēn aya umban wi kaban ki katant, di nşalun aji, nya kawin da dko dñehanaani Naşibaţi. Nţo da aţiini na baat banyitun da. ¹⁴ Alon ņi baka, katimul kawo Liidi ; awo ņiaaţ andëmanun Naşibaţi, i ubeeka wi Fiyatira, aji waap ilaaŋ ijeenk al intamun. Awo ņi ptiinkun, kē Ajugun aşē haabēşa uhaaş, afiyaaraan uko wi *Pawulu akţupun. ¹⁵ ņaţ an ayeenk *baţitmu, ul na biki kato hul, wi abaan, aşē ņehanun aji : « Woli naşal aji dfiyaar hēnkun Ajugun na manjoonan, nabi kawala ņi kato ki naan. » Akootun, kē ņdinani.

Bawat bi Pawulu na Filat ukalabuş

¹⁶ Unuur ulon, wi ņkyaan dko dñehanaani Naşibaţi, aşē yit na poonu alon najuuk anwoon na untaayi unjaan udola aţup uko unklun kabi. Aji ņij banka'ulun itaka itum, ņi mntoori mi ajaan ado. ¹⁷ Poonu mēnt awo ņi ptaş *Pawulu na un, aşē huuran aji : « Baŋaan biki bawo balempar Naşibaţi ampelun baŋaan bti, badiimanan bgah bankŋootanaŋ du mbuur. » ¹⁸ Wi wi awoon ņi pdo han ņnuur nţum, kē Pawulu adobi deebaţ, akok aji na untaayi, « ņi katim ki Yetu Krittun, dji ipēn ņi a! » ņi dko mēnt, kē untaayi ubi pēn pēn ņi poonu.

¹⁹ Wi banknjuukŋēnun poonu un bawinun kē uko udeeni wi baka utokaa, kē başē mob bi Pawulu na Filat, apul pulan, aŋoof du ufeeru, baya bado baka *uruha. ²⁰ Baţij baka du bawayēş bţup baromen, aji na baka : « Baŋaan biki, bawo ņi pyewlēn ubeeka wi nun, bawo *bayuday, ²¹ aşē wo ņi pjukan bgah bhalu, kē un baromen nşē wo nēnwo kadinan ba kēme kaţaş ba. »

²² Kē pntuk pi baŋaan pajun pkob bi Pawulu na Filat. Bawayēş bţup baromen bado kē bawohēş baka, afud itintēl. ²³ Wi bakobun baka bnuura, aşē wat baka ukalabuş, aji na bayen bado katen baka bnuura. ²⁴ Wi bajakan jak han na nayan, kē aşē bi jej jej baka atuh du meet dbaaŋsaani di ukalabuş, akiin.

²⁵ Wi utejan mnjel uŋogun, kē bi Pawulu na Filat başē wo ņi pñehan akut ayeeh, adëman Naşibaţi. Bakalabuş bandukiin, kē baktiink baka. ²⁶ ņi dko mēnt, kē mboş manşē şinţar maakan, kē ņniw ņi ukalabuş ņaklēk. ņi dko mēnt kak, kē ilëman yi ukalabuş bti işē haabşa, mnkorentu kē manfēnşa ņi bakalabuş. ²⁷ Nayan i ukalabuş anaţaa, awin kē ilëman yi ukalabuş iwo bhaab, aşē toot keş, anjal pfin uleeful, ņiki aşal kē bakalabuş babuuri. ²⁸ Pawulu kē aşē ņajar maakan aji na a : « Kfiŋ uleefu! Nşo ņi un bti. »

† 16:12 Baŋaan banfēţun ņi Filip baliŋ lin na baromen.

²⁹ Nayeŋ ado kē batehan bdoō, alēnk akat kat ašē ū ajot ū ihoŋ yi bi Pawulu na Filat. ³⁰ Wi abaan, ašē pēnan baka bdiġ, ahepar baka aji : « Baweek, we wi nhiniin kado, kabuurna? » ³¹ Kē bašē teema aji : « fiyaarēn Ajugun Yetu, iluŋ kabuur, iwi na biki katohu. » ³² Wi wi bašaan aŋup baka, ul na biki katohul bti, Uŋup wi Ajugun. ³³ Wal mēnŋan wuŋ, na utejan mnjel, kē nayeŋ aya na baka, aŋow baka ijēn. Kē ū dko mēnŋ, kē nayeŋ adolan *batitmu ul na biki katohul bti. ³⁴ Aneejan baka katohul, awul baka pde, nayeŋ atarŋ ul na biki katohul bti, ūiki bafiyaar hēnkunŋ Našibaŋi.

³⁵ Wi nfa mambanuŋ, kē bawayēš bŋup baromeŋ bašē yil bangoli baya baji na nayeŋ awutan bi Pawulu na Filat. ³⁶ Kē nayeŋ ašē ji na Pawulu : « Bawayēš bŋup baji nŋwutan an iwi na Filat, nayaan na bnuura. » ³⁷ Pawulu kē ašē ji na bangoli : « We? Bakobun ū kadun ki baŋaan, un nŋwoonŋ baŋaan banliuŋ na baromeŋ, bē baandolun *uruha, ajejun awat ukalabuš ašē nŋal bŋup baba hēnk, na byompan? Nin! Babiin bdidi baka bapēnanun » ³⁸ Kē bangoli bakak, aya akakalēs bawayēš bŋup baromeŋ, kē bašē haajala, wi bameeŋ kē Pawulu na Filat bawo baŋaan banliuŋ na baromeŋ. ³⁹ Wi wi bayaanŋ akooŋ baka bamiir baka, apēnan baka ū ukalabuš, ašē nēhan baka bapēn ū ubeeka. ⁴⁰ Pawulu na Filat bapēn du ukalabuš ašē ya du uko Liidi. Wi bayaanŋ awin banfiyaaruŋ, atēnŋtēn baka ašē tool aya.

17

Bahaŋan bi Pawulu na Filat du Tetalonika

¹ Bi *Pawulu na Filat baŋepna nbeeka nŋi Anfipolit, na Apoloniya, ašē ban du ubeeka wi Tetalonika. *Katoh kaŋehanaani ki bayuday kalonŋ kawo da. ² Pawulu aya aneej da, jibi ajonuŋ kado. Ado inēm iwajaŋŋ yi ajaki ya du katoh kaŋehanaani, ūi *unuur wi pnoorfēn kaŋēšēr na baka. Aji ŋēpna ūi Ulibra wi Našibaŋi, ³ kajukan baka kakuŋ kadiiman kē : *Krittu awo i kahaj, kabot kanaŋa ūi pkeŋ. Pawulu akak aji na baka : « Kē Krittu, awoonŋ Yetu i nŋi kaŋupanaŋ hēnk. » ⁴ Bayuday balonŋ badinan uko wi baktupuŋ ašē ŋaš bi Pawulu na Filat. Kē bagrek batum banjaanŋ badēman Našibaŋi, baŋaš baka aŋu na baat bammeŋaniinŋ batum.

⁵ Kē bayuday balonŋ bašē kuŋ baka maakan. Wi wi bayaanŋ, ayitrēn bayaanŋ udooni balonŋ banwoonŋ ūi igah yi ubeeka, kē banaakiir ado pntuk, ayewlēn ubeeka. Baya aneej du uko Yatōn, ado na pmob bi Pawulu na Filat kaŋij moŋ pntuk, du bdiġ. ⁶ Wi bayaanŋ awo baanwin baka ašē mob Yatōn na banfiyaaruŋ balonŋ, apul pulan, aŋooŋ du bawayēš bŋup ašē huuran aji : « Baŋaanŋ biki bayewlēn umundu bti, ašē ban hēnkunŋ ūi, ⁷ awo bayaanŋŋ biki Yatōn. Bawo ūi plaŋ bgah bi naših najeenkal, aji naših alonŋ awoonŋ, anwoyi katim ki Yetu. » ⁸ Wi baŋupuŋ haŋ, kē pntuk na bawayēš bŋup bašē yewla. ⁹ Bawayēš bŋup baŋu Yatōn na baka pluk, abaa wutan baka.

Pawulu na Filat baya Bereya

¹⁰ Wi utejan ubanaŋ ban, kē banfiyaaruŋ bašē do bi *Pawulu na Filat kē baya ubeeka wi Bereya. Wi babanuŋ da, ašē ya du *katoh kaŋehanaani ki bayuday. ¹¹ Baŋaanŋ biki Bereya bajoob ikow apel biki Tetalonika, ūiki baji batiinŋ Uŋup wi Našibaŋi bnuura, kakak kajuk Ulibra wi Našibaŋi unuor undoli, katenna me uko wi Pawulu aŋupuŋ ujoonani. ¹² Batum ūi baka, na ūi bagrek, baat bammeŋaniinŋ na biinŋ, bafiyaar hēnkunŋ.

¹³ Wi *bayuday biki Tetalonika batiinŋunŋ kē baji Pawulu awo ūi pjukan Uŋup wi Našibaŋi du Bereya, kē bakak aya da, ajun pyewlēn abot awuuk pntuk. ¹⁴ ūi

dko mēnt, banfiyaaruŋ bado Pawulu kē aya umbaŋ wi bdēk bweek, bi Filat na Timote kē bašē duka Bereya. ¹⁵ Baññoŋaŋuŋ Pawulu, baya na a te Atenay, ašē kak na kakuran ki Filat na Timote bataran baya baŋenka du Atenay.

Pawulu aŋiini na bañaanŋ biki Atenay

¹⁶ Wi *Pawulu awoonŋ ŋi pyoonk bi Filat na Timote du Atenay, anoor ŋi kēš, ŋiki awin jibi ubeeka utumuŋ iduunŋ. ¹⁷ Ukaanŋ kē aji teŋ du *katoŋ kañehanaani na *bayuday biki kabuka, na bankakuŋ bayuday bandēmanuŋ Našibaŋi, akak aji teŋ bŋup na bañaanŋ bankŋēpnunŋ du ufeeru ŋnuur bti. ¹⁸ Kē pntuk pi bame baweek baloŋ biki bajaanŋ bado bapikureyeŋ* na battoyik† bašē neej blaŋar na a. Baloŋ kē baji : « We wi nahomp i akdoluŋ na pŋup ba? » Kē baloŋ baji : « Awo wo ji aŋiiniyaan ŋntoŋ ŋyaanŋ. » Baŋup haŋ ŋiki batiinka kē aktiiniyaan Yetu, na pnaŋa ŋi pkeŋ.

¹⁹ Ukaanŋ kē baŋij Pawulu, aŋoŋ du dko di bajaanŋ bado « Ayeropagut‡ » di bawayēš bŋup baweek bawoonŋ, ašē ji na a : « Nhinan kame pjukan phalu pi iktiiniyaanuŋ paŋ i? ²⁰ Iko ilonŋ yi ikjukanuŋ iwo iyaanŋ ŋi un, kē ŋŋal kame iko yi ijakuŋ. » ²¹ Bañaanŋ biki Atenay na bayaanŋ banfētuŋ da, babi wo wo ŋaŋ ŋi pkakalēs na ptiink uko uhalu unwoonŋ.

Pawulu aŋiini na bañaanŋ du uruha uweek

²² *Pawulu anaŋa anaŋ ŋi kadun ki bawayēš bŋup, ašē ji na baka : « An bañaanŋ biki Atenay! Dyikrēn kē nawo bañaanŋ banfiyaaruŋ bnuura, bašibaŋi batum. ²³ Wi nji kapoŋuŋ na ubeeka, dten bnuura iko yi najaanŋ nadēman, adoo win *umeēša wi mngur\$ wi badoluŋ aji wi našibaŋi anwoonŋ aammeetanaa, i nadēmanuŋ ašē wo naamme'a, ul i i nji kaŋupanaŋ. ²⁴ Našibaŋi anŋakuŋ umundu na iko bti inwoonŋ ŋi wa, awoonŋ Ajug baŋi na mboš, aanji fēt ŋi iduunŋ yi ŋaanŋ najēn abomanuŋ. ²⁵ Akak awo aanji yeenk nin uko ulon unwoonuŋ ŋi ŋaanŋ najēn, kawo ji anuma numa wa, ŋiki ul ajaanŋ awul bañaanŋ bti ubida, uhēfēnt, na iko bti. ²⁶ Aŋēpna ŋi ŋaanŋ aloolan, aŋak bañaanŋ biki ŋraaša bti, aji bafēt umundu. Awul andoli ŋnuurul, na dko di akluŋi kafēt. ²⁷ Našibaŋi ado haŋ, bañaanŋ bado kalaana'a, ulome bawina woli bamap mapan, babana bahilan kabi kawina. Kē ašē woha awii wi aanlow low nin alonŋ. ²⁸ †Ti ul i i ŋyeenknuŋ uhēfēnt, apoš, awo.‡ Nwo biki pntaali pi nul jibi bayeek biki nan bajakuŋ. ²⁹ Kē wi ŋšaanŋ awo biki pntaali pi Našibaŋi, ŋenwo kaŋal kē Našibaŋi anaam ji ptu pi uwuuru, kēme unŋaam, kēme plaak, iko yi ŋaanŋ apaŋuŋ ŋi uŋal wi nul. ³⁰ Našibaŋi aanŋo aten iko yi badoluŋ ŋfa ŋi kapaam, ašē ji hēnkunŋ, bañaanŋ bti, dko di bawohaŋ, bawut pjuban. ³¹ ŋiki adat unuur ulonŋ, wi akluŋ kado ŋiinŋ i adatunŋ, abi awayēš umundu, pwayēš panjinŋuŋ piš. Adiimanunŋ kē waŋ uwo manjoonanŋ wi anaŋanuluŋ ŋi pkeŋ. »

³² Wi batiinkunŋ kē aŋiiniyaan uko wi pnaŋa ŋi pkeŋ, baloŋ babeŋa, kē bandukiinŋ bahepar pluŋ katiinka byaaš bloŋ aji na a « Nŋal kaluŋ katiinku ŋi uŋup waŋ, byaaš bloŋ. » ³³ Hēnk di Pawulu apēnuŋ ŋi *uruha uweek. ³⁴ Bañaanŋ baloŋ baŋaša, akak aŋiyaara. Diyonitiyut, alonŋ ŋi bawayēš bŋup, awo ŋi bakanŋ mēntan, na ŋaŋ alonŋ kak i bajaanŋ bado Damarit, na bañaanŋ baloŋ kak.

* **17:18** Bapikureyeŋ baanfiyaar bašibaŋi bampoŋi, baŋal aji bnuura bi ŋaanŋ bawoona ŋi pmēban uleef, kawo ŋaanŋ anwoonŋ aantum unoh. Bañaanŋ bakak hēnkunŋ ŋi kapaam, aŋu baŋal unoh na pjuban pi piinŋ, katim ki Bapikureyeŋ. † **17:18** Battoyik bukal, baŋal aji mbuur mi ŋaanŋ, manwoona ŋi uŋal, unjaan

uŋoŋ umundu, ukaanŋ kē bawo bañaanŋ banlowuŋ iko itum intaanuŋ na unoh kēme iko inaaŋ. ‡ **17:19** Aeropagut: Dawoonŋ bayiti bweek, bi bawayēš bŋup baweek bajaanŋ baŋo, katen, kakuŋ kajukan bgah.

\$ **17:23** Umeēša wi mngur :Baji bafiŋna untaam wi pŋur ŋi umeēša.

18

Pawulu aṭup Uṭup Ulil Unuura du ubeeka wi Korint

¹ Wi uko wan uṭepun, kē *Pawulu aṣē pēn du Atenay, aya ubeeka wi Korint.
² Aya aṭēnk da ṅiint alon *nayuday i bajaan bado *Akila. Awo abuk utaak wi Pont, aṣē baa woona woona Itali, ul na Pritiliya aharul, ṭiki Klodiyu naṣih najeenkal aji bayuday bti bapēn du Rom. Pawulu aya, awin baka, ³ jibi awoon naboman iloona ji baka, afēt na baka kē baji balemp. ⁴ *Unuur wi pnoorfēn bti, aji ṭēlsēr na baṅaan du *katoh kañehanaani ki bayuday, kado na pdo bayuday na bagrek, bafiyaar Yetu.

⁵ Wi Filat na Timote bawoonun Matedoniya, kē Pawulu aṣē bi duka duka ṭi pjukan Uṭup wi Naṣibaṭi, adiiman bayuday kē Yetu awoon *Krittu na manjoonan. ⁶ Wi bayuday bajunun plaṭa abot akara, kē Pawulu aṣē wentara, aṣē ji na baka : « Dba na an, nakdukiin kame, nji dwo najinṭ piṣ, hēnkuṅ dya du banwoon baanwo bayuday. »

⁷ Wal mēnṭan, kē Pawulu aṣē pēn da, aya du uko ṅiint alon anjaan adēman Naṣibaṭi, i bajaan bado Titiyut Yuttut. Katohul kañog katoh kañehanaani ki bayuday. ⁸ Naweeek i katoh mēnṭ, i katim kawoon Kritpuṭ, afiyaar hēnkuṅ Ajugun ul na biki katohul. Baṅaan biki Korint baṭum, banktiinkun Pawulu, bafiyaar hēnkuṅ abot adolan *batitmu.

⁹ Unuur ulon, na utejan, Ajugun ahaabēs Pawulu kēs kē awina kē aji na a : « Wutan kalēnk, doon kaṭiini, kyomp, ¹⁰ nji dwo na iwi, nin alon aankdolu do buṭaan, baṅaan baṭum biki ubeeka wi bawo biki naan. » ¹¹ Pawulu aṭo da uṣbal na kli paaj ajukan baṅaan Uṭup wi Naṣibaṭi.

Bayuday baṭij Pawulu uruha

¹² Wi Galiyon awoon nantuṅa i utaak wi Akayi, kē *bayuday baṣē wat ṭi ploolan, anaṭara *Pawulu, aṅooṭ *uruha, ¹³ aṣē ji : « ṅiint i, ado na pkakan baṅaan ṭi pdēman Naṣibaṭi pampaṭun na bgah bi nun. »

¹⁴ Pawulu aji ahaab kateem, kē Galiyon aṣē ji na bayuday : « Woli an bayuday, nabi bi lah, akeesaar pa buṭaan blon kēme kalat ki ṅiint i adolon, kaka na pṭo katiinkan. ¹⁵ Kē wi uṣaan akak wi blaṭar, na ṅṭup, na itim, na bgah bi nan, nameen. Nji, kawayēs iko yan, mēnkdo wa. » ¹⁶ Wi wi aṣaan ado kē bapēnan baka du uruha. ¹⁷ Kē baṣē kak wal mēnṭ bukal bti, adēpa ṭi Foten, naweeek i *katoh kañehanaani, akoba ṭi kadun ki uruha. Kē Galiyon aṭoha ṭun ayompan mntumul.

Pawulu akak Antiyoka

¹⁸ *Pawulu aṭo du Korint ajon, abaa duk banfiyaarun, agakandēr na *Pritiliya na Akila, kē bajej ulantu aya utaak wi Firi. Ado kē bapuunka bkow du pkēṅ pi Kenēray, ṭiki abi hon amehna ṭfa*, ji abi ado kajej ulantu. ¹⁹ Bawala du ubeeka wi Efet, kē dul di Pawulu aduknun Pritiliya na Akaliyat, aya du *katoh kañehanaani ki bayuday, aṭēlsēr na baka. ²⁰ Balon bañehana aṭo da ajon, kē aandinani. ²¹ Kē wi aṣaan aya, aṣē ji na baka : « Ulille Naṣibaṭi, kalun kabi ṭi an ṭi, byaaṣ blon. » Wi wi aṣaan ajeṅ ulantu du Efet. ²² Aya awala du Kayṭaraya, aya Yerutalem, awul pntuk pi banfiyaarun mboṣ abaa ya Antiyoka.

²³ Wi aṭoon da ṅnuur ṅlon, aṣē tool, aṅaay na utaak wi Galatiya, abaa ya wi Frigiya, atēṅtēn banfiyaarun bti ṭi ṅtaak mēnṭan.

* **18:18** Woli ṅaan aneej bhonar na Naṣibaṭi, iji kmehna, kayiman iko ilon kabot kawo iinkpuunka te ibale ba pyiman. Pawulu abi neej bhonar bi plempar Naṣibaṭi, uwoon kē aampuunka wal mēnṭ bti, aṣē ba hēnkuṅ ahinan kapuunka.

Apolot ajukan Uŕup wi Naŕibaŕi du Efet na Korint

²⁴ Wal mënŕan, kē *nayuday alon i bajaan bado Apolot abuk ubeeka wi Alektandriya aŕē bi, aban ŕi Efet. Awo ŕiintŕ anjaki ŕiini bnuura, ammeen bnuura Ulibra wi Naŕibaŕi. ²⁵ Bajukana pŕaŕ bghah bi Ajugun bnuura. Aji ŕup na kaŕēb ki nul bŕi kabot kajukan uko wi Yetu unjintŕun abot atool, aŕē meha *batitmu bi *Yowan ŕaŕn. ²⁶ Ajun pŕup na mntēŕ ŕi *katoh kaŕehanaani ki bayuday, kē wi bi *Pritiliya na Akila batiinkulonŕ, aŕē du'a du katoh ki baka, ajukana bghah bi Naŕibaŕi, ajintŕana ba bnuura.

²⁷ Wi Apolot abiiŕ aŕal pya Akayi, banfiyaaruŕ batēŕŕēna, aŕē piit baŕaŕ bghah, aji na baka baŕjana bnuura. Wi abanuŕ da, alemp maakan na bankakuŕ ŕi bnuura bi Naŕibaŕi, aŕiyaar. ²⁸ Hēnk, aji laŕ bayuday bnuura ŕi kadun ki baŕnaan, aji ŕēpna ŕi Ulibra wi Naŕibaŕi kadiiman kē Yetu awoonŕ Krittū.

19

Pawulu ajukan Uŕup Ulil Unuura du Efet

¹ Wi Apolot awoonŕ ubeeka wi Korint, *Pawulu aŕēpna bghah bi inkunŕ duuŕ, aban Efet. Aŕēnk da banfiyaaruŕ balonŕ ² aŕē hepar baka aji : « Nayeenkaara *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi i wal wi nafiyaaruŕ? » Kē baŕē teema aji : « A-a, ŕjēdo me me aji Uhaaŕ wi Naŕibaŕi ulonŕ uwoo. » ³ Kē Pawulu aŕē hepar baka aji : « Kē *batitmu bhonŕ bi bi nayeenkunŕ ba? » Kē bateema aji : « Batitmu bi *Yowan. » ⁴ Kē Pawulu aŕē ji : « Batitmu bi Yowan, bawo bi banŕaluŕ pwut pjuban na pŕēlēŕ ubida. Aji na baŕnaan bafiyaar alonŕ anklunŕ kabi ŕi kafetul, awoonŕ Yetu. » ⁵ Wi batiinkunŕ uko waŕ, banfiyaaruŕ bayeenk batitmu ŕi katim ki Yetu Ajugun. ⁶ Wi Pawulu apafunŕ baka iŕen ŕi ikow kē Uhaaŕ wi Naŕibaŕi uŕē wala ŕi baka. Kē bukunŕ mēntŕ bajun pŕiini ŕŕup ŕanwoonŕ ŕaammeetanaa abot aŕup ŕŕup ŕi Naŕibaŕi ajakuŕ. ⁷ Baŕnaan mēntŕan baban iŕeen na batēb.

Kabuka ki Pntuk pi banfiyaaruŕ pi Efet

⁸ *Pawulu ado kli kwajanŕ ki ajaanŕ aya kaneej du *katoh kaŕehanaani ki bayuday, kaŕup na mntēŕ uko wi *Pŕih pi Naŕibaŕi. Ado na pyuuj banktiinkulonŕ kē manjoonan mi mi akŕupunŕ. ⁹ Kē balonŕ ŕi baka baŕē tam ikow, apok pfiyaar abot abeŕ bghah bi Yetu, ŕi kadun ki baŕnaan. Ukaanŕ kē Pawulu awut baka, aŕē du banfiyaaruŕ mpaŕ, aji ŕēlŕer na baka ŕnuur bŕi du Fkoola di ŕiintŕ alonŕ i katim ki Tiranuŕ. ¹⁰ Ado haŕ, ajukan ŕŕubal ŕŕēb, ukaanŕ kē baŕnaanŕ bŕi biki utaak wi Atiya, *bayuday na bagrek, bahil atiink uŕup wi Ajugun.

Babuk Fēkewa

¹¹ Naŕibaŕi aŕēpna ŕi *Pawulu ado mlagre mnweek. ¹² Udoo kak kak aji woli bajē ilēmēnt kēme ilaaŕ yi abanuŕ, aŕnooŕ abanan bamaakal, baji babi jeb jeb, ŕntaayi ŕatota ŕi baka. ¹³ *Bayuday balonŕ baji baŕnaay na dko, kapēnan bamaakal ŕntaayi, aŕē do na pdo uko mēntŕ ŕi katim ki Yetu Ajugun. Baji baji : « ŕi katim ki Yetu, i Pawulu akŕupunŕ dji napēn! Napēnan! » ¹⁴ Naŕeŕnan naweek alonŕ nayuday, i katim kawoonŕ Fēkewa aka babukulŕ paaj na alonŕ banjayi bado haŕ.

¹⁵ [Unuur ulonŕ], kē untaayi uŕē teem baka aji : « Dme Yetu abot ame Pawulu, kē an, nawo bahonŕ ba? » ¹⁶ Wal mēntŕan, kē ŕiintŕ anneejiinŕ untaayi aŕē rēta ŕi baka, awat. Akob baka, kē bamatkabaari, aŕi apēn ŕi katoh byiŕu. ¹⁷ Wi bayuday na bagrek banfēŕunŕ du Efet batiinkunŕ uko waŕ, aŕē lēnk maakan, abot adēman katim ki Yetu Ajugun. ¹⁸ Baŕnaanŕ baŕum bafiyaar, abi apeeŕ buŕaan bi badolonŕ ŕi kadun ki baŕnaan. ¹⁹ Kē baŕum bambiinŕ ado dayaamu, baŕij ŕlibra ŕi baka aŕonkrēn, atēr ŕi kadun ki baŕnaan. Wi batenuŕ preeŕ pi ŕlibra mēntŕ, kē

pawo itaka itum itum. ²⁰ Kë hënk di di, ti mnhina mi Ajugun, Uţup wi Naşibaţi kë ukmeetţana meetţana pya kë banfiyaarun babot atum tum.

Pņom pweek panwoon du Efet

²¹ Wi iko waņ iţepun, kë *Pawulu aşë şal aţu na pya Yerutalem, kaţepna Matedoniya na Akayi. Aşë şal aji : « Woli dlun aya, aban Yerutalem, kawo kaya ubeeka wi Rom. » ²² Wi wi aşaaņ ayil du utaak wi Matedoniya, batëb ti banjaaņ baţænka, Timote na Erattut, kë ul aşë duka kak ņnuur ņlon ti utaak wi Atiya.

²³ Wal mënţan wi wi bgah bi Yetu baţjuun pņom pweek. ²⁴ Kë ņiint alon naţak i katim ki Demetriyut, aşë wo wal mënţ da, aji ţak iduun impoţi yi untaam, innaamun ptu pi naşibaţi ņaaţ anwoon Artemit. ņiint mënţ aji wul baţak batum ulemp kë baji badeena bnuura. ²⁵ Demetriyut adu baka bti, na bańaaņ baloņ banklempun ulemp utëņţ wi nul, aşë ji : « Babuk biint, name kë ulemp wi ņjaaņ ņdo wi, uwoon pyok pi nun. » ²⁶ Kë naşë win abot atiink uko unktëpun, Pawulu un aji başibaţi banţaknaaniin iĆen yi bańaaņ baanwo başibaţi na manjoonan. Ahinan akakan ti udolade wi nul pntuk pi bańaaņ, mënţ ti Efet ti tań da, ma ti kaya pba utaak wi Atiya bti. ²⁷ Ahinan katokun ulemp, kabot kapoţan kadun ki naşibaţi ņaaţ naweek, katiinkţen pdem pi nul. Ul i bańaaņ bti biki Atiya na biki umundu bti bajaan badëman. »

²⁸ Wi bańaaņ bukuņ batiinkun uko waņ, aşë deebaţ ajun phuuran aji : « Artemit i nja biki Efet adëmi. » ²⁹ Uundo jon, kë ubeeka bti uşë wo pņaat ņaat. Kë badëpa ti bi Gayut na Arittarkut, bamatedoniya bankyaanţun na Pawulu, ańooţ du bayiti bweek bi utaak. ³⁰ Pawulu aņal pneej kaţiini na baka, kë banfiyaarun Yetu başë neenana. ³¹ Banoh Pawulu baloņ, balempar naşih baweek du Atiya, bado yil yil aji bajaka awut kado na pwinana du bayiti.

³² Wal mënţ bańaaņ bti du bayiti bayewlaa, kë pņaat paţumi. Baloņ bahuuran wi, kë baloņ bahuuran uloņ. Kë batum, baando me me uko unţjuun baka. ³³ *Bayuday kë başë wuukar ņiint alon, i katim ki Alektandër, kadun, kë baloņ baţupa uko wi akyaan kakakalëş. Alektandër ado kë bańaaņ bayompi, ahilna aţup. ³⁴ Bańaaņ bayikrën kë awo nayuday, aşë huuran bti aji : « Artemit i nja biki Efet, adëmi. » Bahuuran haņ ado ņwoori ņtëb.

³⁵ Nantunja i ubeeka ado bańaaņ wal mënţ kë bayompi, aşë ji na baka : « An bańaaņ biki Efet, jëm umundu bti ume kë ubeeka wi Efet ujaan uyeņ kadun ki Artemit naweek na ptu pi nul panwoonun baţi i? » ³⁶ Kë wi nameeņ kë ņaaņ aanhinanun plaţ uko waņ, nawo kaţooro, kaşal bnuura ji nabi nado kado ukoolan. ³⁷ Naţij biint biki, bë baambaan kakiijan du kadun, këme akar naşibaţi ņaaţ i nun. ³⁸ Hënkun, woli Demetriyut na baţak batëņţul baka ka uko wi bakkeşsaari, *uruha wii wi, kë bawayëş bţup biki biki. Bayaan bakeşsaar baka. ³⁹ Woli nanuma pkeşsaar uko uloņ kak, uruha uweek wo da, unjaan ujintan bţup. ⁴⁰ Name'aara kë bahinan ņa di kataparun na manjoonan, kaji ņpaţaa, kabot kafaņ ti uko unţepun ņa di i? Nënhinanun kaţup uko unkayi kë nja ņyit bti hënk. » Wi nantunja aţiiniin aba, aşë do bańaaņ kë bawayşeri.

20

Pawulu aya Matedoniya na Gret

¹ Wi pņaat paţaţun, kë *Pawulu aşë do kë bayitrën banfiyaarun ti Yetu, atëņţen baka. Wi wi aşaaņ aduk baka, aşë tool pya, ajeļ bgah bi Matedoniya. ² Amuur utaak mënţ, atëņţen banfiyaarun, abot aţiini na baka ajon abaa bi ban Gret. ³ Pawulu aţo du Gret kli kwajant. Wi atoolun pjeļ ulantu, kaya utaak wi Firi, kë başë ţupa aji *bayuday babomandër pdola buţaan. Kë aşë guban,

akakna Matedoniya. ⁴ Pawulu agakandër na Fopater, abuk Pirut i ubeeka wi Bereya, na Arittarkut na Tekundut biki ubeeka wi Tetalonika, Gayut i ubeeka wi Derbe, na Timote, na Tihik, na Trofim biki utaak wi Atiya. ⁵ Biint bukun mënṭan, bajotun kadun, ayoonkun du Trowat. ⁶ Kë un, nşë jej ulantu du pkëj pi ubeeka wi Filip, wi *ufettu wi ipoom indaṭ utëpun. Wi nnuur kañeen naṭëpun, kë nya ṭenk baka du Trowat aṭo da kanëm kapëb.

Pawulu anaṭan ñaaṅ ankeṭun du Trowat

⁷ Unuur uteek wi kanëm, kë nşë yitiir pa pfaaṣiir kapoom*. Kë *Pawulu aşë ṭup na bañaan, te mnjel ṭiki aṭu na pya na nfa. ⁸ Nkaniya nṭum nṭeṭehan wal mënṭ du meet di bko duuṭ, di nyitiiraanun. ⁹ Kë nduba alon aşë wo da, i bajaan bado Ewutikut, anṭoon ṭi ujaneel ulon atiink Pawulu. Kë Pawulu aşë ṭiini, ajon maakan ṭi bṭup, kë nduba adobi yinṭ. Wi anjoyenṭun, adoo ront, aşë buurna du uşoobra uwajanṭen ajot. Wi bawaliin atena, ado na pnaṭana, aşë ṭenk kë adobi keṭ. ¹⁰ Kë Pawulu aşë wala, anṭup ṭi napoṭ, amooka aşë ji na bañaan: « Nawutan kalënk, awo najeb. » ¹¹ Wi wi akakun bko duuṭ, afaaṣiir ipoom na baka, kë badee. Wi aṭiiniin te mnjinṭ, aşë ya. ¹² Kë bañaan başë ṭiis na nduba najeb un, alilan bnuura.

Pawulu awoona Trowat aya Milet

¹³ Wi wi nşaan ajot kadun, ajej ulantu, pya Atot, di nwoon i pya kajijna *Pawulu, ṭiki apoş poş aya da. ¹⁴ Wi nyitun du Atot, aşë jija ṭi ulantu, atool pya ubeeka wi Mitilena. ¹⁵ Wi nbanun da, akak aṭep na ulantu, kë wi unuur ujuntun kë nşë ñog unjiw wi Hiyoṭ, aban unjiw wi Famot ṭi unuur utëbanṭen, ṭi uwajanṭen kë nban ubeeka wi Milet. ¹⁶ Pawulu aji aṭep ṭep Efet aankpant ṭiki aanjal pjon ṭi utaak wi Atiya. Ataran pban Yerutalem woli ahinani ji unuur wi ufettu wi *Pentakot udo kaban.

Pawulu aṭiini uyaani na bantohi biki banfiyaarun biki Efet

¹⁷ *Pawulu awo ṭi Milet, aşë yil, kë badu bantohi biki pntuk pi banfiyaarun pi Efet. ¹⁸ Wi babanun, kë aşë ji na baka : « Nawin jibi nṭo'i na an du unuur uteek wi nṭapnṭu kahoṭ ṭi utaak wi Atiya. ¹⁹ Dlempar Ajugun, awalan uleef naan awooni, ahaj ṭiki *bayuday balon babomander pdolën buṭaan. ²⁰ Mëmmanan nin ukoolan, uko wi nawoon i pme bti, dṭup abot ajukanan wa, ṭi kadun ki bañaan na du itohan. ²¹ Dṭup bayuday na banwoon baanwo bayuday aji bawut pjuban, bakak ṭi Naşibaṭi, bafiyaar Yetu Ajugun. ²² Kë *Uhaaş wi Naşibaṭi uşë wuukën hënkun pya Yerutalem, bë mëmme, uko wi nji kayaan kaṭënk da. ²³ Dbubara me kë ubeeka wi nji kayahan, Uhaaş wi Naşibaṭi uji uleşanarën, kë ukalabuş na mhaj mawo da ayoonkën. ²⁴ Kë nşë şal aji mnwo mi naan, manwo mndaayanaan, bubara ndo ulemp bti wi Yetu Ajugun ajakun ndo te uba, unwoon pṭup *Uṭup Ulil Unuura wi bnuura bi Naşibaṭi.

²⁵ « Dbi ṭi an ṭi, aṭiiniyaan *Pşih pi Naşibaṭi, aşë me kë naankak alun kawin keş ki naan. ²⁶ Ukaan kë nṭupan nṭa hënk : Ddo wi nhilanun bti pa an, woli naanduk ate pjukan pi naan faan, dwent iñen yi naan. ²⁷ Dṭupan iko bti yi Naşibaṭi ajakun mbi nṭupan bë mënduk duk nin ulon. ²⁸ Nalipariin nleefan, na batani bti bi Uhaaş wi Naşibaṭi uwulanan, aji nado kayen. Namëbaan banfiyaarun Naşibaṭi biki bnuura. Yetu atul pñaakul, pbuuranaan pntuk pi nul. ²⁹ Dme kë woli dyaa bañaan banjooṭun ji nṭuwṭ balun kabi pdo batani buṭaan. ³⁰ Balon ṭi an badoo lun kawo ṭi nṭilan, kado kawuuk banfiyaarun

Yetu balon baťaş baka. ³¹ Nakeerin nawo bten! Nakak naleş uko wi : Ddo nşubal nşwajant, aji kaleşanan pnak na utejan, kadoo kawooni.

³² « Hênkuş ddukan ti iñen yi Naşibați, uşup wi bnuura wi nul ubot uwo na an. Uşup mênş uhinan kaťijan pntuk pi banfiyaaruş. Ti uşup mênş kak, Naşibați ahinan kawul iko inuura yi ahankuş pa banwoon biki nul. ³³ Wi nwoon ti, mênñebar untaam yi ñaaş alon, kême uwuuru, kême imişa. ³⁴ Name bnuura, dlemp lemp na iñen yi naan, kē ñklempaşaana nji na biki ngakandëraanuş. ³⁵ Ddiimanan na nşuur bti na dko bti : Hênk di di ñaaş ajaaş alemp, kaťenkna bajuuk. Kē nakak awo i kaleş uko wi Ajugun Yetu ajakuş ul ti uleeful : “Mnilan manwoona ti pñen, apel ti pyeenk.” »

³⁶ Wi Pawulu aťiniin aba, aşē nşup na baka, añehan Naşibați. ³⁷ Kē bañaaş bti başē wooni, amook Pawulu ti pwayşer na a. ³⁸ Uko unkaaş kē bajooťan maakan, uwoon wi ajakuş na baka : « Naankak aluş kawin kēş ki naan. » Wi wi başaaş ańooťana te du ulantu.

21

Pawulu aya Yerutalem

¹ Wi ndukuş bantohi biki Efet tuş, aşē ya utool na ulantu, te unjiw wi Kot. Unuur utëbantën, kē nşban pkëş pi Rodet, awoona da, aya ubeeka wi Patara.

² Wi nşbanuş da, nşñenk ulantu undeki na uťaak wi Feniti, kē nşej wa aya. ³ Nya adoo ten unjiw wi Kiprut, aşē duk wa ti kañen kamayu ki nun aya umbaş wi uťaak wi Firi. Nwala du pkëş pi Tir, űiki dul di di ulantu ukjişaanuş iko yi ujijuş. ⁴ Du Tir nya űenk banfiyaaruş Yetu, aťo na baka kanëm kapëb. *Uhaaş wi Naşibați uwuuk baka, kē başē ji na *Pawulu : « Kya Yerutalem. » ⁵ Wi nşťepanuş kanëm, aşē tool na bgahun. Bañaaş bti kē bańooťanuş, aťu na baat na bapoť, aťëpan ubeeka. Wi wi nşaaş anşup ti kabaş ki bdëk bweek añehan Naşibați. ⁶ Wi nşbaaş, aşē wayşer na baka, apaya ti ulantu, kē banfiyaaruş Yetu bukuş bakak itoh yi baka.

⁷ Nşbaañşaan pyaanş pi nun na ulantu wi nşwoonuş ubeeka wi Tir, aban ubeeka wi Ptolemayit. Wi nşbanuş da, nya wul banfiyaaruş Yetu mboş, aťo unuur upëb na baka. ⁸ Wal wi unuur ujintuş, kē nşş tool aya, aban ubeeka wi Kaytaraya. Nya wala du uko Filip, naťup *Uşup Ulil Unuura. Filip mênş awo alon ti biki babiin adat du Yerutalem, bado kaťenk *banjañan. ⁹ Awo na beegani babaakër, banwoon baaniimaa, banjaki *baťupar Naşibați. ¹⁰ Wi nşwoon da ado nşuur, kē Naťupar Naşibați alon andu'aniin Agabut aşē woona Yuda, aban da. ¹¹ Agabut mênş abi awinun, aşē jej katël ki Pawulu, atan ihoťul na iñenul na ka, aşē ji : « Uko wi Uhaaş wi Naşibați uťakuş wii wi : Hênk di di *bayuday du Yerutalem bakluş katan ajug katël ki. Baluş kawula banwoon baanwo bayuday. »

¹² Wi nştiinkuş uko waş, un na banfiyaaruş biki Kaytaraya, nşkooť Pawulu awut kaya Yerutalem. ¹³ Kē Pawulu aşē teemun aji : « we wi nabaaş awooni ba, atokën uşal? Nji, katim ki Yetu Ajugun kakëş nwut batanën bafñ du Yerutalem. » ¹⁴ Wi nşwoon nşñhilan pneenana, aşē wuta, aji : « Uwoon jibi Ajugun ajakuş! »

¹⁵ Wal wi nşťepanuş nşuur nşlon, aşē bomandër, atool pya Yerutalem. ¹⁶ Banfiyaaruş Yetu balon biki ubeeka wi Kaytaraya kē bańooťanuş. Bańooťanuş du uko ñiint alon anjoni nfiyaar Yetu, i katim ki Mnatoş, anwoon i unjiw wi Kiprut. Kē du katohul di di nşfërnuş.

Pawulu ayit na bantohi biki Yerutalem

17 Wi nbanun Yerutalem, banfiyaarun babi akitun na mnilan. 18 Unuur utëbanñen, kē *Pawulu ašë bi na un, kē nya uko Yakob. Dul di di bantohi biki pntuk pi banfiyaarun bti bayitun. 19 Pawulu awul baka mboş, ašë ũup baka bnuura iko bti yi Naşibaŕi aŕëpnun ũi a ado du banwoon baanwo bayuday. 20 Wi bantohi batiinkun uko wan, badëman Naşibaŕi ašë ji na Pawulu : « Ayiŕun iwini, *bayuday batum batum bafiyaar hënkuŕ Yetu Ajugun, akuŕ aŕaş bti *Bgah bi Moyit bnuura. 21 Kē wi baktupun baka ũi iwi wii wi : baji iwi iji kjukan bayuday bti banwoon du nŕaak nmpaŕi aji bawut pŕaş Bgah bi Moyit. Baji iji kji na baka, bawut pwalan bapoŕ *katëmp, bawut pŕaş bgah bi bayuday. 22 Kē nbaa do do hum ba? Bamehaara me kē iwo ũi. 23 Dolan uko wi nêjkaŕiŕ: Nwo ũi na biinŕ babaakër banhoŕun amehna*. 24 Yaan na baka, iya idolan baŕow, ilukar baka, başë bahilan bapuunk ikow. Hënku baŕaaŕ bti bameena kē iko yi baktupun ũi iwi bti iinwo manjoonan, başë bawin kē iwi kak iji kŕaş *Bgah bi Moyit. 25 Kē banwoon baanwo bayuday ašë fiyaar hënkuŕ Yetu, npiit baka uko wi nŕdinanun: Nawutan kade uyemaŕ wi mngur, nŕtaam nanketun kē pŕaak paantulaa. Nawutan pjuaban pi piinŕ. »

26 Unuur utëbanñen Pawulu kē ašë ya na biinŕ babaakër bukuŕ, ajun baŕow na baka. Ašë ya du *Katoh Kaweek ki Naşibaŕi. Aŕup unuur wi bakluŕ kayit kaji andoli kado bŕejan bi nul, woli baŕow baŕëpi.

Baŕaaŕ biki Rom bamob Pawulu du Katoh Kaweek ki Naşibaŕi

27 Wi nnuur paaj na ulon nji baŕow njaŕoganun pba, kē *bayuday balon biki utaaŕ ki Atiya başë win *Pawulu du *Katoh Kaweek ki Naşibaŕi, ašë naakrëna na pntuk pi baŕaaŕ bti, kē bamoba. 28 Wi bamobuluŕ ašë huuran aji : « An baŕaaŕ biki *Itrayel naŕënkun! Niiinŕ anjaan aŕup wi nja uwuŕaan ũi baŕaaŕ na dko, ũi *Bgah bi Moyit na ũi Katoh ki Naşibaŕi ki, awi. Adoo beeh beeh aŕij balon banwoon baanwo bayuday ũi katoh ki, aŕoŕan dko dyimanaan di. » 29 Baŕup haŕ ũiki bawin Trofim i Efet, kē agakandër na Pawulu ũi ubeeka, ašë ŕal aji Pawulu aneej na a du Katoh ki Naşibaŕi.

30 Kē phomp paniink ubeeka bti, baŕaaŕ kē babi pntuk, abi aŕaaŕ Pawulu, apul pulan apëna bdiŕ ašë dët ilëman. 31 Kē balon baŕal pŕiŕa. Wal mënt kē başë yil du naşih i bangoli† biki Rom, aji na a ubeeka wi Yerutalem bti uyewlaa. 32 ũi dko mënt, kē naşih adu bangoli balon baweek na balon ũun, ašë mintar pntuk mënt. Wi baŕaaŕ bawinuluŕ na bangoli, ašë ŕaaŕan pkoba. 33 Kē naşih i bangoli ašë bi ũi Pawulu, amëbana, ašë do kē batana na ktal ktëb ki mnkorentu aliintan. Wi wi aŕaaŕ ahepar aji : « Niiinŕ i awo ahon ba? Abaa do do we ba? » 34 Balon ũi pntuk baji bahuuran wi, bukuŕi kahuuran wi moŕ. Baŕaaŕ baŕaat pŕaat paŕ kē naşih i bangoli aanhilar ame uko unŕëpun na manjoonan, ašë ji baŕiŕa du katoh kaweek kambiguŕ na pmboš pkëm. 35 Bado na ppyan Pawulu ajeja jej ahilna abuur pntuk panksookuluŕ. 36 Baŕaaŕ bti bataŕa ašë huuran aji : « Nŕiŕa! »

Pawulu aŕup baŕaaŕ aji aanjubani

37 Wi bangoli bakŕooŕun *Pawulu du pŕih, kē ašë hepar naşih i baka, aji : « Dhil kaŕupu uko ulon i? » Kē ateema aji : « Mbeeh! Ite uŕup *ugrek i? 38 Mënt iwi keeri iwoon niiinŕ i Ejiptu ampataŕiŕ ũi nnuur nlon ũun, aŕëp du *pndiŕ na balat iŕëen week nŕaaş iŕëen nbaakër (4000). » 39 Kē Pawulu ašë teema aji « Nji dwo *nayuday abuk ubeeka wi Tartuŕ, du utaaŕ wi Filitiya. Dwo

* 21:23 Woli nŕaaŕ amehna, iji khon Naşibaŕi uko ulon, hënku di di bajaan babeeb ŕfa Naşibaŕi këme woli nŕaaŕ aŕal pŕehan Naşibaŕi uko ulon, iji kdo haŕ kak. † 21:31 Naşih mënt aŕih bangoli iŕëen week nŕaaş iŕëen (1000).

abuk ubeeka ummeetaaniŋ. Dkooŋu kooŋ, teanaan nŋiini na bañaan. » ⁴⁰ Wi naŋih i bangoli adinanuŋ, kē Pawulu ašē naŋ du bko duuŋ atar baka kañen. Wi bañaan bayompur bti, kē ašē ŋiini na baka na uŋup *uhebēre aji :

22

¹ « An batēnt naan na baŋin naan, natiinkan uko wi nŋi kaŋupun pa pyeŋan uleef naan. » ² Wi batiinkun kē aŋiini na baka na uŋup *uhebēre, kē bašē yomp juk, atiinka. Kē *Pawulu ašē ji : ³ « Nŋi, dwo *nayuday, ambuknaaniŋ ubeeka wi Tartut, du utaak wi Filitiya, ašē kuŋnaana ŋi ubeeka wi. Gamaliyel ajukanaanuŋ bnuura bgah bi baŋinun, ajinŋan. Dbi wo ŋaanaŋ aŋaluŋ maakan uko wi Naŋibaŋi ji an bti nŋa hēnk. ⁴ Dbi ji kahajan banjaan baŋaŋ bgah bi Yetu, te kadoo fiŋ, kamob biinŋ na baat kawat ukalabuŋ ⁵ kē *naŋih i baŋeŋan na biki pntuk pi bantohi bawo bamaar. Ddoo yeenkna yeenkna du baka, uworda umpiitun pa bayuday biki Damat, kaya da kamob banfiyaaruŋ Yetu, kaŋij ŋi *uruha ŋi Yerutalem ŋi, pa bakob baka. »

Pawulu akakalēŋ jibi akakuŋ ŋi bgah bi Yetu

⁶ « Unuur ulon, kaya mndiin unuur, wi nŋi kayaan adoo ŋog Damat, ŋi dko mēnt, kē bjeehi blon bweek banwoonuŋ baŋi bašē bi agurēn, ajeehanaan. ⁷ Kē nŋot ŋi mboŋ ašē tiink pdiim plon kē pakji na nŋi : “*Fawul! Fawul! we ukaan kē ikhajanaan ba?” ⁸ Kē nŋē teem aji : “Iwi in ula ba, Ajugun?” Kē pdiim pateem aji : “Dwo Yetu i *Nataret, i ikhajanuŋ.” ⁹ Bañaan biki ŋkyaanŋun bawin bjeehi bnuura, ašē wo baantiink pdiim pankŋiiniŋ na nŋi. ¹⁰ Kē nŋē hepara aji : “Ajugun, kē we wi nŋaan awo i kado ba?” Ajugun kē aji : “Naŋin ineej Damat, baya kaŋupu da uko wi Naŋibaŋi ajakuŋ ido.” ¹¹ Batēnt naan bamēbanaan mēban ŋi kañen, aneejanaan Damat, ŋiki bjeehi bweek batokēn kēŋ. »

¹² « Niinŋ alon anwoon Ananiyat kē ašē wo da. Awo ŋaanaŋ anjaan aŋaŋ Naŋibaŋi na bgah bnuura, i *bayuday bti banfētun da bamaganuŋ. ¹³ Ananiyat abi pwinēn, ašē ji : “Fawul ayiŋ naan kakan ido kawin.” ŋi dko mēnt, kē nkak awin, abot awina. ¹⁴ Kē Ananiyat ašē ji na nŋi : “Naŋibaŋi i baŋinun, adobi datu dat pa ime kanuma ki nul, iwin ŋaanaŋ Natool, ibot itiink uŋup umpēnnun ŋi mntumul. ¹⁵ Iwi ikwoon namaar i nul ŋi kadun ki bañaan bti ŋi uko wi iwinun abot atiink. ¹⁶ Ibaa yoonk we hēnkun ba? Naŋin iyeenk *batitmu, ipekadu yi nu ipēna woli itimana.”

Naŋibaŋi ayil Pawulu du banwoon baanwo bayuday

¹⁷ « Wi nkakuŋ Yerutalem, awo du *Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi aŋehana, kē Naŋibaŋi ašē haabēŋaan kēŋ ¹⁸ kē nwin Ajugun, kē akji na nŋi : “Faraan! Pēnan ŋi Yerutalem hēnkun, ŋiki baankdi ptiink uko wi imaaruŋ abot awin untaaruŋ na nŋi.” ¹⁹ Kē nŋē teema aji : “Ajugun, bañaan biki bame bnuura kē dji kaŋaay na *itoh iŋehanaani, kawat bañaan banfiyaaruŋ Yetu ukalabuŋ, kabot kado bakob baka. ²⁰ Kē wi pŋaak pi Tefan ankeŋariinŋ patuliinŋ kē nŋi mmaar da adinan wa abot ayeŋ imiŋa yi banfiŋuluŋ.” ²¹ Wi wi Ajugun aŋaan ajakēn : “Yaani, dyilu dko dlow, du banwoon baanwo bayuday.” »

Pawulu na naŋih i bangoli

²² Wi *bayuday batiinkunŋ *Pawulu kē adoo ŋup uko waŋ, kē bašē huuran maakan aji : « Nabiin ŋfiŋ ŋaanaŋ i, aanwo i kawo ŋi dko. » ²³ Wi bakhuuranuŋ, afēl iyeti yi baka bko duuŋ* abot akuyēŋ pdēpalēn, ²⁴ kē naŋih i bangoli ašē do

* **22:23** ŋi bayuday pfēl bayeti kēme kamiŋa bko duuŋ pajaan payuuj kē unwoon kēme uko ulon wi ŋaanaŋ adolon uŋep uŋup.

kë bañoŋta du katoh kaweeek kambiguŋ na pmbos pkēm. Aji bakoba na intintël, ațupna uko unkayi kë bañaan bakhuura hēnk. ²⁵ Wi bapiintanun Pawulu kakob, kë așē ji na naweeek i bangoli iñeen-week annațun da : « Nașal aji pmob ñaŋ anliŋuŋ na baromeŋ kakob na intintël bē aandobi dolan uruha uwo ți bgah i? » ²⁶ Wi naweeek i bangoli atiinkuŋ uko waŋ așē ya du nașih i bangoli, akakalēșa wa. Așē jaka aji : « Iwin uko wi iŋaluŋ lah pdo? Ñiintŋ i aliŋ na baromeŋ. » ²⁷ Kē nașih i bangoli așē ya du Pawulu, ahepara aji : « Țupan, iwi iliŋ na baromeŋ i? » Kē ateema aji : « Hēnk da na manjoonan. » Nașih i bangoli kë așē jaka : ²⁸ « Nji, dluk luk itaka itum, abaa hil aliŋ na baromeŋ. » Kē Pawulu ateema aji : « Kē nji, nșē buka buka aliŋ na baromeŋ. » ²⁹ Banwoon biki pkoba pa ațini balowa ți dko mēnt, kë nașih i bangoli așē lēnk wi ameeŋ kë Pawulu i atanuŋ hēnk, aliŋ na baromeŋ.

Bațij Pawulu du uruha uweek

³⁰ Wi nfa mambanuŋ, kë nașih i bangoli așē do kë bafēnēș *Pawulu așē du *bațeŋan baweeek na pntuk pi bawayēș bțup *bayuday, țiki aŋal kame na manjoonan uko wi bañaan baktaparuluŋ. Wi wi așaan adola kë abi anaț ți kadun ki baka.

23

¹ Wi wi *Pawulu așaan ajaban bawayēș bțup *bayuday kēș așē ji : « An bayiț naan, uhaaș uwo ujintŋ na nji ți mnwo mi naan ți kadun ki Nașibați te nța di. » ² Kē *nașih i bațeŋan anwoon katim ki Ananiyaț așē ji na bannațuŋ ți kadunul bakoba ți mntum. ³ Kē Pawulu așē ji na a : « Iwi nataaki i*, Nașibați aluŋ kakobu na manjoonan. Ițo țuŋ aji iwayēș jibi Bgah bajakuŋ, abaa kak aji na baka bakobēn. »

⁴ Biintŋ bannațuŋ aŋog Pawulu kë bașē jaka : « Ikar kar nașih i bațeŋan Nașibați! » ⁵ Kē Pawulu așē teem aji : « Babuk biintŋ mēmme aji awoon nașih i bațeŋan. Bațup ți Ulibra wi Nașibați aji : “*Ñaan aanwo kaținiyaan uko wi nașih i utaak wi nul buțaan.*” »

⁶ Wi Pawulu awinuŋ kë baloŋ ți pntuk pi bawayēș baweeek bawo *bataduk, kë baloŋ bawo *bafaritay, kë așē huuh aji : « An bayiț naan! Dwo nafaritay, abuk bafaritay. Bațijēn *uruha ți, țiki dhaț aji bankețuŋ baluŋ kanața ți pkeț. » ⁷ Wi ajakan jak haŋ, kë bafaritay na bataduk bașē jun pŋom, abot apațșēr. ⁸ (Bataduk bașal aji bankețuŋ baankluŋ kanața ți pkeț, kë ŋwanjut na ŋntonŋ ŋaanwoo, kë bafaritay bașal aji iko mēnt iwoo.) ⁹ Pŋaat kë pabi dēma dēm, kë *bajukan Bgah bafaritay baloŋ banața aŋoman aji : « Njēnka nin uko utapar ñiintŋ i. Om untoŋ kēme *uwanjut udoo țiini na a. »

¹⁰ Pŋom padēm pdēm paŋ, kë nașih i bangoli adoo ți babi bakit kitan Pawulu, așē ji na bangoli bawala baya bapēnana ți ptoof pi baka, bațija katoh kaweeek kanyenaniŋ.

¹¹ Utejan mēnt, kë Ajugun așē naț ți kadun ki Pawulu aji na a : « Mēbaan iliint! Iținiyaan katim ki naan ți Yeruțalem ți așē wo kak i kado haŋ du Rom. »

Bayuday banal pfiŋ Pawulu

¹² Wi unuur ujintuŋ, kë *bayuday baloŋ bașē tiinkar. Bahoŋ amehna aji baankde baankdaan bē baanfiŋ *Pawulu. ¹³ Bantiinkaruŋ haŋ bapel iñeen ŋbaakēr. ¹⁴ Wi wi bașaan aya du *bațeŋan baweeek na bantohi aji na baka : « Nhoŋ amehna aji njēnkde nin ukoolan te wi ŋkfiŋaŋ Pawulu. ¹⁵ Hēnkunŋ an ți

* **23:3** Pawulu ahoŋ ajaka « iwi uniw ufaațaan wuŋ » uwo wo ji aŋal kadiimanaan bañaan kë Ananiyaț aji daar kala pwo nanuura ți bdig așē wuț du kațēb meeț, awo kataaki.

katim ki pntuk pi bawayēs bṭup baweek, nayilan du naših i bangoli naji na a aṭijan Pawulu, nadaar naji naṅal kame bnuura uko wi adoluṅ. Kē un, ṅdobi bomandēr bomandēr pa pfiṅa ji abi ado kaban ṭi. »

¹⁶ Wi naṭaša alon ayimi Pawulu atiinkuṅ uko waṅ, ašē ya du katoh kaweeek kambiguṅ na pmboš pkēm, aneej da aṭupa. ¹⁷ Wi wi Pawulu ašaṅ adu naweeek alon i bangoli iṅeen-week, aji na a : « Nōoṭan naṭaša i du naših i bangoli, aka uko ulon wi pṭupa. » ¹⁸ Kē naweeek i bangoli aṅooṭ naṭaša du naših i baka, ašē ji na a : « Pawulu nakalabuš adu'ēn akooṭēn aji nṭiju naṭaša i, aka uko ulon wi pṭupu. » ¹⁹ Kē naših i bangoli ašē mēbana ṭi kaṅen apēn na a kē bagaagi ašē jaka : « We wi iṅaluṅ pṭupēn? » ²⁰ Kē naṭaša ašē jaka : « Bayuday batiinkar aji babi pheparu iṭij Pawulu faan du pntuk pi bawayēs bṭup baweek, baji baṅal kadaar kaji baṅal kame uko wi adoluṅ. ²¹ Kdinan baka uko waṅ, ṭiki baṅaṅ bampeluṅ iṅeen ṅbaakēr bamena dko dlon, ayoonka. Bahon amehna aji baankde nin kadaan bē baanfiṅ Pawulu. Babomandēr hēnkuṅ aba, ayoonk yoonk idinan. » ²² Kē naših i bangoli ašē jaka awut kaṭup nin alon kaji aṭupa uko mēnt, ašē wutan naṭaša kē ayaa.

Baṅooṭ Pawulu du ubeeka wi Kaytaraya

²³ Wi wi naših i bangoli ašaṅ adu baweek batēb biki bangoli iṅeen-week aji na baka : « Nabomandēran na bangoli iṅeen-week ṅyaaš ṅtēb (200), na bajug ṅmpēlēt iṅeen paaj na ulon (70), na bangoli iṅeen-week ṅyaaš ṅtēb (200) biki ijan, naya Kaytaraya nṭa di woli ṅwoori kaṅeen kalon ṅi utaakal ṅakobi. » ²⁴ Nabomaan ṅmpēlēt naṅooṭna *Pawulu, ahilna aban najeb du Felit nantuṅa. ²⁵ Hēnk kē naših i bangoli ašē piit Felit aji :

²⁶ « Iwi Felit nantuṅa naweeek, nji, Klodiyut Litiyat dpiitun awulu mboš. ²⁷ *Bayuday bamob ṅiint i aṅal pfiṅa, kē nšē bi na bangoli naan abuurana, ṭiki baṭupēn aji alin na baromen. ²⁸ Wi nṅaluṅ pme uko wi ajubanun ašē ṅooṭa pntuk pi bawayēs bṭup baweek pi baka. ²⁹ Wi wi ṅšaṅ ayikrēn kē uko wi baktaparulun utaṅ na bgah bi baka, bē baanka ka nin uko ulon utapara unkēsuṅ bafiṅa kēme batuha. ³⁰ Wi mmeen kē balon batiinkar pfiṅa, kē nšē yil ṭi dko mēnt aji baṭiju a. Dkak ado bantaparulun bṭup babi ṭi iwi baṭup uko wi adoluṅ baka. »

³¹ Na utejan, bangoli bado uko wi naših i baka ajakuṅ, ajej Pawulu, aya na a te ubeeka wi Antipatrit. ³² Wi unuur ujintun kē bangoli bukuṅ bašē kak du katoh kaweeek, awut bajug ṅmpēlēt kē baya na Pawulu. ³³ Wi babanun Kaytaraya ašē wul Felit nantuṅa uko wi Klodiyut apiitun, ašē dukara Pawulu. ³⁴ Wi nantuṅa aleyiirun uko umpiitun ašē hepar Pawulu utaak wi awoonun. Wi ameeṅ kē awo i utaak wi Filitiya†, ³⁵ ašē ji na a : « Dluṅ katiinku woli bantapariin bṭup babani. » Kē ašē do kē bahank Pawulu du katoh ki pših ki *Herod abiiṅ aniw, ayeṅa.

24

Bayuday bakesaar Pawulu du Felit

¹ Wi ṅnuur kaṅeen ṅaṭēpuṅ, kē Ananiyat *naših i baṅeṅan ašē ya na balon ṭi bantohi na naṭupar baṅaṅ, i katim ki Tertuloṭ du Kaytaraya. Babi ṭi kadun ki Felit nantuṅa, akešaṅ *Pawulu. ²⁻³ Wi baduṅ Pawulu, kē Tertuloṭ ašē jun ptapara iko aji : « Iwi Felit nantuṅa naweeek, ṅjon ṅṭo ṭi awo bnuura ṭi pših pi nu, kē mntit mi nu mankak aṭij iko inuura ihalu ṭi utaak. Kē ṅji ṅlilandēru

† 23:34 Felit awoon i pwayēs Pawulu ṭiki Pawulu awoona Filitiya danwoon ṭi pših pi nul.

maakan, kabot kataanaru, ηnuur bti na dko bti. ⁴ Nēnkto kanooranu na b̄tup b̄tum, ašē ηal itiinkun b̄tiišu. ⁵ N̄iint̄ i awo n̄aan anwuŋun maakan, anwoon̄ ŋi pyewl̄ēn *bayuday ŋi dko bti, abot awo i p̄ntuk pi banatareŋ. ⁶ Adoo do do na p̄tōpan *Katoh Kaweek ki Našibaŋi, ukaaŋ kē ηmobā. [N̄ηal pwayēša b̄tup jibi bgah bi nun bajakuŋ ⁷ kē Litiyat naših i bangoli ašē bi na kmēni atehun a ŋi iŋēn, ⁸ ado bantaparun̄ Pawulu b̄tup b̄abi ŋi iwi.] Woli ihepara bnuura, atiinka, kēme b̄didi' u iko yi ηktaparulun̄. » ⁹ Kē bayuday baŋok na a, ŋi uko wi ataparulun̄ aji ujoonani.

Pawulu aŋup ŋi kadun ki Felit nantūŋa

¹⁰ Wi Felit nantūŋa adekuŋ *Pawulu kaŋēn aji atēem, kē ašē yeenk̄ b̄tup aji : « Dme kē ido n̄šubal ηt̄um, aji kwayēš ŋi utaak wi, ukaaŋ kē n̄lilan maakan kabi kaŋupu kayeŋan uleef naan. ¹¹ Ihinan kahepar bnuura baŋupu kē uundo pel ηnuur iŋēen na ηt̄ēb wi n̄yaŋ Yerutalem p̄dēman Našibaŋi. ¹² Bambiŋ akeēšaaren̄ baantēnk̄ēn kē n̄ji kaŋom na nin n̄aan alon̄ du *Katoh Kaweek ki Našibaŋi kēme anaŋan p̄ntuk pi baŋaan̄ ŋi itoh iŋēhanaani, kēme ŋi ubeeka. ¹³ Baankak ahinan kadiiman kē uko wi baktaparaanun̄ hēnkun̄ uwo manjoonan. ¹⁴ Kē n̄šē dinan ŋi kadunu aji d̄ji kadēman Našibaŋi i bašinun, wi n̄jaan̄ kaŋaš Bgah bi bukal bajakuŋ aji bawo bwuŋaan. Df̄iyaar iko bti intaanun̄ na Bgah, na yi *baŋupar Našibaŋi b̄apiitun̄, ¹⁵ abot ahaŋ p̄naŋa ŋi p̄keŋ pi batool na bado buŋaan̄ ji baŋaan̄ biki bantaparaanun̄ b̄tup. ¹⁶ Ukaaŋ kē n̄ji kadoonaan ηnuur b̄ti pwo na uhaaš ujint̄ ŋi kadun ki Našibaŋi, na ki baŋaan. »

¹⁷ « Kē wal wi ndolon̄ n̄šubal du b̄dig, ašē kak ŋi Yerutalem aŋij itaka p̄tēnkna baŋaan̄ bajuuk biki p̄ntaali pi naan, kabot kado iŋeŋan yi Našibaŋi. ¹⁸ Wi wi baŋaan̄ aŋēnk̄ēn du Katoh ki Našibaŋi kē n̄ji kabaaŋēš b̄ŋeŋan b̄jint̄an uhaaš. Mēnwō na nin p̄ntuk plon̄ abot awo mēnt̄ij nin p̄ŋaat. ¹⁹ Kē *bayuday balon̄ biki Atiya bawoon̄ lah kabi kanaŋ ŋi kaŋup uko wi bakaan̄ na n̄ji, ²⁰ kēme banwoon̄ ŋi baŋup uko wi bawinun̄ uwuŋaan̄ ŋi n̄ji wi n̄naŋun̄ ŋi kadun ki baka du p̄ntuk pi bawayēš b̄tup baweeek pi bayuday. ²¹ Kēme uwohan̄ kak uko wi nhuuranun̄ ŋi kadun ki baka aji : “Uŋup wi p̄naŋa ŋi p̄keŋ, ukaaŋ kē mbi n̄ŋa bawayēsaan̄ ŋi kadunan?” »

²² Kē Felit nantūŋa, ammeen̄ bnuura uko wi bgah bi Ajugun, ašē lutan pwayēš te unuor ulon̄, aji na baka : « Dluŋ kawayēš uko wi nan woli Litiyat naših i bangoli abii. »

²³ Wal mēnt̄ kē ašē ji na naweeek i bangoli iŋēen-week alon̄, ahank Pawulu du ukalabuš, bawut kado kanoorana babot bawut bayiŋul bado kaŋēnka.

Pawulu aŋini na nantūŋa na aharul

²⁴ Wi ηnuur ηlon̄ ηŋēp̄un̄, kē Felit ašē bi na aharul anwoon̄ *nayuday i katim ki Druŋiliya. Felit ado kē badu *Pawulu, ašē tiinka kē aŋŋiiniyaan p̄fiyaar Yetu Krittu. ²⁵ Kē jibi Pawulu aŋŋupun̄ adoo jun p̄ban ŋi iko yi pwo n̄aan̄ natool, yi p̄ŋijan̄ uleef, na yi unuor wi Našibaŋi aklun̄ kawayēš baŋaan̄, kē Felit ašē yewla, aji na a : « Ťaŋaan̄ ba hēnk̄ n̄ŋa, ihinan kaya, woli d̄bi jeeh kayil p̄du'u. ²⁶ Ahaŋ wal mēnt̄ aji Pawulu awula itaka, ukaaŋ kē aji du'ara du, kaŋiini na a.

²⁷ Wi n̄šubal ηt̄ēb ηŋēp̄un̄, kē Portiyut Fettut ašē yeenk̄ēš Felit ŋi p̄ntūŋa, anwuŋun̄ Pawulu du ukalabuš, p̄dolna bayuday balilan.

25

Baŋij Pawulu uruha ŋi kadun ki Fettut nantūŋa

1 Wi Fettut abanun ʔi utaak ado ʔnuur ʔwajanʔ, aʂe penna Kaytaraya, aya Yerutalem. 2 *Baʔenan baweek na bantohi baweek *bayuday ke baʂe bi anaʔ ʔi kadunul, akeesaar *Pawulu. 3 Ke baʂe ʔnehan Fettut aʔenk ʔenk baka, ado Pawulu aya Yerutalem, ʔiki babop ayoonka ʔi bgah, kahilna kaba na a. 4 Ke Fettut aʂe teem baka aji : « Pawulu awo ukalabuʂ du Kaytaraya, ke nji ʔi uleef naan, nkak awo i kaya da ʔi ʔnuur ʔi. 5 Nadolan baweek biki nan, balun babi na nji, woli ʔiinʔ an menʔan ado buʔaan blon baya keesaara. »

6 Fettut ado du Yerutalem ʔnuur bakren kaya iʔeen ʔaʔn na baka, aʂe ya Kaytaraya. Wi unuur ujinʔun, ke aʂe ʔo du uruha, ado ke baʔij Pawulu ʔi kadunul. 7 Wal wi Pawulu abiin, ke bayuday banwoonun Yerutalem, baʂe bi anaʔ afooya, atapara iko itum iwuʔaan maakan, yi bawoon baanhinan adiiman ke ijoonani. 8 Ke Pawulu aʂe yejan uleeful aji : « Menʔo do nin ukoolan unwuʔun ʔi bgah bi bayuday, ke me ʔi *Katoh Kaweek ki Naʂibaʔi, ke me aʔup buʔaan ʔi *Fetar naʂih najeenka i Rom. » 9 Ke Fettut, anʂaan aʔal bayuday balilandera, ke aʂe hepara aji : « Iinʔal kabi Yerutalem, nya nwayeʂu ʔi uko wi batapariin ? » 10 Ke Pawulu aʂe teema aji : « Dwo ʔi uruha wi Fetar ʔi, awo i kawayeʂaana ʔi. Menʔo bayuday nin ukoolan, ke iwo name iwi ʔi uleefu. 11 Be woli djuwan na manjoonan, woli ddo uko ulon uwuʔaan unkeʂun nkeʔ, menkpok pa. Aʂe wo kakʂa woli iko yi bataparaanun iinjoonani, nin alon aanka na pwulen du bayuday. Dnuma Fetar awayeʂaan ! » 12 Wi Fettut awinarun na balemparul baʔnʔogulun, aʂe teema aji : « Inuma pwayeʂ pi Fetar, ikeer aya du kadun ki Fetar. »

Fettut aʔiini na Agripa naʂih

13 Wi ʔnuur ʔlon ʔaʔepun, ke Agripa naʂih na Berenit aʔa'ul ʔnaaʔ baʂe bi ʔi Kaytaraya, pwul Fettut mboʂ. 14 Jibi bawoon biki pdo da ʔnuur ʔlon, ke Fettut aʂe ʔiini na Agripa naʂih ʔi uko wi *Pawulu aji na a : « ʔiinʔ alon awo ʔi, i Felit awutun du ukalabuʂ. 15 Wi nwoon du Yerutalem, ke *baʔenan baweek na bantohi biki *bayuday baʂe bi atapar ʔiinʔ i bʔup aʂe ʔehanaan, aji nji aduknaanaa. 16 Ke nʂe teem baka aji baromen baantaal pmob ʔnaan katuh be aannaʔ ʔi kadun ki bantaparulun bʔup ayejan uleeful. 17 Wi wi baʂaan abi na nji ʔi, ke menʔo ʔo ajon, aʂe ʔo du uruha wi unuur ujinʔun, aʂe do ke baʔij ʔiinʔ menʔ. 18 Ke wi baʔijun bankeesaarulun ʔi kadunul, baantaup ʔup nin uko ulon ʔi iko iwuʔaan yi nji nʂalun aji ul adoo. 19 ʔnom pi bakaan na a pawoona ʔaʔn ʔi bgah banwoon bi baka, na ʔi ʔnaan alon ankeʔun i bajaan bado Yetu, i Pawulu akjakun awo najeb. 20 Ke nʂe yewla, memme hum di nji kawayeʂun iko yan, aʂe hepara me aʔal kaya Yerutalem baya bawayeʂaana ʔi iko menʔ. 21 Ke wi Pawulu aʂaan hepar aji aʔal pwayeʂ pi *Fetar naʂih najeenka, ke ndo ke badeti, te wal wi nji kalun kado baʔoʔa du Fetar. » 22 Ke Agripa aʂe teem Fettut aji : « Nji kak dnal katiink ʔiinʔ menʔan. » Ke aji na a : « Ilun katiinka faan. »

Baʔij Pawulu ʔi kadun ki Agripa na Berenit

23 Wi nfa mambanun, ke Agripa na Berenit, baʂe bi na pkepaʔer pweek, aneej du dko di uruha, ke baʂih bangoli na bantohi baweek biki ubeeka ke bafooy baka. Wi wi Fettut adolon wal menʔ ke baʔij *Pawulu. 24 Aʂe ʔiini na baʔaan aji : « Iwi Agripa naʂih na an bti nanwoon ʔi na un, nawin ʔiinʔ i. Ul akaan ke *bayuday bti babi du nji, du Yerutalem na ʔi, anoman maakan aʂe huur aji, aantaan na pwo najeb. 25 Ke nji ke nʂe win nji ʔi uleef naan, ke aando nin uko ulon unkeʂun akeʔ. Wi aʂaan aʔnehan aji aʔal pya du naʂih najeenka aya awayeʂa, ke nʂe ji ddola aya du a. 26 Aʂe wo menka nin uko

ulon unkeşun ppiit naşih najeenkal ti ŋiint i. Ukaan kē ntija ti kadun ki nan na ki iwi Agripa naşih ti uleefu. Hēnk, woli nahepara, kaşē ka uko upiit naşih najeenkal. ²⁷ Naan aanhılanun kabubara kaŋooŋ nakalabuş du naşih najeenkal bē iintup uko wi adolun. »

26

Pawulu aŋiini ti kadun ki Agripa naşih

¹ Hēnk, kē Agripa aşē ji na *Pawulu : « Ihinan kaŋup, kayejan uleefu. » Pawulu adeen kaŋen, aşē yejan uleeful aji : ² « Iwi Agripa naşih, dlilan nŋa, wi nnaŋun ti kadunu, kateem ti iko yi bayit naan *bayuday bataparaanun bti. ³ Dkak alilan maakan, ŋiki ime udolade wi baka bnuura akak ame bnuura iko yi bajaan banomma. Ukaan kē nji kakooŋu kooŋ tiinkēn bnuura.

⁴ « Bayuday bti bame jibi ntōori ti kpoŋ. Bame kak bti jibi ti kateeku ntōori du utaaŋ wi naan, na du Yerutalem. ⁵ Bame'ēn undiimaan, ahilan kaŋup woli baŋali kē dji kaŋaş bgah bi pntuk pi *bafaritay bantamnun ti bgah bi nun. ⁶ Kē hēnkun, uko unkaan kē bakwayşaan ti, uwoon kē: Dhaŋ uko wi Naşibaŋi abiin ahon başinun. ⁷ Kē kşini iŋeen na ktēb ki pntaali pi nun, kahon mēŋan ki ki kahaŋun pyeenk, wi kadēmanun Naşibaŋi na nŋaaş nji baka nfa na utaakal. Iwi Agripa naşih, mnhaŋ maŋ mankaŋan kē bayuday baŋijēn uruha. ⁸ We ukaan kē an bayuday naşal aji nŋehinan kafiyaar kē Naşibaŋi aji naŋan baŋaan ti pkeŋ ba? » ⁹ « Kē nji ti uleef naan hēnk, kē ndun aşal aji dwo kado uko wi nhinanun bti katokna katim ki Yetu i *Nataret. ¹⁰ Kē hēnk di di ndolan du Yerutalem, amob banfiyaarun Yetu batum awat ukalabuş. *Baŋejan baweek badinanaan pdo haŋ, aji wonŋi baŋu baka pkeŋ dji kawo ti bandinanun. ¹¹ Dji kaŋaay na itoh iŋehanaani bti, kahajan banfiyaarun Yetu, kawuuk baka pkar katim ki nul. Ddeebaŋer baka maakan, adoo ji kaya nbeeka nmpaŋi prab baka kahajan.

Pawulu akak akalēş jibi aŋepun adoo fiyaar Yetu

¹² « Kē hēnk di ntōolon unuor ulon pya ubeeka wi Damat, pdo ulemp mēnt awo na uworda wi *baŋejan baweek. ¹³ Kaya pban mndiin unuor, djaku iwi, naşih, kē nşē wo ti bgah, aşē win bjeehi blon banwoonun baŋi aşē jeehan apel unuor, kē babi agurēn nji na bankyaanun na nji. ¹⁴ Hēnk, kē nŋēn bti ajot ti mboş. Kē nşē tiink pdiim plon kē paktiini na nji na uŋup *uhebēre aji : “*Fawul, Fawul, we ukaan kē ikhajanaan ba? Ibaa noor we atootar ji upatar wi ajug wa akwuukun na pfeeru pjul.” ¹⁵ Kē nşē hepar aji : “Iwi in ula ba, Ajugun?” Kē Ajugun aşē teem aji : “Nji Yetu a, ikhajanun. ¹⁶ Naŋin iwo bnaŋ, dpēn awinana ti kadunu, kakakanaanu nalempar naan. Iwo kaŋup bandukiin uko wi iwinun nŋa ti nji, na wi nji kalun kadiimanu. ¹⁷ Dluŋ kayeju, ti *bayuday na banwoon baanwo bayuday biki nji kayiliin iya. ¹⁸ Iwoyi kahaheş baka keş, kapēnan baka ti bdēm, kaŋij mon bjeehi, kapēnan baka ti mnhina mi uweek wi nŋtaayi, kaŋij du Naşibaŋi. Hēnk bahilna woli bafiyaarēn, bapēnan baka ipekadu bahil kawo ti biki Naşibaŋi adatun aji bawo pntaali pi nul.”

Pawulu aŋup jibi alemparun Yetu

¹⁹ « Ukaan, Agripa naşih, kē nŋaş uko wi Naşibaŋi aŋupnun wi ahaabēşaanun keş. ²⁰ Djunna Damat na Yerutalem, abaaŋşaan nŋfēt nji *Yuda bti na nji banwoon baanwo bayuday. Aŋup baka aji bawut pjuban bakak du Naşibaŋi, bado kado iko inkyuunun kē bawut pjuban. ²¹ Uko waŋ ukaan kē *bayuday bamobēn wi nwoon du *Katoŋ Kaweek ki Naşibaŋi aŋal pŋiŋēn. ²² Kē Naşibaŋi aşē wo na nji te unuor wi nŋa wi, kē ndoo naŋ ti kadun ki baŋaan bti, bampoŋi na baweek aŋup uko wi mmaarun. Uko wi nji kaŋupun unwo wo ulon umpaŋi

na wi *baṭupar Naşibaṭi na *Moyit bajakuṅ ṭfa aji ubi kadolana, ²³*Krittu alun kahaj kaşē kawo nateek anknaṭiin ṭi pkeṭ kaṭup bayuday na banwoonṅ baanwo bayuday, bjeehi bi mbuur. »

Pawulu ado na pkakan Agripa naşih ṭi bgah bi Yetu

²⁴Wi *Pawulu akyenṅanunṅ uleeful han, kē Fettut aşē huuh aji : « Iwi iyilaa! Pjuk pweek pi ijukuṅ pajun pfooyanu bkow! » ²⁵Kē Pawulu aşē teema aji : « Iwi Naweeek maakan, mēnyilaa, uko wi nji kaṭupunṅ ujoonan akuṭ aṭep ṭi bgah. ²⁶Agripa naşih, dñoom kaṭup na a na mntēṅ ṭiki dme kē aampaam iko mēntṅ bti, iindolana du bñot, dme kē ame ya bti aba. ²⁷Iwi Agripa naşih, ifiyaar uko wi *baṭupar Naşibaṭi bajakuṅ i? Dme kē ifiyaar wa. » ²⁸Kē Agripa aşē teem Pawulu aji : « Iṅal kakakanaan narittonṅ ubaa kaṭo'un ṭi! » ²⁹Kē Pawulu akak ateem aji : « Mēmmē me utar kēme ujon, uko wi nji kañehanunṅ Naşibaṭi uwoonṅ iwi na bankṭiinkunṅ bti nṭa di, nakak nawo ji nji, aşē wo mēnṅal natana mnkorentu ji nji. »

³⁰Hēnk kē naşih, na nanṭuṅa i utaak, na Berenit, na bañaanṅ bti banwoonṅ na baka başē naṭa. ³¹Wi bapēnuṅ aşē ṭiini bukal bukal aji : « Nñiintṅ i aando do uko ulonṅ unkeşunṅ akeṭ kēme aya ukalabuş. » ³²Kē Agripa aşē ji na Fettut : « Nhinan lah kawutana, kē aşaanṅ ahepar pwayēşaana du naşih najeenkal. »

27

Baṭool pñooṭ Pawulu du Rom

¹Wi ukakuṅ wi pjej ulantu kaya Itali, kē başē wul *Pawulu na bakalabuş balonṅ Yuliyut, anwoonṅ naweeek i bangoli iñeen-week baromeṅ du pntuk pi bangoli pi bajaanṅ bado Pntuk pi Naşih najeenkal. ²Kē njej ulantu du pkēṅ pi Adramitiyum unwoonṅ wi pya Atiya, atool pya. Arittarkut i Tetalonika du Matedoniya kē abi na un. ³Wi unuur ujintunṅ kē nşē ban Fidonṅ. Yuliyut awo na Pawulu bnuura, awuta kē aji ya kawin banohul, baṭena iko yi anumiinṅ. ⁴Nwoona du Fidonṅ, kē jibi uyook ukkobunṅ adek na un, kē nfooy na umbar wi unjiw wi Kiprut wi uwoonṅ unkkob. ⁵Kē wi wi ṅmuurunṅ bdēk baññogunṅ nṭaak ṅi Filitiya, na Pamfili aban Mire du utaak wi Likiya. ⁶Wi ṅbanunṅ da, kē naweeek i bangoli aşē win ulantu ulonṅ unwoonunṅ Alektandriya, atool pya Itali, aşē dolun kē njej wa.

⁷Ndo ṅnuur ṅtum aya ya btiṅşu, ṭiki uyook uwoo, ṅhaj maakan abaa ban kañog ubeeka wi Kēnidut. Uyook uneenanunṅ pya na btool, kē ṅduk ubeeka wi Falmome ṭi kañen kadeenu, afooy unjiw wi Kret. ⁸Nṭaş ṭaş ukab, ahaj maakan abaa ban dko di bajaanṅ bado Ikēṅ Inuura, daññogunṅ ubeeka wi Lataya.

⁹Nṭo du Lataya ajon, kē pya kadun pado kak anooran, ṭiki unuur wi pyiman wi *bayuday* udobi ṭep, kē pya na bdēk wal mēntṅ pahil kapēnan unguun. Hēnk, kē Pawulu aşē ṭup uko wi aşalunṅ aji na baka : ¹⁰« Babuk biintṅ, dwin kē bgah bi nun bi baya kawuṭ, ulantu utoka dko dweek na iko yi ujijunṅ bti, bañaanṅ badoo hilan kakeṭ da. » ¹¹Kē naweeek i bangoli aşē mēban ṭi wi naweeek i baṭonṅ ulantu na ajug wa bajakuṅ, apok ptiink Pawulu. ¹²Pkēṅ paannuura pṭēpanaan ṅnuur ṅi ujonṅ na ukēk uweek, kē baṭum ṭi baka bañal ṅneej ṭi bdēk, ṅdoonaan pban pkēṅ pi Fonika woli ṅhinani. Pkēṅ pi Fonika pawo du unjiw wi Kret, pataanṅ na kayoba ajeṭ ṭi btammaṅu na btamşanka, kē bahilan kaṭēpan da ṅnuur ṅi ujonṅ na ukēk.

* **27:9** Ulibra wi Bgah 16.29 upiit aji : ṭi pli ppajantēn na plonṅ, ṭi unuur uñeenantēn, nayiman, naankdo nin ulemp ulonṅ, an babak utaak na bayaanṅ bti.

Ukëk unaŋa du ptoof pi bdëk bweek

¹³ Uyook umpoŋi unaŋaana btammaŋu ajun pyook, kē baŋaŋ baŋal aji bahinan kado uko wi baŋaluŋ, afēnēs ulantu, atool akab kab na kabaŋ ki unjiw wi Kret. ¹⁴ Uundo jon, kē ukëk uweek unwoon katim ki btamŋanka umayar unuur uŋe naŋaana unjiw akëk. ¹⁵ Ukëk wuŋ ubi akob ŋi ulantu, kē nēnkak ahilan wa pŋijan, aŋe wut kē uyook ukya na un. ¹⁶ Wi nŋēpnun btammaŋu bi unjiw umpoŋi unwoon katim ki Kawuda, aŋe ŋu kamenkla uyook btiŋŋu. Ndoonaan te adoo kakan bŋeem bmpoŋi bbuurni bantanuŋ ŋi kafet ki ulantu. ¹⁷ Hēnk, kē balemp biki ulantu bajej ital atanrēn wa uwutna katoka. Baŋi wal mēnt uyook ufēl baka ŋi pyiw pwuŋan pi bdëk bweek du Libiya. Wi wi baŋaŋ aŋuŋ iloona, aŋe wut uyook kē ukya na baka. ¹⁸ Unuur utēbantēn, kē ukëk ukkëka kēk maakan, kē bajej iko injijuŋ afēl du bdëk. ¹⁹ Unuur uwajantēn, bajej iloona na iko yi ulantu afēl du bdëk na iŋen yi baka. ²⁰ Ndo nnuur nŋum, nŋenwin bnuur kēme njah, kē uyook ukkoba kob maakan, kē nŋi ji ji wi nun ubaa.

²¹ Ndo nnuur, nēnde de nin ukoolan, kē *Pawulu aŋe naŋa, aji na baŋaŋ: « Babuk biint, nawo i lah katiink uko wi njakanan, kawut kapēn du Kret, nanŋaan kabuur ptoka toka pi. ²² Kē nŋe kooŋan kooŋ hēnkunŋ, namēbaan naliint! Nin aloŋ ŋi an aankket, ulantu ŋaŋ uktokiin. ²³ Takal na utejan, *uwanjut wi Naŋibaŋi anka'ēnuŋ, i njaan kadēman ubi ŋi nŋi, ²⁴ ajakēn : “Pawulu, klēnk! Iwo i kawayēŋa ŋi kadun ki naŋih najeenkal, kē Naŋibaŋi ŋi bnuura bi nul, akdo baŋaŋ bti bankyaanŋuŋ na iwi babuur.” ²⁵ Babuk biint, natēŋtēnēn, ŋiki dhaŋ ŋi Naŋibaŋi ame kē uwo jibi ajakaaruŋ. ²⁶ Kē uyook uŋe ya kafēlun du unjiw uloŋ. »

²⁷ Ndobi wo wo ŋi utejan unŋēnkunŋ iŋeen na nŋaakēr ŋi meel, kē ukëk uhuma kaya na un ŋi bdëk bi katim ki Adiriyatik. Kaban mnjel, kē balemp biki ulantu baŋe nnuur aji nŋog pkay. ²⁸ Wi wi batanuŋ pko ploŋ na ptal awalan katenna kadiilade, awin kē kawo nmetēr iŋeen nŋwajant na paaj na uloŋ, akak aban ŋuŋ aten, awin kē kawo nmetēr iŋeen nŋtēb na bakren. ²⁹ Baŋi wal mēnt uyook ufēlun du mnlaak, atan klaar kdiŋ kbaakēr du kafet ki ulantu awalan ŋi meel kahilna kamēban wa, aŋe bi kataran taran unuur ujint. ³⁰ Balemp biki ulantu bado wal mēnt na ppēn ŋi wa kabuur. Bawalan bŋeem bbuurni aŋe daar aji baŋal ptan ilaar idiŋ ilon ŋi kadun ki ulantu. ³¹ Kē Pawulu aŋe ji na naweek i bangoli na bangoli bandukiin aji : « Woli balemp biki ulantu biki baanŋo ŋi wa, naankhilan kabuur. » ³² Ukaan kē bangoli bafal ital inŋijanaanuŋ bŋeem bbuurni, awutan ba, kē bakyaak.

³³ Wi bakyoonkunŋ mnjint unuur, kē Pawulu aŋe ji na baka bade aji na baka : « Naŋo nnuur iŋeen na nŋaakēr kē nŋhaaŋ nŋawo bnaŋ na an, naande nin ukoolan. ³⁴ Nabiin nade, nanuma pde kahilna kawo bajeb, nin kawel kalon kaankjot ŋi nŋaan. » ³⁵ Wi wi aŋaŋ ajep ipoom abeeb Naŋibaŋi akitēŋ ya, aŋe jun pde. ³⁶ Kē wi wi baŋaŋ bti bakakanuŋ nŋhaaŋ, ade ntiinku. ³⁷ Nwo wal mēnt baŋaŋ iŋeen-week nŋyaaŋ nŋtēb na iŋeen paaj na uloŋ na paaj (276) ŋi ulantu. ³⁸ Wi baŋaŋ bti badeen ayok, kē baŋe fēl nŋdeey nŋanwoon ŋi ulantu du bdëk awiŋŋanaan wa.

Ulanu ujiiri

³⁹ Wi unuur ujintuŋ, baŋoŋ ulantu baanyikrēn pkay pi bakwinuŋ, aŋe win pkay ploŋ panwoon na pyiw, aji baya kakaban ulantu ŋi pa woli bahinani. ⁴⁰ Kē wi wi bafaluŋ ital intannuŋ ilaar idiŋ inŋijanunŋ ulantu aŋe wutan ya kē iya bdëk. Wi wi baŋaŋ afēnēs ital yi batannuŋ nŋpaat nŋanjaan nŋaŋoŋna ulantu,

atan kaloona ʔi kadun ki wa, uyook uhilna uwuukar wa kadun, ašë tool pya pkay. ⁴¹ Kë ušë ya wal mënʔ abina ʔi pyiw pwuʔaan pi bdëk, kë kadun ki wa kajiiri, uunkak ahilan pya, kafet kë kašë rumpadiir fuʔ ʔiki n̄maaron ʔjakob bnuura.

⁴² Bangoli kë bašë ʔal wal mënʔ kafin bakalabuš, bawutna kalam kabuur. ⁴³ Kë naweek i bangoli ašë ʔal *Pawulu abuur pkeʔ, ašë ji na baka bawut kafin bakalabuš. Abaa ʔep ʔep aji na baka, banhilun ʔlam bti badunna bajot bdëk balam baban pkay, ⁴⁴ bandukiin baji n̄aan andolon alanka ʔi kampiñu kayaakna pya këme iko ilon ʔi inkitiin ʔi ulantu, kaʔašna bukundu. Kë hënk di di badolon, aban bti pkay abuur.

28

Pawulu aban unjiw wi Malita

¹ Wi n̄buurun bti, ašë baa me kë unjiw uwo katim ki Malita. ² Bañaan banfëʔun da baʔjan un bnuura. Batehan bdoos, adu'un kë n̄to atëma ʔiki ušubal ujon pšub, kë ujonʔ uwoos. ³ *Pawulu aje wal mënʔ imul ikay afël du bdoos, kë upula ulon ušë pën ʔi ya, aʔi bdoos bun. Ulut alabari'a ʔi kañen. ⁴ Wi bañaan banfëʔun ʔi unjiw bawinun upula ʔi kañen ki Pawulu, ašë hoopatër aji : « N̄iinʔ i aka pwo nafin bañaan, ʔiki ajaka jak abuur pkeʔ du bdëk, kë našibaʔi alon andu'aniin « našibaʔi anjaan aluk » ašë wo aandinan awo najeb. » ⁵ Kë Pawulu ul, ašë lët upula awat du bdoos, nin ukoolan uundola do. ⁶ Kë bañaan banun aji ajun pwur këme kajot kakeʔ ʔi dko mënʔ. Wal wi bayoonkun ajon baanwin ukoolan, ašë wugëš ʔsal aji awo alon ʔi bašibaʔi.

⁷ Ufët wi naweek i unjiw anwoon katim ki Publiyut uñog da. Aʔijanun kë n̄wo bayaanʔ biki nul n̄nuur n̄wajanʔ, ji banohul. ⁸ Ašin Publiyut amaak wal mënʔ awo na ptool kë uleef ubot ayik na a. Pawulu aya awina, ašë ñehan Našibaʔi, apafa inen ʔi bkow, ajebana. ⁹ Kë wi wi bamaakal biki unjiw bandukiin bti babin ʔi Pawulu, kë ajeban baka. ¹⁰ Bañaan bamaganun maakan, wi n̄kyaan, kë bašë pënan iko yi n̄kyaan kanuma bti du bgah byaanʔaani awulun.

Pawulu na batëñful bawoona Malita atool pya Rom

¹¹ Wal wi n̄dolon kli kwajanʔ, ašë jija ʔi ulantu ulon wi ubeeka wi Alektandriya, unʔëpanun wal wi ujonʔ ʔi unjiw unwoon katim ki kbet*. ¹² Nya awala du Firakuta, ado da n̄nuur n̄wajanʔ. ¹³ Wi n̄woonun da, ašë ʔaš kaban ki bdëk, adoo ban ubeeka wi Regiyum. Na mnjanʔ, kë uyook unwoonun btamanun ušë jun pkob, kë n̄do n̄nuur n̄tëb, ašë ban pkëñ pi Putewoli. ¹⁴ Wal wi n̄banun ubeeka mënʔ, n̄tënk da balon banfiyaarun, kë bamëbanun kë n̄to da kanëm kapëb. Wi wi n̄saan aban Rom. ¹⁵ Banfiyaarun biki Rom batiink kë baji n̄wo ʔi bgah, ašë bi te Ufeeru wi Apiyut na du dko di bajaan bado Itoh yi Bayaan Iwanjanʔ pkitun. Wi *Pawulu awinun baka, abeeb Našibaʔi, ašë kak atëñ maakan.

Pawulu aʔup Uʔup Ulil Unuura du Rom

¹⁶ Wi n̄banun Rom, badinan *Pawulu kë agaag ufët wi nul ašë do nangoli alon kë akyaña. ¹⁷ Wal wi aʔoon n̄nuur n̄wajanʔ, ašë du bantohi *bayuday babi bayit na a. Wi babin ayit, kë ašë ji na baka : « An bayit naan, n̄ji, nwoon mendo bañaan biki pntaali pi nun ukoolan, këme ʔi udolade wi bašinun, bamobën du Yerutalem awul baromen. ¹⁸ Baheparaan bnuura

* **28:11** Këme Kattor na Polut: Bawo ʔi unjon wi bagrek bašibaʔi bampoʔi banwoon kbet, ašë meetana bnuura ʔiki baya bdëk biki ʔfa bafiyaar aji kbet kun kaji kayen baʔon n̄lantu.

uko unṭepun, aṣal pwutanaan ṭiki baanwin win nin ukoolan ṭi nji unkēṣun bafinḗn. ¹⁹ Kē wi bayuday baṣaan apok uko mēnṭ, kē nwoyi kahepar pwayēṣ pi naṣih najeenka, ahepar pa. Aṣē wo kakṣa mēnka nin uko ulon utapar pntaali pi naan. ²⁰ Waṅ ukaaṅ kē ndu'an, kawinan, kaṭiini na an, ṭiki batanēn na mnkorentu mi ṭi katim ki ṅaaṅ i biki *Itrayel bahaṭun. »

²¹ Wi wi bateemulun aji : « Nḗnyeenk nin uko ulon umpiitun ṭi iwi unwoonun *Yuda kē bayitun banwoon da baambi ṭi aṭup ukoolan uwuṭaan ṭi iwi. ²² Kē nṣē ṅala katiink uṣalu, ṭiki baṅaaṅ ṭi dko bṭi baṭaṭ pntuk pi iwoon. »

²³ Hēnk, kē bamēban unuur na Pawulu, kē baṅaaṅ batum ṭi baka balun abi du dko di Pawulu awaliin. Aṭiini na baka nfa te utaakal uṭup wi *Pṣih pi Naṣibaṭi. Ado na pdo baka bayikrēn uko wi Yetu, aṭēpna ṭi *Bgah bi Moyit, na uko wi *baṭupar Naṣibaṭi bapiitun. ²⁴ Balon ṭi baka bafiyaar uko wi aṭupun, kē balon baanfiyaari. ²⁵ Wi bawoon biki pwayṣēr bahumaara baantiinkari. Kē Pawulu aṣē ji na baka ṭaṭi : « Ni! *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unṭiini bnuura, wi uṭēpnun ṭi mntum mi *Itayi, Naṭupar Naṣibaṭi. ²⁶ Aṭiini aji :

“Yaan du baṅaaṅ mēnṭan, iji na baka :

Woli nadoo wat wat ibaṭ aṭiink oo, naankteha te.

Woli nadoo haabēs haabēs kēs bnuura oo, naankwina win.

²⁷ ṭiki ṅhaaṣ ṅakak adēnēt na baṅaaṅ biki,

banēt ibaṭ yi baka,

adēt kēs ki baka,

Kahilna kawo baankwin na kēs ki baka,

Kabot kawo baanktiink na ibaṭ yi baka,

Nṣal ṅi baka ṅawutna kate,

bahilna bawut pkak du nji.

Nhilna nwut kajeban baka.” »

²⁸ Kē Pawulu aṣē baañēs bṭup aji na baka « Nawo i kame keeri, kē Naṣibaṭi, banwoon baanwo bayuday biki awulun Uṭup wi mbuur. Bukal balun katiink wa! » [²⁹ Wi Pawulu aṭupun haṅ kē bayuday baṣē ya, aṅom.]

³⁰ Pawulu aṭo da nṣubal ṅtēb du katoh kalon ki aklukun luk bdidi'ul, aji yeenk banjaan babi bṭi pwina. ³¹ Aṭo da aṭup uko wi Pṣih pi Naṣibaṭi, abot ajukan uko wi Yetu Ajugun na mntēṅ abot awo najeeh.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaaak wi Rom

Uṭup ujuni

Pawulu ampiitun kakaarta ki awo nayuday. Abuknaana Firi, du untanka wi bajaan badu Tartut. Kē asē kuṣnaana du ubeeka wi Yerutalem, dul di di ajuknuṅ. Pawulu abi me udolade wi bayuday bnuura. Abi wo űnaan anhajanun maakan baűnaan bateek banfiyaarun Krittu. Kē Yetu Krittu aṣē bi pēn awinana ṭi kadunul adu'a awo namaar ṭi kadun ki banwoon baanwo bayuday. Aṭup Uṭup Ulil Unuura du dko bti di pṣih pi Rom. Wi Pawulu apiitun uṭup wi awo du ubeeka wi Korint du nṣubal nṭēnk iűeen kaűeen na paaj na ulon (57) wi Krittu abukiin kaya nṣubal iűeen kaűeen na bakren (58). Abi ṅal pya Yerutalem akak aṅal kaya pṣih pi Rom. Apiit kakaarta ki baűaan banfētun du Rom kaṭup baka kē aṅal kaya du baka kajukan baka Uṭup wi Naṣibaṭi katēṅtēnaan baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pawulu aṭup Uṭup Ulil Unuura (1.1-17)
2. Baűaan bajēn bti bajubanutun (1.18-3.20)
3. Hum di di Naṣibaṭi ajakun aji baűaan bajēn bawo batool ṭi kēṣ ki nul (3.21-4.25)
4. Baűaan biki Naṣibaṭi balun kaka ubida uhalu (5.1-8.39)
5. Naṣibaṭi awutan Itrayel kē uṣē wo uunwo wi mnṭo (9.1-11.36)
6. Ubida uhalu unwoon na unṅal (12.1-15.13)
7. Uko wi Pawulu ajakun aji ado na pwul mboṣ (15.14-16.27)

¹ Nji Pawulu nalempar Yetu *Krittu dpiitun. Naṣibaṭi adu'ēn pwo *nanjaűan, adatēn aṭu'ēn pṭup *Uṭup Ulil Unuura wi nul ² Uṭup mēnt, Naṣibaṭi aṭēpna undiimaan ṭi *baṭuparul ahon wa ṭi Ulibra wi nul. ³ Uṭup mēnt uṭiiniyaan uko wi Abukul, ampēnnun ṭi kabuka ki *Dayit naṣih. ⁴ Kē *Uhaaṣ Uyimanaan wi Naṣibaṭi uṣē diiman na mnhina mnweek kē awo Abuk Naṣibaṭi, wi anaṭiin ṭi pket. Ul awo Yetu Krittu Ajugun. ⁵ Ṭi ul i i Naṣibaṭi aṭēpnun awulēn bnuura ado kē nwo nanjaűan. Hēnk, katim ki nul kameeṭana, nhilna ndo baűaan biki nṭaaak bti bafiyaara bakuṭ bado katiinka. ⁶ An kak nawo ṭi bakan mēntan, an biki Naṣibaṭi aduun pa nawo biki Yetu Krittu. ⁷ An bti nanwoon du Rom, biki Naṣibaṭi aṅalun abot adu'an nawo baűaan biki nul, dűehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Ajugun Yetu Krittu bawulan bnuura babot bajoobṭēnan nṭaaṣ.

Ṇṅal pya pwın baűaan biki Rom

⁸ Dṅal duna katēpna ṭi Yetu Krittu kabeeb Naṣibaṭi i njaan kadēman ṭi uko wi nan bti ṭiki baűaan biki umundu bti batiink kē nafiyaar Krittu. ⁹ Naṣibaṭi i njaan kadēman na uhaaṣ wi naan bti wi njaan kaṭup *Uṭup Ulil Unuura unjaan uṭiiniyaan Abukul ame kē dṭup manjoonan wi njakun aji dji kaṣalan wal undoli ¹⁰ wi njaan kaűehan Naṣibaṭi. Dji kaűehana woli uwo uko wi aṅalun, adolēn nhilan mbi du an. ¹¹ Dṅal maakan pwınan, kahilna kafaasēr na an uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭennun pa utēṅtēnan. ¹² Dṅal kawo ṭi ptoofan, pfiyaar pi nan, na pfiyaar pi naan patēṅtēn nja bti.

¹³ Bayit naan, dṅal name kē djon ṅal pbi du an, kē Naṣibaṭi aṣē wo aandinanaan te hēnkun. Dṅal kalemp ṭi ptoofan kawın ulemp mēnt uwul uko unuura, jibi udoon abi wo du nṭaaak ṅlon. ¹⁴ Dwo i pya du baűaan biki nṭeeka

na du biki n̄teeh, du banjukun̄ na du banwoon̄ baanjuk̄i. ¹⁵ Uko m̄ent̄ ukaan̄ k̄e n̄jal p̄tupan̄ an kak nanf̄etun̄ du Rom *Ūtup̄ Ulil Unuura.

¹⁶ M̄enji kakowa p̄tup̄ *Ūtup̄ Ulil Unuura : uwo na manjoonan̄ mnhina mi Našibaṭi pa mbuur̄ mi bañaan̄ bti banfiyaarun̄, kajunna duna du bayuday te du banwoon̄ baanwo bayuday. ¹⁷ Ūtup̄ ulil unuura m̄ent̄ uyuuj̄ nja jibi Našibaṭi ajaan̄ ado nja n̄wo batool̄ ṭi k̄ešul. Ṭi p̄fiyaar̄ ṭaṇ̄ di di pwo natool̄ pawoonun̄. Ulibra wi Našibaṭi uji : “Ṭi p̄fiyaar̄ pi pi ñaar̄ natool̄ ajaan̄ akaana ubida.”*¹⁸

Bañaan̄ bti bajubanun̄

¹⁸ Našibaṭi aji diimanaan̄ du baṭi udeeb wi nul̄ ṭi bañaan̄ bti ṭiki baanji bad̄emana abot aji bado iko inwoon̄ iinwo itool̄ kamenna manjoonan̄. ¹⁹ K̄e uko wi ñaar̄ ahilun̄ pme ṭi Našibaṭi uš̄e wo ujint̄ piš̄ pa bañaan̄ bti : Našibaṭi ṭi uleeful̄ adiiman̄ wa baka. ²⁰ Nin̄ ñaar̄ aambaan̄ kawina Našibaṭi, k̄e du wal̄ wi apašun̄ umundu te h̄enkun̄, woli bañaan̄ baten̄ iko yi apašun̄, bawin̄ mnd̄em̄ mi nul̄ manwoon̄ maankba kabot kame k̄e awoon̄ Našibaṭi na manjoonan̄. Bañaan̄ baj̄en̄ baanhilan̄ kafan̄ ṭiki baankd̄eman̄ Našibaṭi abot̄ ado iko inwoon̄ iinwo itool̄. ²¹ Bame Našibaṭi bnuura aš̄e wo baanji bad̄emana ji Našibaṭi abot̄ awo baanji babeeba jibi bawoon̄ i kado kabeeba. Babaa ṭ̄ep̄ ṭ̄ep̄ awo na n̄jal np̄en̄ k̄e n̄jal̄ n̄i baka n̄dah̄ n̄ya du bd̄em̄. ²² Bašal̄ aji batiti aš̄e wo bayila : ²³ bapok̄ mnd̄em̄ mi Našibaṭi anwoon̄ aankk̄et̄ akak̄ ṭi pd̄eman̄ itu yi ñaar̄ naj̄en̄ ank̄ket̄un̄, yi n̄kat̄, yi n̄ntaan̄ na yi n̄ko n̄i uṭeeh.

²⁴ Uko m̄ent̄ ukaan̄ k̄e Našibaṭi awut̄ baka k̄e bawo ṭi iko iṭop̄ jibi n̄haaš̄ n̄i baka n̄jan̄alun̄ ya, k̄e bak̄tapan̄ n̄leef̄ n̄i baka. ²⁵ Baj̄ej̄ manjoonan̄ mi Našibaṭi aṭ̄et̄ na n̄tilan̄, apok̄ pd̄eman̄ napaš̄ iko i bawoon̄ i pd̄eman̄ te mnt̄o, awo ṭi pd̄eman̄ uko umpašaniin̄. Uwo han̄.

²⁶ Uko m̄ent̄ ukaan̄ k̄e Našibaṭi awut̄ baka ṭi iko injaan̄ ipoṭan̄ ñaar̄: bahar̄ baka baankak̄ aji bapiin̄t̄ na biin̄t̄ awo ṭi p̄piin̄t̄ na baat̄ bat̄ent̄ baka. ²⁷ K̄e biin̄t̄ bakak̄ aduk̄ p̄piin̄t̄ na baat̄ ayenar̄ biin̄t̄ bat̄ent̄ baka, baji bado iko ikowand̄eanaan̄ na biin̄t̄ bat̄ent̄ baka, h̄enk̄ bayeenk̄ bukal̄ ṭi n̄leef̄ n̄i baka kakob̄ kantaanun̄ na pneem̄ pi baneemun̄.

²⁸ Bašal̄ aji baanwo i kame Našibaṭi, ukaan̄ k̄e awut̄ baka ṭi n̄jal̄ n̄i baka n̄dah̄, k̄e h̄enk̄, bakdo iko yi bawoon̄ baanwo i kado. ²⁹ Batum̄ na iko bti inwoon̄ iinwo itool̄, buṭaan̄, p̄ñeebar̄ iko, na m̄not̄. Batum̄ na bkujar̄, bfiñar̄, p̄jom̄, kaguuru, babi duka duka ṭi iko iwuṭaan̄. Baji batapar̄ bañaan̄ b̄tup̄ na n̄tilan̄, ³⁰ abot̄ akuutar̄, awo bašoorad̄ Našibaṭi, bakarad̄, bapiitar̄, bahomp̄. Baji babi ṭu ṭu n̄haaš̄ ṭi pla iko iwuṭaan̄ ihalu, baanji batiink̄ bajuḡ baka. ³¹ Baantiti, baanji bado uko wi bajakun̄ aji bado, baj̄en̄ n̄haaš̄ abot̄ awo baanji bañaḡa bat̄ent̄ baka. ³² Bame bnuura pwaȳeš̄ pi Našibaṭi ṭi iko m̄ent̄: banjaan̄ bado han̄ bataan̄ na p̄ket̄. K̄e baš̄e duki'aara duka ṭi iko m̄ent̄, badoo beeh̄ beeh̄ aji bamagan̄ banjaan̄ bado iko m̄ent̄.

2

Pwaȳeš̄ p̄tool̄ pi Našibaṭi

¹ Iwi, ñaar̄ i iwohan̄, iinfan̄i woli iji k̄šal̄ k̄e bañaan̄ balon̄ baduknaanaa. Na manjoonan̄ woli iji baduknaanaa aš̄e do ji baka, iji kd̄iiman̄ iwi ṭi uleefu k̄e iduknaanaa. ² K̄e n̄š̄e me k̄e woli Našibaṭi awaȳeš̄ bañaan̄ banjaan̄ bado iko yan̄, awaȳeš̄ na manjoonan̄. ³ Išal̄ aji iwi inkjakun̄ k̄e balon̄ baduknaanaa aš̄e do iko yi bakdolun̄ ilun̄ kabuur̄ kakob̄ ki Našibaṭi i? ⁴ K̄eme ibeeh̄ bnuura

* 1:17 Habakuk 2.4.

bweek bi Naşibaŋi, kamiir ki nul, pjoob bkow pi nul? Iimme me k  bnuura m nt bawo kadolu iwut pjuban ibot iŋ l ş mnwo mi nu i?

⁵ K  i  wo iinji k al kate, iindi pwut pjuban ukaan k  iji kla kakob kaweeb wal wi Naşibaŋi akdiimanuŋ udeeb uweek wi nul na pway ş ptool pi nul. ⁶ Aluŋ kaway ş andoli ti uko wi adoluŋ. ⁷ Baŋaan bantamanuŋ ti pdo bnuura, banklaan pd m na mnd m na iko inwoon iinktoka yi Naşibaŋi ajaan awul, awul baka ubida wi mn o. ⁸ K  baŋaan bampokuluŋ ado uko unli luŋ baka  aŋ, bampokuŋ p aş manjoonan abot a aş iko inwoon iinwo itool, aluŋ kadiiman baka udeeb uweek wi nul. ⁹ K  pwu an na phaajala  a   kob baŋaan bti bankdolun bu aan, bayuday, na banwoon baanwo bayuday kak. ¹⁰ K  Naşibaŋi a   luŋ kawul bankdolun bnuura pd m na mnd m, kajooob t n baka  haa , bayuday na banwoon baanwo bayuday kak. ¹¹ Na manjoonan, Naşibaŋi aanji pa   r.

¹² Baŋaan banjaan bajuban baluŋ kaya bti infernu, badole wo baamme *bgah bi Moyit ; k  ban aan ajuban bti a   me bgah bi Moyit, a  pna ti bgah m nt kaway ş baka. ¹³ Na manjoonan, m nt baŋaan banjaan baliŋ ti ptiink uko wi bgah bi Moyit bajakuŋ bawoon ba tool ti kadun ki Naşibaŋi, banjaan bado uko wi bajakuŋ bakluŋ kawo ba tool ti k ş ki nul. ¹⁴ Na manjoonan, woli banwoon baanwo bayuday, banwoon baamme bgah bi Moyit, bado uko wi bgah bajakuŋ bdidi baka, baji badiiman k  bawo na bgah m nt ti  haa   i baka. ¹⁵ Baji badiiman h nk k  uko wi bgah bi Moyit bajakuŋ upiitana ti baka meet,  haa   i baka  aji  a up baka me uko wi badoluŋ uwu i k me uwo unuura. N sal  i baka kak  aji  a up baka uko me uwu i k me unuura. ¹⁶ H nk, uko m nt uluŋ ka  n wal wi Naşibaŋi akt pnuŋ ti Yetu Kritt  jibi n upuŋ ti *U up Ulil Unuura, kaway ş baŋaan bti ti iko yi ameeruŋ baka.

Bayuday na Bgah bi Moyit

¹⁷ K  iwi, injakuŋ aji iwo nayuday, anahna *bgah bi Moyit, ahompna Naşibaŋi, ¹⁸ iji ime uko wi  naluŋ, apa  ş bnuura na bu aan  iki bgah bi Moyit bayuuju wa. ¹⁹ Ifiyaar k  iwoon kado ka on nakuul abot awo unkaniya pa baŋaan banwoon ti bd m. ²⁰ I al aji ime apel bandukiin, iwo kajukan baka,  iki i al k  ti bgah ime iko bti, ime manjoonan. ²¹ K  wi i aan ajukan bandukiin, we ukaan k  iinkjukan uleefu ba? Iji kji na bukundi bawut kakiiŋ a   ji kkiiŋ! ²² Iji kneenan pjuban pi piint a   ji kjoban pjuban pi piint! Ipok bado kad man itu a   ji kya do dko di iwoon kajej da btjar! ²³ Iji knahna bgah a   ji kwanal Naşibaŋi wal ijaan kwo iinji k aş ba! ²⁴ Na manjoonan Ulibra wi Naşibaŋi uji : *“Naji nado banwoon baanwo bayuday bakar katim ki Naşibaŋi.”**

²⁵ Woli ido uko wi *bgah bi Moyit bajakuŋ, pwala kat mp pi nu paka udooni. K  woli iinkdo uko wi bgah bajakuŋ, iwo ti k ş ki Naşibaŋi ji anwoon aanwala kat mp anwoon aanwo nayuday*. ²⁶ K  woli banwoon baanwala kat mp ba aş uko wi bgah bajakuŋ, bawo ji banwaliin kat mp ti k ş ki Naşibaŋi. ²⁷ Anwoon aanya kat mp a   do uko wi bgah bajakuŋ aluŋ kadiiman k  iduknaanaa, iwi inwoon iinji k aş bgah m nt wi badoon apiit ba awulu k  ibot awala kat mp. ²⁸ M nt pwala kat mp pakkaan  naan awo nayuday na manjoonan, k  kat mp kaanwo uko unkwiniin ti kaara. ²⁹ A-a, nayuday na manjoonan awo  naan i uhaa  wi nul uwoon ti Naşibaŋi. K  pwala kat mp na manjoonan paanwo pfal kantomnt n jibi bapiiun ti bgah pawo p l  ş uhaa  pi Uhaa  wi Naşibaŋi ujaan udo.  naan anwoon han aji yeenkna kabeeb do Naşibaŋi, m nt ti baŋaan biki ajaan ayeenkna ka.

* 2:24 Natenan ti Itayi 52.5.

* 2:25 Pwala kat mp pajaan padiiman k   naan awo nayuday.

3

Pjuban pi bañaarj bti

1 Kê ñuñ keeri di di nayuday apelnun bandukiin? Pwala katëmp paka udooni i? 2 Pwo nayuday panuura maakan ; bukal biki Naşibaţi ahankanun iko yi aţupun. 3 Kê hënkun? Woli balon ţi baka baanfiyaara, uko mënţ kado Naşibaţi awo aankdo uko wi ajakun i? 4 Nin, bañaarj bti bawo i kame kē Naşibaţi aji do uko unjoonanun, kē ñaarj najën andoli awo na nţilan. Hënk di di *Dayiţ aţiniin na Naşibaţi aji : « *Imeeţana pwo natool ţi iko yi iktupun kafarjna woli blaţar bawoo.* » 5 Kê woli buţaan di ndolonun dayuuj bnuura kē Naşibaţi awo natool, we uwoon wi pţup ba? Woli Naşibaţi adiiman nja udeebul, aankpën ţi pwo natool i? Kê nşaarj aţini jibi ñaarj najën ajaarj aşal. 6 Name kē mënţ hënk da! Woli aanwo natool, hum di akhilanun keeri kawayeş umundu? 7 Kê wi nţilan naan nkaarj kē manjoonan mi Naşibaţi manwinanaa abot adiiman mndëm mi nul, we ukaarj keeri kē nduknaanaa wi njubanun? 8 Keeri we ukaarj kē nēnhil kaji : « Nawulan ndo buţaan, bnuura başë babi? » Aa, bañaarj balon badihën aji nji djukanun uko mënţ. Bakañ mēntan balun kakoba kakob ki baţaarjanaanun.

Nin alonj aanwo natool

9 Kê we wa keeri? Nja bayuday nşel bandukiin i? Nin! Na manjoonan, ddo bi diiman kē bañaarj bti, bayuday na banwoonj baanwo bayuday, bawo bti bañaarj banjaarj bajuban. 10 Upiitana ţi Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Nin ñaarj natool aanwoo, nin alonj.*

11 *Nin ñaarj alonj aanwo na uşal,
nin ñaarj alonj aankla Naşibaţi.*

12 *Bañaarj bti badek Naşibaţi kafet,
bagakandër aneem.*

*Nin alonj ţi aanji do bnuura
aandoo wo wo alookan.*

13 *Kaţuţ ki baka kawo ji btuur bi bahaabëşun,
pndemënt pi baka patum na kaguuru,
bawo na bnunk bi upula ţi iduuj.*

14 *Mntum mi baka mantum na bkarad na nşup nşoot*

15 *baţar ţi pfiñ ñaarj.*

16 *Baji batok kabot kaduk pwuţan dko di baţëpanj.*

17 *Baamme jibi bakdoli kawoona ţi btiinkar.*

18 *Bañoom Naşibaţi bnuura »*☆

19 Kê nşë me bnuura uko bti wi bgah* bajakun, baţup na banwoonj i kaţaş ba, bañaarj bti bahilna bayomp başë bayikrën kē baduknaana bti ţi kadun ki Naşibaţi. 20 Ukaarj kē nin ñaarj aanhil kawo natool ţi kadun ki Naşibaţi ţi ptaş bgah ţań: na manjoonan, bgah bado ţań ñaarj ame kē aji juban.

Pkak natool ţi kēş ki Naşibaţi

21 Kê hënkun Naşibaţi aşë diiman nja jibi akdolun nja nşwo baţool ţi kadun ki nul, bē aankţëpna ţi *bgah bi Moyit ; ahonj nja uko warj undiimaan ţi nşibra nji bgah na nji baţuparul. 22 Naşibaţi aji do bañaarj bawo baţool ţi kadunul wi bafiyaarun Yetu *Krittu. Aji do hañ pa bañaarj bti banfiyaarun Krittu bawo baloolan ţi kadunul. 23 Na manjoonan, bañaarj bti bajubani, alow Naşibaţi

☆ 3:4 Kañaam 51.6. ☆ 3:18 Natenan ţi Kañaam 36.2.

* 3:19 Bgah : Bgah ţi baţiniyaan iko bti inwoonj ţi kafah kajon ki Ulibra wi Naşibaţi.

awaan mndëm mi nul. ²⁴ Naşibaţi awul bañaan bnuura wi akakanuŋ baka baŋool ʈi kadunul bẽ baanluki. Aţepna ʈi Yetu Krittü abuuran baka ʈi pekadu. ²⁵⁻²⁶ Ayil Yetu kẽ atul pñaakul ayeenkar nja kakob pa ipekadu yi nja. Hẽnk, Naşibaţi adiiman bañaan bti kẽ awo naŋool wi amiiruŋ, awo aankob bambiiruŋ ajuban ʈfa. Akak adiiman bañaan bti pwayeş pŋool pi nul hẽnkuŋ wi awoon naŋool abot ado kẽ banfiyaaruŋ Yetu bti bawo baŋool.

²⁷ Nwo keeri kado kahomp hẽnkuŋ i? Nin! we ukaan? ʈiki mẽnt ʈaş bgah pakaan kẽ njuuri, pfiyaar pi nfiyaaruŋ *Krittü pa. ²⁸ Hẽnk nwin kẽ ñaan aji wo naŋool ʈi kadun ki Naşibaţi woli afiyaari, mẽnt ʈaş bgah pakaan. ²⁹ Kẽ nşẽ hepar, Naşibaţi awo Naşibaţi i bayuday ʈań i? Aanwo kak Naşibaţi i banwoon baanwo bayuday i? Aa, awo kak Naşibaţi i banwoon baanwo bayuday. ³⁰ Naşibaţi awoha aloolan, kẽ uko uloolan ʈań uwoon wi pdo kawoona naŋool ʈi kadunul. Bañaan baji bawo baŋool ʈi kadunul woli bafiyaari, bawole bayuday kẽme woli baanwo bayuday. ³¹ Kẽ hẽnkuŋ, woli ndiiman kẽ pfiyaar pawoonuŋ, nwo biki kaŋilma *bgah bi Moyit i? Nin! Woli nfiyaar na manjoonan, wi wi njaan ntaş bgah na manjoonan.

4

Pfiyaar pi Abraham afiyaaruŋ

¹ Kẽ hẽnkuŋ, we wi nŋkakuŋ keeri ʈi *Abraham i nwoonuŋ ʈi kabuka? We wi Naşibaţi ayuujuluŋ ʈi pwo naŋool pi nul? ² Woli iko yi Abraham adoluŋ ikaan lah kẽ awo naŋool ʈi kẽş ki Naşibaţi, ahinan kahomp. Kẽ uşẽ wo uunwo han. ³ Na manjoonan *Ulibra wi Naşibaţi upiit aji : « *Abraham ahaŋ ʈi Naşibaţi ukaan kẽ Naşibaţi aji awo naŋool ʈi kadunul.* » ⁴ Ñaan alemple, baluk bi ajaan ayeenk baanwo wo uŋen : alemple lemp ayeenkna baluk mẽnt. ⁵ Kẽ ñaan aşẽ wo aanhinan kado Naşibaţi aji awo naŋool ʈiki alemple uko ulon ʈań. Naşibaţi aji dinan kẽ bañaan bambiiruŋ apoka bawo baŋool wal wi bafiyaaruŋ ʈań. ⁶ *Dayiŋ kak aŋiiniyaanuŋ mnilan mi ñaan i Naşibaţi ajakuŋ aji awo naŋool ʈi kadunul bẽ aanten iko yi adoluŋ, aji :

⁷ « *Banuurandẽni biki Naşibaţi amiiruŋ pjuban pi baka, apẽnan ipekadu yi baka.*

⁸ *Anuurandẽni, ñaan i Naşibaţi awoon aanten pekadu di adoluŋ.* »*

⁹ Kẽ pnuurandẽn mẽnt, pawo pa banwaliiruŋ katẽmp kẽme pawo kak pa banwoon baanwala ka? Jẽm nbaa ji ji ʈi kẽ *Abraham ahaŋ Naşibaţi ukaan kẽ Naşibaţi aji awo naŋool ʈi kadunul. ¹⁰ Kẽ lum di di Naşibaţi ajakuŋ aji awo naŋool ʈi kadunul ba? Wi awaliiruŋ katẽmp wa, kẽme ji abi ado kawala katẽmp? Ji abi ado kawala katẽmp Naşibaţi aji awo naŋool. ¹¹ Ayeenk pwala katẽmp kẽ pawo uko ulon unkyuujuŋ kẽ Naşibaţi adobi dolaara do kẽ awo naŋool ʈi kadunul wi afiyaaruŋ. Kẽ hẽnk di akakuŋ aşin bañaan bti banwoon baanya katẽmp aşẽ fiyaar Naşibaţi, Naşibaţi aji bawo baŋool ʈi kadunul. ¹² Awo kak aşin banwaliiruŋ katẽmp, banwoon baanliŋ ʈi pwala katẽmp ʈań bakak ataş pfiyaar pi Abraham aşin nja afiyaaruŋ ji abi ado kawala katẽmp.

¹³ Naşibaţi ahon ʈfa *Abraham na pntaali pi nul aji baluŋ kayeenk umundu. Mẽnt ʈaş *bgah pakaan kẽ Naşibaţi ahonja, pfiyaar pi afiyaaruŋ pakaan kẽ adinan aji awo naŋool ʈi kẽş ki nul. ¹⁴ Woli ʈaş bgah ʈań paktuuŋ ñaan ayeenk iko inuura yi Naşibaţi ahonuŋ, pfiyaar pawaan keeri udooni, kahon ki Naşibaţi kakuŋ kawaan udooni. ¹⁵ Kẽ uşẽ wo uunwo han, bgah baji bado

Naşibaţi adeebaţer ñaaj jibi awoon aantaş ba, k  bgah başale wo baanwoo, pjuban paankak aji pawo.

¹⁶ H nk,   pfiyaar di di ñaaj ajaaj ayeenkna kahoŋ ki Naşibaţi. Kahon m nt kawo uŋen unkwoon pa bamp nnuŋ  i *Abraham bti, m nt pa banktaşuŋ *bgah  a , uwo pa banfiyaaruŋ bti jibi Abraham afiyaaruŋ. Abraham awo aşin nja bti. ¹⁷ Naşibaţi aji na Abraham  i Ulibra wi nul : « *Ddolu iwo aşin kntaali ki  taak  tum* . » Awo aşin nja  i kadun ki Naşibaţi i afiyaaruŋ, Naşibaţi anjaaj awul bankeţuŋ ubida, kado uko unwoon uunwoo, uwo.

¹⁸ Abraham ahaţ wal wi mnhaţ manwoon maankak awo, afiyaar aş  kak aşin kntaali ktum jibi Naşibaţi abiiŋ aţupa aji : « *Jibi  jah  atumuŋ, h nk di babuku bakluŋ katum* . »

¹⁹ Aya pka nşubal i een-week aş  fiyaaraara fiyaar Naşibaţi b  aanwutan nin wi atenuŋ uleeful undoon abi kaya ya pkeţ akuţ aten  aara aharul anwoon aankak ahil kabuk ; ²⁰ am ban  i uko wi Naşibaţi ahoŋuluŋ, aanwo na nşal  t b ; abaa  p  p afiyaara maakan, ad mana. ²¹ Afiyaar na manjoonan k  uko wi Naşibaţi ahoŋuŋ bti, aka mnhina mi pdo wa. ²² Uko m nt ukaaj k  Naşibaţi aji awo natool  i kadunul. ²³ K  woli *Ulibra wi Naşibaţi uji Naşibaţi aji awo natool, m nt pa ul aloolan a  a  ; ²⁴  tuŋ m nt  awo pa nja kak,  nfiyaaruŋ k  Naşibaţi anaŋanuŋ Yetu  i pkeţ ukaaj k  aji  wo batool  i k ş ki nul. ²⁵ Yetu m nt awulaniŋ pa ipekadu yi nja, ana a  i pkeţ  hilna  wo batool.

5

Mnjeeh na mnlilan

¹ K  h nk keeri, wi pfiyaar pi nja padoluŋ k   wo batool  i kadun ki Naşibaţi,  t pna  i Ajugun Yetu *Krittu awo  i mnjeeh na Naşibaţi. ² Nfiyaar Yetu Krittu ukaaj k  Naşibaţi awul nja bnuura bi nul bi  m banuŋ aliint. Nlilan  iki  me k   yeenk kafah  i mnd m mi Naşibaţi. ³ Ndoos ji  lilan woli  wo  i unoor  iki  me k  unoor uji u j kamiir, ⁴ kamiir m nt kaji ka j pm ban kaliintan  i unoor, k  pm ban m ntan pa i pa j mnhaţ. ⁵ Mnhaţ maanji manguur ñaaj nin. Naşibaţi a pna  i Uhaaş wi nul wi awuluŋ nja, aţuman u alul  i  haaş  i nja.

⁶ Na manjoonan, wi  woon   ndobi hinan pbuuran  leef  i nja, wi wi *Krittu ake aruŋ nja  mpokuŋ Naşibaţi,  i wal wi Naşibaţi adatuŋ. ⁷ Utam maakan pke ar ñaaj, adole wo natool. K  ñaaj aş  hinan kat ŋ pke ar ñaaj anwoon nanuura na manjoonan. ⁸ Uko unkyuujuŋ k  Naşibaţi a al nja maakan uwoon k  wi  humuŋ  i pekadu, Krittu ake  pa nja. ⁹ Krittu atul p aak pi nul pa nja ukaaj k  Naşibaţi aji  wo batool  i k ş ki nul, abaa do do hum kado kawo aankluŋ kalowan nja udeeb wi Naşibaţi? ¹⁰ Woli wi  biŋ awo başoorad Naşibaţi, akak  i ploolan na nja wi Abukul ake uŋ pa nja, hum di di akwoon aankbuuran nja wi ana iŋ  i pke . ¹¹ K  uş  wo uunliŋ  i wan, Naşibaţi ado nja k   lilani  iki Ajugun Yetu Krittu ado nja k   wo h nkun  i ploolan na Naşibaţi.

Adam na Yetu Krittu

¹² Name k  pjuban pi ñaaj aloolan, *Adam, pa j pekadu  i umundu, k  pekadu m nt da j pke . H nkun ba aaj bti bajubani, awo i kake  bukal bti. ¹³ Pjuban pawo  i umundu ji *bgah bi Moyit babi bado kawo. K  jibi bawoon baando bi wo, Naşibaţi aanji m ban pjuban. ¹⁴ K  du wal wi Adam te wal wi *Moyit, pke  papeli, padoo diiman mnhina mi pa  i banwoon baanjuban ji Adam ampokuŋ pdo uko wi Naşibaţi ajakuluŋ.

*Adam awo wo ji anwoon i pbi, Yetu. ¹⁵ Ké pjuban pi Adam paşé wo paanhilan kanaamntên na uţen wi Naşibaţi aţenuŋ. Na manjoonan pjuban pi űaaŋ aloolan paţu ké bańaaŋ batum bakaţi ; ké bnuura bi Naşibaţi başé dem apel uko meńţ. Uţen wi aţepnuŋ űi űaaŋ aloolan, Yetu *Krittü aţen bańaaŋ udem apel. ¹⁶ Pjuban pi Adam papaţ maakan na uţen wi Naşibaţi. Naşibaţi awayeş pekadu dlolan, ké pwayeş meńţ paşé űij kakob. Ké uţen wi Naşibaţi uşé do ké amiir ipekadu itum. ¹⁷ Pjuban pi űaaŋ aloolan pado ké mnhina mi pkeţ manwinanaa, na manjoonan űaaŋ aloolan meńţ uŋ akaaŋ. Ké űi Yetu Krittü aloolan kak űşe yeenk apelan : bańaaŋ bti banyeekunŋ bnuura bweek maakan bi Naşibaţi ado baka ké bawo batool. Krittü ado baka ké bawat pkeţ kakaana ubida wi mńţo.

¹⁸ Hênk, pjuban ploolan pi Adam pado ké bańaaŋ bti baduknaanaa ; ké hênk kak di di udo utool uloolan wi Krittü adoluŋ uţiuŋ bańaaŋ ubida, ké bawo batool. ¹⁹ űi ppok ptiink pi űaaŋ aloolan, bańaaŋ batum baneej űi pekadu ; ké űi ptiink Naşibaţi pi űaaŋ aloolan, bańaaŋ batum bakak batool űi kadun ki Naşibaţi. ²⁰ *Bgah babii, hênk ké pekadu daşé tuma tum, ké dko di pekadu datumuŋ, bnuura babi atum apel. ²¹ Hênk, jibi pjuban padiimanuŋ mnhina mi pkeţ, hênk kak di di Naşibaţi aţepnuŋ űi Yetu Krittü Ajugun awul nja bnuura bi nul, űhilna űwo batool űi kadunul, űwat pekadu űkaana ubida wi mńţo.

6

Ubida na Krittü

¹ Ké we wi űkjakunŋ keeri? űwo kaduka űi pjuban kayeenkna bnuura btum bi Naşibaţi i? ² Nin! Nkeţ pa pjuban pi nja, hum di di űhianuŋ keeri kaduka űi pjuban? ³ Naamme ké nja bti űnyeeknuŋ batitmu űi Yetu *Krittü, űyeenk yeenk batitmu űi pkeţ pi nul i? ⁴ Wi űnyeekunŋ batitmu, űkeţ amoya na a kahilna jibi anaűiiŋ űi pkeţ űi mndem mi Aşin, űwo űi ubida uhalu.

⁵ Ké wi űkakunŋ baloolan na Yetu űi pkeţ pi nul, űluŋ kakak baloolan na a kak űi pnaţa űi pkeţ pi nul. ⁶ űme ké űaaŋ i űbiinŋ awo apaŋana na a, uleef unwoon űi mnhina mi pekadu uhilna utoka, hênk űwutna kawo űi mnhina meńţ. ⁷ űme ké űaaŋ ankeţuŋ abuur pekadu. ⁸ Wi űkeţuŋ na *Krittü, űme bnuura ké űluŋ kaka ubida na a. ⁹ űme ké Krittü annaűiiŋ űi pkeţ, aankak akeţ, pkeţ paankak ahinana. ¹⁰ Wi Krittü akeţuŋ, akeţ kapênanaan pekadu byaaş bloolan ; ké hênkunŋ wi awoon najeb, aka ubida pa Naşibaţi. ¹¹ Ké an kak hênk di nawoon kaşal kaji nakeţi, ké pekadu daankak aţonŋan, naţepna űi Yetu Krittü aka ubida pa Naşibaţi.

¹² Nakwut keeri pekadu daţonŋ uleefan, uleef unwoonŋ i kaluŋ kakeţ ; nawutan kado kaţaş iko iwuţaan yi uleefan uŋaluŋ. ¹³ Nakwut nin dko dlouŋ űi uleefan dawo űi pekadu, dado kado iko inwoonŋ iinwo itool. Wi nanaűiiŋ űi pkeţ aka ubida, naţepên ţep nawul Naşibaţi űleefan. Nadolan uleefan bti udo kado uko unwoonŋ utool űi kadun ki Naşibaţi. ¹⁴ Na manjoonan, pekadu daankak ahinan nin uko ulouŋ űi an : naankak awo űi mnhina mi *bgah bi Moyit, nawo űi bnuura bi Naşibaţi.

Pdo uko unwoonŋ utool

¹⁵ Ké we wi űwoonŋ kado ba? Wi űwoonŋ űenwo űi mnhina mi *bgah bi Moyit awo űi bnuura bi Naşibaţi, űwo kaduka űi pekadu i? Nin, meńţ hênk da. ¹⁶ Naamme ké woli nawutar uleefan űaaŋ alouŋ ké awo naşih i nan, naji nawo űi mnhina mi nul i? Woli pekadu di di nawutaruŋ uleef, daji daűij pkeţ, woli Naşibaţi a, naji nawo batool. ¹⁷ Nawulên űbeeb Naşibaţi : An nambiinŋ awo űi

mnhina mi pekadu, nakak hênkuŋ aŋaş na nŋhaaşan bti pjukan pi nayeenuŋ.
 18 Hênkuŋ nabuur ti pekadu akak aji nado iko inwoon i tool.

19 Mênkhoŋ na an ŋiki naando bi hil pyikrên. Nawo ŋfa baŋaan baŋtuun nŋhaaş nŋi baka bti ti iko iŋop na pjuban, hênk naji nabi pok pok pŋaş Naşibaŋi ; kē hênk kak di di nawoon hênkuŋ kaŋu nŋhaaşan bti ti pdo kado iko inwoon i tool kakaana ubida uyimanaan. 20 Wi nabiin awo ŋi mnhina mi pekadu, naando ji naşal kaji nawo kado iko i tool. 21 We wi nakaan wi nadolon iko yi, yi nakkowariin hênkuŋ ba? Iko mênŋ iŋij pkeŋ. 22 Hênkuŋ wi nabuurun pekadu akak alempar Naşibaŋi na nŋhaaşan bti, uko wi nakkakaan uwo ubida uyimanaan na pka ŋi ubaaŋşaani ubida wi mnŋo. 23 Aa, pjuban paji paŋij pkeŋ, kē uko wi Naşibaŋi aşaan aji ŋen uşē wo ubida wi mnŋo ŋi Yetu Krittu Ajugun.

7

Plempar Naşibaŋi phalu

1 An bayiŋ naan, dme kē name *bgah bi Moyit bnuura, name keeri kē bgah bawo pa ŋaan ado kaŋaş ba wal wi awoon aando bi keŋ. 2 Nawulên nŋten ŋi uko wi bniim : bgah baji ŋaaŋ awo kawo na ayinul te ukeŋul. Wal wi akkeŋun, awo najeeh, 3 ahilan kaniimar na ŋiinŋ alon. Aşale ya na ŋiinŋ alon nampaŋi wal wi ayinul ahumun najeb, aanwo ŋi bgah.

4 An bayiŋ naan, hênk di uwoon pa an kak. Nawo hênkuŋ biki *Krittu, pkeŋ pi nul pabuuranan ŋi mnhina mi *bgah. Nawo bajeeh hênkuŋ ahinan kawo biki Krittu, annaŋin ŋi pkeŋ, kahilna kalil Naşibaŋi. 5 Wi nŋbiin aŋaş iko yi nŋleef nŋi nja nŋaŋaluŋ ŋaŋ, pekadu daji daŋēpna ŋi bgah kado nja nŋal pdo iko iwuŋaan itum injaan iŋij pkeŋ. 6 Kē nşē wo nŋenkak awo hênkuŋ ŋi mnhina mi bgah. Nwo ji baŋaan banketun, kē bgah baankak aka mnhina ŋi nja. Uhaaş wi Naşibaŋi udo kē nŋinan plempara ŋi udolade uhalu ; awo nŋenkak awo ŋi mnhina mi *bgah bi Moyit ji ŋfa.

Pgut na pekadu

7 Kē we wi nŋwoon keeri kaji? *Bgah bi Moyit ŋi uleef wi ba bawo pekadu i? Nin! Mênŋ hênk da. Kē uşē wo woli mênŋ *bgah ba lah, mênkme uko unwoon pekadu. Woli mênŋ bgah bajakuŋ lah *wutan kaŋeebar bka bi ŋaan*^{*}, mênkme uko unwoon pŋeebar uko wi ŋaan. 8 Pekadu daŋēpna ŋi uko wi bgah baŋtuun pdo adolên kē nŋi kaŋeebar iko itum impaŋi. Woli bgah baanwoo, pekadu dakeŋi. 9 Ji mbi ndo kame bgah, dwo najeb kē wi mmehan me uko wi bgah bajakuŋ, kē pekadu daşē buka, 10 kē nşē keŋ. Hênk, bgah banwoon i kawulên ubida babaa ŋēp ŋēp aŋiŋen pkeŋ. 11 Pekadu daŋēpna ŋi uko wi bgah baŋtuun pdo aguurnên, kē uko mênŋ ukaaŋ kē nkeŋi. 12 Kē hênk di bgah bayimanun, iko bti yi bgah bajakuŋ kē iwo i tool akuŋ anuura. 13 Kē uko unnuuriin mênŋ, ukak hênkuŋ uko unjaan ufiŋ pa nŋi i? Nin! Mênŋ hênk da, pekadu daŋēpnuŋ ŋi uko unuura afiŋen kahilna kadiiman uko unwoon pekadu. Pekadu daŋēpna ŋi uko wi bgah baŋtuun pdo adiiman pyiban pi da.

14 Nme kē *bgah bawoona du Naşibaŋi, kē nŋi nşē wo ŋaan najen awaapana kawo ŋi mnhina mi pekadu 15 Na manjoonan, mênji kame uko unkaan kē nŋi kado iko yi njaan kado. Mênji kado iko yi nŋaluŋ pdo, dji kado yi mpokuŋ. 16 Kē woli mênŋal pdo iko yi nŋi kadolon, udiiman kē dyikrên kē bgah banuura. 17 Aşē wo mênŋ nŋi ŋi uleef naan djaan kado haŋ, pekadu danwoon ŋi nŋi meeŋ da. 18 Dme kē bnuura baanwo ŋi nŋi, baanwo ŋi ŋaan najen i nwoon. Dji kaŋal pdo bnuura kaşē wo mênji kahinan. 19 Mênji kado bnuura bi nŋaluŋ

* 7:7 Natanen ŋi Ppên 20.17; na ŋi Pleşan 5.21.

kabaa t̄ep t̄ep kado buṭaan di nwoon m̄en̄jali. ²⁰ K̄e h̄enk, woli m̄en̄jal pdo iko yi n̄ji kadolun, udiiman k̄e m̄en̄t̄ n̄ji dwoon ankadolun ya, pekadu danwoon ṭi n̄ji meet̄ da.

²¹ N̄ji n̄jalun pdo bnuura bi *bgah bajakun, dwin uko wi : buṭaan bi bi n̄jaan kado. ²² Ddinan na uhaaṣ wi naan b̄ti ṭi uko wi bgah bi Naṣibaṭi bajakun, ²³ aṣ̄e wo ṭi uleef naan meet̄ na uko ulon unjaan ugut na bgah bi m̄meen̄ aji bawo bnuura, kadol̄en̄ nkak nakalabuṣ i pekadu danjaan daṭon̄en̄. ²⁴ Ni n̄ji n̄wuṭ̄eni! In akluṅ kabuuranaan ṭi uleef wi, unwoon wi p̄ket̄? ²⁵ Dbeeb Naṣibaṭi! Aṭ̄epna ṭi Yetu *Krit̄tu abuuranaan.

H̄enk na uhaaṣ wi naan b̄ti d̄ji kaṭaṣ bgah bi Naṣibaṭi, k̄e ṭi uleef wi naan n̄ṣ̄e wo ṭi p̄taṣ pekadu.

8

Ubida wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaan uwul

¹ Woli iwo ṭi ploolan na Yetu *Krit̄tu, Naṣibaṭi aanklun kaji keeri k̄e iduknaanaa. ² H̄enkun iṭaṣ *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unjaan uṭ̄epna ṭi Yetu Krit̄tu kawulu ubida, ubuuraniin̄ pekadu na p̄ket̄*. ³ *Bgah bi Moyit baanhil pdo han̄, ṭiki iko yi uleef wi n̄ja unjalun ido k̄e bgah baanka m̄nhina maṅ. K̄e Naṣibaṭi aṣ̄e buuran n̄ja wi ayilun Abukul abi ji n̄aan naj̄en̄ abot awo b̄ṭen̄an pa pyeenkar n̄ja kakob pa ipekadu yi n̄ja. ⁴ Naṣibaṭi ado uko waṅ, uko wi bgah bajakun uhilna udolana kadiimanaan k̄e Naṣibaṭi awo naṭool. Uko m̄en̄t̄ uwo pa n̄ja n̄enk̄taṣun Uhaaṣ wi nul awo n̄enk̄taṣ iko yi uleef wi n̄ja unjalun.

⁵ Bañaan̄ banjaan̄ baṭaṣ iko yi n̄leef n̄ji baka n̄anjaluṅ baji baṣal ikow yi baka tañ. K̄e bañaan̄ banjaan̄ baṭaṣ *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi baṣ̄e ji baṣal iko inwoon yi wa. ⁶ Woli n̄ṣ̄al n̄ji n̄ja n̄aṭaṣ iko yi n̄leef n̄ji n̄ja n̄anjaluṅ, n̄luṅ kakeṭ. K̄e n̄ṣ̄al n̄ji n̄ja n̄aṣale ṭaṣ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, n̄wo na ubida n̄haaṣ n̄ji n̄ja n̄abot kaṭoor. ⁷ P̄taṣ iko yi n̄leef n̄ji n̄ja n̄anjaluṅ pawo p̄gut na Naṣibaṭi ; uleef wi n̄ja uun̄ji uṭaṣ bgah bi Naṣibaṭi abot awo uundo hilan p̄taṣ ba. ⁸ Woli n̄aan̄ aṭaṣ iko yi uleeful unjalun aanhilan kalil Naṣibaṭi.

⁹ H̄enkun̄ naankak aṭaṣ iko yi n̄leefan n̄anjaluṅ, naṭaṣ *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, unwoon ṭi an. Bañaan̄ banwoon̄ baanwo na Uhaaṣ wi Yetu *Krit̄tu, baanwo biki nul. ¹⁰ K̄e Krit̄tu aṣ̄e wo ṭi an. H̄enk, wi n̄leefan n̄adoon̄ awo n̄ji p̄ket̄ ṭiki najubani, Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uwulan ubida ṭiki nawo batool ṭi k̄eṣ ki Naṣibaṭi. ¹¹ K̄e woli uhaaṣ wi anaṭanaanun̄ Yetu ṭi p̄ket̄ uwo ṭi an, annaṭaanun̄ Yetu ṭi p̄ket̄ alun̄ kaṭ̄epna ṭi uhaaṣul unwoon ṭi an kawul̄ n̄leefan n̄anwoon̄ n̄ji p̄ket̄ ubida.

¹² An bayit̄ naan, n̄en̄wo keeri kado kaṭaṣ iko yi n̄leefun̄ n̄anjaluṅ, n̄wo kado kaṭaṣ uko wi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujakuṅ. ¹³ Woli naṭaṣ iko yi n̄leefan n̄anjaluṅ nalun̄ kakeṭ. K̄e woli Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭ̄en̄kan k̄e napok pdo iko yi n̄leefan n̄anjaluṅ nalun̄ kaka ubida. ¹⁴ Bañaan̄ biki Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ukṭon̄un̄ tañ bawoon̄ babukul. ¹⁵ Uhaaṣ wi n̄ayeenkun̄ uunkdol̄an nawo bajuuk bank̄ti'ulun̄. Udolan̄ k̄e nawo babuk Naṣibaṭi banjaan̄ bahuuran̄ kaji na a : « Abba†! Paap! » ¹⁶ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭup n̄ja ṭi n̄haaṣ n̄ji n̄ja k̄e n̄wo babukul. ¹⁷ Wi n̄woon̄ babuk Naṣibaṭi, n̄luṅ kayeenk uko wi ahon̄un̄. Woli n̄h̄aj na Krit̄tu, n̄luṅ kayeenk na a uko wi Naṣibaṭi ahon̄un̄, kawo ṭi m̄nd̄em̄ na a.

Mnd̄em̄ manklun̄ kabi

* **8:2** Naṭaṣ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unjaan̄ uṭ̄epna ṭi Yetu Krit̄tu kawulan ubida, ubuuranaan̄ p̄ket̄; ṭi n̄liبرا n̄lon̄ bapiit̄ aji d̄taṣ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unjaan̄ uṭ̄epna ṭi Yetu Krit̄tu kawul̄en̄ ubida, ubuuranaanun̄ p̄ket̄.

† **8:15** Abba :ṭi uṭup uaramayik dawoon̄ Paap.

18 Dwin kë mnhaj mi nkhajun hênkuñ maanhilan kalinj na mndëm mi Naşibați akluñ kayuuj ti nja. 19 Iko yi Naşibați apaşun iwo ti pyoonk maakan wal wi Naşibați akdiimanun banwoon babukul. 20 Umundu utaran atool pya katoka bë mënţ wul unaluñ njal wa, Naşibați adoluñ hañ aşë wul wa mnhaţ 21 kë uluñ kabuur ptoka, kaneej ti mnjeeh mi babukul bakluñ kaka ti ki bawo ti mndëm.

22 Nme kë te hênkuñ iko yi Naşibați apaşun bti iwooni awo ti mnhaj ji fñaat ankyaan kabuk. 23 Mënţ umundu ʔaň ukhajun, nja kak njwoon na *Uhaaş wi Naşibați kë uwo uţen uteek wi nul, njwooni ti njhaaş ni nja meet wi njwoon maakan ti pyoonk Naşibați adiiman kë njwo babukul abot abuuran njleef ni nja. 24 Mnhaţ mi njwoonaanun mando kë njme kë njbuuri. Kë woli njdo bi win uko wi njhaţun, mënţ mnhaţ ma. In akhaţun uko wi adoon abi win? 25 Kë njşale wo njênwin uko wi njhaţun njtaman ti pyoonk wa.

26 Jibi njbişniin, *Uhaaş wi Naşibați uji uţenk nja ; wi njwoon njëmme uko wi njkñehanun Naşibați, Uhaaş uji uñehan pa nja kaşë wo uunji uţëpna ti njşup. 27 Naşibați ammeen uko unwoon ti njhaaş ni nja bti, adinan ti uko wi uhaaş wi nul ujakun ti ki ujaan uñehandër bañaan biki Naşibați jibi Naşibați anjalun. 28 Nme kë Naşibați aji lemp ti uko undoli pa bnura bi bañaan bti banjalulun, bawo biki adatuñ pa uko wi anjalun pdo. 29 Bañaan mënţ ado bi dat dat baka, adinan pdo baka bawo ji Abukul, hênk, abukul aşë wo bajeen i babukul batum. 30 Naşibați adu keeri bañaan biki adoon abi dinan dinan aji adati ; biki aduun ado kë bawo batool ti kës ki nul ; biki adoluñ kë bawo batool adëman baka.

Pdëm pi unjal wi Naşibați

31 Kë we wi njwoon kaţup ti uko mënţ bti? Woli Naşibați awo na nja, alon ahinan kaşoor nja i? 32 Ul anwoon aanneenan Abukul tootëş, aşë wula pa nja bti. Wal wi Naşibați adoon ado hañ, hum di awoon aankten nja kak ti bnura bi nul iko bti. 33 Kë in aktaparun bţup biki Naşibați adatuñ? Nin fñaan alon na manjoonan aanhili. Naşibați ajakuñ bawo batool, 34 in ahilun keeri kaji baduknaanaa? Nin alon! *Krittu akeţ kë Naşibați anaţana ti pkeţ, kë awo hênkuñ ti kañen kadeenu ki Naşibați aţupar nja. 35 Kë we ukpënanun nja unjal wi Krittu anjalun nja? Phaajala, mnhaj, unoor, këme ubon, bwaan, këme iko injaan ido buţaan këme bfiñar? 36 Hênk di upiitaniin ti Ulibra wi Naşibați aji : « Iwi ikaan kë nji njhog pkeţ nfa na utaakal.

Njwo ji njkaneel ni bakñooţun pya kafinj. »*

37 Kë njşë wat iko mënţ bti ti ki *Krittu anjal nja. 38 Dwin kë nin uko ulon unnhil kapënan nja ti unjal wi Naşibați anjalun nja : mënţ pkeţ pa këme ubida, njwanjuţ, këme njntaayi, mënţ nţa da këme faan, këme bankşihun, 39 mënţ iko yi bko duuţ ya këme yi mboş uţeeh. Nin uko ulon umpaşaniin unnhil kapënan nja ti unjal wi Naşibați anţëpnun ti Yetu Krittu Ajugun anjal nja.

9

Pdat pi Naşibați adatuñ Itrayel

1 *Krittu ame kë uko wi nji kabiin pţup uwo manjoonan ; mênktilan, kë *Uhaaş wi Naşibați unwoon ti nji udiiman kë uko wi nji kajakuñ uwo manjoonan : 2 uhaaş wi naan ujootan maakan kë mbot ahaj maakan. 3 Ddoos hokan hokan Naşibați afëpën nji ti uleef wi naan mbot nlow Krittu pa bnura bi bayiţ naan, biki pntaali pi naan. 4 Bawo biki pntaali pi *Itrayel, akuţ awo biki Naşibați adatuñ bawo babukul. Naşibați adiiman baka mndëm mi nul.

Ado *bhoṅar na baka abot awul baka bgah bi nul na idolade yi pdēmanaan Naṣibaṭi na iko bti yi ahoṅuṅ. ⁵ Bawo biki pntaali pi bateem nja bammeeṭaniinṅ. Kē ṭi pntaali mēntṅ pi pi Yetu apēmnuṅ, ul ampelunṅ iko bti, awo Naṣibaṭi, awo na bnuura te mntṅ! Uwo haṅ.

⁶ Uko undoluṅ pntaali pi Iṭrayel kakṣa uunwo kē Naṣibaṭi aando uko wi ahoṅuṅ. Uko unwoṅ uwo kē mēntṅ bañaanṅ biki Iṭrayel bti bawoonṅ biki pntaali pi Naṣibaṭi. ⁷ Bañaanṅ bti biki pntaali pi *Abraham baanwo babukul na manjoonan. Hēnk di di Naṣibaṭi ajakuṅ na Abraham aji : « *Bankpēnnuṅ ṭi Itaak ṭaṅ bakwoonṅ pntaali pi nu.* »[✧] ⁸ Mēntṅ bampēnnuṅ ṭi Abraham bti keeri bawoonṅ babuk Naṣibaṭi, biki Naṣibaṭi ahoṅuṅ aji bawo pntaali pi nul bawoonṅ babukul. ⁹ Uko wi ahoṅuṅ Abraham wii wi, aji : « *Dluṅ kabi ṭi pkili ṭi wal wi ; uṭēnk wal mēntṅ Faara aharu abuk napoṭ ṅiṅ.* »[✧]

¹⁰ Kē uṣē wo uumbaanaṅ hēnk. Naṣalan *Rebeka : babukul batēb biki akaan na Itaak ateem nja bawo kbet. ¹¹⁻¹² Ji babi bado kabuka, ji babi bado kado uko unuura kēme uwuṭaan, Naṣibaṭi aji na Rebeka aji : « *Pntaali pi naweek pabi kado kalempar pi nampoṭi.* »[✧] Naṣibaṭi aṭup haṅ kadiimanaan kē ul adatuṅ jibi aṅaluṅ, uunwo wo uko wi aloṅ ṭi baka adoluṅ. ¹³ Kē hēnk kak di di Naṣibaṭi aṭiṅniṅ ṭi Ulibra wi nul aji : « *Djal Yakob aṣē pok Etawu* »[✧]

¹⁴ Nṅal keeri kaji Naṣibaṭi aanwo natool i? ¹⁵ Nin! Aṭup Moyit aji : « *Dmiir ṅaan i nṅaluṅ pmiir, kaṅaga i nṅaluṅ kaṅaga* »[✧] ¹⁶ Uko mēntṅ udiiman kē woli Naṣibaṭi adat ṅaan, aanji ten ṭi uko wi ṅaan mēntṅ kēme wi ahilunṅ kado, mṅaga mi nul mankaanṅ kē aji data. ¹⁷ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi, aji na *Farawuna naṣih i Ejiptu : « *Kē uko unkaanṅ kē ṅu'u ṭi pṣih uwo kē djal kaṭēpna ṭi iwi kayuuj mnhina mi naan, katim naan kahilna kameeṭana ṭi umundu bti.* »[✧] ¹⁸ Iko bti iwoona ṭi uko wi Naṣibaṭi aṅaluṅ pdo, ahinan kaṅaga bañaanṅ kēme kado baka batam ikow.

Udeeb na mṅaga mi Naṣibaṭi

¹⁹ ṅaan aloṅ ahinan keeri kahepar kaji : « *Hum di di Naṣibaṭi ahinanuṅ kadeebaṭēr nja wi ajaanṅ ado nja ṅdo jibi aṅaluṅ ṅdo?* » ²⁰ Kē nṣē heparan an bayit naan, naṣal aji nawo bahonṅ kado kahepar Naṣibaṭi uko wi akdoluṅ ba? *Pṭukar paji pahepar ambomanuṅ pa uko unkeyi kē aboman pa na jibi abomandēruṅ pa i** ²¹ Ambomanuṅ pa ahinan kaboman pṭukar pnuura na pṭukar puwuṭaan ṭi ufuuṣ uloolan wi awoonaanunṅ.

²² Kē hēnk kak di di Naṣibaṭi abiṅ aṅal pdiiman udeeb wi nul kabot kadiiman mnhina mi nul bañaanṅ bti bantaanṅ na pyeenk kakob. Aṣē baa ṭēp ṭēp amiir baka. ²³ Ado haṅ wi adiimanuṅ jibi adēmuṅ maakan wi aṅaṅiṅ bañaanṅ biki adatuṅ pa bawo ṭi mndēm mi nul. ²⁴ Nja ṅwoonṅ biki Naṣibaṭi adatuṅ mēntṅ, ṅēnwo bayuday ṭaṅ, banwoonṅ baanwo bayuday bawo ṭi bakaanṅ mēntan. ²⁵ Hēnk di di Naṣibaṭi ajakuṅ na Hotea ṭi ulibra wi nul :

« *Bañaanṅ banwoonṅ baambi wo biki pntaali pi naan*

kē nṣē do baka bawo biki pntaali pi naan.

Bañaanṅ biki nwoonṅ mēmbaanṅ kaṅala

kē nṣē ṅal baka maakan. »[✧]

²⁶ Akak aji na a :

« *Dji na baka,*

naanwo biki pntaali pi naan

✧ 9:7 Ujuni 21.12. ✧ 9:9 Natenan ṭi Ujuni 18.10. ✧ 9:11-12 Ujuni 25.23. ✧ 9:13 Natenan ṭi Malaki 1.2-3. ✧ 9:15 Natenan ṭi Etekiyel 33.19. ✧ 9:17 Natenan ṭi Ppēn 9.16. * 9:20 Natenan ṭi Itayi 29.16. ✧ 9:25 Hotey 2.25.

kë başë luŋ kadu'an

babuk Naşibaŋi ajug ubida. »[✧]

²⁷ Kë hënk di di *İtayi *Naşupar Naşibaŋi ajakuŋ na babak İtrayel :

« *Babuk İtrayel batum ji pyiw panwoon du kabanŋ ki bdëk,*
kë bantiinku ŋi baka ŋañ bakdukiinŋ kabuur.

²⁸ *Ajugun aluŋ kaŋaran taran kado ŋi umundu*
uko bti wi abiinŋ aŋup aji ado. »

²⁹ İtayi akak aŋiini aji :

« *Woli Ajugun *Anhiniinŋ iko bti*
aandukar nja lah bañaanŋ baloŋ biki pntaali pi nja
ŋwoha ji biki ubeeka wi Fodom
kaba fuŋ jibi babaanŋ biki ubeeka wi Gomora. »

³⁰ Kë we wi ŋwoonŋ kate ŋi uko waŋ? Wii wi : bañaanŋ banwoonŋ baanwo bayuday banwoonŋ baankla tfa pwo batool ŋi kadun ki Naşibaŋi, babak batool ŋi kadunul ŋiki bafiyaara. ³¹ Kë biki İtrayel banklaanŋ pwo batool ŋi kadun ki Naşibaŋi aŋëpna ŋi bgah bi Moyit başë wo baanhilli. ³² Kë we ukaanŋ ba? Başal aji ptaş bgah paktuunŋ bawo batool ŋi kës ki Naşibaŋi, baanyikrën kë bawo i kafiyaara. Bajot ŋi plaak panjaanŋ pado bañaanŋ bahubta, ³³ Hënk di di upiitaniinŋ ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aji :

« *Tenan! Dŋu plaak ploŋ du *Fiyon.*†

Plaak pa pdo bañaanŋ bahubta babot bajot.

Kë banfiyaaruŋ plaak mënŋ

başë wo baankkowa nin. »

10

¹ An bayiŋ naan, uko wi nji nŋaluŋ maakan ŋi uhaaş naan, uko wi nji kañehandëruŋ bayuday Naşibaŋi, uwo babuur. ² Dme kë baŋala maakan, kë uŋal wi baŋaluluŋ uşë wo uunwo na kame, ³ baanyikrën jibi ajaanŋ ado ŋaanŋ awo natool ŋi kadunul. Balaana pwo batool ŋi kadunul na iko yi başaluŋ bukal ŋi ŋleef ŋi baka. Hënk, bapok udolade wi nul wi ajaanŋ aŋëpna kado bañaanŋ bawo batool ŋi kadunul. ⁴ Na manjoonan *bgah bi Moyit badolun hënkunŋ kë ŋban du *Krittü, banfiyaaruŋ bti bawoona batool ŋi kadun ki Naşibaŋi.

⁵ *Moyit ŋi uleeful adiiiman ŋi ŋpiit ŋi nul jibi ŋaanŋ ajaanŋ aŋëpna ŋi ptaş bgah kawo natool aji : « *Ŋnaanŋ anktaşuŋ iko bti yi bajakuŋ, aka ubida unkwoonuŋ ŋi ba* »[✧] ⁶ Kë uŋup wi Naşibaŋi aŋupuŋ ŋi pwo natool panwoonuŋ du pfiyaar uşë ji : Kdo kaji ŋi uşalu : « *In akluŋ kapaya baŋi?* » Krittü aando bi wala wala ŋi ba i? ⁷ Kdo kaji kak : « *In akluŋ kawala du bnjiir?* » Krittü aando bi naŋa naŋa ŋi pkeŋ i? ⁸ Kë we wi ujakuŋ keeri? *Uŋup wu wuŋ aŋoŋu, uwo ŋi mntumu, awo ŋi uhaaşu.*[✧] Uŋup mënŋ uwoonŋ uŋup wi ŋkŋpuuŋ unjakuŋ aji ŋaanŋ awo i kafiyaar. ⁹ Woli iŋup na mntumu aji Yetu awoonŋ Ajugun abot afiyaar ŋi uhaaşu kë Naşibaŋi anaŋana ŋi pkeŋ, klunŋ kabuur. ¹⁰ Na manjoonan, pfiyaar du uhaaş meetŋ pajaanŋ paŋiŋ pwo natool, pŋup na mntum kaji Yetu awoonŋ Ajugun paji paŋiŋ mbuur. ¹¹ Hënk di di *Ulibra wi Naşibaŋi ujakuŋ : « *Bañaanŋ bti banfiyaaruŋ baankkowa.* »[✧] ¹² Hënk, uunka nayuday këme anwoonŋ aanwo nayuday : bukal bti baka Ajug baka aloolan, anjaanŋ atuum bnuura bañaanŋ bti banŋuunŋ mnhaŋ mi baka ŋi a. ¹³ Na manjoonan *anŋuunŋ mnhaŋ mi nul ŋi Ajugun aluŋ kabuur.*[✧]

✧ 9:26 Hotey 2.1. ✧ 9:28 İtayi 22.23. ✧ 9:29 Natenan ŋi Ujuni 19.24-35. † 9:33 Fiyonŋ; Dawo katim kalonŋ ki Yerutalem. ✧ 10:5 Bgah 18.5. ✧ 10:8 Pleşan 30.12-14. ✧ 10:11 Natenan ŋi İtayi 28.16. ✧ 10:13 Natenan ŋi Yowel 3.5.

14 Kê hum di di baktuun mnhaŋ mi baka ƚi Ajugun, wi bawoon baanfiyaara? Hum di bakfiyaaruluŋ, wi bawoon baambaŋ katiinka uko wi nul? Hum di baktiinkuŋ uko wi nul, wi nin aloŋ awoon aantup baka wa? 15 Kê hum di di ñaaŋ akŋupuŋ baka wi bawoon baanyil nin aloŋ? Kê hênk di di Ulibra wi Naŋibaŋi ujakuŋ: « *Natenan jibi unuuri pwin bañaan bankŋijun Uŋup Ulil Unuura!* »[✧]

16 Kê mênŋ bayuday bti baŋaŋ aŋaŋ *Uŋup Ulil Unuura. Hênk, *Itayi *Naŋupar Naŋibaŋi ahepar aji : « Ajugun, in afiyaaruŋ utup wi nŋupuŋ[✧]? » 17 Pfiyaar paŋi pawoona ƚi uko wi ñaaŋ aŋiinkuŋ, kê uko wi ñaaŋ aŋiinkuŋ uwoona du utup wi *Krittu.

18 Kê nŋe hepar keeri, bayuday baantiink tiink i? Na manjoonan baŋiinki. Upiitana ƚi *Ulibra wi Naŋibaŋi aji :

« *Pdiim patiinkana ƚi umundu bti, nŋup naban du kabaŋ ki umundu.* »[✧]

19 Kê nkak ahepar, biki *Itrayel baantee i? *Moyit atem ƚi uko waŋ wi ajakuŋ aji Naŋibaŋi aji :

« *Ddolan nakuj bañaan banwoon baanwo pntaali pi naan, ddolan nadeebaŋer bañaan banwoon baamme nin uko ulon ƚi nji.* »[✧]

20 *Itayi Naŋupar Naŋibaŋi adoo ñoom aji Naŋibaŋi aji :

« *Banwoon baankla'ên bawinên, dwinana du banwoon baanheparaan.* »[✧]

21 Kê ƚi uko wi Itrayel aŋe ji : « *Nwal bti, ddek kañen bañaan banwoon baantiinkên abot atam ikow.* »[✧]

11

Mñaga mi Naŋibaŋi añaŋiŋ pntaali pi nul

1 Dhepar keeri : Naŋibaŋi apok pntaali pi nul i? Nin! Nji ƚi uleef naan dwo nayuday, i pntaali pi *Abraham, i pŋini pi *Benyamin. 2 Naŋibaŋi aampok pntaali pi nul pi adoon abi dat dat. Jêm name uko wi *Ulibra wi Naŋibaŋi upiitun ƚi dko di *Eli aŋomanuŋ du Naŋibaŋi ƚi uko wi Itrayel? 3 Aji na a : « Ajugun, bafin *baŋuparu akuŋ atok iliit yi mngur yi nu. Nji aloolan ddukiin kê bakak aŋal kafinên. »

4 Kê Naŋibaŋi aŋe teema aji : « *Ddat baŋaŋar naan iñeen-week nŋaaŋ iñeen paaj na ulon (7000) banwoon baandëman *Baal.* »[✧] 5 Kê hênk di uwoon hênkuŋ. Naŋibaŋi ƚi mñaga mi nul adat balon bantiinku kê bawo biki nul. 6 Adat baka ƚi mñaga mi nul, mênŋ iko yi badoluŋ ikaan ; woli hênk da lah, mñaga mi Naŋibaŋi maankwo mi manjoonan.

7 Kê we wi nwoon kamëban ƚi uko waŋ? Pntaali pi Itrayel paanwin uko wi paklaan, biki Naŋibaŋi adatuŋ ƚaŋ bawinuŋ wa. Kê bandukiin baŋe dënët nŋaaŋ. 8 Hênk di di upiitaniin ƚi *Ulibra wi Naŋibaŋi aji :

« *Te nŋa Naŋibaŋi ado nŋaaŋ nji baka kê nŋadënëŋi kës ki baka kaankak awin, ibaŋ yi baka iinktiink.* »[✧]

9 Kê *Dayit naŋih akak aji :

« *Pde pi baka pawoon bŋaaw, bahilna bajot, bakoba kakob ki bataanjanaanuŋ.*

10 Dolan kës ki baka kafël bado bakak bakuul

✧ 10:15 Natenan ƚi Itayi 52.7. ✧ 10:16 Natenan ƚi Itayi 53.1. ✧ 10:18 Kañaam 19.5. ✧ 10:19 Natenan ƚi Pleŋan 32.21. ✧ 10:20 Natenan ƚi Itayi 65.1. ✧ 10:21 Natenan ƚi Itayi 65.2. ✧ 11:4 1 Baŋih 19.10.18. ✧ 11:8 Natenan ƚi Pleŋan 29.3.

dolan baka bado kajiŋ ɲwal bti*. »

11 Ké nşë hepar keeri : biki Itrayel bajot pjot pi bawooŋ baanknaŋa nin i? Nin! Pjot pi baka pado banwooŋ baanwo bayuday bahilan babuur, kadoona bayuday bakuj baka. 12 Ké woli phubta pi bahubtiin pado ké bañaan bti biki umundu bayeenk bnuura bweek, ké pjot pi baka pado ké ɲtaak bti ɲayeenk bnuura bweek, wel wi pkak baka bti ɲi mbuur pawooŋ paanktjij?

13 An nanwooŋ naanwo bayuday dɕupan hénkuŋ: nji dwooŋ *nanjañan i Naşibaŋi ayiluŋ du an, dji kalilan maakan pdo ulemp unwooŋ wi naan, 14 ɲiki dɲal pdo bañaan biki pntaali pi naan bakujan, baloŋ ɲi baka bahilna babuur. 15 Wi Naşibaŋi apokun biki *Itrayel, bandukiin bahilan akak du a. Hénk, woli Naşibaŋi akak atiinkar na biki Itrayel, uwo wo ji pwul ubida bankeŋun keŋ.

16 Woli bawul Naşibaŋi pde pteek, pde pandukiin bti payimani. Woli intaañ yi bko iyimani, bko bti bayiman kak. 17 Itrayel dawo ji bko bi mnoliwera bi batepiin bi Naşibaŋi afaluŋ inah ilonŋ ; aşë ɲu iwi inwooŋ iinwo nayuday ɲi dko di bafalnuŋ ya, ihilna iyeenk pñaak pankwoonuŋ du kantaañ ki bko. 18 Ké işë wo i kawut kaşal kaji ipel inah infalaniin yuŋ. Leşan ɲaŋ ké mënŋ iwi itjjanuŋ intaañ yi bko mënŋ, yul itjjaniiŋ.

19 Dme ké iji inah mënŋ ifalana falana ihilna iyeenk dko di yul ibiin awo. 20 Hénk da. Inah ifalana falana ɲiki yaanfiyaari, ké iwi işë wo dko di iwooŋ ɲiki ifiyaari. Wutan keeri kado kahomp, ɲëpan ɲëp ido kalipara. 21 Woli Naşibaŋi apënan inah inwooŋ yi nul, hum di awooŋ aanhil pdo haŋ kak na iwi ba?

22 Hénkuŋ iwin jibi Naşibaŋi ahiini kawul ñaan bnuura na jibi ahiini kakob ñaan. Aweŋan banjotun aşë wulu bnuura. Ado kawulaaru wul bnuura woli itaman amëban bnuura bi nul. Woli iindo haŋ, apënanu ɲi dko di iwooŋ. 23 Ké bukal, woli baanduka ɲi ppok pfiyaar bakak du di babin awo ɲfa, ɲiki Naşibaŋi aka mnhina mi pkakan baka da. 24 Iwi, iwo kanah ki bko bpaajal ki Naşibaŋi afaluŋ abi ɲu ɲi bko bi nul bi atepiin. Ké bayuday, bawooŋ inah yi bko bi batepiin tepi buŋ. Naşibaŋi ahilan keeri kakakan baka du bko banwooŋ bi baka.

Mbuur mi Itrayel

25 An bayiŋ naan, mënŋal an nawooŋ naanwo bayuday nado kahomp. Hénk, dɕupan uko ummeniin unwooŋ ɲi uko undoluŋ pntaali pi *Itrayel : baloŋ ɲi baka bakak atam ikow, abot aluŋ kaduka haŋ te wal wi an nanwooŋ naanwo bayuday biki Naşibaŋi adatuŋ bti nakbuurun. 26 Hénk, biki Itrayel babuur, hénk di di Naşibaŋi ajakuŋ ɲi ulibra wi nul :

« *Aloŋ aluŋ kawoona *Fiyon pbuuran baka*

wal mënŋ biki pntaali pi Yakob başë bañaan ppokën.

27 *Uko mënŋ wi wi nhoŋuŋ aji ddo,*

wal wi nkapënanuŋ pekadu di baka,

ɲi bhoŋar bi nji kaluŋ kado na baka. »*

28 Woli ñaan aten jibi bapokun ptaş *Uɕup Ulil Unuura, bawo başoorad Naşibaŋi, nahilna naŋiink wa. Ké başë wohi biki Naşibaŋi adatuŋ, aŋal baka ɲiki aten ɲi bhoŋar bi abiin ado na bateem baka. 29 Aanji teh uko wi adoŋ abi ɲen ɲen, aanji ɲilma bañaan biki adoŋ abi dat dat.

30 An nanwooŋ naanwo bayuday nabi pok ptaş Naşibaŋi, ké aşë bi miiran wi bayuday babin apok ptaşa. 31 Ké kamiir ki amiiranaŋ, kado ké ahil kak kamiir bayuday bampokun ptaşa. 32 Hénk, Naşibaŋi ado ké bañaan bti baduka ɲi ppok ptiinka awo wo ji badëtaa. Ado do haŋ kahilna kamiir bañaan bti.

³³ In ahilanuŋ kaniib pyok pi Naŋibaŋi na uŋal untuŋa wi nul na iko yi ameen? In ahiluŋ kame uŋal wi nul, in ahiluŋ kapiban uko wi akdoluŋ?

³⁴ Hënk di di upiitaniin ŋi *Ulibra wi Naŋibaŋi, aji :

« In ahilanuŋ kame uŋal wi Ajugun?

In ahiluŋ kawula uŋal? »

³⁵ « In aŋeeŋanuluŋ kadoo kayoonk baluk? »*

³⁶ Hënk di uwoon, iko bti iwoona du a, iko bti iŋepna ŋi a, iko bti iwo pa a. Mndëm manwo ŋi Naŋibaŋi te mnŋo! Uwo haŋ.

12

Ubida uhalu ŋi Krittu

¹ An bayiŋ naan, Naŋibaŋi adiimanuŋ nja kamiir ki nul, ukaaŋ kè nji kakoŋan kooŋ keeri, nawul nŋeeŋan nŋawo bŋeŋan bjeb banwoon bi Naŋibaŋi abot alila. Waŋ ukwoon pdëman pi nakdoon kadëmana ŋi nŋaaŋan. ² Nawutan pdo uko wi baŋaŋ biki umundu wi bajaŋ bado, naŋëpan tëp nawut Naŋibaŋi aŋëŋan nŋaaŋ abot awulan nŋal nhalu. Wal mënŋ, nahilan kayikrën uko wi Naŋibaŋi aŋaluŋ: uko unwoon unuura, uko unliluŋ, unwoon ujint piŋ.

³ Naŋibaŋi awulën bnuura, ukaaŋ kè nji kaŋupan an bti : « Nawutan kala pdëman nŋeeŋan. Andoli ŋi an aŋëpnën ŋi pfiyaar pi afiyaaruŋ Naŋibaŋi adolna uko wi aŋu'uluŋ pdo. ⁴ Nŋwo na uleef uloolan, unŋumi na iko impaŋi, kè iko mënŋ bti iŋë paŋ iko yi ijaŋ ilemp. ⁵ Kè hënk di uwoon pa nja : nŋtum maakan kè nja nŋwoon biki *Krittu nŋë wo uleef uloolan, andoli awo i bandukiin. ⁶ Naŋibaŋi ŋi bnuura bi nul aŋen nŋaaŋ andoli iko impaŋi na yi atëntul yi awo i kado kalempna. Woli nŋwo i pdo kaŋupar Naŋibaŋi, nŋdo wa na pfiyaar pi Naŋibaŋi aŋenuŋ nja. ⁷ Woli nŋwo i plempar batent nja, nŋlempar baka. Woli nŋwo i pjukan batent nja, nŋdo haŋ. ⁸ Woli nŋwo i pŋëntën batent nja, nŋdo haŋ. Woli nŋwo i pŋen, nŋten bë nŋenkyoonk nin uko ulon. Woli Naŋibaŋi aŋu nja ŋi pŋih, nŋwo kataman. Woli iwo i pŋënk najuuk, tënkana na mnlilan.

⁹ Naŋaladan na batëntan na manjoonan. Nalowan iko bti inwoon iwuŋaan, namëbaan bnuura uko unwoon unuura. ¹⁰ Naŋaladan na batëntan jibi naŋaladuŋ du katoh, andoli ji taman ŋi pdëman atëntul. ¹¹ Nawutan nin kawalan iŋen. Naŋuun kabaŋ ŋi plempar Ajugun na uhaaŋ wi nan bti. ¹² Nalilaan ŋi mnhaŋ mi nahaŋuŋ, namiiran ŋi mnhaŋ, nawut kaŋaŋan nin pŋehan Naŋibaŋi. ¹³ Nadoon kaŋënk baŋaŋ biki Naŋibaŋi banwoon ŋi kanuma nabot nado kayeenk bayaant du itohan.

¹⁴ Naŋeehaan Naŋibaŋi awul bnuura baŋaŋ bankhajananaŋ ; naŋeehaana awul baka bnuura, awut kafëp baka. ¹⁵ Nalilaan na banwoon ŋi mnlilan, nawooni na banwoon ŋi nŋwooni. ¹⁶ Natiinkaran. Nakdo kala mndëm, naŋëpnën tëp nawalan ikowan. Nawutan kaŋal kaji natit apel bandukiin. ¹⁷ Nawutan kalukan nŋaaŋ andolanaŋ buŋaan. Natamaan nado kado uko unuuriin ŋi këŋ ki baŋaŋ bti. ¹⁸ Natamaan nado jibi nahiluŋ nawo bnuura na baŋaŋ bti. ¹⁹ An bayiŋ naan biki nŋaluŋ, naklukan nin, nawutan Naŋibaŋi awayëŋ. Hënk di di Ajugun ajakuŋ ŋi ulibra wi nul : « Nji dluŋ kalukanan, nji dkluŋ katuuman »*

²⁰ Akak aji :

« Woli ubon ude baŋooradu,
wulan baka bade.

Kë woli udaan uŋij baka,
wulan baka badaan.

*Woli ido harj,
ikuŋan baka mnkow. »**

²¹ Nakwut buŋaan dawatan, naŋëpan ðëp nawat da na bnuura bi najaan nado.

13

Pdo katiink baweek biki pših

¹ Ñaan andoli adoon katiink baweek banwoon ði pših, ðiki pših bti pawoona du Našibaŋi kē banwoon ði pših, Našibaŋi aŋuun baka ði pa. ² Hēnk, ñaan ampokun ptiink banwoon ði pših apok ptaš uko wi Našibaŋi aŋuun pdo. Bukun mēntan Našibaŋi akob baka. ³ Na manjoonan banwoon baando buŋaan baanwo kado kalēnk baših, bandolun buŋaan bawoon kado kalēnk baka. Kē woli iinjal keeri pdo kalēnk banwoon ði pših, dolan bnuura ŋaŋ, bataanaru ði uko waŋ. ⁴ Na manjoonan bawo balempar Našibaŋi biki aŋuun ði pših pa bnuura bi nu. Kē iŋale do buŋaan, iwo kado kalēnk baka ðiki baka mnhina mi pweŋan. Balempar lempar Našibaŋi kadiiman udeeb wi nul bankdolun buŋaan. ⁵ Iwo keeri kado katiink baka ðiki ime kē uwo uko wi iwoon kado kado ; iinwo kado wa ðiki iŋi udeeb wi Našibaŋi ŋaŋ.

⁶ Ukaan kak kē iwo kado kaluk daaŋa. Na manjoonan bakobraar daaŋa baji balempar lempar Našibaŋi wi bakdolun harj. ⁷ Lukan ñaan andoli uko wi iwoon i pluka. Iwole kaluk daaŋa, lukan da ; uko wi iwohan pluk pših, lukan wa. Kē hēnk kak, iwole ptiink ñaan, tiinkana bnuura ; iwole pdēman ñaan, dēmaana.

Bŋalad bi ŋjaladun

⁸ Nawutan kaŋeŋ nin ñaan alon. Baŋeŋ bi nan bi ŋnuur bti bawoon ŋaŋ bŋalad bi naŋaladun ; ñaan anjalun atēntul ado uko wi *Bgaŋ bi Moyit bajakun bti. ⁹ Bgaŋ baji : « Iinkpiint na ahar ñaan », « Iinkfiŋ ñaan », « Iinkkiij », « Iinkŋeebar bka bi atēntu »* na iko ilon kak. Kē uŋup uloolan uŋe ŋonkrēn iko mēnt bti yi bgaŋ bajakun, uwoon : « *Nalan atēntu jibi iŋalun uleefu.* »* ¹⁰ Pŋal atēntul paanji paŋija nin buŋaan dlon ; pŋal atēntul pawoon keeri pdo uko bti wi bgaŋ bajakun.

Pbomandēr pa ubi wi Krittū

¹¹ Name wal wi ŋwoon hēnkun ; wal wi pnaŋa ði bŋoy ubani. Unuur wi mbuur uŋog nja hēnkun apel wal wi ŋbaan ajun jun pfiyaar. ¹² Utejan ulowi, nfa maŋogi. Nawulēn ŋduk keeri iko injaan idolana du bdēm, njej ijaanan yi pnak. ¹³ Nawulēn ŋdo kado iko inwoon itool jibi ñaan ajaan ado na pnak. Nawulēn ŋwut kande kaweeke, na ukuj na pjuban pi piint na ubida uŋop na pŋom na bkujar. ¹⁴ Natamaan nanaam na Yetu *Krittū Ajugun ði mnwo mi nan, naŋaŋan pdo kaŋaŋ iko yi ŋleefan ŋaŋalun kado kado.

14

Pwut kado kabeeh batēnt ŋja

¹ Nayeekan ði ptoofan anwoon aando bi liint ði pfiyaar nawut kado kaŋom na a ði iko yi aŋalun. ² Alon aŋiyaar kē iko bti ihinan kade'ana ; kē alon anwoon aando bi liint ði pfiyaar aŋiyaar kē aanwo kade nin uyemaŋ ulon. ³ Anjaan ade uyemaŋ awutan kabeeh anwoon aanji de wa ; kē anwoon aanji de wa awutan kado kaji atēntul mēnt aduknaanaa, un mēntan awo kak i Našibaŋi. ⁴ Iwo in ado ji nalempar ñaan alon alemp bnuura kēme buŋaan? Woli alemp

* 12:20 Pleŋan 32.35. * 13:9 Ppēn 20.13-17; Pleŋan 5.17-21; Maci 19.18. * 13:9 Bgaŋ 19.18.

bnuura kēme aleep buṭaan uten anṭu'ulun ulemp. Kē aṣē luṅ kalemp bnuura ṭiki Ajugun aka mnhina mi pṭēnka.

⁵ Alon aji dēman unuur ulon kapel ṅandukiin, kē balon baji baji ṅnuur bti ṅalinuṅ. Andoli aji wo i kamēban ṭi uko wi afiyaaruṅ. ⁶ Andēmanuṅ ṅnuur ṅlon, aji do haṅ pa Ajugun. Kē hēnk di di anṅaan ade iko bti, ajaan ade ya pa Ajugun, kabot kabeeba ; kē anwoon aanji de iko bti aji do haṅ pa Ajugun kabot kabeeba. ⁷ Na manjooan, woli ṅka ubida kēme akeṭ, mēntṅ nja ṅwoon bajug ubida wi nja. ⁸ Woli ṅka ubida, ṅka wa pa Ajugun, kē woli ṅkeṭi, ṅkeṭ pa Ajugun ; hēnk, woli ṅwo bajeb kēme akeṭ, ṅwo biki Ajugun. ⁹ Na manjooan, Krittū akeṭ keṭ aṣē naṭa ahilna awo Ajug banketuṅ na Ajug banwoon bajeb.

¹⁰ Iwi, we ukaan kē ikji atēntu aduknaana ba? Kē iwi, we ukaan kē ibeeh atēntu ba? Nja bti Naṣibaṭi aluṅ kawayēṣ nja. ¹¹ Upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi

« *Nji Ajugan anwoon najeb dṭupan :*

baṅaan bti baluṅ kaṅuṅ ṭi kadun naan,

bukal bti badēmanaan kadinan kē nji dwoon Naṣibaṭi »*

¹² Hēnk, andoli ṭi nja aluṅ kahepna ṭi kadun ki Naṣibaṭi pa uleeful.

Pwut pdo atēntṅ nja ajuban

¹³ Nawulēn ṅṭaan pdo kaji batēntṅ nja baduknaana. Nabiin ṅṭēp ṭēp ṅṭu ṅṣal ṭi pwo ṅēnkdo uko unktijun pjuban pi atēntṅ nja. ¹⁴ Pfiyaar pi nfiyaaruṅ Yetu Ajugun padolēn kē mmeē, akuṭ ayikrēn bnuura kē nin uko ulon uunwo wo uṭop ; uji uwo uṭop ṭi ṅaan anṣaluṅ aji uwo uṭop. ¹⁵ Woli ide uko ulon kē uṭu atēntu kē ajooṭan pa iwi, iinkak anjala. Ṭaafaraan uko wi ikdeen utok uhaaṣ wi ṅaan i *Krittū akeṭaruṅ. ¹⁶ Kwut keeri uko unwoon unuura pa iwi ukak uko unkdoluṅ bado kaṭiniyaan buṭaan ṭi iwi. ¹⁷ Na manjooan, *pṣih pi Naṣibaṭi paanwo uko wi kande kēme pdaan, pawo pi pwo natool, btiinkar na mnlilan mi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaan uwul. ¹⁸ ṅaan anklemparuṅ Krittū hēnk, aji lil Naṣibaṭi, baṅaan babot kaṅala.

¹⁹ Nawulēn keeri ṅdo kala pdo uko unjaan uṭij btiinkar na bṭēnkar ṭi pfiyaar. ²⁰ Kdo uko wi pde utok uko wi Naṣibaṭi adoluṅ. Na manjooan nin iko ide ilon iinwo wo iṭop, aṣē ji ikak iko iṭop woli ṅaan ade ya aṣē do atēntul kē ajot ṭi pekadu. ²¹ Uko unuuriin uwo pwut kade uyemaṭ, pdaan poot kawut pdo uko bti unktuun atēntu ajuban.

²² Uko wi iksaluṅ ṭi uko mēntṅ hankan wa pa iwi na Naṣibaṭi. ṅaan anwoon aanṣal aji ajuban ṭi uko wi afiyaaruṅ, anuurandēni. ²³ Kē anṣaan aji wo na ṅṣal ṅṭēb woli ade kēme adaan uko ulon, Naṣibaṭi aji ji aduknaana, ṭiki uko wi adoluṅ uunwoona ṭi pfiyaar pi nul. Uko bti unwoon uunwoona ṭi pfiyaar uwo pekadu.

15

Pdo batēntṅ nja bnuura

¹ Nja ṅnfiyaaruṅ aliintṅ ṭi *Krittū ṅwo i kado kamiir banwoon baanka mnhina mēntṅ, kawut kado uko wi nja ṅjalun ṭaṅ. ² ṅaan andoli awo i kado kala plil atēntul pa bnuura bi un mēntan, kadolna'a ado kayaha ya kadun ṭi pfiyaar pi nul. ³ Krittū ṭi uleeful aanla la uko unliluluṅ, udoo piitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « *Ikar yi bankariin ibi ṭi nji.* »* ⁴ Iko bti inwoon ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi ipiitana piitana ṅhilna ṅme ṅbot ṅṭēpna ṭi kamiir na mntēṅ mi ṅpiit mēntṅ ṅakwuluṅ ṅkaana mnhaṭ.

⁵ Dñehan Naşibaŋi anwoon ukumpëş wi kamiir na mntëŋ aŋenan natiinkar nado kado ji Yetu *Krittu. ⁶ Hënk, an bti nawo ŋi ploolan kadëman Naşibaŋi Aşin Ajugun Yetu Krittu.

Pyeenk batëŋul

⁷ Nawo keeri kado kayeenk batëŋan jibi *Krittu ayeenkanan, mndëm mi Naşibaŋi manhilna manwinana ŋi mnwo mi nan. ⁸ Na manjoonan dŋupan, Krittu akak nalempar bayuday kadolna uko wi Naşibaŋi ahoŋuŋ bateem baka kabot kayuuj kë Naşibaŋi aji do uko wi ajakuŋ. ⁹ Ado haŋ banwoon baanwo bayuday bahilna kak bado kadëman Naşibaŋi ŋiki aŋaga baka. Hënk di di upiitaniin ŋi *Ulbra wi Naşibaŋi aji :

« *Ukaan kë nji kaluŋ kadëmanu ŋi ptoof pi baŋaan biki nŋaak bti, dluŋ kado kayeehu iyeeh yi pŋaamarën.* »^{*}

¹⁰ Ukak apiitana aji :

« *An nŋaak bti nawoon ŋi mnlilan na pntaali pi Ajugun.* »^{*}

¹¹ Ukak apiitana aji :

« *An nŋaak bti nadoon kadëman Ajugun, an kntaali bti nadoon kayeeh mndëm mi nul.* »^{*}

¹² *Itayi *Naŋupar Naşibaŋi akak aŋiini ŋi uko mëntë aji :

« *Aloŋ ampënnuŋ ŋi pntaali pi Yete* * aluŋ kabi, *ul aknaŋiŋ kaşih nŋaak bti ;*

nŋaŋu mnhaŋ mi nŋa ŋi a. »^{*}

¹³ Dñehan Naşibaŋi anwoon ukumpëş wi mnhaŋ atumanan mnlilan na mnjeeh wi nafiyaarulun. Hënk, *Uhaaş wi Naşibaŋi uwulan mnhina, mnhaŋ mahilna mantum ŋi an.

Pŋup uko wi Pawulu aklempun

¹⁴ An bayiŋ naan, dme ŋi bkow naan na manjoonan kë bnuura batum ŋi an, kë nawo baŋaan bammeen akuŋ ahil kado kajukandër. ¹⁵ Kë nşë ŋupan nŋup nŋam ŋi nmbaŋ nloŋ ŋi kakaarta ki kaleşanan iko yi nadoon abi juk. Ddo haŋ ŋiki Naşibaŋi ŋi bnuura bi nul ¹⁶ adolën kë nji kalempar Yetu *Krittu ŋi kadun ki banwoon baanwo bayuday. Dji kado ulemp uyimanaan wi pŋup *Uŋup Ulil Unuura wi Naşibaŋi, baŋaan biki nŋaak bti bahilna bawo uŋen unililun Naşibaŋi wi *uhaaş wi nul udolun kë uyimani.

¹⁷ Ukaan kë wi nkakuŋ i Yetu *Krittu, dhinan kalilan maakan ŋi uko wi nji kalemparun Naşibaŋi. ¹⁸ Dñoom kado kaŋup na mntëŋ ŋi uko wi Krittu ŋaŋ, wi adolun kë ndo banwoon baanwo bayuday kë baktaş Naşibaŋi. Krittu ado haŋ aŋëpna ŋi nŋup na udo wi naan, ¹⁹ ŋi mnhina mi mlagre na iko iŋonarënaan ŋi mnhina mi *Uhaaş wi Naşibaŋi. Kë hënk di mpënnuŋ Yerutalem ayaanŋ te du utak wi Iliriya aŋup *Uŋup Ulil Unuura wi Krittu aba. ²⁰ Kë nşë bi ŋu ŋu uhaaş naan bti ŋi pŋup Uŋup Ulil Unuura du nŋaak nŋanwoon nŋambaŋ katiinka uko wi Krittu kawutna kaniw du dko di aloŋ adoon abi jun jun. ²¹ Hënk di njaan kado uko umpiitaniin ŋi *Ulbra wi Naşibaŋi :

« *Biki bawoon baanŋup uko wi nul baluŋ kawina, banwoon baantiink kë baŋiiniyaan uko wi nul baluŋ kate.* »^{*}

Pawulu aŋal pya Rom

²² Uko waŋ uneenanaanun nŋyaaş nŋtum pbi du an. ²³ Kë hënkun wi mbaan ulemp wi naan du nŋaak mëntë abot ado nşubal nŋtum nŋi nŋali pbi du an, ²⁴ dŋal

^{*} **15:9** Natenan ŋi 2 Famiyel 22.50; na ŋi Kaŋaam 18.50. ^{*} **15:10** Pleşan 32.43. ^{*} **15:11** Kaŋaam 117.1. ^{*} **15:12** Yete awoon aşin Dayiŋ naşih. ^{*} **15:12** Itayi 11.10. ^{*} **15:21** Natenan ŋi Itayi 52.15.

kanuhşar na an. Dşal woli dluj aya Etpaña kapant kawinan naşë naţenkën nhilna mban utaaq mënţ. ²⁵ Kë nşë tool hênkuş pya Yerutalem pţenk bañaan biki Naşibaţi banwoon da. ²⁶ Banfiyaaruş biki nţaak ņi Matedoniya na Akayi badinan pţenk bañaan bawaan mënţ. ²⁷ Aa, badinan pdo han, aşë wo na manjoonan biki pţenk baka. Jibi bayuday banfiyaaruş Krittü baţokuş iko inuura inwoonuş du baţi yi bayeenkuş na banwoon baanwo bayuday, hênk kak di di bukal kak bawoon kaţok na bayuday iko yi umundu yi bakaan. ²⁸ Wal wi ņji kaluş kado kakuran mënţ kaba, awul baka iko bti yi baţenuş baka, dţëpna du an katool pya Etpaña. ²⁹ Dme kē woli dbi du an Krittü kalilan maakan.

³⁰ An bayiţ naan, kē nşë kooţan ņi katim ki Yetu *Krittü Ajugun na uşal wi *Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uwul nja : nabiin ņgutana, ņñehan Naşibaţi pa ņji. ³¹ Nañehaan nhil mbuur bayuday banwoon baanfiyaar Krittü. Nañehaan kak iko yi ņji kaņooţuş biki Naşibaţi banwoon du Yerutalem iyeenkana bnuura. ³² Hênk, nhilna woli ulil Naşibaţi kabi du an na mnlilan kanoorfën ntiinku na an. ³³ Dñehan Naşibaţi anwoon ukumpëş wi mnjeeh awo na an bti! Uwo han.

16

Pwul mboş

¹ Dņal nayeenk Febe ñaaţ i nja anjaan alempar banfiyaaruş biki Kenëray. ² Nayeenkana ņi ptoofan jibi ñaan ajaan ayeenk bañaan biki Naşibaţi ņi katim ki Ajugun, naţenkana ņi iko bti yi akluş kanuma ņiki ul ņi uleeful aţenk bañaan batum aţu na ņji ņi uleef naan.

³ Dwul mboş *Pritiliya na Akila banjaan bawo na ņji ņi plempar Yetu *Krittü, ⁴ bukal bambiin anaţ naţkawul iţuţ yi baka abuuranaanën pkeţ. Dbeeb baka, mënţ ņji aloolan kabeebuş baka, banfiyaaruş banwoon baanwo bayuday bti bakak abeeb baka. ⁵ Dkak awul mboş banfiyaaruş banjaan bayit du katoh ki baka.

Dwul mboş Epenet i mmaganuş anwoon nateek anfiyaaruş *Krittü du utaaq wi Atiya.

⁶ Dwul mboş Mariya anhaahuş maakan na an.

⁷ Dwul mboş Andronika na Yuniya bayiţ naan ņi *Krittü bambiin awo na ņji du ukalabuş. Bawo bañaan bantiinkaniin ņi banjañan abot afiyaar *Krittü ji mbi ndo kafiyaara.

⁸ Dwul mboş Ampliyat i mmaganuş bnuura ņi katim ki Ajugun.

⁹ Dwul ma Urabanu anjaan alempar *Krittü na un, na Fitaku i mmaganuş.

¹⁰ Dwul ma Apelet anyuujuş kē amëban *Krittü.

Dwul mboş biki katoh ki Arittobulu.

¹¹ Dwul mboş Herodiyon ayiţ naan.

Dwul ma biki katoh ki Nartitu, banwoon biki Ajugun.

¹² Dwul bi Trifena na Trifoţa mboş, bukal banhaahuş maakan ņi plempar Ajugun. Dwul mboş Peretida anjalaniin abot ahaah bnuura pa Ajugun.

¹³ Dwul mboş Rufu i Ajugun adatuş na anin ankaan awo ni.

¹⁴ Dwul ma Atenkrittü na Flegon na Hermet na Patroba na Hermat na bayiţ baka banwoon na baka.

¹⁵ Dwul mboş Filologu na Yuliya na Nereyu na aţa'ul ñaaţ, na Olimpiya na bañaan biki Naşibaţi bti banwoon na baka.

¹⁶ Nawuladën mboş an bti naboofar bboofar banyimanuş. Kntuk ki banfiyaaruş *Krittü bti kawulan mboş.

Nɣup ɲloŋ ɲbaaŋsaani

¹⁷ An bayiɗ naan, dkooɗan kooɗ, nalipariin baŋaaj banjaaj banaakrën baŋaaj kakuɗ kaneemanan wi bajaaj balaɗ pjukan pi bajukananaaj. Nalowan baka! ¹⁸ Baŋaaj ji bukuɗ mënɗan baanji balempar *Krittu Ajugun, iyin yi baka yi yi bajaaj balempar. Baji baguur na ɲɣup ɲtaab ɲi baka ɲtum baŋaaj banwoon kabaɗ kaloolan. ¹⁹ Na manjoonan pfiyaar pi nafiyaaruɗ Naŋibaɗi pameetana ɗi dko bti, ukaaj kë uwo mnlilan mi naan. Kë nšë ɲal nawo na ɲsal ɲntuɲa, kadolna bnuura kašë kabi kalow low buɗaan. ²⁰ Naŋibaɗi anwoon ukumpëš wi mnjeeh awat hënkuɗ Fatana ɗi ihoɗan.

Dñehan bnuura bi Yetu Ajugun bawo ɗi an.

²¹ Timote anjaaj alemp na nji awulan mboš, ul na Lutiyut na Yaɗon na Fotipater bayiɗ naan.

²² Nji Tertiyu mpiitaruɗ Pawulu kakaarta, dwulan mboš ɗi katim ki Ajugun.

²³ Gayut anyeeknuɗ du katohul awulan mboš. Du katohul di di banfiyaaruɗ bti bajaaj bayitiiraan.

Erattut namali i ubeeka akak awulan mboš, na Kwartu ayiɗ nja.

²⁴ [Dñehan Yetu Krittu Ajugun awulan an bti bnuura. Uwo haɗ.]

Mndëm mi Naŋibaɗi

²⁵ Nawulën ɲdëman Naŋibaɗi! Aka mnhina mi pdolan naliint ɗi pfiyaar. Uko waɗ wi wi nji njakuɗ wi nji kaɗupuɗ *Uɣup Ulil Unuura unktiiniyaanuɗ uko wi Yetu *Krittu, kadiiman manjoonan mammenaniin undiimaan. ²⁶ Hënkuɗ kakša manjoonan mënɗ mantëpna ɗi uko wi *baɗupar Naŋibaɗi bapiitun, uko wi Naŋibaɗi anwoon aankba ajakuɗ aji udolana, apën awinana ɗi kadun ki ɲtaak bti ɲahilna ɲafiyaara ɲabot ɲado kaɗaša. ²⁷ Nawulën ɲdëman te mnɗo Naŋibaɗi anwoon aloolan anwoon na ušal unɗuɲa ɗi katim ki Yetu Krittu. Uwo haɗ.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaaak wi Korint

Uṭup ujuni

Korint dawo ulon ṭi nḃeeke nḃandēmnuṅ nḃi utaaak wi Akayi unwoon nṭa ṭi utaaak wi Gret. Bañaan batum bambiin afēt ṭi ubeeka mēntḃi babi wo bañaan banwoon baanfiyaar Naṣibaṭi abot awo bado iko iwuṭaan. Pawulu ado uṣubal na kli paaḃ pa pṭooran pntuk pi banfiyaarun. Wi Pawulu apiitun kakaarta ki, awo du Atiya du ubeeka wi Efet. Bañaan balon biki pntuk pi banfiyaarun du Korint bapiitunḃi kahepara uko ulon wi banalun pme. Ji ikaarta bti yi Pawulu, ado alon kē apiit akutḃi aṅooṭ kakaarta du biki apiitun ka. Kē ḃaan i Pawulu ayilun katimul kawo Foten. Foten awo ḃaan anfiyaarun Krittḃi kē bañaan baṣē wo baamme'a bnuura. Pawulu ado kakaarta ki apiitun ki ifah itēb. ṭi kateek ḃaan aji win kē banfiyaarun baṭup Pawulu iko itum intēpun ṭi pntuk pi banfiyaarun mēntḃi. Kē Pawulu aṣē win iko iwajanṭ inkaan udooni : Bañaan baantiinkar ṭi pntuk pi banfiyaarun. Alon aya apiitḃi na ahar aṣin. Banfiyaarun baji baṅooṭ batēntḃi baka banfiyaarun du uruha wi banwoon baanwo bayuday. Uko mēntḃi ukaan kē Pawulu ahepar baka me iko ikowandēnaan yi aktiinkunḃi ijoonanaari. ṭi kafah katēbantēn uṭup paaḃ na ulon ṭe du uṭup iḃeen na paaḃ Pawulu atēm ṭi iko yi baheparulun. Aṭiiniyaan bniim. Aji na baka balow nḃonḃ. Aṭiiniyaan kak uko wī pyit pde panwoon paanḃi padēman Krittḃi. Aji na baka bala uṭen wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unjaan uṭenk pntuk pi banfiyaarun. Aji na baka bado kala bḃalad du uṭup iḃeen na nṭēb te iḃeen na nḃaakēr. Akak aṭiiniyaan pnaṭa ṭi pkeṭ. ṭi uba kakaarta, Pawulu aṭup aji aṅal kaya pwin baka kayeenkna iko yi baṭonkrēnuṅ katēnkna bajuuk biki Yerutalem.

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi aduun pa nwo nanjañan i Yetu *Krittḃi, ṭiki aṅalun uko mēntḃi, na Foten ayiṭ nja, nḃiitanan. ² Nḃiitan, an banfiyaarun Naṣibaṭi nanwoon du Korint, nankakun ayiman wi nawoon ṭi ploolan na Yetu Krittḃi, an nandu'aniinḃi pwo biki nul. Nḃiitun kak bañaan bti banjaan badēman katim ki Yetu Krittḃi Ajug nja, anwoon Ajugun akutḃi awo Ajug baka, du dko di bawohan. ³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittḃi Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan nḃhaaṣ.

⁴ Naṣibaṭi awulan bnuura wi nawoon ṭi ploolan na Yetu *Krittḃi ukaan kē nji kabeeba wal undoli ṭi uko wi nan. ⁵ ṭi pwo ṭi ploolan na a pun, nawo bayok ṭi iko bti : ṭi uṭup undoli na ṭi pme bti. ⁶ Na manjoonan, namēban bnuura uko wi nṭupanan ṭi Yetu Krittḃi, bado kē uneeḃ ṭi an aṭoo aliint. ⁷ Hēnk, naankwaanḃi nin uṭen ulon, wi nawoon ṭi pyoonk Yetu Krittḃi Ajugun apēn awinana. ⁸ Ul akunḃi kadolan namēban naliint te ubaañṣaani nahilna nawo bañaan biki nin ḃaan awoon aankka uko uwuṭaan uṭup ṭi baka ṭi unuur wi akbiin. ⁹ Naṣibaṭi aji do uko bti wi ahonun, ul andatanan nawo ṭi ploolan na Abukul Yetu Krittḃi Ajugun.

Uko wi bḃulad ṭi ptoof pi banfiyaarun

¹⁰ An bayiṭ naan, dkootan ṭi katim ki Ajugun Yetu *Krittḃi nawo bti ṭi uṭup uloolan, bḃulad baṭaṅ ṭi ptoofan, naṭēpēn ṭēp natiinkar nawo na uṣal uloolan na uṭup uloolan. ¹¹ An bayiṭ naan, uko unkaan kē nji kaṭiini hanḃi uwo kē bañaan biki ufēt wi Kēlowe baṭupēn aji bḃulad bawo ṭi ptoofan. ¹² Dḃal kaji

balon ʔi an baji baji : « Nji dwo na Pawulu, » alon ʔaji « Nji dwo na Apolot, » alon ʔaji « Nji dwo na Kefat* . Alon kak ʔaji « Nji dwo na Krittu. » ¹³ Naʃal aji Krittu afaaʃiiri i? Nji Pawulu i i bapaŋuŋ ʔi krut pa an i? Keme ʔi katim ki naan ki ki nayeeknuŋ batitmu i? ¹⁴ Dbeeb Naʃibaʔi ʔi uko wi nwoon meembattaar nin alon ʔi an be menʔ Kripuʔ na Gayut baka, ¹⁵ henk nin alon aankhil ʔaji nabattaar ʔi katim ki naan. ¹⁶ Yoow, dbaan aleʃ, dbattaar kak biki katoh ki Fefanaʔ, aʃe wo menka aleʃ me mbattaar alon kak. ¹⁷ Krittu aanyilen yil mbi pbattaar, ayilen yil mbi nʔup *Uʔup Ulil Unuura. Aanyilen pʔup wa na nʔup nji mntit mi naan najen, pkeʔ pi Krittu ʔi krut pawutna kawaan udooni.

Uʃal unwoon untuŋa na manjoonan

¹⁸ Uʔup wi pkeʔ pi *Krittu ʔi krut uwo nyila pa banneemuŋ aʃe wo pa nja nmbuuruŋ mnhina mi Naʃibaʔi. ¹⁹ Henk, Naʃibaʔi aʃiini ʔi *Ulibra wi nul aji : « *Dluŋ katok pntuŋa pi banwoon na nʃal ntuŋa, katok mntit mi bantitup**. » ²⁰ In awoon na uʃal untuŋa ba? In awoon name? In awoon nalil mntum i umundu wi nʔa wi? Naʃibaʔi adiiman ke uʃal untuŋa wi mboʃ uwo nyila. ²¹ Naʃibaʔi na uʃal untuŋa wi nul ado ke umundu uumme'a na uʃal untuŋa wi wa. Ulila ke aʔepna ʔi uʔup wi nʔʔupuŋ abuuran banfiyaaruŋ, uʔup menʔ uwo wo ji nyila ʔi keʃ ki baʃaan bajen. ²² Bayuday baŋal kawin iko inoŋarënaan ke banwoon baanwo bayuday bakla pwo na nʃal ntuŋa, ²³ ke un nʃe ʔup uko wi Krittu ampananiin. Bayuday baji uko menʔ uwo pkar Naʃibaʔi, ke banwoon baanwo bayuday baji uwo nyila. ²⁴ Ke ʔi baʃaan biki Naʃibaʔi adatuŋ, bayuday na banwoon baanwo bayuday, Krittu ajaan adiiman mnhina na uʃal untuŋa wi Naʃibaʔi. ²⁵ Na manjoonan uko wi bajaan bado nyila nji Naʃibaʔi upel nʃal ntuŋa nji baʃaan bajen, ke pbiʃna pi Naʃibaʔi papel mnhina mi baʃaan bajen. ²⁶ An bayiʔ naan, natenan jibi nabiin awo wi Naʃibaʔi adu'anaŋ: baʃaan biki bajakuŋ aji bawo na nʃal ntuŋa baantum ʔi an, ke baʃaan banwoon na mnhina baantum ʔi an kak, ke baʃaan baweek baantum ʔi an. ²⁷ Baʃaan biki bajakuŋ aji bawo bayila, Naʃibaʔi adat dat baka kakowandënaan banwoon na nʃal ntuŋa. Baʃaan biki bajakuŋ aji baanwo na mnhina, Naʃibaʔi adat baka kakowandënaan baʃaan banwoon na ma. ²⁸ Baʃaan bampoʔi, baʃaan biki babeehuŋ, ado baka ji baʃaan bawaan udooni, Naʃibaʔi adat baka kadolna uko wi umundu uʃaluŋ aji uka udooni uwaan udooni. ²⁹ Henk nin alon aankhil kado kahomp ʔi kadun ki Naʃibaʔi. ³⁰ Ul adoluŋ ke nawo ʔi ploolan na Yetu *Krittu, ke ul Krittu awoon naan ankaan ke nme uʃal untuŋa wi Naʃibaʔi. Akaan ke nwo batool ʔi keʃ ki Naʃibaʔi, ayiman ʔi kadunul, ul abuuranuŋ nja ʔi pekadu. ³¹ Henk di di upiitaniin ʔi *Ulibra wi Naʃibaʔi aji : « *Woli naan alon aŋal kahomp, adoon kahompna iko yi Ajugun adoluŋ.* »[☆]

2

Uʔup wi Krittu ampananiin ʔi krut

¹ An bayiʔ naan, wi mbiin du an pʔupan iko yi Naʃibaʔi imbiin amena menkla la naji dwo naan anlikuŋ mntum keme naan anwoon na kame. ² Dbaa ʔep ʔep aji menkʔiiniyaan nin uko ulon umpaʔi na wi Yetu *Krittu, ul i bapaŋuŋ ʔi krut. ³ Dbi du an na pbiʃna na blal, alenk akat kat. ⁴ Pjukan pi naan na nʔup nji nji kaʔupanaŋ njanwo nʔup nʔil nji name, mnhina mi *Uhaaʃ wi Naʃibaʔi manwinaniin henk, ⁵ kadolna pfiyaar pi nan pawut kanaʔna ʔi uʃal untuŋa wi naan najen paʃe panaʔna ʔi mnhina mi Naʃibaʔi.

* 1:12 Kefat: Katim kalon ki Kefat kawo Piyeer. ☆ 1:19 Itayi 29.14. ☆ 1:31 Yeremiya 9.24.

Uşal untuŋa wi Naşibaŋi

⁶ Bañaan banliintunŋi ŋi pfiyaar kakşa, nŋup baka nŋup ŋi uşal untuŋa, kē uşē wo uunwo wi umundu wi, wi başih biki wa, bandoonŋ abi kaba ba. ⁷ Uko wi nŋkŋiinyaanunŋ uwo uşal untuŋa wi Naşibaŋi wi bañaanŋ bawoonŋ baamme, Naşibaŋi adolonŋ kē uwo, wi awoonŋ aando bi paş umundu, kadēmanaanŋ nja. ⁸ Nin naşih alonŋ i umundu wi aamme uşal untuŋa mēntŋ, woli bawo lah na wa, baankparŋ Ajugun anwoonŋ na mndēm. ⁹ Hēnk di di upiitaniinŋ ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aji :

*« Uko wi nin pkēs pawoonŋ paanwini,
uko wi nin kabaŋ kawoonŋ kaantiinki,
uko wi nin uşal uwoonŋ uunşali,
wi wi Naşibaŋi ahankunŋ pa banŋalulunŋ. »**

¹⁰ Nja biki Naşibaŋi aŋēpnunŋ ŋi *Uhaaşul adiiman uko mēntŋ. Uhaaşul ujaanŋ ujeehan iko bti kado ban du uşal wi nul unlownunŋ. ¹¹ In ameenŋ uko unwoonŋ ŋi uşal wi ŋaanŋ najēn bē mēntŋ uhaaş unwoonŋ ŋi a wa? Kē hēnk kak di di nin ŋaanŋ awoonŋ aamme uko wi Naşibaŋi bē mēntŋ *Uhaaşul wa. ¹² Uhaaş wi nŋyeenkuŋ uunwo uhaaş wi umundu wi, uwo Uhaaş wi Naşibaŋi nŋhilna nŋme iko inuura yi aŋēnunŋ nja. ¹³ Nēnkŋiinyaan uko mēntŋ na nŋup ŋi nŋşal nŋtunŋa ŋi bañaanŋ bajēn, nŋiinyaan wa na nŋup ŋi Uhaaş wi Naşibaŋi ujukanunŋ nja, aŋup iko yi wa bañaanŋ banwoonŋ na wa. ¹⁴ Kē ŋaanŋ anwoonŋ aanwo na Uhaaş wi Naşibaŋi aanŋi hinanŋ pyeenk iko yi wa, ŋiki iŋi iwo wo ŋi nyila ŋi a. Aanhinanŋ kame ya, ŋiki ŋaanŋ aji me ya woli Uhaaş wi Naşibaŋi uwo ŋi a ŋaŋ. ¹⁵ ŋaanŋ anwoonŋ na Uhaaş wi Naşibaŋi aji me iko bti, kē bandukiinŋ başē wo baanŋi bahil pme'a kadoo kahil kaŋup ŋi a. ¹⁶ Upiitana ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aji : « In ameenŋ uşal wi Ajugun kadoo kawulunŋ mēntan uşal? »* Kē nja nŋşē me uşal wi *Krittu.

3

Ŋjom ŋi ptoof pi banfiyaarunŋ

¹ Kē an bayiŋ naan, mēntiini na an ŋi bañaanŋ biki, banjaanŋ baŋaş *Uhaaş wi Naşibaŋi, dŋiini na an ŋi bañaanŋ biki banjaanŋ baŋaş iko yi nŋleef ŋi baka nŋaŋalunŋ. Nahum nwo bapoŋ bampoti ŋi uko wi pfiyaar *Krittu. ² Ukaanŋ kē nwulan mntow kē nadaani, mēnwulanŋ pde pantamunŋ, naando bi hil pde pa. Te hēnkuŋ naando bi hilan pde pa, ³ ŋiki nahum nwo bañaanŋ bankŋaşunŋ iko yi nŋleef ŋi baka nŋaŋalunŋ. Woli bkujar na ŋjom pawo ŋi ptoofan, naanwo wo bañaanŋ bankŋaşunŋ iko yi nŋleef ŋi baka nŋaŋalunŋ ado iko yi bañaanŋ biki umundu bajaanŋ baŋi?

⁴ Woli alonŋ aji : « Nji dwo na Pawulu, » kē alonŋ kak aji : « Nji dwo na *Apolot, » naanwo wo bti bañaanŋ biki umundu i? ⁵ In awoonŋ Apolot? Kē in awoonŋ Pawulu? Nwo balempar Naşibaŋi biki naŋēpnunŋ afiyaar ; andoli ŋi un Ajugun aŋu'ulunŋ ulemp mēntŋ. ⁶ Nji dŋēpiinŋ bko, Apolot kē atulanŋ ba, kē Naşibaŋi aŋaanŋ anaŋanŋ ba. ⁷ Hēnk, antēpiinŋ na antulanunŋ baanwo nin uko ulonŋ, Naşibaŋi anaŋanŋ anaŋanŋ bko awoonŋ uko ulonŋ. ⁸ Antēpiinŋ na antulanunŋ bawo baŋoolan, kē andoli ŋi baka aŋē lunŋ kayeenk baluk bi nul bankliŋunŋ na ulemp wi adolonŋ. ⁹ Nja nŋlemp lemp na Naşibaŋi, kē an naşē wo uŋēeh wi nul, nawo katoh ki awoonŋ ŋi pniv.

¹⁰ ŋi bnuura bi Naşibaŋi awulunŋ, ŋi naniw nanuura dŋēf itap yi katoh kē alonŋ aŋē niw katoh. ŋaanŋ andoli atenanŋ bnuura jibi akniwi ŋi itap yunŋ duuŋ. ¹¹ Kē nin alonŋ aŋē wo aanhil kaŋu itap ilonŋ impaŋi bē mēntŋ inwoonŋ da ya ; itap

mēnt iwoon Yetu *Krittu. ¹² N̄aan ahil kaniw na uwuuru, untaam, m̄nlaak m̄nuura, imul, pjaagal. ¹³ Uko wi akjejaan p̄niwna, ulemp wi nul ulun kawinana t̄i unuuru wi pwayēs. Unuuru mēnt̄ b̄doo b̄ado up̄en uwinana, buñ mēnt̄ b̄adiiman ulemp wi n̄aan andoli adoon. ¹⁴ Woli uko wi aniwun̄ unat̄ aliint̄, ayeenk̄ katuum ; ¹⁵ ušale yik, awaan̄and̄en kašē buura buur̄ ji n̄aan ambuuruñ pyik.

¹⁶ Naamme k̄e nawo katoh ki Našibaṭi i, k̄e *uhaaš wi nul uwo t̄i an meet̄ i? ¹⁷ Woli n̄aan̄ alon̄ atok̄ katoh ki Našibaṭi, un̄ mēnt̄an̄ Našibaṭi atoka. Katoh ki Našibaṭi kayimani, katoh mēnt̄ kawoon̄ an.

¹⁸ Nin̄ n̄aan̄ awutan̄ kaguuru uleeful! Woli n̄aan̄ alon̄ t̄i an̄ ašal̄ aji awo na ušal̄ un̄tuña wi umundu wi, akalan̄ nayila ahilna akak̄ n̄aan̄ anwoon̄ na ušal̄ un̄tuña na manjoonan. ¹⁹ Ušal̄ un̄tuña wi umundu wi uwo nyila t̄i k̄eš ki Našibaṭi. Hēnk̄ di up̄iitaniñ t̄i Ulibra wi Našibaṭi aji : « *Aji mob̄ banjakuñ aji bawo na n̄sal̄ n̄tuña t̄i kaguuru ki baka.* » ✧ ²⁰ Ukak̄ apiitana aji : « *Ajugun̄ ame n̄sal̄ n̄i bañaan̄ bant̄uña, ame k̄e n̄awaan̄ udooni.* » ✧ ²¹ Ukaan̄ k̄e n̄aan̄ aanwo kado kahompna bañaan̄ baj̄en ; an̄ nakaan̄ iko b̄ti na bañaan̄ b̄ti : ²² uwole Pawulu, uwole Apolot̄, k̄eme Kefat̄*, uwole umundu, uwole ubida, k̄eme pkeṭ, k̄eme uko wi n̄ta na wi faan, an̄ nakaan̄ iko b̄ti na bañaan̄ b̄ti. ²³ Te an̄ Krittu aka'an̄an̄, k̄e Krittu ul, Našibaṭi aka'ulun̄.

4

Balempar Krittu

¹ K̄e un, nawo kajejun̄ keeri ji balempar *Krittu, bañaan̄ banwoon̄ bamali biki Našibaṭi aṭuun̄ p̄diiman̄ bañaan̄ iko yi nul immeniñ. ² Namali awo kado kalempar̄ ajugul na uhaaš̄ ujint̄. ³ K̄e n̄ji n̄šē wo mēnt̄o aten me nawayēsaan̄ k̄eme uruha wi bañaan̄ baj̄en̄ uwayēsaan̄, mēnka kak̄ na pwayēs̄ uleef̄ naan. ⁴ Uhaaš̄ wi naan̄ uun̄jak̄en̄ aji d̄jubani k̄e n̄šē wo kak̄ša mēñji dwo natool ; Ajugun̄ akwayēsaan̄un̄ kaṭup. ⁵ Ukaan̄ k̄e naanwo i kataran̄ pwayēs̄: nayoonkan̄ unuuru wi Ajugun̄ akbiñ. Ul̄ akluñ kado iko immeniñ yi b̄d̄em̄ ip̄en̄ iwinana, kadiiman̄ iko inwoon̄ t̄i n̄sal̄ n̄i bañaan̄. Wal̄ mēnt̄ Našibaṭi ad̄ēman̄ n̄aan̄ andoli kalin̄an̄ na ulemp̄ wi adolon̄.

⁶ An̄ bayit̄ naan̄ nakaan̄ k̄e n̄t̄ēpna t̄i uko wi Apolot̄ na wi naan̄ nahilna najukna t̄i un̄ pwut̄ kado umpat̄i na uko wi bap̄iṭun̄. Hēnk̄, nin̄ alon̄ t̄i an̄ awutna kado kahomp̄ kaji awo na imon̄ k̄eme na undu. ⁷ Iwi, in̄ adoliñ k̄e ipel̄ bandukiñ ba? We wi ikaan̄, b̄ē iinyeenk̄ yeenk̄ wa ba? K̄e wi iyeenkun̄ wa, we uwoon̄ p̄do kahomp̄ kawo ji baant̄enū ŷen̄ wa ba?

⁸ Našal̄ aji nado bi kaka uko wi nanumiñ b̄ti i? Našal̄ aji nado bi wo wo bayok̄ i? K̄e nakak̄ baših̄ adukun̄ kafet̄ i? Na manjoonan, d̄ñehan̄ nakak̄ baših̄, n̄hilna n̄ñih̄ na an. ⁹ Našibaṭi awo wo ji aṭu un̄ n̄woon̄ banjañan̄ du kafet̄ ji bañaan̄ banjubanun̄ ataañ na pkeṭ. N̄kak̄ b̄ten̄ bi umundu b̄ti : n̄wan̄jut̄ na bañaan̄ baj̄en̄. ¹⁰ *Krittu akaan̄ k̄e n̄wo bayila, k̄e an̄ našē šal̄ aji Krittu akaan̄ k̄e naji naji nawo na ušal̄ un̄tuña. Un̄ n̄bišnaa, k̄e an̄ našē wo na m̄nhina. Badēmanan̄ k̄e un̄ bašē walanun̄. ¹¹ Te n̄ta, n̄wo na ubon, udaan̄ k̄e ut̄ijun, n̄wo byiṣu, n̄wo t̄i m̄nhaj, n̄waan̄ dko d̄f̄ēt, n̄wo t̄i p̄ñaa na dko, ¹² n̄noor̄ t̄i ulemp̄ wi iñen̄ yi nun. Woli n̄aan̄ akarun, n̄ji n̄ñehand̄era b̄nuura ; ahajanun̄ le, n̄miir ; ¹³ woli n̄aan̄ aṭup̄ buṭaan̄ t̄i un, n̄ji n̄ṭup̄ b̄nuura t̄i a. Te n̄ta n̄wo uko unwuṭun̄un̄ t̄i m̄boš̄ awo uko wi bañaan̄ b̄ti baṭatun̄.

✧ 3:19 Yob 5.13. ✧ 3:20 Kañam 94.11. * 3:22 Kefat̄: Katim̄ kalon̄ ki Kefat̄ kawo Piyeer.

14 Mëmpiitan piit hënk nakownaana, dpiitan piit ji babuk naan biki njalun maakan nahilna name. 15 Woli nado ka bañaan iñeen week njaas iñeen week (10 000) bankjukananan bğah bi *Krittu nakaha așinan aloolan : nakak babuk naan ți Yetu Krittu wi nșupanaj *Ușup Ulil Unuura. 16 Dkooșan keeri, nadoonaan nado kado ji nji. 17 Uko waŋ ukaan kē nyil du an Timote anwoon abuk naan ți Ajugun i njalun maakan kē abot amēbanaan, aluŋ kaleșanan mnwo mi naan wi nwoon ți ploolan na Krittu Yetu mantaanun na uko wi njaan kajukan banfiyaaruŋ bti ți dko bti.

18 Balon badeen iğan awo ți phomp așal aji mēnkak du an. 19 Kē nșē bi du an uunkjon woli ulil Ajugun katen bahomp mēnt. Woli dlun aban, mēnkten nșup nji baka țañ, dten me baka mnhina na manjoonan. 20 *Pșih pi Nașibați paanwo ți nșup țañ, pawo ți mnhina. 21 We wi nahokanun keeri? Nanjal mbi du an na pmul kēme mbi du an na uŋal na pjoob bkow?

5

Mnwo mwușaan ți pntuk pi banfiyaaruŋ

1 Na manjoonan, baji bațiiniyaan mnwo mnwușaan ți ptoof pi nan, mnwo mnwușaan mandoon awo maanwo du banwoon baanfiyaar Nașibați : ŋiint alon adoo ya apiint na ahar așin. 2 Kē nașē homp, nawo lah kawo ji bañaan banwoon na puum kado ŋiint mēnt apēn ți ptoofan. 3 Nji kē nșē wo mēnwo da na an, uhaaș wi naan kē ușē wo da, ddo bi wayēș wayēș ŋiint andoluŋ uko mēnt ji ŋaan anwoon da, amaar. 4 Ddo uko mēnt ți katim ki Yetu Ajugun. Aa, wal wi nakluŋ kayit, nșē wo ți ptoofan na uhaaș, mnhina mi Yetu Ajugun manwo da na nja, 5 nașē nawutar ŋiint nauușaan mēnt *Tatana, uleef wi nul utoknaana. Hënk uhaaș wi nul ușē uluŋ ubuur ți unuur wi Ajugun akwayēșun bañaan.

6 Naanwo i kado kahomp nin! Naamme kē uko untiinku utaajanaan pșon ujaan unașan pșon pșum i? 7 Napēnaan uko utaajanaani pșon ujon, nakakna pșon phalu, bañaan bajint ți kēș ki Nașibați. Nado bi wo wo bajint. *Krittu anwoon unkaneel wi *Ufettu wi Mbuur awul kașușul pa nja. 8 Nawulēn keeri ŋdo ufettu, ŋwut kawo na mnșot na ipekadu ji ipoom inwoon na uko utaajanaani pșon ujon, ŋwo bañaan bajint ți kēș ki Nașibați, banjaan bașup manjoonan, banwoon ji pșon phalu.

9 Ți kakaarta kalon ki mpiitanan djakan aji nalow bañaan banwoon ți pjuban pi piint. 10 Wi njakuŋ han, mēnt bajuban ți piint bti biki nji kațiiniyaanuŋ, kēme bañeebar iko, kēme baguuru, kēme banjaan badēman ŋnton. Woli hënk di njakuŋ lah, napēn ți umundu! 11 Uko wi njalun lah kașupan uwo nawut kanaakiir na ŋaan anjakuŋ aji awo i *Krittu așē wo ți pjuban pi piint kēme añeebar iko, kēme adēman ŋnton, akuutar, akuj, kēme awo naguuru. Naando wo wo kașok pde na ŋaan mēnt. 12 Nji dkaan na pwayēș bañaan banwoon baanwo biki Krittu i? Nin! Mēnt banwoon biki Krittu biki ŋwoon ți kawayēș i? 13 Nașibați akluŋ kawayēș banwoon baanwo biki Krittu. Nadolan jibi *Ulibra wi Nașibați ușu'anan pdo : « *Napēnaan ŋaan narot ți ptoofan.* »*

6

Pŋom na uruha ți ptoof pi banfiyaaruŋ

1 Woli alon ți an aka uhok na ayișul ți *Krittu, hum di di ajaan aňoom kaňooșa pwayēș du banwoon baamme uko unwoon utool ți kadun ki Nașibați, kawo

aanji ñooṭa du banwoon biki Naşibaṭi bawayeşa? ² Naamme kē bañaan biki Naşibaṭi bakluṅ kawayeş umundu i? Kē woli nawoon i kawayeş umundu, nabiışna pwayeş iko impoṭi i? ³ Naamme kē ṅluṅ kawayeş ṅwanjut i? Kē hum di di ṅwoon ṅēnhil kawayeş iko yi umundu wi ba? ⁴ An kē naşē ji naka uhok ṭi iko yi umundu wi kaşē ya du bañaan biki banfiyaaruṅ *Krittu baṭuun bawayeş bawaan udooni. ⁵ Dṭiini hēnk nakownaana. Naanwo na ṅaan alon ṭi an anwoon na uşal unṭuṅa anhiluṅ kawayeş uhok ṭi ptoofan i? ⁶ Kē naşē ji nado anfiyaaruṅ Krittu aya na ayiṭul ṭi Krittu uruha, kabaa beeh kañoṭa du kadun ki banwoon baanfiyaari.

⁷ Na manjoonan pdo kado uruha ṭi ptoofan pado bi diiman diiman kē najoti. We ukaṅ kē naambaa ṭēp ṭēp adinan badolan buṭaan ba? We ukaṅ kē naankwut bakiijan ba? ⁸ Kē naşē ji nabaa ṭēp ṭēp kado buṭaan, kakiiṅ bandukiinṅ, kadoo do har na bayiṭan ṭi *Krittu. ⁹ Naamme kē banjaan bado buṭaan baankluṅ kawo du *Pşih pi Naşibaṭi i? Natiinkan bnuura : bañaan banjaan bajuban pjuban pi piinṭ, banjaan badēman ṅnton, baṭupan, banjaan bapiinṭ na biinṭ ji baka, kēme baat ji baka, ¹⁰ bakiiṅ, bajaan bañeebar iko, bakuṅ, bakuutar na baguuru baankwo du Pşih pi Naşibaṭi. ¹¹ Kē hēnk di balon ṭi an babiin awo. Kē Naşibaṭi i nja aşē ṭēpna ṭi Yetu Krittu Ajugun na *Uhaaş wi nul aṅow ipekadu yi nan, kē nakak ayiman, adolan kē nawo batool ṭi kēş ki nul.

*Pmēban uleefji dko di *Uhaaş wi Naşibaṭi ufēṭuṅ*

¹² Balon baji baji : « Nji, dhinan kado iko bti, » kē iko bti işē wo iinnuura pa ṅaan. Aa, dhinan kado iko bti, kē nşē wo mēnkdan uko ulon udo kaṭonṅ. ¹³ Balon ṭi an baji baji : « Uko ude uwo wi kayiṅ, kē kayiṅ kawo ki uko ude, » kē Naşibaṭi aşē luṅ kaba na yul bti. Kē uleef uşē wo uunwo wo pdo kajubanaan pjuban pi piinṭ, uwo wi Ajugun, ul amēbanuṅ wa. ¹⁴ Kē Naşibaṭi, annaṭanuṅ Ajugun ṭi pkeṭ, akak aluṅ kanaṭan nja ṭi pa na mnhina mi nul. ¹⁵ Naamme kē uleef wi nan uwo kafah kalon ki uleef wi *Krittu i? Djeṅ keeri uleef wi Krittu kado uleef wi naṭuunk i? ¹⁶ Naamme kē ṅaan anyaan anaakiir na ṅaaṭ naṭuunk aji kak kawo ṅaan aloolan na a i? Na manjoonan upiṭana aji ṭi Ulibra wi Naşibaṭi : « *Bukal batēb bakak ṅaan aloolan.* » ✧ ¹⁷ Kē hēnk kak di di ṅaan annakiiruṅ na Ajugun, ajaan akak uhaaş uloolan na a.

¹⁸ Nadoon kaṭi keeri pjuban pi piinṭ. Pekadu dlon dmpaṭi di ṅaan adoluṅ dawo du uleef bdiṅ, kē anşaan ajuban pjuban pi piinṭ aji juban uleeful. ¹⁹ Naamme me kē uleef wi nan uwoon dko dyimanaan di *Uhaaş wi Naşibaṭi ufēṭuṅ i? Uwo ṭi an, Naşibaṭi awulanaṅ wa. Mēṅ an keeri nakaan uleefan. ²⁰ Naşibaṭi anugan nug ṭi preeş pweek. Nadoon kadēmana keeri na uleefan mēṅ.

7

Bniim

¹ Hēnkunṅ, dbi ṭi uko wi nabiiṅ aheparaan aji me unuura ṅiinṭ aṭo bē aankwo na ṅaaṭ. ² Uko wi njakuṅ wi : jibi nameeṅ kē ṅaan ahinan kajot ṭi pjuban pi piinṭ, dşal aji ṅiinṭ andoli aji wo kawo na aharul, ṅaaṭ andoli kak awo na ayinul. ³ ṅiinṭ adoon kado uko wi awoon i kado kado na aharul, ṅaaṭ kak ado wi awoon kado. ⁴ Mēṅ ṅaaṭ akaan uleeful, ayinul a ; kē hēnk kak di di ṅiinṭ awoon aanka uleeful, aharul akaan wa. ⁵ Nawutan keeri kaneenandēr ṅleefan bē naanṭo ṭo awat ṭi ploolan kalowiir ṅwal ṅlon, kahilna kawo ṭi pñehan

Naşibaŋi. Woli nabaa, naşë kak, kaŋi *Fatana abi ado na pguuran ŋiki naanji nahil pmëban nleefan.

⁶ Uko wi nŋupun wi, mënjakan aji uwoon uko wi pdo kado, dji nahil kado wa. ⁷ Kë nşë hokan bañaan bti bawo ji nji, bawut kaniim. Kë ñaaj andoli aşë ji yeenkna du Naşibaŋi uşen umbaan kabi wo wo wi nul, alon aji yeenk wi bniim, undu kayeenk wi pduka nayoŋ.

⁸ Kë nşë ji na biinŋ na baat banwoon baanwo ŋi bniim, kë unuura baduka han ji nji. ⁹ Başale wo baanhil pmëban nleef nji baka, bawo kawo ŋi bniim. Uhokan ñaaj awo ŋi bniim kë di pkeŋ na uyen.

¹⁰ Kë banşaaŋ awo ŋi bniim, uko wi nŋuun baka pdo wi, dbaa ji nji, uko wi Ajugun aŋuun pdo wii wi : ñaaj anniimiin aanwo kagar na ayinul. ¹¹ Kë woli agar na a, awo kaduka hënk këme kakak katiinkar na a. Kë hënk kak di di ñiinŋ awoon aanwo kagar na aharul.

¹² Kë nşë njal kaŋupan kak uko ulon, nji ŋi uleef naan djakuŋ, mënŋ Ajugun a : ñiinŋ anfiyaaruŋ *Krittu awole na ñaaj kë awo anwoon aanfiyaara, kë ñaaj adinan pwo ŋi bniim, aanwo kagar na a. ¹³ Kë ñaaj anfiyaaruŋ Krittu awole na ñiinŋ anwoon aanfiyaara, kë adinan pwo na a, aanwo kagar na a. ¹⁴ Ñiinŋ anwoon aanfiyaari, aharul mënŋ aji dola akak najinŋ ŋi kës ki Naşibaŋi, kë ñaaj anwoon aanfiyaari, ayinul mënŋ aji dola akak najinŋ. Woli mënŋ hënk da lah, babukan kawo baŋop ŋi kës ki Naşibaŋi, kë jibi uwoon hënk, bawo bajinŋ. ¹⁵ Kë woli anwoon aanfiyaar Krittu aŋal pgar, agaran ; ñiinŋ këme ñaaj anfiyaaruŋ aanwo katanana wal mënŋ. Na manjoonan Naşibaŋi adu'an nawo ŋi mnjeeh. ¹⁶ Iwi ñaaj, imehaara me iluŋ kabuuran ayinu i? Kë iwi ñiinŋ imehaara me iluŋ kabuuran aharu i?

Pwo jibi Naşibaŋi ajakuŋ nwo

¹⁷ Woli mënŋ uko wi nŋiiniyaanuŋ hënkun wa, ñaaj andoli awo kawo jibi Ajugun aŋenuluŋ kë awo, jibi abiiŋ awo wi Naşibaŋi adu'uluŋ. Uko mënŋ wii wi njakuŋ na banfiyaaruŋ bti bado kaŋaş. ¹⁸ Woli ñaaj alon ŋi wal wi adu'aniin awala katëmp, adukiin han. Woli aanwala katëmp wal wi adu'aniin, awutan kado bawalana katëmp. ¹⁹ Pwala katëmp paanwo nin uko ulon, kë pwo iinwala katëmp paanwo nin uko ulon ; uko unkaan udooni, uwo ptaş iko yi Naşibaŋi aŋuun pdo kado. ²⁰ Aa, ñaaj andoli adukiin jibi abiiŋ awo wal wi Naşibaŋi adu'uluŋ. ²¹ Woli iwo najuuk ŋi ulemp wal wi idu'aniin, kŋoo kaŋaaf uko ulon. Kë woli ihil kabuur, buuran. ²² Na manjoonan, ñaaj i bakjuukntënuŋ ŋi ulemp wi Ajugun adu'uluŋ, awo najeeh ŋi kës ki Ajugun, kë ñaaj anwoon najeeh wi adu'aniin awo najuuk ŋi ulemp i *Krittu. ²³ Naşibaŋi anugan nug ŋi preeş pweek, nawutan keeri kakak bajuuk ŋi ulemp biki bañaan bajën. ²⁴ An bayiŋ naan, dkaŋ aŋupan : andoli ŋi an adukiin ŋi kadun ki Naşibaŋi jibi abiiŋ awo wal wi adu'aniin.

ŋi uko wi bañaan banwoon baando bi wo ŋi bniim

²⁵ ŋi uko wi bañaan banwoon baando bi wo ŋi bniim, Ajugun aantupën uko wi pŋu'an nado kado, kë nşë wulan uşal naan. Naşibaŋi awulnuŋ mñaga mi nul, ukaan kë nawo katiinkën. ²⁶ Jibi umundu utokiin hënkun uko wi nşaluŋ aji unuura uwo ñaaj andoli aduka jibi awoon. ²⁷ Woli iniimi, wutan kala pgar na ñaaj. Woli iiniimi, wutan kado kala bniim. ²⁸ Kë işale aniim, iinjubani ; woli neegani aniimaa, aanjubani ; kë bañaan bannimiin başë luŋ kahaj, ukaan kë nŋal kalowanan mnhaj mënŋ.

²⁹ An bayiŋ naan, uko wi nŋaluŋ kajakan wii wi : uba umundu uñogi. Hënkun banwoon na baat bawoon ji baanwo na baka, ³⁰ bankwooniin

bawoon ji baankwooni wooni, banwoon ɥi mnlilan bawoon ji baanlilan lilan, banknugun bawoon ji baanka ka, ³¹ banwoon ɥi iko yi umundu wi badoon ji banwoon baanwo ɥi ya. Umundu jibi uwoon h nk uba h nkuɥ.

³² K  n  ɥal nawut kawo ɥi man af.  naɥ anwoon aanniimi aji  af iko yi Ajugun, aji  al jibi akliluli. ³³ K  anniimun a  ɥi  af iko yi umundu, aji  al jibi aklili aharul, ³⁴ wal m nt aji wo na ɥsal ɥt b. K  h nk kak di di  aaf anwoon aanniimaa, na  aaf anwoon aando bi me  iint bajaan ba af iko yi Ajugun, kahilna kawo ɥi k   ul bajint ɥi uleef na ɥi uhaa . K  anniimiin a  ɥi  al iko yi umundu, aji  al jibi aklili ayinul. ³⁵ D up uko m nt pa bnuura bi nan ; m nal ɥal p u'an pkuɥ pi nawoon naanhinani. D al nado uko unwoon unuurnaaniin na  nam ban ɥi Ajugun naliint, nalin ɥi ul  a .

³⁶ H nkuɥ, woli  iint ajok  aaf, a  win k  aanhil pm ban uleeful, k   aaf ak  bniim, aniimana, m nt pekadu da. ³⁷ B  woli  iint a alun bnuura du uhaa ul meet, nin alon aanwuuka wuuk, k  uwo uko wi a alun, k  aji ayukana, aankpiint na a, aankniima, un m ntan ado bnuura. ³⁸ H nk,  aaf anniimun  aaf i ajokuɥ ado bnuura, k  an aan awo aanniimi a  do bnuura kak apel. ³⁹  aaf aji wo kawo na ayinul ɥwal bti wi awoon najeb, k  woli ayinul abi ak  ahina kaniimar na  aaf i a alun, bubara awo i Ajugun. ⁴⁰ K  n   al aji woli aduka jibi awoon, anuurand n kapel. Nji kak d al aji dwo na *Uhaa  wi Na iba i.

8

ɥi uko wi pde uyema  wi mngur

¹ H nkuɥ, dbi ɥi uko wi uyema  wi mngur.  me k  nja bti ɥwo na kame ɥi uko m nt. K  kame ka  ɥi kado  aaf adeen iganan kahomp, unal k  use ɥi udo ba aan baya kadun. ² Woli  aaf a al aji ame uko ulon, aando bi me jibi awoon i kame. ³ K   aaf a ale ɥal Na iba i, un m ntan Na iba i aji me a.

⁴ ɥi uko wi pde uyema  wi mngur keeri,  me k  iko yi ba aan bajaan bad man kawo wo ji iwo Na iba i iinwo nin uko ulon ɥi umundu, k  Na iba i awoha aloolan. ⁵ Na manjoonan udo ka iko itum du ba i na ɥi mbo  yi ba aan bajaan badu Na iba i na Ajugun, ⁶ k  nja n   fiyaar k  Na iba i awoha aloolan, A in nja a ; iko bti iwoona du a, k  ul akaan k   ka ubida. K  Ajugun aloolan awohan, Yetu *Krittu a, iko bti it pna ɥi a, k  nja  kak a  pna ɥi a aka ubida.

⁷ K  m nt ba aan bti ba aan ame uko m nt. Banfiyaarun balon bant alun t a pd man iko ilon yi bajaan badu Na iba i m nt baji bade nyema  m nt kaç ɥu ɥi u al te h nkuɥ k  bawo ɥi b enjan. H nk, u al wi baka unwoon uunliinti u  kak ka on. ⁸ M nt uko ude ukdolun nja  hil  na ɥi kadun ki Na iba i : woli  ndee,   nkwaan nin uko ulon ; woli  dee,   nkka nin uko ulon. ⁹ Na aafaraan kak a uko wi badinananaɥ pdo wi nawoon banfiyaarun udo bayitan ɥi *Krittu m nt biki ɥsal  awoon  aanliinti bajuban. ¹⁰ Woli ide du kadun ki iko yi bajaan bad man kadu Na iba i, iwi immeen k  ihil pdo wa, k  anfiyaarun Krittu alon i u al uwoon uunliinti awinu, iin al aji it nt na ado kade nyema   i mngur i? ¹¹ H nk, ido na kame ki nu k  anwoon aanliint u al k  aneemi, ayi u m nt i Krittu ak arun. ¹² Wal wi najubananun han bayitan ɥi Krittu, atok ɥsal  i baka  anwoon  aanliinti, najuban juban Krittu. ¹³ Ukaan k  woli uko ude ulon ukaki kado ayi  naan ajot, kahokan pwut kade wa kawutna kado ajot.

9

Uko wi nanja an awoon i kado

1 Jëm badinanaan pdo iko bti i? Mënwo *nanjañan i? Mënwin Yetu Ajugun i? Mënŋ nji dtjjananŋ ti bgah bi Ajugun i? 2 Woli mënwo nanjañan ti kës ki balon, dwo kawo a ti kës ki nan ; na manjoonan an najaan nadiiman kè nji dwo nanjañan wi nawoon baloolan na Ajugun.

3 Uko wi nji kateemuŋ banklaŋnuŋ wii wi : 4 ñenka na pka uko ude na udaan ti ulemp wi pŋup *Uŋup Ulil Unuura i? 5 Njenka na pjeŋ ayiŋun ti *Krittu awo aharun jibi banjañan bandukiin na babuk aŋin Ajugun na Kefat* i? 6 Nji na Barnabat ƚaŋ nwoon kado kak ulemp wi iñen yi nun kadeena i? 7 Nabi tiinka kè baji nangoli aklukuŋ uko wi akdeen i? In ajaan ado uŋeeh kaŋe wo aanji deena wa? In ajaan ado batani kaŋe wo iinji kdaan mntow mi batani mënŋ ba?

8 Dtjiinyaan iko yi bañaan bajen bajaan bado nahilna nayikrën, kè *Bgah bi Moyit bakak aŋiinyaan uko mënŋ kak. 9 Na manjoonan, upiitana ti Bgah bi Moyit aji : « *Iinwo kaneenan uwit unklempariin pfeer wal wi kakit kabanuŋ.* »* Naŋibaŋi aji ƚaaf nŋit i? 10 Mënŋ nja nkaan kè aŋiini haŋ i? Aa, nja nkaan kè uko mënŋ upiitanaa. Naan anjaaruŋ na ankituŋ baji bahaŋ kè baluŋ kayeenk kafah ki baka ti uko wi bakituŋ. 11 Kè un nŋntepiinŋ iko inuura inwoonuŋ du Naŋibaŋi ti an, naŋal aji njenwo i pyeenk du an kapelan iko inuura yi umundu wi yi nnumiin i? 12 Woli bañaan balon bampaŋi bayeenk iko mënŋ ti an, un njenwo i kaŋep ƚep kayeenk ya kapelan i?

Kè nŋe wo njenŋo aten uko mënŋ, nbaa ƚep ƚep amiir iko bti kawutna kaneenan *Uŋup Ulil Unuura wi *Krittu uya kadun. 13 Naamme kè bañaan banjaan balemp du *Katoh Kaweeek ki Naŋibaŋi baka na pdeena da i? Aa, bankŋanunŋ du *umeeŋa wi mngur baka na pyeenk ti iko inŋenjanuŋ da. 14 Kè hënŋ kak di di Ajugun ajakuŋ na bankŋupunŋ Uŋup Ulil Unuura aji bawo kadeena pdo kaŋup uŋup mënŋ.

15 Kè nji ti uleef naan nŋe wo mënhepar iko mënŋ bti. Mënkiit piit kayeenkna iko mënŋ: na manjoonan, dhokan kakeŋ! Uko wi nji kanahnuŋ, nin ñaan aantok wa. 16 Mënwo kado kahomp kaji dtup *Uŋup Ulil Unuura, uwo uko wi Naŋibaŋi aŋu'ënuŋ pdo. Woli mënŋup wa, kawuŋen. 17 Woli uwo lah uko wi nji ti uleef naan njakuŋ aji ddo, kaka baluk ; kè uŋe wo uunwo haŋ, Naŋibaŋi aŋu'ënuŋ pdo wa. 18 Kè we uwoon baluk naan keeri? Uwoon ndo kaŋup Uŋup Ulil Unuura wi nji kaŋupunŋ, kawo mënklempaŋaana wa.

19 Nin alon aanhil kaŋu'ën pdo uko ulon, kè nŋe njal njal kalempar bañaan bti, kahilna kaŋij bañaan batum maakan ti pfiyaar *Krittu. 20 Woli dwo ti ptoof pi bayuday, dji kawo ji nayuday, kahilna kaŋij baka ti pfiyaar Krittu. Woli dwo ti ptoof pi bankŋaŋuŋ Bgah bi Moyit, dji kawo ji ñaan anŋkaŋuŋ ba kahilna kak kado baka bafiyaar Krittu, nji ndoon awo mënka na pŋaŋ ba. 21 Woli dwo ti ptoof pi banwoon baankŋaŋ Bgah bi Moyit, dji kawo ji ñaan anwoon aankŋaŋ ba kahilna kado baka bafiyaar. Kè nŋe wo mënwo ñaan anwoon aanji ƚaŋ bgah bi Naŋibaŋi, wi njaan kaŋaŋ bgah bi *Krittu. 22 Woli dwo ti ptoof pi banwoon baanliint ti pfiyaar, dwo ji banwoon baanliint ti pa. Dwo iko bti pa bañaan bti, kahilna kado jibi nhilanuŋ, Krittu ahilna abuuran balon. 23 *Uŋup Ulil Unuura ukaan kè ndo iko mënŋ bti, kahilna kayeenk iko yi uhoŋuŋ.

24 Naamme kè ti pŋi, batum baji baŋi, aloolan kaŋe jot bandukiin kadun kayeenk katuum i? Naŋiin keeri nahilna nayeenk katuum. 25 Bampëtar baji bawut iko bti kahilna kabomandër. Kè baŋe ji bado haŋ kahilna kayeenk katuum. Kè katuum mënŋ kaŋe ji kaba. Nja kè nŋe ji nŋo haŋ kahilna kayeenk

* 9:5 Kefat: Katim kalonŋ ki Kefat kawo Piyeer. ✧ 9:9 Pleŋan 25.4.

katuum kanwoon kaankba. ²⁶ Ukaan kē mēmbubara aṭi, mēnji kabubara kagutan, dji kabi taman taman. ²⁷ Dji kamiir iko itum, kaṭijan uleef, kaṭi pṭup baṅaan *Uṭup Ulil Unuura kaṣē kawo mēnkyeenk katuum ki uhoonj.

10

*Uko undolonj baṅaan biki *Iṭrayel du pndiis*

¹ An bayiṭ naan, djal naleṣ uko umbiin ado bateem nja. Wi bapēnnun uṭaak wi *Ejṭpu na *Moyit bawo bti ṭi kanfēluṅ uṭeeh, amuur *bdēk bjeenkal*.

² Uwo wo ji bukal bti babattaar ṭi kanfēluṅ na bdēk kawoona baloolan na Moyit. ³ Bukal bti bade pde pi Naṣibaṭi awulun, ⁴ adaan meel mi Naṣibaṭi adolonj kē mampēnna ṭi plaak, kē plaak mēnt pawoon *Krittu. ⁵ Kē baṭum maakan ṭi baka baṣē bi wo baanlil Naṣibaṭi, ukaan kē baṭeṭ kē muum manratan du *pndiis.

⁶ Iko yan, yi bateen nja badolonj, idiiman nja kē ṅwo i kawut kaṅal pdo iko iwuṭaan ji baka. ⁷ Nawutan kado kadēman iko yi bajaan badu Naṣibaṭi ji balonj ṭi baka. Hēnk di di upiitaniṅ ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « *Baṅaan baṭo ade, adaan aṣē naṭa uho* ». ⁸ Nawulēn ṅwut pjuban pi piint ji balonj ṭi baka, pul pakaan kē baṅaan ṭe iṭeen itēb na ṅwajanṭ, ṅyaaṣ iṭeen-week ṅyaaṣ iṭeen-week (23 000) baṭeṭ ṭi unuur uloolan*. ⁹ Nawulēn ṅwut kado kadak *Krittu jibi balonj ṭi baka babinj adak Naṣibaṭi*, uko mēnt ukaan kē ṅpula ṅafin baka. ¹⁰ Nawutan kado kaṅur ṅuran jibi balonj ṭi baka babinj ado, uko mēnt ukaan kē uwanjuṭ unjaan ufin uba na baka. ¹¹ Nja ṅṅṅogun ṭi uba umundu, uko mēntan yun bti, yi bateem nja badolonj, iwo wo ṅhilna ṅten ṭi ya abot apiitana ṅhilna ṅlipara. ¹² Hēnk keeri woli ṅaan aṣal aji anaṭi, alipariin kajot. ¹³ Mnḥaj mi nahajan, balonj bahaj ma. Kē Naṣibaṭi aṣē luṅ kado uko wi ajakun, aanḥdinan iko mēnt iwuukan nado buṭaan bi nawoon naankhilan pbuur. Woli iko mēnt iwuukan nado buṭaan aji dolan nabuur kakuṭ kaṭijan kaliint.

Pwut kadēman iko yi bajaan badu Naṣibaṭi

¹⁴ Ukaan keeri kē nji na an biki ṅjalun maakan nalowan iko yi bajaan bado Naṣibaṭi. ¹⁵ Nawo baṅaan bankaṅ ṅṣal, ukaan kē ṅjal natiink bnuura uko wi nji kaṭupanaṅ. ¹⁶ Naṣalan pnkalame pandaannun ṭi kaṅah kabaṅṅaani ki *Krittu pankaṅ kē nji ṅbeeb Naṣibaṭi : woli ṅdaan ṭi pa, ṅēnji ṅwo ṭi ploolan na Krittu ṭi pṅaak pi atulun i? Hēnk kak, kapoom ki ṅjaan ṅpitēṣ kaanwo pwo baloolan na Krittu ṭi uleef wi nul wi awulun i? ¹⁷ Nfaaṣiir nja bti kapoom kaloolan, uko mēnt udiiman kē ṅtum aṣē woha uleef uloolan. ¹⁸ Natanan baṅaan biki Iṭrayel : banjaan bade uyemaṭ unṅenanun du *umeēṣa wi mngur wi Naṣibaṭi, baanwo ṭi ploolan na Naṣibaṭi i? ¹⁹ Kē we wi ṅjalun kaṭupan hēnk ba? Uyemaṭ unṅenanun iko yi bajaan bado Naṣibaṭi uka udooni i? Iko mēnt yun ika udooni i? ²⁰ Nin! Dji uko wi baṅenanun, na manjoonan baṅenan wa ṅnton, mēnt Naṣibaṭi i i baṅenanun wa. Mēnṅal nawo ṭi ploolan na ṅnton. ²¹ Naanhilan kadaan ṭi pnkalame pi Ajugun kakuṭ kadaan ṭi pi ṅnton. Naanhilan kade du umeēṣa wi Ajugun kakuṭ kade du wi ṅnton. ²² Woli ṅdo han udeeb wi Ajugun uwala ṭi nja. Naṣal aji ṅhinan apela i?

Pdo iko bti pa pdēman Naṣibaṭi

²³ Dhinan kado iko bti, kē iko bti iṣē wo iinnuura pa ṅaan. Aa, dhinan kado iko bti kē mēnt iko bti iṣaan aji iṭu ṅaan aya kadun ṭi pfiyaar. ²⁴ Nin ṅaan awutan kado kaṣal uleeful ṭaṅ, adoon kaṣal atēnṭul. ²⁵ Nahinan kade iko bti

* 10:1 Natanan ṭi Ppēn 13.21-22. * 10:7 Ppēn 32.6. * 10:8 Natanan ṭi Mnḥfēn 25.1-18. * 10:9 Natanan ṭi Mnḥfēn 21.5.6.

inkwaapun du ufeeru, kawut kaşal uko ulon. ²⁶ Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaŋi aji : « *Ajugun akaaŋ umundu na iko bti inwoon ti wa.* »^{*}

²⁷ Woli ŋaaŋ anwoon aanfiyaar *Krittu adu'an pyoban kē naŋal pya da, nadeen iko bti yi akwulanaŋ, nawut kaşal uko ulon. ²⁸ Bē woli ajakan aji uyemaŋ uwo wi baŋeŋanaanaŋ iko yi bajaan bado Naşibaŋi, wutan kade ŋiki ibi katok uşal. ²⁹ Wi njakuŋ uşal, mēnŋiiniyaan ŋiiniyaan uşal wi nan, dŋiiniyaan wi undu. We ukaaŋ kē ŋaaŋ anwoon aanliint ti uşal, awo kado kaŋup ti uko wi nji nwoon kado? ³⁰ Nji, woli dbaab Naşibaŋi ti uko wi nji kadeeŋ, we ukaaŋ kē bakji ddo buŋaan ti uko wi mbeebuŋ Naşibaŋi ba? »

³¹ Hēnk, woli nade kēme adaan, kēme uko wi nakdolaruŋ, nadoon iko bti pa pdēman Naşibaŋi. ³² Mnwo mi nan manwoon mnwo manwoon maankdo bayuday na banwoon baanwo bayuday na banfiyaaruŋ Krittu bajot. ³³ Hēnk di di njaan kado : dji kaŋal ti iko bti pdo uko unliiŋ baŋaaŋ bti. Mēnji kaşal uleef naan, dji kaşal bandukiin, bahilna babuur.

11

¹ Nadoon kado ji nji, jibi njaan kado ji *Krittu.

Uko unyukuŋ pwohara pa ŋiint na ŋaaŋ ti wal wi pŋehan Naşibaŋi

² Dbeeban ti uko wi najaan naleşēn ti iko bti abot amēban idolade yi nayeenknuŋ ti nji jibi njukananaŋ ya. ³ Kē nşē ŋal name uko wi : ŋiint andoli awoona ti *Krittu ; kē ŋaaŋ awoona ti ŋiint ; kē Krittu awoona ti Naşibaŋi*. ⁴ ŋiint andoli ankŋehanaŋ Naşibaŋi kēme aŋupara aşē gur bkow aji walan Krittu†; ⁵ kē ŋaaŋ ankŋehanaŋ Naşibaŋi kēme aŋupara bē aangur bkow awalan ayinul‡: uwo wo ji awo ŋaaŋ andoluŋ buŋaan kē bapuunka§. ⁶ Woli ŋaaŋ aangur bkow, apuunkiin keeri. Kē wi ukowandēnuŋ ŋaaŋ amata kēme apuunka, aguran bkow. ⁷ ŋiint aanwo kaguur bkow, anaam na Naşibaŋi abot aji yuuj mndēm mi nul ; ŋaaŋ ul, ajaan ayuuj mndēm mi ŋiint. ⁸ Na manjoonan, mēnt ŋiint apēnnuŋ ti ŋaaŋ, ŋaaŋ apēnnuŋ ti ŋiint. ⁹ Kē ŋiint awo aampaşana pa ŋaaŋ, ŋaaŋ apaşaniin pa ŋiint. ¹⁰ Uko wi nji nŋupuŋ, na nwanjut ŋakaan kē ŋaaŋ awo kaŋu ti bkow uko unkdiiimanaŋ kē ahinan kaŋehan Naşibaŋi. ¹¹ Kē ti kēş ki Ajugun, ŋaaŋ anuma ŋiint, kē ŋiint anuma ŋaaŋ. ¹² Na manjoonan, jibi ŋaaŋ apēnnuŋ ti ŋiint, hēnk di ŋiint abuknaaniin ti ŋaaŋ ; kē bukal bti başē woona du Naşibaŋi.

¹³ Dŋal naşal ti ŋleefan. Unuura ŋaaŋ ado kaŋehan Naşibaŋi bē aangur bkow i? ¹⁴ Jēm umundu ujukanan kē ukowandēn ŋiint akujēnt uwel i? ¹⁵ Kē ŋaaŋ aşale kujēnt uwel, mndēm mi nul ma. Uwel wi nul udo bi ŋēga ŋēg. ¹⁶ Kē woli ŋaaŋ alon aji uko wi nŋupuŋ uunjoonani, dŋal kaŋupa uko wi ŋaŋ: ŋēnka udolade ulon umpati, kē banfiyaaruŋ Naşibaŋi bti kak baanka udolade ulon.

Kaŋah ki Ajugun

¹⁷ Hēnkun dŋal kaŋiiniyaan uko ulon wi najaan nado unwoon uunliiŋ : woli nayit pdēman *Krittu, byit mēnt baanji baŋian bnuura, baji baŋēp tēp kaŋijan buŋaan. ¹⁸ Djunna aŋiink kē baji woli nayit, bpulad baji bawo ti ptoofan – kē nfiyaar uko mēnt ti umbaŋ ulon. ¹⁹ Kē bpulad başē wo kawo ti ptoofan,

^{*} **10:26** Kaŋaam 24.1; 50.12; 89.12; Pleşan 10.14. ^{*} **11:3** ŋiint andoli awoona ti Krittu ; kē ŋaaŋ awoona ti ŋiint ; kē Krittu awoona ti Naşibaŋi : balon baji Krittu awo naweek ŋiint ; kē ŋiint awo naweek ŋaaŋ ; kē Naşibaŋi awo naweek Krittu. † **11:4** Aji walan Krittu : Bapiit aji aji walan bkowul. ‡ **11:5** Aji awalan ayinul : Bapiit aji aji walan bkowul. § **11:5** Bapuunka : ŋfa du Korint ppuunka ti ŋaaŋ paji padiiman kē awo nauŋaan, nado pekadu, najuban pjuban pi piint.

banjaan bamëban kaliint bahilna bawinana. ²⁰ Woli nayit keeri, mënt kañah ki Ajugun ki ki najaan nabi pde. ²¹ Na manjoonan, ti wal wi nakdeen andoli aji taran pde kayok, hënk alon aji wo na ubon, alon kakuj. ²² Naanka itoh yi nakdeenun kabot kadaan i? Këme nabeeh bañaan biki Naşibaţi? Nañal pkowandën banwoon baanka nin uko ulon i? We wi nwoon kajakan ba? Dwo i kabeeban i? Mënhil kabeeban ti uko mënt.

²³ Na manjoonan, dyeenkna du Ajugun uko wi njukananan; Yetu Ajugun, ti utejan wi awoon i kawulana, ajej kapoom, ²⁴ abeeb Naşibaţi, apitëş ka awul başarul aşë ji : « Uleef naan wii wi, unwulaniin pa an. Nalunjiin nado kado hënk uwo pleşan pi naan. » ²⁵ Wi babaan pde, ajej pnkalame aji : « Poot pi pawoon pñaaak pi naan pantulun pa an, pi Naşibaţi aţenanaanun bhoñar bhalu. Nalunjiin nado kado hënk wal undoli wi nakdaanun pa, uwo pleşan pi naan. » ²⁶ Na manjoonan, wal undoli wi nadeen kapoom mënt abot adaan poot mënt, naji naţup ţup pkeţ pi Ajugun kayoonkna ubi wi nul.

²⁷ Ukaan kē ñaan adele kapoom ki Ajugun këme adaan poot pi nul ti unoh, alun kahepna ti uleef wi Ajugun wi adeen na pñaaakul pi adaanun. ²⁸ Ñaan andoli awo katen tenan uleeful keeri kabaa kade kapoom kakuj kadaan poot. ²⁹ Woli ñaan ade kapoom, adaan poot bë aanţu ti uşal kē uleef wi Ajugun wa, adu kakob ki Naşibaţi ti a. ³⁰ Uko wan ukaan kē utum ti ptoofan bamaakal, banţakmun, kē batum badoo piinţ akeţ. ³¹ Woli nten lah nleef ni nja, Naşibaţi aankkob nja. ³² Kē Ajugun aşë ji kob nja kakuj kaţan nja nñilna nñwut kaduknaana ji umundu.

³³ Hënk, an bayit naan, woli nayitiir pde nayoonekarën. ³⁴ Woli ubon ude ñaan, adeen du katohul, hënk Naşibaţi aanklun kakoban. Kē iko indukiin ti yi naheparun, dlun kateeman ti ya wal wi nji kalun kaban du an.

12

Iko yi Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uţen

¹ An bayit naan ti *Krittu, hënkun nabiin njiimiyaan iko yi *Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uţen, mënnal nawo ti kapaam ti iko mënt. ² Name kē wi nawoon naando bi fiyaar Krittu, nabi dëman iko inwoon iinhil bţup, kē iktonjan aneemanan. ³ Ukaan kē nji nñal kaţupan kē nin ñaan i Uhaaş wi Naşibaţi uktonun aanhil kaji : « Yetu afëpanaa! » Kē nin ñaan aanhil kaji : « Yetu awoon Ajugun » bë mënt Uhaaş wi Naşibaţi uktonulun.

⁴ Iko yi *Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uţen ipaţi, kē wul tañ uşaan aji uţen ya bti. ⁵ Utum jibi ñaan ahili kalempar Ajugun, kē ul tañ i i nklemparun. ⁶ Iko iñonarënaan itum maakan, kē Naşibaţi aşë woha aloolan anjaan aţëpna ti nja bti kado iko mënt bti. ⁷ Uhaaş wi Naşibaţi uji uwinana ti ñaan anfiyaarun andoli ahilna aţënk banfiyaarun bti. ⁸ Uji uţen alon uţup untuņa, kawul alon uţup wi kame ; kē wul tañ uşaan aji uţen. ⁹ Uji uwul alon pfiyaar, kawul alon kak mnhina mi pjeban bamaakal ; kē wul tañ uşaan aji uţen. ¹⁰ Uhaaş mënt uloolan ukaan aji uwul alon mnhina mi pdo mlagre, kawul alon mi pdo kaţupar Naşibaţi, kabi wul alon mnhina mi ppaţëş uko unwoonun du wa na unwoon unwoona da, kawul alon mnhina mi pţup nţup ni baţi, kawul alon kak mnhina mi ptolanaar nja. ¹¹ Aa, Uhaaş wi Naşibaţi tañ ujaan udo iko mënt bti, andoli uwulu jibi unalun.

Uleef uloolan untumi na iko impaţi

¹² Uleef uwo uloolan aşë wo na nmban nţum, jibi nmban ni uleef nţatumun aşë woha ti uleef uloolan, hënk di *Krittu awoon kak aloolan kē nja nwoon nmban

n̄tum n̄i nul. ¹³ Nja bti, bayuday na banwoon̄ baanwo bayuday, balempar bañaan̄ na baweek biki baka, n̄yeenk n̄ja bti batitmu ti Uhaaş wi Naşibaŋi kawoona uleef uloolan ; n̄yeenk n̄ja bti uhaaş m̄ent̄ ak̄eşan.

¹⁴ H̄enk keeri, uleef uunwo umbar̄ uloolan, utum n̄mbar̄. ¹⁵ Woli kahoŋ kaji lah : « M̄enwo kañen, m̄ent̄ok keeri ti uleef » kankwoha wo ti uleef i? ¹⁶ K̄e woli kabaŋ kaji lah : « M̄enwo pk̄eş, m̄ent̄ok keeri ti uleef » kankwoha wo ti uleef i? ¹⁷ Woli uleef bti uwo lah pk̄eş k̄eş, hum di di ukhilun̄j katiink? K̄e woli uleef bti uwo lah kabaŋ baŋ, hum di ukhilun̄j katiink p̄t̄ek̄eñ? ¹⁸ Na manjoonan, Naşibaŋi aŋu umbar̄ wi uleef wi aŋali ti dko di aŋalun̄j. ¹⁹ Woli n̄mbar̄ bti n̄awo lah uko uloolan, uleef uunkwo? ²⁰ K̄e n̄mbar̄ n̄aşe tum, uleef k̄e uwo uloolan. ²¹ Pk̄eş paanhinan kaji na kañen : « M̄enkak anumi'u » k̄e bkow baankak ahil kaji na ihoŋ: « M̄enkak anumi'an. » ²² N̄mbar̄ n̄i uleef n̄anñeñ̄entaun̄j n̄anumanaa ; ²³ k̄e n̄mbar̄ n̄i n̄beehnun̄j, n̄anwoon̄j n̄anuyuk p̄ñiinyaan, n̄ul n̄i n̄jaan̄j n̄boman bnuura ; ²⁴ k̄e n̄anwoon̄j n̄aanwo haŋ, n̄aannuma p̄boman. Na manjoonan Naşibaŋi aboman uleef ad̄eman n̄mbar̄ n̄anwoon̄j n̄aand̄emanaa. ²⁵ H̄enk uleef uunfaaşiiri, uwo wo uloolan, umbar̄ undoli uji uŋaaf n̄andukiin̄j. ²⁶ Woli umbar̄ ulon̄j ti uleef ude, uleef bti ujaan̄j uhaj na wa ; k̄e woli umbar̄ ulon̄j ti uleef ud̄emanaa, n̄undu bti kak n̄aji n̄ad̄emana.

²⁷ K̄e an, nawoon̄j uleef wi *Krittu, naŋok ti wa, andoli awo umbar̄ ulon̄j. ²⁸ K̄e Naşibaŋi aş̄e duna tu ti kadun ki banfiyaarun̄j Krittu banjañan, k̄e bat̄ebant̄en bawo baŋuparul, k̄e bawajant̄en bawo bajukan aş̄e tu na bankaan̄j mn̄hina mi pdo mlagre, aŋu na bankaan̄j mi p̄jeban bamaakal, mi p̄t̄enk bañaan̄j, mi p̄sih na mi p̄t̄up n̄t̄up n̄i baŋi. ²⁹ Bañaan̄j bti bawo banjañan i? Bañaan̄j bti bawo baŋupar Naşibaŋi i? Bañaan̄j bti bawo bajukan i? ³⁰ Bañaan̄j bti bayeenk mn̄hina mi p̄jeban bamaakal i? Bañaan̄j bti bahil p̄t̄up n̄t̄up n̄i baŋi i? Bañaan̄j bti bahilun̄j p̄tolanaar n̄a i? ³¹ Nañalan uŋen und̄emnun̄j, wi *Uhaaş wi Naşibaŋi ujaan̄j uwul. K̄e n̄ş̄e diimanan h̄enkun̄j bğah banuurnaaniin̄j.

13

Uŋal

¹ Woli d̄ñini n̄t̄up n̄i bañaan̄j baj̄en adoo ðiini n̄i n̄wanjut aş̄e wo m̄enwo na uŋal, dwo wo ji untintan wi bakkobun̄j k̄eme untinu. ² Woli dyeenk uŋen wi pdo kaŋupar Naşibaŋi, abot ayeenk wi pme iko immeniin̄j bti na kame bti, woli ddoo fiyaar Naşibaŋi adoo hum b̄e m̄enwo na uŋal, m̄enwo nin uko ulon̄j. ³ Woli d̄ñen iko yi nkaan̄j bti, woli ddoo wul uleef naan bat̄er aş̄e wo m̄enwo na uŋal, m̄enka nin udooni.

⁴ N̄aan̄j awo le na uŋal na manjoonan, aji wo na kamiir, aji joob bkow, aanji kuj ñaan̄j, aanji homp, aanji deen̄j igan̄an, ⁵ aanji do uko unwoon̄j uunyuki, aanji şal uleeful tañ, aanji deebaŋ k̄eme kahank ñaan̄j ti uhaaş. ⁶ Aanji liland̄er uko unwoon̄j uunwo utool, kaş̄e liland̄er manjoonan ; ⁷ aji miir ti iko bti, aanji tañan p̄fiyaar, aanji tañan phaŋ ti Naşibaŋi, kataman ti iko bti.

⁸ Uŋal uunji uba. Uŋen wi p̄t̄upar Naşibaŋi ulun̄j kaba, wi p̄t̄up n̄t̄up n̄i baŋi k̄e uklun̄j kaba, wi kame k̄e uklun̄j kaba. ⁹ Na manjoonan n̄endo bi me iko bti, n̄endo bi ŋup n̄t̄up bti n̄i Naşibaŋi, ¹⁰ k̄e wal wi iko ikk̄eşun̄j kakuŋ kanuura bti uklun̄j kabi, uko unwoon̄j uunk̄eş bti uba.

¹¹ Wi mbiin̄j awo napoŋ, dji kaŋiini ji napoŋ kaşal ji a, kawin iko ji a. K̄e h̄enkun̄j wi nwoon̄j naweek, dp̄enan ti uşal naan iko bti yi kpoŋ. ¹² H̄enkun̄j n̄ji win ji ñaan̄j antenun̄j ti kawini kanf̄elun̄j k̄e wal m̄ent̄ n̄ş̄e lun̄j kawin Naşibaŋi bnuura

katena ti kēs, hēnkun nēmme Našibaṭi bnuura, kē wal mēnt nšē lun kame'a bnuura jibi ul ameeṅ nja bnuura.

¹³ Kē iko iwajanṭ iṣaan awo nin iinkba : pfiyaar, mnhaṭ na uṅal ; kē uṅal uṣaan apel yun mēntan bti.

14

Pṭupar Našibaṭi na pṭiini nṭup nṭi baṭi

¹ Natamaan keeri nawo na uṅal. Nadoon kala kak iko yi *Uhaaṣ wi Našibaṭi ujaan uṭen, kē ṭun yun mēntan, wi pdo kaṭupar Našibaṭi wi wi nawoon kado kala maakan.

² Na manjoonan ṅaan anjaan aṭup nṭup nṭi baṭi aanji ṭiini ṭiini na baṅaan bajēn, aji ṭiini na Našibaṭi ṭaṅ ; nin alon aanji te iko yi ajakun, aji ṭup iko inmeniiṅ yi *Uhaaṣ wi Našibaṭi uwululun. ³ Kē anṣaan aṭupar Našibaṭi aṣē baa ṭep ṭep aṭiini na baṅaan bajēn ; nṭup nṭi nul ṅaka mnhina mi pdo banfiyaaruṅ baya kadun, kaṭan baka kabot kajoobṭēn baka ṅhaaṣ. ⁴ Anjaan aṭup nṭup nṭi baṭi, uleeful wi wi ajaan ado uya kadun, kē anjaan aṭupar Našibaṭi aṣē ji do pntuk pi banfiyaaruṅ bti paya kadun.

⁵ Dṅal maakan nado kaṭup nṭup nṭi baṭi, aṣē hokan nado kaṭupar Našibaṭi. Anjaan aṭupar Našibaṭi apel ankaan mnhina mi pṭup nṭup nṭi baṭi. Woli anjaan aṭup nṭup nṭi baṭi aji tolanaṅ ṅa kadolna pntuk pi banfiyaaruṅ bti paya kadun, aji wo ji anṭuparuṅ Našibaṭi. ⁶ Kē hēnkun, an bayiṭ naan, dheparan : woli dbi lah du an aṭup nṭup nṭi baṭi ṭaṅ, awo mēndiimanan iko yi Našibaṭi immeniiṅ, awo mēndolan kē nawo na kame, awo mēntupar Našibaṭi akuṭ awo mēnjukanan, udooni uhoṅ wi wi nṭi kakaaruṅ an ba?

⁷ Natenan kak, woli ṅaan alul kēme akob kora, aṣē naakrēn ikobare hum di di baṅaan bakmeen uko wi akkobun? ⁸ Woli nangoli alul pduuna bangoli bandukiinṅ baya ugut aṣē wo aanlul jibi bajaan balul, hum di di bakbomanderunṅ pa pya ugut ba? ⁹ Kē hēnk di di uwoon kak pa an : woli naṭup nṭup nṭi baṭi, nṭup ṅanwoon ṅaanteetanaa, hum di di baṅaan bakmeen uko wi nakjakun? Naṭiini ṭiini ṭi uyook.

¹⁰ Nṭup ṅanwoon ṭi umundu ṅaṭumi, kē undoli uṣē ji uteetana ṭi bankṭupunṅ wa. ¹¹ Woli ṅaan aṭiini uṭup wi nwoon mēntee, dji kawo ṅaan nayaant ṭi kadunul, ul kakunṅ kawo nayaant ṭi kadun naan. ¹² Ukaan kē wi naṅalunṅ na ṅhaaṣan bti *Uhaaṣ wi Našibaṭi uṭenan iko yi wa, nawo kabi kaṭu ṭu ṅhaaṣ ṭi ppeenk iko itum inkdolonṅ banfiyaaruṅ bti baya kadun.

¹³ Ukaan keeri kē ahilunṅ pṭup nṭup nṭi baṭi awoon kado kaṅehan Našibaṭi aṭena ahil pdo katolanaṅ ṅa. ¹⁴ Woli dṅehan na nṭup nṭi baṭi, uhaaṣ wi naan uji uwo ṭi pṅehan, uṣal kaṣē wo uunji ulemp. ¹⁵ Kē we wi nwoon keeri kado? Dṅehan Našibaṭi na uhaaṣ wi naan kabot kaṅehana na uṣal wi naan, dyeehara na uhaaṣ wi naan kabot kayeehara na uṣal naan. ¹⁶ Na manjoonan, wi ikdēmanunṅ Našibaṭi ṭi nṭup nṭi baṭi, hum di ṅaan anwoon aante nṭup mēnt ahiniinṅ kaateem kaji uwo hanṅ bē aante uko wi iṭupunṅ? ¹⁷ Uko wi iṭupunṅ udole wo unuura, anktiinkinṅ aanji ṭēpna ṭi wa kaya kadun. ¹⁸ Dbeeb Našibaṭi ṭi uko wi njaan kaṭup nṭup nṭi baṭi, ddoṅ ṭup ṅa apel an, ¹⁹ kē nšē ji nwole ṭi ptoof pi pntuk pi banfiyaaruṅ kahokan kaṭiini kdiim kaṅeen ki bateen kahilna kajukan baka kē di kdiim iṅeen-week ṅyaaṣ iṅeen-week (10 000) ki bawoon baanke.

²⁰ An bayiṭ naan ṭi *Krittu, nawutan kawo bapoṭ ṭi uko wi uṣal, nawoon baka ṭi uko wi buṭaan, naṣē nawo bantohi ṭi uko wi najaan naṣal. ²¹ Hēnk di upiitaniinṅ ṭi *Ulibra wi Našibaṭi aji :

« Džěpna ći nřup ńi bańaań bayaant,
kažěpna ći mntum mi bayaant,
kađiiniyaan na biki pntaali pi naan
te baandoo di di wal męnt ptiinkęn.

Hęnk di *Yawe Nawat Kabuka ajakur. »[✧]

²² Hęnk keeri woli Nařibađi ađěpna ći nřup ńi bańaań bawooń baantee, uđi uwo uko unjaan uđiiman banwoon baanfijaara kę ađeebađěr baka, uko męnt uunwo pa banfijaaruluń ; kę woli Nařibađi ađěpna ći *bađuparul, ađi řup řup na banfijaaruluń bahilna baya kadun, uko męnt uunwo pa banwoon baanfijaara. ²³ Natenan ten, woli banfijaaruń *Krittü bti bayit ašě řini bukal bti na nřup ńi bađi, woli banwoon bayaant banwoon baando bi fijaar Krittü baneej ći dko męnt, nařal ađi baankji nayilaa i? ²⁴ Kę bańaań bti bařale řupar Nařibađi woli anwoon nayaant anwoon aando bi fijaar aneej ći dko męnt, uko wi atiinkuń bti uđi udola ayikręn kę awo nado buđaan, nřup ńuń ńajaan ńadola ařalan uleeful. ²⁵ Wal męnt, iko inmeniń ći uřalul iđi ipęn kawinana, ašě jot kafět kaara ći mboř kadęman Nařibađi kašě kaji : « Na manjoonan, Nařibađi awo ći ptoofan! »

Ři uko wi byit bi banfijaaruń

²⁶ An bayit naan ći *Krittü, kę we wi nawooń kado? Woli nayitiir pńehan Nařibađi, kę aloń aka kayeeh, kę aloń aka uko wi pjukan, aloń kę aka uřup unwoonuń du Nařibađi, aloń kę aka uřup wi bađi wi přup, kę aloń ahil ptolanaar wa, iko męnt bti iwo kado bańaań baya kadun. ²⁷ Woli baloń bańal přup nřup ńi bađi, nadoon batěb kęme bawajanđ bađup, andoli ji řup kayewan atęńřul, aloń ašě tolanaar wa. ²⁸ Woli natolanaar wa aanwoo, bayompan, bađiini na Nařibađi du ńhaař ńi baka meet. ²⁹ Kę woli baloń bańal přupar Nařibađi, batěb kęme bawajanđ ći baka bađiiniin bandukiin bašě bado kařal ći uko wi bađupuń. ³⁰ Woli aloń awo ći přup kę Nařibađi ašě wul aloń kak ći banwoon da uřup, nateek ayompan awuta adiiman wa. ³¹ Na manjoonan, an bti nahilan kađupar Nařibađi, aloolan ađi řup kayewan atęńřul, bańaań bti bahilna bajuk babot bađan baka. ³² Banjaan bađupar Nařibađi bađi bahil pměban ńleef ńi baka. ³³ Nařibađi aanwo i parěfa, ul ajaan ađi mnjeeh ; ći byit bti bi banfijaaruń uko wan uwoon kado kadolana.

³⁴ Woli nayitiir pdęman Nařibađi, baat bađi bawo kawut pńaat, baandinan baka bado kahoopađěr da. Ĵibi upiitaniń ći *Ulibra wi Bgah, bawo kado katiink tiink. ³⁵ Woli bańal kame uko uloń, baheparan bayin baka du katoh. Uunuura ńaađ ado kańaat woli pntuk pi banfijaaruń payit pńehan Nařibađi.

³⁶ An biki Korint, nařal ađi uřup wi Nařibađi upęna du an i? An nawohan baloolan bantiinkuń wa i? ³⁷ Woli ńaan ařal ađi awo Nađupar Nařibađi kęme ńaan anwoon na *Uhaař wi Nařibađi, awo kayikręn kę uko wi mpiitanań uwo uko wi Ajugun ařuun pdo kado. ³⁸ Kę ńaan ařale pok pyikręn uko męnt, Nařibađi apoka ul kak.

³⁹ An bayit naan ći *Krittü, nadoon kala keeri přupar Nařibađi kašě kawo naankneenan přup nřup ńi bađi. ⁴⁰ Iko męnt bti idolaniń na uřal ujij ibot iřęb ći bgah.

15

Pnađa ći pkeđ pi Yetu

✧ 14:21 Itayi 28.11-12.

1 An bayiṅ naan, dṅal kaleṣanan *Uṭup Ulil Unuura wi nṭupanaṅ, wi nayeenkuṅ akuṅ amēban ṭi wa aliint. 2 Ṭi uṭup mēnt wi wi Naṣibaṭi aṭēpnunṅ abuuranan, an nanjaan namēban wa jibi nṭupanaṅ wa ; woli mēnt hēnk da, pfiyaar pi nan pawaanṅ udooni.

3 Uko undēmnuṅ ṭi iko yi nji kaṭupanaṅ uwoonṅ wi nyeenkuṅ nji kak unwoonṅ kē *Krittu akeṅ apēnanaan ipekadu yi nja, jibi upiitaniṅ ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi. 4 Amoyaa aṣē naṭa ṭi pkeṭ ṭi unuur uwajantēn, hēnk kak di di upiitaniṅ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi. 5 Apēn awinana ṭi kadun ki Kefat*, aluṅ apēn awinana ṭi kadun ki banjañanul iñeen na batēb. 6 Akak aluṅ apēn awinana ṭi byaaṣ bloolan ṭi kadun ki banfiyaarulunṅ iñeen-week nṅyaaṣ kañeen : bantumnuṅ ṭi baka bahum bajeb kē baloṅ bakteṭi. 7 Wi iko yan iṭēpuṅ, akak apēn awinana ṭi kadun ki Yakob† na ki banjañan bti.

8 Abaañṣaan apēn awinana ṭi kadun naan nji kak, kē nwo ji napoṭ ambukiṅ bē wal wi kabuka ki nul uundo bi ban. 9 Nji dwoonṅ ampoṭēṭaanunṅ ṭi banjañan biki nul ; na manjoonan mēndo taanṅ taanṅ na pdu'ana nanjañan ṭiki dbi hajan ṭfa bañaanṅ biki Naṣibaṭi banfiyaaruṅ *Krittu. 10 Kē Naṣibaṭi aṣē wulēn bnuura bi nul ado kē nwo ñaan i nwoonṅ ; bnuura bi awulunṅ baanwaanṅ udooni, dbaa ṭēp ṭēp alemp apel banjañan bandukiṅ. Mēnt nji a ṭi uleef naan dwoonṅ anlempunṅ, Naṣibaṭi ajaanṅ aṭēpna ṭi nji kalemp ṭi bnuura bi awulunṅ. 11 Hēnk keeri, uwole nji kēme banjañan bandukiṅ bakṭupunṅ, *Uṭup Ulil Unuura wi wi nṅkṭupunṅ, uṭup mēnt wi wi nafiyaaruṅ.

Pnaṭa pi bañaanṅ ṭi pkeṭ

12 Kē woli nṭupan aji *Krittu anaṭa ṭi pkeṭ, hum di di baloṅ ṭi an bahilanunṅ kaji bañaanṅ baanknaṭa ṭi pkeṭ ba? 13 Woli bañaanṅ baanknaṭa ṭi pkeṭ, Krittu aannaṭa keeri ṭi pa. 14 Kē woli Krittu aannaṭa ṭi pkeṭ, uko wi nṭupunṅ ukeer awaanṅ udooni, kē pfiyaar pi nan pawaanṅ udooni. 15 Woli na manjoonan bankeṭunṅ baanknaṭa ṭi pa, uwoonṅ kē Naṣibaṭi aannaṭanṅ Krittu ṭi pa. Nkeer awo baṭilanṅ ṭi uko wi Naṣibaṭi, wi nṭupunṅ aji anaṭanṅ Krittu ṭi pkeṭ. 16 Aa, woli bankeṭunṅ baannaṭa ṭi pa, Krittu kak aannaṭa ṭi pa. 17 Kē woli Krittu aannaṭaa, pfiyaar pi nan pawaanṅ udooni, nahum nwo ṭi pekadu, 18 kē banfiyaarulunṅ bankeṭunṅ baankbuur. 19 Woli nṅhaṭ Krittu abuuran nja ṭi mboṣ ṭañ, nwoonṅ banṅaganaanunṅ.

20 Kē *Krittu na manjoonan aṣē naṭa ṭi pkeṭ: ṭi bankeṭunṅ, Krittu awoonṅ nateek annaṭiṅ ṭi pa. 21 Ñaan aloolan aṭiṅunṅ pkeṭ ṭi mboṣ hēnk kak di di ñaan aloolan akdolunṅ bañaanṅ banaṭa ṭi pkeṭ. 22 *Adam akaanṅ kē bañaanṅ bti bakkeṭ, hēnk kak Krittu akaanṅ kē bañaanṅ bti banwoonṅ na a baknaṭa ṭi pkeṭ. 23 Ṭi uko wi pnaṭa ṭi pkeṭ, Naṣibaṭi ado bi ṭup ṭup jibi uko mēnt ukṭēpuṅ: Krittu awoonṅ nateek annaṭiṅ ṭi pkeṭ, woli aluṅ abi, bañaanṅ biki nul babaa naṭa ṭi pa. 24 Woli uko wanṅ uṭēpi, uba umundu uṣē bi, wal mēnt atok baṣih bti, baweek bti na mnhina bti, kaṣē kawul pṣih Naṣibaṭi anwoonṅ Aṣin. 25 Na manjoonan Krittu aluṅ kaṣih te wal wi Naṣibaṭi akṭuunṅ baṣooradul bti ṭi ihoṭul uṭeek. 26 Naṣooradul nabañṣaani i aktokunṅ awoonṅ pkeṭ. 27 *Ulibra wi Naṣibaṭi uji aṭu iko bti ṭi ihoṭ yi Krittu uṭeek ; kē wi ujakuṅ aji aṭu iko bti ṭi ihoṭ yi Krittu uṭeek, nme kē Naṣibaṭi ṭi uleeful aanwo ṭi ihoṭul uṭeek, ul aṭuunṅ iko bti ṭi ihoṭ yi Krittu uṭeek. 28 Wal wi Naṣibaṭi akluṅ kaṭu iko bti ṭi ihoṭ yi Krittu uṭeek, wi wi ul,

* 15:5 Kefat: Kawo katim kalonṅ ki Piyeer. † 15:7 Yakob : Yakob i awo abuk aṣin Yetu akuṅ awo naweek i pntuk pi banfiyaaruṅ pi Yerutalem.

Abuk Naşibaŋi, akwoonj ƚi kafet ki nul, ul Naşibaŋi, anklun kaŋu iko bti ƚi ihoŋul uŋeeh. H nk Naşibaŋi aluŋ kawo aloolan ƚaŋ anksihun, aluŋ kaşih ƚi iko bti.

²⁹ Naşalan kak biki babattaaruŋ ƚi katim ki bankeŋuŋ; we wi bahaŋuŋ pyeenk ba? Woli ujoonan k  bankeŋuŋ baanknaŋa ƚi pa, we ukaan k  babattaar ƚi katim ki baka ba? ³⁰ K  nja, we ukaan k  unuur undoli nji ŋwo ƚi mntum mi pkeŋ ba? ³¹ An bayiŋ naan, na manjoonan dji kawo ƚi mntum mi pkeŋ unuur undoli, k  ulonj uş  wo mnlilan mi naan uwoonj wi nawoonj ƚi ploolan na Yetu *Krittu Ajugun. ³² Woli uşal wi baŋaaj baj n ƚaŋ ukaan k  ngutan na ŋko ŋi uŋeeh du Efet, we wi nkaan da? Woli bankeŋuŋ baanknaŋa ƚi pa, nabiin ŋde ŋbot ŋdaan; ŋkeŋ faan. ³³ Naŋaafaraan : banoh bawuŋaan baji batok ŋaaj mnwo. ³⁴ Naŋ lsan ŋşal ŋi nan, naŋaŋan pjuban. Na manjoonan, balonj ƚi an baamme Naşibaŋi; uwo mnkow pa an.

Uleef wi banknaŋiŋ ƚi pkeŋ

³⁵ K  alon aş  hilan kahepar kaji : « Hum di di bankeŋuŋ baknaŋiŋ ƚi pa? Babi na uleef unaam hum ba? » ³⁶ Iwi iwo nawaan uşal! Imme k  woli itepii, udeey ulonj uunji uhil kabuk b  uunkeŋ keŋ duna i? ³⁷ K  uko wi itepiŋ uunwo uko umbukiŋ: uwo pbuk ƚaŋ, pi maaj k me ŋdeey ŋlon. ³⁸ Wal m nt, Naşibaŋi kaş  du wa ubuk bko bi araluŋ, pbuk pandoli paji pabuk bko bi pawoonj i kabuk.

³⁹ Ŋleef bti ŋaannaami, ulonj uji uwo wi ŋaaj naj n, ulonj kawo wi ŋntaam, ulonj kawo wi ŋkat, ulonj kawo wi ŋ b. ⁴⁰ Uka kak iko inwoonj du baŋi, na inwoonj ƚi mboş; k  kanuura ki iko yi baŋi kapaŋ na ki iko yi mboş. ⁴¹ Kanuura ki bnuur kapaŋ na ki pli, k  ki njah kapaŋi; ujah udoo ji upaŋ kanuura na ujah ut nt wa.

⁴² K  h nk di di uwoonj ƚi uko wi pnaŋa ƚi pkeŋ. Uko wi bamoyuŋ ƚi mboş ji itepi, uwo uleef unkuŋuŋ. Uşale naŋa ƚi pkeŋ, uunkak ahil kapuŋ. ⁴³ Uko wi bajaan bamoy uwo uleef unwaanunj udooni, k  woli unaŋa ƚi pkeŋ, uji utum na mnd m. Uko wi bajaan bamoy uwo uleef unwoonj uunka mnhina, k  woli unaŋa ƚi pkeŋ, uji utum na mnhina ⁴⁴ Uleef wi bajaan bamoy uwo uleef wi ŋaaj naj n, b  uşale naŋa ƚi pkeŋ, *Uhaaş wi Naşibaŋi uji uwul wa mnhina. Uka keeri uleef unwoonj wi ŋaaj naj n akuŋ aka uleef unjaan uyeenk Uhaaş wi Naşibaŋi. ⁴⁵ Upiitana ƚi *Ulibra wi Naşibaŋi aji : « *Ŋiŋnt nateek, *Adam, awo ŋaaj naj n i Naşibaŋi awulunj uhef nt.* » K  Adam nat bant n anwoonj Krittu, atum na Uhaaş wi Naşibaŋi unjaan uwul ubida. ⁴⁶ M nt ŋaaj anyeenkuŋ Uhaaş wi Naşibaŋi ajaan abi uteek, ŋaaj naj n a; anyeenkuŋ Uhaaş wi Naşibaŋi abaa bi. ⁴⁷ Naşibaŋi aboman ŋaaj nateek na ufuuş, awoona ƚi mboş; k  nat bant n aş  wona baŋi. ⁴⁸ Baŋaaj biki mboş bawo wo ji i Naşibaŋi abomanaanun ufuuş; k  banwoonj baŋi k  bawo ji anwoonunj baŋi. ⁴⁹ Ŋjunna awo ji ŋaaj m nt anwoonunj ƚi mboş, aş  luŋ kanaam anwoonunj baŋi.

⁵⁰ An bayiŋ naan ƚi *Krittu, uko wi nji ŋjaluŋ kaŋupan uwoonj k  ŋaaj naj n aanhinan kaneej du *Pşih pi Naşibaŋi, k  uko unkuŋuŋ uunhinan kaneej du dko di iko iwoonj iŋji ipuŋ.

⁵¹ H nkuŋ dŋal kaŋupan uko ulonj ummeniŋ: m nt nja bti ŋklun kakeŋ, k  nja bti ŋş  luŋ kaŋ lsa. ⁵² Uko m nt uŋaran taran, kawo ji ŋaaj akomp şuŋ uyaaş uloolan, ƚi wal wi plul pbaaŋşaani paklulunj. Paluŋ kalul, baŋaaj bankeŋuŋ baş  banaŋa bawo baankak akeŋ, wal m nt nja bti ŋ ls . ⁵³ Na manjoonan, uko unkuŋuŋ uwo kakak uko unwoonj uunkpuŋ, k  uko unkkeŋuŋ uwo kayeenk ubida unwoonj uunkba. ⁵⁴ Wal wi uko unkuŋuŋ ukkaŋuŋ uko unwoonj uunji upuŋ, k  uko unkkeŋuŋ uyeenk ubida wi mnto, wal m nt wi wi uŋup umbiŋ apiitana ƚi *Ulibra wi Naşibaŋi ukdolaniŋ: « Pkeŋ pawatanaa,

pakobaa. ⁵⁵ Iwi pkeṭ, pwat pi nu pundu? Iwi pkeṭ, uko ufiṅi wi nu uwo ṭuṅ? »[☆] ⁵⁶ Uko wi pkeṭ pajaan pafiṅna uwo pekadu, kē uko unjaan uwul pekadu mnhina uwo *Bgah bi Moyit. ⁵⁷ Nabiin keeri ṅbeeb Naṣibaṭi anjaan aṭēpna ṭi Ajugun Yetu *Krittū kado nja ṅwat. ⁵⁸ An bayiṭ naan ṭi *Krittū biki mmaganuṅ, namēbaan keeri naliint. Nadoon kataman unuur undoli ṭi plempar Ajugun. Name kē plempara paanwaan udooni.

16

Bajunt bṭēnkni banfiyaaruṅ biki Yerutalem

¹ Hēnkun dṅal kaṭupan uko uloṅ ṭi uko wi bajunt bṭēnkni bañaan biki Naṣibaṭi banwoon Yerutalem. Ddobi ṭup banfiyaaruṅ biki Galatiya uko wi bawoon i pdo. Dṅal an kak nado haṅ. ² ṭi unuur uteek wi kanēm, andoli ṭi an ajejan ktaka kloṅ jibi ahinanuṅ aka, ahank du katohul, kawutna kayoonk mbi nabaa naneej bajunt. ³ Wal wi nji kabiin, dwul biki nadatuṅ ikaarta yi mpiituṅ bañaan biki Yerutalem bameena uko unṭiṅ baka, dyil baka baṅooṭ baka uko wi najuntuṅ kaṭēnkna baka. ⁴ Woli uyoṭanaan nya da nji ṭi uleef naan, bado bayaas na nji.

Pyā bayaas pi Pawulu

⁵ Dṅal pṭēpna utaak wi Matedoniya kabaa kabi pwinan. ⁶ Ulome ndo du an ṅnuur ṅloṅ kēme ṅṭo da wal wi ujoṅṭ bti, hēnk naṣē nawulēn uko wi nnumiin pa bayaas. ⁷ Mēnṅal ṭi byaas bi kapant pant, dṅal pdo ṅnuur ṅloṅ na an woli ulil Ajugun. ⁸ Kē nṣē luṅ kaṭo du ubeeka wi Efet te ufettu wi *Pentakot, ⁹ ṭiki dwin kē dhil kado da ulemp unuura wi ndoon abi jun pdo, kē baṣoorad nja baṣē ṭum da kakaṣa.

¹⁰ Woli Timote abii, nadoonan kadola awo bnuura ṭi ptoofan. Awo na nji kē nji ṅlempar Ajugun, ¹¹ nin aloṅ awutan keeri kabeeha. Naṭēnkana aka uko wi anumiin pa bayaas abiina te du nji. ṅwo ṭi pyoonka, nji na banfiyaaruṅ banwoon na nji.

¹² Kē *Apolot ayiṭ nja ṭi *Krittū, ddabēra abi pwinan ul na bayiṭ nja bandukiin, kē aṣē wo aando bi ṅal pbi hēnkun ; aluṅ kabi woli ahinani.

Iko ibaaṅṣaani yi pdo

¹³ Nawoon bten, namēban naliint ṭi pfiyaar pi nan, nawoon bañaan batēṅ, nanaṭan naliint. ¹⁴ Uko wi nakdoluṅ bti, nadolan wa na uṅal.

¹⁵ An bayiṭ naan, dkak aṭupan uko uloṅ. Name kē Fefanat na biki katoh ki nul bawoon bateek bankakuṅ aṣiyaar *Krittū du utaak wi nan wi *Akayi, name kē baji balempar banfiyaaruṅ bandukiin. ¹⁶ Nadoon katiink keeri bañaan ji bakan mēnṅan, na bañaan bti bankdoonaanuṅ na baka.

¹⁷ Dliṅal ṭi uko wi Fefanat na Fortunatuṭ na Akayut babiin pwinēn ; baṭēnkēn wi nawoon naanwo da, ¹⁸ batēṅṭēnaan jibi batēṅṭēnaan. Najukan pyikrēn bnuura bi bañaan banwoon ji baka bajaan bado.

¹⁹ Banfiyaaruṅ *Krittū bti biki utaak wi Atiya bawulan mboṣ. *Akila na Pritiliya na banfiyaaruṅ banjaan bayiṭ du katoh ki baka bawulan mboṣ ṭi katim ki Ajugun. ²⁰ Banfiyaaruṅ bti banwoon ṭi na nji bawulan mboṣ. An kak nawulandēn mboṣ naboofar na uṣal uyimanaan.

²¹ Nji Pawulu ṭi uleef naan dpiituṅ ṭi awulan mboṣ.

²² Woli ṅaaṅ aanṅal Ajugun, aṭēpana.

Maranata* – Ajugun biini!

☆ 15:55 Itayi 25.8. * 16:22 Maranata : ṭi uhebēre dawoon Ajugun, biini! kēme Ajugun abi.

²³ Dñehan Yetu Ajugun awulan bnuura.

²⁴ Dñalan, an bti wi ñwoon ñi ploolan na Yetu *Krittu.

Uṭup utëbantën wi Pawulu apiituj banfiyaaruj banfëṭuj du uṭaak wi Korint

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta katëbantën ki Pawulu apiituj banfiyaaruj biki Korint. Ṭi kakaarta ki nul kateek aṭup baka aji aṅal pya kawin baka. Abi ji na baka kak bajunt, bajunt mëntṭ baṭënkna banfiyaaruj biki Yerutalem, kë ul ṭi uleeful akyaan kayeenk bajunt mëntṭ. Kë aṣë bi wo aanya da. Hënk di di awoonj aanya da : Timote awo ṭi bgah pya Korint, aṣë me ṭi bgah iko yi banfiyaaruj biki da bakdoli. Kë uko mëntṭ uunlila. Atiink kë bayuday balonj baya Korint ajukan da iko impaṭi na Uṭup Ulil Unuura wi Pawulu abiinj ajukan da. Baji baji na baka kë Pawulu aanwo nanjañan i Krittü na manjoonan. Wi wi Timote aṣaan aṭiij aṣë ṭup Pawulu, kë ajoṭan maakan. Uko mëntṭ ukaan kë apiit baka kaṭup uko wi aṣaluj na uko unkayi kë aanya du baka.

Pawulu aṭup ṭi kakaarta ki kë awo nanjañan i Krittü aṣë paṭ jibi aklempi na bandukiinj bajaan bajukan bgah. Uko mëntṭ ukaan kë baṣoora. Pawulu akak aṭëga aji aṅal ul na biki Korint bawo ṭi ploolan. Aji na baka bataman ṭi bajunt baṭënkna banfiyaaruj biki Yerutalem. Akak aṭup aji aṅal kaya kawin baka kahilna kaṭup bañaan banwoonj baanwut pjuban manjoonan. Woli Pawulu amëban aliint aji awo nanjañan aṅal njal bañaanj bame Uṭup Ulil Unuura bakut bame kë Yetu awoonj Ajugun.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoonj:

1. Pawulu awul baka mboṣ akuṭ abeeb Naṣibaṭi (1.1-11)
2. Ulemp wi nanjañan du banfiyaaruj (1.12–2.17)
3. Njal ñaan jibi Krittü aṅaluj nja (3.1–7.16)
4. Pfen bajuuk (8.1–9.15)
5. Pawulu aṭup aji awo nanjañan na manjoonan (10.1–13.10)
6. Pwul mboṣ pbaañsaani (13.11-13)

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi aduun pa nwo nanjañan i Yetu *Krittü, ṭiki aṅaluj wa, na Timote ayiṭ nja, npiitananj an banfiyaaruj Krittü biki ubeeka wi Korint na bañaan biki Naṣibaṭi bti banwoonj ṭi uṭaak wi Akayi* bti. ² Nñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittü Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭënan njaṣṣ.

Pawulu abeeb Naṣibaṭi

³ Nawulën nbeeb Naṣibaṭi, Aṣin Yetu *Krittü Ajugun ṭi uko wi añagiinj nja abot atëṅṭën nja. ⁴ Aji tēṅṭën nja wal wi njaan nwo ṭi unoor undoli, kadolna nja nḥil nḥo katēṅṭën bañaan banwoonj ṭi unoor undoli na ptēṅṭën pi Naṣibaṭi atēṅṭënuj nja. ⁵ Na manjoonan, Krittü akaan kë nḥhaj maakan, kë hënk di di akaan aji tēṅṭën nja maakan. ⁶ Woli nwo ṭi unoor, uwo wo pa ptēṅṭënan kabot kaṭijan mbuur ; woli Naṣibaṭi atēṅṭënuj, uwo pa ptēṅṭënan nahilna namiir mnhaj mi nḥajuj. ⁷ Uhaṭ wi nṭuun ṭi an udëmi ; nme kë jibi nahajuj ji un, hënk kak di di Naṣibaṭi aktēṅṭënananj ji un.

⁸ An bayiṭun, njal name kë mnhaj mi nḥajuj du uṭaak wi Atiya mantëp uṭup†, kë nḥajajala maakan adoo ṣal aji wi nun ubaa. ⁹ Na manjoonan nḥi ji ji pkeṭ pi

* **1:1** Akayi : Korint dawo ṭi uṭaak wi Akayi, dawoonj ubeeka unwoonuj uweek da. † **1:8** Mnhaj mi nḥajuj du uṭaak wi Atiya : Ñaan aamme mnhaj mi aktiiniyaanuj ṭi. Manka pwo mnhaj mandëmunj mi aṭiiniyaanuj ṭi ulibra wi Ulemp wi Banjañan 19.23-40.

nun pabani, ukaan̄ kē n̄enkak ahaṭ n̄leef n̄i nun, ahaṭ ṭi Naṣibaṭi anjaan̄ anaṭan bañaan̄ ṭi pkeṭ. ¹⁰ Ul abuuranon̄ un pkeṭ mēnṭ, akak alun̄ kabuuranon̄. Aa, n̄ṭu mnhaṭ mi nun ṭi a, ame kē alun̄ kabuuranon̄ kak. ¹¹ An naṭok ṭi ulemp mēnṭ wi najaan̄ nañehand̄erun̄ ; hēnk, Naṣibaṭi atiink pñehan̄ pi bañaan̄ batum, kawulun̄ bnuura, uko mēnṭ ukaan̄ kē bañaan̄ batum baji babeeba.

Uko unkaan̄ kē Pawulu alutan̄ bayaas̄ bi nul du Korint

¹² Hēnkun̄, uko wi uwoon̄ mnlilan mi nun, uhaas̄ wi nun udiimanun̄ un kē mnwo mi nun ṭi umundu wi na ṭi kadun̄ ki nan manwo mnwo mntool akuṭ ajinṭ ṭi kadun̄ ki Naṣibaṭi. Uko mēnṭ uwoona du Naṣibaṭi, mēnṭ uṣal untuṇa wi bañaan̄ bajēn ubiin̄ aṭon̄un, bnuura bi nul babin̄ aṭon̄un. ¹³ Na manjoonan, ṭi ikaarta yi n̄piitanan̄, n̄ēmpiitan̄ nin uko ulon̄ umpaṭi na wi nahilun̄ kaleyir̄ kakut̄ kate, kē n̄ṣē me kē unuur ulon̄ nalun̄ kate. ¹⁴ Uka uko ulon̄ wi nadoon̄ abi ykr̄en̄ : ṭi unuur wi Ajugun̄ Yetu akbiin̄, n̄wo mnlilan mi nan nakuṭ nawo mnlilan mi nun.

¹⁵⁻¹⁶ Dfiyaar uko mēnṭ, ukaan̄ kē mbi n̄al kaṭēpna duna du an, kabaa kaya Matedoniya di n̄ji kawoonun̄ kakak du an, kaṣē kayeenk uko wi n̄ji kanumiin̄ pyaana bayaas̄ du *Yuda, hēnk nahilna nanuurand̄en̄ uyaas̄ utēbant̄en̄. ¹⁷ Wi njakun̄ aji ddo han̄, dbej bej i? Woli dji ddo uko, dji kawo na uṣal wi ñaan̄ najēn anwoon̄ aan̄ji ṭijan̄ ṭi uṭup uloolan̄ i? ¹⁸ Na manjoonan, ṭi katim ki Naṣibaṭi, uṭup wi nun na an unwo wi « aa » na « a-a. » ¹⁹ Uko wi Yetu *Krittu Abuk Naṣibaṭi, wi n̄ji na Filat̄ na Timote n̄ṭupanan̄, unwo wi « aa » na « a-a » ubaa ṭēp ṭēp awo wi « aa » ṭaṇ. ²⁰ Yetu Krittu awoon̄ « aa » mēnṭ, iko bti yi Naṣibaṭi ahoṇun̄ idolana ṭi a. Kē ṭi ul i i n̄ktēpnun̄ kaji uwo han̄, kadēmanaana. ²¹ Naṣibaṭi ajaan̄ atēṭēnun̄ na an, n̄liint̄ ṭi pfiyaar Krittu. Ul ṭi uleeful adatuṇ n̄ja, ²² adiiman̄ kē n̄wo biki nul wi aṭuun̄ uhaas̄ wi nul ṭi n̄ja, wul uwoon̄ uko ujuni ṭi iko yi ahoṇun̄ aji alun̄ kawul n̄ja.

²³ Uko wi n̄ji kaṭupun̄ uwo manjoonan, Naṣibaṭi amee ; woli ḍṭilani afin̄jēn̄ : mēn̄jal n̄al pnooran̄an, ukaan̄ kē mēnkak du Korint. ²⁴ Nēn̄jal pwo baṣih bankṭu'anan̄ uko wi nawoon̄ i pfiyaar ; namēban̄ aliint̄ ṭi pfiyaar pi nan kē n̄ṣē n̄al kaṭēnkan̄ nawo na mnlilan.

2

¹ Dṣal keeri aji mēnkak pwinan, nawutna kawo kak ṭi pjootan̄. ² Woli ddolan̄ kē najoot̄ani, nin alon̄ aankhil̄ pdolēn̄ n̄lilan ṭiki an bti najoot̄an. ³ Dpiit̄ jibi mpiitun̄, kawutna kaban̄ na pjootan̄ du bañaan̄ banwoon̄ kadolēn̄ n̄lilan. Dme na manjoonan̄ kē mnlilan mi naan̄ manwo mnlilan mi an bti. ⁴ Aa, dpiitan̄ awo na mnkuul, ajoot̄an, kē uleef ubeew na n̄ji. Kē n̄ṣē wo mēmpiitan̄ piit̄ najoot̄anaan, ddo han̄ nameena jibi n̄jalanan̄ maakan̄.

Pawulu amiir̄ anjubanulun̄

⁵ Ñaan̄ andolnun̄ kē njoot̄ani, mēnṭ n̄ji ṭaṇ i i adolon̄ kē njoot̄ani, an bti biki adolon̄ kē najoot̄ani. Dbaa ji an bti, batum ṭi an. ⁶ Uko wi bañaan̄ batum badiimanulun̄ kē ajubani udo bi kēs̄ kēs̄, ⁷ ukaan̄ kē nawo i kamiira hēnkun̄ kabot̄ katēṭēna awut kawo na pjootan̄ pampelulun̄. ⁸ Dkootan̄ keeri nadiimana kē nan̄ala. ⁹ Dbi piitan̄ kak katenna me natiink uko bti wi n̄ṭupanan̄. ¹⁰ Kē ñaan̄ i naṣaan̄ amiir̄, n̄ji kak dji kamiira. Aa, woli dka uko ulon̄ wi pmiir̄, dmiir̄ miir̄ pa an ṭi kadun̄ ki *Krittu. ¹¹ Ddo han̄ *Fatana awutna kaguur̄ n̄ja ; n̄me bnuura iko yi ajaan̄ aṇal pdo.

Pawulu ahaṭjala du Trowat

¹² Wi mbiin du ubeeka wi Trowat p̄tup Ūtup Ulil Unuura wi *Krittu, dwin kë Ajugun ātenën kë nhinan pdo uko mēnt̄ bnuura. ¹³ Kë uhaaş uşë t̄ëla t̄ëla na nji t̄iki mēnt̄enk da Tit ayīt̄ naan t̄i Krittu ; uko mēnt̄ ukaan̄ kë nduk baka aya utaak wi Matedoniya.

Mbuur manjaan manwoona t̄i Krittu

¹⁴ Nawulën n̄beeb Naşibāti. Adolun̄ kë Krittu akob Fatana awat kë n̄tok t̄i p̄wat pi awatulun̄. Aji t̄ēpna t̄i n̄ja kado *Krittu ameēt̄ana kaniink dko b̄ti jibi uk̄era ulil p̄t̄ek̄ēn̄ ujaan̄ uniink dko. ¹⁵ Na manjoonan, n̄wo pa Naşibāti p̄t̄ek̄ēn̄ plil pi Krittu t̄i p̄toof pi bāñaan̄ banwoon̄ t̄i bgah bi mbuur na bāñaan̄ banwoon̄ kak t̄i bgah bi p̄ket̄. ¹⁶ Uk̄era mēnt̄ uji uwo t̄i banwoon̄ t̄i bgah bi p̄ket̄ na p̄t̄ek̄ēn̄ panjaan̄ pāt̄ij p̄ket̄, kawo t̄i bandukiin̄ p̄t̄ek̄ēn̄ panjaan̄ pawul ubida. Kë in̄ aşaan̄ ahil pdo ulemp mēnt̄? ¹⁷ Bāñaan̄ batum baji bado na plaana pyok t̄i ūtup wi Naşibāti. Kë un̄ n̄şë ji n̄tup ūtup wi Naşibāti na n̄haaş n̄jint̄ jibi ātu' un̄ un̄ pdo. T̄i mn̄hina mi Krittu, n̄ji n̄tup wa kë Naşibāti amee.

3

Mndēm mi bhojar bhalu

¹ Naşal aji uko wi mbaan̄ ātup t̄up uwoon̄ kë n̄homp homp i? N̄numa ji balon̄ p̄diimanan̄ ikaarta ink̄diimanun̄ kë Naşibāti ayilun̄ un̄ këme kaheparan ya i?

² An t̄i n̄leefan̄ nawoon̄ kakaarta ki nun, kapiitana t̄i n̄haaş n̄i nun, kë bāñaan̄ b̄ti bame ka abot aleyiir ka. ³ Bāñaan̄ bame bnuura kë nawo kakaarta ki *Krittu apiitun̄ ahankanun̄. Kakaarta mēnt̄ kaampiitana na kañen̄ ki ñaan̄ naj̄en̄ kapiitana na *Uhaaş wi Naşibāti anwoon̄ ukump̄eş wi ubida, uko unwoon̄ t̄i ka uumpiitana t̄i m̄nlaak*, upiitana t̄i n̄haaş n̄i nan̄ n̄anwoon̄ n̄i bāñaan̄ baj̄en̄.

⁴ T̄i pwo t̄i ploolan̄ na *Krittu n̄hāt̄ t̄i Naşibāti, ukaan̄ kë n̄kt̄iini hēnk. ⁵ Na manjoonan, n̄ñn̄oom kaji un̄ n̄dolun̄ ulemp mēnt̄ b̄didi' un̄ ; Naşibāti awulun̄ un̄ mn̄hina mi pdo wa. ⁶ Ul awulun̄ un̄ mn̄hina mi pwo banklempun̄ t̄i uko wi *bhojar bhalu, banwoon̄ baanwo bi bgah bampiitaniin̄ t̄i m̄nlaak* aşë wo bi *Uhaaş wi Naşibāti. Bgah bampiitaniin̄ baji bāt̄ij p̄ket̄, kë Uhaaş wi Naşibāti uşë ji ut̄ij ubida.

⁷ Nameen̄ kë bgah mēnt̄ bampiitaniin̄ t̄i klaak, bajaan̄ bāt̄ij p̄ket̄ aşë wul *Moyit mndēm kakşa, mul mambiin̄ anuur t̄i kaara di nul ado kë biki *Itrayel baambi hil p̄tena, mndēm mēnt̄ kë manşë wo maan̄joni. ⁸ Kë ulemp wi *Uhaaş wi Naşibāti uşë lun̄ kawul mndēm mampelnun̄. ⁹ Aa, wi ulemp wi bgah banjaan̄ bado ñaan̄ aduknaana, uwoon̄ na mndēm, hum di di ulemp wi Uhaaş wi Naşibāti unjaan̄ udo ñaan̄ awo natoool t̄i k̄eş ki nul uwoon̄ unkwō na mndēm mampelnun̄? ¹⁰ Hēnk, uko umbiin̄ adēmana uunkak adēm, t̄iki mndēm mampelnun̄ mambiin̄. ¹¹ Na manjoonan, woli uko unkmbaan̄ uwo na mndēm, hum di di unwoon̄ uunkba uwoon̄ uunkwo na mndēm mampelnun̄ ba?

¹² Hēnkun̄, wi n̄hātun̄ uko wañ, n̄tum na mnt̄ēj. ¹³ N̄ñdo ji *Moyit anjaan̄ awun̄ kaara kaneenanaan̄ babuk *Itrayel bawin̄ mndēm manktoolun̄ p̄ba.

¹⁴ Kë n̄haaş n̄i biki Itrayel n̄aşë dēn̄ēta dēn̄ēt̄ te hēnkun̄, woli baleyiir t̄i kadun̄ ki bāñaan̄ ulibra wi *bgah bi Moyit, baan̄ji bahil p̄win̄ mndēm ; pwo t̄i *Krittu t̄āñ pakkaan̄ bawin̄ ma. ¹⁵ Te hēnkun̄, woli baleyiir ulibra wi bgah bi Moyit, n̄haaş n̄i baka n̄aji n̄awunana. ¹⁶ Kë woli ñaan̄ aji ātaş Ajugun, uko unneenanulun̄ p̄win̄ uji up̄en̄. ¹⁷ Kë Ajugun na *Uhaaş wi Naşibāti başë wo baloolan̄, kë dko

* **3:3** Uumpiitana t̄i m̄nlaak : Natanen̄ t̄i Pp̄en̄ 34 – Naşibāti ado kë Moyit afej m̄nlaak, apiit̄ bgah bi nul t̄i ma. * **3:6** Natanen̄ t̄i Pp̄en̄ 34.

di Uhaaş wi Ajugun uwoon, dul di di mbuur manwoon. ¹⁸ Nja bti, n̄nhilun h̄nkuŋ pwin mnd̄em mi Ajugun, mnd̄em m̄en̄t manji manwinana ti nja ; uhaaş wi Ajugun uwo ti p̄t̄l̄ēş nja k̄e n̄kak anaam na Ajugun, mnd̄em mi nja k̄e mankd̄ema d̄em p̄ya.

4

Mnd̄em mammeniij

¹ Naşibaŋi ti m̄n̄aga mi nul awulun un ulemp m̄en̄t, ukaaŋ k̄e n̄m̄ebaŋ aliint. ² N̄pok iko yi bd̄em ikowand̄enaan, n̄n̄nji n̄wo ti kaguuru kaŋt̄l̄ēş uŋup wi Naşibaŋi. N̄baa t̄ep t̄ep aji n̄diiman manjoonan, baŋaaŋ bti bawin k̄e n̄wo batool ti kadun ki Naşibaŋi. ³ *Uŋup ulil unuura wi n̄k̄t̄upun, woli udoowunana ti balon, uŋen̄k t̄enk k̄e bukun m̄en̄tan bawo ti bgah bi p̄keŋ. ⁴ Baanfiyaar uŋup m̄en̄t t̄iki Fatana naşih i mboş atok baka uşal, bawutna kawin b̄jeehi bi Uŋup Ulil Unuura banjaan badiiman mnd̄em mi *Krittu anjaan adiiman jibi Naşibaŋi awoon. ⁵ Na manjoonan, m̄en̄t uko wi nun ti n̄leefun wi wi n̄k̄t̄upanaŋ, uko wi Yetu Krittu Ajugun wi wi n̄k̄t̄upanaŋ, ul akaaŋ k̄e n̄klemparan. ⁶ Naşibaŋi aŋiini t̄fa aji : b̄jeehi bajeahaan ti bd̄em. Ul akaaŋ ajeehan n̄haaş n̄ji nja, n̄hilna n̄me b̄jeehi bi mnd̄em mi nul banjaan banuur ti kaara di Yetu Krittu.

⁷ B̄jeehi m̄en̄t bi Naşibaŋi aŋuun ti nja bawo wo ji uwuuru wi bajejun ahank ti uko undayanaan, ujin̄ta ti k̄eş ki baŋaaŋ k̄e mn̄hina mn̄week mi n̄woonaanun mun manwoona du Naşibaŋi, maanwoona ti nja. ⁸ N̄wo ti unoor undoli aş̄e woha bnaŋ, ahaajala aş̄e haŋaara, ⁹ bahajanun, k̄e Naşibaŋi aş̄e wo aankwutanun nin, bakobun awat k̄e n̄ş̄e doonaanaara. ¹⁰ Na n̄nuur, n̄ji tiink ti n̄leefun mn̄haj mi Yetu ahajun adoo keŋ, ubida wi nul uhilna uwinana ti un. ¹¹ Na manjoonan, un n̄woon bajeb, uko wi Yetu uji udo n̄wo ti mntum mi p̄keŋ unoor undoli, ubida wi nul uhilna uwinana ti n̄leef n̄ji nun n̄janwoon n̄ji kakeŋ. ¹² H̄enk, n̄n̄og p̄keŋ nahilna naka ubida.

¹³ Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaŋi aji : « *Dfiyaari, ukaaŋ k̄e n̄tupi.* »* Un kak, ti uhaaş wi p̄fiyaar m̄en̄t, n̄fiyaar Naşibaŋi, ukaaŋ k̄e n̄k̄t̄up. ¹⁴ N̄me k̄e Naşibaŋi annaŋanun Yetu Ajugun ti p̄keŋ alun kanaŋanun na a, kadolon n̄winana na an ti kadunul. ¹⁵ Uko wi n̄khajun bti uwo keeri pa an, h̄enk, bnuura bi Naşibaŋi baji bawo ti baŋaaŋ banjaan batuma tum p̄ya, baŋaaŋ batum babeeba abot ad̄emanaara d̄emaŋ maakan.

Phaŋ iko yi baŋi

¹⁶ Uko waŋ ukaaŋ k̄e n̄m̄ebaŋ aliint. Woli uleef wi nun udoowunana t̄afa t̄af p̄ya na n̄nuur, uhaaşun uji uwoha wo uhalu na n̄nuur. ¹⁷ Unoor n̄ji n̄knooronun h̄enkuŋ unwoon unkuŋon uwo uko umpoti ti kadun ki mnd̄em mweek manwoon maankba mi unoor m̄en̄t ukbomanun un. ¹⁸ H̄enk, n̄n̄nji n̄tu n̄şal ti iko inkwinaniin, n̄ji n̄tu n̄a ti inwoon iinwinanaa ; iko injaan iwinana iinji ijon, k̄e inwoon iinwinanaa iş̄e wo yi mnt̄o.

5

¹ N̄me na manjoonan k̄e uleef wi nja wi umundu wi uwo wo ji kaloona : wal wi kakjotun, n̄ka du baŋi uleef ulon unwoon ji katoh ki Naşibaŋi aniwuŋ nja, kanwoon kaankjot nin. ² K̄e n̄ş̄e wooni h̄enkuŋ ti n̄haaş n̄ji nja meet, ti uleef wi nja wi umundu wi t̄iki n̄n̄al kawohara uleef wi nja wi baŋi ; ³ n̄wohara wal m̄en̄t, n̄enkwo byişu. ⁴ Aa, n̄leef n̄ji nja n̄awo ji kaloona, n̄wooni ti n̄haaş n̄ji nja meet abot aŋ̄ega wi n̄woon ti unoor h̄enkuŋ. N̄n̄n̄al n̄al p̄f̄el uleef wi nja wi

* 4:13 kampiitaniin ti ulibra ujon wi bagrek. Kaŋaam 116.10.

umundu wi, uko wi n̄jalun̄ uwo pwohara uleef wi Naşibaŋi akwulun̄ nja, uleef wi nja unwoon̄ wi pkeŋ uhilna uŋelēşa ukak uleef unwoon̄ ununkkeŋ. ⁵ Naşibaŋi ŋi uleeful apaşun̄ nja pa uko mēnt̄, awul nja *Uhaaş wi nul adiimanaanun̄ kē alun̄ kawul nja ubida wi mn̄to.

⁶ Hēnkun̄ keeri n̄ji n̄tēŋ maakan na n̄nuur. N̄me kē n̄wole du kaloona kanwoon̄ uleef wi nja, n̄low Ajugun. ⁷ Na manjoonan, n̄poşna pfiyaar, n̄n̄kpoşna kēş. ⁸ N̄tēŋ maakan ahokan pduk uleef wi, kaya kawo na Ajugun. ⁹ Hēnk, n̄bi ŋu ŋu n̄şal ŋi plila n̄wole ŋi uleef mēnt̄ kēme woli n̄pēn ŋi wa. ¹⁰ Nja bti n̄wo i kanaŋ ŋi kadun̄ ki *Kritt̄u, awayeş nja wal mēnt̄, andoli aluka uko wi alempun̄ na uleeful wi awoon̄ ŋi mboş.

Plemp bañaan̄ batiinkaraan na Naşibaŋi

¹¹ N̄me uko unwoon̄ pdo kaŋi Ajugun aşē do na pdo bañaan̄ bandukiin̄ bado kaŋi a. Naşibaŋi ame'un bnuura, kē nhaŋ aji an name'un bnuura. ¹² N̄n̄kak aŋal kado nayikrēnun̄, n̄ŋal kaŋenan̄ uko wi naknahni ŋi un, nahilna naka uko uteem banwoon̄ baanknahna uko unwoon̄ ŋi n̄haaş n̄i bañaan̄ aşē nahna iko inkwinaniin̄ du bdig. ¹³ Na manjoonan, woli n̄waan̄ n̄şal, uwo wo pa Naşibaŋi ; kē woli n̄wo na n̄şal uwo wo pa an. ¹⁴ Un̄al wi *Kritt̄u aŋalun̄ un uktoŋun̄ un. N̄yikrēn̄ bnuura kē n̄aan̄ aloolan̄ akeŋarun̄ bañaan̄ bti, bañaan̄ bti badobi keŋ keŋ keeri. ¹⁵ Akeŋar bañaan̄ bti, nja n̄n̄kaan̄ ubida n̄wutna kaka wa pa n̄leef n̄i nja ŋaŋ, n̄ka wa pa ankeŋun̄ akuŋ anaŋa ŋi pkeŋ pa baka.

¹⁶ Hēnkun̄ keeri, n̄n̄kak aji n̄ten n̄aan̄ jibi bañaan̄ bajēn̄ bajaan̄ batena. Hēnk, woli n̄doo ten ŋfa *Kritt̄u na kēş ki bañaan̄ bajēn̄, hēnkun̄ n̄n̄kak atena haŋ. ¹⁷ Woli n̄aan̄ awo ŋi ploolan na Kritt̄u, aji bi kak kak n̄aan̄ nahalu : iko yi ubida ujon̄ ibaa, kē ihalu ibii. ¹⁸ Kē uko mēnt̄ bti uşē woona du Naşibaŋi anŋēpnun̄ ŋi Kritt̄u adolon̄ kē n̄tiinkar na a akuŋ awulun̄ ulemp wi pdo bañaan̄ batiinkar na a. ¹⁹ Naşibaŋi abiin̄ awo ŋi Kritt̄u ado bañaan̄ kē batiinkar na ul Naşibaŋi, aanŋo aten buŋaan̄ bi badolon̄ aşē ŋu'un̄ pŋup uŋup wi btiinkar mēnt̄. ²⁰ Kritt̄u ayilun̄ yil keeri pŋupara, kē uwo wo keeri ji Naşibaŋi ŋi uleeful aji ŋēpna ŋi un kaŋiini na an. ŋi katim̄ ki Kritt̄u n̄jakan nawuta adolan̄ natiinkar na a. ²¹ Kritt̄u aambaan̄ kadola pekadu, kē Naşibaŋi adola kē akoba pa pekadu di nja, n̄hilna n̄kak baŋool ŋi kēş ki Naşibaŋi wi n̄woon̄ ŋi ploolan na Kritt̄u.

6

¹ Hēnk, un n̄nklempun̄ na Naşibaŋi n̄kooŋan̄ kooŋ, nawutan kanohnaana bnuura bi nayeenkun̄ du a. ² Aŋiini aji :

« *Wi unuun̄ ubanun̄, d̄tiink̄ p̄n̄ehan̄ p̄i nu ;
ŋi unuun̄ wi mbuur, d̄bi abuuranu.* »^{*}

Hēnkun̄ unuun̄ ubani, unuun̄ wi mbuur uban̄ hēnkun̄.

³ N̄n̄ŋal kado uko ulon̄ unkdolon̄ n̄aan̄ alon̄ aŋiib, ulemp wi nun̄ uwutna katoka. ⁴ N̄baa ŋēp ŋēp adiiman̄ ŋi iko bti kē n̄wo balempar Naşibaŋi na manjoonan. N̄ji n̄tam̄ kamiir̄ ŋi mn̄haj, unoor na phaajala. ⁵ Bakobun̄ awat ukalabuş, ado bañaan̄ kē banaŋari'un, aŋu'un̄ n̄lemp n̄tam, aneenanun̄ bn̄oy aŋan̄un̄ pde. ⁶ Kē n̄şē diiman̄ kē n̄wo balempar Naşibaŋi ŋi pwo na uşal ujin̄, ŋi pme, ŋi kamiir̄, ŋi pjoob bkow, ŋi pwo na *Uhaaş wi Naşibaŋi, ŋi n̄ŋal na un̄al unjoonanun̄. ⁷ N̄ji n̄diiman̄ kē n̄ji n̄lempara ŋi pŋup manjoonan, kē mn̄hina mi nul manji manŋēnkun. Injaanan̄ yi nun̄ iyenjanan̄ n̄leefun na igutni iwoon̄ pdo kado uko unwoon̄ utool ŋi kēş ki Naşibaŋi. ⁸ Badēmanun̄, akak apoteŋanun̄ ; akarun̄ akuŋ abeebun̄ ; baŋu'un̄ baŋilan̄ te n̄wo bañaan̄ bankn̄tupun̄ manjoonan ; ⁹ baŋu'un̄ bayaant̄ te n̄meet̄ana bnuura ; aŋu'un̄ ban̄n̄oganun̄ pkeŋ te n̄wo bajeb

^{*} 6:2 Itayi 49.8.

; bakobun ašë wo baanfiŋun ; ¹⁰ ŋji ŋwo ji ŋjootani kašë wo ti mnlilan ; ŋwo bawaan ašë do bañaan batum kē bawo bayok ; ŋwo ji bañaan banwoon baanka ni uko ulon, ašë ka iko bti.

¹¹ An bayitun biki Korint, ŋjiini na an na uhaas ujint, aŋu'an ti ŋhaas ŋi nun. ¹² Ŋdiimanan kaara kē an naŋaan adēt dinan. ¹³ Kē nšë ŋiini na an ji babak naan : an kak naŋu'un ti ŋhaas ŋi nan.

Pdat uko unnuurnaaniin

¹⁴ Nawutan kawo ti kahot kaloolan na banwoon baanfiyaar *Krittu. Hum di di uko unwoon uŋool uhiniin kanaakiir na unwoon uunwo ti bgah? Hum di di bjeehi bahilun kanaakiir na bdēm? ¹⁵ Hum di di Krittu ahilun katiinkar na *ŋatana? We wi anfiyaarulun ahilun kaŋok na anwoon aanfiyaara? ¹⁶ Hum di di *Katoh ki Naŋibaŋi kahilun kawo na ŋnton? Na manjoonan nja ŋwo dko dyimanaan di *Uhaas wi Naŋibaŋi anwoon najeb ufēŋun. Hēnk di di Naŋibaŋi aŋiiniin ti *Ulibra wi nul aji :

« *Dluŋ kafēt ti ptoof pi baka kapos na baka ;
dwo Naŋibaŋi i baka, bašë bawo pntaali pi naan.* »

¹⁷ Ukaan kē Ajugun akak aŋiini aji :

« *Napēnan ti ptoof pi bañaan mēnt,
nalowan baka.*

*Nawutan nin kaban uko unŋopun,
ŋji nšë nyeenkan du katoh naan.* »

¹⁸ *Ajugun anhiniin iko bti akak aŋiini aji :

« *Dwo ji aŋinan,
an našë nawo ji babak naan, biint na baat.* »

7

¹ An biki nŋalun maakan, wi Naŋibaŋi ahonun nja iko mēnt, nabiin keeri ŋpēnan iko iŋop bti inwoon ti ŋleef ŋi nja na ŋhaas ŋi nja, ŋdoonan ŋwo bañaan bajint ti kēš ki Naŋibaŋi, ŋbot ŋdo kaŋi'a.

Mnlilan mi Pawulu

² Nawo kadiimanun kaara di nan. Ŋēndo nin ŋaan alon buŋaan, ŋenlempašana uŋenk wi nin ŋaan. ³ Mēntup ŋup kajina naduknaanaa, ddo bi ŋupan aji ŋŋu'an ti ŋhaas ŋi nun ti ubida na ti pkeŋ. ⁴ Dhat maakan ti an, alilan maakan ti uko wi nan. ŋi unoor wi nun bti dji katum na mntēŋ kabot kalilan maakan.

⁵ Na manjoonan, wi ŋbanun du Matedomiya, ŋēndoo tēp anoorfēn noorfēn nin, awo ti unoor uweek : ugut du bdig, palēnk moŋ meet. ⁶ Kē Naŋibaŋi anjaan atēŋtēn biki bapoŋēnun ašë tēŋtēnun na ubi wi *Tit. ⁷ Mēnt pbi pi nul ŋaŋ paŋijun uko mēnt, aŋupun jibi an ti ŋleefan natēŋtēnulun. Aŋupun kak aji naŋal maakan kawinēn, aŋup jibi najootani na jibi najaan nayeenkaraan. Uko mēnt ukaan kē mnlilan mi naan mandēm apel.

⁸ Ukaan kē ti kakaarta ki mpiitanan, woli ddoos ŋupan uko umbiin adolan kē najootani, mēndug umeli. Na manjoonan dbi dug umeli du kateeku wi nwinun kē uko mēnt udolan kē najootan ŋwal ŋlon, ⁹ kē nšë lilan hēnkun, mēnt ti uko wi najootanun wa : dlilan ti uko wi pjootan mēnt padolanan kē naŋelēs mnwo mi nan. Pjootan mēnt pawo jibi Naŋibaŋi aŋalun pawo, ŋēndolan keeri nin uko ulon uwuŋaan. ¹⁰ Na manjoonan, pjootan pi Naŋibaŋi ajaan aŋu ŋaan paji pdola

✧ 6:16 Bgah 26.12; Etekiyel 37.27. ✧ 6:17 Itayi 52.11; Etekiyel 20.34,41. ✧ 6:18 Natenan ti 2 Famiyel 7.14.

aţêlêş mnwo mi nul, kadola abuur, aanji dug umeli. Kê pjooţan pi uşal wi iko yi umundu paşê ji paţij pkeţ.

¹¹ Natenan keeri uko wi pjooţan pi Naşibaţi aţu'anaŋ padolun ţi an : natenan jibi najaan natar kanaţ kaliint, jibi nañehanun aji Naşibaţi amiiran, jibi nakowiin, jibi nakţiin Naşibaţi, jibi nanuhnun na manjoonan, jibi naţuun ŋhaaş, jibi najaan naŋal pweţan andolun buţaan. Nadiiman ţi iko bti kê najinţ ţi uko mênţ. ¹² Woli dpiitan, mênţ anjubanun akaan, kê mênţ i bajubanun akaan; dŋal ŋal nadiiman ţi kadun ki Naşibaţi jibi nanaţi aliint ţi uko wi nun. ¹³ Uko mênţan utênţenun un.

Ŋkak alilan maakan ţi uko wi Tit alilandêranaŋ ; an bti najoobţena uhaaş.

¹⁴ Mênkowa wi nji ndiimanun ţi kadunul kê dlilan ţi uko wi nan ; kê jibi ŋjonun kaţupan manjoonan, uko wi ŋlilandêrun ţi kadun ki nul uwo uko unjoonanun.

¹⁵ Kê hênk, uŋal wi aŋalanaŋ uji udêma dêm pya woli aleş jibi an bti najaan natar ţi pdo uko wi aţu'anaŋ pdo na jibi nayeenkulun akuţ atiinka bnuura.

¹⁶ Dlilan ţi uko wi nhilun kahaţ ţi an ţi iko bti.

8

Pţen na uhaaş ujint

¹ An bayiţun ţi *Krittu, dŋal name jibi Naşibaţi awuli pntuk pi banfiyaarun panwoon Matedoniya bnuura bi nul. ² Bahaj maakan, kê mnlilan mi baka manşê dêm maakan kê badoo ţen na uhaaş ujint, wi badoon awo bawaan.

³ Dwo namaar, baţen jibi bahinanun adoo ţep wi bahinanun kê nin aloŋ aanţu ţu baka pdo han. ⁴ Bakoofun maakan aji ŋdinan baka baţenk bañaan biki Naşibaţi banwoon du Yerutalem. ⁵ Uko wi bawulun udo ţep uko wi ŋhaţun: badun awul Ajugun ŋhaaş ŋi baka akuţ awulun ŋa, ado wal mênţ uko wi Naşibaţi aŋalun. ⁶ Uko mênţ ukaan kê ŋkooţ Tit abi du an abaañêş ulemp wi pţonkrên itaka yi bajunt jibi abiin ajun wa.

⁷ Nawo na iko bti atuman inwoon: pfiyaar, uţup unuura, pme, na pnaţ kaliint maakan ţi iko aţu na uŋal wi naŋalun un. Ukaan kê ŋŋal naţu uşal bnuura ţi ulemp wi pţenk biki Yerutalem. ⁸ Mênji nawo i kado uko mênţ. Dţupan jibi bukundi banaţun aliint, nahilna nadiiman kê uŋal wi nan ujoonani. ⁹ Name jibi Ajugun Yetu *Krittu adolanaŋ bnuura : ul ambiin awo nayok, an nakaan kê adinan akak nawaan, kahilna kadolan nayokna bwaan bi nul.

¹⁰ Hênk, dţupan uko wi nşalun ţi uko mênţ: an, nanwoon bane bateek banjuntun akuţ aŋal ŋal bajunt mênţ, unuura nataman ţi uko mênţ. ¹¹ Hênkun, jibi nabiin aţu uşal ţi pjun uko mênţ, nabaanêşan ulemp mênţ keeri jibi nahinani. ¹² Woli ñaan aţen na uhaaş ujint, Naşibaţi aji yeenk uko wi ñaan mênţ aţenun, kaşê katen ţi uko wi akaan, kawo aanji ten ţi wi awaanun. ¹³ Uunwo wo pa pţu'an ŋi bwaan kabomanaan bukundi, uwo wo pa pdo bañaan bti baliŋan liŋan. ¹⁴ Ťi wal wi ŋwoon wi, nawo bayok ahinan keeri kaţenk banwoon ţi kanuma. Hênk, woli nalun awo ţi kanuma unuur ulon, uko wi bapelandênuŋ uhil kaţenkan, naşê liŋ wal mênţ. ¹⁵ Hênk di di upiitaniin ţi *Ulibra wi Naşibaţi aji : « Anjejênţun atuman aanji pelan, kê anjejênţun ntiinku aji kêşan*. »

Bañaan biki Pawulu ayilun du Korint

¹⁶ Nawulan ŋdêman Naşibaţi anţuun ţi uhaaş wi Tit pnaţ kaliint ţi plemparan ji un. ¹⁷ Adinan pdo uko wi ŋţu'ulun pdo, ul ţi uleeful adinanun ataran taran aji aya du an. ¹⁸ Ŋdo ayiţ nja ţi *Krittu kê agakandêr na a. Ayiţun mênţ aji lempar *Uţup Ulil Unuura bnuura, ukaan kê kntuk bti ki banfiyaarun bti

kakdëmana. ¹⁹ Banfiyaaruŋ bakaŋ adata agakandër na un nya nfaaş uko wi naŋenuŋ. Ndo ulemp unuura mënŋ Ajugun ahilna adëmana kabot kadiiman jibi ntuun kabaŋ ŋi pdo wa. ²⁰ Nënŋal bañaan baŋiini buŋaan ŋi uko wi pjaŋan itaka itum injuntuŋ. ²¹ Nla pdo uko unnuuriin, mënŋ ŋi kës ki Ajugun ŋaŋ, nŋal kak pdo uko unnuuriin ŋi kës ki bañaan bajën. ²² Nyil na baka ayiŋ nja ŋi Krittü i njonuŋ nten ŋi iko itum, kë abot adiiman byaaş bi kak jibi anaŋuŋ aliint. Hënkuŋ, ahaŋan bnuura ukaaŋ keeri kë aŋal maakan kado kalemparan ²³ Kë ŋi uko wi *Tit, dŋal kajakan kaji ajaan awo na nji kabot kalemp na nji ŋi uko wi nan. Kë bayiŋ nja ŋi Krittü bangakandëruŋ na a bandukiin, kntuk ki banfiyaaruŋ kayiluŋ baka, baji balemp Krittü kadëmanaana. ²⁴ Nadiimaan baka keeri kë naŋal baka na manjoonan, banfiyaaruŋ bti bahilna bame kë nŋaŋ wi nŋilandëranaŋ.

9

Bajunt pa banfiyaaruŋ biki Yerutalem

¹ Hënkuŋ, mënkak anuma ppiitan uko ulon ŋi bajunt bi najuntuŋ kaŋenkna bañaan biki Naşibaŋi banwoon du Yerutalem. ² Na manjoonan, dwin jibi naŋuun nŋal ŋi bajunt mënŋ, kë nji kanahna uko mënŋ ŋi kadun ki biki Matedoniya kaji na baka kë an biki Akayi nado bi dinan dinan bane. Uhaaş wi naŋuun uŋenŋënuŋ batum ŋi baka. ³ Kë nşë yil bayiŋ nja ŋi *Krittü mënŋ, nahilna nabomandër bnuura jibi njakuŋ. Hënk, mnilan mi nŋilandëranaŋ manwutna kawaaŋ udooni ŋi uko mënŋ. ⁴ Mënŋal woli biki Matedoniya bagakandër na nji abi, baŋenk kë naambomandëri. Uwole haŋ uwo mnkow mankwoon kak mi nan. ⁵ Dşal keeri kë dwo kakooŋ bayiŋuŋ ŋi Krittü mënŋ bajotun kadun du an babi bajaŋan uŋen wi nahonjuŋ. Hënk, woli nŋani, nŋenk kë nabomandëri, uŋen mënŋ uşë uwinana ji uŋen unwoonuŋ du uhaaş meet, uunkwo uŋen wi mpit.

⁶ Dŋal naleş uko wi : ŋaan antepiin untiinku aji kit untiinku, kë antepiin utum aji kit utum. ⁷ ŋaan andoli ajaan aŋen jibi uhaaşul uwululuŋ kawut kajooŋan këme kaşal kë baŋu'a ŋu pdo wa ; Naşibaŋi aji nŋal ŋaan anjaan aŋen na uhaaş ujint. ⁸ Kë aşë wdo na mnhina mi pwulan iko itum inuura indoli, nahilna naka iko bti nakëşan nadoo naduka na uko udo kaŋenkna bañaan. ⁹ Hënk di di upiitaniin ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aji : « ŋaan natoool aji ŋen bawaan iko utum ; awo natoool te mnŋo*. » ¹⁰ Naşibaŋi anjaan awul najaar btepi kabot kawul bañaan nŋeey nji bajaan badeena, aluŋ kawulan iko itum keeri, katëmplën ya, nahilna nawo baŋool ŋi kës ki nul wi nakdoon kaŋen. ¹¹ Hënk, nawo bayok ŋi iko bti, kahilna kado kaŋenk bañaan batum başë babeeb Naşibaŋi ŋi uko wi nawuluŋ un aji nŋul baka. ¹² Ulemp wi nakdolun hënk uunji ulin ŋi pwul biki Naşibaŋi uko wi bawaanjuŋ, uji udo kak bañaan batum babeeb Naşibaŋi. ¹³ Bañaan batum bawin ŋi ulemp wi nakdolun wuŋ kë nafiyaar abot atiink *Uŋup Ulil Unuura wi *Krittü aji naŋenk baka bnuura kakuŋ kaŋenk bañaan bti, wal mënŋ badëman Naşibaŋi. ¹⁴ Bnuura bweek bi Naşibaŋi awulanaŋ akëşan bado baluŋ bado kañehandëran babot baŋalan. ¹⁵ Nawulan nŋeeb Naşibaŋi bnuura pa uŋen uŋep uŋup wi aŋenuŋ.

10

Pawulu atëem bankŋupuŋ buŋaan ŋi ulemp wi nul

¹⁻² Nji Pawulu i bajakuŋ aji dji kawo nabooy woli dwo ŋi kadunan kaşë kaŋiini na mntëŋ woli dlowan apiitan, dkooŋan ŋi katim ki *Krittü anjoobuŋ

* 9:9 Kañaam 112.9.

bkow abot awo bnuura : nawutan kadolën ndo mñoonk na mntëŋ wal wi nji kaluŋ kakak du an jibi nşaluŋ pdo ba na bañaan baloŋ banşaluŋ aji nji ntaş iko yi ñleef ñi nja nşaluŋ, ijaan iŋoŋun. ³ Na manjoonan ñwo bañaan bajën ašë wo ñëñji ñgutan ji bañaan bajën. ⁴ Ijaanan yi njaan ñgutanaan iinwo yi bañaan bajën ; ñgutan na mnhina manwoonuŋ du Naşibaŋi, manhiniin pwat ñniw ñankëmuŋ. Nji ñtok ñşal ñanjaan ñaneeman ñaan, ⁵ uko undoli unnaŋiŋ aji unenan pme Naşibaŋi, nji ñmob ñşal bti kado ña ñado kataş Krittü. ⁶ Ťi wal wi nakbiin kataş Krittü na ñhaaşan bti, ñbi kanaŋ naŋ kaliint pa pkob ñaan anwoon aanji ŋaşa.

⁷ Nahaabëşan këş naten iko bnuura! Woli ñaan afiyaar na manjoonan kë awo i *Krittü, ameen kë un kak ñwo biki Krittü ji ul. ⁸ Ajugun awuluŋ un mnhina manwoon ki pdolan naya kadun awo maanwo mi pdolan natoka. Dnahna mnhina mënt, mënkowara ma. ⁹ Mënñal kawo wo ji dbëgan ŋi ikaarta yi mpiitanan. ¹⁰ Bañaan baloŋ baji baŋup kaji uko wi nji Pawulu njaan kaŋup ŋi ikaarta yi njaan kapiit ujoot akuŋ atam ptaş, nşale wo ŋi kadun ki bañaan dji kawo ñaan nañaat nawaan uforta anwoon aando hil bŋup. ¹¹ Ñaan anşaluŋ haŋ ameen kë uko wi ñwoon wi ñlowanan apiitan ikaarta, wi wi ñklun kawo ŋi udo wi nun wal wi ñklun kawo ŋi ptoofan.

¹² Na manjoonan, ñënkluŋ kañoom plinjiir na ptenar na banşaluŋ aji bawo bañaan baweek. Bawaan ñşal wi baktenuŋ ñleef ñi baka na kaniibi kanwoon ki baka. ¹³ Kë un nşë wo ñënkompna uko wi Naşibaŋi awoon aanŋu'un pdo, ñliŋ ŋi uko wi aŋu'un un pdo, unŋuun kë ñbi aban te du an. ¹⁴ Woli ñëmbi lah adoo ban du an, ñenkka na phomp ŋi uko wi nan. Kë nşë wo bateek bambiin du an aŋijan *Uŋup Ulil Unuura wi *Krittü. ¹⁵ Hënk, woli ñhomp ŋi uko wi nan, ñënkomp kaji ndo ulemp wi baloŋ badoluŋ ; ñbaa ŧëp ŧëp ahaŋ kë pfiyaar pi nan pado kadëm dëm pya nşë ñhil pdo ulemp unkdooŋ kayaha ya kadun ŋi ptoofan, kaşë kaliñaara ŋi uko wi Naşibaŋi aŋu'un un pdo. ¹⁶ Wal mënt, ñhinan kaŋup Uŋup Ulil Unuura du ñtaak ñanwoon du kafet ki wi nan, kë di pya du dko di bañaan baloŋ badoon abi lemp kawutna kahompna ulemp wi badoluŋ. ¹⁷ Kë uşë piitana ŋi *Ulibra wi Naşibaŋi aji : « *Woli ñaan aloŋ anjal kahomp, adoon kahompna iko yi Ajugun adoluŋ* »* ¹⁸ Na manjoonan, mënt ñaan ankdëmanuŋ uleeful ajaan awinana bnuura ŋi kadun ki Ajugun ; anjaan awinana bnuura awoon i Ajugun ŋi uleeful adëmanuŋ.

11

Pawulu na banjakuŋ aji bawo banjañan

¹ Ni nji ññali nawutën ndo ñyila ntiinku! Aa, namiiraan! ² Dkujan bkujar banwoonuŋ du Naşibaŋi : djokaran ñiint aloolan pa bniim, kadolna an nanaŋ ŋi kadun ki *Krittü ji ñaaf najinŋ anwoon aando bi me ñiint. ³ Dŋi mntit mi nan mantoka, maneenanan ptaş Krittü na ñhaaşan bti jibi upula uguuruŋ Ewa na mntit mi wa. ⁴ Na manjoonan woli aloŋ abi aŋupan uko wi Yetu aloŋ ampaŋuŋ na i ñŋupanan, naji nadi wa. Woli aloŋ aŋiiniyana uhaaş uloŋ umpaŋi na wi nayeenuŋ naji nadi uko mënt. Woli aloŋ abi aŋup *Uŋup Ulil Unuura umpaŋi na wi ñŋupanan, naji nabi dinan dinan. ⁵ Kë nşë fiyaar kë mëmpoŋet nin apel banjakuŋ haŋ aji bawo *banjañan baweek maakan. ⁶ Ulome mënhil bŋup bnuura, ašë me uko wi nji kaŋiiniyaanuŋ: ñdiimanan uko mënt bnuura ŋi iko bti yi ñkdoluŋ.

* 10:17 Yeremiya 9.22; 1 Korint 1.31.

⁷ Wi nṭupanaŋ *Uṭup Ulil Unuura mēnhepar nin baluk, awalan bkow naan nahilna nadeeṅana. Ddo wal mēnt pekadu i? ⁸ Uwo wo ji dyeenk bka bi kntuk kloŋ ki banfiyaaruŋ, kē bawo baluk bi naan, ahilna alemparan. ⁹ Kē wi nwoon ḍu an, awo ṭi kanuma, mēnwō ṭi iṅen yi nin ṅaaŋ, ṭiki bayitun ṭi *Krittu banwoonuŋ Mafedoniya bawulēn uko wi nnumiŋ bti. Aa, ddoonaan awo mēnwō ṭi iṅen yi nan, akak aluŋ kadoonaanaara kado haŋ. ¹⁰ Dmehna ṭi manjoonan mi Krittu manwoon ṭi nji kē mēnkḍinan nin aloŋ du ṅtaak ṅi Akayi bti aneenanaan pdo haŋ. Pdo haŋ pawoon mnlilan mi naan. ¹¹ We ukaaŋ kē nji kado haŋ ba? Naṣal kē mēnṅalan ṅal i? Naṣibaṭi ame kē ḍjalan.

¹² Kē uko wi ndoluŋ, ḍkak aluŋ kado wa, kawutna kaṭen bankhompun aji baliŋ liŋ na un uko uṭup. ¹³ Baṅaaŋ mēntan baanwo nin *banjaṅan na manjoonan, bawo balemp baguuru, banjaan badaar kaji bawo banjaṅan biki *Krittu. ¹⁴ Kē uko waŋ uṣē wo uunṅoṅarēni : *Tatana ṭi uleeful aji adaar kaji awo uwanjut wi bjeehi. ¹⁵ Uunṅoṅarēn keeri baṭaṣarul badaar kaji bawo balempar bgah. Kē baṣē luŋ kayeenk baluk bi ulemp wi baka.

Mnhaj mi Pawulu ṭi pwo nanjaṅan

¹⁶ ḍKak aṭupan : nin ṅaaŋ awutan kadolēn ji nayila, kē nṣē ṅal nadinanaan ndo Nyila nhilna nhomp ntiinku. ¹⁷ Uko wi nji kabiiŋ pṭup mēnkṭup ṭup wa jibi Ajugun aṅaluŋ, ḍṭup wa na nyila wi ukakuŋ wi pdo kahomp. ¹⁸ Wi batum bakhompun ji baṅaaŋ bajēn, nji kak ddo kahomp. ¹⁹ An nanjakuŋ aji naka uṣal, naji natar ṭi pmiir baṅaaŋ banwoon bayila! ²⁰ Naji nadinan badolan bajuuk ṭi ulemp, kadeenkna an, kateh bka bi nan bti, kabeehan, kadoo koban ṭi kaara! ²¹ ḍKowa pṭup uko wi : ṅbiṣnaa maakan, wi ṅwoon ṅēndo haŋ.

Kakṣa, ḍko di baloŋ bafoomuŋ kahomp – ṭiini ji nayila – nji kak ḍfoom kahomp da. ²² Jēm bawo bahebēre i? Nji kak. Jēm bawo biki *Itrayel i? Nji kak. Jēm bawo biki pntaali pi *Abraham i? Nji kak. ²³ Jēm bawo balempar *Krittu i? ḍṭup ji nayila, nji ḍwo nalempar Krittu apel baka : ṭi ulemp utam, ṭi pya ukalabuṣ, ṭi kakob, ṭi pwo ṭi mntum mi pkeṭ ṅyaaṣ ṅtum. ²⁴ Nyaaṣ kaṅeen bayuday bakobēn kakob kandēmnuŋ, bafudēn itintēl ṅyaaṣ iṅeen ṅwajaŋt na kaṅeen kaloŋ ²⁵ baromeŋ bakobēn na panduk ṅyaaṣ ṅwajaŋt, byaaṣ bloŋ kē batapēn mnlilaak, kē ṅjiir ṅyaaṣ ṅwajaŋt na ulantu, byaaṣ bloŋ ḍduka utejan na unuur upēb du meel. ²⁶ Dyaanṭ maakan apoṣ poṣ ṅyaaṣ ṅtum, amuur idēk, ayit na balat, ayit na bayit naan bayuday banṅaluŋ pdolēn buṭaan, ayit na banwoon baanwo bayuday, ayit na iko iyibanaan du ṅbeeka, du *pndiiṣ, du ḍdēk, ayit na banjaan badaar kaji bawo bayit naan ṭi Krittu. ²⁷ Ddo ṅlemp ṅtam, awo ṭi unoor, awaaŋ bṅoy ṅyaaṣ ṅtum, ubon kē ude'ēn, udaan utjiēn, aṭo ṅnuur ṅtum awo mēndee, ujoŋt kē uneejēn kē nwo byiṣu. ²⁸ Uko wi nwoon mēndo bi ṭiiniyaan uwo kē dji kabi ṭu uṣal ṅnuur bti ṭi kntuk ki banfiyaaruŋ bti. ²⁹ Woli ṅaaŋ abiiṣnaa, nji kak dji kabiiṣna ; woli ṅaaŋ apēn ṭi bgah, dji kajooṭan maakan.

³⁰ Woli ḍwo i phomp keeri, kado kahompna pbiiṣna pi naan. ³¹ Naṣibaṭi, Aṣin Yetu Ajugun i bajaan baḍeman te mnto ame kē mēntilani. ³² Wi mbiŋ awo ḍu ubeeka wi Damat, namali i Aretat naṣih ado kē bakyeŋ ubeeka kamobnēn, ³³ kē baṣē ṭu'ēn ṭi pkaar pweek[☆], aṭēpanaan ṭi bhēr bloŋ banwoon ṭi uniw, adolēn kē nwala uniw unfooyun ubeeka[☆].

12

Uko wi Naṣibaṭi adiimanuŋ Pawulu

¹ Dwo kado kahomp i? Na manjoonan pawaan udooni. Ké nşé bubara kaŋiiniyaan iko yi Ajugun adiimanaanuŋ na iko yi adolnuŋ ké mmee. ² Dme ŋaan alon i *Krittu, udo hênkuŋ nşubal iŋeen na nbaakêr, adeenjana te du baŋi. Mémme me adeenjana deenjana na manjoonan kéme akaka mnwin, Naşibaŋi ŋaŋ ameen. Ŋaan mênŋ adeenjana te du baŋi duuŋ. ³⁻⁴ Aa, dme ké ŋaan mênŋ adeenjana du baŋi. Mémme me adeenjana deenjana na manjoonan kéme akaka mnwin, Naşibaŋi ŋaŋ ameen. Ké aŋiink nŋup ni nin alon awoonj aanhil pŋup, ké Naşibaŋi aankak adinan nin ŋaan alon akakalêş ŋa. ⁵ Dhinan kahomp ŋi uko wi ŋaan aŋênŋ uŋ, aşé wo mênhil kahomp ŋi uko wi naan, uko wi nhilunj pdo ŋaŋ uwo pdo kahompna iko inkdiimanuŋ pbişna pi naan. ⁶ Woli dŋal lah phomp, mênkwo ŋaan nawaan uşal, kaŋup ŋup manjoonan. Ké nşé pok phomp kaŋi ŋaan alon aŋu'ên du dko dampeluŋ uko wi awinuŋ ŋi nji kéme wi aŋiinknuŋ ké nŋupi.

⁷ Naşibaŋi adiimanaan iko inŋepuŋ uŋup. Ké aşé ŋu'ên uko ulonj ŋi uleef unnooranaanuŋ, uwanjut ulonj wi *ŋatana unkkobnuŋ, nwutna kado kadeen igaan. ⁸ Dŋehan Ajugun nŋaaş nŋawanŋ ajaka alowanaan wa, ⁹ ké aji na nji : « Bnuura bi njaan kawulu baji bakêş ; mnhina mi naan manji manwinana wal wi ibişiiniŋ. Ukaan ké nji kaŋêp ŋep kahompna pbişna pi naan, mnhina mi *Krittu manhilna manwo ŋi nji nŋuur bti. » ¹⁰ Uko wanj ukaan ké nji kalilan wal wi pŋaş Krittu pajaan pado mbişna, ké bakkarên, ké nwo ŋi unoor, ŋi mnhaj, ahaajala. Na manjoonan, wal wi mbişiiniŋ wi wi njaan kawo na mnhina.

Phaaŋala pi Pawulu ŋi uko wi baŋaan biki Korint

¹¹ Dŋiini ji ŋaan awoonj nayila, ké an nakaan. An nadoonj awo lah kaŋup ŋaan i nwoonj ŋiki mêmopotêŋ nin apel biki najakuŋ aji bawo banjaŋan bawweek, te mênŋo wo wo nin uko ulonj. ¹² Wi mbiinj awo ŋi ptoofan, ddiiman na kamiir kawweek ké dwo *nanjaŋan na manjoonan ŋi iko yi njaan kado, ŋi mlagre na iko iŋonarênaan. ¹³ We wi ndolonj du banfiyaaruŋ bandukiinj ké mênŋo wa du an? Uko uloolan wi nwoonj mênŋoo, uwo ké mênŋinan awo ŋi iŋen yi nan! Namiiraan uko mênŋ.

¹⁴ Ké nşaan abomandêr pbi du an uyaaş uwajanŋên aşé wo mênkdinan nin kawo ŋi iŋen yi nan. Nŋaaş ŋi nan ŋi ŋi nji numiinj, mênŋ itaka yi nan ya. Mênŋ bapoŋ bajaan bawo i kala itaka kahankar bajug baka, bajug baka bakaan na pla itaka kahankar bapoŋ. ¹⁵ Ké nji nşé luŋ kalilan ŋi pwul bka bi naan bti kadoo kawul uleef naan nabuurna. Woli dŋalan han, hum di di nahilunj kapokên ba? ¹⁶ Name bnuura ké mênwo pkuŋ pa an. Ké balonj başé luŋ kaŋiini kaji dtit maakan, aguuran. ¹⁷ Dbi ŋepna ŋi alonj ŋi biki nyilunj du an aguuran i? ¹⁸ Dkooŋ *Tit abi du an, ado ké agakandêr na ayiŋ nja ŋi *Krittu i nameen, Tit abi guuraaran i? Nin! Nji na a, nŋwo na uşal uloolan ado uko unwoonj uloolan.

¹⁹ Om naşal undiimaan aji nŋwo wo ŋi pyeŋan nŋleefun ŋi kadunan undiimaan i? ŋi kadun ki Naşibaŋi ki ki nŋŋiiniŋ, jibi *Krittu aŋaluŋ. An biki nŋaluŋ maakan nŋdo uko mênŋ bti nahilna naya kadun. ²⁰ Uko wi nji kaŋiinj uwoonj pbi kaŋênk naanwo jibi nŋaluŋ. Uko wi nji kaŋiinj uwoonj woli dbi aban du an, kaŋênkan nawo jibi nwoonj mênŋali nabot naŋênkên nwo jibi nawoonj naanŋali. Mênŋal pŋom, bkujar, udeeb, na kantenaruŋ, na bkarad na bkuutar, na phomp na parêfa iwo ŋi ptoofan. ²¹ Dŋi woli dlunj abi du an, Naşibaŋi i naan adolên kakowari'an, nŋêga ŋi uko wi batum bahumuŋ ŋi pekadu ji ŋfa awo baampên ŋi iko iŋop, ŋi pjuban pi piinŋ na iko ilonj iwuŋaan.

¹ Uyaas uwajantën wii wi, wi nji kaluŋ kabi du an. *Ulibra wi Naşibaŋi uji : « Uhok undoli bawo kawayeş wa ŋi kadun ki bamaar batëb kême bampeluŋ batëb*. » ² Ddo bi tupan uyaas utëbantën wi mbiin du an, kē hēnkuŋ wi nwoon mēndo wo na an, dkaak aŋup bambiin awo ŋi pekadu na bandukiin bti : woli dluŋ abi pwinan, mēnkali nin ŋaaŋ. ³ Naŋal kame me *Krittu aji tēpna ŋi mntum naan kaŋiini i? Name. Aambiişna ŋi kadunan, aşē ji diiman mnhina mi nul ŋi ptoof pi nan. ⁴ Na manjoonan, wi abiiŋ apaŋana ŋi krut, abiişnaa ; kē mnhina mi Naşibaŋi manşē wula hēnkuŋ ubida. Un kak, ŋbiişna na a, aşē luŋ kaka ubida na a ŋi mnhina mi Naşibaŋi akwuluŋ un ŋhilna ŋdolan naya kadun.

⁵ Natenan ŋleefan nameena me nafiyaar *Krittu, naşalaan bnuura iko yi nakdoluŋ. Naanyikrēn kē Yetu Krittu awo ŋi an i? Kême nawin kē naanfiyaari? ⁶ Kē nşē haŋ aji nayikrēn kē ŋdiiman kē ŋfiyaari. ⁷ Nwo ŋi pñehan Naşibaŋi nawut kado nin uko uluŋ uwuŋaan. Nñenŋal kadiiman kē ulemp wi nun ŋi ptoofan uwo unuura. Nin! Uko wi ŋŋaluŋ uwo nado bnuura, woli naando fiyaar kē ulemp wi nun unnuura. ⁸ Nñehinan kalaŋ manjoonan, uko wi ŋhiniin pdo ŋaŋ uwo pŋaş ma. ⁹ Woli pbiişna pi nun pakaan kē naka mnhina, ŋji ŋlilan ŋi uko mēnŋ. Uko wi ŋjaan ŋñehan Naşibaŋi uwo nawo baŋaan banjintuŋ ŋi kēş ki nul. ¹⁰ Uko unkaan kē mpiitan iko yi mpiitanan bti wi nlowanan wii wi : dŋal woli dluŋ abi du an kawut kajooŋ na an ŋi mnhina mi Ajugun awuluŋ manwoon mi pdolan naya kadun awo maanwo mi pdo katokna.

¹¹ An bayit naan, hēnkuŋ nawoon ŋi mnlilan! Nadoon kala pwo baŋaan bajint ŋi kēş ki Naşibaŋi, naboofaran, natiinkaran, nawoon ŋi mnjeeh, hēnk di di Naşibaŋi anjaan awul uŋal na mnjeeh akwoon na an.

¹² Nawulandēn mboş, naboofar bboofar banyimanuŋ. Baŋaan biki Naşibaŋi bti banwoon ŋi bawulan mboş.

¹³ Dñehan Ajugun Yetu *Krittu awulan bnuura an bti, Naşibaŋi adiimanan uŋal wi nul, *Uhaaş wi nul uşē udo nakak baloolan!

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaaak wi Galatiya

Uṭup ujuni

Kakaarta ki kawo ki Pawulu apiitun banfiyaarun biki Galatiya. Abi ya da nyaas ṅtēb kaṭup baka Uṭup Ulil Unuura kē Bayuday na banwoon baanwo Bayuday baji batiinka kakak kafiyaar Yetu Krittu. Uko wi Pawulu ajukanun baka uwoon kē pfiyaar Yetu pahinan kado Naṣibaṭi aji bawo baṭool ṭi kadunul. Wi bayaan adoo jon kē Bayuday balon baṣe ya du Galatiya aji bantohi biki banfiyaarun biki Yerutalem badook baka. Batok uko wi Pawulu ajukanun bti aji aanwo nanjañan na manjoonan, kē uko wi akjukanun uunwo manjoonan. Baji na baka kē jibi banwoon baanwo Bayuday bafiyaarun Yetu bawo kado kak uko wi bgah bi Moyit bajakun. Kē uko wi baṭijanun maakan uwo pwala katēmp. Baji pwala katēmp pahinanun kado Naṣibaṭi aji bawo baṭool ṭi kēs ki nul.

Biki Galatiya bakak ado hañ, kē Pawulu amee. Adeebaṭ maakan wal mēnt ṭiki mēnt pṭaṣ bgah bi Moyit pakdoon ṅaṅ awo natool ṭi kēs ki Naṣibaṭi. Uko mēnt ukaṅ kē Pawulu apiit biki Galatiya kadiiman baka kē Naṣibaṭi aanji hañ. Pwala katēmp pi bajakun pawo kē uṣal wi ṅaṅ uwo kawo ujint piṣ. Aṭup baka aji Naṣibaṭi ado Abraham kē awo natool ṭi kadunul ji abi do kawala katēmp. Pfiyaar ṭaṅ pajaan pado ṅaṅ awo natool ṭi kēs ki Naṣibaṭi, kē pul pakaan ahil kado ṅaṅ aka ubida unlilun Naṣibaṭi.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pawulu awo nanjañan na manjoonan, uko wi akjukanun kak ujoonani (1.1-10)
2. Naṣibaṭi adatur Pawulu pa awo nanjañan (1.11-24)
3. We wi Uṭup Ulil Unuura ujakun na manjoonan (2.1-21)
4. Pfiyaar ṭaṅ pahilanun kado ṅaṅ abuur (3.1-4.31)
5. Nawulēn ṅṅalad, ṅwut Uhaaṣ wi Naṣibaṭi utēlēṣ nja ubida (5.1-6.10)
6. Pwul mboṣ pbaañsaani (6.11-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu *nanjañan i Yetu kapiitanañ. Mēnt bañaañ badu'ēnun pa nwo nanjañan. Kē pwo nanjañan pi naan paantēpēn ṭēpēn ṭi ṅaṅ alon. ṭi Yetu Krittu na Naṣibaṭi Aṣin annaṭanulun ṭi pkeṭ i i nwoonun nanjañan. ² Nji na bayiṭun ṭi Krittu bti banwoon na nji ṅwul banfiyaarun Yetu biki Galatiya bti mboṣ. ³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun ayuuj an bnuura na mnjeeh.

⁴ Jibi Naṣibaṭi Aṣin nja aṅalun, Krittu awul ubida wi nul kapēnanaan ipekadu yi nja ṅhilna ṅbuur ṭi umundu wi nṭa wi, untumun mnṅot. ⁵ Naṣibaṭi i i ṅwoon kadēman te mnṅo. Uwo hañ.

Ukaha Uṭup Ulil Unuura uloolan ṭaṅ

⁶ Dñonṅar jibi natarun ṭi pkokan Naṣibaṭi kafet. Aṭēpna ṭi bnuura bi Krittu adu an, kē naṣe wo ṭi pṭaṣ uṭup umpaṭi wi bajakanan aji uwo Uṭup Ulil Unuura. ⁷ Na manjoonan, uunka nin Uṭup Ulil Unuura ulon umpaṭi. Kē bañaañ balon baṣe wo ṭi atokan ṅṣal, abot aṅal pṭēlēṣ Uṭup Ulil Unuura wi Krittu. ⁸ Kē woli un ṭi ṅleefun lah, kēme uwanjuṭ ulon umpēnnun baṭi, ṅbiin aṭupan uṭup umpaṭi

na wi njukanuŋ, NaŋibaƐi kaƐeƐun. ⁹ Nbi Ɛupan kē nkak akakalēŋ nƐa : woli alon aƐupan uƐup umpaƐuŋ na wi nadooŋ abi yeenk, NaŋibaƐi kaƐeƐa.

¹⁰ Hēnkuŋ naŋal aji hum ba? Dla la pƐēm Ɛi baŋaŋ oo kēme Ɛi NaŋibaƐi? Dla la pŋalana Ɛi baŋaŋ i? Woli dla la lah pŋalana Ɛi baŋaŋ te hēnkuŋ, mēnkwo nalempar Krittū.

Krittū aduuŋ Pawulu pa awo nanjaŋan

¹¹ Dŋal name, an bayiŋ naan, kē UƐup Ulil Unuura wi nji kaƐupuŋ uumpēna Ɛi uŋal wi ŋaŋ. ¹² Nin mēntŋ ŋaŋ awulunŋ wa kēme ajukanaanuŋ wa, Yetu Krittū ul Ɛi uleeful adiimanaanuŋ wa. ¹³ Natiink bƐi jibi nwoonŋ Ɛfa wi nhumuŋ mēban bgah bi bayuday. Name jibi ntamanuŋ maakan Ɛi phajan banfiyaaruŋ Yetu, banwoonŋ pntaali pi NaŋibaƐi. Dla pgar baka. ¹⁴ Dbi pel biki kawuuŋ naan batum Ɛi pƐaŋ bgah bi bayuday, abot amēban udolade wi bateem naan maakan apel baka. ¹⁵⁻¹⁶ Kē NaŋibaƐi, Ɛi bnuura bi nul, aŋe datēn apatēŋ ji mbi ndo kabuka, adu'ēn aji nwo nalemparul. Kē wi uliluluŋ, adiimanaan Abukul pa ndola amēeƐana Ɛi banwoonŋ baanwo bayuday. Wal mēntŋ, mēnwinaŋ na nin ŋaŋ alon. ¹⁷ Mēndoo ya ya Yerutalem du banwo'ēnuŋ banjaŋan uteek, aŋe baa Ɛep Ɛep aya Ɛi dko mēntŋ utaak wi Arabiya. Dul di mpēnnuŋ akak ubeeka wi Damat.

¹⁸ Wi ŋŋubal ŋwajanŋ ŋaƐeƐuŋ wi wi mbaanŋ aya Yerutalem ameer na Piyeer, aƐo na a ŋnuur iŋeen na kaŋeen. ¹⁹ Ɛi banjaŋan, ul Ɛaŋ i i nji nwinanŋ, mēnwinaŋ bandukiinŋ. Dbot awin Yakob aƐa Ajugun. ²⁰ NaŋibaƐi ame kē mēnkƐilan wi nji kapiitananŋ uko wi. ²¹ Wi mpēnnuŋ Yerutalem aŋe ya ŋmbanŋ ŋi Firi na Filitiya. ²² Kē banfiyaaruŋ Krittū biki utaak wi Yuda baŋe wo baambaanŋ kawinarēn. ²³ Batiinka tiink Ɛaŋ kē bakƐup aji : « ŋaŋ ambiinŋ ahajan un Ɛfa akak hēnkuŋ ajanan bgah bi abiinŋ ado na pƐok. » ²⁴ Kē baŋe wo Ɛi pƐēman NaŋibaƐi Ɛi uko wi naan.

2

Pawulu ayit du Yerutalem na banjaŋan bandukiinŋ

¹ Wi ŋŋubal iŋeen na ŋbaakēr ŋaƐeƐuŋ, kē nŋe kak Yerutalem, agakandēr na Barnabat, kē nƐij Tit. ² Dya bayaas mēntŋ Ɛiki NaŋibaƐi ayuuŋjēn kē dwo i pya da. Dyita Ɛaŋ na baweek bantiinkaniinŋ biki banfiyaaruŋ, aŋe yuuŋ baka UƐup Ulil Unuura wi nji kajukanuŋ banwoonŋ baanwo bayuday, Ɛiki mēnŋal ulemp wi naan unƐeƐuŋ na unkmbiinŋ uwaanŋ udoon. ³ Kē baando Ɛu Tit i ngakandēraanuŋ pwala katēmp ul anwoonŋ nagrek*, ⁴ te udoo ka baŋaŋ balon bandaaruŋ aji bafiyaari banjaanŋ bamena kaneeŋ Ɛi un ŋfiyaaruŋ kanal pwalan baŋaŋ katēmp. Baŋaŋ bakanŋ mēntan babop aneeŋ Ɛi un pa pten mnjeeh mi nyeenknuŋ Ɛi Yetu Krittū kaŋe kakakanun du pjuuk pi bgah bi Moyit. ⁵ Nēndinan nin uyaas uloolan uko wi bakƐupuŋ, kahilna kamēban pa an manjōonan, manwoonŋ UƐup Ulil Unuura.

⁶ Kē Ɛi uko wi baweek bammeēaniinŋ – uko wi babinŋ awo uunjakēn nin uko ulon Ɛiki NaŋibaƐi aanji paŋŋēr – baŋaŋ bammeēaniinŋ mēntan baanhoŋan nin uko ulon Ɛi pjukan pi naan. ⁷ Bado Ɛep Ɛep awin kē NaŋibaƐi aƐu'ēn Ɛi ulemp wi pjukan UƐup Ulil Unuura banwoonŋ baanwo bayuday† jibi aƐuun Piyeer Ɛi ulemp wi pjukan wa bayuday‡. ⁸ NaŋibaƐi andolonŋ Piyeer kē awo nanjaŋan i bayuday adolonŋ kak kē nwo nanjaŋan i banwoonŋ baanwo bayuday. ⁹ Kē

* 2:3 Aanwala katēmp wi awoonŋ napot. Pwala katēmp pajaanŋ payuuŋ kē ŋaŋ awo nayuday. † 2:7 Ɛi ugrek bapiit aji : Banwoonŋ baanwala katēmp. ‡ 2:7 Ɛi ugrek bapiit aji banwaliinŋ katēmp.

Yakob, Piyeer^S na Yowan bantiinkaniin maakan ti banfiyaaruŋ bašë yikrën kē Našibaŋi awulunŋ mnhina mi pdo ulemp mēnt ; ukaan kē bawulën inen nji na Barnabat ayuuj kē baŋok na un : un, nya du banwoon baanwo bayuday, bukal du bayuday. ¹⁰ Baŋu'un tañ pleš bajuuk, kē nji kado wa na mnlilan.

Pawulu alaŋ Piyeer du Antiyoka

¹¹ Kē wal wi Piyeer* abiin Antiyoka, dlaŋa ti kadun ki bañaan bti, ŋiki aanfaŋi. ¹² Uko wi adoli wii wi : ji bañaan balon biki Yakob ayilunŋ babi bado kaban, aji bi kade na bayiŋun banwoon baanwo bayuday, kē wi bayili mēnt bašaan aban, kē ašë low banwoon baanwo bayuday abot aŋaŋan pde na baka. Aŋi wal mēnt bayuday banjakunŋ aji banfiyaaruŋ bawo i kawala katēmp. ¹³ Bayuday bankakunŋ afiyaar baŋaš Piyeer ti kamena ki nul kē Barnabat ti uleeful adoo wut kē baneejana ti kamena mēnt.

¹⁴ Wi nwinunŋ kē baankpoš aŋaŋ na manjoonan manwoon Uŋup Ulil Unuura, dji na Piyeer ti kadun ki bañaan bti : « Iwi inwoonŋ nayuday i kabuka, ikdoonŋ ji banwoon baanwo bayuday. Iinŋaš bgah bi bayuday. Kē hum di di inŋaluŋ pwuuk banwoon baanwo bayuday bakak bado kado ji bayuday?

¹⁵ Un ŋwo bayuday biki kabuka, ŋēnwo ji bañaan bandukiinŋ biki bajaanŋ baji bado buŋaan. ¹⁶ Kē ŋšë me kē ŋaan awoona tañ natoool ti kēš ki Našibaŋi ti pfiyaar pi nul ti Yetu Krittü, mēnt ti pŋaš bgah bi *Moyit pa. Ukaan kē un ŋfiyaar Yetu kahilna kawo baŋool ti kadun ki Našibaŋi. Mēnt ti pŋaš bgah bi Moyit di ŋhilnuŋ kawo haŋ, ēnhēn, nin alonŋ aankwo natoool ti kēš ki Našibaŋi ti pŋaš bgah. ¹⁷ Kē woli ŋla pŋēpna ti Yetu kawoona baŋool ti kadun ki Našibaŋi, ŋwo wo ji biki bajaanŋ baji bawo bado buŋaan. Uko waŋ yuuuj kē Krittü aŋu'un ti pdo pekadu i? Nin, mēnt hēnk da. ¹⁸ Woli dkaŋ ti bgah bi mbiinŋ aduk, ddiiman wal mēnt kē djuban ti ba. ¹⁹ Ti uko wi bgah bi Moyit, dkeŋi, pkeŋ pampēnnunŋ ti bgah bi Moyit ti uleef wi ba, pa nhilna nwo pa Našibaŋi. Dpaŋana na Krittü, ²⁰ kē hēnkunŋ mēnt nji dwoonŋ, Krittü awoonŋ ti nji. Mnwo mi naan ji ŋaan najēn manwo ti pfiyaar Abuk Našibaŋi anŋalnuŋ adoo wul uleeful pa nji. ²¹ Hēnk, dpok pŋēl bnuura bi nyeenknuŋ du Našibaŋi, hēnk di uwoonŋ, woli pŋaš bgah pakŋuunŋ lah ŋaan awo natoool ti kēš ki Našibaŋi, pkeŋ pi Krittü pakeer kawaanŋ udooni.

3

Pŋaš bgah kēme pfiyaar Yetu Krittü

¹ Mbeeh! An bañaanŋ biki Galatiya nanwaanŋ ŋšal, in abaanŋ aguuran ba? An biki bayuujunŋ pkeŋ pi Yetu Krittü ti krut bnuura. ² Uko uloolan tañ wi wi nji kaheparananŋ. Nayeenkna Uhaaš wi Našibaŋi ti pŋaš bgah bi Moyit oo kēme ti pfiyaar uŋup wi natiinkunŋ? ³ Hum di di nahilanunŋ kawo bapēn hēnk? An nanjununŋ na mnhina mi Uhaaš wi Našibaŋi, kašë kabi kabaanŋaan ti udo wi uleefan. ⁴ Iko yi nawinunŋ bti ibi diiš diiš i? Mēnfiyaar aji idiiši. ⁵ Woli Našibaŋi awulan Uhaaš wi nul, abot ado mlagre ti ptoofan, aji do do iko waŋ bti ŋiki naŋaš bgah kēme nafiyaar uŋup wi natiinkunŋ?

⁶ Natenan ti Abraham di, *awoona ŋfa natoool ti kēš ki Našibaŋi, wi afiyaarulunŋ**. ⁷ Nameen uko wi keeri : banfiyaaruŋ bawoonŋ babuk Abraham. ⁸ Udobi piitana piitana ŋfa ti Ulibra wi Našibaŋi, aji : pfiyaar pi banwoonŋ baanwo bayuday pakkaanŋ Našibaŋi aŋu baka bawo baŋool ti kēš ki nul. Hēnk di di Našibaŋi adoonŋ abi ŋupa ŋup Abraham Uŋup Ulil Unuura wi aji : « *Dŋēpna ti iwi*

Š 2:9 Piyeer dawoonŋ Kefat ti uaramayik, uwoonŋ plaak. * 2:11 Piyeer dawoonŋ Kefat ti uaramayik, uwoonŋ plaak. ✧ 3:6 Ujuni 15.16.

kawulna ŋtaak bti bnuura bi naan. »* 9 Hënk, banfiyaaruŋ bti bayeenk bnuura bi Naşibaŧi ji Abraham ŋiinŋ anfiyaaruŋ.

10 Bañaan bti banşaan ahaŧ bgah bi Moyit bafëpana. Ulibra wi Naşibaŧi uji : « *Ñaan anwoon aanktaş ŋnuur bti uko bti umpiitun ŧi ulibra wi bgah bi Moyit afëpana.* »* 11 Umeetana bti kë nin alon aanktëpna tëpën ŧi bgah kadoo kawo naŧool ŧi kës ki Naşibaŧi. Ulibra wi Naşibaŧi uji : « *ubida wi naŧool uwoona ŧi pfiyaar.* »* 12 Kë bgah bi Moyit başë paŧ na pfiyaar ; Ulibra wi Naşibaŧi kë uşë ji « *ñaan anktaşun iko yi bgah bajakuŋ akaana ubida ŧi iko mënŧ.* »* 13 Krittu aluk luk abuuranaan un ŧi pfëpa pi bgah, wi akunjiin pfëpana panwoon i kajotna un. Ulibra wi Naşibaŧi uji : « *ñaan i puum patananiin ŧi bmul afëpa.* »* 14 Yetu Krittu ado haŋ banwoon baanwo bayuday bayeenkna bnuura bi Naşibaŧi awulun Abraham, ŋbot njeenk un bti ŧi pfiyaar, Uhaaş wi ahonun.

Kahon ki Naşibaŧi na bgah bi Moyit

15 Bayiŋ naan natenan ŧi udolade wi bañaan. Woli ñaan ado kahon ŧi kadun ki bañaan, nin ñaan alon nampaŧi aanhil kagar kahon mënŧ kême kahotan uko ulon ŧi ka. 16 Kë hënk di di uwoon kak pa Abraham, wi Naşibaŧi adolulun kahon ul na pşini pi nul. Uumpiit aji : « *Na bañaan biki pşini pi nul* » ji aŧiini ŧiini uko wi bañaan batum, upiit aji : « *na ñaan anwoon i pşini pi nul,* »* aŧiini ŧiini uko wi ñaan aloolan. Ñaan mënŋan awoon Krittu. 17 Uko wi nji ŋaluŋ kaŧupan wii wi : Naşibaŧi abi hoŋ Abraham, kë bgah bambaan abi bi wi nşubal iñeen week nyaaş ŋbaakër na iñeen ŋwajanŧ (430) ŋaŧëpuŋ baanhilan pgar kahon mënŧ, kême katok uko wi Naşibaŧi ajakuŋ. 18 Woli lah ŧi ptaş bgah di di njeenknuŋ phiij, ŋënkyeenkna pa kak ŧi kahon. Na manjoonan Naşibaŧi aŧëpna ŧi kahon awul bnuura bi nul Abraham.

Bgah badoona we ba?

19 Kë hënkun, woli uwo haŋ, we ukaan kë bgah bawoo? Ipekadu iŧuun kë Naşibaŧi akak aŧij bgah ayoonkna ñaan i pşini pi Abraham i Naşibaŧi adolun kahon mënŧ. Naşibaŧi awul ba ŋwanjuŧ, kë ŋahelan ba aşë do Moyit kë abanan ba bañaan. 20 Ñaan anwoon aloolan, aannuma ñaan alon abanana uko wi ul aŧupun di. Kë Naşibaŧi aşë wo aloolan ŧaŋ.

21 Kë bgah, balaŧ kahon ki Naşibaŧi i? Nin! Woli njeenk lah bgah banhilun pwul un ubida wi manjoonan, pwo naŧool ŧi kës ki Naşibaŧi pawoona keeri ŧi ptaş bgah. 22 Kë Ulibra wi Naşibaŧi uşë ji kë bañaan na iko bti bawo ŧi pekadu. Hënk, banfiyaaruŋ ŧi Yetu Krittu baŧëpna ŧi pfiyaar kayeenk uko wi Naşibaŧi ahonun.

23 Ji pfiyaar Yetu pado kabi, ŋtuhanaa, awo ŧi kayen ki bgah ayoonkna pfiyaar pi Naşibaŧi akyuun un. 24 Bgah bayewi'un yewi ŧfa ayoonkna Krittu pa ŋhilna ŋwo baŧool ŧi kës ki Naşibaŧi, wi ŋfiyaaruŋ Krittu. 25 Kë wi ŋfiyaaruŋ hënkun, ŋënkak awo ŧi kayen ki bgah.

26 An bti nawo babak Naşibaŧi ŧiki nafiyaar Yetu Krittu. 27 Ënhën an bti nankakuŋ baloolan na Krittu ŧi batiŧmu, nakak awo ji a ŧi kës ki Naşibaŧi. 28 Uunkak aka keeri nayuday kême anwoon aanwo nayuday, ñaan i bakjuukntënuŋ kême ñaan najeeh, ŋiinŋ kême ñaaŧ. Nawo ñaan aloolan ŧi Krittu. 29 Kë woli nawo i Krittu nawo keeri biki pşini pi Abraham, abot awo ŧi bankyeenkun uko wi Naşibaŧi ahonun Abraham.

* 3:8 Ujuni 12.3; 18.18; 22.18. * 3:10 Pleşan 27.26. * 3:11 Habakuk 2.4. * 3:12 Bgah 18.5.

* 3:13 Pleşan 21.23. * 3:16 Ujuni 12.7.

4

1 Uko wi, wi wi njalun pɕupan : nahiiɣ aɕin woli ahum ɕi kpoɕ, aanji paɕ na i bakjuukntɕenuɣ, woli ul adooɣ akaka iko bti. 2 Bañaan bajaan bakuɕa, kabot kayeɣ bka bi nul te unuur wi aɕin adatuɣ. 3 Hɛnk di uwoon ɕfa kak pa un, nɔwo wo ji bapoɕ, kɛ udolade wi umundu* ukjuukntɕenuɣ. 4 Kɛ wal wi Naɕibaɕi adatuɣ ubanuɣ, awalane Abukul ɕi kayiɣ ki ɕnaaɕ, kɛ akɕaɕ *bgah bi Moyit, 5 ahilna abuuran bañaan biki bgah bajuukntɕenuɣ nɔbot nɕhilna nɔwo babuk Naɕibaɕi. 6 Pa pyuuj kɛ nawo babukul, Naɕibaɕi aɕu ɕi nɕhaaɕ nɔ nun Uhaaɕ wi Abukul unjaan uhuuran kaji « Abba†, Paap! » 7 Iinwo keeri ɕnaan i bakjuukntɕenuɣ, iwo abuk katoh ; ukaan kɛ ikluɣ kahiiɣ iko yi Naɕibaɕi ahankuɣ pa babukul.

Pawulu aɕal banfiyaaruɣ biki Galatiya

8 ɕfa wi nawoon naamme Naɕibaɕi, najej iko ilonɣ ado ya Naɕibaɕi, kɛ ikjuukntɕenan. Na manjoonan iko mɛntɕ iinwo Naɕibaɕi. 9 Kɛ hɛnkunɣ wi nameeruɣ na Naɕibaɕi, kɛme dwo kaji, hɛnkunɣ wi Naɕibaɕi ameeruɣ na an, hum di di nahilanunɣ akak du udolade udah uwaan udooni wi, kakak kak bañaan biki bakjuukntɕenuɣ ji unjon ba? 10 Naji nadɛman nɔnuur nɔlon, kli klonɣ, nɔwal nɔlon, nɕsubal nɔlon. 11 Dhaajalaa : ulemp wi nɔi nlempunɣ lemp pa an udiis diis i?

12 An bayitɕ naan dkooɕan kooɕ, nakakan nanaamɛn jibi nkakuɣ anaaman‡. Naandolɛn do nin uko ulonɣ unde'ɛnuɣ, wi mbiinɣ awo na an. 13 Naleɕ bnuura, pmaak pakaan kɛ nɔto ɕfa ajukanan uyaaɕ uteek Uɕup Ulil Unuura. 14 Pmaak pi naan panooran na maakan, kɛ naɕɛ wo naambeehɛn, kɛme alowɛn. Nabaa do ɕɛp ɕɛp ajeɕɛn ji dwo uwanɔt wi Naɕibaɕi kɛme ji Yetu Krittu ɕi uleeful. 15 Mnlilan mi nan mi ɕfa manwo ɕunɣ ba? Dme bnuura, woli nahil ɕfa nalookɛɕ kɛɕ ki nan kawulɛn. 16 Kɛ hɛnkunɣ, wi nɕupanaɣ manjoonan, dkak naɕoorad inan i?

17 Bañaan balonɣ bado iko itum pa nakak ɕi baka, kɛ nɕal nɔi baka nɕaɕɛ wo nɔwuɕaan, baɕal pgarɛn na an, naɕɛ nabi naduka duka na baka. 18 Unuura ɕnaan ado iko itum pa bnuura, nɔnuur bti, bɛ mɛntɕ ɕaɕi woli dwo na an. 19 An biki nɔjalun maakan, dhaj pa an uyaaɕ ulonɣ kak, ji ɕnaaɕ anwoon ɕi kabuk, te wal wi Krittu akjijunɣ ɕi an. 20 Namele lah jibi nɔjalun pwo na an kahilna kaɕiini na an na pɕiim pannuuriinɣ ɕiki mɛmme jibi nɔi kadoonɣ na an.

Uko wi Hagar na Faara

21 Naɕupaan, an nannjalun bgah bi Moyit bado kaɕonɣan, naanji natiink uko wi Moyit apiitunɣ i?§ 22 Ulibra wi Naɕibaɕi uji Abraham abi buk bapoɕ batɛb biintɕ: alonɣ awo abuk Hagar, ɕnaaɕ i bakjuukntɕenuɣ, Kɛ alonɣ awo abuk Faara, i bawoonɣ baankjuukntɕɛn. 23 Napoɕ i ɕnaaɕ i bakjuukntɕenuɣ abuka ji bañaan bti, kɛ i ɕnaaɕ najeɕ aɕɛ buka ɕiki Naɕibaɕi ahonunɣ Abraham aji alunɣ kabuk napoɕ mɛntɕ. 24 Uko waɣ uyuuɣ uko wi : baaɕ batɛb bukuɣ mɛntɕ bayuuɣ ihonɣ itɛb yi Naɕibaɕi adooɣ. Hagar ayuuɣ bhonɣar bi pnkunɣ pi ɕinayi, di Naɕibaɕi awulunɣ Moyit bgah, bhonɣar mɛntɕ bajaan babuk bañaan biki bakjuukntɕenuɣ. 25 Hagar

* 4:3 Udolade wi umundu : Iko bti inkɕonunɣ bañaan: nɕtaayi, nɕntonɣ, bgah bi bayuday, na igah ilonɣ kak inkɕonunɣ bañaan. † 4:6 Abba : ɕi uɕup uaramayik dawoonɣ Paap. ‡ 4:12 Pawulu akak awo ji banwoonɣ baanwo bayuday, kɛ bagalat banwoonɣ baanwo bayuday baɕɛ la pwo ji bayuday. Pawulu aɔal bakak ji a, ul ankakuɣ awo ji banwoonɣ bawo bayuday. § 4:21 Moyit apiitunɣ nɔibra kaɕiɛn nɕteek nɔi Ulibra wi Naɕibaɕi, ɕunɣ nɔibra mɛntɕ di di bgah bi bayuday bi Naɕibaɕi awulunɣ Moyit bapiitaniinɣ, aɕu na iko intɕɛpunɣ ɕi bayuday. Uko wi Hagar na Faara uwo ɕi nɔibra mɛntɕ ɕi Ulibra ujuni 16, 17 na 21.

awoon pnkuŋ pi Finayi, pawoon du utaak wi Arabiya, ul awoon kak Yerutalem di hênkuŋ, dawoon ƚi pjuuk dul na babak da bti. ²⁶ Kê bañaan biki Yerutalem di baƚi duuƚ başê wo bajeeh, dul dawoon anin un* . ²⁷ Upiit aji :

« *Lilaan, iwi ñaaƚ inwoon iinhil pbuk,*

Huuraan mnlilan mi nu,

iwi impaamuŋ unoor wi kabuk.

ƚiki babak ñaaƚ i badukuŋ

baluŋ katum kapel biki ñaaƚ anwoon na ñiinƚ. »†

²⁸ Kê an bayiƚ naan, nawo ji Itaak bapoƚ bambukiin jibi Naşibaƚi ahonun Abraham. ²⁹ ƚfa napoƚ ambukiin ji bañaan bti, ajaan aŋoonkna napoƚ ambukiin ƚi mnhina mi Uhaaş wi Naşibaƚi, hênk di uwohaŋ kak nƚa di pa un.

³⁰ Kê we wi Ulibra wi Naşibaƚi ujakuŋ ba? Uji : « *Dookan ñaaƚ i bakjuukntênuŋ na abukul, abuk ñaaƚ i bakjuukntênuŋ aanka kafah ƚi phiij ji abuk ñaaƚ najeeh. »*

³¹ Kê hênk, an bayiƚ naan, nƚenwo babak ñaaƚ i bakjuukntênuŋ, nƚwo babak ñaaƚ najeeh.

5

Mnjeeh mi banfyaarun Krittun

¹ Krittun abuurun un nƚihla nƚwo bajeeh na manjoonan. Namêbaan keeri naliinƚ nawutna kakak ƚi pjuuk. ² Natiinkan, nji Pawulu dƚup an, woli naşal aji pdo bawalan an *katêmp pakƚuun nawo baƚool ƚi kêş ki Naşibaƚi, uko wi Krittun akeeri do uwaan udooni ƚi an. ³ Dkak akakalêş kaƚupan, ñaan anşaluŋ aji awo i kawala katêmp awo i kaƚaş bgah bi Moyit bti. ⁴ An nankƚaşun bgah bi Moyit alaana pwo baƚool ƚi kêş ki Naşibaƚi, nawayşêr na Krittun, nawaan bnuura bi Naşibaƚi. ⁵ Kê un, uko wi nƚhaŋun, uwo kê nƚwoona baƚool ƚi kêş ki Naşibaƚi ƚi pfiyaar. Uko wan, uwoon uko wi Uhaaş wi Naşibaƚi ukƚênkuŋ un pyoonk. ⁶ Ñaan anwoon ƚi Yetu Krittun, mênƚ pwala katêmp kême pwo iinkwala katêmp pakaan udooni, uko unkaan udooni uwo pfiyaar pangakandêrun na bnjalad.

⁷ Wi najunun, naƚi bnuura, kê in abaan anaƚ naƚ ƚi bgah aneenanan pƚaş manjoonan ba? ⁸ Uko wi baƚupanaŋ kê nadoo naƚ, uunwoona du Naşibaƚi andu'anaŋ. ⁹ Bañaan baji baji : « Uko umpooƚ ujaan utaaan pşon bti. » ¹⁰ Nji dhaƚ ƚi Ajugun aji naankşal uko ulon umpaƚi. Kê ñaan anktokuŋ nşal nji nan, udole wo in, Naşibaƚi awayêşsaara kaji aduknaanaa.

¹¹ Kê nji, bayiƚ naan, woli dhum lah kajukan aji bañaan bti bawo i pwala katêmp, babaa kahajanan we ba? Pkeƚ pi Krittun ƚi krut paankak adeebaŋan keeri nin ñaan alon. ¹² Bañaan banktokanaŋ nşal bayaan keeri bakaş nleef nji baka!

Nawutan kaƚaş nşal nji nan, nawutan Uhaaş wi Naşibaƚi ufoŋan

¹³ An bayiƚ naan, Naşibaƚi adu'an pa nawo bañaan bambuurun, kê mbuur mênƚ manşê wo maanwo mi kaƚu'an nado kado uko wi uleef wi nan unaluŋ. Nabaa wo kaƚêp ƚêp kaŋalad kawo ƚi bƚênkar. ¹⁴ Bgah bi Moyit bti baƚonkrên ƚi uƚup uloolan ƚaŋ: « *nalana atênƚu jibi inaluŋ uleefu. »* ¹⁵ Kê naşale wo ƚi bdumar na bdohar, nalipariin : natokar. ¹⁶ Dƚupan keeri uko wi : nawutan Uhaaş wi Naşibaƚi ufoŋan nƚbida, naşê nahil nawo naankdo kaƚaş unal wi nan unwoon uwuƚaan. ¹⁷ Uko wi uleef unaluŋ upaƚ na wi Uhaaş wi Naşibaƚi unaluŋ. Kê uko wi Uhaaş wi Naşibaƚi upaƚ na wi uleef unaluŋ. Iko yi uleef unaluŋ na yi Uhaaş wi Naşibaƚi unaluŋ iji iƚut ƚi ñaan meet, ukaan kê naanhil pdo uko

* 4:26 Pawulu anaamntên Faara na Yerutalem di baƚi duuƚ. † 4:27 Itayi 54.1; Itayi aƚiniyaan Yerutalem ƚi dko di. ✨ 5:14 Bgah 19.18.

wi nanjalun. ¹⁸ Kē našale wut kē Uhaaş wi Naşibaţi uktoņan, bgah bi Moyit baankak ahilanan nin uko ulonj.

¹⁹ Iko yi uleef ujaan uņal pdo imeetana bnuura, ilonj ęi iko mēntj yii yi : ipekadu yi piintj, ubida uņop, pęuunk ; ²⁰ pdēman nęntonj na pkaalam. Bşoorad, pņom, bkujar, udeeb uweek, bpulad, ppaşşēr, pdo bańaanj bandoli baęo du umban wi baka. ²¹ Pńeebar uko wi űaanj ; ukuj ; kande, udaan, unoh wi piintj ; na iko itēntj yunj. Dkakalēs jibi ndoonj abi ęup an, bańaanj banjaanj badō iko mēntjan yi baankneej du Pşih pi Naşibaţi.

²² Kē iko yi Uhaaş wi Naşibaţi ujaan ubuk yii yi : bņalad, mnlilan, mnjeeh, kamiir, pjoob bkow, pęar ęi pęęnk, pwo űaanj i bakfiyaarunj, ²³ pwo űaanj i pńaak pajaanj paęi, pęijan uleef. Bgah baanneenan iko mēntj di! ²⁴ Bańaanj banwoonj biki Krittū Yetu bapanj iko iwuęaan yi uleef ujaan uņal pdo ęi krut. ²⁵ Jibi Uhaaş wi Naşibaţi uwulunj un ubida, űwo kawut wa uęonun. ²⁶ Najoh űwut phomp : űwut kalaar bęup, űwut kakujar.

6

Nadoon kaęęenkar

¹ Bayię naan, woli űaanj alonj amobana awo ęi pjuban, an biki Uhaaş wi Naşibaţi uktoņunj, nakakaana ęi manjoonan naşē nawut kado btam na a. Andoli ęi an alipariin kajot ęi pjuban. ² Andoli adoon kaęęnk atēntul pkuņa bdaaj bi nul ; hēnk naęaş bnuura bgah bi Krittū*. ³ Woli űaanj anunj kē awo uko ulonj bē aanwo nin uko ulonj adaar bkowul. ⁴ Andoli adoon kaşalan udo yi nul, woli aęęnk ęi wa uko wi mnlilan, alilaaan pa bkowul ęań, aşē wut kado katenar na batēntul, ⁵ ęiki andoli awo kajej pkuņj pi nul.

⁶ űaanj i bakjukanunj Uęup wi Naşibaţi awo kaęok bka bi nul bti na anjukanulunj. ⁷ Nawutan kaguur ikowan, nin űaanj alonj aanji nohnaana Naşibaţi ; uko wi űaanj atepiinj, wul wi akunj kakit. ⁸ űaanj anktepiinj iko yi uleeful uņalunj alunj kakit pkeę, pi iko yi uleeful uņalunj pabukunj. Kē űaanj anşaań atepi iko yi Uhaaş wi Naşibaţi uņalunj, alunj kakit ubida wi mnęo wi Uhaaş wi Naşibaţi ukwulunj. ⁹ űwut kanoor ęi pdo bnuura, ęiki woli űęęwat ińen, űlunj kakit ęi wal unuura, űdeey űnuura. ¹⁰ Wi űhumunj keeri nhinaa, najoh űdo kalemp pa bnuura bi bayięun banfiyaarunj na pa bnuura bi bańaanj bti.

Pjukan pbaańşaańi

¹¹ Natanen űpiit űweek űi űi kapiitananj na kańen ki naan. ¹² Banjalunj pwinana ęi bańaanj, bukal banjalunj pęu'an pwala katēmp, kahilna ęań kawo baankhaj pa pkeę pi Krittū ęi krut. ¹³ Banjakuń aji nawo i kawala *katēmp, bukal ęi űleef űi baka, baando ji baęaş ęaş bgah bi Moyit, aşē űal nawala katēmp bahilna bado kahomp ęi uko mēntj. ¹⁴ űi ęi uleef naan, mnhina hina kadēman bkow bi naan ęi nin uko ulonj umpaęi na krut ki Yetu Krittū Ajugun. ęi krut, iko yi umundu ipańana pa űi kē űi nkak apańana pa iko yi umundu. ¹⁵ Pwala katēmp kēme pwo iinkwala katēmp paanwo nin uko ulonj. Uko unwoonj, uwo pkak űaanj nahalu. ¹⁶ Mnjeeh na mńaga mi Naşibaţi mawoon ęi bańaanj bti bankęaşunj uko wi mbaanj aęup ęup, banwoonj pntaali pi Naşibaţi*.

¹⁷ Nin űaanj alonj awutan kanooranaan hēkunj. Dwo na ięęn yi mnhaj ęi uleef naan, ęi katim ki Yetu.

¹⁸ Bayię naan, dńehan Naşibaţi awulan bnuura bi Yetu Krittū Ajugun. Uwo hanj! Amen!

* 6:2 Natanen ęi Galatiya 5.14. * 6:16 ęi ugrek bapiit aji : Itrayel di Naşibaţi.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaaak wi Efet

Uṭup Ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun banfiyaarun Krittun biki Efet. Kē ašē wo aampiit wa pa bukal ṭaṇ ṭiki ṭi ṇlibra ṇteek baantun katim ki Efet du ujuni. Uhina kawo kē Pawulu apiit wa banfiyaarun biki ṇbeeka ṇtum ṭi Atiya bahil baji woli baleyiiri bawul bandukiin baleyiir. Apiit kakaarta ki wi awoon ukalabuṣ du Rom. Efet dawoon ubeeka unliṇun ṭi ṇbeeka ṇi Rom daṣihun bti ṇanwoon ṭi Atiya. Baṇaan batum ṭi biki Efet bawo bawaap. Baniwar Artemit unton wi bajaan badēman katoh kanuura. Artemit mēnt awo ptu, awo ṇaaṭ. Ṭi katoh kanuura mēnt ki ki bajaan baya pdēmana. Baṇaan banwoon da bti baji badēman unton mēnt, Bayuday na banfiyaarun Krittun ṭaṇ bawoon baanji badēman wa. Uko wi Pawulu adiimanun ṭi kakaarta ki wii wi : Naṣibaṭi ado nja kē ṇme uko ummeniin wi adolon ṭi bnuura bi nul. Uwoon kē ado iko bti inwoon du baṭi duuṭ na ṭi mboṣ iwo ṭi pṣih pi Yetu Krittun. Akak aṭup aji banfiyaarun Krittun bawo katiinkar kawo ji banṭaarun. Uunka pdo kaji i awo nayuday kē undu aanwo nayuday. Naṣoorad baka bukal batēb bti awo aloolan, Fatana a. Bawo keeri kanaakiir kaṇehan Naṣibaṭi. Pawulu akak aṭup jibi ṇaan awoon kaṭijan aharul, jibi bapoṭ bawoon kaṭijan baṣin baka na jibi bajuuk ṭi ulemp bawoon kaṭijan bankaṇ baka. Aji banfiyaarun Krittun bawo kawo ṭi ploolan na a.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Krittun awul nja bnuura na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi (1.3–3.21)
3. Pka ubida uhalu na Krittun. (4.1–6.20)
4. Pwul mboṣ pbaaṇsaani (6.21-24)

Pwul mboṣ

¹ Nji *Pawulu, i Naṣibaṭi adolon kē nwo nanjaṇan i Yetu *Krittun, dwul mboṣ biki ubeeka wi Efet banwoon biki Naṣibaṭi abot afiyaar Yetu Krittun na manjoonan. ² Dṇehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittun Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṇhaaṣ.

Bnuura bi ṇkaan ṭi Krittun

³ Najoh ṇdēman Naṣibaṭi Aṣin Yetu *Krittun Ajugun, aṭēpna ṭi uhaaṣ wi nul awul nja iko bti inuura yi baṭi inkṇṭēkun ṇja ṇdo kaṭaṣa, ṭiki ṇkak amēbandēr na Krittun. ⁴ Ji umundu ubi udo kapaṣana, Naṣibaṭi aṭēpna ṭi Krittun adat nja ṇhilna ṇwo ṭi kadunul baṇaan bajinṭ piṣ banwoon baanwo na nin buṭaan blon. Aṇal nja ukaan kē ⁵ aṭēpna ṭi Yetu Krittun ji ṇbi ṇdo kabuka ajej nja kē ṇwo babukul. Uko wan wi wi aṇalun pa nja ṭi pjoob bkow pi nul. ⁶ Najoh keeri ṇyeeh mndēm mi nul na bnuura bweek bi aṭēpnun ṭi Krittun i amaganun, awul nja.

⁷ Krittun atul tul pṇaak pi nul ukaan kē ṇbuuri, kē ipekadu yi nja ibot apēn. Hēnk, Naṣibaṭi ayuuj pdēm pi bnuura bi nul. ⁸ Awul nja ba aṭuman wi awulun nja uṣal unṭuṇa na mntit bti ⁹ mi pme uko wi aṇalun pdo, wi ṇaan awoon aambaan kame'aara. Naṣibaṭi ajon ṇṇal pdo uko mēnt ṭi Krittun. ¹⁰ Wi wal wi

adatuŋ ukbanuŋ uko mēnt udolana : aṭonkrēn iko bti na bañaan bti banwoon du baṭi na mboŋ kašē kaṭu Krittū awo naṣih.

¹¹ Nkāk ayeenk ṭi Krittū iko bti yi Naṣibaṭi ahoŋuŋ. Ul anjaan ado iko bti jibi anumiin, adatuŋ ji ṅdo kabuka, ¹² pa un ṅntaruŋ ahaṭ ṭi Krittū ṅṭu bado kayeeh mndēm mi nul. ¹³ An kak namēbandēr na Krittū wi natiinkuŋ uṭup wi manjooan, Uṭup Ulil Unuura unkuuranan. Kē wi nafiyaaruŋ, Naṣibaṭi awulan Uhaaŋ wi nul wi ahoŋuŋ kadiiman kē nawo biki nul. ¹⁴ Uhaaŋ wi nul uwoon uko ujuni wi iko yi ahoŋuŋ aji aluŋ kawulan. Iko mēnt ṅyeenk ya wal wi Naṣibaṭi akbuuranuŋ nja ṭi buṭaan bti. Najoh ṅyeeh mndēm mi nul.

Pawulu aṅehandēr banfiyaaruŋ

¹⁵ Ukaan wi ntiinkuŋ kē bakṭiiniyaan pfiyaar pi nafiyaaruŋ Yetu Ajugun na jibi naṅaluŋ bañaan bti banwoon biki Naṣibaṭi, ¹⁶ kē mbi duka duka ṭi pbeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi nan, kabot kalešan wonṭi dñehana. ¹⁷ Dñehan Naṣibaṭi i Yetu Krittū Ajugun, Aṣin nja anwoon ajug mndēm awulan Uhaaŋ wi nul unṭu'anaŋ nawo bañaan banwoon na uṣal unṭuŋa ubot uyuujan Naṣibaṭi bnuura nahilna name'a. ¹⁸ Dñehan kak Naṣibaṭi ajeehanan ṅṣal nahilna nayikrēn phaṭ pankaan kē adu'an, nabot name pdēm pi pyok pi ahoŋuŋ bañaan banwoon biki nul, ¹⁹ nabot nayikrēn pdēm pweek maakan pi mnhina mi adoluŋ kē manklempar nja, ṅnfiyaaruŋ Krittū.

²⁰ Mnhina mēnt, adiiman ma bti ṭi Krittū wi anaṭanuluŋ ṭi pkeṭ abot aṭoorana ṭi kañen kadeenu ki nul du baṭi. ²¹ Adola kē apel bnuura baṣih bti, baweek bti, mnhina bti, na bankṣihuŋ bti. Ayeenk katim kampeluŋ itim bti yi bahilanuŋ katiman ṭi umundu wi na unkmbiin. ²² Naṣibaṭi aṭu iko bti na bañaan bti ṭi ihot yi Krittū uṭeeh pa aṣih ya, abot adola kē awo naṣih i banfiyaaruŋ bti ; ²³ bukal bawoon uleeful. Krittū aṭuuŋ mnhina mi nul ṭi baka aṭuman, ul ajaan awul iko bti ṭi umundu ubida katuman.

2

Bnuura bi Naṣibaṭi

¹ Ṭfa pjuban pi nan na ipekadu yi nan ibi ṭu'an kē nawo bañaan banketuŋ ṭi kēŋ ki Naṣibaṭi. ² Nabi yuuj kē naṭaŋ bgah bwuṭaan bi umundu, aṭaŋ Untaayi Uweek wi, unṭoŋuŋ hēnkuŋ bañaan bampokuŋ ptiink Naṣibaṭi. ³ Ṭfa, nja bti ṅwoha haŋ, ṅbi ji ṅdo iko bti kaṭaŋ uṅal wi uleef, kado uko bti wi uleef wi nja na ṅṣal wi nja uṅaluŋ. Ipekadu ibi ṭu nja kē ṅwo biki kayeenk kakob ki Naṣibaṭi ji bañaan bti bandukiin.

⁴ Kē Naṣibaṭi aṣē ṅaga maakan, kē uṅal wi akaan pa nja ubot adēm maakan. ⁵ Wi pjuban pi nja paṭuuŋ kē ṅkeṭ ṭi kēŋ ki Naṣibaṭi, uṅal mēnt ukaan kē awul nja ubida na Krittū. Bnuura bi Naṣibaṭi baṭuuŋ kē nabuuri. ⁶ Ṭi pwo baloolan na Yetu Krittū, Naṣibaṭi anaṭan nja ṭi pkeṭ na a abot aṭooran nja du baṭi na a. ⁷ Ado haŋ pa pyuuj iwuun bti mndēm mnweek maakan mi bnuura bi akaan pa nja ṭi Yetu Krittū. ⁸ Bnuura bi Naṣibaṭi baṭuuŋ kē nabuuri, wi nafiyaaruŋ. Uko mēnt uumpēna ṭi an, uwo uṭen wi Naṣibaṭi. ⁹ Naando do uko ulon ahilna aka mbuur mēnt. Nin aloŋ keeri awutan kadēman bkoolul ṭi uko mēnt. ¹⁰ Uko wi ṅwoon hēnkuŋ uwo udo wi Naṣibaṭi ṭiki ṭi pwo baloolan na Krittū, Naṣibaṭi aṭak nja ṅhilna ṅdo iko inuura. Naṣibaṭi aboman iko mēnt ji ṅbi ṅdo kabuka, ṅhilna woli ṅbi buka ṅdo kado ya.

Bañaan bti bakak baloolan ṭi Krittū

¹¹ An nanwoon naanwo bayuday, kē bayuday biki kabuka baji badu'an banwoon baanya katēmp kašē ji bukal bawoon banyaan katēmp ṭiki ṅleef ṅi

baka n̄afalanaa, nalešan uko wi nawoon t̄fa. ¹² Wal m̄ent̄ naamme Kritt̄u, abot awo naanwo biki Itrayel, pntaali pi Našibaṭi, aando bhoṅar na an, k̄e nabot awo naanwo biki kayeenk kahoṅ ki ahoṅuṅ banwoon biki pntaali pi nul. Nalešan kak k̄e nabi wo ṭi umundu awo naanka mnhaṭ abot awo naamme Našibaṭi. ¹³ K̄e h̄enkuṅ ṭi pwo baloolan ṭi Yetu Kritt̄u, an nanlowuṅ t̄fa Našibaṭi, pkeṭ pi Kritt̄u akeṭaranaṅ paṭu k̄e nakak aṅoga.

¹⁴ Ul *Kritt̄u na manjoonan awoon b̄tiinkar bi n̄tiinkaruṅ; ado *bayuday na banwoon baanwo bayuday k̄e bakak baloolan. Awul ubida wi nul awatna uniw umbiin apaṭeš baṅaṅ; uniw m̄ent̄ uwo b̄soorad. ¹⁵ Ap̄enan ṭi *bgah bi Moyit udolade wi ba na iko yi p̄taṅ inwoon ṭi ba injaṅ ido bayuday na banwoon baanwo bayuday baṅoorad. Ado haṅ ahilna ajeṅ baka bukal bat̄eb b̄ti akakan baka k̄e bawo baloolan ṭi a, h̄enk di di aṭiṅuṅ b̄tiinkar. ¹⁶ Akakan baka kak bukal bat̄eb b̄ti ṭi ploolan na Našibaṭi, h̄enk bakak uleef uloolan, wi pkeṭ pi nul ṭi krut pawatuṅ uko unṭuun k̄e baṅooradi. ¹⁷ Abi p̄ṭupan uṭup wi b̄tiinkar, an nambiin alow Našibaṭi na bambiin aṅoga. ¹⁸ Ul aṭepnuṅ ṭi *Uhaaṅ wi Našibaṭi unwoon uloolan aṭu k̄e un bayuday na banwoon baanwo bayuday n̄hil aban du Našibaṭi Ašin nja.

¹⁹ Wul ukaṅ k̄e naankak awo bayaant̄ k̄eme baṅaṅ bambiin bi phil, nawo kak baṅaṅ banwoon biki pntaali pi Našibaṭi, nawo biki katohul. ²⁰ Našibaṭi anaakr̄enan ṭi pniw pi akniwuṅ, k̄e banjaṅan na baṭupar Našibaṭi bawoon induba ijuni, Yetu Kritt̄u ul ṭi uleeful k̄e aṣe wo pkumel pankm̄ebanuṅ katoh b̄ti. ²¹ Kritt̄u adoluṅ k̄e uniw b̄ti unat̄ abot atool pa pwo katoh kayimanaan ki Našibaṭi Ajugun. ²² Nawo baloolan na Kritt̄u, h̄enk anaakr̄enan kak ṭi uniw wi akniwuṅ nahilna nawo *katoh ki Našibaṭi, ki Uhaaṅ wi nul ukwoon.

3

Pawulu nanjaṅan i banwoon baanwo bayuday

¹ Uko waṅ ukaṅ k̄e n̄ji Pawulu kaṅehan Našibaṭi pa an. Uko wi ndoluṅ pa an nanwoon naanwo *bayuday, wi n̄ji kalempuṅ pa Yetu *Kritt̄u, uṭuun k̄e nwo nakalabuṅ. ² Dfiyaar k̄e name ulemp wi Našibaṭi aṭu'enuṅ ṭi bnuura bi nul aji ndo pa an. ³ Ul abiin ayuuṅen uko wi anaṅuṅ pdo wi nin alon awoon aambaṅ kame'aara. Ṭi uko waṅ wi wi m̄biin apiitan b̄tiṣu. ⁴ Woli naleyiir uko m̄ent̄, nawin k̄e dme bnuura uko wi Kritt̄u umbiin amena. ⁵ Našibaṭi aando wa t̄fa k̄e umeetaṅanaa ṭi baṅaṅ jibi aṭepnuṅ ṭi uhaaṅ wi nul ado wa k̄e umeetaṅana h̄enkuṅ ṭi banjaṅan na baṭuparul bayimanaan. ⁶ Uko umbiin amena wuṅ uwo k̄e banwoon baanwo bayuday bayeenk bnuura bi Našibaṭi ji bayuday, banaakiir akak uleef uloolan, ayeenk b̄ti uko wi Našibaṭi ahoṅuṅ. Uko m̄ent̄ udolanaa ṭiki bakak baloolan ṭi Kritt̄u wi bafiyaaruṅ *Uṭup Ulil Unuura.

⁷ *Uṭup Ulil Unuura m̄ent̄, Našibaṭi aṅen̄en ṭi bnuura bi nul mn̄hina mi nul ndo kaṭupna wa. ⁸ N̄ji m̄poṭeṭaṅuṅ ṭi baṅaṅ biki Našibaṭi, awul̄en bnuura bi p̄ṭup banwoon baanwo bayuday bnuura bweek maakan bi ṭi *Kritt̄u. ⁹ Dwo i kayuuṅ, kajinṭan ṭi uṣal wi ṅaṅ andoli, uko umbiin amena wi Našibaṭi anṭakuṅ iko b̄ti yi awoon aanyuuṅ nin alon t̄fa, dyuuṅan jibi akdoluṅ uko m̄ent̄ uhilna udolana. ¹⁰ H̄enk, h̄enkuṅ banfiyaaruṅ b̄ti baṭu m̄n̄sih na mn̄hina manwoon du baṭi manhil mame jibi iko yi uṣal unṭuṅa wi Našibaṭi ujaṅ uwul itumuṅ abot apaṭ. ¹¹ Uko m̄ent̄ uwo jibi Našibaṭi anaṅuṅ uwo du ujuni, aṭepna ṭi Yetu Kritt̄u Ajugun adolna wa. ¹² Ul aṭuun nja n̄hil p̄nog Našibaṭi na m̄nt̄eṅ ṭiki n̄fiyaara. ¹³ Ukaṅ k̄e n̄ji kakooṭan nawut kawut phaj pi bakhajanaanuṅ pa an padolan nawutand̄er. Phaj m̄ent̄ pakṭijanaṅ m̄nd̄em.

14 Uko mēnt̄ ukaaŋ kē nji kaŋup̄ t̄i kadun ki Aşin nja, 15 ankaaŋ kē kşini bti du baŋi na mboş kawoo. 16 Dñehana, jibi mndēm mi nul manwoon̄ mnweek, awulan uhaaş wi nul udo katēŋt̄ēnan, 17 *Kritt̄u ahilna awo t̄i ŋhaaş ŋi nan t̄iki nafiyaara. Dkak aňehan, wi najabuŋ awo na intaaŋ abot aliint̄ t̄i uŋal, 18 name na banwoon̄ biki Naşibaŋi bti jibi uŋal mēnt̄ wi Kritt̄u udēm̄uŋ maakan adoo wo uunka dko di uŋaŋuŋ. 19 Ĕnhēn, dñehan nahil name kē uŋal mēnt̄ upel iko bti yi ŋaaŋ ahilanuŋ kame, Naşibaŋi ahilna atumanan iko bti yi awoonaanuŋ.

20-21 Mnhina mi Naşibaŋi manjaan̄ manlemp̄ t̄i nja, ukaaŋ kē ahil pdo adoo pel maakan iko bti yi ŋhilanuŋ kaňehan kēme kadoo kaşal. Najoh ŋdo kadēmana te mn̄to, t̄i banfiyaaruŋ bti na t̄i Yetu *Kritt̄u. Uwo haŋ.

4

Pwo baloolan t̄i Kritt̄u

1 Nji, i ulemp̄ wi naan pa Ajugun uŋuun̄ kē nwo nakalabuş, dkooŋan nado kayuuȳ t̄i mnwo mi nan kē nawo jibi Naşibaŋi andu'anaŋ aŋaluŋ nawo. 2 Nawalaan ikow, nabot najoob ikow, nawut kado kataran. Nayuuŋan kē naŋaladi t̄i pdo kamiirad. 3 Namēbaan naliint̄an t̄i btiinkar na pwo t̄i ploolan pi *Uhaaş wi Naşibaŋi ujaan̄ uwul. 4 Nwo uleef uloolan, kē Uhaaş wi Naşibaŋi unwoon̄ t̄i nja ubot awo uloolan, hēnk di di mnhaŋ mi Naşibaŋi aduuranaŋ mankaan̄ awo mloolan. 5 Ajugun awoha aloolan kē pfiyaar pi nja pakak awoha ploolan jibi batitmu bi ŋkaaŋ ayeenk bakaan̄ awoha bloolan. 6 Naşibaŋi Aşin baňaaŋ bti awoha aloolan, ul anşihuŋ iko bti na baňaaŋ, ul kak ajaan̄ alemp̄ t̄i baňaaŋ biki nul bti, kabot kawo t̄i baka.

7 Kē andoli t̄i nja aşē ji yeenk bnuura bi Naşibaŋi kahilna kado ulemp̄ wi Kritt̄u aŋu'uluŋ. 8 Hēnk di di Ulibra wi Naşibaŋi ujakuŋ:

Wi akpayiŋ bko duuŋ

aŋij biki amobuŋ,

aŋen baňaaŋ biki nul iko ilon̄.*

9 Kē we uwoon̄ apayaa? Uko mēnt̄ uyuuŋ kē aduna awala te t̄i mboş* . 10 Anwaliin̄ ul akaan̄ apaya aŋēp̄ baŋi bti kahilna kawul iko bti t̄i umundu ubida katuman. 11 Kē iko yi aŋenuŋ baňaaŋ iwo : baloŋ bawo banjaŋan, baloŋ bawo *baŋupar Naşibaŋi baloŋ bawo baňaaŋ bankdooŋ kaŋup̄ *Uŋup̄ Ulil Unuura, baloŋ bawo bayafan biki pntuk pi banfiyaaruŋ na bajukan bgah bi *Kritt̄u. 12 Ado haŋ baňaaŋ biki Naşibaŋi bahilna babomandēr pa ulemp̄ wi ptēŋt̄ēn uleef wi Kritt̄u unwoon̄ baňaaŋ biki Naşibaŋi bti. 13 Hēnk ŋbi kaya te kadoo kawo nja bti baloolan t̄i pfiyaar pi ŋkfiyaaruŋ na t̄i pme pi ŋkmeen̄ Abuk Naşibaŋi. Hēnk, ŋjiŋ t̄i ptaş Kritt̄u, kanaama bti. 14 Njēnkak awo keeri bapoŋ biki pjukan pi baňaaŋ baloŋ bantitun̄ t̄i kaguuru pajaan̄ paŋooŋ du bdēm̄ jibi ŋmaaron̄ ŋajaaŋ ŋaluŋ iŋeem, uyook kaya na ya. 15 Nbaa t̄ēp̄ t̄ēp̄ kado kaŋup̄ manjoonan na uŋal, kaşē kado kanaam naam Kritt̄u pya, ul anwoon̄ bkow. 16 Aji t̄ēp̄na t̄i dko bti di imoh ijaan̄ iyitiiraan̄ kaŋoŋ uleef, uko ktaan̄ kabot kaya bnuura. Woli dandoli t̄i uleef dado ulemp̄ wi da, uleef uji udēm̄ bti kaka uforta t̄i bŋalad.

Ubida uhalu t̄i Kritt̄u

17 Uko wi, wi wi nji nŋaluŋ kaŋupan̄ t̄i katim ki Ajugun : naŋaňaaŋ pdo kapoş ji baňaaŋ banwoon̄ baamme Naşibaŋi, banwoon̄ na ŋşal ŋnaaf. 18 Nşal ŋi baka ŋawo t̄i bdēm̄ ; kē babot awo baanka ubida wi Naşibaŋi ajaan̄ aŋen t̄iki bawo

* 4:8 Kaňaaŋ 68.18. * 4:9 Aduna awala t̄i mboş: Baloŋ baji : aduna aya mboş uŋeeh du mnkēŋ.

ti kapaam, k  n haas  i baka  japot ad n t. ¹⁹ Pwaaŋ mnkow pi bawaaŋuŋ pa u k  bakjuban pjuban pi piint  abot abi duka duka ti pdo iko itop bti. ²⁰ K  an, m nt  uko waŋ wi wi najukun  i *Kritt . ²¹ Wi natiinkun uko wi Yetu, k  bajukanan uko unwoon manjooan manwoon  i a, ²² nawo i kaduk iko yi nakdolun tfa, ka el s mnwo mi nan mi tfa. Uŋal wi uleef ujaan uguuran kadoo tjan du pke . ²³ It b yi nan na n haas  i nan  japo  i kakak  jhalu, ²⁴ na   nakak ba aaŋ bahalu biki Na iba i adolon k  banaama awo na ubida ujin  utool wi manjooan manjaan mambuk.

²⁵ H nk, nawutan ka ilan : Andoli ti an adoon ka up at ntul manjooan tiki  naakiir awo nja bti uleef uloolan. ²⁶ Nadeeba le nawutan kawut udeeb wi nan u 'an pdo ipekadu. Nawutan kawo na udeeb te unuur udo ujo. ²⁷ Nak ten *Untaayi Uweek dko dm ban. ²⁸ Nakiij a a aan, a   t p t p am ban ulemp wi nul, awo natool ti wa, ahilna aka uko wi akfaa  ruŋ na anwoon ti kanuma. ²⁹ U up uwu aan uwutan kap n ti mntum mi nan, u up unuura  a  unjaan u  nk kaboman kabot kado banktiinkun wa bnuura, uwoon kado kap n ti mntum mi nan. ³⁰ Nawutan ka u *Uhaas wi Na iba i ujo an ; Uhaas wi nul wi a u'anaŋ wi wi akun kayikre anaan ti unuur wi mbuur. ³¹ Nap naan ti ptoofan iko bti inwoon it nt phank  aaŋ ti uhaas, b soorad, udeeb, pdeer pdiim, bkuutar na pdo kado iko bti yi mn ot. ³² Nawoon keeri na it b inuura nabot nado ka aga bat ntan. Nadoon kamiirad jibi Na iba i at pnuŋ ti *Kritt  amiiran.

5

¹ Nawo babak Na iba i biki a alun maakan ukaan k  nawo biki kado katen ti a. ² Uŋal uwoon ka on ubida wi nan jibi uwoon pa Kritt  : a al nja adoo wul Na iba i ka u  ki nul pa nja, k  kawo u en na untaam udolni b enjan banlilun Na iba i.

Nawoon ti bjeehi

³ H nkun wi nawoon biki Na iba i, naankak awo biki kado ka iiniyaan tiiniyaan iko yi pjuban pi piint , ubida u op, na p eebar iko. ⁴ Nin naanwo kado ka iiniyaan iko itop k me iko inaa  k me iko yi bawaaŋ mnkow baaŋ ba iiniyaan. Iko m nt  iinyuk nado ka iiniyaan. Na pan t p nado kabeeb Na iba i. ⁵ H nk di uwoon, nameen wa bnuura, nin  aaŋ anjaan ajuban pjuban pi piint , kawo ti ubida u op aankun kaneej du P ih pi Kritt  na Na iba i.  aaŋ ankaan aji  eebar iko aankak alun kaneej du pa, tiki aji d man iko yun kawo ji Na iba i i i akd manun.*

⁶ Nin  aaŋ alon awutan kaguuran na   p  jwaaŋ udooni : uko m nt  bti ujaan u u Na iba i adeeba er banwoon baandi p a a. ⁷ Nawutan keeri kanaakiir na ba aaŋ bat nt bukuŋ. ⁸ Tfa nabi wo ba aaŋ biki bd m, k  h nkun na   kak biki bjeehi wi nawoon biki Ajugun. Nadoon kado ji ba aaŋ biki bjeehi. ⁹ Uko wi bjeehi baaŋ babak uwo bti unuura, utool abot awo wi manjooan. ¹⁰ Nakeerin nado kala pme uko unlilun Ajugun. ¹¹ Nawutan kaka nin uko ulon na udo uwaan udooni wi ba aaŋ biki bd m, na pan t p nado kayuuy k  iko m nt  iwo iwu aan. ¹² Uko wi ba aaŋ m nt  baaŋ bado ti kamena ukowand n maakan pdo ka iiniyaan. ¹³ Iko bti imp nuŋ jii imee ana du bjeehi. K  uko umme aniin du bjeehi uji uwo bjeehi. ¹⁴ H nk di di upiitaniin aji :

* **5:5** Ampiiun a al k   aaŋ napit aji d man  nton  ki aji d man iko pd man pi awoon kad man  a  Na iba i. Natenan ti Kolot 3.5.

« *Naŕiin iwi inkŕoy entun,*
naŕiin  i ptoofpi bankeŕun,

*Krittu aŕe naŕan bjeehi bi nul  i iwi. »†

¹⁵ Nalipariin keeri  i mnwo mi nan mi  nuur bti. Nawutan kado kado ji bap n ; nadoon kado ji banwoon na  sal. ¹⁶ Nadoon kado bnuura  yaas bti  i nahilanun pdo ba,  iki wal wi  woon wi, uwo uwu aan. ¹⁷ Ukaan k e naanwo kado bp n, nadoon kala pme uko wi Ajugun analuŕ nado. ¹⁸ Nawutan kadaan poot kakuj, paji paokan ubida ; na ep n  ep natum na *Uhaas wi Naŕiba i. ¹⁹ Nadoon kat nt n bat ntan  i ptoofan na iyeeh yi p aamar n Naŕiba i, na yi pd man *Krittu. Uhaas wi nul u u'an iyeeh m nt  i bkow. Nadoon kayeeh kad man Ajugun na  haas  i nan bti. ²⁰ Nadoon kabeeb wal undoli  i iko bti Naŕiba i Aŕin nja  i katim ki Yetu Krittu Ajugun.

Banniimarun

²¹ Andoli adoon ka as *Krittu  i pdo katiink bat ntul. ²² An baat nadoon katiink bayinan jibi banfiyaarun bajaan batiink Ajugun. ²³  iin  awoon ajug katoŕ jibi Krittu awoon ajug banfiyaarun. Banfiyaarun bawoon uleef wi Krittu, k e ul  i uleeful ajaan abuuran baka. ²⁴ Jibi banfiyaarun bajaan batiink Krittu, h nk di di baat bawoon kado katiink bayin baka  i iko bti.

²⁵ K e an biint naŕalan baharan jibi *Krittu analuŕ banfiyaaruluŕ adoo wul uleeful ake  pa baka. ²⁶ Ado han bahilna ba epna  i u up bawo biki Naŕiba i, wi a owun baka na meel, ²⁷ banfiyaaruluŕ bahilna bap n bawinana  i kadunul bawo na mnd m ji  aa  ankniiimiiŕ anwoon nanuura, najint piŕ k e kaara di nul daanlaatari k eme awo na iko ilon it nt yun. Ado han banfiyaarun bahilna bawo bajint, batool babot bado kado uko unnuuriin  a . ²⁸ K e h nk di di biint bawoon kaŕal bahar baka jibi baŕaluŕ  leef  i baka. An aluŕ aharul, uleeful wi wi analuŕ. ²⁹ H nk di uwoon, nin  aan alon aambaan kapoka uleeful, aji  ep  ep kade de'an wa, kaboman wa. Krittu aji do han kak na nja  nfiyaaruluŕ, ³⁰  iki  wo uleeful. ³¹ Ulibra wi Naŕiba i uji : « *Waŕ ukaan k e  iin  aklun kaduk aŕin na anin kanaakiir na aharul, bakak  aan aloolan* »*
³² Manjoonan mnweek manwinana  i   up  i. Nji dji uko waŕ uwo wi *Krittu na banfiyaarun. ³³  iin  kak akaan an al aharul ji uleeful,  aa  ado katiink ayinul.

6

Bapo  na bajug baka

¹ An bapo  pfiyaar pi nafiyaarun Ajugun pa uun nado katiink bajugan,  iki uko m nt uwo u ool. ² *Bgah baji : « *M baan  aaŕ na naan bnuura* »* uko m nt uwoon uteek  i iko yi Naŕiba i ajakun  i Bgah ungakand run na kahoŕ, ³ uji : « *Ihilna iwo  i mnlilan  nuur  i nu  abot  a um  i mboŕ.* »*

⁴ K e an baŕin bapo , nakbubara kado kadeeba an babukan ; nadoon kakuŕ baka, kajukan baka kabot kayuuj baka iko inliluŕ Ajugun.

Balemp na biki baklemparun

⁵ An balemp nadoon katiink biki naklemparun  i mboŕ  i, nahetan ikow nado ka as baka na it b ijint ji nalempar lempar *Krittu. ⁶ Nawutan ka as baka  a  woli batenan pa bajakna k e nawo balemp banuura ; nadoon kado han ji balempar Krittu banjaan ba u  haas  i baka bti  i pdo uko wi Naŕiba i

† 5:14 Ba aan baamme  aan ampiitun u up wi. Balon baŕal k e uka pwoona  i kayeeh kalon. * 5:31
 Ujuni 2.24. * 6:2 Pp n 20.12a. * 6:3 Pp n 20.12b.

aŋaluŋ. ⁷ Nawutan kaŋaŋ baka kaŋe kaŋal kē baŋaanaŋ ŋaŋ biki naklemparuŋ, nadoon kaŋaŋ baka na ŋhaaŋ ŋjiŋŋ ji naŋaŋ ŋaŋ Ajugun. ⁸ Name kē Ajugun aluŋ katuum ŋaanaŋ andoli ŋi uko unuura wi adoluŋ awole nalemp kēme i baklemparuŋ.

⁹ Kē an biki baklemparuŋ namēbaan banklemparanaŋ na ŋhaaŋ ŋjiŋŋ, nawut kabēg baka. Name kē Ajugan i baŋi awo aloolan pa an na bukal, abot awo aanji ten uko wi ŋaanaŋ awoonŋ.

Iko iguti yi Naŋibaŋi awulanaŋ

¹⁰ Dbaaŋŋaanaŋ bŋup bi kaji na an, najejan phina pi nan ŋi mnwo mi nawoon na Ajugun, ŋi mnhina mi nul mandēmuŋ maakan. ¹¹ Najejan iko iguti bti yi Naŋibaŋi awulanaŋ, napokna kaguuru ki *Untaayi Uweek, ¹² mēntŋ baŋaanaŋ bajēn biki ŋkgutanaanaŋ, ŋntaayi ŋanwoon du baŋi ŋa, na mnŋih na mnhina mi bajug umundu wi, unwoon wi bdēm. ¹³ Najejan keeri iko iguti bti yi Naŋibaŋi. Hēnk nanaŋna naliintŋ ŋi ugut ŋi unuur uwuŋaana, ubale nahum bnaŋ.

¹⁴ Namēbaan keeri naliintŋ : najejan manjoonan natan ŋi blank manwo katēl ki nan, nawohariin kamiŋa ki ifeeru, kul kawoon pwo ŋaanaŋ naŋool ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi. ¹⁵ Iŋapaat yi naktuunŋ ŋi ihoŋ iwoon pbomandēr pa pya pŋup *Uŋup Ulil Unuura wi btiinkar wi Naŋibaŋi aŋenuŋ ŋa. ¹⁶ Najejan pfiyaar ŋwal bti pawo ubeel wi nan, nahilna najēmŋēn iŋuuri inkyikuŋ yi *Naguuru. ¹⁷ Najejan mbuur manwoon ŋi *Krittu manwo pntuuru pntak pi ugut. Uŋup wi Naŋibaŋi uwo kakej ki *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi uwulanaŋ.

¹⁸ Nadoon kaŋehanaŋ Naŋibaŋi kakooŋa ŋwal bti, *Uhaaŋ wi nul udo kaŋēnkan ŋi uko mēntŋ ; natamaan nawut kayoont iŋeen nin unuur uloolan ŋi pdo kaŋehandēr banwoonŋ biki Naŋibaŋi bti. ¹⁹ Naŋehandēraan kak, Naŋibaŋi aŋuuna uŋup wi nul ŋi mntum mi naan, hēnk nhilna ndo kaŋup na mntēnŋ uko umbiinŋ amena wi *Uŋup Ulil Unuura ujaanaŋ udiiman. ²⁰ Dwo naŋupar wa, kē wul ukaanaŋ kē ntanana na mnkorentu awo ukalabuŋ. Naŋehandēraan keeri pa ndo kaŋup na mntēnŋ uko wi nwoonŋ i kaŋup.

Uŋup ubaaŋŋaana

²¹ Dŋal an kak name jibi nji nwoonŋ, uko wi nji kadoonŋ. Tiŋik, ayiŋ ŋa i nŋaluŋ maakan ankaanaŋ awo nalempar Ajugun na manjoonan, aluŋ kaŋupan jibi iko bti iwoonŋ. ²² Dyila yil du an pa aŋupan jibi ŋwoonŋ abot atēnŋēnaŋ.

²³ Dŋehanaŋ Naŋibaŋi Aŋin ŋa na Yetu *Krittu Ajugun bajoobŋēn ŋhaaŋ ŋi banfiyaarulunŋ bado kaŋalad babot bahoŋelēŋ pfiyaar pi baka. ²⁴ Bnuura bi Naŋibaŋi pa baŋaluŋ bti Yetu Krittu Ajugun te mnŋo.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Filip

Uṭup ujuni

Ulbra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi bajaan badu Filip. Ƨi bayaas bi nul btēbantēn, abi ṭup Uṭup Ulil Unuura du ubeeka mēnt kē bañaan badoo fiyaar wa. Natenan Ƨi ulibra wi Ulemp wi Banjaan 16.11-40. Wi babinj awaf Pawulu ukalabuṣ Ƨiki alempar Ajugun, bañaan biki ubeeka wi Filip bajunt itaka awul alon Ƨi baka i bajaan bado Epafrodit añaofa. Wal mēnt wi wi Pawulu apiitun baka kakaarta ki kabeebna baka. Aji na baka bamēban baliint Ƨi pfiyaar, bawut kadek Naṣibaṭi kafet, bawut katiink banjaan bajukan bañaan uko umpaṭun na Naṣibaṭi. Akak aleṣan baka kē bawo Ƨi ploolan na Krittu, kē btiinkar bawoon kawo Ƨi ptoof pi baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ na pñehan (1.1-11)
2. Hum di di Pawulu awinarun ubida (1.12-30)
3. Pdo bañaan bado kado ji Krittu (2.1-18)
4. Bañaan banwoon Timote na Epafrodit
5. Naañ najēn awo kalil Naṣibaṭi (3.1-4.9)
6. Pawulu abeeb bañaan biki Filip (4.10-20)
7. Pwul mboṣ pbaañsaani (4.21-23)

Pwul mboṣ

¹ Nji *Pawulu na Timote, n̄nwoon balempar Yetu *Krittu, n̄wul mboṣ biki ubeeka wi Filip bti bammēbanun Yetu Krittu awo biki Naṣibaṭi na baweeek biki baka na banjaan baṭēnk baweeek mēnt Ƨi ulemp. ² Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan n̄haas.

Pbeeb na pñehan Naṣibaṭi

³ Dji kabeeb Naṣibaṭi i njaan kadēman Ƨi uko winan, n̄yaaṣ bti n̄i njaan kaleṣan. ⁴ Woli dñehandēran an bti Naṣibaṭi, dji kawo Ƨi mnlilan. ⁵ Dji kawo na mnlilan Ƨiki du unuur uteek te hēnkun, naṭu iñeen yi nan Ƨi ulemp wi pdo kaṭup *Uṭup Ulil Unuura na iko bti yi najaan naṭēknēn. ⁶ Uko wi nfiyaarun wii wi : Anjunun ulemp unuura wi Ƨi an ado kalempa lemp te uba wa, Ƨi unuur wi Yetu *Krittu aklun kabi.

⁷ Unuura nwo na uṣal utēnt wañ pa an bti. Na manjoonan d̄tu'an Ƨi uhaas wi naan, woli dwo ukalabuṣ kēme awo Ƨi p̄gutar Uṭup Ulil Unuura, an bti naji naṭēknēn Ƨi ulemp wi Naṣibaṭi awulnun. ⁸ Aa, Naṣibaṭi ame kē dmēbanan an bti Ƨi uhaas wi naan abot anjalan jibi Yetu Krittu anjalanaj.

⁹ Uko wi njaan kañehan Naṣibaṭi wii wi : Ado unal wi nan udo kadēma dēm pya, te n̄ṣal n̄i nan n̄adoo n̄ajeeh bnuura nabot nado kayikrēn uko bti wi Naṣibaṭi anjalun. ¹⁰ Hēnk nahilna najoṣ uko unurnaaniin̄ naṣē nawo bajint piṣ banwoon baanwo na nin buṭaan blon pa unuur wi *Krittu aklun kabi.

¹¹ Nawo kak bañaan bantumun na uko wi pwo baṭool wi Yetu Krittu aṭuun Ƨi an. Hēnk nayuyj mndēm mi Naṣibaṭi, bañaan babot bado kadēmana.

Pawulu awo du ukalabuṣ

¹² Bayiṭ naan dṅal name kē uko undolnuṅ ubaa ṭep ṭep ado kē *Uṭup Ulil Unuura ukmeetana meetana pya. ¹³ Hēnk, bangoli bti biki naṣih najeenkal na baṅaaṅ bti badoo me kē ulemp wi *Krittu uṭuuṅ kē nwo ukalabuṣ. ¹⁴ Kē uko mēnt ukak aṭu kē bayiṭ nja baṭum bahaṭ ṭi Ajugun, akak aṭup Uṭup wi Naṣibaṭi na mntēṅ nin baanji balēnk.

¹⁵ Uwo manjoonan kē baloṅ baji baṭup uko wi *Krittu na uṣal wi bpulad na wi bkujar, kē baloṅ baṣē ji baṭup wa na uṣal unuura. ¹⁶ Banjaan baṭup uko wi Krittu na uṣal unuura, uṅal ujaan uṭu baka pdo haṅ, ṭiki bame kē ulemp wi naan uwo wi pdo kagutar *Uṭup Ulil Unuura. ¹⁷ Kē bukundi, na uṣal wi bpulad wi wi bajaan baṭupna uko wi Krittu. Mēnt uṣal ujint ujaan uṭu baka banaṭa ; baji baṣal photoalēs mnhaj mi naan du ukalabuṣ. ¹⁸ Kē uko mēnt uṣē wo uunwo nin uko uloṅ. Uko unkaan udooni uwoonṅ woli na uṣal uwuṭaan kēme na uṣal unuura wa, baṭup uko wi Krittu. Dilandēr uko mēnt. Dkak ado kalilandēr lilandēr uko mēnt pya, ¹⁹ dme kē uṭij mbuur mi naan, ṭiki nañehandēraan, kē Uhaaṣ wi Yetu Krittu ubot aṭēnkēn. ²⁰ Uko wi nji kayoonkuṅ abot ahaṭ na uhaaṣ wi naan bti uwo kē nin mēnkowa, dbaa ṭep ṭep hēnkuṅ kado jibi njaan kado ṅnuur bti kayuuj na mntēṅ mndēm mi Krittu ṭi uleef naan woli dwo najeb kēme woli dkeṭi.

²¹ Woli dwo najeb *Krittu awoonṅ uhēfēntṅ wi naan, kē woli dkeṭi kanuu-randēn. ²² Kē woli pwo ṭi mboṣ paṭu ulemp wi naan udo kaya bnuura, mēmme keeri uko udat. ²³ Dwo na ṅṣal ṅṭēb : dṅal pya, kaya kawo na Krittu, wul wi ndoonṅ ahokan hokan. ²⁴ Kē uṣē nuura pa an nwo ṭi mboṣ ṭi. ²⁵ Kē jibi nfiyaaruṅ uko mēnt dme kē dṭo ṭi na an bti, nahilna nado kadēm nabot nawo na mnlilan ṭi pfiyaar pi nafiyaaruṅ Krittu. ²⁶ Hēnk woli dkak du an nahilna kaka uko uloṅ unṅkuuṅ nataṅar Yetu Krittu kak.

²⁷ Uko unkaan udooni uwo nado kaṭoṅ ubida wi nan, uṭaan na *Uṭup Ulil Unuura wi *Krittu. Hēnk, woli dbi du an kēme awo mēnwo na an katiink kē namēbandēr aliint awo ji ṅaaṅ aloolan agutar na uhaaṣ uloolan pfiyaar panwoonṅ du Uṭup unuura uhalu. ²⁸ Nakwut nin uyaas uloolan baṣooran balēnkanan ; uwo pa baka uko unkyuujunṅ pjoṭ pi baka na unkyuujunṅ kē Naṣibaṭi abuuranan. Uko mēnt upēna du Naṣibaṭi. ²⁹ Hēnk di uwoonṅ, ṭi uko wi Krittu : Naṣibaṭi aṭenan kē nahil aṭiyaara abot aṭenan kē nahil phajara. ³⁰ Na manjoonan uko wi nakgutarunṅ uwoonṅ uloolan na wi nawinunṅ kē nji kagutar ; dgutaraara gutar wa jibi nameeṅ.

2

Btiinkar na pwalan bkw

¹ Woli pwo baloolan ṭi Krittu paji patēṅṅēnan, woli uṅal wi akaan pa an uji uṭānanan mntēṅ, woli Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭu'an kē nakak baloolan, woli naṅaladi abot aṅagiir, ² natiinkaran keeri, naṅalad, nala pwo ṭi ploolan ṭi uhaaṣ na ṭi uṣal. Hēnk dluṅ kalilan maakan. ³ Nawutan kado kado nin uko uloṅ na uṣal wi bpulad, kēme kado kado uko uloṅ kalaana pwinana. Naṭēpēn ṭep nawalan ikow nado katen batēṅṅan ji badēm apelan. ⁴ Andoli awutan kaṣal uleeful ṭaṅ, adoon kaṣal batēṅṅul.

⁵ Nawoon na uṣal utēntṅ wi Yetu *Krittu ṭi ptoofan

⁶ Ul anwoonṅ ji Naṣibaṭi
aṣē wo aanto aten plinṅ pi alinṅṅ na Naṣibaṭi

⁷ abaa ṭep ṭep apok pdiiman mndēm mi nul
akak awo ji baṅaaṅ bti,
akakan uleeful nalempar baṅaaṅ.

Kë bañaan bti bawin kë awo ñaan najën.

- 8 Awalan bkowul adoo wo
aampok pok pdo nin uko ulon wi Naşibaţi analuŋ,
adinan pkeţ, adoo dinan pkeţ  i krut.
- 9 Ukaan  e Naşibaţi adeeņa du bko duuţ,
awula katim kandemun apel itim bti.
- 10 H enk, banktiinkun bti katim ki Yetu
du baţi na mboş, na du mnkeţ banup.
- 11 Itum bti ibot ido kad eman Naşibaţi Aşin nja
kaji Yetu awoon Ajugun.

Ulemp wi baţaşar Yetu

12 An bayit naan biki mmaganun, dme  e naambaan kaţañanaara pdo kaţaş Naşibaţi. Nawutan kado kaţaşa keeri woli dwo na an  ań, nadoon kaţaşa kak maakan woli m enwo na an. Nadoon kalempar mbuur mi nan  i pdo kawalan ikowan na  i pdo kaţaş Naşibaţi na pal nk. 13 Naşibaţi ul ajaan aţu'an,  e naji nanal pdo kabot kado uko wi analuŋ.

14 Woli nawo i pdo uko ulon nawutan kado kanur  uran,  eme kado kalaţar.

15 H enk nahil kawo bañaan bajint piş biki bawoon baanwoon nin uko ulon wi p up  i baka, babak Naşibaţi banwoon baanwoon na nin buţaan blon  i p oof pi bañaan biki umundu wi banwoon baţilan na bado buţaan. Nado kanuur wal m ent  i umundu, 16 an nam ebanun U up unjaan uwul ubida. H enk, dlun kaţaranan  i unuur wi *Kritt  aklun kabi,  iki p i pi naan na unoor wi naan  aankwaan udooni. 17 Woli p aak pi naan padoo wo i ptula kawo uñaakan wi b eţan banwoon p fiyar pi nafiyaarun, kalilanaara lilan kabot kaţan na an bti. 18 H enk kak nawo i kalilan kabot kaţan na nji.

Kayili ki bi Timote na Epafrodit

19 Dhaţ  i Ajugun Yetu aji dyil  i  nuur  i Timote du an, ahilna ajoob en en udeeb nji kak, woli d iink jibi nawoori. 20 M enka nin ñaan alon kak anjaan aţu uşal  i an ji nji kala pme jibi nawoori na manjoonan. 21 Bukal bti ikow yi baka yi yi bajaan balempar, baanji balempar Yetu *Kritt . 22 K e ul, nawin an bti uko wi ahilun pdo. Awo na nji alemp jibi napo  ajaan awo na aşin,  e  klemp un bat b bti a up *U up Ulil Unuura. 23 Ul i i nji n aluŋ pyil du an keeri, wi nji kamehan me jibi uko wi nan uklun ka ep. 24 Nji kak dhaţ  i Ajugun aji dbi kak du an h enkun uunkjon.

25 K e nş  ten awin  e dwo i kayil Epafrodit kak, ayi  nja  i *Kritt , i njaan  gakand r kalemp kabot kagutar *U up Ulil Unuura. An nayilulun  i nji ado kalemparaan wi nwoon  i kanuma. 26 Abi  al maakan pwinan an bti abot ahaajala, wi natiinkun  e amaaki. 27 Na manjoonan abi maak adoo  ogan pkeţ,  e Naşibaţi aş   agi'a. M ent ul  ań i a agiin, nji kak a agi'aan maakan, ado han nwutna woli dp n  i mnt g mi, kaneej  i mlon. 28 Dkeer ataran kayila du an nahilna woli nawina nalilan, nji mbot nwo m enkak ajooţan maakan. 29 Nayeenkana na mnlilan ji  aan anwoon i Ajugun, nabot nam eban bañaan banwoon ji a bnuura. 30 Ul anakun i pkeţ pa ulemp wi Kritt , ayeenkanan ado ulemp wi nawoon naanhil pdo an  i  leefan pa nji adoo kak i pkeţ.

3

Bnuura bi pme Yetu Kritt 

1 K e h enkun an bayi  naan, nalilaan  i Ajugun. Nin uunwo unoor  i nji n ak mpiitan uko wi ndoon abi piitan, uko m ent ut en en t en an. 2 Nalipariin

bañaan banwoon ji nbus*, bado butaan, bukal biki pwala katemp pawoon tañ pfal uleef. ³ Nja njaan ntepna ti Uhaas wi Naşibaţi kademana, nja nntuun mndem mi nja ti Yetu *Krittu, abot awo nenhaţ nleef ni nja, nja nwoon banwaliin katemp na manjoonan.

⁴ Ke nji, ddoon aka uko unhilanun kaţu'en nhaţ uleef naan. Woli alon anun ke ahil phaţ uleeful, nji dhilun kahaţ uleef naan kapela. ⁵ Nji i bawalanun katemp wi mbukiin ado nnuur bakren, dwo i pntaali pi *Itrayel, i pşini pi *Benjamin, dwo na hebere abuk nahebere. Ti uko wi ptaş *bgah dwo *nafaritay. ⁶ Dbi wo naan anjalun uko wi Naşibaţi maakan adoo nun wi nji kahajanun banfiyaarun Yetu ke ddo do wa. Woli ptaş uko bti wi bgah bajakun aji uwo utool, nin naan alon aanhil kajaken uko ulon.

⁷ Ke iko bti yi mbiin aşal ke itu'en nwinana bnura ti kadun ki Naşibaţi, Krittu ado ke mme ke dbi neem na manjoonan. ⁸ Aa manjoonan ma, ntenle bnura bweek maakan banwoon ti pme Yetu *Krittu Ajugun dji kawin ke dbi neem ti iko bti. Aţu ke nwaan iko bti yi mbiin aka, ke nşe win ke iko bti iwo iwetar yi nwoon i kafel du pyewel kahilna kaka Krittu. ⁹ Ke ti a di nwoonun natool ti kadun ki Naşibaţi, pwo natool pi ptaş bgah pawoon paanhil pwulen. Woli dfiyaar Yetu tañ di nhilun kawinana pwo natool ti keş ki Naşibaţi. ¹⁰ Uko wi njalun uwo pme Krittu. Pme'a pawoon pme mnhina mi pnaţa pi nul ti pkeţ na phaj ji a kaşe kanaam na a ti pkeţ pi nul. ¹¹ Ke henk, dhaţ ke Naşibaţi alun kanaţanaan ti pkeţ.

Pten kadun, kagutan pwo natool na manjoonan

¹² Menji ddo bi ka ka uko menţ keme nwo naan anwoon aanwo na nin butaan dlon, ke nşe taman katen me dmob uko menţ, tiki Krittu amobnun nji ti uleef naan. ¹³ An bayit naan, dme ke mendo bi mob wa. Ke uko uloolan tañ wi wi nwoonaanun ti uşal, uko menţ wii wi : pţilma iko bti yi ndoon abi do, kado katen kadun, ¹⁴ kagutandër uko menţ kahil kayeenk uko wi Naşibaţi aduurnun du baţi duuţ aţepna ti Yetu Krittu.

¹⁵ Nja bti njijun ti pfiaar Yetu, najoh keeri ntu uşal ti uko menţ. Woli nawo na nşal nteb ti uko ulon Naşibaţi kajintanan wa. ¹⁶ Ke ti dko di nbanun henkun, najoh nwut katañan ptaş bgah bi njejun.

¹⁷ Bayit naan, an bti nadoon katen ti nji, nabot nado katen ti bañaan banjaan başas uko wi njakanan. ¹⁸ Baturu baji bado ji başoor krut ki *Krittu jibi ndoon abi ţupan akak aţupan henkun na mnkuul ti keş. ¹⁹ Babaañsaan du bdoo. Menţ Naşibaţi i i bafiyaarun, iyin yi baka yi yi bafiyaarun. Baji batajar uko unwoon kawo lah mnkow pa baka, bukal banţuun nhaaş ni baka bti ti iko yi mboş. ²⁰ Ke nja, nwo biki baţi, dul di nkyoonknun nabuuran i nja Yetu Krittu Ajugun. ²¹ Ul aktelешun nleef ni nja njanjan nakeţ, kakakan na nanaam na wi nul, unwoon uleef unwoon na mndem. Aţelеш na na mnhina mi ajaan aşihna iko bti.

4

¹ Henk an bayit naan biki mmaganun, maakan, dnuhan maakan, an nawoon mnilan mi naan, na uko unkyuujun ke nji dwatun ti kampetar ki nji kapetarun. An biki mmaganun, henk di nawoon kamëban kaliint ti ptaş Ajugun.

Uko wi pdo

* 3:2 Nbus: Bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo nbus.

² An bi Ewodi na Funtic dkootan kooŋ naten ƚi Ajugun nakak natiinkar. ³ K  iwi injaan klemp ulemp wi njaan kalemp* na manjoonan, ƚenkan baat bat b bukuŋ ƚi uko m nt. Babi wo na nji agutar *Uƚup Ulil Unuura, na Klement na banjaan balemp na nji bti, biki itim ipiitaniin ƚi *Ulibra wi Ubida.

⁴ Nalilaan nnuur bti ƚi Ajugun ƚi uko bti. Aa, dkak akakal s, nalilaan. ⁵ Pjoob bkow pi nan pawinaniin ƚi baŋaaj bti. Ajugun aanlowi. ⁶ Nawutan kaƚaaf nin uko ulon. ƚi iko bti, nakooŋan Naŋibaƚi naŋehana uko wi nanumiin. Nabeebana woli naŋehana uko ulon. ⁷ H nk, ajoobƚenan nhaaŋ udoo upel iko bti yi uŋal uhilanuŋ kaŋal abot am ban iƚ b yi nan na nŋal ni nan ƚi Yetu *Krittu. ⁸ Bayiƚ naan, uko wi nji kabaaŋŋaanuŋ wi : naƚuun nŋal ƚi uko bti unwoon manjoonan, uko uwoon uunji uƚu nnaaj mnkow, unwoon utool, unwoon ujint piŋ awo uunwo na nin buƚaan blon, unjaan uƚu nnaaj kaŋalana, uko unyukuŋ pƚiink, uko unuuriin maakan, uko unwoon wi pm ban na iŋeen it b. ⁹ Uko wi najukuŋ ƚi nji, wi nayeekuŋ abot atiink ƚi nji, wi nawinnuŋ k  nji kado, iko m nt bti nadoon kado ya. H nk, Naŋibaƚi anjaan ajoobƚen nhaaŋ awo na an.

Pbeeb Naŋibaƚi ƚi uko wi ajaaj aŋen

¹⁰ Dlilan maakan ƚi Ajugun, wi nakaan ayuuj k  naƚu nŋal ni nan ƚi nji. M nji naambaaj kaƚu'aara nŋal ƚi nji, naambi hil hil pyuuj n uko m nt. ¹¹ M nt kanuma kaƚu' nuŋ k  nji kaƚiini h nk, djuk plin ƚi uko wi nkaan. ¹² Dhil pwo ƚi bwaan abot ahil pwo ƚi pyok. Dko bti di nwoon na ƚi iko bti, Naŋibaƚi ado k  nhil kayak k me kawo na ubon, k  nhil pwo woli dka maakan k me awo ƚi kanuma. ¹³ Anjaan awul n mnhina adoluŋ k  nhilan pmiir iko bti. ¹⁴ K  an naŋ  do bnuura wi naƚ nknuŋ ƚi unoor wi naan.

¹⁵ An biki ubeeka wi Filip name bnuura, wi njunuŋ pƚup *Uƚup Ulil Unuura ap nna uƚaak wi nan wi Matedoniya, nin pntuk plon pi banfiyaaruŋ Yetu paant nk n na itaka, yi nan ƚaŋ yi yi nji nyeekuŋ. ¹⁶ Wi nwoon du ubeeka wi Tetalonika, m nt uyaas uloolan ƚaŋ wi wi nayilbanaanuŋ uko wi nnumiin. ¹⁷ M nkla la nawul n uko ulon, uko wi njaaluŋ uwo : uko wi nadolnuŋ uwo bnuura bi Naŋibaƚi akhoƚal ŋuŋ ƚi iko yi ahankanaŋ. ¹⁸ Dyeenk iko yi nnumiin bti, ido pel kanuma ki naan. D mand ni, h nkuŋ wi nyeekuŋ iko bti yi nayiluŋ Epafrodit aƚi n. Iwo ji pƚ k n plil pi b njan bi Naŋibaƚi adiin abot aliland r. ¹⁹ K  Naŋibaƚi i njaan kad man aŋ  hank ƚi Yetu *Krittu bnuura bweek maakan, aluŋ kaƚ pna ƚi ba kawulan uko bti wi nanumiin. ²⁰ Mnd m mweek manwo ƚi Naŋibaƚi Aŋin nja te mn ! Uwo haŋ.

Pwul mboŋ pbaaŋŋaani

²¹ Nawulan mboŋ baŋaaj bti bamm banuŋ Yetu *Krittu awo biki Naŋibaƚi. Bayiƚ nja banwoon ƚi na nji bawulan mboŋ. ²² Banwoon biki Naŋibaƚi bti awo ƚi na nji bawulan mboŋ ; banklemparuŋ *F tar naŋih najeenkalk ƚi baka bawulan mboŋ maakan.

²³ Ajugun Yetu *Krittu awulan bnuura bi nul an bti.

* 4:3 Injaan klemp ulemp wi njaan kalemp : ƚi uƚup ugrek bapiit aji « ƚutugot », uhinan kawo katim ki nnaaj. ƚi, balon baji katim ki nnaaj ka.

Uŕup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaaak wi Kolot

Uŕup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Kolot. Aambaan kayaha da, aŕe tiink kē baji banfiyaarun Krittun banwoon da bamēban aliint ti pfiyaar pi baka. Epafrat anjaan agakandēr na Pawulu abiiŕ aya da aŕup baka Uŕup Ulil Unuura. Wi nŕsubal nlon njaŕepun, kē baŕaan balon baŕe ya da ajukan baŕaan uko ulon umpaŕun na Uŕup Ulil Unuura wi Epafrat abiiŕ ajukan baka. Baŕaan mēnt baji na baka ŕaan anjalun Naŕibaŕi abuurana awo kadēman nwanjut na nton nlon nampelun baŕaan bajēn. Baji na baka bawo kawala katēmp, kawo baankde nyemaŕ nlon. Kē Epafrat aŕe ya wal mēnt du Rom di Pawulu awoon ukalabuŕ aŕupa uko mēnt. Wi Pawulu atiinkun uko mēnt wi wi apiitun baka, kadiimanaan baka kē pfiyaar Krittun ŕaŕ pakkaan ŕaan abuur.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboŕ (1.1-2)
2. Pŕehan Naŕibaŕi kabeeba (1.3-14)
3. Pwo Naŕibaŕi pi Krittun na mndēm mi nul (1.5–2.19)
4. Ubida uhalu na Krittun (2.20–4.6)
5. Pwul mboŕ pbaaŕŕaani (4.7-18)

Pwul mboŕ

¹ Nji Pawulu i Naŕibaŕi adolon kē nwo nanjaŕan i Yetu *Krittun na Timote ayit nja nŕwul ² biki ubeeka wi Kolot banwoon biki Naŕibaŕi aŕiyaar Yetu Krittun na manjoonan mboŕ. Dŕehan Naŕibaŕi Aŕin nja awulan bnuura abot ajoobŕēnēn nhaaŕ.

Pŕehandēr biki Kolot Naŕibaŕi

³ Njēni nŕaŕan pbeeb Naŕibaŕi, Aŕin Yetu *Krittun Ajugun woli nŕehandēran. ⁴ Nŕtiink pfiyaar pi nafiyaarun Yetu Krittun na unal wi nakaan pa banwoon biki Naŕibaŕi bti. ⁵ Pfiyaar na unal mēnt nŕawoona ŕi phaŕ pŕeenk iko yi Naŕibaŕi ahankananaŕ du baŕi. Nakaan phaŕ mēnt ŕi uŕup wi manjoonan, unwoon *Uŕup Ulil Unuura wi natiinkun. ⁶ Uŕup Ulil Unuura mēnt ubi ŕi an jibi ukaan abi ŕi mboŕ bti di ukdēman dēm pŕa abot aŕij iko inuura. Hēnk di uwoon kak pa an, du unuur uteek wi nayeenkun wa, abot awin bnuura bi Naŕibaŕi na manjoonan. ⁷ Epafrat nanohon anjaan alemp na un ajukananaŕ, ul anwoon nalempar Krittun na manjoonan anklempon pa an*, ⁸ aŕupun jibi *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi uklempun ŕi an kē nanjaladi.

Pŕehandēr pntuk pi banfiyaarun

⁹ Ukaan, wi nŕmehar me uko war, aŕe bi duka duka ŕi pdo kaŕehandēran. Nŕehan Naŕibaŕi ado *Uhaaŕ wi nul utumanan uŕal unŕuŕa na mntit nahilna name bnuura uko wi anjalun. ¹⁰ Hēnk, ubida wi nan ulil Ajugun nabot nado kado iko bti yi anjalun. Nado kado iko inuura itum kabot kameha me Naŕibaŕi na manjoonan. ¹¹ Nŕehan Naŕibaŕi aliintanan ŕi iko bti yi nakdolon na mnhina mi mndēm mi nul. Hēnk nado kataman kabot kamiir ŕi iko bti yi nakdolon,

* 1:7 Anklempon pa an : Nlibra nlon nŕapiit aji : anklemparun un.

¹² nabot nalilan, nabeeb Aşin nja andolonj kē nahil kaka uko wi ahonuj bañaanj biki nul, bukal banwoonj ʔi bjeehi. ¹³ Alēb nja ʔi phina pi bdēm aňooʔ du pşih pi Abukul i aňaluj. ¹⁴ ʔi ul di di ŋbuurnuj, kē Naşibati abot amiir nja ipekadu.

¹⁵ Nin ŋaanj aambaanj kawina Naşibaʔi, ʔi mnwo mi abukul mēntj mi mi ŋwinuluj. Ul awoonj nateek, akşihuj iko bti impaşaniinj, ¹⁶ ʔiki ʔi a di di iko bti ipaşaniinj du baʔi na ʔi mboş, ŋko ŋanwinaniinj na ŋanwoonj ŋaanwinanaa : ŋntonj ŋankşihuj, ŋanwoonj na mnhina, na ŋandukiinj bti. Naşibaʔi aʔēpna ʔi a aʔak iko mēntj bti, iko mēntj bti aʔak ya pa a. ¹⁷ Ul awoo, wi nin kako kalonj kawoonj kaando bi paşana, iko bti imēbandēraan ʔi a. ¹⁸ Banfiyaarulunj bti bawoonj uleeful, ul kaşē awo bkow. Ul awoonj ujuni, nateek ʔi banknaʔiinj ʔi pkeʔ, ahilna kawo nateek ʔi iko bti. ¹⁹ Ulil Naşibaʔi kē atumana iko bti inwoonj ʔi a, ²⁰ abot aʔēpna ʔi a akakan iko bti ʔi mboş na du baʔi ʔi ppoolan na ul Naşibaʔi. Pñaak pi Abukul pantuliinj ʔi krut paʔijuj btiinkar mēntj. ²¹ An, nabi low Naşibaʔi, kē buʔaan bi najaanj nado na bi najaanj naşal kē bado kē naşoorad na a. ²² Hēnkuj uleef wi Abukul unwoonj wi ŋaanj najēn ukeʔi, pkeʔ mēntj paʔu kē nakak atiinkar na a. Hēnk nahil kanaʔ ʔi kadunul kawo bajinj piş, bañaanj banwoonj baanwo na nin buʔaan dlon, biki bawoonj baanhil pji nin uko ulonj ʔi baka. ²³ Kē naşē awo i kamēban bnuura kaliint ʔi pfiyaar kawut kapēn ʔi phaʔ pi *Uʔup Ulil Unuura wi natiinkuj. Uʔup mēntj baʔup wa bañaanj bti ʔi mboş, wul wi nji Pawulu kalemparuj wi nji kaʔupuj wa.

Ulemp wi Pawulu

²⁴ Dwo ʔi phaj ʔi uleef naan ʔi phaj pi *Krittu pa bnuura bi banfiyaaruj banwoonj uleeful. ²⁵ Pa an nanfiyaaruj bti biki Naşibaʔi aʔu'ēnuj pdo ulemp wi pʔup uʔup wi nul bti. ²⁶ Uko mēntj uwoonj uko wi Naşibaʔi amenuj bañaanj du wi umundu uwoonuj, hēnkuj ameeʔan wa bañaanj banwoonj biki nul. ²⁷ Aňal bañaanj biki ŋtaak bti bame iko inuura na mndēm manwoonj ʔi uko umbiinj amena. Uko mēntj wii wi : *Krittu awo ʔi an, ul adoonj kē nahaʔ kē nayeenk ʔi mndēm mi Naşibaʔi. ²⁸ Kē hēnk di di ŋjaanj ŋmeeʔan Krittu, kaʔup bañaanj bti balipara, kabot kajukan baka na uşal untuʔa bti, bahilna bawo ʔi Krittu bukal bti bañaanj banjijuj ʔi pfiyaar. ²⁹ Uko mēntj ukaanj kē nji kalemp, agutan na mnhina bti manwoonj ʔi nji, mi Krittu awulunj.

2

¹ Dŋal name kē dwo ʔi pğutaran, an na biki ubeeka wi Lawoditiya, na bañaanj bti banwoonj baambaanj kawinēn na kēş ki baka ; ugut mēntj utam maakan. ² Ddo haŋ nahilna nawo na mntēŋ ʔi iʔēb yi nan nabot naňalad nawo ji ŋaanj aloolan ; natum na uşal untuʔa. Nahil wal mēntj kame uko umbiinj amena wi Naşibaʔi. Uko mēntj uwoonj *Krittu. ³ ʔi a di di iko inuura maakan bti yi uşal untuʔa na injaanj ihaabēş ŋaanj uşal iwoonj. ⁴ Dʔupan uko mēntj ŋaanj alonj awutna nin kadaaran na ŋʔup ŋlil ŋi nul. ⁵ Uwo manjoonan kē dlowan, kē uşal wi naan uşē wo ʔi an, kē nilan maakan wi nwinanaŋ kē namēban bnuura abot anaʔ aliint ʔi pfiyaar pi nafiyaaruj Krittu.

Mnwo mi bañaanj banwoonj biki Krittu

⁶ Hēnk wi nadinanuj Yetu *Krittu aji awo Ajugun, mnwo mi nan mandoon kayuuj kē awo na an. ⁷ Najab awo na intaŋ ʔi a, kē ajejan aniwna katohul, abot adolan kē nakliint ʔi pfiyaar jibi bajukananaŋ, mnwo mi nan mandoon kayuuj keeri kē Krittu awo na an ʔi ubeeb wi najaanj nabeeb maakan Naşibaʔi ŋnuur bti.

⁸ Naɔafaraan balil mntum badaaran, nɔsal nɔi baka nɔawo nɔi baɔnaan, nɔawaan udooni. Uɔsal utentɔ wunɔ uumpenna du Krittɔ, upenna du udolade wi baɔnaan, na du mnɔhina manjaan manɔon umundu wi. ⁹ Ʋi ul Ʋi uleeful di di iko bti inwoon Ʋi Naɔibaɔi ifeɔun. ¹⁰ Ke Ʋi a di di nayeeknuɔn iko atuman, ul anksihun baɔh bti na mnɔhina bti.

¹¹ Ʋi *Krittɔ nawala katemp kanwoon kaanwo ki naan awalananan. Katemp mentɔ kapenna du a, kul kajaan kakib pekadu danwoon Ʋi uleefan kapenan.

¹² Ʋi batitmu namoya na a, abot anaɔa Ʋi pkeɔ wi nafiyaaruɔn mnɔhina mi Naɔibaɔi manatanuluɔn Ʋi pkeɔ. ¹³ An biki pekadu di nan na pwo naanwala katemp Ʋiki naanwo bayuday, iɔunɔ ke nawo baket, Naɔibaɔi awulan ubida na Krittɔ. Amiir nɔa ipekadu bti. ¹⁴ Dko di bapiitun aji nɔduknaanaa Ʋiki nentɔa uko wi bgah bajakuɔn, Naɔibaɔi atow da, aba na da wi aparunɔ da du krut ki Krittɔ.

¹⁵ Awohes ntonɔn nankshihun na njanwoon na mnɔhina, apenan nɔa atɔj Ʋi kadun ki baɔnaan, alaɔt laafen nɔa Ʋi kafetɔ ki pntuk panlilanunɔ wi awatunɔ nɔa Ʋi pkeɔ pi Krittɔ aketunɔ Ʋi krut.

¹⁶ Keeri uko wi najaan nade, wi najaan nadaan, keme uko wi nfettu nlon, na wi ufettu wi pli phalu na wi *unuur wi pnoorfen wi bayuday uwutan kaɔu nadinan nin naan alon aji naduknaanaa Ʋi iko itentɔ yun. ¹⁷ Iwo taɔn ulimentɔ wi iko inwoon i pbi. Ke uko unwoon na manjoonan use wo Krittɔ.

¹⁸ Banjaan bahajan ikow yi baka pa pwinana, kademan nwanjut, nakdinan baka baji naduknaanaa. Baji babi ɔu ɔu nɔsal nɔi baka bti Ʋi nwanjut na iko impenuɔn awinana Ʋi kadun ki baka. Nɔsal nɔi baka nɔaji nɔaɔu baka banah, nɔawo nɔi baɔnaan bajen, nɔawaan udooni. ¹⁹ Baanji bamaban Ʋi Krittɔ anwoon bkow. Ul ankaan ke uleef bti uji uka uko bti wi unumiin, kamebander bnuura Ʋi dko di imoh ijaan iyitiiraan, kabot kadem jibi Naɔibaɔi analuɔn.

Pkeɔ na pkuɔ kanaɔa Ʋi pa na Krittɔ

²⁰ Wi nakeɔun na *Krittɔ, ke mnɔhina mi umundu maankak ahilanan nin uko ulon, we ukaan ke naji naɔaɔ udolade wi wa, ji wul umebanun ubida wi nan ba? ²¹ Uji uji « Kjeɔ uko wi, » « Knem wun, » « Kban wundu. » ²² Uɔiiniyaan iko injaan ilun katoka. Uko mentɔ uwo udolade wi baɔnaan. ²³ Udolade mentɔ uji uwo wo ji uwo na uɔal untunɔa, Ʋiki uji uɔiiniyaan pɔaɔ *Bgah, pwalan bkow na pdo kahajan uleef, ase waan udooni, unji uneenan uleef pdo uko wi unaluɔn.

3

Pmaban Ubida uhalu unwoon Ʋi Krittɔ

¹ Jibi nanatiinɔn Ʋi pkeɔ na *Krittɔ, nadoon kala iko yi baɔi keeri, di Krittɔ awoon aɔo Ʋi kadeenu ki Naɔibaɔi. ² Naɔun uɔal wi nan Ʋi iko yi baɔi, nawut yi mboɔ. ³ Henk di uwoon, nakeɔi, ke ubida wi nan umenana na Krittɔ du Naɔibaɔi. ⁴ Krittɔ awoon ubida wi nan na manjoonan. Unuur wi akwinaniin, an kak napen kawinana na a Ʋi mndem mi nul.

⁵ Nafinan keeri Ʋi mnwo mi nan iko yi mboɔ yi uleef unaluɔn. Iko mentɔ yii yi : pekadu di piint, ubida uɔop, pɔal iko iwuɔaan, pbi kaɔu ɔu uɔal na uhaaɔ bti Ʋi uko, pneebar iko, Ʋiki ankaan ado han aji deman iko yun ji Naɔibaɔi i i akdemanuɔn. ⁶ Iko itentɔ yan ijaan itij udeeb wi Naɔibaɔi [Ʋi banjaan bado ya].

⁷ Iko yan yi yi najaan nado ɔfa, wi ikonunɔn nbida nɔi nan. ⁸ Ke henkun, napenan iko yan bti Ʋi ubida wi nan ; nawutan kado kadeebaɔ, kado kahank naan Ʋi kaɔeb, kawo na bjooɔ ; nawutan kado kakarad, utun ulon ukowendanaan uwutan kapen Ʋi mntum mi nan. ⁹ Nɔtilan nɔawutan kawo Ʋi ptoofan, Ʋiki nawo henkun baɔnaan bahalu banwohesun ubida wi baka ujon na iko iwuɔaan yi

wa. ¹⁰ Nawohara hēnkuṅ ubida uhalu, wi Naṣibaṭi awulanaṅ abot aji tēlēṣ wa ṅyaaṣ bti kē nado naam na a, ul anṭakanaṅ, nahilna name'a bnuura. ¹¹ Hēnkuṅ uunkak aka *nayuday na awoon aanwo nayuday, anwaliṅ *katēmp na anwoon aanwala ka, ṅnaan i uṭeeh, kēme anwoon aamme nin uko ulon ji baṅaaṅ biki utaak wi Tit, ṅnaan i bakjuukntēnuṅ ṭi ulemp kēme ṅnaan najeeh ; *Krittu ṭaṅ akaaṅ udooni abot awo ṭi baṅaaṅ banfiyaaruluṅ bti.

¹² Wi Naṣibaṭi adatanaṅ kē nawo biki nul, kē abot aṅalan, nadoon kaṅaaga, nado kaṭēnkar, nabot nado kawalan ikow. Nawoon baṅaaṅ banjoobuṅ ikow banwoon baanji baṭaran. ¹³ Nadoon kamiirad, woli atēṅṭan alon adolan uko ulon, nawuladēn iṅeeh, namiirad. Jibi Ajugun amiiranaṅ, an kak, nadoon kamiirad. ¹⁴ Kē uko undēmnuṅ maakan uwo naṅalad, uṅal ujaaṅ udolan namēbandēr bnuura. ¹⁵ Btiinkar bi *Krittu aṭijun ṭi an badoon kaṭoṅan ṅhaaṣ. Naṣibaṭi aṭijan ṭi btiinkar mēnt nahilna nawo uleef uloolan. Nadoon kabeeb Naṣibaṭi ṅnuur bti. ¹⁶ Uṭup wi Krittu utum ṭi an! Nadoon kajukandēr, kaṭēnkar kawutna kajot ṭi buṭaan. Nadoon kado haṅ na uṣal unṭuṅa bti, kayeeh Naṣibaṭi na iyeeh yi pṅaamarēn na iyeeh yi pdēman Krittu, *Uhaaṣ wi nul uṭu'an iyeeh mēnt ṭi bkow. ¹⁷ Uko bti wi nahilanaṅ kaṭup kēme kado, nadolan wa ṭi katim ki Yetu Ajugun. Naṭēpnan ṭi a nado kabeeb Naṣibaṭi Aṣin nja.

Mnwo mi banfiyaarun

¹⁸ An baaṭ nadoon katiink bayinan, ji baṅaaṅ banwoon biki Ajugun. ¹⁹ An biinṅ naṅalan baharan nawut kado kalēbar na baka.

²⁰ An bapoṭ, nadoon katiink bajugan ṭi iko bti ; uko mēnt wi wi Ajugun aṅaluṅ. ²¹ An baṣin bapoṭ, nakbubara kado kadeebaṭan babukan ji babi bawutandēr.

²² An balemp, nadoon katiink ṭi iko bti biki naklemparuṅ ṭi mboṣ ṭi. Nawutan kado kado haṅ ṭiki batenan kēme woli nala pwinana bnuura ṭi baṅaaṅ. Nadoon kado haṅ na uhaaṣ ujint wi baṅaaṅ banwoon baaṅṅoom Ajugun. ²³ Ulemp wi bahilaṅ kaṭu'an nadoon kado wa na uhaaṣ unuura ji nawo wo ṭi plempar Ajugun. ²⁴ Nameen kē Ajugun atuuman na iko inuura yi ahankuṅ banwoon biki nul. Na manjoonan *Krittu Ajugun i i naklemparuṅ. ²⁵ Kē ṅnaan ankdoluṅ buṭaan aluṅ kayeenk uko wi buṭaan mēnt baktijun, kē nin bpaṣṣēr baankwo da.

4

¹ An biki baklemparuṅ, nawoon baṭool na banklemparanaṅ nabot namēban baka bnuura. Nameen kē an kak, naka alon kē awo Ajugan du baṭi duuṭ.

Uko wi pdo

² Namēbaan naliint ṭi pṅehan Naṣibaṭi, nawoon bten naṭu ibaṭ ṭi uko mēnt, ṭi pdo kabeeba. ³ Woli naṅehan, naṅehandērun kak Naṣibaṭi ajeehan bgah bi ulemp wi pṭup Uṭup wi nul, nahilna ndo kaṭiiniyaan uko wi *Krittu umbiṅ amena unṭuuṅ kē nwo ukalabuṣ. ⁴ Naṅehaan nhil ndo kameeṭan wa, jibi nwoon i kado.

⁵ Woli nawo na banwoon baanwo biki Krittu, uko bti wi nakdoluṅ nadoon kado wa na uṣal unṭuṅa, ṅyaaṣ bti wi nahilanaṅ. ⁶ Nṭup ṅi nan ṅawoon ṅnuura, ṅaṭaab pnam, nabot nahil pteem andoli bnuura.

Pwul mboṣ pbaaṅṣaani

⁷ Kē Tiṣik, ayiṅ nja i mmaganuṅ anwoon nalempar *Krittu na manjoonan, i njaan kagakandēraan kalempar Ajugun, aṭupan jibi nwoyi ṭi bti. ⁸ Dyila du an,

ahilna aṭupan jibi ḡwo i ṭi abot atēṭṭēnan. ⁹ Onetim kak, ayiṭun na manjoonan i mmaganuṅ ampēnnuṅ du an agakandēr na a. Baṭupan uko bti unktēpuṅ ṭi.

¹⁰ Arittarkut anwoon ṭi na nji ṭi ukalabuṣ, na Markut ayiṭ Barnabat bawulan mboṣ. Name uko wi nawoon i kado woli Markut abi du an : namēbaana bnuura. ¹¹ Yetu i bajaan badu Yuttut akak awulan mboṣ. Bukal bawajanṭ ṭaṅ ṭi bayuday banfiyaaruṅ *Krittu, bajaan balemp na nji pa *Pṣih pi Naṣibaṭi ; baji batēṭṭēnēn. ¹² Epafraṭ anwoon i ubeeka wi nan akak awulan mboṣ. Awo nalempar Yetu Krittu abot aji bi taman taman ṭi pdo kañehandēran Naṣibaṭi nahilna namēban naliint, najij ṭi pfiyaar, nabot nado kado uko bti wi Naṣibaṭi anjalun. ¹³ Dṭup aji dmaar uko wi : Aji noor maakan ṭi uko wi nan na wi biki ubeeka wi Lawoditiya na biki ubeeka wi Yerapolit. ¹⁴ Luk kak nakuraar i ḡmaganuṅ na Demat bawulan mboṣ.

¹⁵ Nawulan bayiṭ nja biki Lawoditiya mboṣ. Nawulan kak Ninfa na banfiyaaruṅ bti banjaan bayitiir du katohul mboṣ. ¹⁶ Woli najuk uko wi mpiitanan, nakaan nado banfiyaaruṅ banwoon Lawoditiya bajuk wa. An kak nakaan najuk uko wi nji kapiitun biki Lawoditiya.

¹⁷ Nakaan naji na Arkip amēban bnuura ulemp wi ayeenkun ṭi Ajugun.

¹⁸ Nji Pawulu kapiitanan na kañen ki naan, dwulan mboṣ. Naleṣan kē dwo ukalabuṣ. Bnuura bi Naṣibaṭi bawo ṭi an.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaaak wi Tetalonika

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta kateek ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Tetalonika. Pawulu abi ya da aṭup Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Krittun (natenan ṭi Ulibra wi Ulemp wi Banjañan 17.1-10). Bañaan banfētun da baṭaṣ Krittun. Wi nwal nlon nṭaṭepun, kē bañaan balon baṣe wuuk bañaan kē balat Pawulu na nanohul. Anaṭara baka. Banfiyaarun Krittun bamen Pawulu na bangakanderun na a. Na utejan kē baṣe pēnan baka ṭi ubeeka kē baya Bereya. Wi nṣubal nṭēb nṭaṭepun, Pawulu ayil Timote aya aten jibi banfiyaarun Krittun banwoon Tetalonika baduki awo. Wi ayaan abi, aṭup Pawulu aji bamēban te hēnkun, kē balon ṭi baka baṣe pok plemp kado kadeena. Baji baji Yetu abi hēnkun, kē baanuma plemp. Balon ṭi baka nṭhaaṣ nṭaanṭoora na baka ṭiki bayit baka na banoh baka baṭum bakeṭi kē Yetu aambi. Uko mēnt ukaan kē Pawulu apiit baka katēṭṭen baka abot aṭup jibi ubi wi Yetu uklun kawo na jibi akdolun na banfiyaarulun. Hēnk, bahinan kahaṭ kē bawo na Ajugun unuor undoli.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.2–3.13)
2. Pfiyaar pi bañaan biki Tetalonika bafiyaarun (1.2–3.13)
3. Ubida unliṭun Krittun. (4.1-12)
4. Phaṭ kē Krittun abi (4.13–5.11)
5. Pṭan na pwul mboṣ pbaañsaani (5.12-28)

¹ Nji *Pawulu, na Filwanut*, na Timote nṭkpiitanan, an banfiyaarun nanwoon du Tetalonika amēban Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittun Ajugun. Nñehan baka bawulan bnuura babot bajoobṭēnan nṭhaaṣ.

Mnwo na pfiyaar pi biki Tetalonika

² Njēnṭi nṭaṭna pbeeb Naṣibaṭi nwal bti pa an bti, wi njaan nṭeṣan woli nñehana. ³ Na manjoonan nji nṭeṣ ṭi kadun ki Naṣibaṭi anwoon Aṣin nja jibi pfiyaar pi nan pawinaniin ṭi udo wi nan, jibi natamanun ṭi brjalad na jibi namēbanun aliintan ṭi mnhaṭ mi nahaṭun Yetu *Krittun Ajugun. ⁴ An bayitun biki Naṣibaṭi aṭalun, nme kē nadatanaa. ⁵ Na manjoonan, wi nṭbiin du an adiimanan Uṭup Ulil Unuura, nṭēndiimanan wa na mntum ṭaṅ, name wa kak na mnṭina mi udo wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. Nwin nja bti kē uṭup mēnt ujoonani. An name jibi nwoori ṭi ptoofan pa bnuura bi nan. ⁶ Kē an, nakak awo ṭi pdo ji un, na ji Ajugun. An nandoon awo wo ṭi unoor uweek, nayeek uṭup wi Naṣibaṭi na mnṭilan mi Uhaaṣ wi nul ujaan uwul. ⁷ Kē hēnk di di nakakun awo bankdiimanun banfiyaarun biki nṭaaak nṭi Matēdoniya na Akayi bti, bgah bi pṭaṣ. ⁸ Du an na manjoonan di di uṭup wi Ajugun upēnnun, utiinkana du Matēdoniya na Akayi. Mēnt dul da ṭaṅ, baṭup ṭi dko bti jibi nafiyaari Naṣibaṭi, kē nṭēdo ka uko uṭup. ⁹ Hēnk di uwoon, bukal ṭi nṭeef nṭi baka baṭup jibi namēbanun un wi nṭbiin du an, jibi nayaan du Naṣibaṭi aduk nṭonṭon alempar Naṣibaṭi anwoon najeb, anwoon Naṣibaṭi na manjoonan, ¹⁰ kayoonkna ubi wi Abukul Yetu anklun kawoona baṭi, i anaṭanun ṭi pkeṭ, ankbuuranun nja ṭi udeeb unkmṭbiin.

* 1:1 Tilwanut: balon baji badu'a kak Tilat.

2

Ulemp wi bi Pawulu du ubeeka wi Tetalonika

¹ Na manjoonan an bayiṭun ṭi *Krittū, name an ṭi ṛleefan bnuura kē ubi wi nun du an uunwaan udooni. ² Name kak kē bahajanun akuṭ akarun du ubeeka wi Filip. Kē ṛṣē yeenkna ṭi Naṣibaṭi mntēṅ mi ṛhilni aṭupan Uṭup Ulil Unuura wi bañaan baṭum badoon adola do na un maakan. ³ Nṭup ṛi nun ṛaanwo ṛi mnlafṛēn, abot awo ṛēmbi bi na uṣal uwuṭaan, ṛēmbi bi na kaguuru! ⁴ Naṣibaṭi atenun ten awin kē ṛhilani aṣē wulun Uṭup Ulil Unuura, ukaan kē ṛkṭup wa. Nṛēnla la plil bañaan, Naṣibaṭi ammeen ṛhaaṣ ṛi nun i i ṛklaan plil. ⁵ Name kē ṛēmbaan kawoha na ṛṭup ṛṭaab ṛi kaguuru, kēme aṭup ṛṭup kahilna kaka uko ulon ; Naṣibaṭi ame kē uwo manjoonan. ⁶ Nin ṛēnla pḏēm ṭi ṛnaan, ṭi an kēme ṭi balon. ⁷ Nḏo hilan lah kabi ṛi bañaan baweek, kayuujan kē ṛwo *banjaan biki Krittū ; aṣē baa ṭēp ṭēp abi na pjoob bkow, awo jibi ṛaaṭ ajaan aboof abukul. ⁸ Nṛjalan ṛal maakan adoo hilan kawo ṛēnkliṅ liṅ ṭi ṭṭupan Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi ṭaṅ, ma kakeṭaran, ṭiki nakak bañaan biki ṛmaganun maakan. ⁹ An bayiṭun, ṛfiyaar kē naleṣ bnuura ulemp na unoor wi nun : ṛlemp nfa na utaakal kawutna kawo pkuṅ pa nin ṛnaan alon wi ṛkṭupanan Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi.

¹⁰ Nawin bṭi, kē Naṣibaṭi akak awin jibi ṛbiin awo na an nanfiyaarun; ṛwo bañaan bajinṭ batool, biki ṛnaan awoon aanhil pṭup uko uwuṭaan ṭi baka. ¹¹ Name bnuura kē ṛwo na an bṭi jibi aṣin napoṭ ajaan awo na abukul ; ¹² ṛji ṛtēṅṭēnan, kajakan namiir, kajakan naṭu kabaṭ, nahilna ṭi mnwo mi nan nado kado iko yi Naṣibaṭi aṅalun, ul ankdu'anan ṭi pṣih pi nul nabot nawo na mndēm mi nul.

Pfiyaar na kamiir ki banfiyaarun biki Tetalonika

¹³ Uko unkaan kak kē ṛnēji ṛṭaan pbeeb Naṣibaṭi wii wi : wi nayeekun uṭup wi Naṣibaṭi wi ṛṭupanan, naanyeenk wa ṛi uwo uṭup wi ṛnaan najēn, nayeek wa ṛi uwo uṭup wi Naṣibaṭi. Kē uwoha uṭup wi Naṣibaṭi na manjoonan, uṭup mēnt uklempun ṭi an nanfiyaarun. ¹⁴ An bayiṭun ṭi *Krittū, hēnkun nawo ṛi banfiyaarun Yetu Krittū, bañaan biki Naṣibaṭi na manjoonan, banwoon du utaak wi Yuda : nahaj ṭi iṛnen yi biki utaak wi nan jibi bahajun ṭi iṛnen yi biki utaak wi baka. ¹⁵ Bañaan mēnt bado kē bafin Yetu Ajugun na *baṭupar Naṣibaṭi, un kak bahajanun. Baanji bado uko wi Naṣibaṭi aṅalun abot aṣoor bañaan bṭi. ¹⁶ Bado na pneenanun pṭup banwoon baanwo bayuday uṭup unkuburanun ; hēnk na ṛwal bṭi baji bahotālēṣ ipekadu yi baka. Kē hēnk di udeeb wi Naṣibaṭi umobun baka hēnkun.

Pawulu aṅal pkak du biki Tetalonika

¹⁷ An bayiṭun ṭi *Krittū, ṛbi wo i kadukan ṛwal ṛlon. Name bnuura kē ṛleef ṭaṅ ṛadukanan, ṛhaaṣ ṛi nun ṛaduka na an. Nṛnuhan maakan, aṅal maakan pwinan. ¹⁸ Kē hēnk, ṛṛal pbi du an, ṛji Pawulu ṭi uleef naan ṛyaas ṛṭum ddo na pbi du an, kē *Ṭatana aṣē neenanun. ¹⁹ Na manjoonan, an bē mēnt nin ṛnaan alon, nawoon mnhaṭ na mnlilan mi nun, an nakdiimanun kē ulemp wi nun uwo unuura wal wi Yetu Krittū Ajugun aklunji kabi. ²⁰ Aa, nawoon mndēm na mnlilan mi nun!

3

Timote nayili

¹⁻² Ukaan kē ṛnēkak ahilan pyoonk, aṣē ṣal aji ṛyil Timote ayiṭ nja ṭi *Krittū du an kaṣē kaduka du ubeeka wi Atenay un bukal bukal. Timote mēnt

aji lempar Naşibaŋi na un ŋi pŋup Uŋup Ulil Unuura wi Krittu. Nyila, abi du Tetalonika aŋenkan abot atenŋenan ŋi pfiyaar pi nan, ³ nŋaaş nŋaŋoora na an bti nawole ŋi unoor wi nwoon wi. Name bnuura kē unoor mēnt uwoon kafah ki nun. ⁴ Wi nŋiin awo na an, nŋupan kē nluŋ kado kahaj, kē mnhaj mēnt mambanun nŋa hēnk, kē namee. ⁵ Ukaan kē wi nwoon mēnkak ahilan pyoonk, kē nyil Timote du an, kahilna kame me nahuma nfiyaar Yetu Krittu. Dbi lēnk aji me *Untaayi Uweek uguuran katok ulemp wi nun!

Pbeeb Naşibaŋi ŋi uŋup ulil wi nŋiinkun

⁶ Kē hēnkun wi Timote awoonun du an, aŋupun uŋup ulil ŋi pfiyaar pi nan na ŋi bnjalad bi naŋaladun. Akak ajakun aji naji naleş uko wi nun na mnlilan akut anuhun jibi un nŋuhanaŋ. ⁷ An bayiŋun ŋi *Krittu, pfiyaar pi nan patenŋenun ŋi unoor na manŋaaf bti mi nwoon. ⁸ Nhefēnt hēnkun wi namēbanun ŋi Ajugun. ⁹ Kē hum di di nŋhilanun kabeeb Naşibaŋi kadoo kakēşan ŋi uko wi nan? Nawulun mnlilan mnweek ŋi kadun ki nul. ¹⁰ Nfa na utaakal, nŋi nŋtaman kaŋehana, aŋenun nŋkak nŋwinan, nŋhilna nŋjukanan iko indukiin kaliintanaan pfiyaar pi nan.

¹¹ Nŋehana Naşibaŋi Aşin nja ŋi uleeful, na Yetu Ajugun badolun nŋhil nŋbi du an. ¹² Nŋkak aŋehana Ajugun ado nado kaŋaladaara nŋalad pya, nabot naŋal baŋaanaŋ bti jibi un nŋalanaŋ. ¹³ Hēnk nawo baŋaanaŋ banwoon baanwo na nin buŋaan dlon, baŋaanaŋ bajinŋ piş ŋi kadun ki Naşibaŋi Aşin nja, wal wi Yetu Ajugun aklunŋi kabi na baŋaanaŋ bti banwoon biki nul. [Uwo haŋ.]

4

Mnwo manlilun Naşibaŋi

¹ An bayiŋun ŋi *Krittu, nŋbaaŋşaan kaji na an, nado kajuk ŋi un jibi nawoon kado, kadoo kaŋalana du Naşibaŋi. Nme na manjoonan kē nado bi kado haŋ, kē nŋşē nŋehana abot akooŋan ŋi katim ki Yetu Ajugun : nakaan nataman maakan ŋi pdo haŋ.

² Name iko yi nŋjakaan nado kado ŋi katim ki Yetu Ajugun. ³ Uko wi Naşibaŋi aŋaluŋ uwo : nawo baŋaanaŋ bajinŋ piş, banwoon baanwo ŋi ubida uŋop. ⁴ Nŋaan andoli awo kame jibi akwoon na nŋaaş, kamēban uleef ŋi pekadu di piinŋ*, awo i kawo nŋaan najinŋ piş, kabot kawo na a kē nin alon aankan uko ulon uŋup ŋi mnwo mi nul. ⁵ Aankwut unal uwuŋaan uyoha jibi banwoon baamme Naşibaŋi bajaanaŋ bado. ⁶ Kē ŋi uko mēnt alon awutan kaguur atēnŋul kēme kadola uko unkde'ulun ŋiki Ajugun aji weŋan bankjubanun haŋ, jibi nŋdoon abi ŋupan abot ayuujan bnuura. ⁷ Na manjoonan, Naşibaŋi aandu nja pa nŋwo ŋi ubida uwuŋaan, adu nja pa nŋwo baŋaanaŋ bayimanaan, bajinŋ piş. ⁸ Ukaan kē nŋaan ampokun pjukan pi, mēnt nŋaan i i apokun, Naşibaŋi a, ul anwulanaŋ Uhaaş wi nul.

⁹ Naannuma bapiitan uko ulon ŋi bnjalad, ŋiki an ŋi nŋleefan najukna ba du Naşibaŋi. ¹⁰ Nado bi kado do haŋ na bayiŋ nja bti ŋi utaak wi Matedoniya bti. Kē nŋşē kooŋan nataman maakan kak. ¹¹ Naŋuun kabaŋ ŋi pwo bnuura katiinkar, kawut pdo kaneej ŋi iko yi baŋaanaŋ bampaŋi ; uko wi nanumiin nayikajēran wa, jibi nŋjakaan. ¹² Woli nado haŋ, biki bdig bamaganan nabot kawo naanknuma nin nŋaan alon aŋenkan.

Ubi wi Krittu

* **4:4** Nŋaan andolon awo kamēban uleef ŋi pekadu di piinŋ; balon baji ŋi kē Pawulu aji : Nŋaan andolon awo kame jibi akwoori na aharul.

¹³ An bayiṭun ṭi Krittu, ṛṅal name manjoonan ṭi uko wi bankeṭun, nawutna kajooṭan ji banwoon baanka mnhaṭ. ¹⁴ Nfiyaar kē Yetu akeṭi, abot anaṭa ṭi pkeṭ, kē hēnk di di ṛkaan afiyaar kē banfiyaarulun aṣē keṭ, Naṣibaṭi alun kanaṭan baka, bawo na Yetu te mnṭo. ¹⁵ Uko wi ṛkṭupanaṅ hēnkuṅ uwo uṭup wi Ajugun : nja ṛkhumun bajeb te wal wi Ajugun akbiin ṛnēnkwo ṭi kadun ki baka. ¹⁶ Hēnk di uwoon, wal wi Ajugun akdolun pdiim kaṭup kē wal ubani, wal wi pdiim pi uwanjut uweek paktiinkaniin, wal wi plul pi Naṣibaṭi paktiinkaniin, Ajugun ṭi uleeful awalnaana baṭi, bankeṭun afiyaar ul Krittu banaṭa duna ṭi pkeṭ. ¹⁷ Wal mēnt un ṛnhumun bajeb, ṛnaakiir na baka kadeerjana du kanfēlun kaya kayit na Ajugun du bko duuṭ. Hēnk ṛṣē ṛwo na a te mnṭo. ¹⁸ Nadoon katēṅṭēn keeri batēṅṭan na uṭup mēnt.

5

Pwo bten

¹ An bayiṭun ṭi *Krittu, naannuma baṭupan wal wi uko mēnt ukdolaniin. ² Name bnuura an ṭi ṛleefan kē unuur wi Ajugun ubi jibi nakiiṅ ajaan abi na utejan. ³ Wal wi baṅaan bakjakun: « Nṅaaṣ ṛi nja ṛaṭooraa, nin uko ulon uunkdan dan » wal mēnt wi wi pṭoka pweek pakkurun kur kajotna baka, jibi mnhaj manjaan mambi ṭi ṅaaṣ anwoon na kayin. Nin ṅaan aankbuur ṭi pṭoka mēnt.

⁴ Kē an bayiṭun, naṣē wo naanwo ṭi bdēm, unuur waṅ udoo ukuran kur ji nakiiṅ. ⁵ Na manjoonan, an bti nawo babak bjeehi, babak pnak. Nēnwo biki utejan, biki bdēm. ⁶ Nawulēn ṛwut kaṅoyēnt keeri ji bukundi ; nawulēn ṛwo bten, ṛwut kakuj. ⁷ Baṅoy, utejan wi wi bajaan baṅoyēnt ; kē badaan, utejan wi wi bajaan bakuj. ⁸ Kē nja, ṛnwoon biki pnak, ṛnēnwo kakuj ; nawulēn njej pfiyaar na bṅalad ṛdo kamiṣa kaṅṭak ki bangoli, njej mnhaṭ mi ṛluṅ kabuur ṛdo utepi unṭak. ⁹ Na manjoonan, Naṣibaṭi aandat nja pa udeeb wi nul umob nja, adat nja ṛkaana mbuur ṭi Yetu Krittu Ajugun, ¹⁰ ankeṭarun nja ṛhilna ṛwole bajeb kēme bakteṭ ṛwo bajeb na a. ¹¹ Ukaan kē andolon awo i katēṅṭēn atēṅṭul, kabot kaṭenka jibi nadoon abi kado do.

Pjukan pbaañsaani na pwul mbos

¹² An bayiṭun ṭi *Krittu, ṛñehanan nado kado han, namēban bnuura baweeb biki Ajugun aṭunṅ ṭi kadunan, banjaan bahaaharan maakan kabot kaṭupan uko wi nawoon ṭi kado. ¹³ Ulemp wi baka ukaan kē nawo biki kamēban baka kabot kaṅal baka bnuura. Natiinkaran an bti.

¹⁴ Nkooṭan an bayiṭun, nakakaan baṅaan banwoon ṭi ubida uwuṭaan ṭi bgah, natēṅṭēnēn banjaan balēnk, natēṅkan bambiṣniin, nawo kado kamiir baṅaan bti. ¹⁵ Naṭaafaraan ṅaan akakan buṭaan bi badolulun ; nadoon kado bnuura unuur unjinti, nabot nado kado ba ṭi pṭoofan na ṭi baṅaan bti.

¹⁶ Najaan nawo ṭi mnlilan ṛnuur bti ; ¹⁷ nakṭaṅna pñehan Naṣibaṭi ; ¹⁸ nadoon kabeeba ṭi iko bti. Uko mēnt wi wi Naṣibaṭi aṅalun pa an namēbanun Yetu Krittu. ¹⁹ Nakneenan *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unwoon ṭi an ulemp, ²⁰ nawutan kabeeh ṛṭup ṛi Naṣibaṭi awulun baṅaan balon ; ²¹ natenan bnuura ṛṭup bti : ṛnanwoon ṛnuura, namēban ṛa ; ²² nalowan uko bti unwoon uwuṭaan.

²³ Dñehan Naṣibaṭi anjaan aṭoran nja ṛhaaṣ, adolan nawo baṅaan bjint piṣ, amēban bnuura ṛhaaṣ ṛi nan, ṛṣal ṛi nan, na ṛleef ṛi nan, nahilna unuur wi Yetu Krittu Ajugun akbiin nawo baṅaan biki bawoon baankwin nin buṭaan dlon ṭi baka. ²⁴ Andu'anaj ado uko mēnt ; aji do uko wi ajakun.

²⁵ An bayiṭun, an kak nañehandërun Naşibaṭi. ²⁶ Najakan na bayiṭ nja bti kë ṅmook baka bnuura. ²⁷ Dkooṭan ṭi katim ki Ajugun, naleyiirën bayiṭun bti uko wi ṅpiitun wi.

²⁸ Dñehan Yetu Krittü Ajugun awulan bnuura bi nul.

Uṭup utëbantën wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfëṭun du utaak wi Tetalonika

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katëbantën ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du Tetalonika. Akak aṭup baka kak ubi wi Krittu na jibi banwoon baanfiyaara bakbaañsaanun. Balon ṭi ubeeka mënṭ baji Krittu adobi bi bi, kē balon baji kē uundobi wo, kē unuur uṣë ñog. Banjakun aji unuur uñogi baankak adi plemp, baji baannuma plemp wi Krittu akbiin hēnkun. Kē baṣë ji baya kade du banjaan balemp. Uko mënṭ ukaan kē Pawulu apiit baka kadiimanaan baka kē ñaan aji wo kadeena ujēnk wi nul. Akak aji na baka bamëban baliint woli bawo ṭi mnhaj babot bado kado bnuura wal undoli.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Ubi wi Krittu ukakan iko bti ṭi bgah (1.3-12)
3. Ajugun Yetu Krittu aandobi kak (2.1-12)
4. Pmëban kaliint ṭi pfiyaar (2.13-17)
4. Pñehan Naṣibaṭi na Ulemp (3.1-15)
5. Pwul mboṣ pbaañsaani (3.16-18)

¹ Nji *Pawulu, na Filwanut*, na Timote nkpiitanan, an banfiyaarun nanwoon du Tetalonika amëban Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittu Ajugun. ² Nñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulan bnuura babot baṭooranan ṭhaaṣ.

³ An bayiṭun ṭi Krittu, ṭwo i kado kabeeb Naṣibaṭi ṭwal bti ṭi uko wi nan. Utaan na ṅdo han, ṭiki pfiyaar pi nan padëma dëm pya kē an bti nabot anjaladaara ṅalad maakan. ⁴ Uko mënṭ uṭu kē ṅji ṅṭup uko wi nan ṭi kadun ki banfiyaarun Naṣibaṭi bti na mnlilan. Nji ṅdo han ṭiki baji bahajanan kē an naṣë mëbanaara mëban aliintan ṭi pfiyaar pi nan aji namiir ṭi unoor bti. ⁵ Uko mënṭ bti uyuuj kē pwayëṣ pi Naṣibaṭi pawo ptool : uwoo nahilna nawo bañaan bantaanun na pneej du pṣih pi Naṣibaṭi pi nakhajarun hēnk. ⁶ Kē jibi Naṣibaṭi ajaan ado uko utool, aṭu bankhajanana ṅnhaj ; ⁷ an nankhajun hēnkun, naluṅ kanoorfën na nu. Uko mënṭ udolana wal wi Yetu Ajugun akwinaniin kapënnabaṭi na ṅwanjut ṅi nul ṅanwoon na mnhina, ⁸ kawo ṭi bdoow bweek. Abi pweṭan banwoon baamme Naṣibaṭi abot awo baanji baṭaṣ Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Ajugun. ⁹ Bakoba kakob kanwoon kaankba, kalow kaara di Ajugun, kalow mndëm na mnhina mi nul. ¹⁰ Wal wi akbiin, ṭi unuur mënṭ, bañaan banwoon biki nul bti† badëmana, banfiyaaruluṅ bti bamaṭa. An nawo ṭi bukun mëntan ṭiki nafiyaar uko wi ṅṭupanaṅ ṭi a.

¹¹ Uko mënṭ ukaan kē ṅji ṅñehandëran Naṣibaṭi ṅnuur bti, nahilna nawo bañaan bantaanun na mnwo mi adu'anan. Nji ṅñehan ado na mnhina mi nul naṭum na uṣal wi pdo bnuura abot ado pfiyaar pi nan pawinana ṭi udo wi nan. ¹² Hēnk, nadëman Yetu Ajugun, abot adëmanan. Uko mënṭ ukyuujun kē nayeenk bnuura bi Naṣibaṭi na bi Yetu Krittu Ajugun.

* **1:1** Filwanut: Balon baji badu'a kak Filut. † **1:10** Bañaan banwoon biki nul : Balon baji baṭiiniyaan ṅwanjut.

2

Ji ubi wi Ajugun

¹ An bayiṭun ṭi *Krittu, kē ṭi uko wi ubi wi Yetu Krittu Ajugun na jibi ṛkyitun kañoga, ṛkooṭan kooṭ, ² ṛṣal ṛi nan ṛawutan katar kagutla kēme nayewla woli aloṅ ajakan unuur wi nul ubani. Nakfiyaar baka woli badoo ji Naṣibaṭi aṭupun baka, woli baṭup uko mēnt ṭi kadunan, kēme baji ṛpiitun baka, nakfiyaar baka. ³ Nakdi nin ṛnaaṅ aloṅ adaaran ṭi uko undoli. Ṭi unuur mēnt udo kaban, bañaanṅ bapok Naṣibaṭi kalowa, ṛnaaṅ i buṭaan anwoonṅ i kayeenk kakob kaweeṅ abot apēn awinana. ⁴ ṛNaanṅ mēnt ajaanṅ anaṭara uko bti wi bajaanṅ bado Naṣibaṭi kēme wi bajaanṅ badēman. Adoo ya te kado kaṭo du *Katoḥ Kaweeṅ ki Naṣibaṭi kaji ul awoonṅ Naṣibaṭi.

⁵ Naleṣan bnuura kē dṭiinyaan uko mēnt na an wi nhumunṅ na an. ⁶ Hēnkunṅ kē naṣē me uko ummēbanunṅ ṛnaaṅ mēnt kē aando pēn awinana, kayoonk unuur wi nul uban. ⁷ Na manjoonan, mnḥina mi ṛnaaṅ i buṭaan mammeniinṅ mando bi kalemp lemp. Wal wi bakpēnanunṅ ammēbanulunṅ ṭaṅ, ⁸ wi wi akpēnunṅ kawinana. Yetu Ajugun abi wal mēnt na mndēm mi nul katoka na uyook umpēnnunṅ ṭi mntumul kaba na a. ⁹ ṛNaanṅ i buṭaan mēntṅ abile, abi na mnḥina mi *Ṭatana, ado uko uweek maakan, mlagre na iko iṅṅarēnaan kaguurna bañaanṅ. ¹⁰ Aṭēpna ṭi iko yi kaguuru kado bankneemunṅ buṭaan ṭiki baanyeenk manjoonan abot awo baanjal ma, mul manwoonṅ lah i kabuuran baka. ¹¹ Ukaanṅ kē Naṣibaṭi ayil du baka mnḥina mankneemanunṅ baka, bahilna bafiyaar ṛṭilan. ¹² Hēnk bañaanṅ bti bampokunṅ pfiyaar manjoonan aṣē lilan ṭi uko unwoonṅ unwo utool, Naṣibaṭi akob baka.

Pmēban kaliint ṭi pfiyaar

¹³ An bayiṭun biki Ajugun aṅalunṅ, ṛwo i kado kabeeb Naṣibaṭi ṛnuur bti ṭi uko wi nan. Nawo ṭi bateek biki Naṣibaṭi adatuṅ abuuran, *uhaaṣ wi nul udolan kē nawo bañaanṅ bayimanaan, nafiyaar manjoonan. ¹⁴ Uko mēnt wi wi aduuranaṅ wi ṛṭupanaṅ Uṭup Ulil Unuura nahilna nayeenk mndēm mi Yetu *Krittu Ajugun. ¹⁵ An bayiṭun, namēbaan keeri naliintan nado kaṭaṣ bnuura udolade wi ṛjukanaṅ wal wi ṛwoonṅ du an, kēme wal wi ṛpiitanaṅ piit ṭi wa.

¹⁶ ṛNṛehan Yetu Krittu Ajugun ul ṭi uleeful, na Naṣibaṭi Aṣin nja anṅalunṅ nja abot aṭooran nja ṛhaaṣ te mnto akut aṭēpna ṭi bnuura bi nul awulun mnḥat ṭi iko inuura inkmbiinṅ, ¹⁷ aṭooranan ṛhaaṣ abot adolan naliint ṭi uko bti wi nakdolunṅ abot aṭup unuura.

3

Pṛehandēr bi Pawulu

¹ An bayiṭun ṭi *Krittu, ṛbaañṣaan kaji na an nañehandērun Naṣibaṭi, uṭup wi Ajugun uhilna udo kaniinka niink dko, bañaanṅ badoki bawin mndēm manwoonṅ ṭi wa jibi an nadolunṅ. ² Nañehandērun kak Naṣibaṭi ado ṛbuur ṭi iñen yi bañaanṅ baṅoṭ bado buṭaan ; na manjoonan mēntṅ bañaanṅ bti bafiyaarulunṅ. ³ Ajugun aji do uko wi ajakunṅ: adolan naliint ṭi pfiyaar pi nan kabot kabuurananṅ ṭi *nawuṭaan. ⁴ Kē ṭi uko wi nan, ṛfiyaar ṭi Ajugun kē uko wi ṛṭu'anaṅ pdo naji nado wa, abot alunṅ kadola do wa. ⁵ ṛNṛehan Ajugun adek ṛhaaṣ ṛi nan ṭi pṅal Naṣibaṭi na ṭi pmiir ji Krittu.

Pṭu kabaṭ ṭi ulemp

⁶ An bayiṭun ṭi *Krittu, ṭi katim ki Yetu Krittu Ajugun ṛṭu'an nalow ṛnaaṅ anwoonṅ ṭi mnwo mnwuṭaan, manwoonṅ maanṭok na udolade wi nayeenkunṅ ṭi un. ⁷ Name bnuura jibi nawo i kaligṣēnun. Wi ṛwoonṅ du an, naanwinun

kë ηwo ʒi mnwo mnwuʒaan. ⁸ Njēnji na nin ņaaŋ alon awulun ηde, ηbaa ʒēp ʒēp ataman ʒi unoor, alemp pnak na utejan kawutna kawo pkuŋ pi alon ʒi an.

⁹ Uko wi ηwoon ʒenun kë ηhil lah kaji haŋ, aʒē ηal mnwo mi nun manwo uko wi nakdoon kaligʒēn. ¹⁰ Hēnk di uwoon, wi ηwoon na an ηʒupan aji : « Anwoon aandi ulemp awutan kade. » ¹¹ Kë ηʒē tiink kë ʒi an, uka biki mnwo manwoon mnwuʒaan, baŋaaŋ banwoon baandi ulemp aʒē ji baneejan mntum mi baka ʒi uko unwoon uunkten baka. ¹² Nkoof baŋaaŋ bakaŋ mēntan ʒi Yetu Krittū Ajugun bado kalempar na byompan uko wi bakdeen.

¹³ Kë an bayiʒun, nawutan kado kayoont iñen ʒi pdo bnuura. ¹⁴ Woli alon ʒi an apok pʒaʒ uko wi ηpiitun ʒi, naʒupan wa naʒē nāwut kaka nin uko ulon na a, ahilna akowa. ¹⁵ Kë naʒē wo biki kawut pjeja ji ņaaŋ i naʒooradun, naʒiiniin na a ji ayiʒan, nakakana ʒi bgah.

Nʒup ηbaaŋʒaani

¹⁶ Nñehan Ajugun anjaan aʒooran baŋaaŋ ηhaaʒ, aʒooran ηa ηwal bti na ʒi iko bti. Awoon na an bti.

¹⁷ Npiit ηbaaŋʒaani ηi, nji Pawulu dpiitun ηa na kañen ki naan. Hēnk di di njaan kado ʒi ikaarta bti. ¹⁸ Dñehan Yetu *Krittū Ajugun awulan an bti bnuura bi nul.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki pawulu apiitun Timote. Pawulu abi ya ubeeka wi Littra pṭup Uṭup Ulil Unuura. Dul di di Timote abiin afēt. Wi atiinkun Pawulu wi wi akakun ṭi bgah bi Krittu. Agakandēr na Pawulu nṭaaṣ ṇṭum akak alemṭ na a. Woli Pawulu atiink kē pntuk pi banfiyaarun pi utaak ulon pajun pdek Naṣibaṭi kafet kēme bṭup blon bawo da, Timote i i ajaan ayil da aya ṭiini na baka kaṭaṇ baka. Abi yila du Efet aya atēṅṅēn pntuk pi banfiyaarun Krittu panwoon da. Dul di di kakaarta ki kaṭēnkulun. Aleṣana ṭi ka ajaka aya aji na banfiyaarun banwoon da balipara bañaan bankjukanun uko umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura. Aṭupa kak jibi banfiyaarun Krittu bawoon kawo ṭi pntuk pi banfiyaarun na jibi bawoon kadat bankwoon ṭi kadun ki baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pjukan pi banṭilanun aji bawo bajukan Bgah (1.1-20)
2. Hum di ṅaan awoon kañehan Naṣibaṭi kabot kadēmana (2)
3. Ulemp wi banwoon ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun (3)
4. Ulemp wi Timote (4)
5. Baaṭ bayoṭ na bantohi (5)
6. Hum di bawoon kaṭaṇ banṅalun itaka (6)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, nanjañan i Yetu *Krittu dpiitu. Naṣibaṭi nabuuran i nja na Yetu Krittu anwoon mnhaṭ mi nja baṭuun kē nwo nanjañan. ² Dpiitu, iwi Timote abuk naan na manjoonan ṭi pfiyaar Krittu, añehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulu bnuura na mñaga babot bajoobṭenan nṭaaṣ.

Plipara pjukan pi baṭilan

³ Wi nji kayaan utaak wi Matedoniya, dkooṭu aji iduka du ubeeka wi Efet ihilna ido bañaan balon banwoon da ajukan iko impaṭi baṭañan pdo han. ⁴ Jakan na baka bawut kabi kaduka duka ṭi ṇṭup ṇanwoon ṇaanwo manjoonan, na jibi mṅṣini manyeenkiirun. Nṭup mēnṭ ṇaji ṇaṭij blaṭar ṭañ kaduk pdo uko wi Naṣibaṭi aṅalun unjaan udolana ṭi pfiyaar Krittu.

⁵ Dṭup uṭup wi ṭiki dnal bañaan banfiyaarun banjalad. Uṅal mēnṭ uwoona ṭi uhaaṣ ujinj, uṣal unuura na pfiyaar panjoonanun. ⁶ Kē banjaan bajukan iko impaṭi baṣē low uko mēnṭ, ukaan kē baneem ṭi bṭup banwoon baanka udooni. ⁷ Banjal pwo bame ṭi uko wi bgah, aṣē wo baamme uko wi bajaan baṭup, wi bajaan bajukan na mntēṅ mnweek.

Uko wi bgah bawoon na manjoonan

⁸ Nme kē *bgah bawo bnuura kē ṅṣē wo i kajukan ba jibi Naṣibaṭi aṅalun. ⁹ Nme bnuura kē Moyit aanwul wul bgah pa ṅaan natool, awul ba pa bañaan banjubanun: bampataṭin, baññoomun Naṣibaṭi, banjaan bado ipekadu, banjaan bakar katim ki Naṣibaṭi, banjaan baṭopan katoh ki Naṣibaṭi, banjaan bafin baṣin baka, banin baka, banjaan bafin bañaan, ¹⁰ bankdolun iko iṭop, banjaan bapiint na biint ji baka kēme baaṭ ji baka, banjaan bamob bañaan kawaap, baṭilan na banjaan bamehna kaṣē kaṭilan na bañaan bti bampokun pjukan

pnuura. ¹¹ Pjukan mēnt pawoona ti *Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi andēmuj akuṭ atum na bnuura aṭu'ēnuj pdo kaṭup.

Ulemp wi Timote

¹² Dbēeb Yetu *Krittū Ajugun, anwulnuj mnhina mi plempara. Atenēn, afiyaarēn aṣē du'ēn ndo kalempara, ¹³ nji mbiinj akar tfa katimul, ahajan bankṭaṣuluj, awo naṅoonk, kē aṣē ṅagi'aan, awin kē dwo ti kapaam awo mēnfiyaara. ¹⁴ Kē hēnk di Yetu Krittū Ajugun atumanaanuj na bnuura, ado kē nwo ti ploolan na a, nhlina nfiyaara mbot nṅal baṅaaṅ.

¹⁵ Baṅaaṅ bti bawo kate uṭup wi, ṭiki ujoonani : Yetu *Krittū abi ti umundu pa pbuuran bado ipekadu, kē nji dwoonj nateek ti baka. ¹⁶ Kē aṣē ṅagi'aan, aṭēpna ti nji, nwoonj nateek ti baka, kadiiman kamiir kawēek ki ajaan amiir baṅaaṅ. Hēnk baloṅ baluj kafiyaara kakaana ubida wi mnṭo.

¹⁷ Iwi inwoonj Naṣih te mnṭo,
iwi inwoonj iinkba,
iwi i nin ṅaaṅ aloṅ awoonj aanhil pwin,
iwi inwoonj aloolan ṭaṅ,
pdēm na mndēm manwo ti iwi te mnṭo.
Uwo haṅ.

¹⁸ Timote abuk naan, uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ubiinj aṭēpna ti baṅaaṅ aṭup ti iwi utēṅṅēnu ihinan igut ugut unuura. ¹⁹ Mēbaan iliint ti pfiyaar pi nu, ibot iwo na uṣal unuura. Baloṅ bapok pṭaṣ uko wi nṣal ṅnuura nji baka ṅakjakuj na baka, ukaṅ kē pfiyaar pi baka paneemi. ²⁰ Himene na Alektandēr bawo ti bukuṅ mēntēn, kē nṣē wutar baka *Fātana bajukna pwo baankak akar katim ki Naṣibaṭi.

2

Pñehan Naṣibaṭi

¹ Uko uteek wi nji kajunnuj uwo pkootan nado kañehandēr baṅaaṅ bti Naṣibaṭi, nakoṭa aṭēnk baka, nado kañehana aṭen ṅaaṅ andoli uko wi anumiiṅ, nabot nabeeba ti iko yi adoluj pa baka. ² Dkootan nañehandēr baṣih na baṅaaṅ bti bawoonj ti pṣih, ṅhilna ṅwo ti bnuura na mnjeeh ṅdo kadēman Naṣibaṭi na ṅhaaṣun bti ṅbot ṅdo kado iko inwoonj itool. ³ Uko wi unuuriinj ti kēṣ ki Naṣibaṭi nabuuran nja, abot alila, ⁴ ul anṅaluj baṅaaṅ bti babuur babot bame manjoonan. ⁵ Naṣibaṭi awo aloolan, kē ṅiiṅ aloolan awoonj ti ptoof pi nul na baṅaaṅ: Yetu *Krittū, ⁶ anwuluj uleeful baṅaaṅ bti bahilna babuur. Uko mēnt wi wi Naṣibaṭi adiiimanuj ti wal wi adatuj. ⁷ Kē wul, ukaṅ kē ndatana pwo *nanjaṅan kado kaṭup kabot kajukan banwoonj baanwo bayuday uko wi pfiyaar Yetu Krittū na uko wi manjoonan. Mēntilan ṭilan, manjoonan mi mi nji kaṭupuj hēnk.

⁸ Hēnk di di nṅaluj biinj bado kañehan ti dko di bawohanj, badeeṅ iñen ijint du baṭi, bawut udeeb na pṅom. ⁹ Kē baat, dṅal bawohara, bawun ṅleef nji baka, bawut kajotan kadun pṣiiran na pṭu irinku yi uwuuru kēme plankara mnko na pñēga maakan, ¹⁰ baṭēpan ṭēp bado kado iko inuura jibi baat banfiyaaruj Naṣibaṭi bti bawoonj kado. ¹¹ Ṭi wal wi pjukan, baat bawo kayomp, kabot kate bnuura uko wi bakṭupuj. ¹² Mēndinan ṅaaṭ ajukan kēme aṣih ṅiiṅ, awo katiimandēr. ¹³ Na manjoonan, *Adam i i Naṣibaṭi aṭakuj uteek kē Ewa abaa bi. ¹⁴ Kē mēnt Adam i i baguuruj, ṅaaṭ i i baguuruj kē ado uko wi Naṣibaṭi aneeenanuj. ¹⁵ Kē kabuk kaṣē luṅ kadola abuur*. Baat babuur woli bataman

✧ 2:15 Natenan ṭi Ujuni 3.15.

afiyaar *Krittü, aṅal bañaan abot awo bañaan banwoon bajint piş ti kadun ki Naşibaṭi. Bawo kak kawut pdo kala pwinana.

3

Baweek biki banfiyaarun

¹ Bañaan bti bawo kate uṭup wi ṭiki ujoonani : woli ñaan ala ulemp wi pwo naweek i banfiyaarun, ala pdo uko unwoon unuura. ² Kê naweek aşê wo kawo ñaan i bawoon baanhinan pṭup nin uko ulon ṭi a, awo kaniim ñaat aloolan kalin ṭi a, awo kawo ñaan anṭijanun uleeful, ankaan uşal, kaṅal bañaan, kayeenk baka bnuura, kahinan pjukan. ³ Aanwo kawo nakuj kême naṅal nṅom, awo kajooḅ bkow, kawo bnuura na bañaan, kalow itaka. ⁴ Awo kawo ñaan anṭijanun katohul bnuura, kawo na bapoṭ banktiinkulun, kawo nantohi ṭi kadun ki baka. ⁵ Na manjoonan, hum di di ñaan anwoon aanhinan pṭijan katohul ahiniin kaṭijan banfiyaarun Naşibaṭi? ⁶ Aanwo kawo ñaan aambaan abi bi ṭi pfiyaar kaṭi abi adeen iganan aşê duknaana akoba jibi *Untaayi Uweek ukkobiin. ⁷ Awo kawo ñaan ṭi kadun ki banwoon banfiyaari, kaṭi awo ṭi mnkow ajot ṭi bṭaaw bi Untaayi Uweek.

Banjaan baṭenk baweek biki banfiyaarun

⁸ Kê hēnk kak di di banjaan baṭenk baweek biki banfiyaarun bawoon kawo. Bawo kawo bañaan bantiinkaniin, bawo kawo batool. Baanwo kadaan maakan, baanwo kawo baguurad ṭi uko wi itaka. ⁹ Bawo kamēban bnuura na uşal ujint iko yi pfiyaar yi Naşibaṭi adiimanun. ¹⁰ Bawo katen baka duna ji babi bado kadat baka pa bado kaṭenk naweek i banfiyaarun. Woli bawin kê bawo bañaan biki bawoon baanhil kaṭup nin uko ulon uwuṭaan ṭi baka babaa dat baka. ¹¹ Kê hēnk kak di di baat bawoon kawo. Bawo kawo baat bantiinkaniin, banwoon baanji bakuutar, banṭijanun ṅleef ṅi baka abot awo batool ṭi iko bti yi bajaan bado. ¹² Niint anjaan aṭenk naweek i banfiyaarun awo kaniim ñaat aloolan kalin ṭi a, kaṭijan babukul na katohul bnuura. ¹³ Bankdolun bnuura ulemp wi pṭenk baweek biki banfiyaarun, bañaan baji bamagan baka, kakuṭ kaliint maakan ṭi pfiyaar pi bafiyaarun Yetu *Krittü.

Uko wi Naşibaṭi adiimanun

¹⁴ Dpiitu hēnk, aşê haṭ pbi du iwi ṭi ṅnuur ṅi, ¹⁵ nşale lun ajon ubi, kşē me jibi bañaan bawoon kawo ṭi katoh ki Naşibaṭi kanwoon bañaan banfiyaarulun, ul anwoon najeb. Bamēban manjoonan jibi pkumel na itap ijaan imēban katoh. ¹⁶ Nin ñaan aanhil kapok kê uko wi Naşibaṭi adiimanun unwoon uko wi ṅfiyaarun udēmi :
uwinana ṭi Krittü ambiin awo ñaan najēn,
i *Uhaaş wi Naşibaṭi udiimanun kê awo natool,
ul ampēnun awinana ṭi kadun ki ṅwanjuṭ,
ul i baṭupun ṭi uko wi nul ṭi kadun ki bawoon baanwo bayuday,
ul i bañaan biki mboş bafiyaarun,
ul andeenjaniin ṭi mndēm.

4

¹ *Uhaaş wi Naşibaṭi uṭup bnuura aji kê ṭi ṅwal ṅbaaṅşani, bañaan balon baankak afiyaar *Krittü, baduka ṭi ṅnton ṅanjaan ṅaguurad kado kaṭaş pjukan pi ṅa. ² Pjukan mēnt bañaan banwoon baguuru akuṭ awo baṭilan bajaan baniinkan pa ṭi utaak, bakaṭ ṅşal awo wo ji batēr ṅa na pfeeru pjeenkal. ³ Bañaan bukuṅ baji bajukan kê ñaan aanwo kaniim, aanwo kade iko ilon. Kê

Naşibaŋi aşë paş iko yuŋ mënŋen banfiyaaruluŋ abot ame manjoonan bahilna bado kade ya wi bakdëmanuluŋ abeeba. ⁴ Na manjoonan iko bti yi Naşibaŋi apaşuŋ inuuraa ; n̄enwo i ppok nin uko ude uloŋ, n̄wo i kabeeb Naşibaŋi ŋi iko bti yi n̄kyeenkuŋ. ⁵ Uko wi Naşibaŋi aŋupuŋ na p̄nehan pi nja n̄ado iko ide mënŋ jinjŋ ŋi k̄eş ki nul.

Pjukan pi Pawulu ajukanuŋ Timote

⁶ Woli ijukan bayiŋu ŋi Yetu *Krittu uŋup wi, kwo nalemparul nanuura, kdiiman k̄e ikuşnaana abot adēm ŋi n̄ŋup n̄i pfiyaar, pjukan pi manjoonan pi iŋaşuŋ bnuura. ⁷ Pokan n̄ŋup n̄naaf n̄anwoon n̄aanwo manjoonan, ŋëpan ŋëp itaman iñog Naşibaŋi. ⁸ Na manjoonan ptaman kado kaşëŋ şëŋan uleef panuuraa, k̄e ptaman kado kaŋaş Naşibaŋi paşë nuura pa iko bti ; pawo na kahon ki ubida wi n̄ŋa na wi faan. ⁹ Bañaan bti bawo kate uŋup wi, ŋiki ujoonani. ¹⁰ Ntaman keeri n̄lemp n̄bot n̄gutana pa p̄n̄og Naşibaŋi wi n̄ŋuun m̄nhaŋ mi nun ŋi a, ul anwoon najeb, akuŋ awo nabuuran bañaan bti banfiyaaruŋ Krittu.

¹¹ Uŋup wi, wi wi iwoon kado kajukan kabot kaŋu bañaan bti bado kaŋaş wa. ¹² Nin ŋaan aloŋ awutan kabeehu ŋiki ihoji, k̄e b̄ŋup bi nu, m̄nwo mi nu, unjal wi nu, pfiyaar pi nu na p̄jint̄ uhaaş pi nu n̄aşë wo kado banfiyaaruŋ bado kado ji iwi. ¹³ Ji ndo kabi, tamaan ŋi pleyiir *Ulibra wi Naşibaŋi ŋi kadun ki banfiyaaruŋ, ŋi p̄ŋup baka uŋup wi Naşibaŋi na ŋi pjukan baka. ¹⁴ Wutan kadaayanaan uŋen wi *Uhaaş wi Naşibaŋi uŋuun ŋi iwi, wal wi uŋëpnuŋ ŋi bantohi k̄e bapafu iñen aşë ŋiini. ¹⁵ ŋuun kabaŋ ŋi iko mënŋ, ulemp wi nu uhilna uya kadun, uwinana ŋi bañaan bti. ¹⁶ Tamaan ido kalipara ŋi m̄nwo mi nu na ŋi pjukan pi nu, m̄ëbaan iliint̄ ; idole han kbuuran uleefu na bañaan banktiinkin.

5

Mnwo mi Timote ŋi kadun ki banfiyaaruŋ

¹ Wutan nin kalëbar na ŋiint̄ naŋaf, ŋëpën ŋëp iŋiini na a jibi ijaan k̄iini na şaaş, iŋiini na baŋaşa jibi ijaan k̄iini na baŋa'u. ² M̄ëbaan baat̄ baŋaf jibi imëbanuŋ naan, ibot imëban baat̄ banhojuŋ ji baŋa'u na uhaaş ujint̄.

Baat̄ bayoŋ

³ M̄ëbaan bnuura baat̄ bayoŋ, dji banwoon baanka baŋenk. ⁴ K̄e woli ŋaat̄ nayoŋ abuk k̄eme ababn̄en, babukul mënŋ k̄eme bababul bawo kadiiman pfiyaar pi baka du katoŋ ki baka duna wi baklukuŋ bajug baka uko wi baŋenkun baka. Uko mënŋ uliluŋ Naşibaŋi. ⁵ K̄e ŋaat̄ anwoon aanwo na nin ŋaan aloŋ ankndoon kaŋenka, un mënŋan aji ŋu m̄nhaŋ mi nul ŋi Naşibaŋi, kañehan kabot kakooŋa utejan na p̄nak. ⁶ K̄e ŋaat̄ nayoŋ anşaan ahokan iko yi umundu, awo ŋaan ankeŋun ; aji wo najeb ŋi bdig h̄enk kaşë do bi keŋa ket̄ du uhaaş. ⁷ Leşaan bañaan k̄ak uko wan bawutna kawo baankŋup nin buŋaan bloŋ ŋi baka. ⁸ K̄e ŋaan aşale wo aando ji ŋenk bayiŋul, ajunna biki katoŋul, adek Yetu *Krittu kafet̄; awuŋ apel ŋaan anwoon aanfiyaar Krittu.

⁹ Woli ŋaat̄ anjal p̄piitan katim kawo ŋi p̄ntuk pi baat̄ bayoŋ, awo i kaka n̄şubal iñeen paaj kapaf, kawo ŋaat̄ ambiin alin ŋi bniimul ; ¹⁰ awo kawo ŋaat̄ ammeŋaniin ŋi pdo bnuura : akuş babukul bnuura, aŋijan bayaant̄ bnuura, añow ihoŋ yi bañaan banwoon biki Naşibaŋi*, aŋenk bajuuk, ado iko inuura bti. ¹¹ K̄e baat̄ bayoŋ banhumun, wutan kapiitan baka ŋi p̄ntuk pi baat̄ bayoŋ

* **5:10** Pñow ihoŋ yi bayaant̄ banfiyaaruŋ:ŋfa du Itrayel pñow ihoŋ yi nayaant̄ paŋi padiiman k̄e ŋaan adëmana.

ṭiki woli uṅal wi piintṭ udo baka kē balow *Krittū, bakak kaṅal pniima. ¹² Wal mēntṭ baji baduknaana ṭiki bagar hēnk uko wi bahonṅuṅ Krittū. ¹³ Kē hēnk, wi bawoonṅ baanka uko udo, baji bañaay na itoh, kapaf ṭuṅ pwaanṅ uko udo puṅ bṭup bṭum na bkuutar, kaṭiiniyaan iko inwoonṅ iinwo kado kaṭiiniyaan. ¹⁴ Ukaanṅ keeri kē nhokan baaṭ bayoṭ banhumuṅ baaniimaa, babak bawo na itoh yi baka, baṣoorad nja bawutna kaṭup buṭaan ṭi nja. ¹⁵ Balonṅ ṭi baka bado bi jot jot aṭaṣ *Fatana. ¹⁶ Naaṭ anfiyaaruṅ andoli anwoonṅ na baaṭ bayoṭ du katoṅul awo kaṭēnk baka, aanwo kawut pntuk pi banfiyaaruṅ pawo i pdo kaṭēnk baka. Hēnk di di pajaanṅ pahil pṭēnk banwoonṅ baanka ṅaanṅ.

Bantohi

¹⁷ Bantohi bankṭonṅuṅ bnuura banfiyaaruṅ, kajunna banjaanṅ balemp ṭi pṭup uṭup wi Naṣibaṭi na banjaanṅ bajukan wa, bataaṅ na pyeenk baluk bweek. ¹⁸ Na manjoonan, upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « *Inwo kaneenan uwit unklempariṅ pfeer wal wi kakit kabanuṅ* »* akak aji : « *Nalemp awo kaluka ujēnk wi nul* ». » ¹⁹ Wutan kadinan nin batapar nantohi anṭonṅuṅ banfiyaaruṅ bṭup bē mēntṭ bañaanṅ batēb kēme bawajanṭ babiṅ aṭup. ²⁰ Woli ajubani, ṭiiniin na a ṭi kadun ki banfiyaaruṅ bṭi, bantohi bandukiṅ bahilna baten.

²¹ Dkooṭu ṭi kadun ki Naṣibaṭi na ki Yetu *Krittū na ki ṅwanjuṭ ṅandataniṅ ido kaṭaṣ iko yi njakiṅ yi na uṣal unwoonṅ utool, wutan kapaṭṣēr ṭi iko bṭi yi ikdoluṅ. ²² Wutan kataran nin ṭi ppaf ṅaanṅ iṅen kawula pṣih kaṭi ibi ineeṅ ṭi pjuban pi ṅaanṅ alonṅ. Wutan kaṭopan uleefu.

²³ ṭaṅaan pdo kadaan meel ṭaṅ, jaan kadaan ubiṅu untiṅku pa kayiṅu kanjaanṅ kaṭum pnooranu.

²⁴ Pjuban pi bañaanṅ balonṅ paji pabi winana winana ji babi bado kawayēs baka ; kē pi balonṅ paṣē ṭi paṭo kajon kabaa winana. ²⁵ Kē hēnk di di iko inuura yi bañaanṅ bajaanṅ bado ijaanṅ iwinana, ilonṅ inwoonṅ iinwinanaa iji iluṅ kawinana.

6

Pjukan ṭi uko wi balempar bañaanṅ

¹ Bañaanṅ bṭi banwoonṅ balempar bañaanṅ bawo kamēban biki baklemparuṅ kado katiṅk baka bnuura. Hēnk baankdo nin uko ulonṅ uwuṭaan wi bañaanṅ baktijanuṅ katokna katim ki Naṣibaṭi na pjukan pi nun. ² Kē banṣaanṅ alempar bañaanṅ banfiyaaruṅ *Krittū, bawutan kaṣal kaji babeeh baka ṭiki bawo bayiṅ baka ṭi Krittū. Bawo kaṭēp ṭēp kado kalempar baka bnuura ṭiki bañaanṅ biki Naṣibaṭi aṅaluṅ biki baklemparuṅ hēnk.

Bajukan baṭilan

³ Iko mēntṭ bṭi yi yi iwoonṅ kado kajukan kabot kaṭu banfiyaaruṅ pdo. Woli ṅaanṅ alonṅ ajukan iko ilonṅ impaṭi awo aankṭaṣ ṅṭup ṅnuura ṅi Yetu *Krittū Ajugun na pjukan pantaanṅuṅ na pṅogan bañaanṅ du Naṣibaṭi, ⁴ awo nahomp naweek, aamme me nin uko ulonṅ, atam bṭup, na pṅomna uko wi ṅṭup ṅajakuṅ. ṭuṅ duṅ mēntṭ di di pṅeebar iko, na pṅom na bkuutar na pṣalad bañaanṅ buṭaan ijaanṅ ipēna, ⁵ yul na blaṭar banwoonṅ baankba. Bañaanṅ banwoonṅ ṭi blaṭar mēntṭ batoka ṅṣal, baankak ame manjoonan, wi baṣaluṅ aji plempar Naṣibaṭi pawo uko ukaani itaka. ⁶ Na manjoonan plempar Naṣibaṭi paji pawul ṅaanṅ iko inuura itum woli alinṅ ṭi uko wi akaanṅ. ⁷ We wi ṅṭijuṅ wi ṅbukiṅ ba? Nin uko ulonṅ. Kē we wi ṅhiniṅ kayaanaan ba? Nin uko ulonṅ. ⁸ Kē hēnk keeri di

ηwoon kakēšan woli ηka uko ude na uwohara. ⁹ Kē banšaan aηal pyok, baji bajot ƚi kaguuru, kawo ƚi bƚaaw, kašē neej ƚi iko ipēn iƚop itum injaan ido ņaan atoka kakuƚ kaneem. ¹⁰ Na manjooan pηal itaka pajaan paƚij iko iwuƚaan bti ; baņaan baloη banηaluη itaka badek Našibaƚi kafet ašē yewlēn ηleef ηi baka na ηnoor ηantumuη maakan.

Pjukan pa Timote

¹¹ Kē iwi, inšaan awo i Našibaƚi, lowan iko mēnt bti, iwo kado kala pwo natool, pdo iko inkliluη Našibaƚi, pfiyaara, pηal baņaan, phil kamiir na pjoob bkow. ¹² Gutaan ugut unuura unwoon pmēban pfiyaar pi ηfiyaaruη *Krittu aliint, išē iyeenk ubida wi mnƚo unkaan kē idu'anaa wi iƚupuη aji ifiyaar Krittu kē baņaan batum bammaari. ¹³ ƚi kadun ki Našibaƚi anwuluη baņaan na ηko uhēfēnt na ki Yetu *Krittu anƚupuη manjooan wal wi awoon ƚi kadun ki *Pont Pilat dkooƚu ¹⁴ ido iko yi nƚuuη pdo yi. Wutan kapēnan nin uko uloη da, uwut kaka nin bƚup te wal wi Ajugun Yetu Krittu akluη kapēn kawinana. ¹⁵ Našibaƚi akdololuη Krittu awinana ƚi wal wi adatuη ; ul annuurandēnuη bnuura, anwoon naših aloolan ƚaņ, anwoon Naših *Andēmuη Maakan. ¹⁶ Ul ƚaņ awoon aankket, afēt du bjeehi bi nin ņaan awoon aanhil pban, ul i i nin ņaan awoon aambaan kawina kēme kahil pwin. Ul awoon na mndēm na mnhina te mnƚo! Uwo haη!

¹⁷ Hēnkun, jakan na bayok biki umundu wi, bawut kadeeη iganan, bawut kaƚu mnhaƚ mi baka ƚi pyok panjaan paba, baƚēpēn ƚēp baƚu ma ƚi Našibaƚi anjaan aƚen nja iko bti kaƚuman ηšē wo bnuura. ¹⁸ Badoon kado bnuura, pyok pi baka pawoon pdo bnuura ; bawoon baņaan banjaan baƚen, banjaan banal pfaašiiir uko wi bakaan. ¹⁹ Woli bado haη, baji baƚonkrēn pyok pƚum pa faan kahilna kaluη kaka ubida wi manjooan.

²⁰ Iwi Timote, hankan bnuura uko wi Našibaƚi awuliin. Lowan ηƚup ηanwoon ηaanka udooni akuƚ awo ηaanlil Našibaƚi, na blaƚar ƚi uko wi banjakuη aji uko wi baƚupuη uwo kame ašē ƚilan ƚilan. ²¹ Baņaan banfiyaaruη ηƚilan mēnt baduk pƚaš bgah bi Yetu. Dņehan Našibaƚi awulan, an bti bnuura bi null!

Uṭup utēbanṭēn wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta katēbanṭēn ki Pawulu apiitun Timote. Apiit ka wi awoon ukalabuṣ du Rom. Banohul bti baṭi wal mēnṭ aduka. Luk ṭaṅ anwoon napiinṭan awoon aanduka. Pawulu awin kē uko ubaa, pkeṭ ṭaṅ padukiin. Uko mēnṭ ukaan kē apiit Timote kaṭaṅa ṭiki ajeja kē awo ji abukul na manjoonan. Kakaarta ki Pawulu apiitun ki kawoon kabaaṅṣaani ki apiitun. Apiita ṭi kakaarta ki aji na a amēban ji a aliinṭ ṭi pfiyaar. Akak ajaka ataman ṭi pṭup Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Krittū woli badoo hajana. Aji na a alipara pjukan panwoon paanwo Uṭup Ulil Unuura. Pawulu akak aṭup ṭi ka aji ul ṭi uleeful agutan ugut unwoon unuura, kē awo kaya hēnkuṅ du Ajugun Yetu Krittū. Aṭup aji ṅaan anfiyaarunṅ Krittū andoli awo kado ji a.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Pawulu aṭaṅ Timote (1.3-18)
3. Hum di di ṅaan ajaan awo nangoli nanuura i Krittū (2.1-26)
4. Hum di di baṅaan bajēn bakluṅ kawo ṭi ṅnuur ṅbaaṅṣaani (3.1-9)
5. Pmēban kaliinṭ ṭi pfiyaar (3.10–4.8)
6. Pṭaṅ pbaaṅṣaani na pwul mboṣ (4.9-22)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi aṅaluṅ nwo nanjaṅan i Yetu *Krittū, aṭu'ēn ndo kaṭup uko wi ubida unwoonunṅ ṭi Yetu Krittū wi ahoṅun, ² dpiitiin, iwi Timote abuk naan i nṅaluṅ. Dṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulu bnuura na mṅaga babot bajoobṭēnu uhaaṣ.

Pawulu atēṅṭēn Timote

³ Dbeeb maakan Naṣibaṭi i nji kadēmanunṅ jibi bateem naan babiinṅ adēmana na uṣal ujinṭ. Dji kaduka ṭi pṅehana utejan na pṅak, kaṣē leṣu. ⁴ Dleṣ mnkuul mi nu[☆], aji kaṅal maakan kawinu kahilna katum na mnlilan. ⁵ Dkak aji kaleṣ pfiyaar pi nu panjoonanunṅ. Pfiyaar mēnṭ pi pi bi Lowit ateemu ṅaaṭ na Ēnit naan babiinṅ awoonaan uteek, dfiyaar bnuura kē pawohanṅ ṭi iwi. ⁶ Ukaan kē nji kaleṣanu, itij bnuura uṭen wi Naṣibaṭi awuliinṅ wi mpafiinṅ iṅen. ⁷ Na manjoonan Naṣibaṭi aanwul nja uhaaṣ wi blal, aṭēp ṭēp awul nja uhaaṣ wi mntēṅ, wi bṅalad na wi pṭoorandēr. ⁸ Wutan keeri kakowa pṭiiniyaan uko wi Ajugun, wutan kakowara nji nwoon nakalabuṣ pa ul ; hajan na nji pa *Uṭup Ulil Unuura, mnhina mi Naṣibaṭi manṣē mando kaṭenku. ⁹ Naṣibaṭi abuurunṅ nja abot adu nja ṅwo biki nul. Kē uko mēnṭ uṣē wo uunwoona ṭi udo wi nja, uwoona ṭi mṅaga mi Naṣibaṭi aṭēpnunṅ ṭi Yetu *Krittū awul nja. Ado bi ṣala ṣal undiimaan ji abi ado kapaṣ umundu aji aṅaga nja, ¹⁰ mnṅaga mēnṭēn mampēn awinana hēnkuṅ ṭi ubi wi Yetu Krittū nabuuran nja. Ul awatunṅ pkeṭ abot aṭēpna ṭi Uṭup Ulil Unuura adiiman ubida wi mntō. ¹¹ Naṣibaṭi aṭu'ēn kē nwo nanjaṅan anjaan aṭup kabot kajukan Uṭup Ulil Unuura. ¹² Uko waṅ ukaan kē nji kahaj hēnk, aṣē wo mēnkowa ṭiki dme bnuura Yetu Krittū i nfiyaarunṅ abot ame kē ahina kaṭijan bnuura uko wi ahankanaanunṅ te unuur

☆ 1:4 Natanen ṭi Ulemp 20.37.

uweek wi aklun kabi. ¹³ Doon kařaş bnuura nřup řnuura ři itiinknun ři nji, mēbaan řa na pfiyaar na uřal yi nřeenknun ři Yetu Krittü. ¹⁴ řijaan bnuura uko unuura wi ahankaniin, wi *Uhaaş wi Nařibaři unwoon ři nja ukřęnkiin iřijan.

¹⁵ Jibi imeeř, bařaař bti biki utaak wi Atiya bawutanaan, Figel na Hermogen bawo ři bukuř męřtan.

¹⁶ Dņehan Ajugun aņaga biki katoh ki Onetifor řiki ařęřęnaan řyaař řřum abot awo aankowaa wi batuhnun. ¹⁷ Wi abanun du Rom, ařęp řęp ataman ři plařen te adoo awinęn. ¹⁸ Dņehan Ajugun aņagi'a ři unuur ubaařřaani. Ime kak bnuura jibi ařęnknun wi řwoon du Efet.

2

Mnhaj mi nalempar Krittü

¹ Kę iwi abuk naan, tamaan ijejna mntęř mi nu ři bnuura bi Yetu *Krittü akwuliin. ² Itiink uko wi njukanun ři kadun ki bařaař batum, kaan ijukan wa bařaař biki bahařun, banhilun kajukan wa kak bandukiin.

³ Hajan na nji ji nangoli nanuura i Yetu *Krittü. ⁴ Nin řaař aloř anwoon ři pngoli aanji nooran uleef na iko yi bařaař banwoon baanwo bangoli woli aņal kalempar bnuura naweekul. ⁵ Kę hęnk kak di di uwoon ři při, řaař aanji yeenk katum woli aarı jibi bajakun. ⁶ Kę hęnk kak di di najaar anlempun bnuura ajaar aka na pyeenk kafah kateek ki uko wi akitun. ⁷ řalan bnuura uko wi nji nřupiin, Ajugun ařęnku ika uřal umeeni iko bti.

⁸ Leřan Yetu *Krittü annařin ři pkeř, ampęnnun ři pntaali pi *Dayiř nařih ; *Uřup Ulil Unuura męř wi wi nji kařupun bařaař. ⁹ Wul ukaar kę nji kahaj adoo tanana ji nado buřaan. Kę uřup wi Nařibaři uřę wo uuntananaa. ¹⁰ Ukaar kę nji kamiir iko bti pa bařaař bandataniin bahilna bayeenk mbuur mi Yetu Krittü akwulun baka na mndęm te mņę. ¹¹ Bařaař bti bawo kate uřup wi, řiki ujoonani :

Wi řkeřun na *Krittü, řluř kaka ubida na a.

¹² Woli řmęban aliint, řluř kařih na a.

Woli řpoka, ul kak alun kapok nja.

¹³ Woli řdeka kafet, aji woha na nja kamęban nja, aanhil kalař uleeful.

Pgut na bajukan bařilan

¹⁴ Wutan kařařan pdo kaleřan bařaař iko yi, kařup ři kadun ki Nařibaři kę bawo kawut pņom pwaar udooni ři uko wi nřup řajakun, panjaar paneeman řař banjaar batiink pa. ¹⁵ Tamaan inař ři kadun ki Nařibaři ji řaař anlempun bnuura, nalemp anwoon aankowaa, ankjukanun bnuura uřup wi manjoonan. ¹⁶ Kę nřup řanwoon řaanka udooni, řanwoon řaanlil Nařibaři, lowan řa. Banwoon ři řa baji balowa low Nařibaři pya. ¹⁷ Nřup ři baka řaji řatoka tok pya jibi ujad ujaar udęma dęm pya. Himene na Filet bawo ři bukuř męřtan : ¹⁸ bapok manjoonan wi bařupun aji Nařibaři ado bi nařan bařaař ři pkeř, apęnan hęnk bařaař baloř ři pfiyaar pi bafiyaarun. ¹⁹ Kę uřup wi Nařibaři uřę nař aliint ji plaak pi bajaar baniwna, kę bapiit ři plaak męř aji : « Ajugun ame bařaař banwoon biki nul » akak aji : « Naař anjakun aji awo i Ajugun awo kadek kafet iko inwoon iinwo itool. »

²⁰ ři katoh kaweeek uunji uka řař iko ideeni na idaani yi uwuuru kęme yi untaam, uji uka yi babomanaani imul na yi ufuuř ; iloř iji iwo yi bayaarę, iloř kawo pa iko yi řnuur bti. ²¹ Woli řaař apęn ři iko iřop yi nřiiniyaanun aji

wo ji iko yi uwuuru kème untaam. Ayiman pa Ajugun, aji lempara bnuura, ahinan pdo iko inuura bti.

²² Lowan unoh wi kpot itaman ido kala pwo natool, pfiyaar, uñal na pwo bnuura na bañaan. Doon iko mēnt na bañaan banjaan badēman Ajugun na uhaaş ujint. ²³ Pēnan ti blaŋar banwaanun udooni, ime kē baji baŋij pñom. ²⁴ Kē ñaan anŋaan awo nalempar Ajugun aŋe wo kalow pñom, awo kaŋep ŋep kañal bañaan, kahil pjukan, kahil kamiir. ²⁵ Awo kaŋiini na banklaŋulun na ŋŋup ŋnuura kahaŋ kē ulome Naŋibaŋi aŋen baka baŋelēs ŋhaaş ŋi baka, ado baka bame manjoonan. ²⁶ Bakak wal mēnt na ŋŋal ŋi baka kapēn ŋi bŋaaw bi *Untaayi Uweek umobun baka, kē bawo ŋi pdo uko wi uñalun.

3

Ŋnuur ŋbaañŋaani

¹ Dñal ime kē ti ŋnuur ŋbaañŋaani, ŋwal ŋtam ŋalun kabi. ² Bañaan balon balun kado kaŋal ikow yi baka ŋaŋ, kañal itaka, kawo bahomp, kadēman ŋleef ŋi baka, kakar katim ki Naŋibaŋi, kapok ptiink bajug baka, kapok pleŋ baka, kabeeh iko yi Naŋibaŋi. ³ Balun kadēnēt ŋhaaş, kawo baankñaga, kakuutar, kawo baankhil ptoorandēr, kañoonk, kabot kapok uko unuura. ⁴ Bañaan mēnt balun kado kaguurad, kamēnaŋ, kawo bahomp baweek, kañal unoh kapel pñal Naŋibaŋi. ⁵ Baji bawo ti bdig ji bañaan banñogun Naŋibaŋi kaŋe poka du meet. Lowan bañaan mēnt. ⁶ Balon ti baka baji baneej du itoh kaguur baat banwiisun ŋŋal, bantumun ipekadu, kē iko itum yi ŋleef ŋi baka ŋaŋalun ikton baka. ⁷ Baat mēntan baji bawo ti pjuk kaŋe wo baanji bahil nin pme manjoonan. ⁸ Jibi Yanet na Yambret* babiin alaŋ ŋfa Moyit, hēnk di di bañaan mēnt baklun kalaŋ manjoonan. Bawo bañaan biki ŋŋal ŋaŋopun, bawo bañaan banwoon baanhil kafiyaar Yetu *Krittu. ⁹ Kē baŋe wo baanhil kaya kadun ti kaguuru, ŋiki bpēn bi baka balun kawinana ti kadun ki bañaan bti jibi bi Yanet na Yambret babiin awinana.

Bnuura bi Ulibra wi Naŋibaŋi

¹⁰ Kē iwi, iwin bnuura pjukan pi naan, ame jibi nwoon, iko yi ŋalun pdo, jibi nfiyaarun *Krittu, iwin kē dmiir, dñal bañaan akuŋ amēban aliint. ¹¹ Ikak awin wi bañaan baknooranaanun, ahajanaan du Antiyoka, na Ikoniyoum na Littra*. Mnhaŋ mnhoŋ mi mi bawoon baanahajanaan da? Kē Ajugun aŋe pēnanaan ti ma bti. ¹² Kē ñaan andoli anñalun pŋaş Yetu *Krittu, balun kahajana. ¹³ Kē baŋaan awo bañaan baŋot na banjaan baŋilan, babi kaduka duka ti pdo buŋaan, kawo ti pguur bañaan kabot kaguur ŋleef ŋi baka.

¹⁴ Kē iwi, uko wi ijukun abot adinan aji ujoonani mēbaan ŋi wa, wi imeen ñaan anjukaniin wa. ¹⁵ Wi iwoon napot te hēnkun ijuk ame *Ulibra wi Naŋibaŋi, wul uhiniin kawulu uŋal untuŋa unktjiin ibuur wi ifiyaarun Yetu *Krittu. ¹⁶ Iko bti impiitun ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi iwoona du a. Inuura pa pjukan nja uko unwoon manjoonan, kaŋan nja, kadiiman nja bgah wal wi ŋdolun buŋaan, kajukan nja pwo batool. ¹⁷ Hēnk di di ñaan anwoon i Naŋibaŋi akyeenkun ŋi uhaaşul iko bti yi anumiin kadolna iko bti inwoon inuura.

4

Iko ilon kak yi Timote awoon i kado kado

* 3:8 Yanet na Yambret: Balon baŋal kē bañaan mēnt bawo bado dayaamu biki Ejiptu : Natanen ŋi Ppēn 7.11, 22 na 9.11. ✪ 3:11 Natanen ŋi Ulemp 13.14-52; na ŋi 14.1-20.

¹ Yetu *Krittu aluŋ kawinana ji naŋih kawayeŋ bajeb na bankeŋuŋ, aluŋ kabi kaŋih. Ukaaŋ kē nji kakooŋu ŋi kadun ki Naŋibaŋi na ki Krittu mēnt; ² ŋupan baŋaaŋ uŋup wi Naŋibaŋi, baŋale pte wa kēme woli baanŋali ktamanaara taman. ŋiiniin na bandoluŋ buŋaan ibot inŋoman na banjubanun, tēŋŋēnan baŋaaŋ ŋi pdo bnuura, doon uko mēnt na kamiir kaweeek pa pjukan baka. ³ Na manjooan wal ubi wi baŋaaŋ bawoon baankak atiink pjukan pnuura, bado kaŋaŋ iko yi ŋleef ŋi baka ŋaŋaluŋ, kawo na bajukan batum bankŋupun baka uko wi baŋaluŋ ptiink ŋaŋ. ⁴ Baankak aŋal ptiink manjooan, babaa ŋēp ŋēp katiink iko inwoon iinwo manjooan. ⁵ Iwi kē iŋe wo i kaŋoorandēr ŋi iko bti yi ikdolun, jaan kmiir ŋi wal wi mnhaŋ, tamaan ido kaŋup *Uŋup Ulil Unuura, ido kado ulemp wi nu jibi uwoon kadolana bti.

⁶ Kē nji, bado bi tulēn jibi bajaan batul poot pi pŋur, wal wi naan wi pkeŋ udo bi kaban ban. ⁷ Dgutan ugut unuura, dba pŋi, dmēban ŋi pfiyaar pi nfiyaaruŋ Yetu *Krittu. ⁸ Uko unduki'aanuŋ hēnkuŋ uwoon pyeenk utepi wi ŋaan natool ajaan afuuta. Utepi mēnt, Ajugun, nawayeŋ natool aklun kawulēn wa ŋi unuur wi aklun kawayeŋ baŋaaŋ. Kē mēnt nji aloolan ŋaŋ kayeenkuŋ wa, baŋaaŋ bti banŋaluluŋ ayoonk ubi wi nul bayeenk wa.

Iko yi Pawulu aŋaluŋ baŋaaŋ bado

⁹ Faraan ibi du nji, ¹⁰ ŋiki Demat ŋi pŋal iko yi umundu wi, adukēn aya Tetalonika, kē Kreŋent aya Galatiya, Titut kē aya Dalmatiya. ¹¹ Luk ŋaŋ adukiin na nji. Dolan Markut abi na iwi ŋiki dnumi'a maakan ŋi ulemp wi naan ŋi. ¹² Dyil Tiŋik du Efet. ¹³ Woli ilun abi, kŋijēn bayeti bi naan bi ndukuŋ du uko Karput du Trowat, na ŋlibra, iŋe iwut nin kaŋilma ŋi babomanaanun injan. ¹⁴ Alektandēr naŋak adolēn buŋaan maakan ; Ajugun aluŋ kaluka ulemp mēnt. ¹⁵ Lipariin iwi ŋi uleefu, ŋiki abi pok maakan uŋup wi ŋkjukanun.

¹⁶ Byaaŋ bteek bi bakwayŋaanun, nin aluŋ aambi bi aŋok na nji, badukēn bukal bti. Dŋehan Naŋibaŋi awut kafēn baka uko mēnt! ¹⁷ Kē Ajugun aŋe wo ŋi kafēn naan awulēn mnhina mi pŋup uŋup wi nul bti, baŋaaŋ banwoon baanwo bayuday bti bahilna batiink wa. Kē hēnk di di abuuranaanun ŋi pkeŋ. ¹⁸ Ajugun aluŋ kabuuranaan ŋi iko iwuŋaan bti yi baŋaluŋ pdolēn, kaŋooŋēn bnuura du pŋih pi nul du baŋi. Mndēm manwo ŋi a te mnŋo. Uwo haŋ.

Pwul mboŋ pbaaŋŋaani

¹⁹ Wulaan bi *Pritiliya na Akila mboŋ, na biki katoh ki Onetifor.

²⁰ Erattut aduka du ubeeka wi Korint, kē nduk Trofim du ubeeka wi Milet ŋiki amaaki.

²¹ Tamaan ibi ji ujonŋ ubi udo kajun. Ewubulut awulu mboŋ, na Pudeent na Linut na Klodiya na banfiyaaruŋ bti.

²² Dŋehan Ajugun awo na iwi, dŋehan awulan an bti bnuura bi null!

Uṭup wi Pawulu apiitun Tit

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun Tit. Tit mēnt aanwo nayuday aṣē bi kak afiyaar Krittū aji gakandēr na Pawulu. Pawulu apiita kakaarta kē kaṭēnka du Kret di abiiṅ aduka, aji ado katen ulemp wi pntuk pi banfiyaarun Krittū panwoon da. Kakaarta ki kaṭiiniyaan iko iwajaṅ ṅknooranun Pawulu ṭi pntuk mēnt. Uteek uwo kē Pawulu aleṣan Tit jibi ṅaan i baṭuun ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun awoon kawo. Apiit aṭup uko waṅ, ṭiki awin mnwo mnwuṭaan mi baṅaan baṭum ṭi biki Kret bawoonaanun. Utēbantēn uwoon kē akak aṭup Tit ajukan baṅaan biki da mnwo mi kawuun kandoli kawoon kawoonaan. Bantohi biinṭ na bantohi baat (banwoon) kak kajukan baat banwoonun bampoti), baṭaṣa na bajuuk ṭi ulemp. Abaaṅṣaan aṭup Tit jibi ṅaan anfiyaarun Krittū awoon kawo. Awo kawo ṅaan anwoon aanji ṅal pla bṭup, kado pnoh na baṅaan kalow bkujar, pnom, bpaṭṣēr ṭi pntuk pi banfiyaarun.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ na pñehan Naṣibaṭi (1.1-4)
2. Pṭaṅ banwoon ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun (1.5-16)
3. Pṭaṅ banfiyaarun Krittū (2.1–3.11)
4. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (2.1–3.15)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, nwoon nalempar Naṣibaṭi, dpiitiin iwi Tit, dwo kak *nanjaṅan i Yetu *Krittū kahilna kaṭup uṭup unṭaanun na pfiyaar pi biki Naṣibaṭi adatun na kame kanjoonanun kanjaan kaṭij baṅaan baṅog Naṣibaṭi. ² Mnhaṭ mi ubida wi mnṭo manwoona ṭi iko mēnt. Ubida mēnt, Naṣibaṭi anwoon aanji ṭilan ahoṅun wa undiimaan wi apaṣun umundu. ³ Ṭi wal wi adatun, Naṣibaṭi nabuuran nja awul uṭup wi nul aji nṭup wa baṅaan. ⁴ Dpiitu, iwi abuk naan na manjoonan ṭi Yetu Krittū i ṅfiyaarun nja bti. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū ambuuranun nja bawulu bnuura babot bajoobṭēnu uhaṣ.

Ulemp wi Tit du Kret

⁵ Kē nṣē duku du Kret ihilna ibaañēṣ ulemp undukiin, idat baṅaan bankwoon bantohi biki banfiyaarun ṭi ṅbeeka bti jibi njakiin ido. ⁶ Nantohi i banfiyaarun awo i kawo ṅaan i nin alon awoon aanka uko uṭup ṭi a, awo kaniim ṅaaṭ aloolan kaliṅ ṭi a, babukul bawo kafiyaar Yetu *Krittū, baanwo kawo ṭi iko iwuṭaan abot awo kado kate. ⁷ Na manjoonan naweek i banfiyaarun awo namali i Naṣibaṭi ukaan kē awo i kawo ṅaan i nin alon awoon aanka uko uṭup ṭi a, aanwo kawo nahomp, kēme natar udeeb, nakuj, naṅal ugut, aanwo kawo naguрад ṭi uko wi itaka. ⁸ Kē aṣē wo i kaṭēp ṭēp kawo ṅaan anjaan ayeenk baṅaan bnuura, anṅalun pdo bnuura, aka uṣal, awo natool, aṭaṣ Naṣibaṭi, abot aṭijan uleeful. ⁹ Awo kamēban uṭup unjoonanun wi Naṣibaṭi jibi bajukanun wa kahilna kado kaṭaṅ baṅaan na pjukan pnura, kabot kadiiman banklaṭun uṭup mēnt kē baanfanji.

¹⁰ Na manjoonan, baṭum ṭi baṅaan biki Kret baanji bate, aṭum bṭup abot aji baguurad. Bayuday banjakun aji baṅaan bawo i kawala katēmp bawoonun haṅ. ¹¹ Iwo i kado baka badēt itum! Baji batok ṅṣal ṅi itoh ipēb wi bajaan bajukan baka iko inwoon iinwoo kado kajukan. ¹² Uka ṅiint alon i Kret,

najukan naweek, andoon aji : « Biki Kret bawo bañilan baweek, bañot ji nko ñi uñeeh, awo bapëra banfeerun. » ¹³ Uko wi añupun ujoonani, ukaan kë iwo kañoman na baka bnuura bahilna baliint ti pfiyaar, ¹⁴ bawut kañas nñup ñanwoon ñaanwo manjoonan ñi bayuday balon na iko yi bañaan bandekun manjoonan kafet bajakun aji bañaan bawo i kado. ¹⁵ Iko bti iji iwo ijinñ ti kadun ki Nañibañi, bawo kalow banwoon bajinñ, kë nin uko ulon uşë wo uunñi uwo ujinñ pa banñopun banwoon baanñal pfiyaar. Nşal na ñhaaş ñi baka ñañopi. ¹⁶ Baji baji bameen Nañibañi kaşë diiman ti mnwo mi baka kë bapoka : bawo bañaan banjaan bado iko inñopun maakan, banwoon baanñi bate, banwoon baanhil pdo nin uko ulon unuura.

2

Hum di Tit awoon kado kajukan?

¹ Kë iwi Tit, işë wo kajukan uko untaanun na pjukan pnuura. ² Tiiniin na bañaf iji na baka bawo kañjan ñleef ñi baka, kawo bañaan bantiinkaniin, bankaani nşal, bawo kamëban kaliint ti pfiyaar Yetu, ti pñal bañaan na ti kamiir. ³ Tiiniin kak na baat baweek iji na baka, mnwo mi baka manwo kalil Nañibañi, bawo kalow bkuutar, kawut pñotan poot kadun, kaşë kado kajukan iko inwoon inuura. ⁴ Woli bado hañ, bajukan baat banhojun pñal bayin baka na babuk baka, ⁵ pwo na nşal, pjintñ ñhaaş, pdo kalemp ti itoh yi baka, pjoob ikow, ptiink bayin baka, bañaan bawutna kalañ uñup wi Nañibañi. ⁶ Kë hënk kak di di nñalun iñiini na bañasa iji na baka bañoorandër. ⁷ Kë iwi ti uleefu işë wo kado kado bnuura ti iko bti batenna ti iwi. Doon kajukan na uhaaş ujinñ, pjukan pankndoon bañaan bado katiinku. ⁸ Nñup ñi nu ñawo i kawo nñool, ñi nin ñaan awoon aankhil plañ, banklañiñ bahilna bakowa, bawo baancka nin uko uwuñaan uñup ti nja. ⁹ Jakan na balempar bañaan bado katiink biki baklemparun ti iko bti, bado kalemp bnuura bawut kado kalañ baka. ¹⁰ Baanwo kado kakiin baka, bawo kawo bañaan biki bafiyaarun bnuura. Hënk, ti iko bti yi bakdolun pjukan pi Nañibañi nabuuran nja paji panuura ti kës ki bañaan.

Pwinana pi bnuura bi Nañibañi

¹¹ Nañibañi adiiman nja bnuura bi nul, awul nja ba kahilna kabuuran bañaan bti. ¹² Bnuura mëntñ baji bajukan nja pwut iko inwoon iinlil Nañibañi na iko iwuñaan yi ñleef nja ñañalun. Hënk ñhilan pwo na uşal, kawo bañaan batool, kado iko inlilun Nañibañi ti mboş, ¹³ kayoonkna unuur wi mnlilan wi ñhañun, wi Yetu *Krittun Nañibañi naweek i nja, anjaan abuuran nja akbiin na mndëm mi nul. ¹⁴ Awulun uleeful kahilna kapënan nja ti buñaan bti bi ñjaan ñdo, kajinñan nja kado nja ñwo bañaan biki nul, banjaan bañal pdo iko inuura. ¹⁵ Kë hënk di di iwoon kado pdiim : kañup, kakoot, kañoman. Kdinan nin ñaan abeehu.

3

Hum di banfiyaarun bawoon kawo?

¹ Hënkun leşaan banfiyaarun iji na baka bado katiink banwoon ti pñih bti, bawut kapatañ badoki babi nañ nañ ti pdo iko inuura bti. ² Jakan na baka bawut kakuut nin ñaan, batiinkar, bajoob ikow, bawo bnuura na bañaan bti. ³ Nja kak ñbi wo tfa bañaan banwoon baanwo na nşal, banwoon baanñi bate, banneemun, kë iko iñop na iko iwuñaan indoli yi ñleef ñi nja ñañalun kë iñon nja, ñbi wo ti mnñot na pñeebar iko, ado iko yi bañaan bakşoornun nja, aşoorad ti ptoof pi nja. ⁴ Kë wal wi Nañibañi nabuuran nja adiimanun nja bnuura bi nul

na jibi aṅaluṅ bañaan, ⁵ abuuran nja. Měnt iko itool yi nṣaluṅ aji ṅdoo ikaan, mn̄naga mi nul ma. Aṭěpna ti *uhaaş wi nul ajintan ṅhaaş ṅi nja, ado nja kě ṅwo bañaan bahalu. ⁶ Aṭěpna ti Yetu *Krittü nabuuran nja awul nja uhaaş měnt akěsan. ⁷ Krittü awulun bnuura bi nul ado kě ṅwo bañaan batool ṅhilna ṅhaṭ kě ṅka ubida wi mn̄ṭo.

⁸ Bañaan bti bawo kate uṭup wi ṭiki ujoonani, kě nṅal iṭup bañaan bnuura, banṭuunṅ mn̄haṭ mi baka ti Naşibaṭi bahilna baṭu kabaṭ ti pdo kado iko inuura. Uko měnt uwoonṅ uko unnuuriinṅ pa bañaan abot aṭěnk baka. ⁹ Kě iṣě wo kapěn ti bṭup bṭum banwaanṅ udooni, na pṭiiniyaan jibi mn̄şini manyeenkiirunṅ, na pṅom na blaṭar ti uko wi *bgah bi Moyit. Iko měnt iwaanṅ udooni abot awo iinji iṭij nin uko ulonṅ unuura. ¹⁰ Woli ṅaanṅ alonṅ aṭij bpulad ti pṭoofan, ṭiiniin na a uyaaş uloolan ikak iṭiini na a utěbanṭěn. Woli aanṭañani, lowaana, ipěnana ti iko bti, ¹¹ ime kě awo ṅaanṅ anwuṭunṅ uşal, pekadu di ajaanṅ ado dadiiman kě aduknaanaa.

Iko ibaañşani yi pdo

¹² Wal wi ṅji kayilunṅ Armatat kěme Tişik, iwo kataran kabi du ṅji du Nikopolit, dul di di ṅjakunṅ aji dwo ti wal wi ujonṅ.

¹³ Tamaan iṭěnk bi Tenat name bgah na Apolot bahilna bayaanṅ, bawut kawaanṅ nin uko ulonṅ.

¹⁴ Bayitṅ nja ti *Krittü bawo kajuk ptaman maakan ti pdo iko inuura, nin ṅaanṅ alonṅ awutna kawaanṅ uko wi anumiinṅ unuur undoli, hěnk baankwaanṅ udooni.

¹⁵ Bañaanṅ banwoonṅ na ṅji bti bawulu mboş. Wulan mboş banfiyaarunṅ bti abot aṅal nja.

Dñehan Naşibaṭi awulan an bti bnuura bi nul.

Uṭup wi Pawulu apiitun Filemonj

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun Filemonj nanohul. Niiṅt mēnt awo i ubeeka wi Kolot, awo ṅaanj ammeetanin du ubeeka mēnt. Abi tiink kē Pawulu akṭup Uṭup Ulil Unuura kē abi fiyaar fiyaar ṭi dko mēnt akak aṭaṣ bgah bi Krittū. Abi ka ṭi bajuuk ṭi ulemp biki nul ṅiint alonj i katim kawoonj Onetim ambiinj aṭi abuur. Wi ayaan aya ayit na Pawulu du dko di awoonj du ukalabuṣ, kē aṭupa Uṭup Ulil Unuura unjaanj uṭiiniyaan uko wi Yetu Krittū. Wi wi aṣaanj afiyaar Krittū. Pawulu apiit Filemonj kaji na a amiir Onetim. Kē Onetim ṭi uleeful aṅooṭun kakaarta ki Pawulu apiitun. ṭi bgah bi wal mēnt, Filemonj ahina lah kado Onetim uko wi aṅalunj kēme kafija. Pawulu akooṭa ṭi kakaarta ki aji na a awut kajej Onetim ji najuuk ṭi ulemp ambiinj abuur. Ajaka ayeenka bnuura ṭiki hēnkunj awo ṭi ploolan na Krittū.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoonj:

1. Pwul mboṣ (1-3)
2. Pawulu abeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi Filemonj (4-7)
3. Pawulu akooṭ Filemonj ṭi uko wi Onetim abuurunj (8-22)
4. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (23-25)

¹ Nji Pawulu i ulemp wi Yetu *Krittū uṭuunj kē nwo ukalabuṣ, na Timote ayit nja ṅkpiitiin, iwi Filemonj i ṅmaganunj injaanj klemp ulemp utēnt wi nun. ² Npiit kak Apifiya ṅaaṭ ayit nja na Arkip anjaanj agutan na nja, na banfiyaarunj Yetu Krittū bti aji bayitiir du katohu. ³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawalan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

⁴ Nyaas bti ṅi njaanj kañehan dji kaleṣu kaṣe beeb Naṣibaṭi i njaanj kadēman ṭi uko wi nu. ⁵ Dtiink kē bakṭiiniyaan jibi ifiyaarunj Ajugun Yetu na jibi injalun banwoonj biki nul bti. ⁶ Dñehan Naṣibaṭi ado pfiyaar pi iṭokunj na nja pado kalemp, ihilna ime iko inuura bti yi ṅkaanj ṭi ubida na *Krittū. ⁷ Iwi ayit naan unjal wi nu udo kē ṅlilan maakan, kē uhaaṣ naan ubot aṭoora, wi ijaanj kēntēnt banwoonj biki Naṣibaṭi.

⁸ *Krittū aṭenēn kē ṅhil pṭu'u pdo uko wi nji kahepariinj. ⁹ Kē nji Pawulu naṭaf i ulemp wi Krittū uṭuunj kē nwo hēnkunj nakalabuṣ kē nṣe ñehanu ñehan uko wi ṭi unjal wi ṅkaanj pa Krittū. ¹⁰ Dñehanu uko mēnt pa ankakunj abuk naan ṭi Krittū wi nwoonj ukalabuṣ, Onetim* i nji kaṭiiniyaanunj hēnk. ¹¹ Aambi kaaru udooni, kē hēnkunj aṣe kaarun udooni maakan nja batēb bti.

¹² Dkakanu a, kē uṣe wo wo ji uhaaṣ wi naan wi nji kawuliinj. ¹³ Ddoon ṅal lah kaduka na a, awooru ṭi ado kaṭēnkēn, wi *Uṭup Ulil Unuura uṭuunj kē nwo ukalabuṣ. ¹⁴ Kē nṣe ṅal kayoonk idinanaan uko mēnt, uko unuura wuj uwutna kawo ji dkitu kit iñen. Djal opēna ṭi uhaaṣ wi nu. ¹⁵ Ulome nawaysṅer na Onetim ṅwal ṅntiinku, aṣe bi ahil akak du iwi naṭo te mnto. ¹⁶ Aankkak du iwi ji ṅaanj i bajaanj bajuukntēn ṭi ulemp ṭaṅ, apel hēnkunj ṅaanj i bajaanj bajuukntēn ṭi ulemp, awo hēnkunj ayit nja i ṅmaganunj. Dmagana maakan na manjoonan, kē iwi, iwo kamagana kapelēn, ṭiki awo nalemparu abot awo ayiṭu ṭi Ajugun. ¹⁷ Jēm pfiyaar Yetu pado kē nwo ayiṭu, keeri imēbana ji nji ṭi uleef naan. ¹⁸ Woli adolu uko ulonj unde'iinj kēme aṭeetu uko ulonj, kṭupēn, nji

* **1:10** Onetim : Dawoonj annumaniinj, ankaanj udooni.

kaluŋ kaluku. ¹⁹ Nji Pawulu kapiitiin na kañen naan, nji kalukiin. Mënŋal pleŋanu kē iwi idoo ʒeetēn : nji dkaan kē ika ubida ʒi Yetu *Krittu. ²⁰ Aa, iwi ayiŋ naan tenan ʒi Ajugun idolēn uko wi nñehaniin, tenan kak ʒi uŋal wi Krittu iwalanaan uhaaŋ. ²¹ Dfiyaar bnuura wi nji kapiitiin kē idinan uko wi nhepariin. Ddoo me kē idoo do kapelan uko wi nhepariin.

²² Kaan ido kabomanaan meet, dfiyaar kē pñehan pi nakñehanuŋ Naŋibaʒi paʒu bakakanaan hēnkuŋ ʒi iñeen yi nan.

²³ Epafraŋ i ulemp wi Yetu *Krittu uʒuun kē awo ukalabuŋ na nji, awulan mboŋ, ²⁴ ul na bi Markuŋ Arittarkuŋ, Demat na Luk banjaan balemp na nji.

²⁵ Dñehan Ajugun Yetu Krittu awulan bnuura bi nul ʒi nħaaŋ.

Uṭup wi bapiitun Bahebĕrĕ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki bapiitun bayuday bankakun afiyaar Krittū. Ŋnaan ampiitun ka aammeetananaa, kĕ uko wi baṣaan ame bnuura uwo kĕ ampiitun ka ame bnuura Ŋlibra ŋi Naṣibaṭi, ṭiki ṭi ṇul ŋi ŋi ajaan atenna kadiimanaan baka manjoonan. Babi hajan ṭfa maakan banfiyaarun Krittū bateek kĕ badoo ji bamena. Uko mēnt ukaan kĕ ŋnaan ampiitun hēnk apiit baka kaji na baka bamēban baliint, bawut kapēn ṭi pfiyaar pi bafiyaarun. Du unjon, Naṣibaṭi abi do bhoṇar na bayuday. Abi ji na baka woli ŋnaan ajubani, bafin ulimariya kaṭeṇan, Naṣibaṭi kaṣē miir ŋnaan mēnt pjuban pi nul. Kakaarta ki kaṭup kĕ bhoṇar bhalu bi Naṣibaṭi adolon na baṣaan banfiyaarun Abukul bapel bṭeek. Uko wi Yetu Krittū adolon pa baṣaan bajēn upel wi ṇwanjut na Moyit na Aaron na Yotuwa badolon. Yetu awoon unkaneel umpoti wi Naṣibaṭi unṭeṇanun kapēnanaan ipekadu yi baṣaan bti. Ŋnaan ambuurun afiyaara aankak anuma pfin ulimariya pa pekadu di nul. Naṣibaṭi amiira pekadu di nul.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Abuk Naṣibaṭi awo ŋnaan naweek (1.1-3)
2. Yetu adēm apel ṇwanjut (1.4–2.18)
3. Yetu adēm apel Moyit na Yotuwa (3.1–4.13)
4. Yetu awoon naṭeṇan naweek (4.14–7.28)
5. Yetu abi na bhoṇar bampelun bṭeek (8.1–9.22)
6. Bṭeṇan bi Yetu bawo blookan akut awo bbaaṣaani (9.23–10.31)
7. Balon ṭi banfiyaarun biki ṭfa (11.1-40)
8. Nawulēn ṇwo ji Yetu (12.1–13.17)
9. Pṇehan Naṣibaṭi (13.18-19)
10. Pwul mboṣ (13.20-25)

Uko wi Naṣibaṭi aṭēpnun ṭi abukul aṭup

¹ Naṣibaṭi aṭēpna ṭfa ṭi *baṭuparul ṇyaaṣ ṇtum ado kĕ bado iko itum aṭiiniyaan na bateem nja. ² Kĕ ṭi ṇwal ṇbaaṣaani ṇi ṇwoon ṇi aṣē ṭēpna ṭi Abukul aṭiini na nja. Abukul mēnt i i adaton ado kĕ aka iko bti, ṭi ul i i aṭēpnun kak apaṣ baṭi na mboṣ. ³ Abukul awoon bjeehi banjaan badiiman mndēm mi nul, ul ajaan adiiman uko wi awoon na manjoonan. Ul amēbanun iko bti yi apaṣun na uṭup wi nul unwoon na mnhina. Ajinṭan baṣaan ṭi ipekadu yi baka aṣē ya aṭo du kaṇen kadeenu ki Naṣibaṭi du baṭi.

Mndēm mi abuk Naṣibaṭi mampelun mi ṇwanjut

⁴ Mndēm mi Abuk Naṣibaṭi mampel maakan mi ṇwanjut, kĕ hēnk di Naṣibaṭi awululun katim kampelun ki ṇa. ⁵ Na manjoonan, Naṣibaṭi aambaan kakaara na uwanjut ulon:

« *Iwi iwoon Abuk naan,*

ṇṭa di dṭup aji dwo ṣaaṣ? » ✧

Kĕ aambaan kaṭiini ṭi uko wi ulon ṭi ṇa kaji :

« *Nji dwo Aṣin, ul aṣē wo Abuk naan.* » ✧

⁶ Ți wal wi NașibaȚi abiiŋ awo i pyil Ți umundu Abukul, anwoon bajeen, aji :

« *Nwanjut bti ŋawo kadĕmana.* »[☆]

⁷ Kĕ Ți uko wi ŋwanjut, upiitana Ți *Ulibra wi NașibaȚi aji :

« *NașibaȚi ado ŋwanjut ŋi nul kĕ ŋawo ji uyook
ado ŋa kĕ ŋawo ji bdo banklaŋsiŋ.* »

⁸ Kĕ NașibaȚi așĕ Țiini na Abukul aji :

« *Iwi NașibaȚi, pșihu pawo pi mnto,
pșih pi nu pawo ptool.*

⁹ *Iŋal uko unwoon uťool apok buťaan,
ukaan kĕ nji NașibaȚi i nu ndatu
awulu mnlian mampeluŋ mi banwoon na iwi bti.* »[☆]

¹⁰ Akak aȚiini aji :

« *Iwi Ajugun, ipașuŋ mboș du ujuni
aboman baȚi na iŋen yi nu.*

¹¹ *Iko mĕnt iluŋ kaba,
iluŋ kamĕn ji imișa.*

Kĕ iwi ișĕ duka.

¹² *Iluŋ kaŋuj ya ji imișa,
iluŋ kawohĕș ya ji imișa,
kĕ iwi ișĕ duka jibi iwoon,
ŋnuur ŋi nu ŋaankba.* »[☆]

¹³ NașibaȚi aambaan kajakaara na uwanjut wi nul ulon:

« *Biin iťo Ți kaŋen naan kadeenu
te wal wi nji kaťuun bașooradu Ți ihoťu uťeeh.* »[☆]

¹⁴ Nwanjut bti ŋawo wo ŋhaaș ŋanklemparuŋ NașibaȚi. Ayil yil ŋa ŋabi pťenk banwoon i kabuur te mnto.

2

Mbuur mnweek

¹ Ukaan kĕ ŋwo biki kamĕban bnuura uko wi ŋtiinkuŋ, kaȚi ŋluŋ ŋneem. ² Na manjoonan, uťup wi NașibaȚi aťĕpnuŋ Ți ŋwanjut aťup bateem nja uyimani. Ŋaan awoon aandi ptiink wa, kĕme awo aanťaș uko wi ujakuŋ, NașibaȚi akoba kakob kantaanuŋ na pjuban pi baka. ³ Kĕ hum di di ŋhiluŋ kabuur kakob mĕnt woli ŋĕnji ŋtiink uťup wi mbuur mnweek wi Ajugun Ți uleeful ajunnuŋ aťup? Bantiinkuŋ wa badiiman nja kĕ ujoonani. ⁴ NașibaȚi akak afaŋan baka, wi adoluŋ iko iŋoŋarĕnaan na mlagre mntum abot ado kĕ *Uhaaș wi nul uwul baŋaan uťen wi wa jibi aŋaluŋ.

Yetu ajaan aťij mbuur

⁵ Na manjoonan NașibaȚi aando ŋwanjut ŋașih umundu wi akbiin ppaș wi ŋťiiniyaanuŋ. ⁶ Kĕ hĕnk di upiitaniin Ți *Ulibra wi nul aji :

« *Ŋaan awo in kĕ idoo șala?*

*Abuk ŋiint awo in kĕ idoo řo ptena?

⁷ *Iwalana ado kĕ ŋwanjut ŋapela ŋwal ŋntiinku,
idola kĕ awo na mndĕm mnweek,*

⁸ iťu iko bti Ți ihoťul uťeeh. »[☆]

☆ 1:6 Pleșan 32.43. ☆ 1:9 Kaŋaam 45.7-8. ☆ 1:12 Kaŋaam 102.26-28. ☆ 1:13 Kaŋaam 110.1.

☆ 2:8 Kaŋaam 8.5-7.

Wi Naşibaŋi aŋuun iko bti ŋi ihoŋul uŋeeh, aanduk nin uko ulonŋ. Kĕ nşĕ wo kakşa nşendo bi win hĕnkuŋ kĕ iko bti iwo ŋi ihoŋul uŋeeh. ⁹ Yetu i Naşibaŋi awalanuŋ ado kĕ nşwanjuŋ nşapela nşwal nştiinku, nşwina hĕnkuŋ kĕ awo na mndĕm mnweek ŋiki ahaj aket. Bnuura bi Naşibaŋi bakaanŋ kĕ aket pa baŋaan bti.

¹⁰ Na manjoonan, Naşibaŋi andoluŋ iko bti kĕ iwoo, abot anjal uwo hanŋ, abi nşal pdo baŋaan batum bawo babukul, baŋok ŋi mndĕm mi nul. Aŋĕpna ŋi mnhanŋ mi Yetu ahajuŋ adola kĕ abaaŋĕş ulempul ŋi mboş, aŋij baka mbuur. ¹¹ Kĕ Yetu, anjaan ajinŋan baŋaan ŋi kĕş ki Naşibaŋi na biki ajinŋanuŋ başĕ ŋok bukal bti Aşin baka. Ukaanŋ kĕ aankowa pdo kadu baka babuk aşin, ¹² aŋiini ŋi *Ulibra wi Naşibaŋi aji :

« *Dluŋ kaŋiiniyaan katimu ŋi ptoof pi bayiŋ naan dluŋ kadĕmanu ŋi kadun ki baŋaan batum.* »✧

¹³ Akak aji :

« *Nji, dŋu mnhaŋ mi naan bti ŋi Naşibaŋi.* »✧

Akak aji :

« *Nji wi na baŋaanŋ biki Naşibaŋi awulnuŋ.* »✧

¹⁴ Hĕnk keeri, kĕ jibi baŋaan mĕnŋ bawoonŋ baŋaan bajĕn, hĕnk di Yetu akakuŋ ŋaanŋ najĕn ji baka, ahilna ŋi pkeŋ pi nul aba na *Untaayi Uweek unkaanŋ mnhinna mi pkeŋ. ¹⁵ Baŋaanŋ babi wo wo ubida wi baka bti ji bakalabuş, wi bakŋiinŋ pkeŋ. Abuuran baka wi akeŋuŋ. ¹⁶ Na manjoonan, mĕnŋ nşwanjuŋ nşuŋi nşuŋi akŋĕnkuŋ, aŋĕnk ŋĕnk babuk *Abraham. ¹⁷ Kĕ hĕnk di awoonŋ kakak ŋaanŋ najĕn ji bayiŋul, kahilna kawo *naşih i baŋĕnan anjaanŋ aŋaga abot aji do uko wi Naşibaŋi ajakuŋ. Aket keŋ Naşibaŋi ahilna amiir ipekadu yi baŋaanŋ biki nul. ¹⁸ Kĕ jibi ahajuŋ, kĕ bawuuka ajuban, hĕnk di ahiniinŋ kaŋĕnk biki bakwuukunŋ bajuban.

3

Yetu apel Moyit

¹ An bayiŋ naan nanwoonŋ bajinŋ ŋi kĕş ki Naşibaŋi kĕ adatan, natenan keeri ŋi Yetu. Naşibaŋi ayila kĕ awo *naşih i baŋĕnan, uko mĕnŋ wi wi nşfiyaaruŋ akuŋ aŋup. ² Ado iko bti yi Naşibaŋi aŋu'uluŋ ulemp mĕnŋ ajakuluŋ ado jibi *Moyit adolanŋ iko bti yi Naşibaŋi aŋu'uluŋ pdo ŋi katoŋ ki nul kanwoonŋ pntaali pi nul. ³ Anniwuŋ katoŋ adĕm apel katoŋ, kĕ hĕnk di Yetu ataaruŋ na pyeenk mndĕm mampeluŋ mi Moyit. ⁴ Katoŋ kandoli ŋaanŋ ajaanŋ aniw ka, Naşibaŋi aşaanŋ aji do iko bti. ⁵ Moyit awo nalempar Naşibaŋi, ado iko yi Naşibaŋi aŋu'uluŋ pdo ŋi katoŋ ki nul kanwoonŋ pntaali pi nul, ajukan uko wi Naşibaŋi akluŋ kaduiman. ⁶ Kĕ Krittu aşĕ wo abuk katoŋ i Naşibaŋi aŋuunŋ ŋi kadun ki ka. Nja nşaanŋ awo katoŋ mĕnŋ woli nşmĕban akuŋ ahaŋ ŋi a, alilan ŋi uko wi nşaŋuŋ.

Plipara ppok pŋaş uko wi Naşibaŋi ajakuŋ

⁷ Ukaanŋ kĕ, jibi *Uhaaş wi Naşibaŋi uŋupuŋ:

« *Woli natiink nŋa pdiim pi nul,*

⁸ *nawutan kadĕnĕŋan nşhaaş,*

jibi bateeman babiinŋ ado, adeka kafet unuur wi bakdakuluŋ du *pndiis. »

⁹ Naşibaŋi aŋiini aji :

« *Du pndiis mĕnŋ, bateeman bado na pten me nhil pdo uko wi njakuŋ, adakĕn, te bawin iko yi nşuŋ ndoluŋ* ¹⁰ *nşubal iŋĕen nşbaakĕr.*

Ukaanŋ kĕ nşuŋ ndeebaŋĕr pntaali mĕnŋ aji :

“Nyhaaş ŋi baka ŋaji ŋaneeman baka unuur undoli,
baandi ptaşen.”

11 *Uko waŋ ukaaŋ kĕ mmehna, wi ndeebaţuŋ, aji :*

“Baankneej nin du dko di nji mbomanuŋ baka aji banoorfĕnaan.” ✧

12 An bayiţ naan, naţaaƿaraan aloŋ ʒi an awo na uhaaş uwuţaan, aţaaŋan pfiyaar adoo low Naşibaţi anjaan awul ubida. 13 Nabaa wo kaţĕp ʒĕp kaţĕŋĕndĕr ŋnuur bti ŋi naktiinkuŋ pdiimul, pekadu dawutna kaguur nin aloŋ ʒi an adĕnĕţĕn uhaaşul. 14 Nwo ʒi ploolan na *Krittu na manjoonan woli ŋmĕban te ubaaŋsaani ʒi mnhaţ mi ŋbiin awoonaan du ujuni. 15 Jibi nţupanaŋ: « *Woli natiink nţa pdiim pi nul, nawutan kadĕnĕţan ŋhaaş,*

jibi bateeman babiin ado, adeka kafĕţ unuur wi bakdakuluŋ. » ✧

16 Na manjoonan in abiiŋ atiink pdiim pi Naşibaţi aşĕ deka kafĕţ? Mĕnt baŋaan bti bampĕnnuŋ uţaaƿ wi *Ejĭptu kĕ *Moyit awo ʒi kadun ki baka i? 17 Kĕ bahoŋ biki adeebaţĕruŋ ŋşubal iŋĕen ŋbaakĕr ba? Mĕnt bamiin ajuban akeţ du pndiiş baka i? 18 Bahoŋ biki amehniin aji baankneej du dko di abomanuŋ baka babi banoorfĕn ba? Mĕnt bamiin apok ptiinka baka i? 19 Nwin bnuura kĕ baambi hil pneej du dko dnoorfĕnaani di nul ʒiki bapok pfiyaar.

4

1 Kahon mĕnt ki Naşibaţi abiiŋ ahoŋ aji bahil kaluŋ kaneej du dko di abomanuŋ baka aji banoorfĕnaan kahuma da pa nja. Nawulĕn ŋdo kaţi keeri aloŋ ʒi an aduka kafĕţ. 2 Ntiink *Uţup Ulil Unuura jibi bamiin awo ʒfa du *pndiiş batiinkuŋ wa. Kĕ uţup wi batiinkuŋ uşĕ wo uunka udooŋi ʒi baka ʒiki wi batiinkuŋ wa baanfiyaari. 3 Kĕ nja ŋnfiyaaruŋ, ŋluŋ kaneej du dko di Naşibaţi abomanuŋ nja aji ŋnoorfĕnaan di aţiiniyaanuŋ ʒi *Ulibra wi nul wi ajakuŋ ʒi uko wi bateem nja :

« *Uko waŋ ukaaŋ kĕ mmehna, wi ndeebaţuŋ, aji :*

“Baankneej nin du dko di nji mbomanuŋ baka aji banoorfĕnaan.” ✧

Kĕ ulemp wi Naşibaţi adoluŋ ʒi ppaş umundu uşĕ ba undiimaan. 4 Bapiit ʒi dko dloŋ di *Ulibra wi nul aji : « *Naşibaţi anoorfĕn ʒi unuur uţĕnk paaj na uloŋ wi adoluŋ ulempul bti aba.* » ✧ 5 Dkak akakalĕş uko wi Naşibaţi aţupuŋ: « *Baankneej nin du dko di nji mbomanuŋ baka aji banoorfĕnaan.* » ✧

6 Bantiinkuŋ uteek *Uţup Ulil Unuura mĕnt, baanneej du dko mĕnt ʒiki babi pok ptiink Naşibaţi. Kĕ baŋaan baloŋ başĕ hilan te hĕnkuŋ kaneej da. 7 Uko waŋ ukaaŋ kĕ Naşibaţi abi ʒo ajon, ado unuur uhalu undu'aniin « *nţa* » wi aţĕpnuŋ ʒi mntum mi *Dayit, aţup ŋţup ŋi ndooŋ abi ʒupan aji : « *Woli natiink nţa pdiim pi nul, nawutan kadĕnĕţan ŋhaaş.* » ✧

8 Woli Yoţuwa* ado lah bateem nja kĕ banoorfĕn na manjoonan, Naşibaţi aankʒiiniyaan unuur uloŋ. 9 Pntaali pi Naşibaţi paduka keeri unuur uloŋ wi pnoorfĕn ji wi nul. 10 Nĕaan anneejuŋ du dko di Naşibaţi abomanuŋ pa pnoorfĕn, aji noorfĕn noorfĕn ulemp wi adoluŋ jibi Naşibaţi anoorfĕnuŋ ʒi ulemp wi adoluŋ. 11 Nawulĕn ŋtaman keeri ŋneej du dko di pnoorfĕn mĕnt,

✧ 3:11 Kaŋaam 95.7-11. ✧ 3:15 Kaŋaam 95.7-8. ✧ 4:3 Kaŋaam 95.11. ✧ 4:4 Ujuni 2.2. ✧ 4:5

Kaŋaam 95.11. ✧ 4:7 Kaŋaam 95.7-8. * 4:8 ʒi ugrek katim ki Yotuwa kanaam katiinkare na ki Yetu. Natanan ʒi Pleşan 31.7; Yotuwa 21.44; 22.4; 23.1

nin ñaaj alonj ti nja awutna kawo aanneej da, wi akpokunj ptiink Naşibaţi ji bateem nja.

¹² Na manjoonan, Uţup wi Naşibaţi uwo ujeb, uka mnhina, abot ajul apel kakej ki nde ntëb. Uko wi aţupunj wunj uji ufal te kadoo ban du uhaaş na uşal meet, kaneej te du dko di imoh iyitiiraanunj na du imoh meet ; uji uten iko yi ñaaj najën aţalunj na yi aşalunj du uhaaşul. ¹³ Nin ñaaj aanhil kamena Naşibaţi, iko bti iji ipën kawinana ti kës ki nul ; ul i nwoonj kaţup uko wi nđoonj.

Krittu naşih i baţenjan naweek i nja

¹⁴ Name kë nka *naşih i baţenjan naweek anyaan te du baţi : ul awoonj Yetu, Abuk Naşibaţi. Ukaanj kë nwo kamëban kaliint ti uko wi njakunj aji nfiyaari. ¹⁵ Naşih i baţenjan naweek i nkaanj aji miir nja ti pbiişna pi nja ţiki bawuuka ajuban ti iko bti jibi bawuukunj nja njuban kë aambaanj ka-jubanaara. ¹⁶ Nawulën keeri nđog na mntëj Naşibaţi anwoonj ajug bnuura, ahilna ańaga nja njkuţ njeenk bnuura, kahilna kaţënkana ti wal wi njkumiinj.

5

¹*Naşih i baţenjan andoli aji datana ţi ptoof pi bańaanj, ulemp wi nul uwo pdo kaţoor baka ţi kadun ki Naşibaţi, aji ţen kabof kado iţenjan pa ipekadu yi baka. ² Ul ti uleeful atum dko di abiinkniinj, ukaanj kë aji hinan pmiir banwoonj baammee aşe neem. ³ Kë wi ajaanj abiişna ul ti uleeful, awo i kado iţenjan, Naşibaţi ahilna apënan ipekadu yi nul na yi bańaanj bti. ⁴ Nin ñaaj aanhil kanaţa kaji awo naşih i baţenjan, Naşibaţi ajaanj adu'a awo naşih i baţenjan jibi abiinj adu *Aaron.

⁵*Krittu kak aannaţa naţa aji ul awo *naşih i baţenjan : ayeenkna pa du Naşibaţi anjakulunj ti *Ulibra wi nul :

« *Iwi iwoonj Abuk naan,
nńa di dţup aji dwo şaaş**. »

⁶Hënk di di ajakunj kak aji :

« *Iwo naţenjan te mnto ji *Melkitedek.* »*

⁷ Wal wi *Krittu awoonj ñaaj najën ti mboş, ańehan akuţ akooţ na idiim iweek na mnkuul Naşibaţi anhinanunj kabuurana pkeţ. Kë atiinka ţiki aji ţaşa bnuura. ⁸ Ajuk ti iko bti yi ahajunj uko unwoonj pdo katiink Naşibaţi, te adoo wo wo Abukul. ⁹ Abaańëş ulemp wi nul ti mboş, ahil hënkunj kabuuran te mnto bańaanj bti banjaanj batiinka. ¹⁰ Na manjoonan, Naşibaţi adu'ulunj kë awo *naşih i baţenjan ji Melkitedek.

Plipara ppën ti pfiyaar

¹¹ Nka iko itum yi pţup ti uko mënt kë ikak atam ppibanan ţiki naanji natar ti pyikrën. ¹² Nado bi wo wo lah kawo bajukan undiimaan aşe huma nnuma bajukanan iko iteek ti uko wi Naşibaţi : nahum nnuma mntow, naando bi hilan pde pde pantamunj. ¹³ Kë ñaaj anhumunj ti mntow, aanji me uţup unjaanj ujukan uko unwoonj utool ti kës ki Naşibaţi : awo napoţ nampoti. ¹⁴ Kë pde pantamunj paşe wo pi baweek, baji baţëpna ti iko yi bawinunj kahilna kapaţëş bnuura na buţaan.

6

¹ Hënk keeri, nawulën nđuk pjukan pteek ti uko wi *Krittu, nja du pjukan panwoonj pi banliintunj ti pfiyaar. Nënkak akak ti pjukan pteek mënt, panwoonj pi pwut pdo iko inkţijunj pkeţ, pi pfiyaar Naşibaţi, ² pi pjukan ti uko wi

batitmu ^{*}, pi ppaf iñen, pi pnaṭa ṭi pkeṭ na pi pwayeş pbaañsaani. ³ Uko mēnt wi wi nkdoluŋ, ulille Naşibaṭi.

⁴ Na manjoonan, bambiinj ayeenk bjeehi bi Naşibaṭi, ayeenk uṭen unwoonuŋ du baṭi, ayeenk ^{*}Uhaaş wi nul, ⁵ awin jibi uṭup wi nul unuuri, awin mnhina mi pşih pi Naşibaṭi pankmbiinj, ⁶ aşē duk bgah, űaaŋ aanhil nin kado baka baṭēlēş űbida űi baka, bakak bafiyaar : bawo wo ji bakak apaŋ Abuk Naşibaṭi ṭi kruṭ, akowandēna ṭi kadun ki bañaaŋ.

⁷ Na manjoonan, woli mboş mi uşubal ujaan uşubar wal undoli manbuk űdeey űannuuriinj pa biki bajaaraduŋ űa, Naşibaṭi aji wul mboş mēnt bnuura. ⁸ Kē maűşale buk iyiw na umbiilu, manji manwaaŋ udooni, kakak i pbi kafēpana, manji mambi baañşaan ṭi pṭēr.

⁹ An banoh naan biki nűaluŋ maakan, woli űdoo ṭiini haŋ na an, űme bnuura kē nawo ṭi bgah bnuura banjaaŋ baṭij mbuur. ¹⁰ Naşibaṭi awo naṭool, aankṭilma ulemp wi nan na uűal wi naűaluluŋ, adiiman wa, wi nabiinj aṭēnk bañaaŋ biki nul abot aṭēnkaara ṭēnk baka te nṭa. ¹¹ Kē űşē űal andoli ṭi an aji mēban kaliint te ubaañşaani, uko wi nahaṭuŋ uhilna udolana bṭi. ¹² Hēnk, nawutan kaşabēr, naṭepan ṭēp nawo ji bantamanuŋ ṭi pfiyaar te adoo yeenk uko wi Naşibaṭi ahoűuŋ.

Uko wi Naşibaṭi ahoűuŋ

¹³ Wi Naşibaṭi akhoűuŋ Abraham, aanka ampeluli i ahiluŋ kamehna ṭi kadunul, ukaaŋ kē amehna ṭi bkowul ¹⁴ aji : « *Dmehna aji dwulu bnuura bweek maakan, ddo pntaali pankpēnnuŋ ṭi iwi paṭum.* »^{*} ¹⁵ Kē Abraham aṭo amiir ayeenk uko wi Naşibaṭi ahoűuluŋ. ¹⁶ Na manjoonan, bañaaŋ bajēn baji bamehna ṭi ampeluŋ baka, kē pmehna mēnt paűi paṭiiman kē uko wi űaaŋ aṭupuŋ ujoonani kaşē ba bṭup. ¹⁷ Hēnk di Naşibaṭi, wi aűaluŋ paṭiiman banwooŋ i kayeenk iko yi ahoűuŋ kē uko wi ajakuŋ aji ado wa, amehnaa. ¹⁸ Naşibaṭi aanhil kaṭup uko unwoon uunjoonani, ukaaŋ kē uko wi ahoűuŋ amehna uunhil kaṭēlēş. Hēnk, nja űűiinj aya du Naşibaṭi űwo na mntēŋ mnweek kahilna kayeenk uko wi űhaṭuŋ unkmbiinj. ¹⁹ Mnhaṭ mēnt manwo uko unṭijanuŋ ubida wi nja, manji mando nja űneeŋ kaṭēp blaañ bweek bantaanuŋ na ^{*}dko dyimanaan maakan, di Naşibaṭi awooŋ. ²⁰ Yetu aneeŋ nja da uteek, ahilna pṭēnk nja, akak naşih i baṭeűan te mnto ji ^{*}Melkitedek.

7

Melkitedek naşih i baṭeűan

¹ ^{*}Melkitedek mēnt, abiinj awo naşih i ubeeka wi Falem akuṭ awo naṭeűan i Naşibaṭi ^{*}Andēmű Maakan. Wi Abraham awoonuŋ uguṭ wi afiűnuŋ başih baloŋ, Melkitedek aya akita añehan Naşibaṭi awula bnuura. ² Wal mēnt Abraham awula kafah kaṭēnk iñeen ṭi iko yi aṭeűuŋ du başih mēnt. Katim ki Melkitedek kawooŋ « naşih naṭool »; akak awo naşih i Falem, uwooŋ « naşih i mnjeeh. » ³ ṭi ^{*}Ulbra wi Naşibaṭi baantjiiniyaan aşin, kē baantjiiniyaan anin, baankak aṭjiiniyaan bateem na unuur wi abukiinj, na wi aketuŋ. Awo naṭeűan te mnto ji Abuk Naşibaṭi.^{*}

⁴ Natanan jibi Melkitedek awo i űaaŋ naweek : ^{*}Abraham aatem nja adoo wula kafah kaṭēnk iñeen ki iko yi aṭeűnuŋ du uguṭ. ⁵ Kē ^{*}Bgah bi Moyit başē jakun kē biinj bubuk ^{*}Lewi banwooŋ baṭeűan, bañaaŋ bawo kawul baka kafah kaṭēnk iñeen ki uko wi bakaan, te bakaan mēntan, bawo bayit

^{*} **6:2** Batitmu : Ulome baṭjiiniyaan ṭi bañow bi bayuday na batitmu bi Yowan na bi Krittũ. ^{*} **6:14** Ujuni 22.16-17. ^{*} **7:3** Natanan ṭi Ujuni 14.18-20.

baka, bawo bukal bti biki pntaali pi Abraham. ⁶ Kē ul Melkitedek, anwoon aando wo wo i pntaali pi Lewi, ašē yeenkna ti Abraham kafah kaṭēnk iñeen ki iko yi atehnuj du ugut, añehan Našibaṭi awul bnuura Abraham anwoon ñaan i Našibaṭi ahoñuñ. ⁷ Kē ñaan anjaan añehan Našibaṭi awul bnuura, ašaañ apel i bawuluñ bnuura, bañaan bti bame uko mēñt. ⁸ Babuk Lewi banjaan bayeenk kafah kaṭēnk iñeen bawo bañaan bajēn bankkeṭuñ kē *Ulibra wi Našibaṭi ušē piit aji Melkitedek awohaara wo najeb. ⁹ Kē ṛhinan kaji : wi bubuk Lewi bajaan bayeenk kafah kaṭēnk iñeen, Lewi alukaara luk kafah mēñt wi Abraham alukuñ Melkitedek. ¹⁰ Na manjoonan Lewi aando bi buka, ašē woha da ti Abraham ateam wal wi Melkitedek ayaan akita.

¹¹ Ti bgah bi Našibaṭi awuluñ biki *Itrayel, biki pntaali pi *Lewi biki bawoon kajej bawo baṭejan biki Našibaṭi ; bawo baṭejan ji *Aaron. Kē pwo baṭejan pi baka pašē bi wo paankēši ; woli pakēš lah, hum di di bakaan anuma naṭejan alon kak ji *Melkitedek? ¹² Kē wi pjoš naṭejan pi nṭa papaṭuñ na pi ṭfa, bgah kak baṭēlēša. ¹³ Naṭejan nahalu i baktiiniyaanuñ ti awoon Ajugun. Ul awo i pntaali pmpaṭi, kē ti pntaali mēñt, nin alon aambaan kawoha naṭejan i Našibaṭi. ¹⁴ Bañaan bti bame kē Ajugun apēnna ti pntaali pi *Yuda, kē *Moyit ašē wo aantiiniyaan pntaali mēñt wi aktiiniyaanuñ uko wi baṭejan.

¹⁵ Kē uko ušē ujint hēñkuñ bnuura : naṭejan alon abii, ašē wo ji *Melkitedek. ¹⁶ Aanyeenkna ti bateem pwo naṭejan jibi upiitaniñ ti *Bgah bi Moyit, ayeenkna pa ti mnhina mi nul mi awatnuñ pkeṭ. ¹⁷ Na manjoonan, upiitana ti *Ulibra wi Našibaṭi aji :

« *Iwo naṭejan te mnto ji Melkitedek* ». »

¹⁸ Kē bgah bteek bašē bi kak abiišna akuṭ awaan udooni ti uko wi iṭejan, ukaan kē Našibaṭi apēnan ba. ¹⁹ Na manjoonan, *Bgah bi Moyit baando nin ñaan kē ajint ti kēš ki Našibaṭi. Kē Našibaṭi ašē wul nja mnhat mannuur-naaniñ, ti muñ mēñt mi mi ṛktēpnun kañoga.

²⁰ Našibaṭi amehnaa wi adatuñ Yetu Ajugun aji awo naṭejan. Aamehnaa wi bandukiñ bakakuñ baṭejan. ²¹ Aa, Našibaṭi amehnaa wi adoluñ kē Yetu awo naṭejan aji :

« *Nji Ajugan, dmehnaa,*
mēnkak ti uṭup wi naan :

« *Iwi, iwo naṭejan te mnto.* » »

²² Uko mēñt ukaan kē Yetu awo ankndoluñ nja ṛwo ti bhoṅar bannuur-naaniñ.

²³ Uka uko ulon kak : baṭejan bandukiñ babi ṭum ṭiki pkeṭ paneenan baka bawo baṭejan te mnto. ²⁴ Kē Yetu ašē wo na ubida wi mnto ukaan kē awo naṭejan te mnto. ²⁵ Uko wan ukaan kē ahilan kabuuran te mnto banjaan baṭēpna ti a kañog Našibaṭi. Awo najeb te mnto awo ti pñehandēr baka Našibaṭi.

²⁶ Yetu awoon keeri *naših i baṭejan i ṛnumiñ. Ayimani, aanjuban nin, ajint ti kēš ki Našibaṭi, apēn ti bado buṭaan adeenana du baṭi duuṭ. ²⁷ Aannuma pdo kado iṭejan na ṛnuur ji baših biki baṭejan bandukiñ banjaan bado ya kapēnanaan ipekadu yi baka na yi bañaan bti. Awul uleeful kē uwo bṭejan bankēšun. ²⁸ *Bgah bi Moyit babi do bañaan bajēn banjaan babiišna kē bawo baših biki baṭejan. Kē kamehna ki Našibaṭi kambiñ ti kafet ki bgah kašē do Abukul andoluñ iko bti yi aṭu'uluñ pdo kē awo naših i baṭejan te mnto.

8

Bhoṇar bhalu

¹ Na manjoonan, uko unkaanuṇ udooni ṭi uko wi ṇkṭupun uwoon; ṇka *naṣih i baṭeṇan anyaan aṭo du baṭi du kañen kadeenu ki pṭij pi pṣih pi Naṣibaṭi.

² Aji ṭeṇan du dko dyimanaan, dawoon *kaloona ki bayiti na manjoonan, ki iñen yi ñaan najen iwoon iintari, Naṣibaṭi Ajugun ataruṇ ka.

³ *Naṣih i baṭeṇan andoli baṭoorana ṭooran ado kado uṭen na iṭeṇan ; ukaan kē *Krittu kak awo kaka uko ulonṇ wi akṭenuṇ. ⁴ Woli awo lah ṭi mboṣ, aando wo wo naṭeṇan : balonṇ bawo da bankṭeṇanunṇ jibi *Bgah bi Moyit bajakuṇ. ⁵ Kē iṭeṇan yi baṭeṇan mēntṇ bajaanṇ bado iṣe ṭu kanaam na inkdolaniinṇ du baṭi, iwo wo ji ulimēntṇ wi ya. Na manjoonan, wi Moyit abiiṇ awo i pboman *kaloona ki bayiti, Naṣibaṭi aji na a : « *Tenan, ido ka bṭi kanaam na uko wi ndiimaniinṇ du pnkuṇ pi Finayi.* »[☆] ⁶ Krittu ul, Naṣibaṭi aṭu'a ulemp undemuṇ apel wi baṣih biki baṭeṇan bandukiinṇ, Naṣibaṭi aṭeṇna ṭi a ado bhoṇar bannuurnaaniinṇ, wi ahoṇuṇ iko innuurnaaniinṇ.

⁷ Woli bhoṇar bteek* baanka lah dko di babiṣni, Naṣibaṭi aanknuma pdo bṭebantēn. ⁸ Kē Naṣibaṭi aṣe ṇoman na pntaali pi nul aji :

« *Nji Ajugan dji :*

*ṇnuur ṇloṇ ṇabi ṇi nji kaluṇ kado bhoṇar bhalu,
bhoṇar bhalu na bañaanṇ biki Iṭrayel na biki Yuda.*

⁹ *Bhoṇar mēntṇ baankwo ji bi ndoluṇ na bateem baka
unuur wi mpēnanuṇ baka du utaak wi Ejiptu.*

*Baambi ṭijan bhoṇar bi naan,
ukaanṇ kē nji kak nwutan baka.*

¹⁰ *Nji Ajugan dkaṭ aṭiini aji :*
*woli ṇnuur mēntṇ ṇaṭeṇpi
bhoṇar bi nji kaluṇ kado na pntaali pi *Iṭrayel bii bi :*
*dluṇ kapiit bgah bi naan ṭi uṣal wi baka
dluṇ kapiit ba ṭi ṇhaaṣ ṇi baka,
dluṇ kawo Naṣibaṭi i baka,
kē bakluṇ kawo pntaali pi naan.*

¹¹ *Wal mēntṇ, nin aloṇ aankak anaṭa kaji ajukan akinṭul kēme ayiṭul
kaji na a : “Meen Ajugun!”*

*Bañaanṇ bṭi baluṇ kame'ēn,
du anwoonuṇ nampoṭi te du anwoonuṇ naweek.*

¹² *Dluṇ kamiir baka pjuban pi baka,
mēnkak aleṣ nin ipekadu yi badoluṇ.* »[☆]

¹³ Wi Naṣibaṭi aṭiiniyaanuṇ bhoṇar bhalu, ado bjon kē bakak awaan udooni. Kē uko unjonuṇ akak aṭaf, uji uban ṭi pba.

9

Idolade yi bhoṇar bteek

¹ Bhoṇar bteek babi ka idolade ṭi pdo Naṣibaṭi bṭeṇan abot awo na dko dyimanaan ṭi mboṣ. ² Hēnk, batan kaloona kalonṇ kanwoon na ṇmbanṇ ṇṭēb. Ṭi umbanṇ uteek wi kaloona mēntṇ wi bajaanṇ badu *dko dyimanaan, uka da ṇkaniya na umeeṣa wi bapafunṇ ipoom yi baṭeṇuṇ Naṣibaṭi. ³ Kē du kafetṇ ki blaañ uka da umbanṇ utēbantēn wi bajaanṇ badu *dko dyimanaan maakan.

☆ **8:5** Ppēn 25.40. * **8:7** Bhoṇar bteek : Baṭiiniyaan ṭi bhoṇar bteek, bi badoluṇ du pnkuṇ pi Finayi. Natanan ṭi Pṭi 24.3-8. ☆ **8:12** Yeremiya 31.31-34.

4 Wuŋ mēntan uwo na *bliit bi mngur bi uwuuru, banaan batërna mnkulan, na umaala unwoon bti wi uwuuru wi baŋuun pŋukar pi uwuuru panhaknuŋ pde pi *Yawe Nawat Kabuka awulun babuk *İtrayel du *pndiış, pde mēnt baji badu pa *Mana*. Pmul pi *Aaron pandukiin aŋeeñ hēnkun pawo da kak, na klaak kanfejuŋ apiitna *Bgah bi Moyit. 5 Kē ti umaala mēnt duut başē ŋu iko infejuŋ innaamuŋ na njanjut ŋi bajaan bado kerubim njanjaŋ nadiiman kē Naşibaŋi awo da. Ibaaklu yi ŋa iji ido blifi ŋi dko di bajaan batulna pŋaak ppēnanaan ipekadu. Mēnt wal wi pŋiiniyaan iko mēnt bti kajinŋan bnuura wii wi.

6 Wi iko mēnt bti ibomaniin hēnk, baŋejan baji baneej unuur undoli du umban uteek wi kaloona kado ulemp wi baka. 7 Kē *naşih i baŋejan ŋaŋ ajaan aneej ti utēbantēn ; aji neej da uyaaş uloolan ŋaŋ ti uşubal. Aji ŋij da pŋaak pi ŋko ŋi bafinaruŋ Naşibaŋi aŋen pa ppēnanaan ipekadu yi nul na yi baŋaŋ bti. 8 *Uhaaş wi Naşibaŋi udiiman bnuura ŋuŋ uko mēnt kē bgah bneejni du *dko dyimanaan maakan baanji bahaabşa, woli dko dyimanaan danwoon ŋi mboş dawohaara wo da. 9 Uko mēnt bti uwo uhoŋ wi wal wi ŋwoon wi nŋa. Uwoon kē uŋen na iŋejan indolaniin iinhil kado uhaaş wi ŋaŋ andoluŋ ya ujinŋi ŋi kēş ki Naşibaŋi. 10 Iwo idolade ŋaŋ ti uko wi pde, pdaan, na baŋow, yi Naşibaŋi aŋuun baŋaŋ pdo te wal wi akdoluŋ iko bti ikak ihalu.

Uko wi Krittü adoluŋ kabuuranaan nja

11 Kē *Krittü aşē pēn awinana ji *naşih i baŋejan andoluŋ iko inuura yi Naşibaŋi abomanuŋ nja kē iwinanaa ; aneej du kaloona kanwoonuŋ kaweeek, kanwoonuŋ kayimanaan. Kaloona mēnt kaambomanaan iŋen yi baŋaŋ bajēn, kaanwo ki umundu umpaşaniin wi. 12 Abi neej neej byaaş bloolan du *dko dyimanaan, aantul da pŋaak pi ŋpi ŋkaş na pi ŋgit ŋkaş: pŋaak pi nul pi pi atuluŋ abuuranaan nja te mnto. 13 Na manjoonan, woli pŋaak pi ŋpi ŋkaş na pi ŋgit ŋkaş na ufob umpēnuŋ ŋi ŋgit ŋantēruŋ yi bajaan bajeş ŋi baŋaŋ banŋopuŋ iji ijinŋan ŋleef ŋi baka, 14 hum di di pŋaak pi Krittü pawoon paankjinŋan njaaş ŋi nja kapēnan iko iwaan udooni injaan iŋij pkeŋ ŋhilna ŋdo kalempar Naşibaŋi anwoon najeb? Ul Krittü awo i mnto ukaan kē bŋejan bi adoluŋ wi awuluŋ uleful Naşibaŋi kē balila.

Bhoŋar bhalu

15 Uko unkaan kē Naşibaŋi aŋēpna ŋi *Krittü ankeŋuŋ alukna pjuban pi baŋaŋ badoluŋ, wi bawoon ŋi bhoŋar bteek, uwo kē baŋaŋ biki Naşibaŋi adatuŋ bahil kaduka te mnto na iko inuura yi ahoŋuŋ baka. Hēnk ado bhoŋar bhalu. 16 Woli baŋiiniyaan pduka na iko, uji wo kameeŋana kē ŋaŋ akeŋi. 17 Phiiŋ paji pataan wal wi pkeŋ pawoon, ŋaŋ aanhil kahiiŋ ŋaŋ anwoon najeb. 18 Hēnk, bhoŋar bteek bajunna pŋaak. 19 Wi *Moyit aŋupuŋ ŋi kadun ki baŋaŋ bti iko bti yi bgah baŋuun baka pdo, wi wi ajejuŋ pŋaak pi ŋgit ŋkaş na pi ŋpi ŋkaş na meel na pŋal pjeenkala na kanah ki bko bi bajaan bado *hitop ki aŋopuŋ ŋuŋ pŋaak na meel alēt ŋi ulibra wi bgah na ŋi baŋaŋ bti, 20 aşē ji : « *Pi pawoon pŋaak pankŋeŋanaanuŋ bhoŋar bi Naşibaŋi adoluŋ na an aji namēban ba.* »* 21 Hēnk kak di di alētūŋ pŋaak ŋi kaloona na ŋi iko bti yi bajaan baŋejan Naşibaŋi. 22 ŋi bgah, pŋaak pajaan pajinŋan iko bti ; woli paantuli, ipekadu iinji ipēn. 23 Woli bawo i kajinŋan iko innaamuŋ yi baŋi, inwoon du baŋi iwo i keeri kajinŋan na iŋejan innuurnaaniin.

24 Na manjoonan, mēnt ŋi *dko dyimanaan dambomanuŋ na iŋen yi baŋaŋ bajēn, danŋuun kanaam di manjoonan, di di *Krittü aneejuŋ. Aneej neej du

baṭi kahilna kanaṭ ṭi kadun ki Naṣibaṭi kayeṇan nja. ²⁵ Aanneej neej pdo kawul uleef uṣbal undoli jibi *naṣih i baṭeṇan ajaan aneej du dko dyimanaan kaṣe wul pñaak panwoon paanwo pi nul. ²⁶ Woli ado lah haṇ, ahaj nyaas ṇṭum du upaṣa umundu te hēnkuṇ. Na manjooṇan, ṭi ṇnuur ṇbaaṇṣaani ṇi ṇwoon ṇi apēn kawinana uyaas uloolan kabaana na pekadu wi awulun uleeful kē uwo bṭeṇan. ²⁷ Bañaan bajēn baji bakaṭ uyaas uloolan, Naṣibaṭi kawayēs baka. ²⁸ Kē hēnk kak di di Krittū awulun uleeful byaas bloolan, Naṣibaṭi apēnanaan ipekadu yi bañaan baṭum. Aluṇ kapēn kawinana uyaas utēbantēn, aankbi bi ppēnan ipekadu yi bañaan, abi bi pbuuran te mṇṭo bankyoonkuṇ ubi wi nul.

10

Krittū aba na iṭeṇan ijon

¹ *Bgah bi Moyit baanyuuj iko bti na manjooṇan, bawo wo ṭaṇ ulimēnt wi iko inuura inkluṇ kawulana faan. Bgah mēnt baji bahepar bado kadoha do uṣbal undoli iṭeṇan innaamuṇ. Uko mēnt udiiman kē baanhil kajinṭan piṣ bankṇogun Naṣibaṭi. ² Woli banjaan bado Naṣibaṭi iṭeṇan bakak lah ajinṭ mndani, baankak aṣal kē bawo na pekadu, baṭaṇan pdo kado iṭeṇan. ³ Babaa ṭep ṭep aji bado uṣbal undoli iṭeṇan, kē uko mēnt uji uleṣan baka ipekadu. ⁴ Na manjooṇan pñaak pi ṇgit ṇkaṣ na pi ṇpi ṇkaṣ paanhil nin kapēnan ipekadu. ⁵ Ukaan kē wal wi abiiṇ awo i pbi ṭi umundu, *Krittū aji na Naṣibaṭi :

« *Inṇal bafinaru ṇko*

kē inṇal baṭenu iko ilon

aṣe wulēn uleef wi ṇaṇ najēn ;

⁶ *ṇko ṇantēradiiṇ iinji klilandēr ṇa,*

iṭeṇan ppēnanaan ipekadu, iinji klilandēr ya

⁷ *Wal mēnt dji : “Iwi Naṣibaṭi, ṇji wi : dbi pdo uko wi iṇaluṇ,*

jibi upūtaniin ṭi uko wi naan ṭi *Ulibra wi nu.” »*

⁸ Hēnk, *Krittū adunna aji ṭi : *ṇko ṇantēradiiṇ iinji klilandēr ṇa, iṭeṇan ppēnanaan ipekadu iinji klilandēr ya,* kē bgah baṣe ji kē bañaan bawo i pdo iṭeṇan mēnt.

⁹ Akak aji : *ṇji wi : dbi pdo uko wi iṇaluṇ.* Hēnk aba na iṭeṇan ijon aṭij bi nul.

¹⁰ Ado keeri uko wi Naṣibaṭi aṇaluṇ, awul uleeful byaas bloolan, kē hēnk di ṇjinṭun ṭi kēs ki Naṣibaṭi te mṇṭo.

¹¹ Naṭeṇan andoli aji naṭa na ṇnuur kalempar Naṣibaṭi, aji do nyaas ṇṭum iṭeṇan, kē yuṇ mēntan iṣe wo iinji ipēnan nin pekadu di bañaan. ¹² Kē *Krittū aṣe do bṭeṇan bloolan banwoon bi mṇṭo, wi wi aṣaan aya aṭo ṭi kaṇen kadeenu ki Naṣibaṭi. ¹³ Hēnkun aṭoo ayoonk Naṣibaṭi *aṭu baṣooradul ṭi ihoṭul uṭeṣ.* ¹⁴ ṭi bṭeṇan bloolan ado kē bañaan biki aṭiṇ Naṣibaṭi kē bawo bajinṭ ṭi kēs ki Naṣibaṭi te mṇṭo. ¹⁵ Uko mēnt wi wi *Uhaas wi Naṣibaṭi uyuujun nja kē ujoonani wi ujakun aji :

¹⁶ « *ṇji Ajugan dṭiini aji :*

woli ṇnuur mēnt ṇaṭēpi

bhoṇar bi ṇji kaluṇ kado na pntaali pi *Iṭrayel bii bi :

dluṇ kapiit bgah bi naan ṭi ṇhaas ṇi baka,

dluṇ kapiit ba ṭi uṣal wi baka,

¹⁷ *dluṇ kamiir baka ipekadu yi baka,*

mēnkak aleṣ nin pjuban pi bajubanuṇ. »*

¹⁸ Wi Naṣibaṭi amiirun keeri ipekadu, ṇaṇ aankak anuma pdo iṭeṇan kapēnanaan ipekadu.

Nawulĕn nĕog Naŕibaŕi

¹⁹ An bayiŕ naan, hĕnkuŕ keeri nĕme bnuura kĕ pĕaak pi Yetu pantuliinj pado kĕ nĕhil kaneej du *dko dyimanaan maakan, ²⁰ ahaabĕŕ nja bgah bnuura banjaan bawul ubida, banŕĕpuŕ blaafi bweek banwoonŕ ŕi kadun ki dko dyimanaan maakan, banwoonŕ uleef wi nul. ²¹ Nĕkak aka *naŕiŕi i baŕeŕan naweek i Naŕibaŕi aŕuunŕ ŕi kadun ki katoh ki nul. ²² Nawulĕn keeri nĕog Naŕibaŕi na uhaaŕ uŕinj, na pfiyaar panjoonanunŕ, na uhaaŕ, wi Yetu ajinŕanunŕ na pĕaakul, na uleef wi baŕowunŕ na meel mnjinŕ apĕnan iko iŕop bti. ²³ Nawulĕn nĕmĕban nĕliint ŕi uko wi nĕhaŕunŕ akuŕ aŕup. Na manjoonan, nĕme kĕ Naŕibaŕi aŕi do uko wi ahoŕunŕ. ²⁴ Andoli ŕi nja adoon kataaf atĕnŕul, nĕhilna nĕŕĕnŕĕndĕr ŕi bŕalad na pdo iko inuura. ²⁵ Baŕaanŕ baloŕ baŕaal pwo baankmaar byit bi banfiyaarunŕ *Krittunŕ, kĕ uko mĕnŕ uŕĕ wo unuura ; nĕbaa wo kaŕĕp ŕĕp katĕnŕĕndĕr, wi nadoonŕ ame kĕ unuur wi ubi wi Krittunŕ uŕogi.

²⁶ Na manjoonan, wi nĕmeenŕ uko unwoonŕ manjoonan, woli ulil nja kĕ nĕdinan aŕi nĕduka ŕi pĕuban, unkak aka bŕeŕan banhilunŕ ppĕnan ipekadu. ²⁷ Wal mĕnŕ, nĕduka duka ayoonk na palĕnk pwayĕŕ pi Naŕibaŕi na bdoon bjeenkal bankluŕ katĕr bampokunŕ pŕaŕa. ²⁸ Woli nĕaanŕ apok pŕaŕ *Bgah bi Moyit, kĕ baŕaanŕ batĕb kĕme bawajanŕ baŕup aŕi ajubani, baanknagi'a, baji bafiŕa*. ²⁹ Naŕalan keeri uko unkdolunŕ anŕoorunŕ Abuk Naŕibaŕi, anŕuunŕ pĕaak pi bhoŕar pi aŕĕpnuŕunŕ awo najinj uko undaayanaan abot akar *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi unwoonŕ ukumpĕŕ wi bnuura. Nahinan kanunŕ jibi kakob ki unŕ mĕnŕan kakyibani. ³⁰ Na manjoonan nĕme anŕiiniinj aŕi : « *Nĕi dluŕ kalukanaan, nĕi dluŕ katuuman.* » Akak aŕi : « *Nĕi Ajugan dluŕ kawayĕŕ pntaali pi naan.* »*

³¹ Naŕibaŕi anwoonŕ najĕb amob le nĕaanŕ, unŕ mĕnŕan aŕi wuŕan maakan.

³² Naleŕan uko undolananŕ du ujuni wi nayeenuŕunŕ bjeehi bi Naŕibaŕi. ŕunŕ nĕwal mĕnŕ nawin mnhaj mnweek aŕĕ mĕban aliint. ³³ Babi karan nĕwal nĕloŕ ahajanana kĕ nawo bten bi baŕaanŕ, kĕ nĕwal nĕloŕ naŕok na banhajunŕ hanŕ. ³⁴ Nabi nĕaga biki bawatuŕ ukalabuŕ abot alilan ŕi uko wi batehuŕ bka bi nan, wi nameenŕ kĕ naka bka bannuurnaaniinj banwoonŕ baankba nin. ³⁵ Nawutan keeri kataŕanŕ phaŕ ŕiki mnhaŕ mĕnŕ mankaan kĕ nakeyĕn katuum kawĕek. ³⁶ Nawo kataman kahilna kado kado uko wi Naŕibaŕi anjalunŕ, hĕnk nayeenuŕ uko wi ahoŕunŕ. ³⁷ Na manjoonan upiitana ŕi *Ulibra wi Naŕibaŕi aŕi :

« *Uduka nĕwal nĕtiinku, nĕtiinku ntiinku, anwoonŕ i pbi aŕĕ bi, aankjon.* »*

³⁸ « *Nĕi Naŕibaŕi, dluŕ kawul ubida anwoonŕ naŕool ŕi kĕŕ ki naan ŕiki aŕfiyaari. Kĕ woli aloŕ adekĕn kafĕŕ, mĕnklilandĕra.* »*

³⁹ Kĕ nja, nĕnwo ŕi bankdekulunŕ kafĕŕ, kaneem ; nĕwo ŕi banfiyaarunŕ awo ŕi bgah bi mbuur.

11

Pfiyaar pi baŕaanŕ biki ŕfa

¹ Woli nĕfiyaar Naŕibaŕi, nĕi nĕme na manjoonan kĕ nĕluŕ kayeenk uko wi nĕhaŕunŕ, nĕme bnuura kĕ iko yi nĕwoonŕ nĕnwinini, iwoo abot ajoonan. ² Pfiyaar pakaanŕ kĕ bateem nja babi winana bnuura ŕi kĕŕ ki Naŕibaŕi. ³ Kĕ pfiyaar pi nja pakaanŕ kĕ nĕyikrĕn kĕ Uŕup wi Naŕibaŕi upaŕunŕ umundu, hĕnk di di iko yi nĕjaanŕ nĕwin ipĕnnunŕ ŕi iko inwoonŕ iinwinanaa.

4 Ƨi pfiyaar pi nul, *Abel awul NaŕibaƧi bƧerjan bannuuriin apel bi *Kayin. Pfiyaar mēntƧ pakaanƧ kē awo natool Ƨi kēŕ ki NaŕibaƧi, NaŕibaƧi Ƨi uleeful adinan ayeenk uƧen wi nul ; kē pul pakaanƧ kē baktiiniyaan uko wi nul wi adooƧ aketƧ*.

5 Pfiyaar pakaanƧ kē *Henok aya du NaŕibaƧi bē aantēpna Ƨi pket ; nin alon aanak awina win, NaŕibaƧi adeenuluƧ añooƧ du a. Upiitana Ƨi *Ulibra wi NaŕibaƧi aji Henok ado bi lilaara lil ji abi ado kadeeƧa. 6 Kē nin alon aŕē wo aanhil kalil NaŕibaƧi bē aanfiyaara. Na manjoonan, ñaƧan ankñogunƧ NaŕibaƧi aji wo kafiyaar kē awoo abot aji tuum banjaanƧ bala'a.*

7 Pfiyaar pakaanƧ kē *Nowe atiink uko wi NaŕibaƧi aƧupuluƧ unwoonƧ uundo bi winana. Amēban bnuura uko wi NaŕibaƧi ajakunƧ, aboman upuur aburanaan biki katohul bti. Pfiyaar mēntƧ pakaanƧ kē adiiman kē umundu udukaanaana, aƧēpna Ƨi pa, awo natool Ƨi kēŕ ki NaŕibaƧi*.

8 Pfiyaar pakaanƧ kē Abraham ado uko wi NaŕibaƧi ajakuluƧ wi adu'uluƧ ayila, kē aya du utaak wi NaŕibaƧi ahoƧuluƧ bē aamme dko di akyaan. 9 Ƨi pfiyaar mēntƧ aya awo ji nayaantƧ du utaak wi NaŕibaƧi ahoƧuluƧ, afēƧ Ƨi iloona. Itaak na Yakob bado haƧ kak, wi NaŕibaƧi ahoƧunƧ baka utaak mēntƧ ji a. 10 Abraham abi wo wo Ƨi pyoonk kafēƧ Ƨi ubeeka wi NaŕibaƧi aŕaluƧ abot aniw, wi Ƨniw ƧankēmunƧ.*

11 Pfiyaar pakaanƧ kē Abraham ahil abuk wi adooƧ aƧaf maakan kē *Faara aharul akak aƧañan kañowa, afiyaar na manjoonan kē NaŕibaƧi ado uko wi ahoƧunƧ*. 12 Uko mēntƧ ukaanƧ kē pntaali pweek papēnna Ƨi ñiint aloolan, andooƧ abi Ƨaf Ƨaf aduka duka ayoonk pket. Pntaali mēntƧ *patum ji njah Ƨi baƧi na pyiw panwoonƧ Ƨi kabanƧ ki bdēk** pi nin ñaƧan alon awoonƧ aanhil pƧēn.

13 BañaanƧ bakanƧ mēntƧ bti bafiyaar adooƧ ketƧ bē baanyeenk iko yi NaŕibaƧi ahoƧunƧ, aŕē winaara ya du kalowan akuƧ alilandēr ya. Badinan Ƨi kadun ki bañaanƧ aji bawo wo bayaantƧ Ƨi mboŕ mi, baanwo biki umundu wi. 14 Na manjoonan, bankƧiiniƧ haƧ badiiman bnuura kē bawo wo Ƨi pla utaak. 15 Woli banuh nuh lah wi bawoonunƧ, bahinan kakak da. 16 Kē baŕē bi Ƨal utaak unnuurnaaniinƧ, uwoonƧ utaak wi baƧi. Uko mēntƧ ukaanƧ kē NaŕibaƧi aankowa pdo kadu'ana NaŕibaƧi i baka, aboman baka ubeeka.

17 Pfiyaar pakaanƧ kē *Abraham abomandēr pjeƧ *Itaak abukul kafinƧar NaŕibaƧi, wi NaŕibaƧi añaluƧ pten me afiyaara. Abukul aloolan Ƨañ i akaanƧ i i ajejun kaƧerjan te NaŕibaƧi ado bi hoƧaara hoƧ, 18 ajaka aji : « Ƨi Itaak i i pntaali pi Ƨi njih nhoƧiƧ paktēnƧunƧ. »* 19 Abraham afiyaar kē NaŕibaƧi aka mnhina mi pnaƧan bañaanƧ Ƨi pket ; uko mēntƧ ukaanƧ kē NaŕibaƧi akakana abukul, kē uko mēntƧ uwo wo ji NaŕibaƧi anaƧan Itaak Ƨi pket*.

20 Ƨi pfiyaar, *Itaak añehan NaŕibaƧi awul *Yakob na *EƧawu bnuura Ƨi uko unwoonƧ i kalunƧ kabi.*

21 Ƨi pfiyaar, *Yakob wi añoganunƧ pket, añehan NaŕibaƧi awul bnuura andoli Ƨi babuk *Yotef aŕē mēban Ƨi pjuuƧi pi nul anƧup adēman NaŕibaƧi*.

22 Ƨi pfiyaar, *Yotef wi añoganunƧ pket aƧiiniyaan wal wi babuk Itrayel bakluƧ kapēn Ƨi *Ejjiptu, aƧup babukul hum di bakluƧ kado na imoh yi nul*.

23 Ƨi pfiyaar bajug *Moyit bamena kli kwajantƧ wi abukiinƧ. Bawin kē napoƧ anuura aŕē pok pdo uko wi naŕiƧ ajakunƧ bē baanlēnki.

* 11:4 Natenan Ƨi Ujuni 4.3-10. * 11:6 Natenan Ƨi Ujuni 5.24. * 11:7 Natenan Ƨi Ujuni 6.13-22.

* 11:10 Natenan Ƨi Ujuni 12.1-5; 23.4; 35.12,27. * 11:11 Natenan Ƨi Ujuni 18.11-14; 21.2. * 11:12 Ujuni 22.17. * 11:18 Ujuni 21.12. * 11:19 Natenan Ƨi Ujuni 22.1-10. * 11:20 Natenan Ƨi Ujuni 27.27-29. * 11:21 Natenan Ƨi Ujuni 27.39-40. * 11:22 Natenan Ƨi Ujuni 50.24-25; Ppēn 13.19.

24 Pfiyaar pakaan̄ kē *Moyit abi pok pdu'ana abuk ñaaṭ abuk Farawuna naṣih wi abiiṅ akak naṭaṣa. 25 Ahokan phaj na bañaan̄ biki Naṣibaṭi kē di pwo ṭi iko ilil yi pekadu inwoon̄ iinji ijon. 26 Afiyaar kē pwut bakowandēna ji *Krittu paka udooni apel pyok bti panwoon̄ ṭi *Ejiptu, aten alowan aṣal katuum kankluṅ kayeenkana. 27 Pfiyaar pakaan̄ kē apēn du Ejiptu, awo aantō aten udeeb wi naṣih, amēban aliint̄ ji ñaaṅ anwinuṅ Naṣibaṭi anwoon̄ aanhil kawinana. 28 Pfiyaar pakaan̄ kē ado *Ufettu wi Mbuur alēt pñaak ṭi ilēman yi itoh uwanjut wi pkeṭ uwutna kafin̄ bapoṭ bajeen biki bañaan̄ biki *Itrayel.

29 Pfiyaar pakaan̄ kē babak *Itrayel bamuur *bdēk bjeenkal awo wo ji bawo ṭi dko dkay ; kē wi bañaan̄ biki *Ejiptu bakdoon̄ na pmuur ba, bayooraa.

30 Pfiyaar pakaan̄ kē ṅniw ṅi Yeriko ṅajot wi babak *Itrayel bafooyuṅ ṅa ṅnuur paaj na ulon̄. 31 Pfiyaar pakaan̄ kē *Rahab naṭuunk ayeenk bnuura babak Itrayel bambiin̄ amena abi pten ubeeka. Hēnk, aankeṭ na bandekuṅ Naṣibaṭi kafet.

32 We wi nkaan̄ aṭup? Mēnka bwal bṭiiniyaan bi Gedeyon na Barak na Tamton na Yefte na *Dayiṭ na *Famiyel na baṭupar Naṣibaṭi bandukiin̄. 33 Pfiyaar pi bukuṅ mēnṅan pakaan̄ kē bawat ṅtaak, aṣih bañaan̄ bnuura, abot ayeenk uko wi Naṣibaṭi ahoṅuṅ baka. Pfiyaar pakaan̄ kē badēt mntum mi ṅnlihu, 34 awo ṭi bdoō aṣē wo baanyiki, abuur pkeṭ pi kej. Babi maak aṣē kak ajeb ; babi tam ugut adookar na bangoli biki ṅtaak nyaan̄. 35 Ṭi pfiyaar, baat baloṅ bawin kē banaṭan biki bakeṭandēnuṅ akakan baka.

Baloṅ bahajan baka te kē badoo keṭ kē bapok babuuran baka kahilna kanaṭa ṭi pkeṭ, kaka ubida unnuurnaaniin̄. 36 Baloṅ kak baben̄ baka akob baka na itintēl, baloṅ kē batan baka awat ukalabuṣ. 37 Baloṅ batap baka mnlaak afin̄, baloṅ kē bamob baka afal ṭi ptoof, baloṅ kē bafin̄ baka na kej. Baloṅ baji bañaay na dko kawohara injan yi ṅkaneel, kēme yi ṅpi, awo bajuuk, kē baknooran baka ahajan baka. 38 Bañaan̄ mēnṅ babi nuura ṅhaaṣ maakan adoo wo baanhil pfēt ṭi umundu wi. Babi ñaay na *pndiiṣ na inkun̄, awo ṭi injiir na ihēr.

39 Pfiyaar pakaan̄ kē bukal bti bawinana bnuura ṭi kēs ki Naṣibaṭi te baando bi yeenk uko wi abiiṅ ahoṅ. 40 Na manjoonan, Naṣibaṭi abi ṭu ṭu ṭi uṣal pboman nja uko unnuurnaaniin̄ bawutna kawo bajinṅ ṭi kēs ki Naṣibaṭi kaduk nja.

12

Nawulēn ṅjaban kēs ṭi Yetu

1 Bañaan̄ banfiyaaruṅ biki mbaan̄ aṭiiniyaan ṭiiniyaan bawo ji pntuk pweek panfooyuṅ nja aten. Nawulēn ṅwalan keeri iko inkdiṭanuṅ nja, na pekadu danjaan̄ datam pjab ṭi nja, ṅtaman ṅdo kaṭi pṭi pi baṭuun̄ nja. 2 Nawulēn ṅṭu kēs ṭi Yetu anhaabēṣuṅ nja bgah ṅhilna ṅfiyaar, ul ajaan̄ ado ṅliinta liint̄ ṭi pfiyaar te mntō. Amiir adoo keṭ ṭi krut, bē aantō aten mnkow manwoon̄ ṭi pkeṭ pṭēnṅ puṅ mēnṅ ṭiki abi win mnlilan manwoon̄ i pbi, aṣē ya hēnkun̄ aṭo du kañen kadeenu ki Naṣibaṭi.

3 Naṣalana keeri, jibi amiiruṅ wi bado buṭaan bakhajanuluṅ, nawutna kanoor, ṅhaaṣan ṅawo ṅaankwutan. 4 Ṭi ugut wi nakgutun̄ na pekadu, naando bi gutan te pkeṭ. 5 Naṭilma jibi Naṣibaṭi atētēṅnanan̄ ji babukul i? Upiitana ṭi *Ulibra wi nul aji :

✧ 11:25 Natanen ṭi Ppēn 2.11-15. ✧ 11:28 Natanen ṭi Ppēn 12.1-23. ✧ 11:29 Natanen ṭi Ppēn 14.21-31. ✧ 11:31 Natanen ṭi Yotuwa 2.1-23.

« *Abuk naan, wutan kabeeh kakob ki Ajugun, wutan kawutan woli aŋoman na iwi.*

⁶ *Ajugun aji kakan ti bgah ŋaaj i ŋjalun, kakob ŋaaj i ajejun ji abukul. » **

⁷ Namiiran mnhaj mi najaan nahaj woli Našibaŋi akakanan ti bgah ; aji do hanj na babukul. Napoŋ ahon i i ašin awoon aanji kakan ti bgah?

⁸ Woli Našibaŋi aankakanan ti bgah ji babukul bti, naanwo keeri babukul na manjoonan, nawo bapoŋ bampaŋi. ⁹ Nalešan bašin nja biki mboš: baji babi kakan nja ti bgah kē ŋšē tiinkaara tiink baka. Hēnk di ŋwoon katiink maakan Ašin nja i baŋi kayeenkna ubida. ¹⁰ Bašin nja babi ji bakakan nja ti bgah ŋwal ŋwal jibi bašalun, kē Našibaŋi ašē ji kakan nja ti bgah ŋhilna ŋwo bnuura ŋbot ŋjiman ji a. ¹¹ Woli bakakan ŋaaj ti bgah, aji jootan wal mēnt aanji lilan ; ašale ŋo aban ŋun, kakob mēnt kaji kado awo naŋool ti kēš ki Našibaŋi uhaaš ušē ujoobēt na a.

Plipara

¹² Nadeejan keeri iŋen imbeewun, naliintan ihoŋ inknaayun! ¹³ Napošan ti ilēl itool, ihoŋ inkjiinkun iwutna kajiink kak maakan, iŋēp ŋēp ijeb.

¹⁴ Natamaan nawo bnuura na baŋaaj bti nakuŋ nado kado uko unwoon ujint ti kēš ki Našibaŋi ; woli naanwo bajint ti kēš ki Našibaŋi naankwin Ajugun.

¹⁵ Naŋaafaraan alon ti an adek kafet bnuura bi Našibaŋi ; naŋaafaraan alon awo ji bko bwuŋaan banjaan badēm kašē kabuk mnko mntum manwuŋun. ŋaaj mēnt ahil kaneeman baŋum maakan. ¹⁶ Nin alon awutan kawo ti pjuban pi piint, nin alon awutan kabeeh iko inyimanun ji *Eŋawu i pde ploolan pakaaj kē awaap pweek pi nul. ¹⁷ Name kē wi abiiŋ aŋo aban ŋun, abi ŋal pyeenk ubeeb wi ašin ti pwo bajeen, kē bašē dooka. Ado na pwooni kadolna ašin apēnan uko mēnt ašē wo aanhili.*

Ubeeka wi baŋi wi mnŋ

¹⁸ Na manjoonan, naanŋog pnkun pi Finayi : naaŋŋog dko di bdoos banktērun, di utejan na bdēm, di ukēk, ¹⁹ naanŋog dko di balulun na di pdiim patiinkaniin. Wi babuk *Itrayel batiinkun pdiim mēnt, baankak adi di nin ptiink pa. ²⁰ Uko wi pdiim mēnt pajakun na baka ulēnkan baka maakan, paji na baka : « *ŋaaj ankanun pnkun batapa mnlaak kafin, awole ŋaaj kēme untaam.* » * ²¹ Uko mēnt uyiban maakan kē Moyit adoo ji : « *Dlēnk maakan adoo kat kat.* » *

²² Kē našē ŋog pnkun pi *Fiyon, ubeeka wi Našibaŋi anwoon ukumpēs wi ubida, Yerutalem di baŋi di ŋwanjut ŋtum maakan ŋawoon, ²³ du dko di pntuk pi banfiyaarun panwoon ti ufettu pawoon, pi banwoon bajeen biki Našibaŋi, biki itim ipiitaniin du baŋi. Naŋog Našibaŋi anjaan awayēs baŋaaj bajēn bti na ŋhaaš ŋi baŋaaj biki Našibaŋi adolon kē ŋawo ŋjint piš. ²⁴ Naŋog Yetu i Našibaŋi aŋenanaanun bhoŋar bhalu na pŋaakul pantuliin ; pŋaak mēnt uko wi pakdiimanun ulil apel wi pi *Abel pakdiimanun*.

²⁵ Naŋaafaraan keeri kadek anktiniin na an kafet. Na manjoonan, bateem nja bampokun ptiink anktanun baka ti mboš baambuur kakob. Kē nja ŋēnkhil kabuur kakob woli ŋdek kafet anktiniin na nja du baŋi. ²⁶ Ti wal wi *Moyit, pdiim pi nul pabi ŋint ŋintan mboš, kē ašē hon nja hēnkun aji : « *Dkak alun kašint ŋintan byaaš blon kak, mēnt mboš ŋaŋ, dšint ŋintan kak baŋi.* » *

²⁷ Wi ajakun aji dkak alun kašint ŋintan byaaš blon, adiiman diiman kē iko

* 12:6 Uhoŋ 3.11-12. * 12:17 Natenan ti Ujuni 25.29-34; 27.30-40. * 12:20 Ppēn 19.12-13.

* 12:21 Plešan 9.19. * 12:24 Natenan ti Ujuni 4.10. * 12:26 Hagay 2.6.

impaşaniin iluŋ kaşınŋar katoka, uko unwoon uunkşınŋar tañ uhilna uduka. ²⁸ Hēnk, wi ŋkyeenkuŋ utaak unwoon uunkşınŋar, nawulēn ŋbeeb Naşibaŋi, ŋdēmana na pfiyaar na palēnk, uko mēnt ulila. ²⁹ Na manjoonan, Naşibaŋi i nja awo bdoo banjaan batēr katok.

13

Iŋjan inliluŋ Naşibaŋi

¹ Natamaan naŋalad ji bañaan bantaarun. ² Nawutan kanohnaana pyeenk bayaanŋ du itohan. Name bnuura kē balon bado haŋ, ayeenk ŋwanjut du itoh yi baka bē baammee. ³ Naleşan bakalabuş, nawo ji nawo ukalabuş na baka nabot naleş bañaan biki bakhajanun, nawo ji an biki bakhajanun.

⁴ Bañaan bti bamēbaan bniim bnuura, ŋiint na ŋaaŋ baji bamēbandēr andoli kalin ŋi atēnt. Naşibaŋi aluŋ kawayēş bañaan banwoon ŋi ubida uŋop na pjuban pi piint.

⁵ Ťi mnwo mi nan naanwo kajotan itaka kadun, naliŋan ŋi uko wi nakaan. Naşibaŋi ŋi uleeful aŋupun aji :

« *Mēnkwatanu nin,*
mēnkpoku nin. »✧

⁶ Ukaan kē ŋhinan kaŋup na mntēŋ kaji :

« *Ajugun awoon anjaan aŋēnkēn ;*
mēnkdo kalēnk.

We wi ŋaaŋ najēn ahiluŋ kadolēn? »✧

⁷ Naleşan banwoon ŋi kadun ki nan bantupananŋ uŋup wi Naşibaŋi. Naşalan jibi babiinŋ awo te adoo keŋ, naşē nado ji baka.

⁸ Yetu *Krittu awo nŋa jibi awoon takal, akuŋ awoha haŋ te mnŋo. ⁹ Nakwut pjukan pampaŋun na *Uŋup Ulil Unuura paŋooŋan du bdēm. Ŋaaŋ awo katēŋna ŋi bnuura bi Naşibaŋi, aanhil katēŋna ŋi idolade ŋi uko ude inwaanunŋ udooni ŋi banjaan baŋaş ya. ¹⁰ Nja, ŋka *bliit bi mngur, kē baŋenan banjaan baŋenan du *Katoŋ Kaweeek ki Naşibaŋi baanka na pde iko inwoonunŋ du bliit mēnt. ¹¹ *Naşih i baŋenan aji ŋooŋ pŋaaŋ pi ŋko ŋanfinunŋ du *dko dyimanaan maakan kapēnanaan pekadu di bañaan, kē ŋko ŋi bafinunŋ ŋunŋ naşē ji ŋatērna du bdig bi dko di bañaan bafēŋun. ¹² Uko mēnt ukaan kē Yetu akeŋna du bdig bi ubeeka kē pŋaaŋ pi nul pado bañaan kē bawo bajintŋ ŋi kēş ki Naşibaŋi.

¹³ Nawulēn keeri ŋya du Yetu, du bdig bi dko di bañaan bafēŋun, ŋwo na mnkow mntēnt mi nul. ¹⁴ Ťi mboş ŋi, ŋfēŋ ŋi ubeeka unwoon uunkwo te mnŋo, kē ŋşē la ubeeka unkmbiinŋ unkwonŋ wi mnŋo. ¹⁵ Ťi katim ki Yetu nawulēn ŋwut kaŋaŋna pdo kado uŋen pa Naşibaŋi, unwoon iyeeh injaan idēmana ; iyeeh mēnt ipēna ŋi mntum mi nja ŋndinanunŋ kē awo Ajugun. ¹⁶ Nawutan kaŋilma pdo kado bnuura na pdo kaŋēnkar ; iŋjan itēntŋ yan ijaan ilil Naşibaŋi.

¹⁷ Najaan nado uko wi banwoon ŋi kadunan bajakuŋ, nado katiink baka. Baji babeelan bnuura, bukal bakluŋ kaŋup Naşibaŋi jibi nawoori. Woli natiink baka, baluŋ kado ulemp wi baka na mnliilan. Kē woli naando haŋ, bado wa kaşē kajooŋan, uşē waanŋ udooni pa an.

¹⁸ Nañehandērun ; ŋfiyaar na manjoonan kē ŋēnwo na nin uko ulonŋ ŋi uhaaş. Ŋji ŋdoonan pdo bnuura ŋi iko bti. ¹⁹ Dñehanan na uhaaş naan bti nañehandēraan nhil ntaran taran nkak du an.

Pñehan

²⁰ Dñehan Naşibaŋi anjaan ajoobēntēn ŋhaaş, annaŋanun ŋi pkeŋ Ajugun Yetu nayafan naweek, wi aŋeŋanaanun bhoŋar bi mnŋo na pñaaikul pantuliin, ²¹ aŋēnkan naka iko bti innuuriin nahilna pdo uko wi aŋaluŋ. Dñehan Naşibaŋi ado nja ŋlila wi ŋwoon ŋi ploolan na Yetu *Krittu. Nawulēn ŋdēmana te mnŋo! Uwo haŋ.

²² Bayiŋ naan ŋi *Krittu, dkooŋan namiir uŋup wi nŋupanaŋ wi kaŋaŋnan ; na manjoonan, uŋamēñi.

²³ Dŋal name kē bawutan Timote ayiŋ nja. Woli atar aban, kabi na a pwinan.

²⁴ Nawulaan mboş banwoon ŋi kadun ki nan bti na bañaan bti banwoon biki Naşibaŋi.

Bayiŋ nja biki Itali bawulan mboş.

²⁵ Dñehan Naşibaŋi awulan an bti bnuura.

Uṭup wi Yakob apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yakob apiitun bañaan biki Naşibaṭi banniinkun mboş. Du unjon Yakob abi wo ñaan naweek ṭi banfiyaarun Naşibaṭi banwoon du Yerutalem, Yetu awo naweekul. Bañaan biki apiitun kakaarta ki, balon ṭi baka baji baji bafiyaar Krittun, kē mnwo mi baka manşē wo maanwo mi bañaan banfiyaarun. Uko mēnt ukaan kē aji na baka pfiyaar pawo kagakandēr na mnwo mnuura. Yakob abi win kē ṭi banfiyaarun, bajuuk bawo ṭi mnhaj ṭiki bayok badeen iḡaṇan maakan. Uko mēnt ukaan kē aji na bayok bawut kado kado ji bañaan biki umundu wi, bamēban bajuuk bnuura. Akak aji na baka balow pḡom, bakak baji bamēban mntum. Bawo kado kado bnuura unuur undoli jibi Uṭup wi Naşibaṭi ujakun.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1.1)
2. Pfiyaar na pwo na uşal untunja (1.2-18)
3. Ptiink Uṭup wi Naşibaṭi na pdo uko wi ujakun (1.19-27)
4. Pwut bpaṭşēr (2.1-13)
5. Pfiyaar na pdo bnuura (2.14-26)
6. Uşal untunja na pṭup bnuura (3.1-18)
7. Pḡal iko yi umundu paannuuraa (4.1-5.6)
8. Kamiir na pñehan Naşibaṭi (5.7-20)

Pwul mboş

¹ Nji Yakob nalempar Naşibaṭi na Ajugun Yetu Krittun, dwul an mboş, an pntaali pi Naşibaṭi panwayşērun ṭi umundu*.

Kamiir ṭi unoor

² An bayit naan baṭaş Yetu, woli nawo ṭi unoor nalilaan ṭi ḡhaaş ḡi nan. ³ Ṭiki name kē pfiyaar pi nafiyaarun Yetu aliintan ṭi wal wi unoor, paḡi paṭu ñaan kamiir. ⁴ Nawo kanaṭ kaliint ṭi kamiir mēnt, kaşē kahil kawo bañaan bajint batool, banjaan balemp ulemp ujint piş, banwoon baanwaan nin uko ulon.

Pñehan na uhaaş wi pfiyaar

⁵ Woli alon ṭi an awaan uşal untunja, awo i kañehan wa Naşibaṭi, alun kawul a wa, ṭiki aji wul bañaan bti na byompan kē aanji fēn. ⁶ Kē woli ñaan añehan, awo kafiyaar kawut kawo na ḡşal ḡtēb, ṭiki ñaan anwoon na ḡşal ḡtēb anaam umaron uweek, wi uyook ujaan udeen kalun luḡan. ⁷ Ñaan anwoon ḡan awutan kaşal kē ayeenk uko ulon ṭi kañen ki Ajugun. ⁸ Anwoon na ḡşal ḡtēb aanji ṭu kabaṭ ṭi uko wi akdolun, uyaaş ulon aji ya kadun, ulon akak ufeṭ.

Najuuk na nayok

⁹ Naṭaş Yetu anwoon najuuk awo katan ṭi uko wi Naşibaṭi akdēmanulun. ¹⁰ Kē nayok awo katan, ṭi uko wi Naşibaṭi akpoṭēṭanulun. Ṭiki nayok aankjon, anaam kaṭēñ ki bgof bi uṭēeh. ¹¹ Bnuur baji banaṭa katēr, bgof kakay, kaṭēñ

* **1:1** Kşini iñeen na ktēb kanwayşērun ṭi umundu, bawoon babuk Yakob abuk Itaak, bateem bayuday. Hēnk di di bapiitun ṭi ugrek.

kajot, kanuura ki ka kaneem. Kë hënk di di uwoon pa nayok : Aleew, kaket çi mnwo mi nul mi nnuur bti. Nnaaj najën andoli awo ji pjaagal.

Naşibaţi aanji wuuk nin nnaaj ado buţaan

¹² Nnaaj anjaaj naţ kaliint çi unoor anuurandëni, çi ayeenk katum ki ubida wi mnŋo wi Naşibaţi ahoŋuŋ banjalulun, woli ayuuj mntëŋ mi nul aba.

¹³ Woli nnaaj aŋal pdo buţaan awutan kaji, Naşibaţi akwuuknuŋ pa ndo ba.

¹⁴ Andoli aji do buţaan çi uŋal wi nul uwuţaan, wul ujaaj uwuuka kaneejana.

¹⁵ Woli nŋwut uŋal uwuţaan mëntŋ kë udëmi, wul ujaaj uŋij pekadu, woli pekadu dadëmi dul dajaaj daŋij pkeţ.

¹⁶ Bayiţ naan biki mmaganuŋ nakwut baguuran çi uko wi. ¹⁷ Iko inuura bti yi baŋenuŋ un na yi nŋyeenuŋ iwoona baţi, du Aşin nja anţakuŋ unuur, pli na njah bti nŋwonoŋ du baţi. Ul anwoon aamme pţëlsa këme kajeeh kabot kajëmş. ¹⁸ Aŋal ul çi uleeful pwul un ubida çi uţup wi manjoonan, nŋhilna nŋwo bateek çi iko yi aţakuŋ.

Ptiink uţup wi Naşibaţi kabot kaţaş wa

¹⁹ An bayiţ naan biki nŋaluŋ maakan nawo i kame kë: nnaaj aji wo i katar çi ptiink atëntul, kanoom çi ptiini, kanoom çi udeeb. ²⁰ Mëntŋ çi udeeb di di nnaaj ahilanuŋ kado uko untooluŋ çi kës ki Naşibaţi. ²¹ Ukaaj kë nawo i kapënan iko bti inŋopuŋ çi an na inŋotul maakan, naşë nayeenk uţup wi baţuun çi nŋhaaş nŋ nan ji baŋaaj banwalanuŋ ikow yi baka, çi wul uhilanuŋ pbuuran an.

²² Nakliŋ taŋ çi ptiink uţup, nadolan uko wi ujakuŋ. Woli naanktaş uţup, ikow yi nan yi nakguuruŋ. ²³ Hënk di di uwoon, woli nnaaj atink uţup aşë wo aankdo uko wi ukţiiniyaanuŋ, unaam nŋiint anktenuŋ kaara di nul çi kawini.

²⁴ Awin da jibi dawoon, wi atenuŋ da aba, atool aya aşë ŋilma jibi anaamuŋ.

²⁵ Woli nnaaj ala pme bnuura bgah btool, banhilanuŋ pbuuranuŋ, aji mëban ba kaliintan, aanwo i kaliŋ çi ptiink ba taŋ kaşë kaŋilma ba. Awo i kado uko wi bajakuŋ, aşë tum na mmlilan çi iko bti yi akdoluŋ.

²⁶ Woli nnaaj aşal kë aţaş Naşibaţi bnuura, aşë wo aanji mëban pndemënt pi nul, adaar bkow bi nul, ptaş Naşibaţi pi nul paanwo nin uko uluŋ. ²⁷ Nnaaj ankaşuŋ Naşibaţi Aşin nja na manjoonan, aji wo najint piş çi kës ki nul. Hënk di di ajaaj awo : aji ya pwin bapoţ banwaanuŋ bajug baka, aji ya pwin baat bayoţ banwoon çi unoor, aji lipara iko iwuţaan iwutna kaţopana.

2

Ppaşşer pawo ppën çi bgah

¹ Bayiţ naan, nafiyar çi Yetu Krittü Ajugun antumuŋ na mndëm, ukaaj kë naanwoyi kapaşşer ² Natenan : woli du dko di nayituŋ nŋiint aloŋ anwoon na ineel yi uwuuru abot awohara bnuura aneej da, kë nŋiint aloŋ kak anwohariiŋ iko intowiiŋ aneej da, ³ woli namëban bnuura nŋiint anwohariiŋ iko inuura, aşë ji na a : “Toon çi dko di, dawo dnuura” aşë ji na nawaaj, « iwi naţan » këme « iwi yaan iţo du kafet. » ⁴ Pdo haŋ, çi ptoof pi nan, pawo bpaşşer. Naanwayëş wayëş na nşal nŋwuţaan i?

⁵ Natiinkan an bayiţ naan biki mmaganuŋ, mëntŋ Naşibaţi adatuŋ banwoon bajuuk çi kës ki umundu i? Ado haŋ, bahilna bayok çi pfiyaar babot bayeenk pşih pi Baţi pi ahoŋuŋ banjalulun. ⁶ Kë naşë ji naţu najuuk mnkow çi ptoof pi

bañaan. Mënt bayok bajaan bahajanan, kamoban kañooṭ du ŋruha i? ⁷ Bukal kak bajaan baben katim kanuura ki Naşibaṭi awulanan.*

⁸ Aa, woli naṭaş na manjoonan bgah bi Pşih pi Naşibaṭi jibi bawoon ṭi Ulibra wi Uṭup wi Naşibaṭi : « Nalan atentṭu jibi injalun bkowu » wal mënt, nado bnuura. ⁹ Bë woli napaṭşer nado pekadu, hënk bgah bi Moyit bamob an ṭiki naanṭaş ba. ¹⁰ Hënk di uwoon, woli ñaan aṭaş bgah bti aşë duk uko uloolan ṭi wi bajakun, aduknaana ṭi kadun ki bgah bti. ¹¹ Anjakun, « iinkpiint na ahar ñaan këme ayin ñaan, » ul akaan aji : « Iinkfiṇ ñaan. » Kë woli iimpiint na ahar ñaan këme ayin ñaan, aşë fiṇ ñaan, iinṭaş bgah. ¹² Nakeeri nado kaṭiini nabot nado kado ji bañaan biki Naşibaṭi aklun kawayëş na bgah bi mbuur. ¹³ Hënk di uwoon, Naşibaṭi aankwayëş na mñaga anwoon aaññaga, kë mñaga manşë pel pwayëş.

Pfiyaar na Udo

¹⁴ Bayiṭ naan, we uwoon ñaan abubara aji « Dfiyaar Naşibati » woli udo wi nul uundiiman pfiyaar mënt? Pfiyaar pahilan kabuuran a wal mënt i? ¹⁵ Natenan, woli alon ṭi an ñiint këme ñaaṭ awaan iko iwohara abot awaan uko ude wi ŋnuur bti. ¹⁶ Kë alon ṭi an aşë ji na a : « Yaan na bnuura, yaan iwohara iko idit, ide bnuura » aşë wo naanwula uko ude këme uwohara, we uwoon da unuura?

¹⁷ Kë hënk di uwoon pa pfiyaar panwoon paangakandër na udo pakeṭi ṭiki pagaagi. ¹⁸ Dme alon abi kaji : « Ñaan alon aji fiyaar, alon kado. » Dteema kaji : « Diimanaan hum di ñaan ahilanun kaji afiyaari woli aanyuuy pfiyaar mënt ṭi udo wi nul. Dluṇ kadiimanu pfiyaar pi naan ṭi udo wi naan. » ¹⁹ Ifiyaar kë Naşibaṭi awo aloolan ṭañ? Ido bnuura – ŋntaayi kak ŋafiyaar uko mënt, aji ŋalënk kakat kat. ²⁰ Inji kşal Keeri! Wom injal pme kë pfiyaar pawaan udooni woli paanji pagakandër na udo?

²¹ Naleşan, Abraham atemun mënt ṭi udo wi wi Naşibaṭi ajaknun awo natool i, wi aṇooṭun abukul Itaak pa pfiṇ Naşibaṭi? ²² Iwini, baanhil ppaṭëş pfiyaar na udo ṭiki udo uji utamalëş pfiyaar. ²³ Kë hënk di di uko umpiitun ṭi Ulibra wi Uṭup wi Naşibaṭi udolaniin, uji : « Abraham afiyaar Naşibaṭi, ukaan kë Naşibaṭi aji awo natool. » Kë aşë yeenk katim ki « nanoh Naşibaṭi. » ²⁴ Nawin kë ñaan aji wo natool ṭi këş ki Naşibaṭi ṭi udo wi nul, mënt ṭi pfiyaar ṭañ pa.

²⁵ Kë hënk di uwoon kak pa Rabab nawaap bduun, woli ayeenkun bayili baitrayel ṭi katoh ki nul abot aṭënk baka kë babuur na bgah bmpaṭi, hënk ṭi udo wi nul wi wi awoonun natool ṭi këş ki Naşibaṭi*.

²⁶ Jibi uleef unwoon uunwo na uhëfënt uwoon puum, hënk di di pfiyaar panwoon paanji pagakandër na udo pakeṭun.

3

Namëbaan indemënt yi nan

¹ Bayiṭ naan nawutan kado na pwo an bti bajukan biki Uṭup wi Naşibaṭi. Name kë nja ŋnkjukanun, Naşibaṭi alun kawayëşun pwayëş pantamun apel pi bañaan bandukiin. ² Name'un bti ŋji ŋdo ipekadu itum. Woli ñaan alon aanji juban woli aṭiini awo ñaan natool, anhilanun pmëban uleeful. ³ ŋji ŋtan uko umpooṭ ṭi mntum mi ŋmpëlënt pa ŋado uko wi ŋjalun, hënk, ŋji ŋtoṇ uleef wi ŋa bti. ⁴ Natenan kak ŋpuur bdëk ŋi iloona, woli ŋado wo ŋweek, kë ukëk

* ^{2:7} Ñaan aji yeenk katim ki Yetu Krittu ṭi batitmu. [†] ^{2:17} Këme : Kë hënk di uwoon pa pfiyaar, panwoon paangakandër na udo, pakeṭ na manjoonan. [✱] ^{2:21} Natenan ṭi Ujuni 22.1-19. [✱] ^{2:25} Natenan ṭi Yotua 2.

uweek ukwuuk ŋa, kaŋoŋ kampooŋ kajaan kaŋooŋ ŋa dko di naŋoŋ aŋaluŋ. ⁵ Ké hénk di pndemént pawoon, pawo uko umpooŋ ti uleef ašé ji papiitar iko iweek. Natenan, kambetan kampooŋ kahilanuŋ uŋeeh uweek katér.

⁶ Pndemént kak pawo bdoos, pul pawoon katoh ki buŋaan. Pndemént pawo ti uleef, ké pul pajaan paŋopan wa bti. Paji patehan ubida bti na bdoos bampénnuŋ infernu. ⁷ Uunka ŋlimariya, woli ŋado wo ŋlimariya ŋjooŋ ŋi uŋeeh, ŋkaŋ, ŋpula, ŋtéb, ŋi ŋiaan awoon aanhilan akakan ké ŋadoomi. ⁸ Bè pndemént, nin alon aanhil pkakan pa padoom. Pawo buŋaan, paanhil pŋoora, patum na bnunk bankŋaruŋ.

⁹ Pul pi ŋjaan ŋdémanaan Ajugun anwoon Aŋin nja, ké pul kak pi ŋjaan ŋñehandéran baŋaan buŋaan, biki Naŋibaŋi aŋakuŋ ké banaam a. ¹⁰ Pdéman na pñehan buŋaan iji ipénna ti mntum mlolan. An, bayiŋ naan uunwo kawo hanj! ¹¹ Ukumpéš uji upénan meel mnjoob na mnhaay ti bhér bloolan i? ¹² An bayiŋ naan, bjaak bahil kabuk mnleman i? Kéme bleman bahil kabuk mnjaak? Ké ukumpéš wi meel mnhaay uhilan pwul meel mnjoob i?

Uŋal untuŋa unwoonuŋ Baŋi

¹³ Ahon ti an awoon na uŋal untuŋa abot atit? Ayuujan ké awo hanj ti mnwo mi nul na udo wi nul, udo ungakandéruŋ na pdoom na uŋal untuŋa. ¹⁴ Bè woli uhaaš winan utum na bkujar bweek ké nawo na uŋal wi blaŋar, naanwoyi kahomp kaji nawo na uŋal untuŋa. Naanwoyi kaŋup uko unwoon uunwo manjoonan. ¹⁵ Uŋal utéŋ wuŋ uumpénna baŋi, uwo wi mboš, wi baŋaan, wi ŋntaayi. ¹⁶ Bkujar na uŋal wi blaŋar ŋaji ŋgakandér na bpulad, na pdo iko iwuŋaan bti. ¹⁷ ŋaan anwoon na uŋal untuŋa umpénnuŋ baŋi aji dun kawo ŋaan najinŋ piš, anjaan akakan baŋaan ti ploolan kawo najoobtéran, aanji tam bkow, aji tum na mñaŋa, kado iko inuura, aanji paŋšér, aanji lafrén.

¹⁸ Baŋaan banŋaluŋ mnjeeh, baji baniinkan ma ti dko di bawoon ji mbuk du ujaarna, ké ŋdeey ŋi bajaan bakit, ŋawo udo utool.

4

Pñal umundu pawo ppok Naŋibaŋi

¹ Tuŋ di di ugut ujaan uwoona? Tuŋ di di pñom pajaan papénna ti an? Mént ti unal uwuŋaan unjaan ugutan ti uleefan meet wa i? ² Naji naŋal uko ulon, kašé wo naanji nahil pka wa, ukaan ké naji naŋal pñi. Naji nañeebar uko wi ŋaan kašé wo naanji naka wa, našé neeŋ wal mént ti pñom na ugut. Naanji naka uko wi naŋaluŋ ŋiki naanji nañehan wa Naŋibaŋi. ³ Kéme woli nañehan naanji nayeenk nin uko ulon ŋiki naji nañehan buŋaan, kala pŋok uko wi nañehanuŋ ti unoh wi umundu. ⁴ An pntaali pandekuŋ Naŋibaŋi kafet ŋi ŋaat andaaruŋ ayinul, naamme ké pñal umundu pawo ppok Naŋibaŋi i? Anŋaluŋ pwo nanoh i umundu aji wo našoor Naŋibaŋi. ⁵ Kéme nanuŋ ké Ulibra wi Uŋup wi Naŋibaŋi ububara ji : « Naŋibaŋi aji ŋal pa ul taŋ uhaaš wi aŋuŋ ti un? » ⁶ Ké bnuura bí ajaan adiimanun badémnuŋ maakan. Ukaan ké Ulibra wi Uŋup wi Naŋibaŋi uji : « Naŋibaŋi aji pok bankdémamanuŋ ikow yi baka, kašé wul banwalanuŋ ikow yi baka bnuura bi nul[☆]. » ⁷ Naŋašan keeri Naŋibaŋi našé napok Untaayi Uweek, uŋi wal mént kalow an. ⁸ Nañogan Naŋibaŋi ašé ŋogan. Nañowan iñen yi nan^{*} an bado pekadu ; nabot najinŋan ŋhaaš ŋi nan, an baŋaan biki ŋŋal ŋtéb. ⁹ Nalešan ké nawo bajuuk, nawoon ji baka puum, nadoon kawooni, pji pi nan pakakan ŋwooni, mnlilan mi nan pjootan. ¹⁰ Napoŋténén ikow yi nan ti kadun ki Ajugun ašé naŋanan.

☆ 4:6 Uhoŋ 3.34. * 4:8 Nawutan pjuhan.

Iwo in adoo ten buṭaan bi atēñtu?

¹¹ Bayiṭ naan, nawutan kakuut batēñtan, ankkuutun atēñtul kēme aten buṭaan bi atēñtul, aṭup buṭaan ṭi Bgah bi Naṣibaṭi abot ayuuj ṭi udo wi nul mēñt kē baannuura. Kē woli ido han, iinji kṭaş ba, iwo nawayēş i ba.

¹² Naṣibaṭi ṭañ ajaan awul Bgah, kē ul kak ṭañ awoon nawayēş. Ul ṭañ ahilanun pbuuran kēme pṭok. Kē iwi, iwo in adoo ten buṭaan bi atēñtu?

An bahomp nalipariin

¹³ Hēnkuṅ, nalipariin an nanjaan naji : « Nṭa kēme faan ṛya ubeeka wan, ṛhiil da, ṛdo da pṛjula kaka itaka itum. » ¹⁴ Kē naşē wo naamme uko wi ubida winan ukwoon, name wi faan i? Nawo ji udu unjaan uwinana kakur kaneem. ¹⁵ Kē wi wi nawoon kaji : « Woli Ajugun aṅali, ṛluṅ kawo bajeb, kaşē do uko wi kēme wundu. » ¹⁶ Naşē wo naanji nado han, naji napiitar ṭi uko wi nanjalun pdo. Bpiitar btēñt bun bawo bwuṭaan. ¹⁷ Naan ammeen keeri uko wi awoon i pdo, aşē wo aando wa, ado pekadu.

5

An bayok, nadoon kawooni

¹ Hēnkuṅ an bayok, nalipariin, nawoonin nado idiim ṭi pwuṭan pankyoonkanan. ² Pyok pi nan papuṭi, kē ṛbob ṛnade iko iwohara yi nan. ³ Uwuuru wi nan na untaam wi nan ṛdoharara. Kē pdohara puṅ pakluṅ kaṭiini pa an. Paluṅ kade'an uleef ji bdo. Umundu uba kē nakhanka hank*. ⁴ Natenan, naanluk banklempun du ṛṭeeh ṛi nan. Baṭēga aliir kē idiim yi baka iban du ibaṭ yi Ajugun i Mnhina. ⁵ Nawo ṭi umundu wi ṭi pyok na unoh, nade amag ji ṛlimariya pa unuur wi bakluṅ kafaal an. ⁶ Naji naṭool aduknaana abot aṛiṅa ; kē aanhilan aneenan uleeful.

Namiiran, Ajugun abi

⁷ Bayiṭ naan, natamaan keeri ṭi pyoonk ubi wi Ajugun. Natenan jibi najaar ajaan ayoonk ṛdeey ṛnuura ṛnankpēnuṅ ṭi bṭepi bi aṭuun ṭi mboş. Aji miir wi uşubal uteek ujutun kayoonk ubaañşaan kabaa kit*. ⁸ An kak natamaan ṭi pyoonk, natum na mntēṅ, ṭiki ubi wi Ajugun uñogi.

⁹ Bayiṭ naan, nawutan kaṭēga ṭi mnwo mi batēñtan, woli naanṅal Naṣibaṭi awayēşan. Natenan Nawayēş ado bi naṭ naṭ ṭi kadun ki plēman. ¹⁰ An bayiṭ naan, *baṭupar Naṣibaṭi bahaj na kamiir, natenan ṭi baka. ¹¹ Nawini ṛji ṛji bañaan bantamanun ṭi kamiir banuurandēni. Natiink jibi Yob* atamani ṭi kamiir. Name kak uko wi Ajugun adoṅ pa a, ṭiki Ajugun atum na bnuura na mnñaga.

¹² Bayiṭ naan, natiinkan bnuura : nalipariin kamehna ṭi baṭi kēme ṭi mboş kēme ṭi uko ulon kak. Pdinan pi nan pawoon pdinan na manjoonan. Kē ppok pi nan pawoon ppok na manjoonan, nawutna kaduknaana ṭi pwayēş pi Naṣibaṭi.

Nañhehan Naṣibaṭi

¹³ Alon ṭi an awo ṭi mnhaj i? Añhehan Naṣibaṭi. Alon ṭi an awo na mnlilan i? Ayeehan mndēm mi Naṣibaṭi. ¹⁴ Alon ṭi an amaaki? Aduun bantohi biki pntuk pi banfiyaaruṅ, bajatana ukēra ṭi bkow ṭi katim ki Ajugun başē bañhehan Naṣibaṭi pa a. ¹⁵ Pñehan pangakandēruṅ na pfiyaar pabuuran namaakal, Ajugun aşē naṭana. Woli ado ipekadu Naṣibaṭi amiira ya. ¹⁶ Andoli keeri

* **5:3** Natenan ṭi Maci 6.19-20. * **5:7** Du utaaṅ wi Itrayel, uşubal uji ujut, bañaan katepi, udun kaṭañan, kado kli kañeen kabaa kak kajot baba kit. * **5:11** Natenan ṭi Yob.

adoon kaṭup ipekadu yi nul batēnṭul, andoli adoon kañehandēr batēnṭul Naṣibaṭi, hēnk naṣē najeb. Pñehan pi natoool paji paṭum na uforta. ¹⁷ Natenan Eli naṭup ṭi katim ki Naṣibaṭi i unjon, abi wo ñaañ najēn ji un. Aṭu kabaṭ ṭi pñehan Naṣibaṭi uṣubal uwut kaṣub. Kē udo nṣubal ṛwajanṭ na kli paaj nin pṣatap paanjot ṭi mboṣ. ¹⁸ Kē akak aluñ añehan Naṣibaṭi uṣub, kē uṣubal ujoti. Kē iko yi batepiinṭ iwul ṛdeey.

Nakakaan bampēnuṭ ṭi Bgah bi Naṣibaṭi

¹⁹ Bayiṭ naan, woli alonṭ ṭi an apēn ṭi plēl pi manjoonan, kē baṣē kakana ṭi pa, ²⁰ nameen kē ñaañ ankpēnanuṭ ṭi plēl pi buṭaan nado ipekadu, abuurana pkeṭ abot ado Naṣibaṭi amiira ipekadu itum.

Uṭup uteek wi Piyeer apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki Piyeer apiitun kntuk ki banfiyaarun kanwoon ṭi nbeeka kañeen n̄i utaak wi Atiya. Wi Yetu abiiṅ awo ṭi umundu wi, Piyeer aji bi kagakand̄er na a. Wi ap̄enuṅ ṭi wa, Piyeer kaş̄e wo nanjañan i bayuday. Banfiyaarun Kritt̄u biki apiitun h̄enk babi hajan baka ṭiki bafiyaar Ajugun Yetu Kritt̄u. Uko m̄ent̄ ukaaṅ k̄e Piyeer apiit̄ baka kaji na baka bam̄eban baliint̄ ṭi pfiyaar, baanwo bateek biki bakhajanun. Aji na baka Yetu i bafiyaarun i i bajunnun ahajan k̄e adoo keṭ. Uko m̄ent̄ ukaaṅ k̄e woli bahajan baka bawo kamiir ji a. Akak aṭup baka jibi bawoon kawo ṭi ptoof pi bañaan bampokun Naş̄ibaṭi.

H̄enk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş̄ (1.1-2)
2. Mnhaṭ manliintun (1.3-12)
3. Ubida ujint̄ (1.13–2.17)
4. Mnhaj mi Kritt̄u awinun (2.18-25)
5. Anfiyaarun Kritt̄u na mnhaj (3.1–4.19)
6. Hum di di baweek biki banfiyaarun bawoon kawo (5.1-11)
7. Pwul mboş̄ pbaañsaani (5.12-14)

¹ N̄ji Piyeer *nanjañan i Yetu *Kritt̄u dpiitanan, an biki Naş̄ibaṭi adatun nann̄iinkun ṅtaak n̄i Pont, n̄i Galatiya na Kapadoş̄iya na Atiya na Biṭiniya awo da bayaant̄. ² Naş̄ibaṭi Aş̄in n̄ja ado bi datan dat̄ jibi abiiṅ aṅal wa undiimaan. *Uhaaş̄ wi nul udolan k̄e nawo biki nul nahilna nado katiink Yetu Kritt̄u, p̄naak pi nul padolan nawo bajint̄ ṭi k̄eş̄ ki Naş̄ibaṭi.

D̄ñehan Naş̄ibaṭi awulan bnuura bant̄umun abot ajoob̄t̄enan ṅhaaş̄ bnuura.

Mnhaṭ mi mbuur

³ Nawulan ṅd̄eman Naş̄ibaṭi Aş̄in Ajugun Yetu *Kritt̄u andolon ṭi m̄ñaga mnweek mi nul k̄e ṅkak abuka wi anaṭanun Yetu Kritt̄u ṭi pkeṭ. Ukaaṅ k̄e ṅwo na mnhaṭ manwoon mnjeeb. ⁴ N̄me k̄e ṅluṅ kayeenk iko inuura yi Naş̄ibaṭi ahankun bañaan biki nul. Iko m̄ent̄ iinji itoka, iinji iṭop, iinji iba kanuura. Naş̄ibaṭi ahankan ya du baṭi. ⁵ Wi nafiyaarulun, mnhina mi nul manyen̄an te unuur ubaañsaani, wi akluṅ kadiiiman k̄e abuuranan.

⁶ H̄enk, naṭum na mnlilan, wi nadoon awo i kajooṭan ṅwal ṅntiinku wi nawoon ṭi unoor uweek. ⁷ Uwuuru undoon atoka udoo ji uṭ̄epna ṭi bdoo kakaana udooni, k̄e h̄enk kak di di pfiyaar pi nan pankaan preeş̄ pweek maakan apel uwuuru pawoon kaṭ̄epna ṭi unoor kahilna kadiiiman udooni wi pa. H̄enk, nalun kawo na p̄d̄em na m̄nd̄em mnweek wal wi Yetu *Kritt̄u akluṅ kap̄en kawinana.

⁸ Naambaan kawina Yetu aş̄e ṅala ; nafiyaara te naando bi wina te h̄enkun, ukaaṅ k̄e nawo na mnlilan mnweek maakan mi ñaan awoon aanhil p̄ṭup, ⁹ wi nakyeenkuṅ uko unkaaṅ k̄e nafiyaari, unwoon mbuur mi ṅhaaş̄ n̄i nan.

¹⁰ Du unjon *baṭupar Naş̄ibaṭi bala aten bnuura kame jibi akluṅ kabuuran bañaan, bado bi ṭupa ṭup jibi akdiimananan bnuura bi nul. ¹¹ *Uhaaş̄ wi Kritt̄u ubi wo ṭi baka, udobi ṭupa ṭup mnhaj mi *Kritt̄u akhajuṅ na m̄nd̄em mankn̄biin kawo mi nul aş̄e taman kame wal na hum di uko m̄ent̄ ukdolaniin.

¹² Naşibaţi adiiman baka kē uţup wi bawoon ʔi pʔup uunwo pa baka, uwo pa an. Banjaan bajukan *Uţup Ulil Unuura baţupan hēnkun uţup mēnt na mnhina mi Uhaaş wi Naşibaţi unwoonun baţi. Kē njanjut ʔi nleef nji nja njanal maakan kame uţup mēnt.

Ubida uyimanaan wi babuk Naşibaţi

¹³ Nabomandēran keeri, nawo bten, naţu mnhaţ mi nan bti ʔi bnuura bi naklun kayeenk woli Yetu *Krittu apēn awinana. ¹⁴ Nadoon kaţaş Naşibaţi jibi bapoţ bawoon kado katiink bajug baka, nawut kakak du iko yi nabiin anjal ʔfa wi nawoon ʔi kapaam. ¹⁵ ʔi mnwo mi nan, nawoon bañaan banyimanun ʔi kēş ki Naşibaţi andatanaŋ, jibi ul awoon nayimanaan. ¹⁶ Na manjoonan, Naşibaţi aji ʔi *Ulbra wi nul : « *Nawoon bañaan banyimanun, ʔiki nji dyimani.* »*

¹⁷ Woli nañehan, naji nadu Naşibaţi kaji Paapa, aji awayeş ñaan andoli ʔi uko wi adolon, bē aanji paţşer. Ukaan kē nawo kadiiman ʔi mnwo mi nan ʔi nnuur nanduki'anaŋ ʔi mboş, kē nadēmana bnuura. ¹⁸ Name bnuura kē mēnt iko injaan itoka ji untaam kēme uwuuru ilukun abuuranaanan ʔi mnwo mi nan mnwuţaan mi nayeenkun du bateeman ; ¹⁹ pñaak pi *Krittu pantamun preeş maakan pa, panwoon ji pñaak pi unkaneel unwoon uuntakēm nin dko plon. ²⁰ Naşibaţi ado bi dataara dat ji abi ado kapaş umundu, aşē dola kē apēn awinana ʔi nwal nji, njanwoon nbaañsaani, kabuuranaanan. ²¹ Naţēpna ʔi Krittu afiyaar Naşibaţi, annaţanulun ʔi pkeţ aşē wula mndēm ; hēnk, nafiyaar Naşibaţi abot ahaţa.

²² Nakak ajinţ wi naktaşun manjoonan, karjaladaan na manjoonan ji bañaan bantaarun, nanjaladan maakan na njaaş njiinţ keeri. ²³ Na manjoonan, nakak abuka aşē wo naanbuknaana ʔi pbuk panjaan paket, nabuknaana ʔi pbuk panwoon paankket, ʔi uţup wi Naşibaţi unjaan uwul ubida akut awo wi mnţo.

²⁴ Hēnk di di upiitaniin ʔi *Ulbra wi nul aji :

« *Ñaan najēn andoli awo ji pjaagal
mndēm mi nul manwo ji iţeēn,
pjaagal paji pakay, iţeēn kajot*

²⁵ *kē uţup wi Ajugun uşē ji uwo te mnţo.* »*

Uţup mēnt uwoon *Uţup Ulil Unuura wi baţupanan.

2

¹ Naţañaan keeri buţaan bti, kaguuru na kalagare na pñeebar iko yi ñaan na bkutar. ² Nawoon ji bapoţ bambaan abuka buka, banjaan banjala ʔañ mnwil mi banin baka, hēnk di di nawoon kak karjal Uţup wi Naşibaţi unwoon ji mntow mnjiilu, kaţēpna ʔi wa kadēm kaşē kayeenk mbuur. ³ Hēnk di di upiitaniin ʔi Ulbra wi Naşibaţi aji : *Nañem bnuura bi Ajugun*.*

Pdēman Naşibaţi phalu ʔi Katoh Kaweek ki nul kahalu

⁴ Nañogan *Krittu anwoon pnduba pjeb pi bañaan bapokun kē Naşibaţi aşē nal pa maakan abot adat pa. ⁵ Nawutan Naşibaţi ajejan nawo kak ji pnduba panwoon pjeb pankniwnun katoh ki *Uhaaş wi nul ukfēţun, nawo pntaali pi baţenan pyimanaan kadolna uţen na iţenan inklilun Naşibaţi jibi Uhaaş wi nul unalun. Yetu Krittu akdoon uţen na iţenan mēnt ilil Naşibaţi. ⁶ Kē hēnk di Naşibaţi aţupun ʔi *Ulbra wi nul aji :

« *Tenan! Dʔu pnduba plon du *Fiyon**

pnduba pammēbanun katoh pi Naşibaţi analun maakan abot adat ;

*ké banfiyaaruŋ pnduba mēnt
bašē wo baankkowa nin.* »*⁷

⁷ Ké an nanfiyaaruŋ, mndēm manwo mi nan keeri. Upiitana ti *Ulibra wi Našibaŋi ti uko wi banwoon baanfiyaari aji :

« *Pnduba pi baniw bapokun*

pakakuŋ pnduba pammēbanuŋ kato. »*⁸

⁸ « *Pnduba mēnt paji pado bañaan bahubta kabot kajot.* »*⁹

Baji bahubta ti pa wal wi bajaan bapok pfiyaar uŋuŋ wi Našibaŋi. Uko mēnt ké uwo uko wi Našibaŋi adoon abi jaka jak aji uwo.

⁹ Ké an, našē wo pntaali pandataniin, pntaali pi baŋan bankšihuŋ, pntaali pyimanaan, pntaali panwoon pi Našibaŋi, nahilna nado kaŋuŋ iko iweek iŋoŋarēnaan yi ampēnanaan du bdēm aŋi moŋ bjeehi bŋoŋarēnaan bi nul adoluŋ. ¹⁰ An nanwoon naanwo tfa pntaali pi Našibaŋi nawo hēnkun pntaali pi nul. Aambi ŋagi'an tfa ašē ŋagi'an hēnkun.*¹¹

Mnwo mnuura ti ptoof pi bañaan

¹¹ An biki nŋaluŋ maakan, wi nawoon bayaant ti mboš mi awo bañaan bankŋtēpuŋ tēp, dkoofan : nawutan kado kaŋaš iko yi ŋleefan ŋaŋaluŋ, injaan igutan na uhaaš. ¹² Nawoon na mnwo mnuura ti ptoof pi banwoon baanfiyaar Našibaŋi. Hēnk, woli badoo taparan bŋuŋ, bawin iko inuura yi najaan nado, kašē kadēman Našibaŋi wal wi aklun kabi.

Pdo katiink banwoon ti pših

¹³ Nadoon katiink bañaan bti banwoon ti pših wi naŋaluŋ Ajugun. Nadoon katiink naših najeenkal ŋiki ul aŋoŋ ti pših, ¹⁴ nadoon katiink bantuŋa biki ayiluŋ kabok banjaan bado buŋaan, kašē kabeeb banjaan bado bnuura. ¹⁵ Na manjoonan, Našibaŋi aji ŋal nado bnuura, hēnk naji nadēt mntum mi bañaan banwoon baanwo na ŋsal. ¹⁶ Nawoon bañaan bajeel ti mnwo mi nan, mēnt bjeehi mēnt bakkaan nado kado iko iwuŋaan ; bawo kaŋep tēp kadolan nado kalempar Našibaŋi. ¹⁷ Nadēmaan bañaan bti, naŋalan bayiŋan ti *Krittu, nawutan kaŋoom Našibaŋi, nadoon kadēman naših najeenkal.

Balemp banfiyaaruŋ Krittu

¹⁸ An balemp, nadoon katiink bnuura biki naklemparuŋ, mēnt banwoon banuura ajoob bkow ŋaŋ, nawo kado katiink kak bantamuŋ pwoonaan.

¹⁹ Woli namiir kakob ki bakkobanaŋ ŋiki naŋal ptiink Našibaŋi, nado bnuura.

²⁰ Ké woli najubani, amiir kakob ki bakobanaŋ, mndēm mnhoŋ manwoon da ba? Ké woli bahajanan te nado do bnuura ké našē miir, uji uwo bnuura ti kēš ki Našibaŋi. ²¹ Ul adatanaŋ pa nahaj ; *Krittu ti uleeful ahaj haj nahilna nado katen ti a, nahilna nado kado ji a :

²² Aambaan kajubanaara aambaan kahaabana mntum kaguur ŋaan*²³.

²³ Woli bakara, aanji lukan,

woli bahajana, aanji bēgar,

aji tēp tēp kawut anjaan awayēš pwayēš ptool awayēša.

²⁴ Ul ti uleeful akuŋiin pekadu di nja ti krut

ŋhilna ŋbuur ti ipekadu ŋšē ŋwo batool ;

ijēn yi nul ikaan ké najebi.

²⁵ Nabi wo ji ŋnkaneel ŋanneemuŋ ašē kak hēnkun du anwoon nayafan na nayeŋ i nan.

* **2:6** Itayi 28.16. * **2:7** Kaŋaam 118.22. * **2:8** Itayi 8.14. * **2:10** Natanen ti Hotey 1.6,9; 2.1,23,25. * **2:22** Natanen ti Itayi 53.9.

3

Baaṭ na bayin baka

¹ Ké an baaṭ banniimiin, nadoon katiink bayinan. Hénk, woli balon ṭi baka baandi ptiink Uṭup wi Naṣibaṭi, bakak kafiyar wi bakwinunṭ mnwo mi nan. Naando numa numa ptiini : ² baten ṭaṅ mnwo mnjinṭ mnuura mi nan ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. ³ Kanuura ki nan kawutan kawo ki bdig – ki pṣiiran, ki pṭanara uwuuru, ki imiṣa inuura – ⁴ kaṭēpan ṭēp kawo kammeniinṭ ki uhaaṣan, kanuura kanwoonṭ kaankba ki uhaaṣ unṭooriinṭ, kuṅ mēnṭan kalilunṭ maakan Naṣibaṭi. ⁵ Hénk di baaṭ bayimanaan biki ṭfa banṭuunṭ mnhaṭ mi baka ṭi Naṣibaṭi bajaanṭ bañēga. Babi ji batiink bayin baka, ⁶ jibi *Ṭaara abiinṭ atiink *Abraham ayinul kadoo kadu'a ajugul. An, nawo hēnkunṭ babukul, woli nado bnuura bē naanklēnṭ nin uko ulonṭ.

⁷ An biinṭ kak nawoon na baharan bnuura, name kē bañeeñēṭi. Namēbaan baka bnuura, wi bawoonṭ i kayeenk na an uṭen wi ubida unwoonunṭ du Naṣibaṭi. Hénk, nin uko ulonṭ uunkneenanṭ pñehan Naṣibaṭi.

Ṭi uko wi uṅal

⁸ Hēnkunṭ dṅal kabaañṣaan kajakan an bṭi nawo ṭi uṣal uloolan, naboofar, naṅalad ji banṭaarunṭ, najoob bkow nabot nawalan ikowan. ⁹ Woli badolan buṭaan, nawutan kalukan ; woli bakaran, nawutan kalukan. Naṭēpan ṭēp nañehan Naṣibaṭi awul baka bnuura ; ul aṭu'anaṅ pdo haṅ nahilna nayeenk bnuura bi ahonunṭ. ¹⁰ Hénk di di upiitaniinṭ ṭi *Ulibra wi nul, aji :

*Ñaanṭ anṅalunṭ kaka ubida ulil kawo na mnlilan,
awo kalowan buṭaan ṭi mntum*

kalowan kaguuru ṭi pndemēnt ;

¹¹ *alowan buṭaan ado kado bnuura,
adoon kala mnjeeh ataman ṭi pṭaṣ ma.*

¹² *Ajugun aji ṭu kēṣ ṭi banwoonṭ baṭool,
kawat kabaṭ ṭi pñehan pi baka*

aṣē ji pok banjaanṭ bado buṭaan.*

Mnhaṭ ṭi wal wi mnhaṭ

¹³ Woli naṭu uhaaṣan bṭi ṭi pdo bnuura, in akdolanaṅ keeri buṭaan? ¹⁴ Woli badoo hajanṭan ṭi uko unwoonṭ uṭool, naji nanuurandēn. Nawutan kaṭi nin ṅaanṭ, nabot nawut kahaajala. ¹⁵ Nameen ṭi ṅhaaṣan kē *Krittu ayiman akut awo Ajugan. Nabaan nabi nabomandēr bomandēr pyenan ṅleefan ṭi kadun ki bankheparunṭ bṭi uko unkayi kē nawo na mnhaṭ, naṭup baka unkayi. ¹⁶ Naṭupan baka wa na pjoob bkow na pdēman Naṣibaṭi. Nawoon na uhaaṣ ujinṭ, bankṭupunṭ buṭaan ṭi mnwo mi nan, wi nakṭaṣunṭ Krittu bnuura, bakownaana. ¹⁷ Uhokan ṅaanṭ ahaj ṭi pdo bnuura woli uwo uko unlilunṭ Naṣibaṭi, kē di ahaj ṭi pdo buṭaan.

Du pkeṭ pi Yetu te du mndēm mi nul

¹⁸ Ipekadu yi bañaanṭ ikaanṭ kē *Krittu ṭi uleeful ahaj byaaṣ blookan ; anwoonṭ naṭool akeṭar banwoonṭ baanwo baṭool, kaḥilna kañooṭan du Naṣibaṭi. Bañṅa ṭi uleef kē *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣē naṭana ṭi pkeṭ. ¹⁹ Kē hénk di di udolulunṭ kē aya aṭup na ṅhaaṣ ṅanwoonṭ ukalabuṣ, ²⁰ ṅul ṅambiinṭ apok ṭfa ptiink Naṣibaṭi, wi amiirunṭ ayoonk ṭi wal wi *Nowe akbomanunṭ upuur. Bañaanṭ bantiinku, bañaanṭ bakreṅ ṭaṅ, baṭēpnunṭ ṭi meel abuur pkeṭ du upuur mēnṭ. ²¹ Uko mēnṭ uwo ji batimtu bankbuurananaṅ hēnkunṭ. Mēnṭ ppēnan iko iṭop ṭi uleef

pakbuurananan, ptaş Naşibați na uhaaş ujint pantëpnun ți pnața ți pkeț pi Yetu Krittü pakbuurananan. ²² Krittü apaya bați aya ațo du kañen kadeenu ki Naşibați, apel bnuura nwanjut na nntaayi, abot apel mnhina.

4

Ppën ți pekadu

¹ Hënk keeri, wi *Krittü ahajun ji ñaan najën, an kak nawoon na uşal utënt wi nul ; ñaan anhajun ți uleef pa bnuura ji Krittü aankak aji wo ți mnhina mi pekadu. ² Hënkun, ți nnuur nanduki'anan ți mboş, nawutan kado kataş iko yi nleefan njanalun, națëpan țep nataş uko wi Naşibați anjalun. ³ Na manjoonan, nabi jon țfa ți pdo uko wi bañaan banwoon baanfiyaar Naşibați banjalun, wi nawoon ți pjuban pi piint, anjal iko ițop, awo bakuj, awo ți unoh uweek, aduka ți bakuji na pdëman nnton pi bgah baneenanun. ⁴ Kë hënkun banwoon baanfiyaar Naşibați başë ñonar ți uko wi nawoon naankak ațiirad na baka iko iwuțaan maakan yi bakdolun așë karan. ⁵ Kë başë lun kahepna ți uko wi badolun ambiin anaț naț ayoonk pwayëş bajeb na banketun. ⁶ Uko mënt ukaan kë badoo țup banketun hënkun *Uțup Ulil Unuura. Hënk, bayeenk ți uleef kakob ki bajaan bakob bañaan bajën bti, kë *Uhaaş wi Naşibați uşë do kë baka ubida unwoonun du a.

Ți uko wi pjañan bnuura iko yi Naşibați ațenun

⁷ Uba umundu uñogi ; nadoon kalipara, namëbaan nleef nji nan keeri, nahilna nañehan Naşibați. ⁸ Nawo duna kañalad na manjoonan ; unjal uji udo ñaan kamiir atëntul ipekadu itum. ⁹ Nadoon kayeenkar du itoh yi nan, nawut kado kañur nuran. ¹⁰ Andoli adoon kalempar batëntul na uțen wi ayeenkun du Naşibați, hënk, nawo bamali biki uțen wi Naşibați, untumun. ¹¹ Woli ñaan ayeenk uțen wi bțup, adoon kațup ji Națupar Naşibați ; woli ayeenk uțen wi pțenk bañaan, adoon kațenk baka na mnhina mi Naşibați awululun. Hënk, Yetu *Krittü anwoon na mndëm na mnhina te mnțo, akkaan bado kadëman Naşibați ți iko bti. Uwo hanj!

Uko wi plilan wi nfiyaarun Krittü

¹² An biki njanun, nawutan kañonar woli nawo ți mnhaj mnweek awo ji bañaan banwoon du bdo. Uko mënt uwo wo kahilna katen me nafiyaar Naşibați na manjoonan ; nawutan kaşal kë uwo uko uñonarënaan. ¹³ Națëpan țep nawo ți mnlilan wi națokun ți mnhaj mi *Krittü ahajun, nahilna nalun nawo ți mnlilan mnweek maakan ți wal wi akdiimanun mndëm mi nul. ¹⁴ Woli bakaran țiki nataş Krittü nanuurandëni, *Uhaaş wi Naşibați undëmun maakan uwo ți an. ¹⁵ Woli ñaan ți ptoofan awo ți mnhaj, uwutan kawo mnhaj manwoon ți ki afin ñaan, akiij, ado buțaan këme aneej ți uko unwoon uunktëna. ¹⁶ Kë woli ahaj ahaj ți ki awo naritton, awutan kakowa ; ațëpan țep ado kadëman Naşibați ți uko wi bakdu'ulun hanj*.

¹⁷ Wal ubani, wi pwayëş pakjunun, kaşë kajunna pntaali pi Naşibați. Kë woli ajunna nja, hum di di ukwoon ți ubaañsaani, wal wi akwayëşun banjaan bapok ptiim *Uțup Ulil Unuura wi nul. ¹⁸ Hënk, upiitana ți *Ulibra wi nul aji : « *Woli utam pa Naşibați abuuran ñaan natool,*

hum di di ukwoon ți bañoomun Naşibați na bado buțaan? »*

¹⁹ Hënk, banwoon ți phaj țiki Naşibați anjalun uko mënt, bațuun mnhaț mi baka ți *Nawat Kabuka anjaan ado uko wi ahonun, babaan babi baduka duka ți pdo kado bnuura.

5

P̄toŋ batani bi Našibaŋi

¹ An bantohi biki banfiyaaruŋ, d̄ŋal kaŋiini na an h̄enkuŋ. Nji nwoon nantohi ji an, amaar mn̄haj mi *Krittu awo kaluŋ kaŋok ŋi mnd̄em mi akdiimanuŋ, uko wi nji kañehanan̄ wii wi : ² naŋoŋan bnuura batani bi Našibaŋi ahankananan̄ ; nawutan kaŋal k̄e baŋu'an tu utamu, nadoon kaŋoŋ ba na uhaaŋ ujint̄, jibi Našibaŋi aŋaluŋ. Nawutan kado uko m̄enŋ kalaana pyok pwuŋaan, nadoon wa ŋiki naŋal ŋal na uhaaŋan b̄ti pdo bnuura. ³ Nawutan kado kala pbeeh baŋaŋ biki bahankananan̄, mn̄wo mi nan mandiiimaan baka jibi bawooŋ kawo. ⁴ H̄enk, woli nayafan naweek aluŋ ap̄en awinana, nayeek katuum kand̄emuŋ maakan, kanwoon kaankba nin.

⁵ K̄e an baŋaŋa, nadoon katiink bantohi. An b̄ti najaan nawalan ikowan ŋi mn̄wo mi nan na bat̄enŋan. Upiitana ŋi *Ulibra wi Našibaŋi aji : « *Našibaŋi aji pok bankd̄emanuŋ ikow yi baka, kaŋe wul banwalanuŋ ikow yi baka bnuura bi nul.* »

⁶ Nawalaan keeri ikowan, nawoon ŋi blifi bi Našibaŋi anhiniŋ maakan, ahilna adeeŋan ŋi wal wi adatuŋ. ⁷ Naŋijan iko inknoorananan̄ b̄ti nawalan ŋi kadunul, aji wuli'an.

⁸ Nam̄ebaana ŋleef ŋi nan, nawo bten : *Untaayi Uweek unwoon uŋooradan uñaay wu wuŋ awo ji uliihu unkl̄ihuŋ ala uko ude. ⁹ Napokan wa, nam̄eban ŋi pfiyaar pi nafiyaaruŋ ; name k̄e bayiŋan ŋi *Krittu banwoon ŋi umundu b̄ti bahaj ji an.

¹⁰ Woli naluŋ ahaj ŋwal ŋloŋ, Našibaŋi anwoon ajug bnuura, aŋt̄epnuŋ ŋi Yetu *Krittu adu'an du mnd̄em mi nul manwoon maankba, aluŋ kabomanan bnuura, kat̄eŋt̄enan, kawulan mn̄hina kadolan nanaŋ naliint̄. ¹¹ Mn̄hina manwoon ŋi a te mn̄ŋo! Uwo han!

Pwul mboŋ kabañŋaan

¹² *Filaŋ ayiŋ naan ŋi *Krittu anjaan aŋaŋa bnuura aŋ̄enknuŋ k̄e mpiitan ŋt̄up ŋtamñaan ŋi. D̄ŋal kat̄eŋt̄enan kabot kajakan nam̄eban ŋi bnuura bi Našibaŋi, banwoon na manjoonan.

¹³ Bataŋar *Krittu banwoon ŋi *Babilon ŋi, biki Našibaŋi adatuŋ ji an, bawulan mboŋ ; *Markut abuk naan awulan kak mboŋ. ¹⁴ Nawulad̄en mboŋ, naboofar bboofar banyimanuŋ.

An b̄ti nanwoon biki *Krittu, d̄ñehan Našibaŋi ajoobt̄enan ŋhaaŋ!

Uṭup utëbantën wi Piyeer apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katëbantën ki Piyeer nanjañan apiitun. Aka ppiit ka banfiyaarun banwoon ṭi ubeeka ulonj. Nin alon aantup aji apiit ka biki apiitun ṭi kakaarta ki nul kateek, ṭiki nin ñaan aamme na manjoonan me ikaarta itëb ṭañ yi yi apiitun. Aṭup ṭañ aji ki kawoon kakaarta katëbantën ki apiitun baka (natenan ṭi 2 Piyeer 3.1) Piyeer aṭup aji bañaan balon baya du banfiyaarun Krittun ajukan baka iko ilonj impaṭun na Uṭup Ulil Unuura wi abiiñ aṭup baka. Bawo ṭi pdo uko wi banalun aji Yetu aankak abi. Piyeer akak aṭup aji ubida wi ñaan anfiyaarun Krittun uwo kalil Naṣibaṭi. Uko mënṭ wi wi Yetu abiiñ ajukan bambiiñ awo na a wi awoon ṭi umundu wi. Kë uko mënṭ wi wi bawoon kaṭu ṭi nṣal.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Hum di anfiyaarun Krittun awoon kawo? (1.3-11)
3. Namëbaan naliint ṭi uko wi bajukananan (1.12-21)
4. Banjaan bajukan uko unwoon uunjoonani (2.1-22)
5. Na manjoonan, Yetu alun kabi kak (3.1-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Fimonj Piyeer nwoon nalempar Yetu *Krittun akuṭ awo *nanjañan i nul dpiitanan, an biki Yetu Krittun Naṣibaṭi, Nabuuran nja adolonj ṭi pwo natool pi tul kë nafiyaar pfiyaar panliñun na pi nun. ² Dñehan Naṣibaṭi awulan bnuura bantumun abot ajoobṭënan nṣaaṣ bnuura, wi name'ulun abot ame Yetu Ajugun.

Pwo naṣaṣar Yetu ṭi mnwo

³ Ṭi mnḥina mi nul, Naṣibaṭi aṭen nja iko bti yi nḥumiñ kakaana ubida kamëban kaliint ṭi a. Nyeenk iko mënṭ bti wi nḥe'ulun, ul antëpnun ṭi mndëm na bnuura bi nul adu nja. ⁴ Hënk, aṭen nja iko inuura iweek maakan jibi ajonun nḥon aji alun kawul ya nja. Ado hañ nahilna nabuur pṭoka pi unjal wi iko iwuṭaan injaan itok ñaan inwoon ṭi umundu wi ujaan uṭij, naṣë nanaam na a.

⁵ Ukaan kë nawo kadoonan kahoṭan ṭi pfiyaar pi nafiyaarun mnwo mnuura, kahoṭan ṭi mnwo mnuura pme Naṣibaṭi, ⁶ kahoṭan ṭi pme Naṣibaṭi pun pmëban uleef, kahoṭan ṭi pmëban uleef kamiir, kahoṭan ṭun kamiir mënṭ pmëban ṭi Naṣibaṭi kaliint, ⁷ kahoṭan ṭi pmëban ṭi Naṣibaṭi kaliint pun bboofar, kahoṭan ṭi bboofar bnjalad.

⁸ Iko inuura mënṭ yan, woli nawo na ya aṭuman, kë ibot aṭuma ṭum pya, naji nawo bañaan banjaan badoonan, kabot kaya kadun ṭi uko wi pme Yetu Krittun *Ajugun. ⁹ Kë ñaan anṣaan awaan iko inuura mënṭ, aji fël këṣ kadoo wo wo ji nakuul : aji tilma kë Naṣibaṭi apënana pekadu di abiiñ ado ṭfa.

¹⁰ An bayit naan ṭi *Krittun, natamaan maakan keeri nado kado iko inkdi-imanun kë Naṣibaṭi adu'anan akuṭ adatan. Woli nado hañ, naankjot nin. ¹¹ Hënk di di Naṣibaṭi akhaabëṣanan bnuura plëman pneeji du pṣih panwoon paankba pi Ajugun, Nabuuranun nja Yetu Krittun.

Uko unkaan kë kakaarta ki kapiitanaa

12 Name iko inuura yaŋ, kē nšē do kalešanan ya wal undoli našē namēban naliint ʔi manjoonan mi nawinun ʔa. 13 Dšal aji wal bti wi nji kawoon ʔi umundu, unuura ndo kalešanan, nawoona bten. 14 Dme kē wal wi pkeʔ wi naan uŋogi, Yetu *Krittu Ajugun ʔi uleeful adolnun kē mme uko mēnt. 15 Kē nšē doonaan kado woli dyaa, naduka kaleš unuur undoli iko mēnt bti.

Uko unkyuujun kē uʔup ujoonani

16 Mēnt intintamēš itit yi npašun yi yi nbiin aʔupan wi ndolanaŋ kē name mnhina mi Yetu *Krittu Ajugun akuʔ ame ubi wi nul, nwin win na kēš ki nun mndēm mi nul. 17 Našibaʔi, Ašin nja *Andēmuj Maakan, awula pdēm na mndēm, wi aʔiiniin na a aji : « *Iwi iwoon Abuk naan, dŋalu maakan, dmaganu* ». 18 Un ʔi nleefun nʔiink pdiim pi nul panwoonun baʔi wi nwoon na a du pnkun pyimanaan.*

19 Hēnk, uko mēnt uliintan bnuura pfiyaar pi nun ʔi uko wi *baʔupar Našibaʔi bajakun. Nawo kaʔaš wa bnuura : uwo ji unkaniya unjaan ujeehan ʔi bdēm te wal wi unuur ujinʔun kē unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa upēn awinana ʔi nhaašan. 20 Nawo kame duna kē uko wi baʔupar Našibaʔi baʔupun unwoon ʔi *Ulibra wi nul uunwo uko wi ŋaan najēn ašaluŋ ʔi uleeful aʔup. 21 Na manjoonan, nin uʔup wi Naʔupar Našibaʔi uumbaanaŋ kapēna ʔi ušal wi ŋaan najēn, *Uhaaš wi Našibaʔi ujaan uʔēpna ʔi baŋaanaŋ bajēn kaʔiini ʔi katim ki nul.

2

Bajukan balagare

1 Balagare banjaan baji bawo baʔupar Našibaʔi babi wo ʔfa kak ʔi ptoof pi pntaali pi *Itrayel, kē hēnk di bajukan balagare bakaanaŋ alun kawo ʔi ptoofan kado na pneejan ʔi nšalan pjukan panjaan paneeman ŋaan kabot katoka, kadoo pok Ajug baka ambuuranun baka. Wal mēnt bašē ʔijar nleef nji baka pʔoka pantarun. 2 Baʔum balun kaʔaš baka ʔi iko iʔop yi bajaanaŋ bado, balun kado bakar bgah bi manjoonan. 3 ʔi nʔal itaka, bajukan balagare balun kadaaran na nʔup nʔil nji bapašun. Kē pwayēš pi baka pašē do bi dolana dolana udiimaan, kē pʔoka pi baka paankyoonk.

4 Na manjoonan, Našibaʔi aammiir nwanjut nambiiŋ ajuban, ašē fēl ŋa du infeernu di nʔawoon atanana du bdēm ayoonk unuur wi pwayēš pi ŋa. 5 Aammiir kak baŋaanaŋ biki unjon, wal wi adolun meel kē mangur iko na baŋaanaŋ bti ʔi umundu bti unʔumun na banwoon baanji baʔaš Našibaʔi, ašē buuran *Nowe anjaan aʔup uko wi baŋaanaŋ bawoon kado kawoona baʔool ʔi kēš ki Našibaʔi, aʔu na baŋaanaŋ paaj na aloŋ.* 6 Našibaʔi aammiir kak nbeeka nji Fodom na Gomora* wi atērun ŋa kē nʔakak ufob kadiimanaan banklun kapok pʔaša uko unkyoonkun baka*. 7 Kē ašē buuran *Lot ambiin awo ŋaan natool aji ʔēga maakan ʔi iko iʔop yi bado buʔaan mēnt babiin ado. 8 Ul anwoon natool, ašē wo ʔi ptoof pi baka aji win baka kabot kaʔiink baka na nnuur, kē ušal uji ujoʔ na a.* 9 Iko yi idiiman kē Našibaʔi ahil kabuuran ʔi mnhaj baŋaanaŋ bamēbanun ʔi a aliint kašē kaʔooraan banwoon baanwo baʔool bado kayoonk kakob ki baka ʔi unuur wi pwayēš, wi baduknaaniin. 10 Akob bnuura banjaan babi ʔu ʔu nʔal ʔi pʔopan nleef nji baka ʔi pjuban pi piint abot aʔoom Ajugun.

Bajukan balagare mēnt baʔoom baŋaanaŋ akuʔ awo bahomp, baanji bakali pkar nwanjut nandēmuj. 11 Natenan, nwanjut, nandoon apel baka uforta na

* 1:17 Maci 17.5.   * 1:18 Natenan ʔi Maci 17.1-5; Markut 9.2-7; Luk 9.28-35.   * 2:5 Natenan ʔi Ujuni 6.1—9.17.   * 2:6 Natenan ʔi Ujuni 19.24-35.   * 2:6 Natenan ʔi Ujuni 19.1-19.   * 2:8 Natenan ʔi Ujuni 19.1-19.

mnhina njaanji njaŕup ti kadun ki Ajugun uko uwuŕaan ti nwanjuŕ njandukiin. ¹² K e bukal, bawo ji nlimariya njanwoon njanwo na uŕal, njabuka buka pa pmobana kafin. Baji bakar uko wi bawoon baammee k e bakluŕ kafin baka ji nlimariya. ¹³ H enk, bayeenk baluk bi buŕaan di baka. Baji balilan ti pdo kado iko iŕop na pnak. Bawo baŕop akuŕ ag ej, baji balilan maakan ti kalagare ki baka woli bade na an. ¹⁴ Baji babi ŕu ŕu nŕal ti pjuban pi piint, baanji banoor pjuban, kado na pguur banwoon baanliinti, baji babi duka duka ti p eebar iko. Baf epanaa! ¹⁵ Baduk bgah btool aneem, wi bawoon ti pdo ji *Balaam abuk Boŕor, ambiin aŕal pde itaka yi bdoo. ¹⁶ K e baŕ e bi noman na a ti buŕaan bi adolon; ubuuru unwoon uunhil bŕup uŕiini na a ji njaan naj en ado k e nyila njaŕaŕani, ul *Naŕupar Naŕibaŕi m ent.*

¹⁷ Bajukan baŕilan m ent bawo ji nkump es njankayun, awo ji inf elun yi uk e udoonun ; bawo biki kaya du bd em bantootun apel bi pti banwoon bi baka. ¹⁸ Na manjoonan, baji bahomp maakan kaŕup nŕup njaaf kaguur na iko iŕop yi uleef unaluŕ bambaan abuurna buurna du baŕaan baneemuŕ. ¹⁹ Bahon baka pjeeh aŕ e wo bukal ti nleef ni baka baŕaan banwoon ti mnhina mi iko iŕop inktoŕun baka ; njaan aji awo ti mnhina mi uko wi awutun k e uktoŕa.

²⁰ Na manjoonan, woli babuur ti iko iŕop yi umundu wi ti pme Yetu *Krittu Ajugun na Nabuuran nja, aŕ e kak h enkuŕ ahot ti ya k e iktoŕ baka, baji bawo ti unoor umpelun uteek. ²¹ Uhokan lah bawut kame bgah banjaan baŕooŕ du uko unwoon uŕool, k e di pme ba kaŕ e kaduk bgah byimanaan m ent bi babiin adiiman baka. ²² Uko undolon baka uwo uhoŕn umbiin aji : « Ubuŕ ude uko wi ugatuŕ » na « Unkuma umbaan aŕowa n owa ukak aŕuŕn du mboŕ. »

3

Unuur wi Ajugun ulun kabi

¹ An biki njalun maakan, kakaarta ki kawoon kat ebant en ki nji kapiitanan. ŕi yul it eb bti, dji kaleŕanan iko ilon kahilna kanejan ti nŕalan mntit man-
nuriin. ² Dnjal kaleŕanan iko yi *baŕupar Naŕibaŕi bayimanaan babiin aŕup, kaleŕanan kak uko wi banjaan biki nan bajakanan aji Ajugun anwoon kak Nabuuran nja aŕal ndo kado. ³ Uko wi nawoon kame duna uwo k e, ti nnuur njbaaŕŕaani baŕaan bamber njambaan kabi duka ti bbeehar, aji baŕaŕ iko yi nleef ni baka njanun, balun kabi. ⁴ Balun kado kaji : « Yetu aanhon aji alun kabi i? Awo ŕun ba? Wi bateem nja bakteŕun te nŕa, iko iwoha wo jibi ibiin awo wi umundu upaŕaniin. »

⁵ Wi bajakun han, baji badaar kaŕilma k e du ujuni, Naŕibaŕi aŕ epna ti uŕup wi nul apaŕ baŕi ado k e mboŕ mamp enna ti meel aŕ e to ti ptoof pi ma. ⁶ K e na meel m ent mi mi abiin abaana na umundu ujon. ⁷ Uŕup m ent uŕuun k e baŕi na mboŕ mi nŕa njahankanaa, ayoonk pya p erana ti unuur wi pway es pbaaŕŕaani na wi ptoŕa pi banwoon baankŕaŕ Naŕibaŕi.

⁸ An bayit naan biki njalun, uka uko ulon wi nawoon naanwo kaŕilma : ti k es ki Naŕibaŕi unuur uloolan uwo ji nŕsubal iŕeen-week njaaŕ iŕeen (1000), k e nŕsubal iŕeen-week njaaŕ iŕeen njawo ti a ji unuur uloolan*. ⁹ Ajugun aanji jonan pdo uko wi ahonun jibi baŕaan balon baŕalun. Aji miiran : aanji njal alon ti an aneem kaŕ e njal an bti naŕaan pjuban, naŕel es njhaaŕan na manjoonan. ¹⁰ Unuur wi Ajugun ulun kabi ji nakiiŕ ; unuur m ent baŕi bafoma karoca roca, iko inwoon da iyik kayuuy wal m ent, mboŕ na iko bti inwoon ti ma itoka kaba*.

* 2:16 Natenan ti Mn en 22.4-35. * 3:8 Kaŕnaam 90.4. * 3:10 Iko bti inwoon ti ma itoka kaba : Balon bapiit aji balun kaway es mboŕ na iko bti inwoon.

¹¹ Ké wi iko bti iwoonj i pbi katoka kaba, natenan hénkuŋ mnwo mi nan! Nawo kawo banjintuŋ ʒi kéş ki Naşibaʒi kabot kaméban ʒi a kaliint, ¹² wi nakyoonkuŋ abot adoonaan unuur wi nul utarna ubi. Unuur mēnt, baʒi bayik bti kayuutşa, iko inwoonj ʒi ba iyik ibot iyuuy. ¹³ Ké Naşibaʒi ašē honj nja aji aluŋ kapaş baʒi bhalu na mboş mnhalu di iko bti ikwoonj itool. Ŋwo ʒi pyoonk uko mēnt.

Pdo bañaan balipara

¹⁴ An biki nŋaluŋ maakan, wi nawoonj ʒi pyoonk unuur mēnt, nadoonaan keeri nawo bajint piş ʒi kéş ki Naşibaʒi, bañaan banwoonj ʒi mnjeeh. ¹⁵ Nameen ké kamiir ki Ajugun kahinan kadolan nabuur, jibi *Pawulu ayit nja ʒi *Krittu i nŋaluŋ maakan apiitanan na uşal untuŋa wi Naşibaʒi awululuŋ. ¹⁶ Hēnk di di apiitun ʒi ikaarta bti yi aʒiiniyaanun uko mēnt; nŋup nlon njanwoonj ʒi ikaarta yi nul nŋatam pme, ké bañaan banwoonj ʒi kapaam akuŋ awo baanliint ʒi pfiyaar baji bapiban nja buŋaan. Baji bado haŋ kak na nŋup nŋi Ulibra wi Naşibaʒi nandukiin kaşē toka. ¹⁷ Ké an biki nŋaluŋ, nawoon bten keeri wi nameen iko yan, kaʒi nabi naŋaş bado buŋaan naşē naneem ji baka nawo naankak améban kaliint. ¹⁸ Naŋēpan ʒēp nataman nado kaya kadun ʒi pme Yetu Krittu anwoonj Ajugun na Nabuuran nja, nataman nawo ʒi bnuura bi nul. Mndēm manwoon ʒi a te mnŋo! Uwo haŋ.

Uṭup uteek wi Yowan apiitun banfiyaaruṅ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta kateek ki Yowan apiitun. Yowan i abi piit ulibra ulon uteek wi aṭiiniyaanun ubida wi Yetu ṭi mboṣ; uwoon Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Akak apiit ikaarta itëb inṭaṣun ṭi ki. Du unjon baṅaṅ balon babi ṭilan aji Yetu Krittun ambiin abi ṭi umundu wi awo ṅaṅ najën aanwo Abuk Naṣibaṭi. Baji baji kak kē ṅaṅ ahil kado uko wi aṅaluṅ, kē Naṣibaṭi aankdo baka uko ulon. Uko mēnt ukaṅ kē Yowan apiit banfiyaaruṅ aṭup baka in awoon Yetu. Aṭup baka aji ubida wi mnṭo uwoo, akuṭ adiiman baka jibi ṅaṅ ahilun kaka wa : ṅaṅ anfiyaaruṅ Yetu andoli, aka ubida mēnt. Akak ahoṭalēs aji baṅaṅ bawo ṭi ploolan na Naṣibaṭi na Yetu Abukul, baṅal Naṣibaṭi na banfiyaaruṅ bandukiin. Aji woli bado hanj bame kē baka ubida wi mnṭo.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Uṭup unjaṅ uwul ubida (1.1-4)
2. Nawulën nṣoṣ ṭi bjeehi (1.5-2.6)
3. Bgah bhalu (2.7-17)
4. Baṣoorad Krittun na babak Naṣibaṭi (2.18-3.10)
5. Bṅalad (3.11-4.21)
6. Ppok iko yi mboṣ (5.1-21)

Uṭup unkwulun ubida

¹ Nṭiiniyaan ṭi nawo Uṭup unkwulun ubida ;
awo du ujuni,
ṅtiinka
awina na kēs ki nun,
abot atena bnuura,
akuṭ abana na iṅen yi nun.

² Anwoon ubida apën awinana, kē ṅkṭup uko wi ṅmaaruṅ. Nṭupan uko wi anwoon ubida wi mnṭo ambiin awo du Naṣibaṭi Aṣin nja aṣē pën awinana ṭi un. ³ Uko wi ṅwinun akuṭ atiink, ṅṭupan wa an kak, nahilna nabi namëbandër na un, ṅnaakiir nja bti ṭi pmëbandër pi ṅmëbandërun na Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittun Abukul. ⁴ Npiit uko wi, un ṭi ṅleefun, mnlilan mi nun* manhilna mandëm maakan.

Ppoṣ ṭi bjeehi

⁵ Uṭup wi ṅtiinknun ṭi Yetu *Krittun aṣē ṭupan hēnkun wi : Naṣibaṭi awo bjeehi, nin bdëm blon baanwo ṭi a. ⁶ Woli ṅji ṅmëbandër na Yetu aṣē poṣ ṭi bdëm, ṅwo baṭilan, ṅnēnkdo uko unwoon manjoonan. ⁷ Aṣē wo woli nṣoṣ ṭi bjeehi jibi Naṣibaṭi ṭi uleeful awoon ṭi bjeehi, ṅkeer awo baloolan nja bti, kē pṅaak pi Yetu Abukul pajinṭan nja ṭi pekadu bti.

⁸ Woli ṅji ṅnëwo na nin pekadu dlon, ṅguur ṅleef ṅi nja, manjoonan maanwo ṭi nja. ⁹ Aṣē woli ṅdinan aji ṅwo na pekadu, ṅhinan kahaṭ Naṣibaṭi, awo natool : alun kamiir nja ipekadu, kabot kajinṭan nja ṭi buṭaan bti. ¹⁰ Woli ṅji ṅṅendo pekadu, ṅṭu Naṣibaṭi ṅṭilan, kē uṭup wi nul ubot awo uunwo ṭi nja.

* 1:4 Mnlilan mi nun : Balon bapiit aji mnlilan mi nan.

2

¹ An babuk naan, dpiitan uko wi nahilna nawut kado kajuban. Aşë woli ñaan alon ajubani, nka ñaan ankyen anuñ nja du Naşibaţi Aşin nja : Yetu *Krittu natoool a. ² Ul awulon uleeful, awo bteñan, Naşibaţi ahilna amiir nja ipekadu ; aanlinj linj ti yi nja tañ, ado hañ ahilna amiir kak yi bañaan biki umundu bti.

Uko wi pdo

³ Uko unjaan uyuuj kē nme *Krittu uwo pdo kaşaş uko wi ajakuñ ndo. ⁴ Woli ñaan abubara aji ame'a aşë wo aanktiinka, awo nañilan, manjoonan maanwo ti a. ⁵ Kē anşaşan amēban uko wi ajakuñ, uñal wi Naşibaţi uji uwo ti a katum. Hēnk di di njaan nmeena kē nmēbandēr na Krittu. ⁶ Ñaan anjakuñ awo ti a, awo i kado kado jibi ajaan ado.

⁷ An banoh naan, mēnkpiitan piit uko uhalu wi nawoon kado, uko ujon wi nayeekun du ujuni wa. Uko mēnt uwoon uşup wi nadoon abi tiink. ⁸ Kē uko wi nji kapiitanan uşë wohā uhalu ha. Manjoonan mi uko mēnt manwinana ti Krittu abot awinana ti an ; bdēm baya, kē bjeehi bi manjoonan bado bi kajeehan jeehan.

⁹ Ñaan anjakuñ aji awo ti bjeehi aşë şoor ayiñul ti Krittu, ahum ti bdēm. ¹⁰ Ñaan anñaluñ ayiñul awo ti bjeehi, hēnk, nin uko ulon uunkhil kadola ajuban. ¹¹ Kē ñaan anşaşan aşoor ayiñul awo ti bdēm ; aji poş ti bdēm, aamme dko di akyaan ŋiki bdēm bawuna kēs.

¹² An babuk naan, dtupan uko wi :

Yetu Krittu ado kē Naşibaţi amiiran ipekadu

¹³ An başin bapoş, dtupan uko wi :

name anwoonun du ujuni ;

kaşupan, an başaşa :

nawat *Untaayi Uweek.

¹⁴ Dtupan kak uko wi, an babuk naan :

name Naşibaţi Aşin nja ;

kaşupan kak, an başin bapoş :

name anwoonun du ujuni,

kaşupan kak an başaşa :

nahinaa,

uşup wi Naşibaţi uwo ti an

kē nabot awat Untaayi Uweek.

¹⁵ Nawutan kañal umundu kēme uko unwoon wi umundu. Woli ñaan añal umundu, uñal wi Naşibaţi Aşin nja uunji uwo ti a. ¹⁶ Iko bti inwoon yi umundu : iko yi uleef uñaluñ, iko yi ñaan awinun añeebar na phaş ti bka bi tul kabot kapiitar ti ba, iinwoona du Naşibaţi Aşin nja, iwoona ti umundu. ¹⁷ Kē umundu wi uşë ba na iko yi bañaan bakñeebarun ; kē anşaşan ado uko wi Naşibaţi añaluñ aka ubida wi mnşo.

Naşoorad Krittu

¹⁸ An babuk naan, wal wi umundu ukbaan ubani. Natiink kē baji *Naşoorad Krittu awo i pbi, hēnkun kē başooradul başum başë do bi bi bi. Uko wan ukaan kē nyikrēn kē wal ubaañşani ubani. ¹⁹ Bakan mēntan bapēna ti nja, aşë wo baanwo biki nja. Woli bawo lah biki nja, başo na nja. Kē başë ya, uko mēnt uyuuj kē bukal bti baanwo biki nja.

²⁰ Kē an, nayeekna *Uhaaş wi Naşibaţi ti Yetu *Krittu, name bti manjoonan. ²¹ Woli dpiitan keeri, uunwo wo ji naamme manjoonan. Dpiitan ŋiki name ma abot ame kē nin nñilan nlon njaanji njaēna ti banwoon na manjoonan. ²² Kē in awoon nañilan bē mēnt anjakuñ aji Yetu aanwo Krittu?

Uŋ mēntan awoon Naşoorad Krittü! Apok Naşibaŋi Aşin nja abot apok Abukul. ²³ Ńnaan ampokunŋ Abuk Naşibaŋi apok Aşin kak. Andinanunŋ aji Abukul awoo, adinan kak kē Aşin awoo.

²⁴ Kē an, uko wi natiinkunŋ du ujuni namēbaan wa. Woli namēban uko wi natiinkunŋ du ujuni, nawo an kak ŋi Naşibaŋi Aşin nja na ŋi Abukul. ²⁵ Kē uko wi Krittü ahoŋunŋ, uwoonŋ: ubida wi mŋŋo.

²⁶ Uko wi, wi wi nŋalunŋ lah kaŋupan ŋi baŋaanŋ bankdolunŋ na pneemanan. ²⁷ Kē an, Uhaaş wi Naşibaŋi wi nayeenkunŋ ŋi Krittü uduka ŋi an, kē naannuma bajukanan. Uhaaş wi nul ukjukanananŋ iko bŋi, uwo manjoonan, awo uunji uŋilan. Kē jibi ukjukanananŋ, nadukiin namēban ŋi a.

²⁸ An babak naan, hēnkunŋ, nadukiin namēban ŋi Krittü, ahilna wal wi akpēnunŋ kawinana, ŋhil kanaŋ kaliint, kawo ŋēnkowa kanaŋ kalowa.

Babuk Naşibaŋi na manjoonan

²⁹ Name kē Naşibaŋi awo natool, nayikrēnēn keeri kē ŋaan ankdolunŋ uko utool awoona du a.

3

¹ Natenan jibi Naşibaŋi Aşin nja anŋalunŋ nja. Anŋal nja adoo dinan kē ŋdo du'ana babakul. Ńwo babakul na manjoonan. Baŋaanŋ biki umundu baamme Aşinun, ukaanŋ kē baanhinan pme nja. ² An banohnaan, ŋwo hēnkunŋ babak Naşibaŋi, kē uko wi ŋēkbiinŋ kawo uundo meeŋana. Kē ŋşē me uko wi : woli *Krittü alunŋ apēn awinana, ŋkak kanaam na a, ŋiki ŋwina jibi awoonŋ. ³ Ńnaan anhaŋunŋ uko wanŋ ŋi Krittü, ajinŋan uleeful jibi ul ajinŋunŋ.

⁴ Nado pekadu aji diiman kē apēn ŋi *bgah bi Naşibaŋi, ŋiki pdo pekadu pawo ppēn ŋi bgah. ⁵ Kē naşē me kē Krittü abi bi pa ppēnan nja ipekadu, abot awo aanwo na pekadu. ⁶ Ńnaan ammēbanulunŋ aanwo nado pekadu. Nado pekadu aanwina abot awo aamme'a.

⁷ An babak naan, nakdinan nin ŋaan aneemanan. Ńnaan ankdolunŋ uko utool awo natool jibi Krittü awoonŋ natool. ⁸ Nado pekadu awo i *Untaayi Uweek, wul uwo udo pekadu du ujuni. Kē Abuk Naşibaŋi aşē bi bi ptok iko yi Untaayi Uweek ukdolonŋ. ⁹ Ńnaan ambuknaaniinŋ du Naşibaŋi aanji duka ŋi pekadu ŋiki ubida unwoonunŋ du Naşibaŋi uwo ŋi a ; aanhinan kajuban ŋiki abuknaana du Naşibaŋi. ¹⁰ Uko umpaŋşunŋ babak Naşibaŋi na biki Untaayi Uweek wii wi : ŋaan anwoonŋ aanwo natool kēme awo aanŋal ayiŋul ŋi Krittü aanwo i Naşibaŋi.

Bŋalad bi banŋyaaruŋ Krittü

¹¹ Ńwo kaŋalad, uko wanŋ wi wi natiinkunŋ du ujuni. ¹² Ńnēnwō kado ji Kayin anwoonŋ i *Untaayi Uweek, afinŋ aŋa'ul^o. Kē we ukaanŋ kē afinŋ aŋa'ul? Aji do buŋaan kē aŋa'ul aşē ji do iko inwoonŋ itool. ¹³ An bayiŋ naan, nawutan kaŋonŋar woli baŋaanŋ biki umundu wi başooran. ¹⁴ Nja, ŋme kē ŋpēna du pkeŋ aya du ubida ; ŋme uko mēntŋ ŋiki ŋŋal bayiŋ nja ŋi *Krittü. Ńnaan anwoonŋ aanŋal ayiŋul aduka ŋi pkeŋ. ¹⁵ Ńnaan anşoorunŋ ayiŋul ŋi Krittü awo nafinŋ baŋaanŋ ; kē naşē me kē bafinŋ baŋaanŋ baanji baka ubida wi mŋŋo.

¹⁶ Ńme uko unwoonŋ unŋal ŋiki Krittü awul ubida wi nul pa nja. Ukaanŋ kē ŋwo kawul ubida wi nja pa bayiŋ nja ŋi Krittü. ¹⁷ Woli ŋnaan alonŋ aka iko bŋi aşē win ayiŋul anwoyi ŋi kanuma aşē pok pŋēnka, hum di di unŋal wi Naşibaŋi ukwoonŋ ŋi a ba? ¹⁸ An babak naan, nawutan kaŋalna ŋi ŋŋup ŋaŋ, nadoon kaŋēnk, hēnk nanŋal na manjoonan.

* 3:12 Natenan ŋi Ujuni 4.3-10.

19 Woli n̄jalad haŋ, wi wi n̄kmeen̄ kē n̄wo biki manjoonan, n̄haaŋ n̄i n̄ja n̄abot n̄aŋoora ʈi kadun ki Naŋibaʈi. 20 Kē woli n̄haaŋ n̄i n̄ja n̄jado leŋan n̄ja buʈaan bi n̄dolun, n̄jēn̄ji n̄haajala, n̄ji n̄me kē Naŋibaʈi adēm apel n̄haaŋ n̄i n̄ja abot ame iko bti.

21 An banoh naan woli n̄haaŋ n̄i n̄ja n̄aŋoora, n̄n̄oom kañoga. 22 Awul n̄ja iko yi n̄kñehanulun bti ʈiki n̄mēban uko wi ajakun̄ n̄do, kē uko wi n̄kdolun ubot alila. 23 Uko wi ajakun̄ n̄do uwo : n̄fiyaar Yetu Kritt̄u Abukul n̄bot n̄jalad jibi ajakun̄ na n̄ja n̄do kado. 24 Kē n̄aan̄ ankdolun̄ uko wi Naŋibaʈi ajakun̄ ado, aji mēbana, Naŋibaʈi kamēbana. Uhaaŋ wi nul wi awulun̄ n̄ja ujaan̄ uyuuj kē amēban n̄ja.

4

Uhaaŋ wi Naŋibaʈi na wi Naguuru

1 An banoh naan, nawutan kafiyaar bañaan̄ banjaan̄ babubara kaji bawo na *Uhaaŋ wi Naŋibaʈi, naʈēpan ʈēp naten bnuura nameena me uhaaŋ wi bawoonaanun̄ uwoona du Naŋibaʈi. Bañaan̄ batum bandaarun̄ aji bawo *baʈupar Naŋibaʈi baniink umundu. 2 Hēnk di di nakyikrēnaanun̄ Uhaaŋ wi Naŋibaʈi : n̄aan̄ andinanun̄ aji Yetu *Kritt̄u akak n̄aan̄ najēn, awo na Uhaaŋ wi Naŋibaʈi. 3 Kē n̄aan̄ anŋaan̄ apok p̄dinan̄ uko wi Yetu awoon̄, aanwo na Uhaaŋ wi Naŋibaʈi. Awo na wi naŋoorad Kritt̄u i n̄atiinkun̄ kē baji abi, ado bi bi bi, awo ʈi umundu.

4 An babuk naan nanwoon̄ biki Naŋibaʈi, nawat baŋoorad Kritt̄u bukun̄, ʈiki anwoon̄ ʈi an adēm apel anwoon̄ i umundu. 5 Bukal bawo biki umundu ukaan̄ kē utup wi baka uwo wi umundu, kē umundu ubot atiink baka. 6 Nja, kē n̄ŋē wo biki Naŋibaʈi ; ammeen̄ Naŋibaʈi aji tiink n̄ja ; kē anwoon̄ aanwo i Naŋibaʈi aan̄ji tiink n̄ja. Kē hēnk di di n̄jaan̄ n̄meena Uhaaŋ wi Manjoonan na uhaaŋ wi kaguuru.

Uŋal wi Naŋibaʈi

7 An banoh naan, nawulēn̄ n̄jalad ; uŋal uwoona du Naŋibaʈi, kē n̄aan̄ anjalun̄ atēn̄ʈul abuknaana du Naŋibaʈi akuf ame'a. 8 N̄aan̄ anwoon̄ aan̄jal atēn̄ʈul, aambaan̄ kameha Naŋibaʈi ʈiki Naŋibaʈi awo uŋal. 9 Naŋibaʈi adiiman̄ uŋal wi akaan̄ pa n̄ja wi ayilun̄ Abukul aloolan̄ i akahaŋ ʈi umundu n̄hilna n̄ʈēpna ʈi a n̄ka ubida. 10 Uŋal na manjoonan̄ uunwo n̄jal pi n̄jalun̄ Naŋibaʈi, uwo n̄jal pi anjalun̄ n̄ja. Ayil̄ Abukul kē awo b̄erjan̄ bankpēnaanun̄ ipekadu yi n̄ja. 11 An banoh naan, wi Naŋibaʈi anjalun̄ n̄ja haŋ, n̄wo kaŋalad kak. 12 Nin̄ n̄aan̄ aambaan̄ kawin̄ Naŋibaʈi. Kē woli n̄jaladi, Naŋibaʈi aji wo ʈi n̄ja, uŋalul ubot kawinana bnuura ʈi n̄ja.

13 Naŋibaʈi awul n̄ja *Uhaaŋ wi nul, ukaan̄ kē n̄ji n̄me kē n̄mēbana, kē abot amēban n̄ja. 14 Naŋibaʈi ayil̄ Abukul kē awo nabuuran̄ umundu. N̄win̄ uko wan̄, aŋē ʈup wa bañaan̄. 15 N̄aan̄ andinanun̄ aji Yetu awo Abuk Naŋibaʈi, Naŋibaʈi aji mēbana, ul kabot kamēban Naŋibaʈi. 16 Kē n̄ja, n̄me abot aŋfiyaar kē Naŋibaʈi anjal n̄ja. Naŋibaʈi awo uŋal. Kē woli n̄jal batēn̄ n̄ja, n̄ji n̄mēban Naŋibaʈi, Naŋibaʈi abot kamēban n̄ja.

17 Woli n̄jal batēn̄ n̄ja na manjoonan̄ n̄jen̄kdo kaʈaaf unuun̄ wi pwayēŋ ʈiki ubida wi nun̄ ʈi umundu wi, unaam na wi *Kritt̄u. 18 Anjalun̄ na manjoonan̄ aan̄ji wo na palēnk, uŋal unjoonanun̄ uji udook palēnk. Na manjoonan̄, palēnk paji pagakandēr na uŋal wi kakob. Kē anwoon̄ na palēnk aan̄ji n̄jal na manjoonan̄.

19 Kē n̄ja, n̄ŋē n̄jal ʈiki ul anjalun̄ n̄ja uteek. 20 Woli n̄aan̄ aji anjal Naŋibaʈi, aŋē ŋoor ayiʈul ʈi Kritt̄u, awo naʈilan̄, ʈiki woli n̄aan̄ aan̄jal atēn̄ʈul i akwinun̄,

aanhilan kanjal Naşibaţi i awoon aanwini. ²¹ Uko wi Naşibaţi ajakuŋ na nja ŋdo kado wii wi : ŋaanaŋ anjalun Naşibaţi akaan aŋal ayiţul ŋi Krittũ.

5

¹ Ŋaanaŋ anfiyaaruŋ aji Yetu awoon *Krittũ awo abuk Naşibaţi, k  ŋaanaŋ anjalun aşin ŋaanaŋ aji ŋal abukul. ² Ŋaanaŋ aji me k  aŋal babuk Naşibaţi woli aŋal Naşibaţi abot ado uko wi ajakuŋ. ³ H nk di uwoon, pŋal Naşibaţi pawo pdo uko wi ajakuŋ ŋdo kado. K  uko wi ajakuŋ ŋdo kado ubot awo uuntam pdo. ⁴ Banwoon babuk Naşibaţi baji bawat iko yi umundu. K  uko wi ŋkdoon kawatna iko yi umundu uş  wo pfiyaar pi nja. ⁵ K  in aşaan awo anjaanaŋ awat iko yi umundu b  m nt  anfiyaaruŋ aji Yetu awo Abuk Naşibaţi a?

Uko wi baţupun ŋi Yetu Krittũ

⁶ Yetu *Krittũ abiiŋ ŋi nja na meel mi batitmu bi nul na pŋaak pi pkeţ pi nul*. Aambi bi taŋ na meel, abi na meel na pŋaak, k  *Uhaaş wi Naşibaţi ujaanaŋ uţup uko m nt , wul unwoon manjoonan.

⁷ Iko iwajantaŋ ikyuujuŋ k  uko wi Yetu ujoonani, iwoon: ⁸ Uhaaş wi Naşibaţi na meel na pŋaak, iyeenkiir yul iwajantaŋ† bti. ⁹ J m ŋji ŋdinaŋ uko wi baŋaanaŋ baţupun i? K  wi Naşibaţi aţupun uşaan ad mna apel wi baŋaanaŋ baţupun. Uko wi Naşibaţi aţupun wii wi : aţiiniyaan Abukul. ¹⁰ Ŋaanaŋ anfiyaaruŋ Abuk Naşibaţi am ban uţup m nt  ŋi uhaaşul. Ŋaanaŋ anwoon aanfiyaar Naşibaţi aţu'a naţilan ŋiki aanfiyaar uko wi Naşibaţi aţupun ŋi uko wi Abukul. ¹¹ K  uko wi Naşibaţi aţupun wii wi : Awul nja ubida wi mn o k  ubida m nt  uş  woona ŋi Abukul. ¹² Anwoon na Abukul aka ubida m nt , anwoon aanwo na Abukul aanka wa.

Ubida wi mn o

¹³ Dpiitan iko yi, an nanfiyaaruŋ Abuk Naşibaţi nahilna name k  naka ubida wi mn o. ¹⁴ Ŋhaţ k  woli ŋnaţ ŋi kadun ki Naşibaţi aŋehana uko unliilulun, aţen nja wa. ¹⁵ K  woli ŋme k  Naşibaţi aji tiink uko wi ŋjaanaŋ ŋŋehana bti, ŋhinaŋ kafiyaar na manjoonan k  ŋdo bi yeenk yeenk uko wi ŋŋehanolun.

¹⁶ Woli ŋaanaŋ awin ayiţul ŋi Krittũ k  akjuban pjuban panwoon paanji paţij pkeţ, aŋehand reŋa Naşibaţi awula ubida wi mn o. Uko m nt  uwo pa pjuban panwoon paanji paţij pkeţ taŋ. K  uş  ka pjuban panjaanaŋ paţij pkeţ, m nji naŋehand r anjubanuŋ pjuban m nt . ¹⁷ Pjuban bti pawo pekadu, k  pekadu dlon daş  wo daanji daţij pkeţ.

¹⁸ Ŋme k  baŋaanaŋ banwoon babuk Naşibaţi baanji baduka ŋi pekadu ; Abuk Naşibaţi aji yeŋ baka, *Untaayi Uweek kalow baka. ¹⁹ Ŋme k  ŋwo biki Naşibaţi, k  umundu bti uş  wo ŋi iŋen yi Untaayi Uweek. ²⁰ Ŋkak ame k  Abuk Naşibaţi abi abot awul nja mnhina mi pyikr n anwoon Naşibaţi na manjoonan. Ŋm band r na anwoon Naşibaţi na manjoonan ŋi pm band r pi ŋm band ruŋ na Yetu *Krittũ Abukul. Ul awoon Naşibaţi na manjoonan, ul anwoon anjaanaŋ awul ubida wi mn o.

²¹ An babuk naan, nalowan ŋnton.

* **5:6** Na meel mi batitmu bi nul na pŋaak pi pkeţ pi nul : Balon başal aji Yowan aţiiniyaan ŋi iko inţ pun ŋi Yowan 19.34, di batowun kantaagan ki Yetu k  meel na pŋaak mamp ni. † **5:8** Iwajantaŋ: ŋi bayuday woli baŋaanaŋ bat b k me bawajantaŋ bawo ŋi uţup uloolan baji badinan k  uwo manjoonan.

Uṭup utëbanṭën wi Yowan apiituj banfiyaaruj

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoonj kakaarta katëbanṭën ki Yowan apiituj. Apiit ka « Ñaaṭ i Naṣibaṭi adaturuj. » Uka pwo banfiyaaruj Krittuj biki amenuj itim hënk ukaanj kē aṭu aji ñaaṭ i Naṣibaṭi adaturuj. Aṭup baka ṭi kakaarta ki jibi banfiyaaruj Krittuj bawoonj kaṅalad. Akak aṭup baka aji baliint ṭi pfiyaar babot balipara banjaanj bajukan uṭup umpaṭuj na Uṭup Ulil Unuura.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoonj:

1. Pwul mboṣ (1-3)
2. Manjoonan, na bñjalad (4-6)
3. Bajukan baṭilan (7-11)
4. Pwul mboṣ pbaañṣaani (12-13)

¹ Nji nantohi, dpiituj, iwi Ñaaṭ i Naṣibaṭi adaturuj iwi na babuku* an biki nñaluj na manjoonan. Mënṭ nji ṭaṅ ñjalananj, bañaanj bti bammeen manjoonan banjalan, ² ṭiki manjoonan manwo ṭi nja akuṭ aduka ṭi nja te mñṭo. ³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittuj Abuk Naṣibaṭi Aṣin nja bawul nja bnuura na mnjeeh, bamiir nja, ñhilna ṅwo ṭi manjoonan ṅbot ṅjalad.

Manjoonan na uñjal

⁴ Dilan maakan wi nwinuj balonj ṭi babuku kē baji bado uko unwoonj manjoonan jibi Naṣibaṭi Aṣin nja ajakuj ṅdo kado. ⁵ Kē hënkuj, Ñaaṭu, uko wi nji kañehaniinj wii wi : nawulan ṅjalad. Uko mënṭ uunwo uko uhalu wi pdo wi nji kapiitiinj, uwo uko wi njeenkuj du ujuni. ⁶ Pñjal pawo pdo uko wi Naṣibaṭi ajakuj. Kē uko wi Naṣibaṭi ajakuj ṅdo wi najukuj du ujuni, uwo nawo ṭi bñjalad.

⁷ Bañaanj baṭilan baguuru batum babi aniink umundu, baandi pyikrën kē Yetu *Krittuj akak ñaanj najën. Ñaanj ankdoluj hañ awo naguuru, *Naṣoorad Krittuj. ⁸ Naṭaafaraan keeri, nawutna kawaanj uko wi ṅlempuj ṭi an, naṣë nayeenk bnuura katuum kampënnuj du Naṣibaṭi. ⁹ Ñaanj anwoonj aammëban pjukan pi Krittuj aṣë hoṭalëṣ da iko ilonj, aammëbandër na Naṣibaṭi. Anktiinkuj pjukan mënṭ amëbandër na Naṣibaṭi Aṣin nja abot amëbandër na Abukul. ¹⁰ Woli ñaanj alonj abi du an aṭij pjukan plonj pampaṭi, nawutan kayeenka, nadoon napok pok pwula mboṣ. ¹¹ Ñaanj ankwululuj mboṣ akak awo ṭi ploolan na an mënṭan ṭi iko iwuṭaan yi akdoluj.

Uṭup ubaañṣaani

¹² Dka iko itum ilonj kak yi nwoonj i kaṭupan, aṣë hokan pwo mënkpitan ya. Dñal pbi du an kaṭiimi ṭiimi na an, mñlilan mi nja manhilna manwo mnweek maakan.

¹³ Babuk Aṭa'u ñaaṭ i Naṣibaṭi adaturuj† bawulu mboṣ.

* **1:1** Ñaaṭ i Naṣibaṭi adaturuj... na babukul : Balonj baji pntuk pi banfiyaaruj pi pi Yowan akdu'uj ṭi Ñaaṭ i Naṣibaṭi adaturuj, kē babukul bawo banfiyaaruj. † **1:13** Aṭa'u ñaaṭ i Naṣibaṭi adaturuj Natenan ṭi uko wi bapiituj ṭi v1. Pntuk pi banfiyaaruj plonj pi pi akduun aṭa'ul.

Uṭup uwajanṭen wi Yowan apiitun banfiyaarun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kawajanṭen ki Yowan apiitun. Apiit ka ñiint alon anfiyaarun Krittun i katim kawoon Gayut. Yowan abi yil ṭfa bañaan balon baya baṭup Uṭup Ulil Unuura du banfiyaarun Krittun. Wi bayaan du ubeeka wi Gayut afetun, ñiint alon anwoon katim ki Diyotrefet apok bafet du katohul. Ke banfiyaarun Krittun bandoon anjal pyeenk baka ke apok adook baka ti pntuk pi banfiyaarun. Uko ment ukaan ke Yowan apiit Gayut kaji na a ameban aliint, ayeenk bnuura bankmbiin, pṭup Uṭup Ulil Unuura.

Henk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-4)
2. Anfiyaarun Krittun aanwo kapok ptenk atentul (5-12)
3. Pwul mboṣ pbaañsaani (13-15)

¹ Nji nantohi, dpiitu, iwi Gayut nanoh naan i njalun na manjoonan.

² Iwi, nanoh naan, dnehan iko bti iya bnuura na iwi, iwo najoob uhaas ubot ufoora na iwi. ³ Bayit nja balon ti Krittun babi atupen jibi imebani manjoonan abot aji kṭas ma, ke nlilan maakan ti uko ment. ⁴ Nin uko ulon uunji udolen nlilan kapel woli bajaken aji bubuk naan baṭas manjoonan.

⁵ Nanoh, iji kṭu usal ti ptenk banfiyaarun, kadoo tenk baka, bukal biki iwoon iimnee. ⁶ Baṭup jibi injali baka ti kadun ki banfiyaarun bti. Doon kaṭenk bañaan batent bukun babaañes bayaas bi baka jibi Naṣibaṭi anjalun ; idole han kdo bnuura. ⁷ Bapen kaya kaṭup uko wi *Krittun, awo baanyeenk nin uko ulon ti banwoon baanfiyaari. ⁸ Ke nṣe wo biki kayeenk bañaan batent bukun ment kahilna kaṭenk ti ulemp wi pdiiman manjoonan.

Diyotrefet na Demetriyut

⁹ Dbi piit pntuk pi banfiyaarun pi nan, ke Diyotrefet anjaan anjal pwo kadun ase wo aanji nal nin ptiink uko wi njakun. ¹⁰ Uko wan ukaan ke woli dbii, kayuujan bnuura iko yi ajaan ado. Aji wo ti pṭup iko iwutaan ti un. Ado beeh beeh apok pyeenk bayaan banfiyaarun, ke banjalun pyeenk baka aji neenan baka kadoo baka ti pntuk pi banfiyaarun.

¹¹ Iwi nanoh naan, wutan kaligsen butaan, doon kado bnuura. Anjaan ado bnuura awo i Naṣibaṭi, ankdolon butaan aamme Naṣibaṭi.

¹² Ke Demetriyut ul, bañaan bti baṭup uko unuura wi nul, ke mnwo mi nul mankak ayuuj ke awo i manjoonan. Un kak nṭup bnuura bi nul, ke ikak ame ke uko wi njkṭupun ujoonani.

¹³ Dka iko itum yi pṭupu kak, ase wo menjal ppiitu piit ya. ¹⁴ Dnal pwinu win ti uleefu nnuur ni, nṣe nṭiini bnuura.

¹⁵ Dnehan bnuura bawo ti iwi! Banohu bawulu mboṣ. Wulan banohun mboṣ bti andoli ti katim ki nul.

Uṭup wi Yuda apiitun

Uṭup ujuni

Ulbra wi uwo kakaarta ki Yuda apiitun. Yetu awoon naweek baka ul na Yakob. Kakaarta ki kanaam na katēbantēn ki Piyeer apiitun. Yuda apiit kakaarta ki bañaan biki Naşibaṭi adatuṅ. Aji na baka balipara bañaan banjaan bajukan uṭup unpaṭun na Uṭup Ulil Unuura. Mnwo mi bakan mēntan manyuuj kē baanwo bañaan biki Yetu, ṭiki maanwo mnwo mnuura. Akak aṭup baka jibi Naşibaṭi ajaan ado na banjaan bado buṭaan.

Hēnk di ifah yi ulbra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1-2)
2. Uba wi banjaan bajukan bañaan iko inwoon iinwo itool (3-16)
3. Banfiyaarun bawo kaṅalad (20-23)
4. Mndem manwoon ṭi Naşibaṭi! (24-25)

¹ Nji Yuda aṭa Yakob*, nwoon nalempar Yetu *Krittu, dpiitanan an biki Naşibaṭi Aşin nja adatuṅ, anjal baka, kē Yetu Krittu akyen baka. ² Dñehan Naşibaṭi aṅagi'an, ajoobṭenan nḥaaş akut analan ; dñehan awulan iko mēnt atuman.

Bajukan balagare

(2 Piyeer 2.1-17)

³ An biki nḥaluṅ maakan, dbi ṭu uşal maakan ṭi ppiitan ṭi uko wi mbuur mi ṅṭokun. Kē nşē win hēnkun kē dwo i kapiitan katēṅṭenan nado kagutan, uko wi Naşibaṭi aṭenuṅ byaaş bloolan bañaan banwoon biki nul bafiyaar uhilna uduka te mnto. ⁴ Na manjoonan, bañaan baloṅ baññoomuṅ Naşibaṭi bamena aneej ṭi ptoofan. Baji baṭēlēş bnuura bi nul kaji badinan bañaan pdo kado iko iṭop, kabot kapok Yetu anwoon Ajugun aloolan. Upiitana undiimaan ṭi *Ulbra wi Naşibaṭi kē aluṅ kakob baka.

⁵ Name iko mēnt bti, kē nşē ṅal kaleşanan jibi Ajugun abiiṅ abuuran pntaali pi *Itrayel du *Ejiptu, aşē do kē bampokun pfiyaar baketi*. ⁶ Naleşan ṅwanjut ṅanwoon ṅambi liṅ ṭi uko wi Naşibaṭi aṭuun ṅa pdo, ṅaduk dko di ṅafēṭun: aṭu ṅa du bdēm kē ṅakyoonk unuor uweek wi pwayeş atanana te mnto*. ⁷ Naleşan kak biki ṅbeeka ṅi Todom na Gomora* na ṅbeeka ṅanṅogun baka bambiṅ ado ji ṅwanjut mēnt awo ṭi pdo iko iṭop, abot apiiṅ na biṅṅ kēme baat batēnt baka*; hēnkun Naşibaṭi akob baka ado kē bawo du bdoo banwoon baankjēmşa, bañaan bti kē bawo katen ṭi uko mēnt*.

⁸ Bañaan mēnt banwoon ṭi ptoofan hēnk di bakaan aji bado : baji bado iko injaan iṭopan ṅleef ṅi baka yi ṅṭaafi ṅi baka ṅawuluṅ baka, bañoom Ajugun, aji bakar ṅwanjut ṅandēmuṅ. ⁹ *Mikayel uwanjut uweek, uundo kar *Untaayi Uweek wi ukṅomnuṅ puum pi *Moyit na wa – ajakaara na wa ṭaṭ: « Dwutu na Ajugun! »

¹⁰ Kē bañaan biki, başē ji bakar uko wi bawoon baammee ; kame ki baka kawo ji ki ṅlimariya ṅanwoon ṅaanwo na uşal aşē ji kaneeman baka. ¹¹ Bañaan

* **1:1** Natanan ṭi Maci 13.55; Markut 6.3. * **1:5** Natanan ṭi Ppēn 12.51. * **1:6** Natanan ṭi Ujuni 6.2. * **1:7** Natanan ṭi Ujuni 19.24-35. * **1:7** Apiiṅ na biṅṅ kēme baat batēnt baka : Baloṅ bapiit aji bapiiṅ na ṅwanjut. * **1:7** Natanan ṭi Ujuni 19.1-25.

měnt bawuṭani! Baṭaş bgah bi *Kayin ; itaka iṭoṅ baka kě baneem ji *Balaam ; bakaṭ ṭiki bapataṭa ji *Kore. ¹² Nalipariin bañaan mēnt; woli nayit ade, baji bado iko iṭop, baanji bakowa, baji baṣal ṅleef ṅi baka ṭaṅ. Bawo ji infēluṅ inwoon iinwo na meel yi uyook uñoṭuṅ. Bawo ji mnko manwoon maankbuk woli wal wi kakit ki ma udoo ban, mnko mi balēbuṅ, mankeṭuṅ aba. ¹³ Jibi ṅmaaroṅ ṅi bděk banṭuunkuṅ ṅajaaṅ ṅajotan plēt kadun, hēnk di di bajaan bajotan kadun iko ikowandēnaan yi bajaan bado. Bawo ji ṅjah ṅanneemuṅ añaay, kě Naṣibaṭi afēl baka du bdēm bantootuṅ apel bi pti te mṅṭo.

¹⁴ *Henok, anwoon ateen ṅja napaajantēn ampēnuṅ ṭi *Adam, ado bi ṭup undiimaan ṭi uko wi baka aji : « Natenan! Ajugun aluṅ kabi na pntuni pi ṅwanjuṭ ṅyimanaan ṅi nul, ¹⁵ kahilna kawayēs bañaanṅ bti. Aṭup bampokuluṅ kě baduknaana ṭi iko iwuṭaan bti yi badoluluṅ wi bapokuṅ ptiinka na ṭi ṅṭup ṅtam ṅi bado pekadu banwoon baankṭaṣa mēnt baṭupuṅ ṭi a. » ¹⁶ Bawo bañaanṅ banjaan banjur ṅuran, kaṭēga, kabi duka duka ṭi pla iko inliluṅ ṅleef ṅi baka ; bawo bahomp banjaan badaar bañaanṅ na ṅṭup ṅlil.

Natamaan

¹⁷ Kě an biki ṅṅaluṅ maakan, naleṣan uko wi *banjañan biki Yetu *Krittu Ajugun babinṅ aṭupan aji ubi kawo. ¹⁸ Babi jakan aji : « Ṭi ṅnuur ṅbaañṣaani, bañaanṅ bambenṅ baluṅ kabi, baluṅ kado kaṭaş iko iwuṭaan yi ṅleef ṅi baka ṅṅaluṅ inwoon iinlil Naṣibaṭi. » ¹⁹ Bukal bajaanṅ baṭij bpaṭṣēr ; iko yi bañaanṅ bajēn banṅaluṅ ijaanṅ iṭoṅ baka, baanwo na *Uhaaş wi Naṣibaṭi.

²⁰⁻²¹ Kě an biki ṅṅaluṅ maakan, namēbaan naliint ṭi uṅal wi Naṣibaṭi aṅalanaṅ. Natamaan naliint ṭi pfiyaar pyimanaan maakan pi nafiyaaruṅ nado kaya kadun ṭi pa, nado kañehan na mnhina mi *Uhaaş wi Naṣibaṭi, nayoonek Yetu *Krittu Ajugun awulan mñaga mi nul mankwuluṅ ubida wi mṅṭo.

²² Nañagiin banwoonṅ na ṅṣal ṅtēb ; ²³ nabuuran baloṅ wi naklowanuṅ baka bdo ; nañagiin bandukiinṅ pñaga pannaakiiruṅ na palēnk, nado naṭaafara pban imiṣa yi baka ingējuṅ na iko iwuṭaan yi badoluṅ.

Pbeeb Naṣibaṭi

²⁴⁻²⁵ Nawulēn ṅdēman Naṣibaṭi anwoon aloolan ṭaṅ, aṅṭepnuṅ ṭi Yetu *Krittu Ajugun abuuran ṅja. Ul ahiluṅ kayeṅan nawutna kajot ṭi pekadu, kadolan nanaṭ ṭi kadunul ul anwoonṅ na mndēm, nawo bañaanṅ bajinṅ, nawo na mnlilan mnweek. Naṣibaṭi awo naweek, ajug mndēm, mnhina na pṣih du unjon, nṭa na faan te mṅṭo! Uwo han!

Uko wi Naşibaŋi ayuujuŋ Yowan

Uŋup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yowan, nanjaŋan i Yetu Kritturu apiitun. Aŋup aji iko yi apiitun bti ŋi kakaarta ki awin win ya na keş ki nul, akak atiink ya na ibaŋ yi nul. Aji Uhaaş wi Naşibaŋi uneejuŋ ŋi a, ahilna ame iko meŋt bti. Babi mob Yowan ayaanaan du unjuw wi Patmot aduka da, du ubeeka wi Atiya. Ukaaŋ ke apiit kakaarta ki katęŋtęnaana banwoon ŋi kadun ki banfiyaaruŋ ŋiki du unjon babi hajan baka maakan. Uko meŋt ukaaŋ ke aji na baka bamęban baliint te unuur ubaaŋsaani, bahaŋ ŋiki Yetu aji : « Bampokun buŋaan, dwul baka bade mbuk mi bko banjaan bawul baŋaan ubida banwoon du uwoorta wi Naşibaŋi. » 2.7. Ke Yetu ŋi uleeful abi hęnkun kawat buŋaan. Uka iko yi aŋupun ŋi ulibra wi inkaaŋ udooni : uteek uwo ke nhaaş ŋi buŋaan njawo ŋi plemŋ ŋi umundu wi, ke banfiyaaruŋ Kritturu bakluŋ kahaj te badoo bafin balon ŋi baka. Utębantęn uwo ke Yetu awoon Nabuuran baŋaan, alun kawat baŋaan bti bampokun Naşibaŋi kaŋu na nhaaş ŋi buŋaan. Uwanjanŋen uwoon ke Naşibaŋi ahank katuum pa baŋaan banfiyaaruŋ, biki bafinun pa katimul. Aŋup aji Fatana na nwanjut ŋi nul, na baŋaan bti banŋaşuluŋ, Yetu alun kawat baka kafel du bnjiir. Baŋi bhalu balun kabi, na mboş mnhalu na ubeeka uhalu. Naşibaŋi na Ajugun Yetu balun kabi kafet da na baŋaan bantiinkuluŋ.

¹ Uko umpiitun ŋi ulibra wi, wi wi Naşibaŋi awulun Yetu Kritturu pa ayuuŋ balemparul uko unkmbiin hęnkun uunkjon. Ayil unwanjut wi nul du Yowan nalemparul ke uyuuja uko meŋt. ² Yowan ayuuŋ bnuura ke uko bti wi aŋupun uwo uŋup wi Naşibaŋi na uko wi Yetu Kritturu adiimanulun.

³ Naaŋ ankkakaleşun iko inklun kabi meŋt na baŋaan banktiinkun ya abot aŋaş ya banuurandęni. Na manjoonan wal wi iko meŋt bti ikdolaniin uŋogi.

Pwul mboş pi Yowan

⁴ Nji Yowan nji kapiitun banfiyaaruŋ banwoon ŋi nbeeka paaj na ulon ŋi Atiya.

Dęhan Naşibaŋi awulan bnuura abot aŋooranan nhaaş, ul anwoon, anjonun nwoo, ankmbiin. Dęhan kak nhaaş paaj na ulon njanwoon ŋi kadun ki pŋij pi pŋih pi nul nawan bnuura nbot nŋaŋooranan nhaaş. ⁵ Abot aŋehan Yetu Kritturu, ammaaruŋ iko yi na manjoonan, aŋup ya, anwoon nateek annaŋin ŋi pket, abot awo naşih i başih biki mboş awulan bnuura abot aŋooranan nhaaş. Yetu Kritturu aŋal nja abot abuuran nja wi awulun ubida wi nul, Naşibaŋi ahilna amiir nja ipekadu. ⁶ Ado nja ke nwo pntaali pi baŋan banwoon başih aşel lemp ŋi kadun ki Naşibaŋi Aşin. Mndem manwo ŋi a te uba umundu! Aşih te mndani! Uwo han!

⁷ Natenan, abi ŋi infelun. Ke baŋaan bti bakluŋ kawina, bandoon alunana uleef balun kawina. Baŋaan biki umundu bti balun kado kaŋęga. Aa! Uwo han! ⁸ Ajugun Naşibaŋi *Anhiniin iko bti anwoon, anjonun nwoo, ankmbiin aji : « Nji dwoon nateek abot awo nabaŋsaani. »

Mnwin mi Yowan

⁹ Nji Yowan ayitan, nji nŋokun na an pŋih, ahaj akun amiir ji an ŋi pdo kaŋaş Yetu, babi moben aŋooŋ du unjuw wi Patmot ŋiki djukan Uŋup wi Naşibaŋi, uko wi Yetu. ¹⁰ Unuur ulon wi pdeman Ajugun, Uhaaş wi Naşibaŋi uneej ŋi nji,

ké ntiink ti kafet naan pdiim plon pweek panwoon ji plul. ¹¹ Pdiim pajakén aji : « Uko wi ikwinun, piitan wa ti ulibra iya iwul banfiyaaruñ banwoon ti nbeeka paaj na ulon ni : Efet, Fimirna, Pergam, Tiyatira, Tardet, Filadelfiya na Lawoditiya. »

¹² Wi ntiinkun pdiim mēnt, dkok aji dten ñaan ankñiiniñ na nji ašē win kfiiti paaj na plon kantakni uwuuru. ¹³ Ti ptoof pi kfiiti kun ké nšē win uko unwoyi ji ñaan. Awohara kamiša kanyulun aban te du ihoť abot atan ka na katēl ki uwuuru ti bjēnt. ¹⁴ Uwel wi ñaan mēnt ufaat feh awo wo ji muuť, ké kēs ki nul kawo ji bdoo banjeenuñ. ¹⁵ Ihoťul ijeen ji ifeeru inťuun ti bdoo, ké pdiim pi nul padēm ji ubulan. ¹⁶ Amēban njah paaj na ulon ti kañenul kadeenu, ké kakej kajul ki nde nťēb kašē pēn ti mntumul, kaara di nul ké daknuur ji udiin unuur.

¹⁷ Wi nwinulun, djot ti ihoťul awo ji ñaan akeťun keť. Ké ašē pafēn kañenul kadeenu ajakén : « Wutan kalēnk ; nji dwoon najuni akuť awo nabaañšaani. ¹⁸ Dwo anwoon najeb ; dbi keť ašē wo hēnkun najeb te mnťo akuť awo na inigšaani yi pkeť na yi mnkeť. ¹⁹ Piitan uko wi ikwinun ; uko unwoon hēnkun na unklun kabi. ²⁰ Ké ti uko wi njah paaj na ulon ni iwinun ti kañen naan kadeenu na kfiiti paaj na plon ki uwuuru dpibanu wa : njah paaj na ulon nuñ njawoon njwanjut paaj na ulon ni banfiyaaruñ ti nbeeka paaj na ulon ; ké kfiiti paaj na plon kun kawo knťuk paaj na plon ki banfiyaaruñ.

2

Uťup wi bapitun banfiyaaruñ biki Efet

¹ Ajakén aji : « Piitan banfiyaaruñ* biki Efet iji na baka : “Ammēbanun njah paaj na ulon ti kañen kadeenu abot apoť ti ptoof pi kfiiti paaj na plon ki uwuuru aťiini aji : ² Dme uko wi najaanj nado, ame unoor wi nan na kamiir ki nan. Dme ké naanji nadinan bañaanj bawuťaan bawo ti pntuk pi nan ; bañaanj banjakun aji bawo banjañan ašē wo baanwo banjañan biki naan, naten baka ayikrēn ké bawo baťilan. ³ Dme kak ké naji namiir ti mnhaj mi nakhajun pa nji bē naanwutani. ⁴ Ké nšē wo mēnlilan ti uko ulon uwuťaan wi nwinun ti an. Uko mēnt uwo ké naankak aňalēn jibi nabiin aňalēn tfa. ⁵ Nalešan jibi nabiin awo tfa, natenan jibi nakaki kafet, naťelšan njhaaşan nabot nado kado jibi najaanj nado tfa. Woli naando hanj, kabi du an kapēnan pfiiti pi nan ti dko di pawoon. ⁶ Ké našē ka umbanj ulon wi nadoli bnuura : napok ji nji iko yi banikolayib bajaanj bado†.

⁷ “Bankaan ibať baťiinkan uko wi Uhaaş wi Naşıbaťi ujakun na banfiyaaruñ. Bampokun buťaan, dwul baka bade mbuk mi bko banjaanj bawul bañaanj ubida banwoon du uwoorta wi Naşıbaťi.” »

Uťup wi bapitun banfiyaaruñ biki Fimirna

⁸ Akak ajakén : « Piitan banfiyaaruñ biki Fimirna iji na baka : “Anwoon nateek akuť awo nabaañšaani, ankeťun akuť anaťa ti pkeť aťiini aji : ⁹ Dme unoor wi nan na bwaan bi nan – ké našē wo bayok na manjoonan. Dme kak iko iwuťaan yi bañaanj baktaparananj. Baji bawo biki pntaali pi Naşıbaťi ašē wo baanwo baka, bawo biki *katoh kañehanaani ki *Tatana. ¹⁰ Naklēnk nin ti uko wi naklun kahaj. *Untaayi Uweek uwat balon ti an ukalabuť, kado na

* **2:1** Banfiyaaruñ biki Efet: Ti ugrek baji uwanjut wi banfiyaaruñ biki Efet. † **2:6** Banikolayit : Ulibra wi řaň uťiiniyaanun bañaanj mēnt banjaanj bajukan nťup njanwoon nťilan ké nťup ni babiin ajukan njašē wo njameeťanaa.

pdolan nadekën feť. Kë hënk di nakluŋ kahaj ŋnuur iñeen. Namiiran uko mënť woli badoo fiŋan, nşë luŋ nwulan ubida uwo katuum ki nan.

11 «“Bankaan ibať batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaťi ujakuŋ na banfiyaaruŋ. Bampokuŋ buťaan baankkeť utëbanťen†.” »

Uťup wi bapiitun banfiyaaruŋ biki Pergam

12 Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruŋ biki Pergam iji na baka : “Anwoon na kakej kajul ki ŋde ŋťëb aťiini aji : 13 Dme dko di nafëťun; *Fatana akşihun da. Namëbanaan bnuura, kë wi badoon afinťi pťoofan du dko di Tatana afëťun Antipat anfiyaaruŋ abot awo aanji řařna pťiiniyaan uko wi naan, naanťařan pfiyaarën. 14 Kë nşë wo mënłilan ři iko ilon inkdolaniin ři an : nawo ři na bařaan balon banjaan baťaş uko wi Balaam ajaan ajukan. Ajukan Balak jibi akdoli kadoo kaťu bařaan biki Itrayel bado buťaan wi bakdeŋ ŋntaam ŋi bafiŋaruŋ ŋnton abot aťopan ŋleef ŋi baka na pjoban pi piinť. 15 Nakak awo na bařaan balon ři an bankťaşun pjukan pi banikolayit. 16 Naťëlşan ŋbida ŋi nan keeri! Woli naanťëlëş ŋa, kabi du an hënkun, kagut na bařaan mënťan na kakej kanjaan kapëna ři mntum mi naan.

17 «“Bankaan ibať batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaťi ujakuŋ na banfiyaaruŋ. Bampokuŋ buťaan, dlun kawul baka pde panwoonuŋ baťi, pi bařaan bawoon baambaan kawina, na plaak pfaatal pi bapiitun katim kalon kahalulu ki nin řaar alon awoon aammee me bë mënť anyeenuŋ ka a.” »

Uťup wi bapiitun banfiyaaruŋ biki Tiyatira

18 Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruŋ biki Tiyatira iji na baka : “Abuk Naşibaťi anwoon na kës kanwoon ji bdoo, kë ihot ijeen ji ifeeru inťuun ři bdoo aťiini aji : 19 Dme uko wi najaan nado : uřal, pfiyaar, kamiir ki nan, na jibi najaan naťënk batëňan. Dme kë nataman apel wi nabaan ame’ën me. 20 Kë nşë wo mënłilan ři uko ulon ři. Nawut řaar anwoon Jetabel kë awo ři pťoofan. Aji ul awo *Naťupar Naşibaťi aşë ji guur balempar naan kajukan baka pťopan ŋleef ŋi baka na pjoban pi piinť kabot kade uyemať wi ŋntaam ŋi bafiŋaruŋ ŋnton. 21 Dťena ŋnuur pa awugëş uřal kë aşë pok aduka ři pdo iko iťop mënť. 22 Dťu’a mnhaj kadola apiinť ři kaliřa ado kahaj maakan, ul na banjaan bajuban pjoban pi piinť na a. Dwut baka woli badi řař aťařan iko iwuťaan yi ajaan aťu baka pdo. 23 Dkak alun kafin babukul. Hënk banfiyaaruŋ bti bame kë dme uko wi bařaan bajaan bařal du ŋhaaş ŋi baka, kaşë katuum řaan andoli ři uko wi adoluŋ.

24 «“Kë an biki Tiyatira nanwoon naanťaş pjukan pi řaar mënť, an nanwoon naamme iko yi bajaan badu iko immeniinť yi *Fatana, mënkak aka nin uko ulon wi pťupan. 25 Dji řař namëban bnuura uko wi najukuŋ te ukakën.

26 «“Bampokuŋ buťaan abot ado uko wi nji nřaluŋ te unuur ubaařsaani, dlun kaťu baka ři kadun ki ŋťaak. 27-28 Mnřina mi Paapa awulnuŋ mi mi nji kawuluŋ baka, baluŋ kado kaşih ŋťaak mënť na kmëni kakob bařaan bawuťaan jibi řaan ajaan afom iťukar. Dkak awul baka unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa.”

29 «“Bankaan ibať, batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaťi ujakuŋ na banfiyaaruŋ.” »

† 2:11 Baankkeť utëbanťen : ři uba umundu baankkeť kabi kaba ba te mnto. * 2:14 Natanen ři Mnřen 25.1-2. * 2:17 Natanen ři Ppën 16.32-34. * 2:27-28 Natanen ři Kařaam 2.8-9.

3

Uṭup wi bapiitun banfiyaaruṅ biki Fardet

¹ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruṅ biki Fardet iji na baka : “Awoon na nḡaas paaj na ulon nji Naṣibaṭi abot amēban nḡah paaj na ulon aṭiini aji : Dme uko wi najaar nado ; baṅaaj baṣal aji nawo bajeb kē naṣē wo bakaṭ. ² Nawoon bten, nataman nawutna kakeṭ bti ; dwiṅ kē uko wi nadolon uunwinana bnuura ṭi kadun ki Naṣibaṭi. ³ Naleṣan jibi nayeenki ṭfa Uṭup wi Naṣibaṭi, namēbaan wa, nakuṭ nawugēs nṣal. Woli naanwo bten, kabi du an jii nakiij, bē naankme wal mēnt. ⁴ Kē balon ṭi an du Fardet baṣē wo banwoon baanṭopan imiṣa yi baka ; balun kagakandēr na nji kawoh imiṣa ifaatal ṭiki bataaṅ na pwoh ya. ⁵ Bampokun buṭaan bakwohon keeri imiṣa ifaatal, nin mēnkpenan itim yi baka ṭi ulibra wi bapiitun itim yi baṅaaj bankaar ubida wi manjoonan. Woli dluṅ awo du kadun ki Paapa na nḡwanjut nji nul, kaṭup kaji baṅaaj mēnt bawo biki naan.

⁶ «“Bankaar ibaṭ batiinkan uko wi *Uhaas wi Naṣibaṭi ujakun na banfiyaaruṅ.” »

Uṭup wi bapiitun banfiyaaruṅ biki Filadelfiya

⁷ Ajakēn kak : « Piitan banfiyaaruṅ biki Filadelfiya iji na baka : “Anwoon nayimanaan, anwoon Manjoonan, awo na kaniigsaani ki *Dayiṭ naṣih, anjaan ahaabēs bē nin ṅaaj aanji dēt, anjaan adēt bē nin ṅaaj aanji haabēs aṭiini aji : ⁸ Dme uko wi najaar nado. Dṭu ṭi kadunan plēman panwoon bhaab, pi nin ṅaaj awoon aanhil pdēt. Naanḡinan maakan aṣē mēbana uko wi njakun, naampokēn. ⁹ Natenan uko wi nji kalun kado baṅaaj biki *katoh kaṅehanaani ki *ṭatana. Baji baji bawo biki pntaali pi Naṣibaṭi aṣē wo baanwo biki pa, bawo baṭilan. Dluṅ kado baka babi banup ṭi kadunan baṣē bame kē nji dḡalan. ¹⁰ Kē an naṣē mēban uṭup naan, amiir, ukaaj kē nji kanaṭ ṭi uko wi nan nawutna kaḡaj mḡhaj mi Naṣibaṭi akṭuun baṅaaj biki umundu bti katenna jibi bawo i na manjoonan.

¹¹ «“Dbi hēnkun, namēbaan bnuura uko wi nayeenkun, nin ṅaaj alon awutna kayeenk katum ki nan. ¹² Bampokun buṭaan, ddo baka banaṭ ji pṭap du *Katoḡ ki Naṣibaṭi i naan. Nin baankak apēn da. Dpiit ṭi baka katim ki Naṣibaṭi i naan na katim ki ubeeka wi Naṣibaṭi i naan. Ubeeka mēnt uwoon Yerutalem dhalu dankwalnaniin baṭi du Naṣibaṭi i naan. Dpiit ṭi baka kak katim naan kahalū.

¹³ «“Ankaaj ibaṭ atiinkan uko wi Uhaas wi Naṣibaṭi ujakun na banfiyaaruṅ.” »

Uṭup wi bapiitun tun banfiyaaruṅ biki Lawoditiya

¹⁴ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruṅ biki Lawoditiya iji na baka : “ṅaaj i bajaaj badu uwo han, anjaaj aṭup na manjoonan uko wi Naṣibaṭi, anwoon nateek, anṣihun iko bti impaṣaniin aṭiini aji : ¹⁵ Dme uko wi najaaj nado uwaaj udooni. Dḡal nado uko unkaaj udooni. ¹⁶ Kē jibi uko wi najaaj nado uwaajun udooni, dhan ṭi ppokan.

¹⁷ «“Naji naji nawo bayok, naanwaan nin uko ulon aṣē wo naamme kē nawo banwuṭanun, bajuuk, bawaan, banwoon bakuul abot awo byiṣu. ¹⁸ Hēnk, natiinkan uko wi nji kajakanaj: nanugan wuuru wi naan wi mbo-manun bnuura maakan, wal mēnt nawo bayok na manjoonan. Nanugan kak imiṣa ifaatal nawohara, nawutna kawo byiṣu kakowa, nabot nanug bko bi kēs nahilna nado kawin bnuura. ¹⁹ Kē nji, baṅaaj biki nji nḡalun dji kaḡoman na baka kakuṭ kakob baka. Natamaan keeri, nawugēs nṣal. ²⁰ Natenan, dwo

ti plëman akob. Ñaaj antiinkun pdiim naan ahaabëşaan plëman, kaneej du katohol, nde kañah. ²¹ Nji dpok buṭaan, aṭo na Paapa ti ptiij pi pşih. Bampokun buṭaan, dṭen baka babi baṭo na nji ti ptiij pi pşih. ²² Ankaan ibaṭ atiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaṭi ujakun na banfiyaarun. »

4

Ptiij pi pşih pi Naşibaṭi

¹ Wi uko waṅ uṭëpun, dkaak aten, awin plëman panwoon bhaab du baṭi aşë tiink pdiim pambiin aṭiini na nji, pambiin awo ji plul kë pajakën : « Payiin ibi ti, nşë diimanu uko unklun kaṭëp. »

² Ti dko mënṭ, kë *Uhaaş wi Naşibaṭi uşë neej ti nji. Ptiij pi pşih plon pawo du baṭi, kë alon aṭo ti pa. ³ Dwin uko ujeenkala na uniilu kë uknuur ti a. Karjaanan ki ubopal kalon kankwoj wojun kafooy ptiij pi pşih. ⁴ Bantohi iñeen nṭëb na babaakër banwohariin imişa ifaatal feh, afuuta nṭepi ni pşih ni uwuuru baṭo ti itij yi pşih afooy ptiij pteek pun. ⁵ Iliik liik na idiim na imparantant ipën ti ptiij. Kfiiti paaj na plon kayak ti kadun ki pa, kul kawoon nṭhaaş paaj na ulon ni Naşibaṭi. ⁶ Uko ulon uwo ti kadun ki ptiij, awo ji bdëk banwoon ji kawini kanknuurun.

Ñko nbaakër nṭawo ti ptoof pi ptiij abot afooy pa ; awo na këş ti kadun na kafëṭ. ⁷ Uko uteek unaam na uliihu, kë uṭëbantën uwo ji uwit ukaş umpoṭi, uwajantën kë uwo na kaara dannaamun na di ñaaj, kë ubaakantën unaam ji ukat uweek unkyiṭun. ⁸ Ñko nbaakër nṭun nṭawo undoli na ibaaklu paaj inwoon na këş ti ya meet na ti iban. Naji nṭabi kahuuran huuran unuur bti na utejan bti kaji :

« Iyimani, iyimani, iyimani,
iwi Naşibaṭi *Anhiniin iko bti,
anjonun nwoo, anwoon, ankmbiin. »

⁹ Hënk, uyaaş undoli wi nko nbaakër nṭun nṭajaaj nṭayeeh kadëman, kabeeb Naşibaṭi anṭoon ti ptiij pi pşih, anwoon te mnṭo, ¹⁰ bantohi iñeen nṭëb na babaakër bukun bajot ti ihoṭ yi anṭoon ti ptiij, adëman anwoon te mnṭo. Baji bafëṭ nṭepi ni pşih ti kadun ki ptiij kaşë ji :

¹¹ « Ajugun, Naşibaṭi i nun
bañaan bawo biki kadëmanu kabot kabeebu
mnhina bti manwoona du iwi,
ṭiki iwi ipaşun iko bti,
iñalun ppaş ya,
kë iwo yii yi. »

5

Anwoon unkaneel wi bṭejan

¹ Dkaak awin ti kañen kadeenu ki anṭoon ti ptiij pi pşih ulibra umpiitaniin ti meet na ti bdig, kë adët wa aşë jatan nṭyaaş paaj na ulon kameel ki pbeela kakuuṭna wa. ² Kë nşë win uwanjuṭ unwoon na mnhina mnweek kë uhuuran maakan aji : « In aṭaanun na ppënan uko undëṭnun ulibra kahaabëş wa? » ³ Kë nin alon du baṭi na ti mboş na ti mboş uṭeeh aanhil phaabëş wa kaleyiir. ⁴ Wi wi nşaan awooni maakan ṭiki baanwin win nin ñaaj anṭaanj na phaabëş wa. ⁵ Alon ti bantohi kë aşë ji na nji : « Kwooni! Tenan, uliihu wi pntaali pi Yuda^o, ampënnun ti *Dayiṭ, awat başooradul ; ul ahilun ppënan uko wi badëṭnun ulibra nṭyaaş paaj na ulon kahaabëş wa.

⁶ Wal mēnt̄ kē nšē win t̄i ptoof pi pt̄ij pi p̄sih na pi n̄ko n̄baak̄ēr na pi bantohi, anwoon̄ unkaneel wi bafaalun̄. Awo na itiiim paaj na plon̄ t̄i bkow akuṭ awo na kēṣ paaj na plon̄. Kēṣ mēnt̄ kawoon̄ n̄haaṣ paaj na ulon̄ n̄i Naṣibaṭi, n̄i ayilun̄ t̄i umundu bti. ⁷ Anwoon̄ unkaneel abi ayeenk ulibra t̄i kañen̄ kadeenu ki anṭoon̄ t̄i pt̄ij pi p̄sih. ⁸ Wi ayeenkun̄ wa, n̄ko n̄baak̄ēr n̄un̄ na bantohi iñeen̄ n̄tēb na babaak̄ēr babi an̄up t̄i kadun ki anwoon̄ unkaneel adēmana. Andoli amēban bntuni na ikoopa yi uwuuru in̄tumi mn̄kulan manwoon̄ pñehan pi bañaan̄ biki Naṣibaṭi. ⁹ Bayeeh kayeeh kaḥalu aji :

« Itaaj na pyeenk ulibra
kapēnan̄ iko indēt̄nuj wa
ṭiki ibi faalana,

na pñaaḥ pi nu ikakan du Naṣibaṭi
bañaan̄ biki k̄ṣini bti, n̄ṭup bti, kntaali bti na n̄taak bti.

¹⁰ Ido baka kē bawo pntaali pi baṭen̄an̄ banwoon̄ baṣih
aṣē lemp̄ t̄i kadun ki Naṣibaṭi,
bank̄ṣihun̄ t̄i mboṣ. »

¹¹ Wal mēnt̄ dwin abot atiink̄ idiim yi n̄wanjut̄ n̄tum n̄anfooyun̄ pt̄ij pi p̄sih na n̄ko n̄un̄ na bantohi. N̄atum p̄tum paaj awo kntuni na kntuni ktum maakan,

¹² aṣē yeeh na idiim iweek maakan aji :

« Bañaan̄ bawo biki kadēman, kabot kabeeb anwoon̄ unkaneel unfaalaniin̄
ṭiki awo mn̄hina abot awo pyok, awo uṣal untun̄a,
abot awo uforta. »

¹³ Dkak̄ atiink̄ iko impaṣaniin̄ bti inwoon̄ du baṭi, t̄i mboṣ, t̄i mboṣ uṭeeh, na t̄i bd̄ek, iko bti inwoon̄ t̄i ya kē ik̄ji :

« Iwi inṭoon̄ t̄i pt̄ij pi p̄sih na iwi inwoon̄ unkaneel,
n̄beeban adēmanan̄ ṭiki nawo mndēm na mn̄hina te mn̄ṭo. »

¹⁴ Kē n̄ko n̄baak̄ēr n̄un̄ n̄aṣē ji : « Uwo haṅ » kē bantohi baṣē n̄up t̄i kadun ki baka adēman baka.

6

Ppēnan̄ iko inkuuṭnuj ulibra

¹ Hēnk, kē nwin, wi anwoon̄ unkaneel apēnanun̄ uko uteek unkuuṭnuj ulibra, kē nšē tiink̄ ulon̄ t̄i n̄ko n̄baak̄ēr n̄un̄ kē uk̄ṭiini na pdiim pweek panwoon̄ ji kamparantant aji : « Biini. » ² Kē nten aṣē win ump̄lēt̄n̄ ufaaṭal kē uk̄bi. Andapiin̄ wa awo na kañaan̄ ki iṣuuri, kē bafuṭṭana utepi wi p̄sih. Kē aya awo nayoh du ugut, kaya kado kayoha yoh.

³ Wi apēnanun̄ utēbant̄n̄, d̄tiink̄ uko utēbant̄n̄ t̄i n̄baak̄ēr n̄un̄ kē uhuuran aji : « Biini. » ⁴ Kē ump̄lēt̄n̄ ulon̄ ukak apēn, awo ujeenk̄al. Andapiin̄ wa bawula mn̄hina mi pt̄ij ugut t̄i mboṣ, bañaan̄ bado kafin̄ar. Bawula kakej kaweeḥ.

⁵ Wi apēnanun̄ uwajant̄n̄, d̄tiink̄ uko uwajant̄n̄ t̄i n̄baak̄ēr n̄un̄ kē uhuuran aji : « Biini. » Kē nten aṣē win ump̄lēt̄n̄ ujenal. Andapiin̄ wa awo na uko upeeṣaaraani t̄i kañen̄. ⁶ Kē nšē tiink̄ uko ji pdiim plon̄ pamp̄ennun̄ t̄i ptoof pi n̄ko n̄baak̄ēr n̄un̄ aji : « Unkil wi maaj pa baluk bi unuur, n̄kil n̄wajant̄n̄ n̄i udut pa baluk bi unuur. Kē uk̄era na ubiñu, nawutan preeṣ jibi pawoon̄. »

⁷ Wi apēnanun̄ ubaakant̄n̄, d̄tiink̄ uko ubaakant̄n̄ kē uhuuran aji : « Biini. » ⁸ Kē nšē win ump̄lēt̄n̄ unwoon̄ ji ujaagal unlewun̄. Andapiin̄ wa katimul kawo p̄ket̄ kē i bajaaj bado mn̄ket̄ aṣē ṭaṣa. Bayeenk̄ mn̄hina mi p̄fin̄ na kej, na ubon, mmaak, na n̄ko n̄i uṭeeh bañaan̄ biki kafah kalon̄ t̄i ibaak̄ēr yi umundu.

⁹ Wi ahaabēṣun̄ uñeenant̄n̄, dwin t̄i *bliit̄ bi mngur uṭeeh n̄haaṣ n̄i bañaan̄ biki bafaalun̄ ṭiki babi fiyaar Naṣibaṭi akuṭ aṭup uko wi nul. ¹⁰ Bahuuran na

pdiim pweek aji : « Ajugun Nayimanaan, anwoon na manjooan, iyoonk lum kawaysaanun na bañaan biki umundu ti pñaakun pi batulun, kakob baka? » ¹¹ Wal mēnt̄ kē başē wul baka andoli kamişa kafaatal aşē ji na baka bayoonk ntiinku kak te bayiṭ baka banklemparun Yetu banwoon i pbi kafinjana jibi bukal bafinjaniiṭ bakaṭ.

¹² Hēnk, kē nwin, wi ahaabēşun upaajanṭen, kē mboş manşē şinṭar maakan, kē unuur ujen awo ji ihil, kē pli bti pajeenk jud awo ji pñaak. ¹³ Njah ṇajot ti mboş awo ji mnko manwoon maandobi jeenk mi ukēk uwatun, ¹⁴ kē baṭi bakak awo ji kambanṭan ki banjuun, kē inkun na ṇjiw bti ipēn du dko di iwoon. ¹⁵ Wal mēnt̄ kē başih biki mboş, bañaan baweek, başih biki bangoli, bayok, bañaan bantiinkaniin, balemp bti na baweek biki baka bti başē ya amena du ihēr yi inkun na du mnlak manwoon da. ¹⁶ Bawo ti pji na inkun na mnlak : « Najotnun, namenun ṇlow kēş ki anṭoon ti pṭij pi pşih, nakuṭ nalowanun udeeb wi anwoon unkaneel. ¹⁷ Unuur uweek wi udeeb wi baka ubii, in aknaṭun? »

7

Uko unkyuujun kē bañaan bawo biki Naşibaṭi

¹ Wi iko waṇ iṭepun, dwin ṇwanjuṭ ṇbaakēr kē ṇawo ti imban ibaakēr yi umundu, ṇamēban ṇyook ṇbaakēr, uyook uwutna kayook ti mboş kēme ti bdēk kēme ti bko blon. ² Dkak awin uwanjuṭ ulon kē ukwoona umayar unuur apaya, uwo na uko wi ukdoon kaṭu ṇaan kayuujna kē awo i Naşibaṭi anwoon. Udo pdiim pweek aji na ṇwanjuṭ ṇbaakēr ṇambiin ayeenk mnhina mi pṭok mboş na bdēk : ³ « Nawutan katok mboş na bdēk na mnko : nayoonkan duna ṇṭu ti ijuk yi biki Naşibaṭi uko unkyuujun kē bawo biki nul. »

⁴ Hēnk, kē baṭup hum di bañaan biki baṭuun uko mēnt̄ bawoon, bawo : iñeen-week na iñeen ṇbaakēr na babaakēr ṇyaaş iñeen-week iñeen (144 000) bampēnni ti kntaali bti ki babak Iṭrayel.

⁵ Biki pntaali pi Yuda biki baṭuun uko unkyuujun kē bawo biki Naşibaṭi bawo iñeen-week iñeen ṇyaaş iñeen na ṇṭēb (12 000).

Biki pntaali pi Ruben bawo iñeen-week iñeen ṇyaaş iñeen na ṇṭēb (12 000).

Biki pntaali pi Gad bawo iñeen-week iñeen ṇyaaş iñeen na ṇṭēb (12 000).

⁶ Ti pntaali pi Ater bawo iñeen-week iñeen ṇyaaş iñeen na ṇṭēb (12 000).

Biki pntaali pi Neftali bawo iñeen-week iñeen ṇyaaş iñeen na ṇṭēb (12 000).

Biki pntaali pi Manate bawo iñeen-week iñeen ṇyaaş iñeen na ṇṭēb (12 000).

⁷ Biki pntaali pi Fimeyon bawo iñeen-week iñeen ṇyaaş iñeen na ṇṭēb (12 000).

Biki pntaali pi Lewi bawo iñeen-week iñeen ṇyaaş iñeen na ṇṭēb (12 000).

Biki pntaali pi Itakaar bawo iñeen-week iñeen ṇyaaş iñeen na ṇṭēb (12 000).

⁸ Biki pntaali pi Tabulon bawo iñeen-week iñeen ṇyaaş iñeen na ṇṭēb (12 000).

Biki pntaali pi Yotef bawo iñeen-week iñeen ṇyaaş iñeen na ṇṭēb (12 000).

Biki pntaali pi Benyamin bawo iñeen-week iñeen ṇyaaş iñeen na ṇṭēb (12 000).

Bañaan baṭum maakan biki ṇṭaak bti

⁹ Wi uko waṇ utēpun, kē nşē win pntuk pi bañaan pweek maakan, pi nin ṇaan awoon aanhil pñen. Bawoona ṇṭaak bti, na kşini bti, na kntaali bti na ṇṭup bti anaṭ ti kadun ki pṭij pi pşih na ki anwoon unkaneel wi bṭenjan. Bañaan mēnt̄ bawohara imişa ifaatal, awo na ijaak ti iñen. ¹⁰ Bahuuran maakan aji : « Naşibaṭi i nun anwoon ti pṭij pi pşih na anwoon unkaneel

babuuranun nja. »

¹¹ Ké nwanjut bti nşə fooy ptij pi pşih na bantohi na nko nbaakër nun anup afet kaara ti mboş adëman Naşibaţi, ¹² naji :

« Uwo han! Naşibaţi i nun,
nbeebu adëmanu
tiki iwo na uşal untuja
na mndëm na mnhina te mnfo.
Uwo han! »

¹³ Alon ti bantohi bukuñ anaşa aşë heparaan aji : « Bañaan banwohariin imişa ifaatal yi, bawo bahon ba? Bawoona tuñ ba? »

¹⁴ Ké nteem aji : « Nawweek, iwi imeen. »

Ké aşë ji na nji : « Bawo bañaan banwoonun du mnhaj mnweek ; banaj imişa yi baka ti pñaak pi anwoon unkaneel akakan ya ifaatal. ¹⁵ Uko wan ukaan ké banaş ti kadun ki ptij pi pşih pi Naşibaţi, adëmana pnak na utejan du dko dyimanaan di nul, ké antoon ti pa alun kayenan baka. ¹⁶ Ubon uunkak ade baka, udaan uunkak atij baka, bnuur baankak atër baka, këme uyook uyik ulon. ¹⁷ Anwoon unkaneel, anwoon ti ptoof pi ptij pi pşih aklun kawo nayafan i baka kaşë kañoof baka du nkumpës ni meel manjaan manwul ubida. Naşibaţi alun kawent mnkuul bti manwoon ti kës ki baka. »

8

Ppenan uko utenk paaj na ulon unkuutnun ulibra

¹ Wi anwoon unkaneel wi btejan apënanun uko unkuutnun ulibra utenk paaj na ulon, ké başi başë yomp bti ado uko ji ptoof pi uwoori.

² Ké nşë win nwanjut paaj na ulon njanjaan nanaş ti kadun ki Naşibaţi, ké nşeyenk klul paaj na plon.

³ Uwanjut ulon kak unwoon na ptukar pi uwuuru panjaan patërna mnkulan ubi anaş kañoş *bliit bi mngur. Uyeenk mnkulan mntum katër ma du bliit bi mngur banwoon ti kadun ki ptij pi pşih pi Naşibaţi, manhina mampaya na pñehan pi biki Naşibaţi bti. ⁴ Ké udu wi mnkulan mankyikuñ uşë pënna ti ptukar panwoon ti kañen ki uwanjut wun apaya du Naşibaţi na pñehan pi biki nul. ⁵ Wi wi uwanjut uşaan ajej ptukar atuman pa bdoo banwoonun du bliit bi mngur aşë fël pa ti mboş. Wal mënş kë imparantant na idiim itiinkanaa, ké iliik liik iklañşa, mboş bti ké manşintari.

Klul paaj na plon

⁶ Ké nwanjut paaj na ulon njanwoon na klul nun nşë bomandër pa plul.

⁷ Uteek ululi, ké mpoj na bdoo inaakiirun na pñaak işë jot ti mboş ; kafah kalon ti ifah iwajanş yi mboş ké kayiki, ké kalon ki mnko kayik na ujaagal bti.

⁸ Utëbantën ululi, ké uşë wo wo ji pnkun pweek pankyikuñ pajotnun bdëk ; ké kafah kalon ti ifah iwajanş yi bdëk kakak pñaak. ⁹ Kafah kalon ti iwajanş ki nko njanwoon ti bdëk bweek kakeşi, ké kafah kalon ti iwajanş ki işeem na nlanu katokaa.

¹⁰ Uwanjut uwajanşen ululi, ké du başi, ujah uweek uşë jot ayik ji bdoo bweek. Ujot ti kafah kalon ti iwajanş yi idëk na nkumpës. ¹¹ Katim ki wa kawo unhaayun, ké kafah kalon ti iwajanş yi meel kahaayi, ukaan ké bañaan batum bakaşi.

¹² Uwanjut ubaakanşen ululi, ké kalon ti ifah iwajanş yi bnuur na ki pli na ki njah işë koba, hënk, kafah kalon ti iwajanş yi nş ijëmşaa : unuur uwaan kafah kalon ki bjeehi bi wa, ké utejan ukak awaan bi wa.

¹³ Wal mēnt dten ten, ašē tiink ukat uweek unkyiṭun du kalowan du baṭi ahuuran maakan aji : « Pwuṭan, pwuṭan, pwuṭan ṭi bañaan biki mboṣ wal wi ṛwanjut ṛwajanṭ ṛndukiin plul ṛaklulun. »

9

Plul pñeenanṭēn

¹ Uwanjut uñeenanṭēn ululi, kē nšē win ujah kē upēna baṭi ajot ṭi mboṣ. Ujah mēnt uyeenk kaniigsaani ki bnjiir bweek, ² aya ahaabēs ba, kē udu ušē pēn ṭi ba awo ji udu wi bdoo bweek. Udu ufēlan bnuur na dko bti. ³ Kē ṛguul ṛašē pēna ṭi udu mēnt aniink mboṣ ; ṛayeenk phina pannaami na pi ṛṭifar ṛi mboṣ. ⁴ Baneenan ṛa pban ujaagal na mnko, ṛawut kaban nin uko ulon unjaan umay ṭi mboṣ. Bañaan banwoon baanwo na uko unkyuujun kē bawo biki Naṣibaṭi ṭi ijuk tañ biki ṛawoon i katap. ⁵ Kē bašē neenan ṛa ṛafin baka, baji ṛahajan hajan baka kli kañeen. Mnhaṭ mi ṛajaan ṛaṭu manwo ji mi ṛaan ajaan ahaj woli utifar utapa. ⁶ Ṭun ṛnuur mēnt bañaan bado kala pkeṭ pašē paṭi ; baṅal pkeṭ pašē papok baka.

⁷ Ṛguul mēnt ṛawo ji ṛmpēlēt ṛi babomanun pa ugut. Ṛawo na uko ulon unnaamun na ṛtepi ṛi pših ṛi uwuuru. Ikaara yi ṛa iwo ji yi bañaan, ⁸ Uwel wi ṛguul mēnt uwo ji uwel wi baat, kē iñiṅ yi ṛa iwo ji yi uliihu. ⁹ Ṛawo na uko ulon unnaamun ji kamiša kanṭak ki bangoli. Woli itiink ṛa kē ṛakyiṭ, ibaaklu yi ṛa iji do ji ṛkaaru ṛi ṛmpēlēt ṛakpulun ṛtum ṛankṭiirun dko di ugut. ¹⁰ Ṛawo na itant innaami na yi ṛṭifar, awo na itapi. Ṭi itant yun di di mnhina mi phajan bañaan kli kañeen manwoon. ¹¹ Naṣih i ṛa awoon uwanjut wi bnjiir bweek ; katim ki wa ṭi uhebērē kawo Abadon, kē ṭi ugrek kawo Apoliyon, uwoon natok.

¹² Kaṭaafa kateek kaṭēpi, kē itēb iṣē duka inkbiyi.

Plul ppaajanṭēn

¹³ Uwanjut upaajanṭēn ululi, kē nšē tiink pdiim kē papēna ṭi imban ibaakēr yi *bliit bi mngur bi uwuuru banwoon ṭi kadun ki Naṣibaṭi. ¹⁴ Pdiim mēnt paṭi na uwanjut unwoon na plul : « Wutaan ṛwanjut ṛbaakēr ṛantananiṅ du bdēk bi Ēfrat. » ¹⁵ Kē bawutan ṛwanjut ṛbaakēr ṛun, ṛannaṭun abi kayoonk yoonk uwoori, unuur na pli na uṣubal wi ṛakfiṅun kafah kalon ṭi iwajanṭ yi bañaan biki mboṣ. ¹⁶ Ṛawo na bangoli bandapiin ṛmpēlēt ; baṭupēn hum di di bangoli mēnt bawoon : bawo iñeen-week ṛṭēb ṛyaaṣ iñeen-week iñeen ṛyaaṣ iñeen-week iñeen (200 000 000).

¹⁷ Kē nwin ṛmpēlēt na bandapiin ṛa : bawohara imiṣa inṭak yi bangoli, iwo ijeenk al jud ji bdoo, awo inilu awoj woj abot awo kak ileel ji pdēpalēn panjaan patērad. Ikow yi ṛmpēlēt iwo ji bi uliihu, ṛapēnan ṭi mntum mi ṛa bdoo, udu na pdēpalēn panjaan patērad. ¹⁸ Iṭaafa iwajanṭ yun, inkpēn ṭi mntum mi ṛa ifin kafah kalon ṭi iwajanṭ yi bañaan biki mboṣ. ¹⁹ Mnhaṭ mi ṛmpēlēt ṛun manwo ṭi mntum na itant yi ṛa. Itant yi ṛa inaam na ṛpula, iwo na ikow, kē na ikow yun mēntan yi yi ṛajaan ṛadolna buṭaan. ²⁰ Kē bandukiin ṭi bañaan, banwoon baankeṭ ṭi kaṭaafa kanṭepun kun, baandug umeli aṭañan pdo buṭaan di bajaan babi kado, awo ṭi pdēman ṛnṭaayi na ṛnton ṛi baṭakun na uwuuru na ṛi baṭakun na unṭaam na ṛi iṛeeru na ṛi mlaak na ṛi imul, ṛul ṛanwoon ṛaanhil pwin, ptiink kēme kapoṣ. ²¹ Baankak adug umeli aṭañan pfin bañaan, pkaalam, piuban pi piinṭ na kakij.

10

Uwanjut unwoon na ulibra umpoŋi

¹Dwin uwanjut ulon kak unwoon na mnhina k  uwalnaana baŋi. Uwohara kanf luŋ, kaŋaanan ki ubopal kafooy bkow bi wa, kaara di wa dawo ji bnuur, k  ihoŋ yi wa iwo wo ji itap yi bdoo. ²Um ban ulibra umpoŋi unwoon bhaab   ka en. Utap kahoŋ kadeenu   bd k, atap kamayu du mboŋ, ³aŋ  huuran na pdiim pweek panwoon ji pi uliihu. Wi uhuuranuŋ, k  imparantant paaj na kalon iŋ  dug. ⁴Wi imparantant iduguŋ, dya ppiit uko wi ijakuŋ, aŋ  tiink pdiim panwoonuŋ baŋi, k  pajak n : « Kpiit uko wi imparantant paaj na kalon ijakuŋ, nin alon awutna kame wa. »

⁵K  uwanjut wi mbiin awin k  unaŋ   bd k na   mboŋ uŋ  deen ka en kadeenu baŋi, ⁶aŋ  mehna   katim ki ankwoon te mn o,   katim ki ampaŋuŋ baŋi na iko inwoon   ba,   katim ki ampaŋuŋ mboŋ na iko inwoon   ma,   katim ki ampaŋuŋ bd k na iko inwoon   ba, aji : « Wal ubani, k  pyoonek pabaa! ⁷K     nuur  i baktiinkuŋ uwanjut u enk paaj na ulon ululi, wi wi iko immeniin yi Naŋibaŋi ikdolaniin jibi abiin a up *ba uparul banjaan balempara. »

⁸K  pdiim pi mbiin atiinkna du baŋi pakak a ini na nji ajak n : « Yaan ije ulibra umpoŋi unwoon bhaab unwoon   ka en ki uwanjut untapuŋ kahoŋ kalon du bd k atap kundu du mboŋ. » ⁹K  nya du uwanjut aji na wa uwul n ulibra. K  uŋ  ji na nji : « Yeenkan, deen wa ; ulil   mntumu ji mnob, kaŋ  kat ru du kayin. » ¹⁰Dje ulibra   ka en ki uwanjut, ade wa.   mntum naan uwo wo ji mnob k  wi ndeen wa aba, k  kayin naan kaŋ  yik. ¹¹Wal m nŋ k  baŋ  jak n : « Iwo ka up kak uko wi Naŋibaŋi ajakuŋ   uko wi kntaali ktum,  taak  tum,  tup  tum na baŋih biki baka. »

11

Bamaar bat b

¹Wi wi n aan ayeenk pmul pannaamuŋ na pi baniw bajaan baniibna. K  Naŋibaŋi aŋ  ji na nji : « Na in iya iniib *Katoh Kaweek ki naan na bliit mi mnguur, ibot if n ba aan bambiin   ka ad manaan. ²Wutan kaniib blay bi bdiŋ bi Katoh ki naan. Wutan ba h nk,  iki ddukar ba banwoon baanwo bayoday, baluŋ kapoŋ poŋan ubeeka uyimanaan kli i een  baak r na kt b (42) katok wa. ³Dluŋ kayil bamaar bat b biki naan bado ka uparaan, bawoh n aaku  nuur i een-week n aas i een na  t b na  nuur i een paaj (1260) m nŋ. »

⁴Bukal bawoon mnko mnt b mi mnoliwera na kfiit kt b kannatuŋ   kadun ki Ajug mboŋ. ⁵Woli  aan alon a al pba na baka, bdoo bap nna   mntum mi baka katok ba oorad baka. Aa, woli  aan a al pfin baka, h nk di akketuŋ. ⁶Bawo na mnhina mi ptuh baŋi, nin u ubal uunkjot   wal wi bakwoon   p upar Naŋibaŋi. Bawo kak na mnhina mi pkakan meel p aak na mi p u i aafa i um   mboŋ, wal wi banjalaan.

⁷K  wal wi bakbaan p up uko wi Naŋibaŋi a uun baka p up, uko ulon unkmpe nuŋ du bnjiir bweek up n kagut na baka, kakob baka kabot kafin baka. ⁸Muum mi baka manduka   bayiti bi ubeeka uweek wi bapa nuŋ Ajugun, unwoon ji Fodom k me Ejiptu. ⁹Ba aan biki kntaali bti, k sini bti,  tup bti na  taak bti babi pten muum mi baka. Mawo   bayiti bi ubeeka  nuur  wajan  na ptoof pi unuur, bapok bamoy ma. ¹⁰Ba aan banf tuŋ mboŋ batan   uko m nŋ kawo   mnlilan kabot ka enar iko,  iki ba upar Naŋibaŋi bat b bukuŋ babi hajan baka maakan.

¹¹ Ké wal wi njuur njawant na ptoof pi unuur njaktëpun, uhéfënt unwoonun du Naşibaŋi uneej ti bankeŋun bukuŋ, başë banaŋa. Wal mënt palënk pweek pameej bambiin pten baka. ¹² Batëb bukuŋ başë tiink pdiim pweek pampënnun baŋi paji na baka : « Napayiin ti. » Başë bapaya baŋi ti kanfélun ti kadun ki başoorad baka.

¹³ Wal mëntan wun, mboş maşinŋar maakan, kafah kalon ti iŋeen yi ubeeka kaşë jot ; baŋaan iŋeen-week nyaaş iŋeen paaj na ulon (7000) bakteŋ ti kaŋaafa mënt. Bandukiin balënk maakan aşë dëman Naşibaŋi anwoon baŋi.

¹⁴ Kaŋaafa katëbantën kaŋëpi, kawajantën kabi hënkun.

Plul pŋënk paaj na plon

¹⁵ Wi iko yan iŋëpun, uwanjut utënk paaj na ulon ululi, ké idiim iweek işë tiinkana du baŋi aji : « Pşih pi mboş pawo hënkun pi Ajugun na *Krittu i adatun ; aşih te mnŋo. »

¹⁶ Ké bantohi iŋeen ntëb na babaakër banŋoon ti iŋij yi pşih ti kadun ki Naşibaŋi, başë fët kës ti mboş adëmana, ¹⁷ baji baji :

« Nyëebu, iwi Ajugun Naşibaŋi *Anhiniin iko bti,
inwoon, abot ajon nwoo,
ijej mnhina mnweek mi nu
abëkanaan pşih pi nu.

¹⁸ Baŋaan biki nŋaak badeebaŋi,
ké udeeb wi nu uşaar abi.

Wal wi pwayëş bankeŋun ubani,
wal wi ptuum baŋuparu banjaan balemparu,
na baŋaan biki nu bti,
banjaan batiinku,
bampoŋi na bawweek,

ké wal wi ptok banktokun umundu ubani. »

¹⁹ Wal mënt, ké *dko dyimanaan di Naşibaŋi danwoon du baŋi daşë haabşa, ké *umaala uyimanaan wi bhoŋar uşë pën awinana da. Wi wi iliik liik işaan awinana, ké imparantant itiinkanaa, mboş ké maşinŋari, ké uşubal uweek wi mpoj mmag uşë jot.

12

Ŋaaŋ na unjumpul

¹ Wi iko yan iŋëpun, uko uŋoŋarënaan maakan uwinana du baŋi : ŋaaŋ anwohariin unuur ké uwo kamişa abot atap ihoŋ ti pli, aşë wo na njah iŋeen na ntëb ti bkow ké ŋawo utepi wi pşih. ² Ŋaaŋ mënt awo na kayin aşë do idiim ŋiki wal wi nul wi kabuk ubani, ké akhaj. ³ Uko ulon ukak awinana du baŋi : uwo ji unjumpul uweek unjeenkun ji bdoo. Uwo na ŋkow paaj na blon na itim iŋeen. Bkow bandoli bawo na utepi wi pşih. ⁴ Uji uwet na ptant pi wa kafah kalon ti iwajant yi njah ni baŋi kawat ti mboş. Uya naŋ ti kadun ki ŋaaŋ ankdoon na kabuk, kahilna kade napoŋ wal wi akbukiin. ⁵ Ké ŋaaŋ aşë buk napoŋ ŋiint. Ul akbiin kaşih nŋaak bti na btintël bi pfeeru. Napoŋ un ajejanaa, aya wo du Naşibaŋi, na du pŋij pi pşih pi nul. ⁶ Ké ŋaaŋ aşë ti aya du *pndiis du dko di Naşibaŋi abomanulun. Awo da bado kade de'ana njuur iŋeen-week iŋeen na ntëb na njuur iŋeen paaj (1260).

⁷ Ugut uweek uwo du baŋi : *Mikayel uwanjut uweek na nwanjut ni nul nanej ugut na unjumpul, ké wul na nwanjut ni wa, njakak anaŋa wa na Mikayel.

⁸ Ké ŋaşë yoh ni unjumpul ké ŋaankak aka dko du baŋi. ⁹ Bawat unjumpul

uweek, upula ujon wi bajaanj bado Fatana Kēme Untaayi Uweek, unjaanj uguur umundu bti. Bawat wa ʔi mboş wul na ʔwanjut ʔi wa.

¹⁰ Kē nşē tiink pdiim pweek du baʔi kē pakji :

« Wal wi mbuur ubani,

wal wi mnhina na pşih pi Naşibaʔi i nun,

wal wi *Krittu i adatuŋ akdoon kaşih!

Ŋaan anjaanj atapar bayiʔ nja ʔi Krittu

ñaanj anjaanj aya du Naşibaʔi i nun katapar baka

unuur bti na utejan bti

awatana du mboş.

¹¹ Kē biki ataparun başē koba

na pñaak pi anwoon unkaneel wi bʔejan,

na utup wi Krittu wi baktupun ;

baanj ubida kadoo kado kaʔi pkeʔ.

¹² Ukaan, iwi baʔi, na banfēʔun ʔi iwi, nalilaan.

Kē an mboş na bdēk nawoon na pwuʔan,

ʔiki *Untaayi Uweek uwala ʔi an.

Uwala ʔi an na udeeb uweek

ʔiki ume kē uduki'a wa ʔwal ʔntiinku. »

¹³ Kē wi unjumpul uwinun kē ugot ʔi mboş, aşē naʔa pla ñaaʔ ambukun napoʔ ñiint. ¹⁴ Kē ñaaʔ aşē yeenk ibaaklu yi ukat uweek ahilna ayiʔ, aya du pndiiş alow upula, du dko di babomanulun pa kado kade de'ana nşubal ʔwajant na kli paaj. ¹⁵ Kē upula uşē pēnan ʔi mntum mi wa meel kē manwo ji bdēk ʔi kafet ki ñaaʔ meel manhilna manya na a. ¹⁶ Kē mboş manşē bi aʔēnk ñaaʔ, manhaabşaa, ayoor bdēk bampēnun ʔi mntum mi unjumpul. ¹⁷ Kē udeeb wi udeebaʔeun ñaaʔ udo kē unaaʔ ugut na babukul bandukiin, banjaanj baʔaş bti bgah bi Naşibaʔi abot amēban manjoonan mi Yetu ayuujun.

¹⁸ Kē unjumpul uya naʔ kakab bdēk* .

13

Ulimariya umpēnun du bdēk

¹ Dwin wal mēnt ulimariya ulon unkaanj itiiim iñeen na ʔkow paaj na blon kē upēn du bdēk. Ptiim pandoli pawo na utepi wi pşih kē katim kankkarun Naşibaʔi kē kapiit ʔi bkow bandoli. ² Ulimariya wi nwinun unaam na uwuʔ, ihoʔ yi wa iwo iweek abot ajab maakan, iñiiri yi wa iwo ikujēntaan, uwo na mntum mi uliihu. Unjumpul uwul wa mnhina mnweek mi wa na pşih pi wa.

³ Bkow blon bi wa bafalanaa kē bañaanj bti badoo nun kē ukeʔi, kē uşē jeb. Wal mēnt kē bañaanj biki mboş bti başē maʔ uko wuʔ aʔaş ulimariya. ⁴ Baŋup adēman unjumpul ʔiki uwul ulimariya mnhina. Badēman kak ulimariya aji : « In awoon ji ulimariya wi? In ahilun kagut na wa? »

⁵ Uyeenk mnhina mi phil bʔup, aşē ʔup ʔup ʔjup ʔjooʔ ʔi Naşibaʔi abot akara. Uyeenk pşih pi kli iñeen ʔbaakēr na ktēb. ⁶ Uhaabēş mntum akar Naşibaʔi, katimul, katoohul na banfēʔun du baʔi. ⁷ Naşibaʔi awut wa kē ugut na banwoon biki nul adoo kob baka. Uyeenk pşih aşih kşimi bti, knntaali bti, bañaanj biki ʔjup bti na ʔtaak bti. ⁸ Banfēʔun mboş bti balun kadēman wa, biki itim iwoon iinwo ʔi ulibra wi ubida wi anwoon unkaneel unfaalaniin pa bʔejan ji mboş mambi mando kapaşana.

⁹ Ankaan ibaʔ atiinkan. ¹⁰ Anwoon i pya ukalabuş, aya wa. Anwoon i pkeʔ na kakej, bafiņa na ka. Wal mēnt uwo pa biki Naşibaʔi wal wi kamiir na pfiyaar.

* **12:18** Unjumpul uya naʔ kakab bdēk : ʔi ʔlibra ʔlon ʔjon bapiit aji : kē nşē ya anaʔ du kakab bdēk.

Ulimariya umpënnuŋ ƚi mboŋ

¹¹ Wal mënŋ dwin kē ulimariya ulon kak kē upën ƚi mboŋ. Uwo na ktiim ktëb ji ki unkaneel aŋë ji uŋiini ji unjumpul. ¹² Uji udo mnhina bti mi ulimariya uteek ƚi kadun ki wa. Uŋu bañaan banfëtuŋ mboŋ pɲup kadëman ulimariya uteek, umbiinj afaalana aŋë jeb. ¹³ Udo iko iñoŋarënaan maakan adoo ji upënan du baŋi bdoo, kado ba bawala ƚi mboŋ ƚi kadun ki bañaan. ¹⁴ Uguur bañaan biki mboŋ na iko iñoŋarënaan yi uhilun pdo ƚi kadun ki ulimariya uteek. Uji na bañaan biki mboŋ bado ptu pannaamun na ulimariya umbiinj afaalana aŋë naŋa. ¹⁵ Uyeenk mnhina mi pwul ptu uhëfënŋ kē padoo hil bɲup abot ado kē bafinj bañaan bti bampokun pɲup kadëman pa. ¹⁶ Ulimariya uŋu kē bañaan bti, bapoŋ na baweeek, bayok na bawaan, balemp na baweeek biki baka kē baya piitana ƚi kañen kadeenu kēme ƚi pjuk uko wi wa. ¹⁷ Ñaan anwoon aanwo na uko wi, unwoon katim ki wa kēme mnfën mi katim ki wa, aankhil pnug kēme pwaap.

¹⁸ Uko wi, uwo wi ñaan awo na uŋal unŋuŋa. Antitun atenan bnuura ame uko unwoyi ƚi mnfën mi ulimariya : uwo mnfën mi ñaan najën, uwo iñeen-week paaj na iñeen paaj na paaj (666).

14

Anwoon unkaneel wi bŋejan na bañaan biki nul

¹ Dten kak aŋë win anwoon unkaneel wi bŋejan kē anaŋ du pnkun pi *Tiyon awo na bañaan biki nul iñeen-week na iñeen nbaakër na babaakër nyaas iñeen-week iñeen (144 000) biki bapiitun ƚi ijuk yi baka katim ki nul na ki Aŋin. ² Dtiink pdiim plon kē pakpëna baŋi, pawo ji ubulan uweek, ji kamparantant kaweeek. Kē pdiim pi ntiinkun pawo ji kayeeh ki bankkobun intuni bakyeehuŋ. ³ Bayeeh kayeeh kahalun ƚi kadun ki pŋij pi pŋih na ki nko nbaakër na ki bantohi. Nin ñaan alon aanhil pjuk kayeeh mënŋ bē mënŋ bañaan iñeen-week na iñeen nbaakër na babaakër nyaas iñeen-week iñeen (144 000), bambuurun ƚi mboŋ. ⁴ Baanŋopan nleef ni baka na baat, baambaan kabanaara ñaat. Baji baŋaŋ anwoon unkaneel dko bti di akyaan. Babuuran baka ƚi bañaan bahilna bawo bateek biki Naŋibaŋi na biki anwoon unkaneel. ⁵ Nin nŋilan njaambaan kapënaara ƚi mntum mi baka, baanwo na nin buŋaan dlon.

Uŋup wi nwanjut nwanjut

⁶ Wi uko wan upëpun, dwin uwanjut ulon kē uwo du kalowan du baŋi. Uwo na Uŋup Ulil Unuura unŋoon te mnŋo wi uwoon kaŋup bañaan banwoon ƚi mboŋ: uŋup wa nŋaak bti, kŋini bti na nŋup bti na knaali bti. ⁷ Uji na pdiim pweek : « Nadoon kaŋi Naŋibaŋi, nado kadëmana, ƚiki unuur wi akwayëŋun ubani. Nadëmaan ampaŋun baŋi na mboŋ, idëk na nŋumpëŋ ni meel. ⁸ Uwanjut utëbantën upën ƚi kafet ki uteek aŋë ji : «*Babilon, ubeeka uweek ujoti, ujoti ; wul undaanun poot pi wa nŋaak bti, kē pdaan poot pun pawoon pŋopan uleef na pekadu ni piinj ji wa. »

⁹ Uwanjut uwanjut upën ƚi kafet ki nŋeek aŋë ji na pdiim pweek : « Woli alon adëman ulimariya na ptu pi wa, bapiitle uko wi wa ƚi pjuk pi nul kēme ƚi kañen ki nul, ¹⁰ adaan kak poot pi udeeb wi Naŋibaŋi. Poot mënŋ paankjëm wal wi pakjësaniinj du pnkalame pi udeeb wi nul. An mënŋan ahaj maakan ƚi bdoo na ƚi pdëpalën panjaan patërad ƚi kadun ki nwanjut nymanaan na ƚi kadun ki anwoon unkaneel wi bŋejan. ¹¹ Udu wi mnhaj mi baka udo kapëna pën te mnŋo. Bukal bandëmanun ulimariya na ptu pi wa, bampiitaniinj katim ki wa,

baankka pnoorfën na pnak kême na utejan. ¹² Wal wi, uwo wal wi bañaan biki Naşibaŋi bammëbanuŋ bgah bi nul abot afiyaar Yetu bawoon biki kataman. »

¹³ Kë nşë tiink pdiim ploŋ du baŋi kē paji : « Piitan : banuurandëni, bankketuŋ hēnkuŋ ašë fiyaar Ajugun. »

Wal mēnt̄ kē *Uhaaş wi Naşibaŋi uşë ji : « Aa, banoorfën ŋi ulemp wi baka, udo wi baka uŋaş baka. »

Kakit ŋi mboş

¹⁴ Dten kak ašë win kanfëluŋ kafaatal, uko ji ŋaan uŋoon ŋi ka awo na utepi wi pşih wi uwuuru ŋi bkow, ašë wo na kakaawi kajul ŋi kañen. ¹⁵ Uwanjuŋ uloŋ upëna du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi ašë do pdiim pweek aji na anŋoon ŋi kanfëluŋ: « Jejan kakaawi ki nu ido kakit. Wal wi kakit ubani, mboş manjiji. »

¹⁶ Wal mēnt̄ kē anŋoon du kanfëluŋ ašë ŋu kakaawi ŋi mboş, kē kakit kadolana ŋi mboş bti.

¹⁷ Uwanjuŋ uloŋ upëna du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi kanwoon du baŋi, uwo wul kak na kakaawi kajul ŋi kañen. ¹⁸ Uwanjuŋ uloŋ kak upëna ŋi *bliit bi mngur, uwo na mnhina mi bdo. Udo pdiim pweek aji na unwoon na kakaawi kajul : « Ťuun kakaawi ki nu imar mnko mndolni ubiñu ŋi uwoorta wi mboş, mnko mi wa manjeenki. » ¹⁹ Kē uwanjuŋ wuŋ uŋu kakaawi ŋi mboş amar uwoorta wi mboş. Uŋu mnko mi umaruŋ ŋi kako kaweek ki udeeb wi Naşibaŋi kapooñna ma. ²⁰ Bañoŋ mnko muŋ du bdig bi ubeeka apooñ, kē pñaaŋ pampënuŋ ŋi kako kapooñni paniink dko danlijuŋ na ŋkilometër iñeen-week ŋwajanŋ (300) abot aya alin na ijaaş yi umpëlent̄ unnaaŋuŋ.

15

Ťwanjuŋ paaj na uloŋ na mnhaj mbaañşaaŋi

¹ Dwin du baŋi uko uloŋ kak uweek wi ŋaan ajaan amagan maakan, uwo : ŋwanjuŋ paaj na uloŋ ŋamëbanuŋ iŋaafa paaj na kalon. Iŋaafa mēnt̄ iwoon ibaañşaaŋi, yul ikt̄uŋ udeeb wi Naşibaŋi uwinana bti. ² Dwin kak uko ji bdëk banwoon ji kawini bannaakiiri na bdo. Bampokuŋ ulimariya na ptu pi wa, na mnfën mi katim ki wa, banaŋ ŋi ba duuŋ amëban int̄uni yi Naşibaŋi awuluŋ baka. Bakob int̄uni mēnt̄ ³ ašë yeeh kayeeh ki bi *Moyit nalempar Naşibaŋi na anwoon unkaneel wi bŋejan, aji :

« Iwi Ajugun Naşibaŋi *Anhiniij iko bti ;
udo wi nu udëmi abot awo uñonjarënaan,
iwi naşih i ŋtaak.

Bgah bi nu bawo btool abot awo bi manjoonan

⁴ Iwi Ajugun, in awoon aankdo kaŋi'u?

In awoon aankdo kadëman katimu?

Iwi ŋañ iyimanuŋ.

Ťtaak bti ŋabi kaŋup kadëmanu

ŋiki bañaan bawin kē iko yi ikdolun iwo itool. »

⁵ Dwin kak du baŋi, *dko dyimanaan di *kaloona kanjaan kadiiman kē Naşibaŋi awo da kē dahaabëşaa. ⁶ Kē ŋwanjuŋ paaj na uloŋ ŋamëbanuŋ iŋaafa paaj na kalon kē ŋapëna ŋi dko dyimanaan, ŋawohara imişa ifaatal feh inkyikuŋ, ašë tan ŋi ilank itël yi uwuuru. ⁷ Uloŋ ŋi ŋko ŋbaakër uwul ŋwanjuŋ paaj na uloŋ ŋuŋ knkalame paaj na ploŋ ki uwuuru kantumi udeeb wi Naşibaŋi, ankwoon ŋe mnt̄o. ⁸ Kē mndëm mi Naşibaŋi na mnhina mi nul manşë do kē dko dyimanaan datum na udu. Kē nin alon aanhil pneej ŋi da bē iŋaafa paaj na kalon yi ŋwanjuŋ paaj na uloŋ iindolanaa.

16

Knkalame paaj na plonj ki udeeb wi Naşibaţi

¹ Dtiink pdiim pweek pampënnun du *dko dyimanaan kē paji na nwanjut paaj na ulonj: « Nayaan najeeş knkalame paaj na plonj kanwoonj na udeeb wi Naşibaţi ți mboş. » ² Uteek uya jeeş pnkalame pi wa ți mboş, kē njad njanjaan njade abot aţekēn njaşen ți banwoonj na uko unjaan udiiman kē bawo biki ulimariya, banjaan badēman ptu pi wa.

³ Utēbantēn uya jeeş pnkalame pi wa ți bdēk bweek, kē bakak ji pñaak pi ņaan ankeţun, kē ņko bti njanwoonj ți bdēk njakeţi.

⁴ Uwajantēn uya jej pnkalame pi wa ajeeş ți idēk impoţi na ți njumpēs nj meel, kē meel mi iko yunj bti mankak pñaak. ⁵ Dtiink wal mēntj uwanjut wi meel kē uji :

« Iwi nayimanaan, ibiinj awo abot awo, iwo natool,
iyuuj kē pwayēs pi nu pawo ptool.

⁶ Jibi bukal batulunj pñaak pi *baţuparu na bandukiinj banwoonj biki nu, hēnk di ikaanj awul baka pñaak badaan : uko mēntj ulinj baka. »

⁷ Kē nşē tiink *bliit bi mngur kē baji :

« Aa, iwi Ajugun Naşibaţi *Anhiniinj iko bti
pwayēs pi nu bti pawo manjoonan abot awo ptool. »

⁸ Uwanjut ubaakanţen ujeeş pnkalame pi wa ți unuur, kē uyeenk mnhina mi pter baņaan na bdoos bi wa. ⁹ Hēnk kē bnuur byik maakan batēr baka, kē bawoha wo ți pkar Naşibaţi ankaanj mnhina mi pţu baka iţaafa yunj, apok pţelēs mnwo mi baka kado kadēmana.

¹⁰ Uņeenantēn ujeeş pnkalame pi wa ți pţij pi pşih pi ulimariya kē pşih pi wa pawo ți bdēm bweek. Baņaan bahaj maakan adoo dum indemēnt yi baka.

¹¹ Mnhaj na njad nj baka njaţu kē bakkar Naşibaţi anwoonj du baţi, apok pţelēs mnwo mi baka.

¹² Uwanjut upaajantēn ujeeş pnkalame pi wa ți bdēk bweek bi Ēfrat, kē bakayi, başih bampënnun umayar unuur bahilna baţep. ¹³ Wal mēntjan kē nşē win nņtaayi njwuţaan njwajantj njanjaanun ji njobal kē njaşen ți mntum mi unjumpul, mi ulimariya na mi ulimariya unwoonj uţupar wa. ¹⁴ Na manjoonan njawo nņtaayi ; njaji njado iko iņonjarēnaan, njaya du başih biki mboş bti kahilna kayitrēn baka pa ugut wi unuur uweek wi Naşibaţi Anhiniinj iko bti.

¹⁵ Ajugun aji : « Natenan, dbi ji nakii! Anuurandēni anwoonj bten awo na imişa yi nul, anwoonj aankpēn byişu kaduk bduun ți kadun ki baņaan. »

¹⁶ Nņtaayi njun njado kē başih bayit du dko di bajaanj bado ți uhebērē Amagedon.

¹⁷ Uwanjut utēnk paaj na ulonj ujeeş pnkalame pi wa na dko, kē pdiim pweek paşē pēnna ți pţij pi pşih panwoonj du dko dyimanaan aji : « Uko mēntj udolanaa. » ¹⁸ Wal mēntj kē iliik liik işē pēn kē idiim na imparantant itiinkanaa. Mboş manşinţar maakan jibi manwoonj maambaanj kaşinţeraara wi ņaan awoonun ți ma. ¹⁹ Pşinţar puņ pado kē ubeeka uweek upaţēsari akak ifah iwajantj, kē nbeeka nj nņtaak bti njajoti. Naşibaţi aantilma *Babilon ubeeka uweek : adanaan wa pnkalame pi udeeb wi nul unkfatuņ. ²⁰ Njiw bti njawunanaa kē inkun iweek ibaa, iinkak awinana. ²¹ Uşubal wi mpoj mnditj maakan ujut ți baņaan ; kē kaţaafa kunj kē kado kē bakkar Naşibaţi ņiki katam maakan.

17

¹ Ké ulonj ɥi nwanjut paaj na ulonj ɥamëbanunj knkalame paaj na plonj ki uwuuru ubi ɥi nji aɥini na nji aji : « Biini, dyuuju kakob ki ñaaɥ naɥuunk naweek anwoonj du kakab idëk iweek akkobiinj. ² Baɥiɥ biki nɥaaɥ nji mboɥ bawinar na a, ké bañaan banfëɥun mboɥ bakuj poot pi nul panwoonj ubida uɥop. »

³ Wal mënɥ ké uwanjut wunj uɥë neej ɥi uɥal wi naan añaootën du *pndiiɥ, ké nwin ñaaɥ alonj anɥoonj ɥi ulimariya ujeenkal, itim inkkarunj Naɥibaɥi ipiitana ɥi uleef wi wa bti. Uwo na nɥkow paaj na blonj na itiiim iñeen. ⁴ Ñaaɥ awohara imiɥa inuura maakan ijeenkal. Aɥu iko itum itam preeɥ yi uwuuru, iwij wijaan na mnko mnuura maakan. Amëban ɥi kañen pnkalame pi uwuuru pantumunj na buɥaan bi bɥopar bi pɥuunk pi nul. ⁵ Bapiit ɥi pjuk pi nul katim kalonj, ké uko wi kawoonj uɥë wo uumeetaanaa. Uko umpiitaniinj wii wi : « Babilon ubeeka uweek, anin pɥuunk na pɥop na buɥaan bi umundu. »

⁶ Dwin ñaaɥ mënɥ ké akuj pñaak pi banwoonj biki Naɥibaɥi, pi banjaan baɥup uko wi Yetu. Wi nwinulunj aɥë ñonjar maakan. ⁷ Ké uwanjut uɥë ji na nji : « we ukaanj ké iñonjar hënk ba? Dɥupu uko wi ñaaɥ ummeniinj na wi ulimariya wi nɥkow paaj na blonj na itiiim iñeen wi aɥoornunj. ⁸ Ulimariya wi iwinunj ubi wo aɥë wo uunkak awo, ké uɥë wo i kapën du bnjiir kaya katoka te mnɥo. Ké bañaan biki mboɥ biki itim iwoonj iimpiitana ɥi ulibra wi ubida wi umundu upaɥaniinj bañonjar wal wi bakwinunj ulimariya umbiinj awo, awo uunwo hënkunj, kaɥë kabi kawo kak.

⁹ « Ñaanj awo kawo ɥi uko wi na mntit na uɥal untunja : nɥkow paaj na blonj nɥun nɥawo knkunj paaj na plonj ki ñaaɥ aɥoonj, nɥawo kak baɥiɥ paaj na alonj. ¹⁰ Kañeen ɥi baka bado bi wala ɥi pɥiɥ, napaaɥanɥën akɥihun hënkunj, naɥënk paaj na alonj aandobi bi, ké wal wi akbiinj aanɥto kajon. ¹¹ Ké ulimariya umbiinj awo, aɥë wo uunkak awo hënkunj uwo wul ɥi uleef wi wa naɥiɥ naɥënk bakreñ. Uwo alonj ɥi baɥiɥ baɥënk paaj na alonj, utoka te mnɥo.

¹² « Itiiim iñeen yi iwinunj iwo baɥiɥ banwoonj baando bi yeenk pɥiɥ. Ké baɥë yeenk bukal na ulimariya kaɥiɥ uwoori uloolan tañ. ¹³ Bukal bti bawo na uɥal uloolan : pwul mnhina mi baka na pɥiɥ pi baka ulimariya. ¹⁴ Balunj kagut na anwoonj unkaneel wi bɥerjan aɥë kob baka, ɥiki awo naweek i baweek, naɥiɥ i baɥiɥ. Bandu'aniinj, bandataniinj, banfiyaarulunj, banaakiir na a, kakob bambiinj pɥutan na a. »

¹⁵ Uwanjut uji na nji kak : « Meel mi iwinunj, mi naɥuunk aɥoonj manwo knntaali, knɥuk, nɥaaɥ, na nɥɥup. ¹⁶ Ulimariya na itiiim iñeen ki iwinunj nɥalunj kaɥoor naɥuunk, katok tokana bti kabot kaduka byiɥu, kade uyemaɥ wi nul kabot katëra. ¹⁷ Na manjoonan, Naɥibaɥi aɥuunj ɥi nɥhaaɥ nji baɥiɥ bukunj uko wi anɥalunj bado ké bawo na uɥal uloolan wi pdo wa : balunj kawul pɥiɥ pi baka ulimariya ké udoo do uko bti wi Naɥibaɥi aɥupunj. ¹⁸ Ké ñaaɥ i iwinunj, awoonj ubeeka uweek unjaan uɥiɥ ɥi baɥiɥ biki mboɥ. »

18

Pjot pi Babilon

¹ Wi uko wanj uɥëpunj, dwin uwanjut ulonj ké uwalnaana baɥi. Uwo na mnhina mnweek, ké bjeehi bi wa baɥë jeehan mboɥ. ² Udo pɥiim pweek aji : « *Babilon ubeeka uweek ujoti!

Ujoti! Ujoti!

Ukak ufëɥ wi nɥntaayi,
dko di nɥntaayi bti nɥawoonj
na di nɥkaɥ nɥɥop nɥwuɥaan bti.

³ Nṭaak ṅi mboṣ bti ṅadaan poot pi da,
 kē pdaan poot pun paṣē wo pṭopan uleef na pekadu di piint.
 Baṣih biki mboṣ bti bawinar na da,

kē bawaap biki mboṣ bayokna ṭi pṅal iko yi umundu pi bañaan biki da. »

⁴ Wal mēntṭ dkaak atiink pdiim ploṅ panwoonuṅ baṭi, paṅi : « An pntaali pi naan, napēnan ṭi ubeeka wuṅ, nawutna kanaakiir ṭi pṅuban pi baka, iṭaafa inkmbiinṅ ṭi baka iwutna kajotnan. ⁵ Buṭaan di baka dajunkan adoo ban baṭi, Naṣibaṭi aleṣ iko inwoonṅ iinwo itool bti yi badolunṅ. ⁶ Nadoon biki Babilon uko wi badolunṅ, nadoon nado do baka ṅyaaṣ ṅtēb iko yi badolunṅ, naṭuun ṭi pnkalame pi bajaan baṭu poot, panhaayunṅ apel pi baka ṅyaaṣ ṅtēb. ⁷ Naṭuun da mnḥaj na pwuṭan panlinṅ na mndēm na pyok pi dabiinṅ aka, daji ṭi uṣal wi da : “Dṭo ji naṣih ṅaaṭ, mēnkwo nayoṭ nin, mēnkwo na puum nin unuur ulonṅ.”

⁸ Uko waṅ ukaanṅ kē ṭi unuur uloolan ṭaṅ, Naṣibaṭi Ajugun anwoonṅ na mnḥina akkob da na iṭaafa inwoonṅ i pṅotna da : pkeṭ, muum, ubon na uyik. »

Nywooni ṅi bawooniirunṅ Babilon

⁹ Pdiim pakak aji : « Wal wi baṣih biki mboṣ bambiinṅ awo ṭi pṅuban pi piint na Babilon abot awo na da ṭi pṅal iko inuura maakan yi da bakwinunṅ udu wi uyik wi da, bawooni kabot kaṭēga. ¹⁰ Balunṅ kanaṭ kalow kaṭi mnḥaj mun kaṣē kaji :

“Pwuṭan oy! Pwuṭan oy!
 ṭi iwi, *Babilon, ubeeka uweek,
 ubeeka unwoonṅ na mnḥina,
 ikobana ṭi uwoori uloolan ṭaṅ!”

¹¹ « Bawaap biki mboṣ bawooni abot aṭēga ji bawo na puum, ṭiki nin alonṅ aankak anug iko yi bajijunṅ abi bwaap. ¹² Iko mēntṭ iwo uwuuru na unṭaam, mnko mwij wijan mantamunṅ preeṣ na mnko mnuura, itenda inuura, ijeenkal, idaanṅ iwoj wojaan na ilonṅ kak ; mmul mnuura mantamunṅ preeṣ na iko yi bafejunṅ na mmul mēntṭ, iko yi babomanaanunṅ iṅiinṅ yi ṅlonṅ, yi ifeeru inuura, kēme mnlaak, ¹³ ukēra ulil pṭēkēn utum umpaṭunṅ kalilare na itoh ilil pṭēkēn na mnkulan, ubiṅu na ukēra, pṣon na uloort, ṅngit na ṅkaneel, ṅmpēlēt na ṅkaaru ṅi ṅmpēlēt ṅakpulunṅ ; badoo ji bawaap bañaanṅ bajēn.

¹⁴ « Balunṅ kaji kak na Babilon : “Iko bti yi uhaaṣu unṅalunṅ iinkak awin ya, ilowu! Iko inwoonṅ yi mndēm mi nu na inuura maakan, iinkak awin ya nin.” ¹⁵ Bawaap bambiinṅ ayokna ṭi ubeeka mēntṭ banaṭ kalow kaṭi mnḥaj mi ubeeka mamob baka. Bado kawooni, kaṭēga ṭi ubeeka mēntṭ ¹⁶ kaji :

“Pwuṭan oy! Pwuṭan oy!
 Ubeeka uweek
 unwohariinṅ itenda inuura itam preeṣ,
 ijeenkal, iwoj wojan,
 unṭuunṅ uwuuru na mnko mnuura mntam preeṣ,

¹⁷ ṭi uwoori uloolan ṭaṅ kē pyok mēntṭ bti paṣē toka.”

« Kē bajug ṅlanṭu na banjaanṅ baṭonṅ ṅa na bañaanṅ bti banjaanṅ balemp ṭi bdēk baṣē naṭ alow. ¹⁸ Wi bawinunṅ udu wi uyik aṣē ji : “Ubeeka unlinṅi na wi ubi wohā i?” ¹⁹ Baṭu mboṣ ṭi ikow yi baka aṣē ṅajar awooni ji banwoonṅ na puum aji :

“Pwuṭan oy! Pwuṭan oy!
 Ubeeka uweek
 wi bankaṅ ṅlanṭu ṭi bdēk bti
 bayoknunṅ ṭi pyok pi wa,
 ṭi uwoori uloolan ṭaṅ kē uṣē toka!

²⁰ Baṭi, banjaanṅ na baṭupar Naṣibaṭi na an biki nul bti

nalilaan ƚi pjot pi wa,
Naŝibaƚi akob wa ƚi uko wi udolanaŋ.” »

²¹ Wal mēnt, kē uwanjut unwoon na mnhina mnweek uŝe jej plaak pweek
maakan afēl du bdēk aŝe ji :

« Na mnhina mntēnt mi,
mi mi Babilon ubeeka uweek ukfēlaniinj,
baankak awin wa nin.

²² Nin iyeeh yi banjaan bakob intuni na bayeeh
iinkak atiinkana.

Nin bateen na balul
baankak atiinkana.

Nin pŋaat pi baƚak paankak atiinkana ;
nin phuunt paankak atiinkana ƚi btēk.

²³ Nin unkaniya uunkak ateh ;
nin baankak atiink pdiim pi naniim na pi naniima.

Bawaap biki nu babiinj awo baŋaan baweeek biki mboŝ.
Dayaamu di nu daneeman nƚaak bti.

²⁴ Pŋaak pi baƚupar Naŝibaƚi, banwoon biki nul,
baŋaan bti banŋaniinj ƚi mboŝ, pawo ƚi iŋen yi nu. »

19

Iyeeh yi mnlilan du baƚi

¹ Wi iko yan iƚepun, dƚiink uko ulon unwoon ji pntuk pweek pi baŋaan du
baƚi kē paji :

« Haleluya
Naŝibaƚi i nun adēm abot awo na mnhina,
ul ambuuranuŋ nja,

² pwayēŝ pi nul pawo manjoonan abot awo ptool.
Akob naƚuunk naweeek ambiinj aƚopan mboŝ na pƚuunk pi nul,
alukan ƚi a pŋaak pi balempar Naŝibaƚi. »

³ Kē bakak ahuuran aji :
« Haleluya!
Udu unkpēnnuŋ ƚi ubeeka wi *Babilon uunkba. »

⁴ Kē bantohi iŋeen nƚēb na babaakēr na nƚo nƚaakēr baŝe nƚup adēman
Naŝibaƚi anƚoon ƚi pƚij pi pŝih. Bahuuran aji :

« Uwo han, Aleluya! »

⁵ Wal mēnt, kē pdiim plon paŝe pēnna du pƚij pi pŝih aji :

« An balemparul bti,
an nanƚaluluŋ apel iko bti,
baweeek na bampoƚi,
nadēmaan Naŝibaƚi i nja. »

⁶ Kē nŝe tiink uko unwoon ji pdiim pi pntuk pweek, panwoon ji ubulan
uweek, awo ji imparantant iweek kē pakhuuran aji :

« Haleluya!
Ajugun Naŝibaƚi *Anhiniinj iko bti aŝih.

⁷ Nawulan nƚwo ƚi mnlilan na mntan
nƚbot nƚēmana,
ƚiki bniim bi anwoon unkaneel wi bƚeŋan babani,
kē aharul aŋēga bnuura.

⁸ Bawula patenda pnuura pfaatal, pjint piŝ,
panknuuruŋ, aji awoh. »

Patenda pfaatal pun pawoon iko itool yi banwoon biki Naŝibaƚi badolun.

⁹ Ké uwanjut usë jakën : « Piitan uko wi : “Banuurandëni biki baduun pmaar bniim bi anwoon unkaneel wi btejan.” » Ukak aji na nji : « Uţup wi uwo uţup wi Naşibaţi ţi uleeful. »

¹⁰ Wal mënţ kē nşë jot ţi ihoţ yi wa kadëman wa. Kē usë ji na nji : « Taafaraan kado uko wi! Dji kalempar Naşibaţi ji iwi na bayiţu bammëbanuţ uţup wi Yetu. Naşibaţi i i iwoon kadëman! Uţup wi Yetu wi wi Naşibaţi aţuun ţi baţuparul.

Andapiin umpëlënt ufaatal

¹¹ Wal mënţ, kē nşë win baţi kē bawo bhaab, kē umpëlënt ulon ufaatal usë wo da. Andapiin wa katimul kawo « Ammëbanuţ Naşibaţi na manjoonan. » Awo naţool ţi pwayëş pi nul abot aji gut pa iko inwoon iţool. ¹² Këş ki nul kawo ji bdoo banjeenuţ, kē abot awo na ntepi nji pşih nţum ţi bkow. Apiitana katim kalon ţi uleef ki nin alon bē mënţ ul ameen ka. ¹³ Awohara bayeti banwoon na pñaa. Katimul kawo « Uţup wi Naşibaţi. » ¹⁴ Bangoli biki baţi bawo ţi kafetul aţaa, adapa nmpëlënt nfaatal akuţ awohara imişa yi itenda ifaatal inuura ijint piş. ¹⁵ Kakej kajul kapën ţi mntumul ki akkobni nţaa. Ul aklun kaşih baka na btam. Alun kayuuj udeeb unkfatuţ wi Naşibaţi *Anhiniin iko bti wi aklun kaţu bañaan ţi kako kawee ki bajaan bapooñna mbuk mndolni ubiñu, kapooñ baka. ¹⁶ Apiitana ţi bayeti bi nul na pnkantul katim ki : « Naşih i başih na Nawee k i bawee. »

¹⁷ Kē nşë win uwanjut ulon kē uwo ţi unuur, uhuuran maakan aţiini na nkat nankiyiţun du kalowan du baţi aji : « Nabiini, nabiin nayit pa ufetu uweek wi Naşibaţi, ¹⁸ nahilna nade uyemaţ wi başih, wi bangoli na bawee biki baka, wi nmpëlënt na bandapiin nja, wi bañaan bti, balemp na bawee biki baka, bampoţi na bawee! »

¹⁹ Wal mënţ kē nşë win ulimariya na başih biki mboş na bangoli biki baka kē bayitiir kabi kagutan na andapiin umpëlënt ufaatal na bangoli biki nul. ²⁰ Kē ulimariya usë mobana, wul na naţupar wa, undoluţ iko iñojarënaan ţi kadun ki wa, aguur banyeenkuţ uko wi ulimariya abot anup adëman ptu pi wa. Nul nteb bti nfañlana njeb du katant ki bdoo kanwoon na pdëpalën panjaan patërad. ²¹ Bandukiin bafinana na kakej kampënnuţ ţi mntum mi andapiin umpëlënt, nkat njade muum mi baka adoo yok.

20

Pşih pi nşubal iñeen-week nyyaş iñeen

¹ Dwin wal mënţ, uwanjut kē uwalnaana baţi, awo na kaniigşaa ni ki bnjiir bweek abot amëban mnkorentu mnweek. ² Uya mob unjumpul, upula wi tfa, wul uwoon Untaayi Uweek, *Fatana aşë tan wa pa nşubal iñeen-week nyyaş iñeen (1000). ³ Afël wa du bnjiir bweek anigan ba abot aţu uko ulon atuhna ba, uhilna uwo uunkak aguur nţaa te wal wi nşubal iñeen-week nyyaş iñeen (1000) naktëpuţ. Woli natepi babaa wutan wa nwal nntiinku ţañ.

⁴ Dkak awin itji yi pşih, bambiin aţo ţi ya bayeenk mnhina mi pwayëş. Dwin kak nşaaş nji bañaan biki babin nfaal ţiki baţup Uţup wi Naşibaţi na uko wi Yetu, banwoon baanup adëman ulimariya na ptu pi wa, awo baampiitan katim ki wa ţi pjuk kēme ţi kañen. Banaţa ţi pkeţ aşih na *Krittu nşubal iñeen-week nyyaş iñeen (1000). ⁵ Pnaţa pteek ţi pkeţ pu puţ. Kē banketuţ bandukiin, baannaţa ţi pkeţ te wal wi nşubal iñeen week nyyaş iñeen natepuţ. ⁶ Bannaţiin uteek ţi pkeţ banuurandëni! Bawo biki Naşibaţi, pkeţ ptebantën paankhilan nin uko ulon ţi baka. Bawo baţejan biki Naşibaţi na Krittu kabot kaşih na a nşubal iñeen-week nyyaş iñeen.

Pjot pi Fatana

⁷ Wal wi nşubal iñeen-week njaaş iñeen (1000) naktëpun bawutan *Fatana apên du ukalabuş, ⁸ aşë aya du ntaak ni umundu bti ni bajaan badu Gog na Magog, aguur bañaan. Ado baka babi bayit pa ugut. Batum ji piyu pi bdëk. ⁹ Baniink mboş bti, kakool ubeeka wi Naşibaţi anajun, di banwoon biki nul bawoon. Kë bdoo blon başë pëna baţi abi atër baka. ¹⁰ Wal mënt, kë *Untaayi Uweek, unguurun baka, uşë fëlana du katant ki bdoo banwoon na pdëpalën panjaan patërad aţenk da ulimariya na naţupar wa. Bahaj maakan pnak na utejan te mnţo.

Pwayëş pi bankeţun

¹¹ Dwin wal mënt ptij pi pşih pfaatal pweek na anţoon ţi pa. Mboş na baţi njaţi, kë nin ñaan aankak awin ņa. ¹² Kë nşë win bankeţun, baweeek na bampoţi, kë banaţ ţi kadun ki ptij pi pşih, kë anţoon ţi ptij pi pşih aşë haabëş nlibra. Ahaabëş ulibra ulon kak, unwoon ulibra wi ubida. Awayëş bankeţun, andoli ţi uko wi adoon jibi upiitaniin ţi ulibra.

¹³ Wal mënt, kë bdëk başë kakan muum manwoon ţi ba, kë pkeţ na mnkeţ ņakakan muum mi ņahankun kë awayëş andoli ţi uko wi adolon. ¹⁴ Kë pkeţ na mnkeţ njaşë fëlana du katant ki bdoo ; katant ki bdoo mënt bawoon pkeţ ptëbantën. ¹⁵ Anwoon i katim kawoon kaampiitana ţi ulibra wi ubida bafëla du bdëk mënt.

21*Baţi bhalu na mboş mnhalu*

¹ Wal mënt dwin baţi bhalu na mboş mnhalu ; baţi bteek na mboş mnteek ņaankak awo, bdëk kak baankak awo. ² Kë nşë win ubeeka uyimanaan, Yerutalem dhalu, kë dakpëna baţi du Naşibaţi awo ji ñaåt naniima ambo-mandërun pa ayinul. ³ Dtiink wal mënt pdiim pweek pampënnun du ptij pi pşih aji : « Katoh ki Naşibaţi akfëţun na bañaan kii ki. Awo da na baka, bawo pntaali pi nul, ul ţi uleeful aşë wo Naşibaţi i baka. ⁴ Awent mnkuul mi baka bti ; pkeţ, mnţëg, nwooni, na mnhaj maankak awo, iko ijon iinkak awo. »

⁵ Kë anţoon du ptij pi pşih aşë ji : « Natenan, dkakan iko bti kë iwo ihalu. » Ajakën kak : « Piitan nţup ni ; ņawo manjoonan abot adolana. »

⁶ Akak ajakën : « Udolanaa, nji dwoon Nateek na Nabaanşaan, dwoon Ujuni na Ubaanşaan. Ñaan i udaan utijun, dţena adaan du ņkumpëş ni meel manjaan manwul ubida, nin aankluk uko ulon. ⁷ Ampokun buţaan ayeenk uko mënt. Nji dwo Naşibaţi i nul, ul aşë wo abuk naan. ⁸ Kë balal, bandeknun kafëţ, bado iko iwuţaan maakan, bafin bañaan, bado iko itop, bado dayaamu, banjaan badëman nnton na baţilan bti, kafah ki baka kawo baya du katant ki bdoo banwoon na pdëpalën panjaan patërad ; uko mënt uwoon pkeţ ptëbantën. »

Yerutalem dhalu

⁹ Wal mënt, ulon ţi nwanjut paaj na ulon ņamëbanun knkalame kantumun na itaafa paaj na kalon ibaanşaan, ubi aţiini na nji aji : « Biini, dyuuju ñaåt ankniiim, ahar anwoon unkaneel wi bţenan. » ¹⁰ Uneej ţi uşal wi naan aya na nji du pnkun pweek pkujëntaan duuţ aşë yuujën ubeeka uyimanaan, Yerutalem, dampënnun baţi, du Naşibaţi. ¹¹ Danuur na bjeehi bi Naşibaţi. Uko unwoon ji unobna ujaagal na ujeenk al unuwa uwoj woj ţi da bti awo ji kawini. ¹² Nniw ņkëm abot akujënt njafooyun wa. Uwo na klëman iñeen na ktëb. Uwanjut uwo ţi plëman pandolon, kë babot apiit ţi pa katim kalon, itim mënt iwo yi knaali iñeen na ktëb ki babuk *Itrayel. ¹³ Klëman kwajant kawo du

umayar unuur, kwajant du btamşanka, kwajant du btammaņu, kwajant du kayoba. ¹⁴ Baniw ubeeka ti klaak khaan iñeen na ktëb, ti klaak mënt bapiit itim iñeen na itëb yi banjañan biki anwoonj unkaneel wi bteñan.

¹⁵ Uwanjut unktiiniin na nji umëban ti kañen pko pniibi, pawo pi uwuuru, pawo pniibni ubeeka, klëman, na uniw unfooyun ubeeka. ¹⁶ Iban ibaakër yi ubeeka ilin lin, kamban kalon kaandëm apel katënt. Uniib wa kë uwo nkilometër iñeen week nyaaş iñeen ntëb na nbaakër (2400). ¹⁷ Uniib uniw wi ubeeka kë uwo nmetër iñeen paaj (60). Uwanjut uji uniib jibi bañaan bajaan baniib. ¹⁸ Uniw mënt uwo na uko ulonj unwoonj na unobna wi ujaagal, na ujeenkal. Ubeeka uwo wi uwuuru ujintj piş unjaanj uwoj woj ji kawini. ¹⁹ Klaak kweek ki bapafnuj ubeeka aniw kawo na iko inuura maakan iwoj wojaan itum. Pteek pawo na iko yi unobna wi ujaagal, na ijeenkal, baji bado ya Jatpi ; ptëbantën pawo na iko iniilu baji bado pa Fafira ; pwajantën pawo na iko inwoonj na inobna itum, baji bado ya Kaltedoniya ; pbaakanjën pawo na iko iniilu na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Emeraldal ; ²⁰ pñeenantën pawo na iko ijeenkal ji pñaak baji bado ya Fardonika ; ppaajantën pawo na iko ijeenkal jud baji bado ya Fardiwu ; ptënk paaj na plonj pawo na iko inwoonj na unobna wi ujaagal, baji bado pa Kritolit ; kë ptënk bakreñ pawo na iko ijeenktaan, baji bado pa Berilu ; kë ptënk kañeen kalon pawo na iko ileel baji bado ya Topat ; ptënk iñeen pawo na iko ileel na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Kritoprat ; ptënk iñeen na plonj pawo na iko inwoonj na unobna wi uko ujeenkal unnaakiirunj na uleel, baji bado ya Yakint ; kë ptënk iñeen na ktëb pawo na iko inwoonj na unobna wi uko ijeenkal unnaakiirunj na uniilu, baji bado ya Ametut. ²¹ Kë klëman iñeen na ktëb kawo ji mnko, plëman pandoli pawo ji pbuk pi mnko ; kë bayiti bi ubeeka başë wo uwuuru ujintj piş anuur ji kawini.

²² Mënwin nin *dko dyimanaan di Naşibaţi : Ajugun Naşibaţi *Anhiniin iko bti, na anwoonj unkaneel bawoonj dko dyimanaan. ²³ Ubeeka unuma bnuur këme pli kajeehanaan wa, ũiki bjeehi bi Naşibaţi bajeehan wa, kë anwoonj unkaneel awo unkania. ²⁴ Ntaak naluñ kado kapoşna ti bjeehi bi wa, başih biki mboş başë babi baũij wa pyok pi baka. ²⁵ Nin ilëman yi wa iinkdët unuur ulonj ũiki utejan uunkak awo. ²⁶ Baũij wa mndëm na pyok pi ntaak. ²⁷ Nin uko ulonj unũopunj uunkneej ti wa, nin ñaanj nado buñaan, nin nañilan aankneej da : bampitaniin itim ti ulibra wi ubida wi anwoonj unkaneel wi bteñan tañ bakneejuñ ti wa.

22

¹ Wal mëntj uwanjut uyuujën kabuul ki meel manjaan manwul ubida, manjintj piş ji kawini ; meel mi ka mampëna ti ptij pi pşih pi Naşibaţi na pi anwoonj unkaneel wi bteñan. ² Ti ptoof pi itant itëb yi kabuul yun inwoonj ti ptoof pi ubeeka, uka bko banjaan bawul ubida, baji babuk nyaaş iñeen na ntëb ti uşubal, pli pandolonj baji babuk. Itoh yi ba iwo ijebanaani bañaan biki mboş bti. ³ Nin Naşibaţi aankak afëp ñaanj. Ptij pi pşih pi nul na anwoonj unkaneel pawo ti ubeeka meet, balemparul bado kadëmana ; ⁴ bawin kaara di nul, katim ki nul kabot kawo ti ijuk yi baka. ⁵ Utejan uunkak awo, nin ñaanj aankak anuma unkania këme bjeehi bi unuur, ũiki Naşibaţi Ajugun aũu ti baka bti bjeehi bi nul, başë başih te mnto. »

Ubi wi Yetu

⁶ Uwanjut ukak ajakën : « Nũup ni nawo manjoonan abot adolana ; Ajugun, Naşibaţi anjaan aũu baũuparul nşal, ayil uwanjut wi nul, uyuuj balemparul uko unkmbiin hënkunj.

⁷ Yetu aji : « Natenan, dbi hēnkun! Anuurandēni, ankmēbanun n̄tup n̄i Našibaṭi n̄ank̄tupun uko unkm̄biin̄ n̄i ulibra wi. »

⁸ Nji Yowan d̄tiinkun abot awin iko yi. Kē wi n̄tiinkun abot awin iko yun, d̄jot ṭi ihoṭ yi uwanjūt unyuujun̄ iko mēnt̄ kadēman wa, ⁹ kē ušē ji na n̄ji : « Ṭaafaraan kado uko wi! D̄ji kalempar Našibaṭi ji iwi na baṭupar Našibaṭi b̄ti na bañaan̄ b̄ti bankmēbanun̄ n̄tup n̄i ulibra wi. Našibaṭi i i iwoon̄ kadēman. »

¹⁰ Ujakēn kak : « Khank n̄tup n̄i Našibaṭi n̄i ulibra wi kamen̄ n̄a bañaan̄. Wal wi iko yi aṭtupun̄ ikdolaniin̄ uñogi. ¹¹ Nado iko inwoon̄ iinwo itool amēbaan̄ ṭi iko inwoon̄ iinwo itool yi akdolun̄, anwoon̄ ṭi ubida uṭop amēbaan̄ ṭi wa. Kē anšaan̄ awo natool adoon kado uko unwoon̄ uṭool, anwoon̄ najin̄ṭ piš adoon kajin̄ṭanaara jin̄tēn uleef. »

¹² Yetu aji : « Natenan, dbi hēnkun! Dwo na baluk bi andoli, ddo kaluk andoli uko wi adolun̄. ¹³ Dwo Nateek na Nabaan̄šaani, Najuni na Nabaan̄šaani, Ujuni na Ubaan̄šaani.

¹⁴ « Banajun̄ imiṣa yi baka banuurandēni, hēnk bahil kaneejna ṭi ilēman yi ubeeka, kabot kade ṭi mnko mi bko banjaan̄ bawul ubida. ¹⁵ An n̄buṣ: bakaalam, bañaan̄ banwoon̄ ṭi ubida uṭop, bafin̄ bañaan̄, badēman n̄nton̄, na bañaan̄ b̄ti ban̄jalun̄ n̄ṭilan abot aji baṭilan, napēnan b̄dig.

¹⁶ « Nji Yetu, dyil uwanjūt wi naan uṭupan uko wi. Uwo pa banfiyaarun̄ b̄ti. Dwo i pntaali pi *Dayiṭ, awo unfay, ujah unjaan̄ ujeehan na nfa. »

¹⁷ Uhaaṣ wi Našibaṭi na naniima n̄aji : « Biini! »

Anktiinkun̄ ajakan : « Biini! »

Ñaan̄ i udaan uṭijun̄, abiini ; annumiin̄, abiin ayeenk ṭi meel manjaan̄ manwul ubida, bē aankluk nin uko ulon̄.

¹⁸ Nji Yowan, d̄tup wa, manjoonan ma, ñaan̄ anktiinkun̄ n̄tup n̄i Našibaṭi n̄i ulibra ašē hoṭalēs da uko ulon̄, Našibaṭi aṭu'a iṭaafa yi baṭiiniyaanun̄ ṭi ulibra wi. ¹⁹ Kē woli apēnan uko ulon̄ ṭi n̄tup n̄i Našibaṭi n̄i ulibra wi, Našibaṭi kapēnan kafah ki nul ṭi bko banjaan̄ bawul ubida na ṭi ubeeka uyimanaan̄ n̄i baṭiiniyaanun̄ ṭi ulibra wi. »

²⁰ Anṭupun̄ uko waṅ aji : « Aa, dbi hēnkun! »

Uwoon̄ han̄! Iwi Yetu Ajugun, biini!

²¹ Dñehan Yetu Ajugun awulun̄ n̄ja b̄ti bnuura bi nul.